TITI LIVI

AB VRBE CONDITA

LIBRI XLI–XLV

EDIDIT

JOHN BRISCOE

STVTGARDIAE IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMLXXXVI

Gedruckt mit Unterstützung der Förderungs-
und Beihilfefonds Wissenschaft der VG WORT GmbH,
Goethestraße 49, 8000 München 2

CIP-Kurztitelaufnahme der Deutschen Bibliothek

Livius, Titus:
[Ab urbe condita]
Titi Livi Ab urbe condita libri XLI–XLV / ed.
John Briscoe. – Stutgardiae : Teubner, 1986.
(Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum
Teubneriana)
ISBN 3-519-01491-2

NE: Briscoe, John [Hrsg.]

Printed in Germany
Gesamtherstellung: Passavia Druckerei GmbH Passau

PRAEFATIO

Codex Vindobonensis (Bibl. Nat. Lat. 15), in Italia, ut uidetur, quinto saeculo scriptura unciali exaratus[1], unicus librorum Titi Liui XLI–XLV est testis.[2] olim omnes quintae decadis libros continebat, ut docet subscriptio in fine libri XLV posita *INC. LIB. ..VI FELICITER.* sed iam octauo saeculo libri XLVI–L perierant; hoc docet nomen possessoris in fine libri XLV positum [*i*]*st*[*e cod*]*ex* [*est T*]*heutberti epī de Dorostat.*

Theutbertus idem est ac Thiatbrat, presbyter studio doctrinae et sanctae conuersationis praefectus in monasterio Traiecti[3], et Theodard, Traiecti episcopus annis 785–91. Dorostadus (hodie Wijk-bij-Duurstede) episcopum numquam habebat, sed ueri simile est, id quod alibi fit, Theutbertum ecclesiae ibi praefectum esse, et titulum episcopalem sibi adrogasse.

Fieri potuit ut codex ad Frisiam a Britannia migrauisset: uerba Latina in scriptura Anglo-Saxonica minuscula in margine foliorum 20[u], 24[u] apparent[4], et fortasse codex

* de compendiis in adnotationibus usurpatis u. pp. XIII sqq.

1 Lowe, *Codices Latini Antiquiores,* 10.1472. hic rem breuiter tracto; u. plura ap. Gitlbauer, L sqq., Wessely, I sqq.

2 nisi quod Priscianus 41.18.16 seruat (u. adn. ad loc.); idem 41.21.13 citat.

3 *Monumenta Germaniae Historica, scriptores,* 2.409.

4 Lowe, l.c.; in editione phototypica uideri non possunt. u. etiam Lehmann, *Erforschung des Mittelalters,* I (Leipzig, 1941), 210 sqq.

noster inter eos libros fuit quos Alcuinus Traiectum a Britannia portauit.[5]

Dorostado codex ad monasterium Laurishamense (hodie Lorsch) migrauit, ubi a Simone Grynaeo a. 1527 repertus est.[6] is primus libros XLI–XLV, in editione omnium librorum Frobeniana a. 1531 Basileae impressa, diuulgauit.

Grynaei aetate hae partes codicis iam perierant: quaternio I, quaterniones IV et V, exceptis singulis foliis (41.19–20), quaterniones XV–XVIII (lacuna inter 43.3 et 43.4), folia primum, quartum, quintum et ultimum quaternionis XXV (lacunae post 44.30, 44.32, 44.35.1), folia tertium, quartum, quintum et sextum quaternionis XXVI (lacuna post 44.35), folia quartum et quintum quaternionis XXVII (lacuna post 44.40), folium tertium quaternionis XXVIII (ultima pagina libri XLIV[7]), folia primum et ultimum quaternionis XXX (lacunae post 45.14 et 45.21), folia primum (lacuna post 45.39) et ultimum (post finem libri XLV) quaternionis XXXIV.

Theutbertus numeros fasciculis codicis addidit. numerum I in primo folio quaternionis III adscripsit; unde sequitur quaternionem I ante saeculum octauum aut perisse aut loco suo motum esse[8], quaternionem II loco motum. Theutberti fasciculus IX desinit ad folium septimum quaternionis XXX, fasciculus XI incipit a folio secundo quaternionis XXXIV: unde sequitur folia deperdita horum quaternionum ante saeculum octauum perisse.

Et alia turbata esse ex eo colligi potest quod Theutberti fasciculi III, IV, V desinunt ad folia ultima quaternionum XII, IX, XI. sed plura adfirmare non ausim. Gitlbauer quidem credebat praeter primum quaternionem et folia qua-

5 Gitlbauer, 19.

6 Gitlbauer, 1 adn. 2. Grynaeus εὗρον ἐν τῇ Λαυρίσσᾳ in imo margine folii 102ʳ adscripsit.

7 u. infra p. VIII.

8 nec Gitlbauer nec Wessely hoc fieri potuisse uiderunt.

ternionum XXX et XXXIV nihil nisi octaua folia quaternionum XXV et XXVI ante aetatem Theutberti perisse. haec tamen sibi persuaserat quod pro certo habebat omnes Theutberti fasciculos ex tribus quaternionibus constitisse.[9] quod haudquaquam certum est. Theutbertus numeros I et XI in rectis, quas uocant, paginis, II–X in uersis adscripsit. numerus II in fine quaternionis VII apparet, ex quo Gitlbauer colligebat hoc folium (26) finem fuisse fasciculi secundi, primum fasciculum ad ultimum folium (nunc deperditum) quaternionis IV desisse. Wessely[10] contra credebat Theutbertum, cum numerum II in folio 26^{u} scriberet, indicare uoluisse hic esse finem primi fasciculi, initium secundi.

Grynaeus litteras maiusculas (A–Q) uariis locis scripsit. haud dubium est sic eum indicare uoluisse partes loco suo motas: unde sequitur Grynaeum quaternionem XXIX in medio quaternione VI, quaternionem XXI in medio quaternione XX, quaternionem XXXII in medio quaternione XXXI inuenisse; ceterum folia quae supersint quaternionum IV et V folium 135 secuta esse. aliquando etiam, cum initium uerbi in imo folio, finis in sequenti scriptus erat, Grynaeus reclamantes, quas uocant, uoces utroque loco scripsit: unde sequitur secundum folium, cum Grynaeus codicem adeptus sit, primum non esse secutum.

Inter Theutbertum et Grynaeum unum solum hominem quintam decadem legisse scimus. undecimo saeculo Lambertus Hersfeldensis pluribus locutionibus usus est quae locos quintae decadis imitari uidentur.[11]

9 qua sententia fretus quae ordo quaternionum octauo saeculo esset demonstrare conatus est (p. 26).

10 p. VIII: unde sequeretur numerum X finem noni fasciculi indicare, numerumque XI (fol. 188^{r}) a Theutberto perperam esse scriptum.

11 Guido Billanovich, *Lamperto di Hersfeld e Tito Livio* (Padova, 1945), 10 sqq. utrum nostrum an alium codicem legerit

Fata codicis post a. 1531 narrat Petrus Lambecius (Lambeck), bibliothecarius bibliothecae Caesareae Vindobonensis. ad arcem Ambrasiam (in agro Tirolensi) migrauit; inde a. 1665 Vindobonam peruenit.[12] his annis quaternio II deperditus est. hodie igitur codicem habemus e CXCIII foliis constantem; singulae paginae XXIX uersus, singuli uersus XXV–XXX litteras habent.

Nescimus quale fuerit exemplar codicis Vindobonensis. Gitlbauer[13] librarium multis compendiis usum esse credebat; qua opinione fretus textum emendare frustra conatus est. nuper Zelzer[14] adfirmauit exemplar cum litteris capitalibus, a scriptura cursiua deformatis, scriptum esse. errores codicis[15] (nec omnes librario nostro debemus) tanti et tam uarii sunt ut causa corruptionis haud semper inueniri possit, nec eas solas coniecturas accipere debeamus quae rationibus palaeographicis confirmari possunt. regulas emendandi sequi uia lubrica est:[16] locus per se quisque est aestimandus. ego multos locos nondum sanatos esse arbitror: in hac igitur editione obelos (uel potius cruces) saepius quam solet inuenies.

nescitur. cum 45.18.6 imitaretur, *moderatione* (quod J.F. Gronouius coniecit) scripsit; codex *moderationi* habet.

12 cf. Wessely, II. fortasse inter libros comitum de Zimmern fuit, et ab iis bibliothecae Ambrasianae donatus est: u. Lehmann, *PhW* 1925, 382–4.

13 60 sqq.; u. Madvig, 601 adn. 1 (cui respondit Gitlbauer, *ZöG* 1878, 342 sqq.); u. etiam Zelzer, *WS* Bhft 5 (1972), 487 sqq. Harant eo processit ut compendia fingeret quae non nisi in codicibus cum litteris minusculis scriptis inueniuntur: u. H.J. Müller, *JPhV* 1881, 168.

14 o.c.

15 u. Zingerle, *SAWW* 143, 1, 2 sqq., 145, 7, 1 adn. 1, Wessely, passim, Goldbacher, *SAWW* 193, 2, 6 sqq.

16 Goldbacher (o.c., 5) glossemata perpauca in codice esse, ideo non esse ponenda iudicauit; lacunas etiam supplendas potius quam uerba codicis mutanda censuit.

De tribus locis plura sunt dicenda:
(I) post folium 82ᵘ, ut supra dictum est, quaterniones XV–XVIII perierunt. folio 82ᵘ adhaeserunt aliqui apices quae non ad folium 83ʳ, sed ad primum folium quaternionis XV, ut uidetur, pertinent. hos ego apices neque in editione phototypica nec in codice ipso legere potui. auxilium igitur ab B. Bischoff, uiro in his studiis doctissimo, petii; is haec enucleare potuit:

. . . .
e
. . . . . m.
quidamdi
CONC
. . . . . .
. . . . Ṛ . . .
. . . .
N
UORU
RUO
C̣TUSINṂE
ECOS.ṚTO
SIS
. . . . .
BIEṂ . .
SINS

(II) 44.46.11. folium secundum quaternionis XXVII, ut supra dixi, perditum est. folium 146^{u} sic desinit: *effusa omnis obuiam turba cuiuis indicio erat non bono atque iusto rege obra.* Wessely[17] adfirmauit se in summo folio 146^{u} hos apices legere posse

UISS.S
U

et suppleuit *orba⟨uisse se Paulum⟩*. ego tamen nihil aut in editione phototypica aut in codice ipso dispicere possum. in media tamen pagina litterae minio scriptae legi possunt *AB URBE C.*: unde colligi potest librum XLIV in folio quod 146 sequeretur desisse, et perpauca esse perdita. nescio cur librarius librum XLV in hoc folio non inceperit.

(III) editio Grynaei sic desinit: *moratus circa urbem triginta haud* (*aut* V) *amplius dies in regnum est profectus.* sequuntur in codice litterae euanidae, quas Mommsen et Gitlbauer[18] sic legi posse uiderunt: *actumque in Asia bellum inter Eumen et Gallos.* post quae sequuntur *in....it.* Mommsen *in⟨de coep⟩it,* Gitlbauer *in⟨creu⟩it,* Wessely[19] *in⟨notu⟩it* coniecit. mihi uero codicem scrutanti littera *d in* sequi uidebatur. utcumque haec sunt, sententia cum praecedenti male congruit, et haud scio an locus penitus corruptus sit.

Quadringentos fere annos post editionem Grynaei uulgatam uiri docti lectiones Grynaei emendare debebant. solus L.Th. Gronouius codicem inspexisse uidetur: is unam lectionem (43.11.13) in lucem protulit.[20] Drakenborch frustra petiuit ut sibi codicis collationem facere liceret.[21] primus Kreyssig codicis collatione usus est, ita ut multos Grynaei

17 p. LII.

18 Mommsen, *Analecta Liuiana* (Lipsiae, 1873), 4, Gitlbauer, 94 sqq.

19 p. LXX.

20 u. Drak. ad loc.

21 u. tomum VII, LXVI–II.

errores corrigere posset. sed nec Kreyssig nec Hertz nec Madvig suas ipsi collationes fecerunt.[22] tandem Zingerle, adiuuante filio, codicem diligenter transcripsit. tum a. 1907, quo anno Zingerle editionem suam confecit, Wessely editionem phototypicam uulgauit. quam editionem ipse contuli; sed O. Mazal, librorum manuscriptorum bibliothecae Vindobonensis curator, benigne mihi concessit ut codicem pretiosum de rebus quibusdam incertis inspicerem.

Ad res orthographicas uenio. editores priores formis suae aetatis consuetis usi sunt. primus Hertz codicem magna ex parte secutus est, et idem fecerunt omnes post eum editores. nostrae igitur quintae decadis editiones praebent et -*es* et -*is* in casu accusatiuo plurali; in compositis idem uerbum alibi adsimulatur, alibi non adsimulatur; inuenies, ut pauca exempla proferam, *maxime* et *maxume, uictima* et *uictuma, reliquum* et *relicum, uolgus* et *uulgus*. quae uarietas in editionibus reliquarum decadum non inuenitur, etsi codex Puteanus, in libris XXI–XXV fons omnium, in libris XXVI–XXX maioris partis codicum, easdem ac Vindobonensis formas exhibet. si *A Concordance to Livy,* a D.W. Packard editam, inspicies, saepe exempla eiusdem uerbi in locis diuersis inuenies. equidem non nescius sum Liuium ipsum non sibi semper constitisse; sed, ut duo exempla proferam, non possum mihi persuadere Liuium in uno loco *pontufex* et *pontifex* (41.14.4), aut *iocur* et *iecur* (41.15.1–2) scripturum fuisse. ego igitur regulas ab editoribus Oxoniensibus in libris I–XXXV usurpatas, et praesertim eas quas R.M. Ogilvie in praeclara librorum I–V editione proposuit, sequi constitui. conscius sum illorum editorum rationem non omnino sibi constare, nec illos suas regulas semper esse secutos.

In nominibus propriis Romanis, Sigonium secutus, plures formas in Fastis Capitolinis scriptas reposui. sic scribo *Ap-*

22 Kreyssig collatione a Kopitar, Madvig a Forchhammer et aliis, Hertz a Vahlen confecta usus est.

puleius, Aquillius, Centho, Messalla, Paullus, Petillius, Popillius, Pulcher[23], *Thalna,* ubi codex habet *Apuleius, Aquilius, Cento, Messala, Paulus, Petilius, Popilius*[24], *Pulcer, Talna*[25]. in nominibus propriis Graecis codicem inter formas Graecas et Latinas uariantem plerumque sequor. uarias formas nominum regis Persei non sperno. *Thracia*[26] et *Samothraca*[27] semper scribo. in Graeco εῖ reddendo codicem sequor, nisi quod in 45.19.8 *Alexandrea* scribo. *Gentius* cum codice scribo, quamquam Graeci Γένθιος scribebant: *Gentius* legitur in codicibus et quartae decadis et aliorum scriptorum, et sic scripsisse Romanos ueri simile est.

Ne apparatus criticus supra modum crescat, haec feci. si lectio falsa codicis a Grynaeo correcta est, nec alia coniectura est laudanda, nihil nisi lectionem codicis indico. si et codex et Grynaeus cum lectione mea in orthographia modo discrepant, non indico qui primus formam a me scriptam ediderit. eadem ratione de nominibus *Achaei, Boeoti(a), Dyrrachium, Perrhaebia* ago.[28] in nominibus Romanis *Appuleius, Aquillius, Paullus, Petillius, Popillius* (u.s.) de codicis lectionibus in apparatu sileo. cum codex per com-

23 sic scripsit Gryph. (41.8.1), Iunt. (41.25.5).

24 bis (42.22.1) codex *Popillius* praebet.

25 Sigonium iterum secutus, *Ailius, Aimilius, Scaeuula,* formas in Fastis usurpatas, non scribo.

26 codex *T(h)racia* octodecies, *T(h)recia* undecies exhibet; haec forma non est ferenda, et saltem in *Thraecia* mutanda esset; u. H.J. Müller, *JPhV* 1901, 12, 1908, 83, Goodyear, *The Annals of Tacitus,* 2.356.

27 nisi quod semel (45.28.11) *Samothrace* cum codice scribo.

28 *Achaei* quibusdam in locis scripserunt editio Iuntina et editio Venetiis a. 1532 impressa. *Boeoti(a)* primus scripsit Vascosanus (ed. Parisiis, 1543). In *Dyrrachium* editores mirifice uariauerunt; primus Gryphius (1542) sic scripsit, sed non sibi constitit. Fr. 2 (1535) *Perraebia,* primus Crévier *Perrhaebia* scripsit.

pendia *consul*[29], *idus, imperator, Iuppiter optimus maximus, kalendae, milia, patres conscripti, populus Romanus, pondo, praefectus, praetor, pridie, res publica, senatus consultum, sestertii, tribuni militum, urbanus* scribit[30], nihil indico nisi lectio codicis alia de causa proferenda est. idem facio cum codex numeros litteris exprimit. si librarius ipse errorem correxit, sileo. cum coniecturarum auctores indico, non discerno quas in textu scripserint, quas in adnotationibus haesitanter protulerint. codicis lectiones in scriptura minuscula indico, et uerba secerno.[31] adnotationes longiores post finem libri XLV posui.

Magnam partem huius operis Oxonii anno academico 1981–2 confeci. gratias maximas ago Praesidi et Sociis Collegii Wolfsoniensis, qui me uisitantem, ut uocant, socium creauerunt, necnon Vniuersitati Mancuniensi, quae mihi uacationem officii per totum annum concessit. gratias insuper ago H.D. Jocelyn et R.G.M. Nisbet, qui consilio me magnopere adiuuerunt, item J.B. Hall et E. Medcalf, qui in schedis corrigendis insignem mihi operam praebuerunt.

Dabam Mancunii J.B.
mense Octobri, MCMLXXXIV

29 *proconsul* ut nomen ubique scribo. codex ter modo sic scribit (41.10.5, 15.11, 43.17.9), *procons.* octies habet (41.12.1, 17.4, 17.6, 17.9, 28.1, 42.10.5, 21.2, 44.1.8). quid Liuius scripserit incertum est; u. *BRL* 1980, 323–5.

30 u. Wessely, XII–XIII, XXIII–XXIV, XLIV, LIII–LIV, LXXII–LXXIII.

31 cum codex mutilus est aut scriptura legi non potest, per puncta indico quot litterae supplendae sint. si quae litterae vix legi possunt, sub iis puncta pono.

COMPENDIA

Codex

V	Vind., Bibl. Nat. Lat. 15

Editio Princeps

Fr. 1	Editio Frobeniana, Basileae, 1531

Opera ante a. 1743 edita

Sequuntur nomina in apparatu critico citata. conspectum editionum instruxit Drakenborch (tom. VII, pp. 328 sqq.). qui editiones non curauerunt, eorum aetatem indicaui. maior pars emendationum laudatarum apud Drakenborch inuenietur. reliquas ex editionibus ipsis sumpsi.

Ald.	editio Aldina, Venetiis, 1533
Burman (P.)	1668–1741
Clericus	J. Le Clerc, ed. Amstelaedami, 1710
Cluuerius	P. Klüwer, 1580–1623
Curio (C.S.)	edd. Basileae, 1549, 1555
Dacier (A.)	1651–1722
Donati (M.)	1538–1602
Doujat (J.)	ed. Parisiis, 1679–80
Drak.	A. Drakenborch, ed. Amstelaedami – Lugduni Batauorum, tom. V, 1743
Duker (K. A.)	1670–1752
Florebellus	A. Florebelli, floruit 1550

Fr. 2	editio Frobeniana, Basileae, 1535
Freinsheim (J.)	1608–1660
Graeuius	J. G. Graeve (1632–1703)
Gron.(ovius)	J.F. Gronov, edd. Lugduni Batauorum et Amstelaedami, 1645–78
J. Gron.	J. Gronov (J.F. filius), ed. Amstelaedami, 1679
L. Th. Gron.	L. Th. Gronov (J. frater), ob. 1717
Grut.(erus)	J. Gruytere, edd. Francofurti, 1608–28
Gryph.	S. Gryphius, edd. Lugduni, 1542–54
Hardouin (J.)	1646–1719
Hearne (T.)	ed. Oxonii, 1708
Heinsius (D.)	ed. Lugduni, 1634
Heraldus	D. Herault (1579–1649)
Hotmann (F.)	1524–90
Iunt.	ed. Iuntina, Florentiae, 1532
Lambecius	P. Lambeck, 1628–80
Latinius	Latino Latini, 1513–93
Lipsius	J. Lips, 1547–1606
Manutius	P. Manuzio, 1511–74
Modius (F.)	ed. Francofurti, 1588
Muret (M. A.)	1526–85
Nonnius	L. Nuñez (c. 1560–1644)
Panuinius	O. Panvinio (1520–68)
Le Paulmier (J.)	1587–1670
Perionius (J.)	*T. Liuii Patauini Conciones,* Parisiis, 1532
Perizonius	J. Voorbroek, 1651–1715
A. Perizonius	A. Voorbroek (J. filius)
Pighius	S. V. Wynants, 1520–1604
Pithoeus	P. Pithou, 1539–96
Roellius	u. Drak. ad 41.23.14
Rubenius	A. Rubens, 1614–57

Rycquius	J. Rycke, 1587–1627
Scaliger (J.J.)	1540–1609
Schelius (R.H.)	1622–62
Sig.(onius)	C. Sigonio, edd. Venetiis, 1555–72
Stephanus	H. Etienne, 1528–98
Th. S.	Th. S. ap. *Miscellaneae Observationes in auctores veteres et recentiores*, II, Amstelaedami, 1733, 150
Turnebus	A. Tournebou, 1512–65
Vrsinus	F. Orsini, 1529–1600
Valesius	H. de Valois, 1603–76
Vasc.	M. Vascosanus, ed. Parisiis, 1543
Vos (G.J.)	1577–1649

Opera post a. 1743 edita

Conspectum editionum post 1743 impressarum instruxit Kreyssig (ed. 1823–7, tom. I, pp. LXII sqq.: = ed. Twiss, Oxonii, 1841, tom. IV, pp. 472 sqq.). Paginas librorum in apparatu critico non indicaui nisi cum loci ordine non tractantur. Si quando opus ipse inuenire non potui, indicaui apud quem citetur [(H) = apud Hertz, (Z) = apud Zingerle]. Iis praeterea compendiis usus sum quae apud *L'Année Philologique* inueniuntur (*Mnem.* = *Mnemosyne, Phil.* = *Philologus*).

Alanus (H.)	(H.E. Allen) *Emendationes Liuianae*, Dublinii-Londinii, 1864
Alanus (H.) (2)	(H.E. Allen) *Emendationes Liuianae alterae*, Dublinii-Londinii, 1867
Alschefski (C.F.S.)	ed. lib. I–X, Berolini, 1841–3
Baumgarten-Crusius (C.G.)	ed. Lipsiae, 1825–6
Bekker (I.)	ed. Berolini, 1838
Benedict (T.F.)	*Ad quaedam Liuii loca obseruationes*, Torgauiae, 1808

Boot (J.C.G.) — 'Suspiciones Liuianae', *Mnem.* 1889, 1–11

Brakman (C.) — 'Liuiana IV', *Mnem.* 1927, 280–6

Briscoe (J.), (1), (2)[1] — *A Commentary on Livy, books XXXI–XXXIII, A Commentary on Livy, books XXXIV–XXXVII,* Oxford, 1973, 1981

Brunt (P.A.) — *Italian Manpower, 225 B.C. – A.D.14,* Oxford, 1971

Büttner (C.F.) — *Obseruationes Liuianae,* Primislauiae, 1819

Cobet (C.G.) — 'De locis nonnullis apud Liuium', *Mnem.* 1882, 110–18

Crév. — J.B.L. Crévier, edd. Parisiis, 1735–42 (u. Drak.), 1747–8

Damsté (P.H.) — 'Ad T. Liuii Lib. XLI–XLV notulae', *Mnem.* 1922, 43–9, 328–42

Deininger (J.) — *Der politische Widerstand gegen Rom in Griechenland, 217–86 v. Chr.* (Berlin, 1971)

De Sanctis (G.) — *Storia dei Romani* (Torino-Firenze, 1907–64)

Dobree (P.P.) — *Aduersaria,* Cantabrigiae, 1831–2

Doering (F.G.) — ed. Gothae, 1796–1824

Dušánek — 'De formis enuntiationum condicionalium apud Liuium', *ČMF,* 1903, 88–110, 162–221

Ernesti (A.G.) — *Glossarium Liuianum,* emendauit plurimisque accessionibus locupletauit G.H. Schaefer, Lipsiae, 1804

Freeman (E.A.) — *History of Federal Government in Greece and Italy*², London–New York, 1893

1 adnotationes in his libris locorum modo numeris, 'adn.' addito, indicantur.

Fügner (F.)	*Lexicon Liuianum,* I, Lipsiae, 1889–97
Gast (K.)	*Die zensorischen Bauberichte bei Livius und die römischen Bauinschriften,* Göttingen, 1965
Giarratano (C.)	ed. lib. XLI–XLV, Romae, 1933
Gitlbauer (M.)	*De codice Liuiano uetustissimo Vindobonensi,* Vindobonae, 1876
Goeller (F.)	ed. lib. XXXIII, Francofurti, 1822
Goldbacher (A.)	'Kritische Beiträge zum XLI, XLII, und XLIII Buche des Livius', *SAWW* 193 (1919), 2; 'Kritische Beiträge zur 44 und 45 Buche des Livius', *WS* 1918, 116–28, 1919, 15–32, 145–60, 1920/1, 47–62
Hammond (N.G.L.)	*A History of Macedonia,* I, Oxford, 1972
Hammond (N.G.L.), *Epirus*	*Epirus,* Oxford, 1967
Harant (A.)	*Emendationes et adnotationes ad Titum Liuium,* Parisiis, 1880
Hartel (W. von)	*Kritische Versuche zur fünften Dekade des Livius, SAWW* 116 (1888), 783–860
Hartel (W. von) (1866)	'Beiträge zur fünften Dekade des Livius', *ZöG* 1866, 1–20
Heraeus (W.)	ed. Teubneriana, pars V, fasc. II, Lipsiae, 1912
Heraeus (W.), *QC*	*Quaestiones criticae et palaeographicae de uetustissimis codicibus Liuianis,* Berolini, 1885
Heraeus (W.), *VL*	*Vindiciae Liuianae,* (1) Hanau, 1889, (2) Offenbach, 1892
Hertz (M.)	ed. Lipsiae, uol. IV, pars I, 1863

Hertzberg (G.F.)	*Die Geschichte Griechenlands unter der Herrschaft der Römer,* I, Halle, 1866
Heusinger (K.)	*Livius. Römische Geschichte. Übersetzung mit kritischen und erklärenden Anmerkungen,* Braunschweig, 1821
Hiller (E.)	'Zu Livius', *Commentationes philologae in honorem Theodori Mommseni,* Berolini, 1877, 747–9
Holleaux (M.), *Études*	*Etudes d' épigraphie et d'histoire grecques,* Paris, 1938–68
Hoffmann (E.)	*Die Konstruktion der lateinischen Zeitpartikeln*², Wien, 1873
Hulleman (J.G.)	*De annalibus maximis disputatio critica,* Amstelodami, 1855
Ignatius (W.)	*De uerborum cum praepositionibus compositorum apud Cornelium Nepotem, T. Liuium, Curtium Rufum cum datiuo structura,* Berolini, 1877
I.I.	*Inscriptiones Italiae*
Jacobs (F.)	ap. Goeller, pp. 385–407
Jal (P.)	ed. Budé, tomes XXXI–XXXIII, Paris, 1971–9
Kahrstedt (U.)	*Die Annalistik von Livius, B. XXXI–XLV,* Berlin, 1913
Koch (H.A.)	*Emendationes Liuianae,* Brandenburgi, 1860
Koch (H.A.) (1867)	'Zur ersten und fünften Dekade des Livius', *ZG* 1867, 231–4
Köhler (U.)	*Qua ratione T. Liuii annalibus usi sint historici Latini atque Graeci describitur,* Gottingae, 1860

Kreyssig (J.T.)[2]	edd. Lipsiae, 1823–7, 1828; *Annotationes ad T. Liuii libros XLI–XLV*, Misenae, 1849
Kreyssig (J.T.), *Mel.*	*Meletematum criticorum specimen 1*, Misenae, 1832
Kreyssig (J.T.) (1835)	*Commentatio de C. Sallustii Crispi historiarum fragmentis,* Misenae, 1835
K–St	R. Kühner – C. Stegmann, *Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache,* dritte Auflage durchgesehen von A. Thierfelder, Leverkusen, 1955
Lallemand (I.N.)	ed. Parisiis, 1775
Launey (M.)	*Recherches sur les armées hellénistiques,* Paris, 1949–50
Lindau (A.F.)	*Spicilegium criticum in Thucydidem et Liuium,* Vratislauiae, 1817
Luterbacher (F.)	*Der Prodigienglaube und Prodigienstil der Römer*[2], Burgdorf, 1904
Madvig (J.N.)	*Emendationes Liuianae, iterum auctiores editae,* Hauniae, 1871
Madvig (J.N.), *Em.*[1]	*Emendationes Liuianae,* Hauniae, 1860
Madvig (J.N.), *Op. Ac.*	*Opuscula Academica,* Hauniae, 1834–42
Madvig (J.N.), *e*	*ed. Hauniae, uol. IV, pars. I, 1864*
Madvig (J.N.), *a*	adnotatio in ed. Hauniae
Madvig (J.N.), *p*	praefatio ed. Hauniae
Marquardt (J.)	*Handbuch der römischen Alterthümer,* Leipzig, 1843–67

2 utrum lectiones in editionibus an in *Annotationes* inueniantur non definio.

Meloni (P.)	*Perseo e la fine della monarchia macedone,* Roma, 1953
Mommsen (T.), *GS*	*Gesammelte Schriften,* Berlin, 1905–13
Mommsen (T.), *RF*	*Römische Forschungen* (Berlin, 1864–79)
Mommsen (T.), *StR*	*Römisches Staatsrecht,* Leipzig, I–II^{3}, 1887, III, 1888
MRR	T.R.S. Broughton, *The Magistrates of the Roman Republic,* New York, 1951–60
H.J.M.(üller)	*Wilhelm Weissenborn's erklärende Ausgabe,* IX^{3} (lib. XLI–II), X^{2} (lib. XLIII–V), Berlin, 1909, 1880–1
M. Müller (1866, 1869, 1871)	*Beiträge zur Kritik und Erklärung des Livius,* Stendal, 1866, 1871, *NJPhP* 1869, 345–54
Münzer (F.), *RA*	*Römische Adelsparteien und Adelsfamilien,* Stuttgart, 1920
Neue (F.) – Wagener (C.)	*Formenlehre der lateinischen Sprache*^{3}, Leipzig, 1892–1905
Niebuhr (B.G.), *RG*	*Römische Geschichte,* berichtigte Ausgabe in einen Bande, Berlin, 1853
Niebuhr (B.G.), *Vorträge*	*Vorträge über alte Länder- und Völkerkunde,* Berlin, 1851
Niese (B.)	*Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten seit der Schlacht bei Chaeronea,* Gotha, 1893–1903
Nisbet (R.G.M.)	coniectura mecum per epistulam communicata
Nissen (H.), *KU*	*Kritische Untersuchungen über die Quellen der vierten und fünften Dekade des Livius,* Berlin, 1863

Novák (R.)[3]	in libris XLI–XLII adnotationes apud H.J.M. (u. etiam *JPhV* 1910, 1 sqq.); in libris XLIII–XLV 'Mluvnickokritická studia k Liviovi', *Rozpravy Česká Akademia,* roč. 3, tř. 3 (1894); in libris XLI–XLII 'Novák (1894)' hoc opus significat.
Packard (D.W.)	*A Concordance to Livy, Cambridge,* Mass., 1968
Peerlkamp (C. Hofman)	*Q. Horatii Flacci Satirae,* Amstelodami, 1863
Pettersson (O.)	*Commentationes Liuianae,* Upsaliae, 1930
Pflüger (F.W.)[4]	ed. lib. XLV, Leipzig, 1900
Platner (S.B.) – Ashby (T.)	*A Topographical Dictionary of Ancient Rome,* London, 1929
Platt (H.E.P.)	*Byways in the Classics,* Oxford, 1905
Pluygers (G.G.)	'ἀπομνηονεύματα', *Mnem.* 1881, 18–21
Preuss (S.)	*De bimembris dissoluti apud scriptores Romanos usu sollemni,* Edenkoben, 1881
Pritchett (W.K.)	*Studies in Ancient Greek Topography,* part II, Berkeley–Los Angeles, 1969
Roobol (A.)	*Exercitationes criticae in T. Liui libros XLI–XLV,* Traiecti ad Rhenum, 1916
Rossbach (O.)	'Zum 41 bis 45 Buche des Livius', *WKlPh* 1919, 16–24

3 Quod ad alia opera a Novák scripta attinet, plerumque ea cito quae H.J.M. in *JPhV* refert.

4 Hanc editionem non uidi; aliquas lectiones referunt H.J. M. (*JPhV* 1901, 8 sqq.) et Zingerle.

Roth (C.L.)	*Historicorum ueterum Romanorum reliquiae,* Berolini, 1852
Ruperti (G.A.)	ed. Gottingae, 1807–9
Schlesinger (A.C.)	ed. Loeb, XII–XIII, London–Cambridge, Mass., 1938, 1951
SEG	*Supplementum Epigraphicum Graecum*
Seyffert (M.)	'Emendationes Liuianae', *NJPhP* 1861, 834–43
SGDI	*Sammlung der griechischen Dialektinschriften,* edd. H.Collitz – F. Bechtel, Göttingen, 1884–1915
Sherk (R.K.)	*Roman Documents from the Greek East,* Baltimore, Md., 1969
Stählin (F.)	*Das hellenische Thessalien,* Stuttgart, 1924
Syll.[3]	*Sylloge Inscriptionum Graecarum*[3], ed. W. Dittenberger, Leipzig, 1915–24
Thiel (J.H.)	*Studies on the History of Roman Sea-power in Republican Times,* Amsterdam, 1946
TLL	*Thesaurus Linguae Latinae*
Tränkle (H.)	*Livius und Polybios,* Basel–Stuttgart, 1977
Unger (G.F.)	*Die römischen Quellen des Livius in der vierten und fünften Dekade, Phil.* Suppbd. 3, 2 (1878)
Vahlen (I.), *GPS*	*Gesammelte Philologische Schriften,* Leipzig–Berlin, 1911–23
Vahlen (I.), *Op. Ac.*	*Opuscula Academica,* Leipzig, 1907–8

2 Hanc editionem non uidi; aliquas lectiones referunt H.J.M. (*JPhV* 1901, 8 sqq.) et Zingerle.

Wachendorf (H.)	*Obseruationes Liuianae,* Bonnae, 1864
Walbank (F. W.)	*A Historical Commentary on Polybius,* Oxford, 1957–79
Walch (G. L.)	*Emendationes Liuianae,* Berolini, 1815
Walker (J.)[5]	*Supplementary Annotations on Livy,* London, 1822
Walter (F.) (1918, 1919, 1939)	'Zu Livius', *BPhW* 1918, 933–6, 1919, 1053, *RhM* 1939, 37–8
Walter (F.) (1937)	'Zur Überlieferung des Livius', *RhM* 1937, 94–6
Walter (F.) (1938)	'Kritische Bemerkungen zur fünften Dekade des Livius', *WS* 1938, 103–9
Weiss.(enborn) (W.)	ed. Teubneriana, V, Lipsiae, 1851
Weiss.(enborn) (W.) (1833, 1840)[6]	*Lectionum Liuianarum particulae,* Eisenach, 1833, 1840
Weiss.(enborn) (W.) (1864)	Erklärende Ausgabe, IX (lib. XLI–XLII), Berlin, 1864
Weiss.(enborn) (W.) (1866)	Erklärende Ausgabe, X (lib. XLIII–XLV), Berlin, 1866
Weiss.(enborn) (W.) (1876)	Erklärende Ausgabe, IX[2] (lib. XLI–XLII), Berlin, 1876. *u. etiam* H. J. M.
Wesenberg (A. S.)	'Emendatiunculae Liuianae', *Tidskrift for Philologie og Paedagogik,* 1872–3, 234–59, 311–46
Wessely (C.)	*Liuius: Codex Vindobonensis Lat. 15, phototypice editus,* Lugduni Batauorum, 1907

5 Hoc opus, omnibus fere uiris doctis ignotum, plerasque praebet lectiones quas alii postea sibi usurpauerunt.

6 Cum lectiones primum in his libellis uulgatae etiam in editione Teubneriana inueniuntur, solum 'Weiss.' scribo.

Wölfflin (E.)	*Ausgewählte Schriften,* Leipzig, 1933
Zingerle (A.)	ed. Vindobonae-Lipsiae-Pragae, VII, 1899–1907
Zippel (G.)	*Die römische Herrschaft in Illyrien bis auf Augustus,* Leipzig, 1877

T. LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XLI

1 ⟨... Aepulo ... gentem⟩ a patre in pace habitam armasse eoque iuuentuti praedandi cupidae pergratus esse dicebatur. consilium de Histrico bello cum haberet consul, alii gerendum extemplo, antequam contrahere copias hostes
2 possent, alii consulendum prius senatum censebant. uicit sententia quae diem non proferebat. profectus ab Aquileia consul castra ad lacum Timaui posuit: imminet mari is lacus. eodem decem nauibus C. Furius duumuir naualis uenit.
3 aduersus Illyriorum classem creati duumuiri nauales erant, qui tuendae uiginti nauibus maris superi orae Anconam uelut cardinem haberent; inde L. Cornelius dextra litora usque ad Tarentum, C. Furius laeua usque ad Aquileiam

de rebus in initio libri narratis u. per. 41, *App. Ib.* 43, *I.I. 13.3.81* **1–5:** *Enn. Ann.* 401–8, 423–4 *V* (= 2.9–10, *cf.* 5.12 : *u. Fronza, RIL 1949, 109–18, Jocelyn, ANRW, 1.2.1005–6, Skutsch, BICS 1976, 73*), *Pol.* 25.4.1 (*cf. Walbank, 3.278*), *Pliny NH* 7.101, *Flor.* 1.26, *Macr.* 6.3.3

primus quaternio codicis ante saeculum octauum uel periit uel loco motus est; **1.**1–**9.**10 edic... *praebet Fr. 1; secundus quaternio codicis inter 1531 et 1665 periit; u. pp. IV, VI* **1.**1 ⟨... Aepulo ... gentem⟩ *scripsi* : ⟨... rex Aepulo, qui gentem⟩ *Crév.; cf.* 11.1, *Enn. Ann.* 421 *V* **3** tuendae ... maris superi orae *Muret, Florebellus* : tuendam ... mari superiore *Fr. 1*

4 tueretur. eae naues ad proximum portum in Histriae fines
cum onerariis et magno commeatu missae, secutusque cum
legionibus consul quinque ferme milia a mari posuit castra.
5 in portu emporium breui perfrequens factum, omniaque
hinc in castra supportabantur. et quo id tutius fieret, statio-
6 nes ab omnibus castrorum partibus circumdatae sunt: in
Histriam uersum praesidium statiuum, repentina cohors
Placentina opposita; inter mare et castra, et ut idem aqua-
toribus ad fluuium esset praesidium, M. Aebutius, tribunus
militum secundae legionis, duos manipulos militum ducere
7 iussus est; T. et C. Aelii tribuni militum legionem tertiam,
quae pabulatores et lignatores tueretur, uia quae Aqui-
8 leiam fert duxerant. ab eadem regione mille ferme passuum
castra erant Gallorum: Catmelus regulus praeerat tribus
haud amplius milibus armatorum.
2 Histri, ut primum ad lacum Timaui castra sunt Romana
2 mota, ipsi post collem occulto loco consederunt, et inde
obliquis itineribus agmen sequebantur, in omnem occasio-
nem intenti; nec quicquam eos quae terra marique ageban-
3 tur fallebat. postquam stationes inualidas esse pro castris,

4 quinque *Fr. 1* : *numerum corruptum esse susp. Cluuerius; sed si error est, Liuio ipsi tribuatur; u. Grilli, RIL 1976, 142–51* **6** Istriam uersum *Gron.* : Histriamque suum *Fr. 1* : Istriam obuersum *Walch* (*105*) : Istriam quaesitum *Kreyssig* : Histriamque uersum *Hertz* et (ut) *Fr. 1* : *del. H. J. M.* idem *Fr. 1* : item *Madvig* : ibidem *Weiss.* ducere *Weiss.* (*1864*) : adiicere *Fr. 1* : educere *uel* adducere *Weiss.* : eo ducere *Madvig, post* castra *distinguens* est *Fr. 1* : *del. Hartel* **7** Aelii *Fr. 1* : Caelii *L. Müller* (*Q. Ennius, 180*)*; u. MRR, 1.397 adn. 7* **8** regulus praeerat *Madvig* : pro regulo erat *Fr. 1* : pro regulo praeerat *Ruperti* haud *Florebellus* : aut *Fr. 1* **2.1** sunt Romana *Fr. 1* : Romana sunt *Novák* (*JPhV 1906, 11*) **2** eos *Fr. 1* : eorum *Drak.* : eorum eos *Wesenberg* : eos eorum *H. J. M.*

forum turba inermi frequens inter castra et mare mercan-
tium sine ullo terrestri aut maritimo munimento uiderunt,
duo simul praesidia, Placentinae cohortis et manipulorum
4 secundae legionis, adgrediuntur. nebula matutina texerat
inceptum; qua dilabente ad primum teporem solis, perlu-
cens iam aliquid, incerta tamen ut solet, lux speciem om-
nium multiplicem intuenti reddens, tum quoque frustrata
Romanos, multo maiorem iis quam erat hostium aciem
5 ostendit. qua territi utriusque stationis milites ingenti tu-
multu cum in castra confugissent, haud paulo ibi plus quam
6 quod secum ipsi attulerant terroris fecerunt. nam neque
dicere quid fugissent, nec percunctantibus reddere respon-
sum poterant; et clamor in portis, ut ubi nulla esset statio
quae sustineret impetum, audiebatur; et concursatio in obs-
curo incidentium aliorum in alios incertum fecerat an hostis
7 intra uallum esset. una uox audiebatur ad mare uocantium;
id forte temere ab uno exclamatum totis passim personabat
8 castris. itaque primo, uelut iussi id facere, pauci, armati
⟨alii⟩ maior pars inermes, ad mare decurrunt, deinde plu-
res, postremo prope omnes et ipse consul, cum frustra
reuocare fugientes conatus nec imperio nec auctoritate nec
9 precibus ad extremum ualuisset. unus remansit M. Licinius
Strabo, tribunus militum tertiae legionis, cum tribus signis e
legione sua relictus. hunc in uacua castra impetu facto Hi-
stri, cum alius armatus iis nemo obuiam isset, in praetorio
10 instruentem atque adhortantem suos oppresserunt. proe-
lium atrocius quam pro paucitate resistentium fuit, nec ante

3 forum *Scaliger* : eorum *Fr. 1*   inermi *Gron.* : inermis *Fr. 1*   mercantium *Fr. 1* : commeantium *Gron.*   **8** pauci … ⟨alii⟩ *Weiss.* (*1864*) : *om.* alii *Fr. 1* : *del.* armati *Madvig* : pauci, ⟨quidam⟩ armati *H.J.M.* : pauci, armati ⟨aliquot⟩ *Novák*   **9** Strabo *Fr. 1* : Stolo *Pighius; u.* 1.7 *adn.*   tertiae *Fr. 1* : secundae *M. Müller* (*1869*), *fortasse recte*   e *Madvig* : ab *Fr. 1* : de *Weiss.* (*1864*)

finitum est quam tribunus militum quique circa eum consti-
11 terant interfecti sunt. praetorio deiecto direptis⟨que⟩ quae ibi
fuerunt, ad quaestorium forum quintanamque hostes per-
12 uenerunt. ibi cum omnium rerum paratam expositamque
copiam et stratos lectos in quaestorio inuenissent, regulus
13 accubans epulari coepit. mox idem ceteri omnes, armorum
hostiumque obliti, faciunt; et ut quibus insuetus liberalior
uictus esset, auidius uino ciboque corpora onerant.
3 Nequaquam eadem est tum rei forma apud Romanos: terra
marique trepidatur; nautici tabernacula detendunt com-
2 meatumque in litore expositum in naues rapiunt; milites in
scaphas et mare territi ruunt. nautae metu ne compleantur
nauigia, alii turbae obsistunt, alii ab litore naues in altum
3 expellunt. inde certamen, mox etiam pugna cum uulneribus
et caede in uicem militum nautarumque oritur, donec iussu
consulis procul a terra classis summota est. secernere inde
4 inermes ab armatis coepit. uix mille ducenti ex tanta multi-
tudine qui arma haberent, perpauci equites qui equos se-
cum eduxissent inuenti sunt; cetera deformis turba uelut
lixarum calonumque, praeda uero futura, si belli hostes me-
5 minissent. tunc demum nuntius ad tertiam legionem reuo-
candam et Gallorum praesidium; et simul ex omnibus locis
ad castra recipienda demendamque ignominiam rediri coep-
6 tum est. tribuni militum tertiae legionis pabula lignaque
proicere iubent, centurionibus imperant ut grauiores aetate
milites binos in ea iumenta ex quibus onera deiecta erant
imponant; equites ut singulos e iuuenibus pedites secum in

11 direptisque *Drak.* : direptis *Fr. 1* forum *Fr. 1* : *del. Dacier* **3**.1. est tum *Fr. 1* : *del. Gruter* : *del.* est *H.J.M.* : rerum *Jacobs* (*404*) **4** uero *scripsi* : uere *Fr. 1* : fere *Madvig* : certe *Seyffert* : haud aegre *Novák* (*JPhV 1881, 216*) : erat *Fügner* (*BPhW 1899, 1484*) **5** nuntius ... praesidium *Fr. 1* : ... praesidium ⟨uenit⟩ *Sig.* : nuntius ⟨missus⟩ ... *Weiss.* : ... praesidium ⟨missus⟩ *Madvig* (*e*) : ... praesidium ⟨arcessendum missus⟩ *id.* (*a*); *cf.* 44.24.1, *Cic. Phil.* 6.3, *Plin. epp.* 1.15.9 **6** militum *Fr. 1* : milites *Madvig* : militem *Hertz* equites *Fr. 1* : equitibus *anon.* (*Drak.*)

7 equos tollant: egregiam gloriam legionis fore si castra metu secundanorum amissa sua uirtute recipiant; et recipi facile esse, si in praeda occupati barbari subito opprimantur; sicut
8 ceperint, posse capi. summa militum alacritate adhortatio audita est. ferunt citati signa, nec signiferos armati morantur. priores tamen consul copiaeque quae a mari reduce-
9 bantur ad uallum accesserunt. L. Atius, tribunus primus secundae legionis, non hortabatur modo milites, sed doce-
10 bat etiam si uictores Histri, quibus armis cepissent castra, iisdem capta retinere in animo haberent, primum exutum castris hostem ad mare persecuturos fuisse, deinde stationes certe pro uallo habituros: uino somnoque ueri simile esse mersos iacere.

4 Sub haec A. Baeculonium signiferum suum, notae fortitu-
2 dinis uirum, inferre signum iussit. ille, si unum se sequerentur, quo celerius fieret facturum dixit; conisusque cum trans uallum signum traiecisset, primus omnium portam intrauit.
3 et parte alia T. et C. Aelii, tribuni militum tertiae legionis, cum equitatu adueniunt. confestim et quos binos oneraria in iumenta imposuerant secuti, et consul cum toto agmine.
4 at Histrorum pauci, qui modice uino usi erant, memores fuerant fugae, aliis somno mors continuata est; integraque sua omnia, praeterquam quod uini cibique absumptum

4.1 suum *Fr.1* : *susp. Duker* : *post* signum *H.J.M.* (*JPhV 1900, 19*) **2** si unum se ... facturum *Fr.1* : unum, si se ... iacturum *Gron.* : signum si ... *Jacobs* (*395*) : si nunc (*uel* tum) se ... *Weiss.* : *del.* unum *Novák* : si uno animo se ... *Zingerle* : si una se ... *Fügner* (*BPhW 1899, 1484*) : si uniuersi ... *Damsté* celerius *Fr.1* : celerius ⟨id⟩ *Weiss.* (*1864*) : ⟨id⟩ celerius *H.J.M.* **3** et parte *Fr.1* : e parte *Modius* : ex parte *Kreyssig* : et ex parte *H.J.M.*; *cf.* 25.9.13 T. ... Aelii; *cf.* 1.7 *adn.* cum toto agmine *Fr.1* : *susp. Madvig* (*a*) **4** uino usi *Heerwagen* (*ap. Weiss.* (*1864*)) : uinosi *Fr.1* fuerant *Fr.1* : fuerunt *Modius*

5 erat, receperunt. aegri quoque milites, qui in castris relicti
fuerant, postquam intra uallum suos senserunt, armis ar-
6 reptis caedem ingentem fecerunt. ante omnes insignis opera
fuit C. Popilli equitis; Sabello cognomen erat. is pede
7 saucio relictus longe plurimos hostium occidit. ad octo milia
Histrorum sunt caesa, captus nemo, quia ira et indignatio
immemores praedae fecit. rex tamen Histrorum, temulen-
8 tus ex conuiuio, raptim a suis in equum impositus fugit. ex
uictoribus ducenti triginta septem milites perierunt, plures
in matutina fuga quam in recipiendis castris.

5 Forte ita euenit ut Cn. et L. Gauillii Nouelli Aquileienses,
cum commeatu uenientes, ignari prope in capta castra ab
2 Histris inciderent. ii cum Aquileiam relictis impedimentis
refugissent, omnia terrore ac tumultu non Aquileiae modo
3 sed Romae quoque post paucos dies impleuerunt; quo non
capta tantum castra ab hostibus nec fuga, quae uera erant,
sed perditas res deletumque exercitum omnem allatum est.
4 itaque, quod in tumultu fieri solet, dilectus extra ordinem
non in urbe tantum sed tota Italia indicti. duae legiones
ciuium Romanorum conscriptae, et decem milia peditum
5 cum equitibus quingentis sociis nominis Latini imperata. M.
Iunius consul transire in Galliam et ab ciuitatibus prouin-
ciae eius quantum quaeque posset militum exigere iussus.
6 simul decretum ut Ti. Claudius praetor militibus legionis
quartae et socium Latini nominis quinque milibus, equiti-
bus ducentis quinquaginta, Pisas ut conuenirent ediceret,
7 eamque prouinciam dum consul inde abesset tutaretur; M.

5.1. Gauillii *Fr. 1* : Gauilii *H.J.M., coll. CIL 11.3656–9* Nouelli *Niebuhr* (*498 adn. 595*) : nouelli *Fr. 1, post* Gauillii *distinguens* **3** fuga *Fr. 1* : *post add.* ⟨deserta⟩ *Perizonius,* ⟨milites euasisse⟩ *Drak.* erant *Gron.* : erat *Fr. 1* **5** quaeque posset *Fr. 1* : quaeque ⟨dare⟩ posset *uel* quaeque posset ⟨dare⟩ *Wesenberg* **6** Ti. *Sig.* : T. *Fr. 1* equitibus *Gron.* : equitum *Fr. 1*

Titinius praetor legionem primam, parem numerum so-
ciorum peditum equitumque, Ariminum conuenire iuberet.
8 Nero paludatus Pisas in prouinciam est profectus; Titinius,
C. Cassio tribuno militum Ariminum qui praeesset legioni
9 misso, dilectum Romae habuit. M. Iunius consul ex Liguri-
bus in prouinciam Galliam transgressus, auxiliis protinus
per ciuitates Galliae militibusque coloniis imperatis, Aqui-
10 leiam peruenit. ibi certior factus exercitum incolumem esse,
scriptis litteris Romam ne tumultuarentur, ipse remissis au-
xiliis quae Gallis imperauerat ad collegam est profectus.
11 Romae magna ex necopinato laetitia fuit; dilectus omissus
est, exauctorati qui sacramento dixerant, et exercitus, qui
12 Arimini pestilentia adfectus erat, domum dimissus. Histri
magnis copiis cum castra haud procul consulis castris habe-
rent, postquam alterum consulem cum exercitu nouo adue-
nisse audierunt, passim in ciuitates dilapsi sunt. consules
Aquileiam in hiberna legiones reduxerunt.
6 Sedato tandem Histrico tumultu, senatus consultum factum
est ut consules inter se compararent uter eorum ad comitia
2 habenda Romam rediret. cum absentem Manlium tribuni
plebis ⟨.⟩ Licinius Nerua et C. Papirius Turdus in contioni-
bus lacerarent, rogationemque promulgarent ne Manlius
post idus Martias – prorogatae namque consulibus iam in
annum prouinciae erant – imperium retineret, uti causam
3 extemplo dicere cum abisset magistratu posset, huic roga-
tioni Q. Aelius collega intercessit, magnisque contentioni-
bus obtinuit ne perferretur.

9 coloniis *Doujat* : colonis *Fr.1* : per colonias *Crév.* **11** exauctorati *Fr.1* : exauctoratis *Wesenberg* **6.2** ⟨.⟩ *lac. indicaui* : ⟨A.⟩ *Sig.* : *fort.* ⟨C.⟩ (*Münzer, RE, 13.452*)

4 Per eos dies Ti. Sempronius Gracchus et L. Postumius Al-
binus ex Hispania Romam cum reuertissent, senatus iis a
M. Titinio praetore datus in aede Bellonae ad disserendas
res quas gessissent + postulandosque honores meritos ut
diis immortalibus haberetur honos +.
5 Eodem tempore et in Sardinia magnum tumultum esse lit-
teris T. Aebuti praetoris cognitum est, quas filius eius ad
6 senatum attulerat. Ilienses adiunctis Balarorum auxiliis pa-
catam prouinciam inuaserant, nec eis inualido exercitu et
7 magna parte pestilentia absumpto resisti poterat. eadem et
Sardorum legati nuntiabant, orantes ut urbibus saltem –
iam enim agros deploratos esse – opem senatus ferret. haec
legatio totumque quod ad Sardiniam pertinebat ad nouos
magistratus reiectum est.
8 Aeque miserabilis legatio Lyciorum, qui crudelitatem Rho-
diorum, quibus ab L. Cornelio Scipione attributi erant,
9 querebantur: fuisse ⟨se⟩ sub dicione Antiochi; eam regiam
seruitutem conlatam cum praesenti statu praeclaram liber-
tatem uisam. non publice tantum se premi imperio, sed
10 singulos iustum pati seruitium. coniuges liberosque uexari;
in corpus in tergum saeuiri; famam, quod indignum sit,
maculari dehonestarique; et palam res odiosas fieri iuris
etiam usurpandi causa, ne pro dubio habeant nihil inter se

6.8–12: *Pol.* 25.4.1–10; *de anno u. Walbank, 3.277–8*

4 Tib. *Fr.2* : T. *Fr.1* datus *Fr.1* : datus ⟨est⟩ *Madvig* (*sed cf. 604 adn.2*) disserendas *Fr.1* : edisserendas *Gron., fort. recte; cf.* 34.52.3 *adn.* + postulandosque ... honos + *Fr.1* : ⟨et⟩ *ante* ut *add. Gron.* : postulandumque honos meritus ut diis immortalibus haberetur *Madvig* : *lacunam aut corruptelam susp. Weiss. (1864)* : *fort.* ut ... honos *delenda* **5** Aebutii *Sig.* : Ebutii *Fr.1* **9** ⟨se⟩ *Drak.* : *om. Fr.1, fort. recte; cf.* 10.7 *adn.* publice *Duker* : publico *Fr.1* **10** coniuges *Hartel*: *ante add.* iustos *Fr. 1,* iuxta se *Sig.,* ipsos *Weiss.,* iussos, *sine distinctione post* seruitium, *Damsté* indignum *Fr.1* : indignius *Novák* (*JPhV 1882, 316*)

11 et argento parata mancipia interesse. motus his senatus lit-
teras Lyciis ad Rhodios dedit, nec Lycios Rhodiis nec ullos
alii cuiquam, qui nati liberi sint, in seruitutem dari placere;
12 Lycios ita sub Rhodiorum imperio et tutela esse ut in di-
cione populi Romani ciuitates sociae sint.
7 Triumphi deinde ex Hispania duo continui acti. prior Sem-
2 pronius Gracchus de Celtiberis sociisque eorum, postero
die L. Postumius de Lusitanis aliisque eiusdem regionis Hi-
spanis triumphauit. quadraginta milia pondo argenti Grac-
3 chus transtulit, uiginti milia Albinus. militibus denarios qui-
nos uicenos, duplex centurioni, triplex equiti ambo diuise-
runt; sociis tantumdem quantum Romanis.
4 Per eosdem forte dies M. Iunius consul ex Histria comi-
5 tiorum habendorum causa Romam uenit. eum cum in se-
natu fatigassent interrogationibus tribuni plebis Papirius et
Licinius de iis quae in Histria essent acta, in contionem
6 quoque produxerunt. ad quae cum consul se dies non plus
undecim in ea prouincia fuisse responderet, quae se absente
7 acta essent se quoque, ut illos, fama comperta habere, exse-
quebantur deinde quaerentes quid ita non potius A. Man-
lius Romam uenisset, ut rationem redderet populo Romano
cur ex Gallia prouincia, quam sortitus esset, in Histriam
8 transisset. quando id bellum senatus decreuisset, quando
populus Romanus iussisset? at hercule priuato quidem con-
silio bellum susceptum esse, sed gestum prudenter fortiter-
9 que. immo, utrum susceptum sit nequius an inconsultius
gestum dici non posse. stationes duas necopinantes ab Hi-
stris oppressas, castra Romana capta, quod peditum quod

11 alii cuiquam *Heraldus* : alicuiquam *Fr. 1* **7.**1 Sempronius *Fr. 1* : ⟨Ti.⟩ Sempronius *H.J.M.* **2** Gracchus *Madvig* : T. (Tib. *Fr. 2*) Gracchus *Fr. 1* **5** iis *Kreyssig* : his *Fr. 1* **8** quando *Gron.* : quando id bellum *Fr. 1* : *del.* quando id bellum *Bekker*

10 equitum in castris fuerit ⟨...⟩; ceteros inermes fusosque,
ante omnes consulem ipsum, ad mare ac naues fugisse.
priuatum rationem redditurum earum rerum esse, quoniam
consul noluisset.

8 Comitia deinde habita. consules creati C. Claudius Pulcher
Ti. Sempronius Gracchus. et postero die praetores facti P.
Aelius Tubero iterum, C. Quinctius Flamininus, C. Numi-
sius, L. Mummius, Cn. Cornelius Scipio, C. Valerius Laeui-
2 nus. Tuberoni urbana iurisdictio, Quinctio peregrina eue-
nit, Numisio Sicilia, Mummio Sardinia; [sed ea propter belli
magnitudinem prouincia consularis facta; Gracchus eam
3 sortitur, Histriam Claudius.] Scipio et Laeuinus Galliam in
4 duas diuisam prouincias sortiti sunt. idibus Martiis, quo die
Sempronius Claudiusque consulatum inierunt, mentio tan-
tum de prouinciis Sardinia Histriaque et utriusque hostibus
5 fuit, qui in his prouinciis bellum conciuissent. postero die
legati Sardorum, qui ad nouos magistratus dilati erant, ⟨et⟩
L. Minucius Thermus, qui legatus Manli consulis in Histria
fuerat, in senatum uenit. ab his edoctus est senatus quan-
tum belli eae prouinciae haberent.

6 Mouerunt senatum et legationes socium nominis Latini,
quae et censores et priores consules fatigauerunt, tandem in
7 senatum introductae. summa querellarum erat ciues suos

9 ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨caesum⟩ *Crév.* : ⟨inultos trucidatos⟩ *Alanus* (*1.63*) **10** fusosque *Fr.1* : effusosque *Perizonius; cf.* 5.37.5 **8.**1 Pulcher *Gryph.* : Pulcer *Fr.1* Tib. *Fr.2* : T. *Fr.1* Flamininus *Fr.2* : Flaminius *Fr.1* L. *Sig.* : C. *Fr.1* Cn.... Laeuinus : *de his nominibus cf. MRR, 1.399 adnn. 1–2; pro* C. *coni.* P. *Pighius* **2** [sed ea ... Claudius] *deleui* : *del.* Gracchus ... Claudius *Drak.; cf.* 9.1, 8 **4** utriusque ... conciuissent *Fr.1* : qui ... conciuissent *del. Crév.*, post *haberent* (§ 5), ⟨et⟩ *addito, posuit Heusinger* : *del.* utriusque *Drak.* : utrisque ... *Wesenberg; cf. M. Müller, 1869* his *Fr.1* : iis *Wesenberg, fort. recte* **5** ⟨et⟩ *Clericus* : *om. Fr.1* **6** fatigauerunt *Fr.1* : fatigauerant *Gron.; u.* 37.23.2 *adn.*

Romae censos plerosque Romam commigrasse; quod si
permittatur, perpaucis lustris futurum ut deserta oppida de-
8 serti agri nullum militem dare possent. Fregellas quoque
milia quattuor familiarum transisse ab se Samnites Paeligni-
que querebantur, neque eo minus + aut hos aut illos + in
9 dilectu militum dare. genera autem fraudis duo mutandae
uiritim ciuitatis inducta erant. lex sociis nominis Latini, qui
stirpem ex sese domi relinquerent, dabat ut ciues Romani
fierent. ea lege male utendo alii sociis alii populo Romano
10 iniuriam faciebant. nam et ne stirpem domi relinquerent,
liberos suos quibusquibus Romanis in eam condicionem ut
manu mitterentur mancipio dabant, libertinique ciues es-
sent; et quibus stirpis deesset quam relinquerent, ut ⟨...⟩
11 ciues Romani fiebant. postea his quoque imaginibus iuris
spretis, promiscue sine lege sine stirpe in ciuitatem Roma-
12 nam per migrationem et censum transibant. haec ne postea
fierent petebant legati, et ut redire in ciuitates iuberent
socios; deinde ut lege cauerent ne quis quem ciuitatis mu-
tandae causa suum faceret neue alienaret; et si quis ita ciuis
Romanus factus esset, ⟨...⟩. haec impetrata ab senatu.
9 Prouinciae deinde quae in bello erant, Sardinia atque Hi-
2 stria, ⟨consulibus⟩ decretae. in Sardiniam duae legiones
scribi iussae, quina milia in singulas et duceni pedites, tre-

7 possent *Fr. 1* : possint *Madvig* **8** + aut ... illos + *Fr. 1* (*def. Walch, 218–20, Damsté*) : aut minus hos aut plus illos *Gron.* dilectu *Madvig* (*e*) : delectum *Fr. 1* : delectu *Duker* : *fort.* dilectum **9** sociis *Drak.* : sociis ac *Fr. 1* **10** ne *Fr. 1* : qui *Sig.* quibusquibus *Fr. 1* : quibusuis *Weiss.* (*1864*) : quibus uideretur (*1894*) *uel* quibuslibet *Novák* stirpis *Heraeus* : stirpes *Fr. 1* : stirps *Weiss.* (*1864*); *cf.* 1.1.1, 26.30.16 ut ⟨...⟩ ... fiebant : *u.p. 362* **11** transibant *Curio* : transiebant *Fr. 1* **12** suum *Fr. 1* : seruum *Sig.* ⟨...⟩ : *lac. indicaui* : ⟨ciuis non esset⟩ *Sig.* : ⟨ciuis ne esset⟩ *Doujat* : ⟨ne is esset⟩ *Walch* : ⟨ne ciuis esset⟩ *Heusinger* : ⟨id ratum ne esset⟩ *Marquardt* (*RA, 3.1.44 adn. 201*) **9.1** ⟨consulibus⟩ *Perizonius* : *om. Fr. 1*

ceni equites; et duodecim milia peditum sociorum ac Latini
nominis et sescenti equites, et decem quinqueremes naues,
3 si deducere ex naualibus uellet. tantumdem peditum equi-
tumque in Histriam quantum in Sardiniam decretum. et
legionem unam cum equitibus trecentis, et quinque milia
peditum sociorum et ducentos quinquaginta mittere equites
4 in Hispaniam consules ad M. Titinium iussi. priusquam
5 consules prouincias sortirentur, prodigia nuntiata sunt: la-
pidem in agro Crustumino in lucum Martis de caelo ceci-
disse; puerum trunci corporis in agro Romano natum et
quadrupedem anguem uisum; et Capuae multa in foro
aedificia de caelo tacta; et Puteolis duas naues fulminis ictu
6 concrematas esse. inter haec quae nuntiabantur lupus etiam
Romae interdiu agitatus, cum Collina porta intrasset, per
7 Esquilinam magno consectantium tumultu euasit. eorum
prodigiorum causa consules maiores hostias immolarunt, et
8 diem unum circa omnia puluinaria supplicatio fuit. sacrifi-
ciis rite perfectis prouincias sortiti sunt; Claudio Histria,
Sempronio Sardinia obuenit.
9 Legem dein de sociis C. Claudius tulit ⟨ex⟩ senatus con-
sulto, et edixit qui socii nominis Latini, ipsi maioresue
eorum, M. Claudio T. Quinctio censoribus postue ea apud
socios nominis Latini censi essent, ut omnes in suam quis-
10 que ciuitatem ante kalendas Nouembres redirent. quaestio
qui ita non redissent L. Mummio praetori decreta est. ad
legem et edictum consulis senatus consultum adiectum est,

2 si ... uellet *Fr. 1* : quas deduceret ex quibus naualibus uellet *Gron.* : deduceret ex naualibus quibus uellet *J. Gron.* : quinqueremes, naues si ... uellet *Walker* : quibus deducere ex naualibus uellet *H.J.M.* **3** mittere equites *Fr. 1* : equites mittere *Madvig* (*a*) **5** lucum *Cluuerius* : lacum *Fr. 1* **6** quae nuntiabantur *Fr. 1* : nuntiata *Alanus* (*2.28*) agitatus *Fr. 1* : uagatus *Pluygers* **9** ⟨ex⟩ *Gron.* : *om. Fr. 1* socii *Schmidt* (*H*) : socii ac *Fr. 1* postue *Mommsen* (*H*), *Madvig* (*e*) : postque *Fr. 1* **10** ... tum (consulis) *hinc incipit V*

11 ut dictator consul interrex censor praetor, qui nunc esset
⟨...⟩, apud eorum quem ⟨qui⟩ manu mitteretur in liberta-
tem uindicaretur, ut ius iurandum daret qui eum manu mit-
teret, ciuitatis mutandae causa manu non mittere. in quo
12 id non iuraret, eum manu mittendum non censuerunt. haec
in posterum cauta, iussique edicto C. Claudi consulis ⟨...⟩
Claudio decreta est.
10 Dum haec Romae geruntur, M. Iunius et A. Manlius, qui
priore anno consules fuerant, cum Aquileiae hibernassent,
principio ueris in fines Histrorum exercitum introduxerunt;
2 ubi cum effuse popularentur, dolor magis et indignatio, di-
ripi res suas cernentes, Histros quam certa spes satis sibi
3 uirium aduersus duos exercitus + id +. concursu ex omni-
bus populis iuuentutis facto, repentinus et tumultuarius ex-
ercitus acrius primo impetu quam perseuerantius pugnauit.
4 ad quattuor milia eorum in acie caesa; ceteri omisso bello in
ciuitates passim diffugerunt. inde legatos primum ad pacem
petendam in castra Romana, deinde obsides imperatos mi-

11 qui nunc esset ⟨...⟩ : *lac. indicaui* : qui tunc esset *Sig.* : quicunque esset *Schmidt* (*H*) : qui nunc esset ⟨quiue (*uel* quique) post hac futurus esset⟩ *Madvig* : qui nunc esset ⟨futurusue esset⟩ *Mommsen* (*GS, 1.326 adn.125*) eorum *V* : forum *Fr.1* ⟨qui⟩ *Crév.* : *om. V* : ⟨quis⟩ *Lambecius* : ⟨cum qui⟩ *Mommsen* (*l.c.*) : ⟨si qui⟩ *H.J.M.* mittere ... multandae *V* in quo id *Heerwagen* (*JPhP 1855, 191*) : 'nquid *V* : qui id *Fr.1* iurare *V* **12** cauta *Madvig* : causa *V* iussique ... ⟨...⟩ Claudio *Madvig* : iussique ... cons. Claudio *V* : iurisque dictio C. Claudio cos. *Fr.1* *post* est *spat. xiv fere litt. V* **10.1** cum *Fr.1* : qui *V* hiberna essent principio ueri in finis Histriorum *V* **2** effuso ... dolo *V* **2–4** castra Ro... : *initia uersuum in V uix legi possunt* cernentis *V* + id + *V* : ⟨exciu⟩it *Fr.1* : ⟨esse exciu⟩it *Madvig* : ⟨esse⟩ *post* satis *Kreyssig, post* duos *Hertz,* ⟨adesse⟩ *post* uirium *Damsté* **4** aciae *V* opsides *V*

5 serunt. haec cum Romae cognita litteris proconsulum es-
sent, C. Claudius consul, ueritus ne forte eae res prouin-
ciam ⟨et⟩ exercitum sibi adimerent, non uotis nuncupatis,
non paludatis lictoribus, uno omnium certiore facto collega,
nocte profectus praeceps in prouinciam abiit; ubi inconsul-
6 tius quam uenerat se gessit. nam cum contione aduocata
fugam e castris A. Manlio aduersis auribus militum, quippe
qui primi ipsi fugissent, ⟨ob⟩iectasset, ⟨et⟩ ingessisset pro-
bra M. Iunio quod se dedecoris socium collegae fecisset, ad
7 extremum utrumque decedere prouincia iussit. ⟨ad⟩ quod
cum illi tum consulis imperio dicto audientes futuros esse
dicerent, cum is more maiorum secundum uota in Capitolio
8 nuncupata lictoribus paludatis profectus ab urbe esset, fu-
rens ira uocatum qui pro quaestore Manli erat catenas po-
poscit, uinctos se Iunium Manliumque minitans Romam
9 missurum. ab eo quoque spretum consulis imperium est; et
circumfusus exercitus, fauens imperatorum causae et con-
10 suli infestus, animos ad non parendum addebat. postremo

post miserunt *spat. vii fere litt. V* : ⟨Aquileiam⟩ *M. Müller* (*1869*) **5** cognitis *V* eae *Vahlen* (*GPS, 1.591*) : ea *V* ⟨et⟩ *Vahlen* (*l.c.*) : *om. V*: exercitum⟨que⟩ *Fr.1, fort. recte; cf.* 27.7.10, 36.2.10; *asyndeton def. Walter* (*1938, 103*), *coll.* 42.1.1; *cf. adn. ad loc.* adimerent *V* : adimeret *Fr.1* paludatis *Fr.1* : pabulatis *V* : paludatus, ⟨sine⟩ *Gron.* (*cf.* §§7, 13, 31.14.1, 45.39.11 *adnn.*) inconsultius *V* : *post add.* ⟨etiam⟩ *Roobol* **6** Manlio *V* : Manlii *Fr.1* aduersus *V* ⟨ob⟩iectasset *Madvig* : iactasset *V* ⟨et⟩ ingessisset *Kreyssig* : ingessit sed *V* : ingessisset *Fr.1* : ingessisset⟨que⟩ *Modius* **7** ⟨ad⟩ quod cum *M. Müller* (*1869*) : quod cum *V* : quumque *Gron.* : quod cum ... facturos *Klaiber* (*JPhP 1855, 188*) : *fort.* quod *delendum* illi tum *V* : milites *Fr.1* esse *V* : sese *Fr.2* : ⟨se⟩ esse *Seyffert* his *V* lictoribus paludatis *V* : ⟨cum⟩ lictoribus paludatus *Gron.* : ⟨sagatis⟩ lictoribus paludatus *Cobet; cf.* §5 *adn.* **8** questore *V* Manli *V* : Manlio *Madvig* catena *V* uinctos *Fr.1* : uinctosque *V* : ⟨uictos⟩ uinctosque *Goldbacher* Manlium quae miśnistrans *V* **9** fabens *V* ad nos *V*

fatigatus consul et contumeliis singulorum et multitudinis – nam insuper inridebant – ludibriis naue eadem qua uenerat
11 Aquileiam redit. inde collegae scripsit ut militum nouorum ei parti quae scripta in Histriam prouinciam esset ediceret Aquileiam ut conueniret, ne quid se Romae teneret quo
12 minus uotis nuncupatis paludatus ab urbe exiret. haec a collega obsequenter facta, breuisque dies ad conueniendum
13 edicta est. Claudius prope consecutus est litteras suas. contione adueniens de Manlio et Iunio habita, non ultra triduum moratus Romae, paludatis lictoribus uotisque in Capitolio nuncupatis in prouinciam aeque ac prius praecipiti celeritate abit.

11 Paucis ante diebus Iunius Manliusque oppidum Nesactium, quo se principes Histrorum et regulus ipse Aepulo recepe-
2 rat, summa ui oppugnarant. eo Claudius duabus legionibus nouis adductis, uetere exercitu cum suis ducibus dimisso,
3 ipse oppidum circumsedit et uineis oppugnare intendit, amnemque praeterfluentem moenia, qui et impedimento oppugnantibus erat et aquationem Histris praebebat, mul-
4 torum dierum opere exceptum nouo alueo auertit. ea res barbaros miraculo terruit abscisae aquae. et ne tum quidem memores pacis, in caedem coniugum ac liberorum uersi, etiam ut spectaculo hostibus tam foedum facinus esset, pa-

10 contumelis *V* inl̇úridebant *V* redit *V*: rediit *Fr. 1* **12** a collega *Madvig* : a collegae *V* : collegae *Fr. 1* breuis quae *V* **13** moratis *V* paludatis *V* : paludatus ⟨cum⟩ *Gron.* (*cf.* § 5 *adn.*) aequae *V* ac prius *Florebellus* : amplius *V* **11.1** Manlius quae *V* Nesactium *Cluuerius* : Etmattius *V* : Nesattium *Fr. 1; cf. RE, 17.65* Aepulo *V* : *fort.* Epulo (*cf. Enn. Ann.* 421 *V, L. Müller, Phil. 1884, 546, Skutsch, BICS 1976, 73*) oppugnarant *Madvig* : oppugnant *V* : oppugnarunt *Gron.* : oppugna⟨re coepera⟩nt *Weiss.* **2** dimissos *V* interditam amnemque *V* **3** erant *V* noua *V* **4** abscisae aquae *Fr. 1* : abscisaquae *V* : *del. Novák* et *V* : sed *Damsté* meores in pacis *V* facinor esse *V*

5 lam in muris trucidatos praecipitabant. inter simul complo-
rationem feminarum puerorumque, simul nefandam cae-
6 dem, milites transgressi murum oppidum intrarunt. cuius
capti + tumuli + ex pauido clamore fugientium accepit rex,
traiecit ferro pectus, ne uiuus caperetur; ceteri capti aut
7 occisi. duo deinde oppida, Mutila et Faueria, ui capta et
8 deleta. praeda, ut in gente inopi, spe maior fuit, et omnis
militibus concessa est. quinque ⟨milia⟩ capitum sescenta
triginta duo sub corona uenierunt. auctores belli uirgis caesi
9 et securi percussi. Histria tota trium oppidorum excidio et
morte regis pacata est; omnesque undique populi obsidibus
datis in dicionem uenerunt.
10 Sub Histrici finem belli apud Ligures concilia de bello ha-
12 beri coepta. Ti. Claudius proconsul, qui praetor priore anno
2 fuerat, cum praesidio legionis unius Pisis praeerat. cuius
litteris senatus certior factus eas ipsas litteras ad C. Clau-
dium – nam alter consul iam in Sardiniam traiecerat – defe-
3 rendas censet, et adicit decretum, quoniam Histria prouin-
cia confecta esset, si ei uideretur, exercitum traduceret in
4 Ligures. simul ex litteris consulis, quas de rebus in Histria
gestis scripserat, in biduum supplicatio decreta. et ⟨ab⟩ al-
tero consule Ti. Sempronio in Sardinia prospere res gesta.

5 puerorum quae *V* **6** + tumuli + *V*: tumultum ut *Fr.1* : simul, ⟨indicium⟩ *uel* ⟨nuntium⟩ *post* fugientium *addito, Vahlen* (*GPS, 1.592*) : nuntium (*uel* interitum) ubi *Madvig* : indicium ubi *M. Müller* (*1869*) : excidium (*uel* exitium) ut *Wesenberg* : signum ubi *Novák* (*JPhV 1901, 29*) : tumultum ubi *Vahlen* (*Hermes 1910, 304–6*) : metum ubi *Goldbacher* **8** ut incendi *V* ⟨milia⟩ *om. V* capitum *V*: *post add.* ⟨et⟩ *Wesenberg* **9** omnes quae *V* **10** concilia *V* : consilia *Wesenberg* **12.**1 Ti. *Sig.* : T. *V* procons̄. *V; u.p. X adn. 29* fuerant *V* **3** decretum *V* : decreto *Wesenberg* consecta *V* Ligure *V* **4** suplicatio *V* ⟨ab⟩ *om. V* Tib. *Fr.1* : iis *V* Sardiniam *V* gestia *V* : gestae *Fr.1*

5 exercitum in agrum Sardorum Iliensium induxit. Balarorum
magna auxilia Iliensibus uenerant; cum utraque gente signis
conlatis conflixit. fusi fugatique hostes castrisque exuti,
6 duodecim milia armatorum caesa. postero die arma lecta
conici in aceruum iussit consul, sacrumque id Vulcano cre-
7 mauit. uictorem exercitum in hiberna sociarum urbium re-
duxit. et C. Claudius, litteris Ti. Claudi et senatus consulto
8 accepto, ex Histria legiones in Ligures transduxit. ad Scul-
tennam flumen in campos progressi castra habebant hostes.
ibi cum iis acie dimicatum. quindecim ⟨milia⟩ caesa, plus
septingenti aut in proelio aut in castris – nam ea quoque
expugnata sunt – capti, et signa militaria unum et quinqua-
9 ginta capta. Ligures, reliquiae caedis, in montes refugerunt,
passimque populanti campestres agros consuli nulla us-
10 quam apparuerunt arma. Claudius duarum gentium uno
anno uictor, duabus, quod raro alius, in consulatu pacatis
prouinciis, Romam reuertit.
13 Prodigia eo anno nuntiata: in Crustumino auem sanqualem
2 quam uocant sacrum lapidem rostro cecidisse, bouem in
Campania locutam, uaccam aeneam Syracusis ab agresti
tauro, qui ⟨a⟩ pecore aberrasset, initam ac semine adsper-

5 Illiensium *bis* *V*: ⟨in fines⟩ Iliensium uenerant *Roobol*: Iliensibus ⟨sub⟩uenerant *Damsté* **7** Ti. *Sig.* : T. *V* **8** Cultennam *V* iis *Kreyssig* : his *V* ⟨milia⟩ *om.* *V* septingenti *Gron.* : dit *V* : DCC *Fr. 1* : septingentis *Gruter* capiti *V* ef L. capta *V* **9** passimque populanti *Madvig* : passim populanti quae *V* : passim, populantique *Fr. 1* : populantique passim *Novák* (*JPhV 1901, 31*) : ⟨urenti⟩ passim populantique *Goldbacher* campestris *V* **10** pacatis *Fr. 1* : pacatisque *V* : paca⟨tis ...⟩tisque *Hertz* : ⟨perdomitis⟩ pacatisque *Weiss.* (*1864*) : ⟨subactis⟩ pacatisque *Rossbach* : *del.* duabus *Gitlbauer* (*96*) euertit *V* **13**.1 auen *V* sanqualem *Harduin* : sāgualem *V* (*cf. André, Les noms d'oiseaux en Latin, 140–1*) **2** Campaniam *V* locutam *J. Gron.* : locutum *V* aene *V* ⟨a⟩ pecore *Hertz* : pecora *V* : pecore *Fr. 1*

3 sam. in Crustumino diem unum in ipso loco supplicatio fuit,
et in Campania bos alenda publice data, Syracusanumque
prodigium expiatum editis ab haruspicibus dis quibus sup-
plicaretur.
4 Pontifex eo anno mortuus est M. Claudius Marcellus, qui
consul censorque fuerat; in eius locum suffectus est pon-
tifex filius eius M. Marcellus. et Lunam colonia eodem
5 anno duo milia ciuium Romanorum sunt deducta. trium-
uiri deduxerunt P. Aelius ⟨M. Aemilius⟩ Lepidus Cn. Sici-
nius; quinquagena et singula iugera et semisses agri in sin-
gulos dati sunt. de Liguribus captus ager erat; Etruscorum
ante quam Ligurum fuerat.
6 C. Claudius consul ad urbem uenit; cui, cum in senatu de
rebus in Histria Liguribusque prospere gestis ⟨disseruis-
7 set⟩, postulanti triumphus est decretus. triumphauit in ma-
gistratu de duabus simul gentibus. tulit in eo triumpho de-
narium trecenta septem milia et uictoriatum octoginta
quinque milia septingentos duos. militibus in singulos quini

13.6–8: *I.I. 13.1.81*

3 suplicatio *V* publicae ... Syracusanum quae *V* haruspicibus *Crév.* : aruspicibus *V* suplicarentur *V* **4** pontifex *Fr.1* : pontusex *V* : pontufex *Heraeus* (*WKlPh 1900, 468*); *cf. infra et* 27.1 *adn.* mortus *V* Lunam *Fr.1* : una *V* : Lucam *Fr.2* (*cf. Salmon, CQ 1933, 30–5*) : Luna *Weiss. (1864), fort. recte* **5** P. Aelius ⟨M. Aemilius⟩ Lepidus *Kreyssig* : P. Aelius legibus *V* : P. Aelius L. Egilius *Fr.1* : P. et M. Laenates *Unger* (*175*) quinquagena ... semisses *de numero, fort. errore Liui falso, u. De Sanctis, 4.1.568 adn. 204* Liguribus *Hertz* : Ligures *V* : Ligure *Fr.1* captus *V* : captus ⟨is⟩ *Fr.1* : ⟨is⟩ captus *Gitlbauer* (*97*) **6** ab urbe *V* Histra *V* gestis ⟨disseruisset⟩ *Fr.1* : estis *V* : gestis ⟨exposuisset⟩ *Walter*(*1937, 95*) postulati *V* **7** denaria *V* CCCVII milia *Fr.1* : C̄C̄C · V̄II *V* : trecenta milia septem *Hertz*

8 deni denarii dati, duplex centurioni, triplex equiti. sociis
dimidio minus quam ciuibus datum. itaque taciti, ut iratos
esse sentires, secuti sunt currum.
14 + triumphus de Liguribus agebatur +. Ligures postquam
senserunt non consularem tantum exercitum Romam ab-
2 ductum, sed legionem ab Ti. Claudio Pisis dimissam, soluti
metu, clam exercitu indicto, per transuersos limites supera-
tis montibus in campos degressi, agrum Mutinensem popu-
3 lati, repentino impetu coloniam ipsam ceperunt. id ubi Ro-
mam allatum est, senatus C. Claudium consulem comitia
primo quoque tempore habere iussit, creatisque in annum
magistratibus in prouinciam redire et coloniam ex hostibus
4 eripere. ita uti censuit senatus comitia habita. consules
creati Cn. Cornelius Scipio Hispallus Q. Petillius Spurinus.
5 praetores inde facti M. Popillius Laenas, P. Licinius Cras-
sus, M. Cornelius Scipio, L. Papirius Maso, M. Aburius, L.
6 Aquillius Gallus. C. Claudio consuli prorogatum in annum
imperium et Gallia prouincia; et ne Histri idem quod et
Ligures facerent, socios nominis Latini in Histriam mitte-
ret, quos triumphi causa de prouincia deduxisset.

denari *V* **8** ita quae *V* iratus *V* esse *V*: *del. Novák* (*1894*) currus *V* (*u.i.*) **14.1** + triumphus ... agebatur + *V*: *ante add.* ⟨dum is⟩ *Fr.1*, ⟨cum is⟩ *Drak.*, ⟨cum⟩ *H.J.M.* (*fort. errore typographico; u.p.190 et JPhV 1910,3*) : *del. Hartel* (*1866*) : secuti sunt, cum is ... agebatur. *Gitlbauer* (*97–101*) : secuti sunt. cum is ... agebatur, *Harant* abductum *Gron.* : adductum *V* Ti. *Sig.* : T. *V* **2** solut *V* exercitu *V*: delectu *Walker; cf.* 38.33.1 milites *V* degressi *Gron.* : digressi *V* **3** est sc̄. Claudium *V* haberi ... creatis quae ... prouincia *V* hostibus eripere *V* : hostibus recipere *uel* hosti⟨um mani⟩bus eripere *Kreyssig* **4** censuit *Fr.1* : censis *V* : censuerat *Madvig* (*a*); *cf.* 43.11.5 Hispallus *Drak.* : Hispalus *V; cf. I.I. 13.1.49* que *V* **6** idem *Kreyssig* : quidem *V* : quoque idem *Fr.1* et (Ligures) *V* : *om. Madvig* (*a*); *cf.* 34.32.16

7 Cn. Cornelio et Q. Petillio consulibus, quo die magistratum inierunt, immolantibus Ioui singulis bubus uti solet, in ea hostia qua Q. Petillius sacrificauit in iocinere caput non inuentum. id cum ad senatum rettulisset, boue perlitare
8 iussus. de prouinciis deinde consultus senatus Pisas et Ligu-
9 res prouincias consulibus decreuit; cui Pisae prouincia obuenisset, cum magistratuum creandorum tempus esset,
10 ad comitia reuerti iussit. additum decreto ut binas legiones nouas scriberent et trecenos equites; et dena milia peditum
11 sociis nominique Latino et sescenos imperarent equites. Ti. Claudio prorogatum est imperium in id tempus quo in prouinciam consul uenisset.

15 Dum de iis rebus ⟨in⟩ senatu agitur, Cn. Cornelius euocatus a uiatore, cum templo egressus esset, paulo post rediit confuso uultu, et exposuit patribus conscriptis bouis sesce-
2 naris quem immolauisset iecur diffluxisse. id se uictimario nuntianti parum credentem ipsum aquam effundi ex olla ubi exta coquerentur iussisse, et uidisse ceteram integram partem extorum, iecur omne inenarrabili tabe absumptum.
3 territis eo prodigio patribus et alter consul curam adiecit,

15.1: *Obs.* 9

7 diem *V* quae *V* sacrificabit *V* **8** consultum senatus ipsa sed *V* **9** Pise *V* magistratum *V* **10** uinas *V* scriberent *V*: *post add.* ⟨quina millia in singulas et ducenos pedites⟩ *Crév.* trecenos *Crév.* : CCC̄ *V* sexcenos *Drak.* : DC̄ *V* **11** Ti. *Sig.* : C. *V* : T. *Fr.1* **15.**1 ⟨in⟩ *om. V* redit *V* uouis *V* sescenaris *V* : sexcenarii *Graeuius* : sescennalis *anon.* (*? Reiz; cf. Kreyssig, 1835, 78–80 adn.81*) : sescennaris *Brix* (*Phil. 1857, 703*) : sescenarii *Madvig* (*e*) : saginati *Pauly* (*ZöG 1877, 14*) iocur *V* (*cf. Heraeus, WKlPh 1900, 467*) diffluxisse *Perizonius* : defluxisse *V* (*def. TLL, 5.1.363.33*) **2** aquae fundi *V* ius se et uidis. se et ùid *V* iecur *V* : iocur *Zingerle* tabe *Kreyssig* : tate *V* : inenarrabiliter *Fr.1* **3** territus ea prodigia *V*

qui se, quod caput iocineri defuisset, tribus bubus perlitasse
4 negauit. senatus maioribus hostiis usque ad litationem sa-
crificari iussit. ceteris dis perlitatum ferunt; Saluti Petillium
perlitasse negant. inde consules praetoresque prouincias
5 sortiti. Pisae Cn. Cornelio, Ligures Petillio obuenerunt.
praetores L. Papirius Maso urbanam, M. Aburius inter per-
egrinos sortiti sunt. M. Cornelius Scipio Maluginensis Hi-
spaniam ulteriorem, L. Aquillius Gallus Siciliam habuit.
6 duo deprecati sunt ne in prouincias irent, M. Popillius in
Sardiniam: Gracchum eam prouinciam pacare; ei T. Aebu-
7 tium praetorem adiutorem ab senatu datum esse. inter-
rumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio
8 ipsa efficacissima esset, minime conuenire; inter traditio-
nem imperii nouitatemque successoris, quae noscendis
prius quam agendis rebus imbuenda sit, saepe bene geren-
dae rei occasiones intercidere. probata Popilli excusatio
9 est. P. Licinius Crassus sacrificiis se impediri sollemnibus
excusabat, ne in prouinciam iret; citerior Hispania obuene-
10 rat. ceterum aut ire iussus aut iurare pro contione sollemni
sacrificio se prohiberi. id ubi in P. Licinio ita statutum est,

negabit *V* **4** hostis *V* diis *V* praetoresquae *V* **5** Pisa *V* Paetilio *V* : ⟨Q.⟩ Petillio *Gron.* Paetilius (Maso) *V* Malu^{c}inensis *V* **6** depraecati *V* Graccum *V* ei *Gron.* : et *V* T. Aebutium *Sig.* : C. Ebutium *V* : T. Ebutium *Fr. 1* **7** ipsi *V* **8** imperi *V* imbuenda *Fr. 1* : inpuenda *V* : inbuenda *Hertz* occansiones intercedere *V* **9** Grassus *V* sacrificis *V* citerior *V* : *ante add.* ⟨ei⟩ *Gitlbauer* (*101*)

et ab se uti ius iurandum acciperent M. Cornelius postu-
lauit, ne in Hispaniam ulteriorem iret. praetores ambo in
11 eadem uerba iurarunt. M. Titinius et ⟨T.⟩ Fonteius procon-
sules manere cum eodem imperii iure in Hispania iussi; et
ut in supplementum his tria milia ciuium Romanorum cum
equitibus ducentis, quinque milia socium Latini nominis et
trecenti equites mitterentur.
16 Latinae feriae fuere ante diem tertium nonas Maias, in qui-
bus, quia in una hostia magistratus Lanuuinus precatus non
2 erat populo Romano Quiritium, religioni fuit. id cum ad
senatum relatum esset, senatusque ad pontificum collegium
reiecisset, pontificibus, quia non recte factae Latinae es-
sent, instaurari Latinas placuit, Lanuuinos, quorum opera
3 instaurandae essent, hostias praebere. accesserat ad religio-
nem ⟨quod⟩ Cn. Cornelius consul ex monte Albano rediens
concidit, et parte membrorum captus, ad Aquas Cu-
4 manas profectus, ingrauescente morbo Cumis decessit. sed
inde mortuus Romam allatus, et funere magnifico elatus
5 sepultusque est. pontifex idem fuerat. consul Q. Petillius,

16.3: *Obs.* 9

10 uti iure iurando *V* iurarunt *Crév.* : iure iurarunt *V* **11** ⟨T.⟩ *om.* *V* imperi *V* his *Fr. 1* : hi *V* : iis *Madvig* (*a*) milium socium *V* **16.1** ianinus praecatus *V* legioni *V* **2** seiecisset *V* rectae facte *V* Latinae *V* : *del.* *Drak.* instaurari Latinas *Drak.* : instauratis Latinis *V* : instaurari, Latinis *uel* instaurari (*del.* Latinis) *Madvig* : instaurari a Latinis *Seyffert* : instaurandis Latinis *Hertz* : instauraturis Latinis *Gitlbauer* (*ZöG 1878, 354–5*) : instaurari eas *Fügner* (*BPhW 1899, 1486*) Lanuuinos *Fr. 1* : Lanuinos *V* : Lanuuinos⟨que⟩ *Novák* (*JPhV 1882, 316*) instaurandae *Drak.* : instaurati *V* : instauratae *Fr. 1* : instauraturi *Seyffert* : instauratio *Novák* **3** ad religionem ⟨quod⟩ *Fr. 1* : *om.* ⟨quod⟩ *V* : alia religio; nam *Madvig* : ⟨hoc⟩ accesserat (*uel* accesserat ⟨hoc⟩) ad religionem *Rossbach* concidit et *V* : concidisset *Harant* ingrabescente *V* **4** mortus *V* adlatus *V*

cum primum per auspicia posset, collegae subrogando co-
mitia habere iussus et Latinas edicere, comitia in ⟨ante⟩
diem tertium nonas Sextiles, ⟨Latinas⟩ in ante diem ter-
6 tium idus Sextiles edixit. plenis religionum animis prodigia
insuper nuntiata: Tusculi facem in caelo uisam, Gabiis ae-
dem Apollinis et priuata aedificia complura, Grauiscis
murum portamque de caelo tacta. ea patres procurari uti
pontifices censuissent iusserunt.
7 Dum consules primum religiones, deinde alterum alterius
mors et comitia et Latinarum instauratio impediunt, inte-
rim C. Claudius exercitum ad Mutinam, quam Ligures
8 priore anno ceperant, admouit. intra triduum quam oppu-
gnare coeperat receptam ex hostibus colonis restituit. octo
9 milia ibi Ligurum intra muros caesa; litteraeque Romam
extemplo scriptae, quibus non modo rem exponeret, sed
etiam gloriaretur sua uirtute ac felicitate neminem iam cis
Alpes ⟨esse⟩ hostem populi Romani, agrique aliquantum
captum qui multis milibus hominum diuidi uiritim posset.
17 Et Ti. Sempronius eodem tempore in Sardinia multis se-
2 cundis proeliis Sardos perdomuit. quindecim milia hostium

17.1–4: *Fest. p.* 430 *L, uir. ill.* 57

5 ⟨ante⟩ *Sig.* om. V ⟨Latinas⟩ *om. V* in ante *Sig.* : in ad *V* : ad *Fr. 1* **6** Gabgauis *V* conplura *V* tactae patres *V* ut in *V* **7** instauratio *Kreyssig* : instauratione *V* : instaurationes *Fr. 1* inpediunt *V* **8** intra *Perizonius* : ante *V* recepta *V* Licurum *V* **9** litterae quae *V* sic Alpis *V* ⟨esse⟩ *uel hic uel post* Romani *Madvig* : *om. V* : ⟨relictum⟩ *Heraeus* populi Romani *ed. Lugd. 1553* : pro *V* : PR *Fr. 1* : populo Romano *uel* superesse *Drak.* aliquantum *V* : ad id tantum *J. Gron.* : a se tantum *Doujat* : tantum *A. Perizonius; cf. Plin. epp.* 8.2.6 **17**.1 et C. *V* Sardiniam *V*

sunt caesa, omnes Sardorum populi qui defecerant in dicio-
nem redacti. stipendiariis ueteribus duplex uectigal impera-
3 tum exactumque; ceteri frumentum contulerunt. pacata
prouincia obsidibusque ex tota insula ducentis triginta ac-
ceptis, legati Romam qui ea nuntiarent missi, quique ab
senatu peterent ut ob eas res ductu auspicioque Ti. Sem-
proni prospere gestas dis immortalibus honos haberetur,
ipsique decedenti de prouincia exercitum secum deportare
4 liceret. senatus in aede Apollinis, legatorum uerbis auditis,
supplicationem in biduum decreuit, et quadraginta maiori-
bus hostiis consules sacrificare iussit, Ti. Sempronium pro-
consulem exercitumque eo anno in prouincia manere.
5 Comitia deinde consulis unius subrogandi, ⟨quae in⟩ ante
diem tertium nonas Sextiles edicta erant, eo ipso die sunt
6 confecta. Q. Petillius consul collegam, qui extemplo magi-
stratum occiperet, creauit C. Valerium Laeuinum. ipse iam
diu cupidus prouinciae, cum opportunae cupiditati eius lit-
terae allatae essent Ligures rebellasse, nonis Sextilibus pa-
ludatus ⟨.... senatus⟩ litteris auditis tumultus eius causa le-
gionem tertiam ad C. Claudium proconsulem in Galliam
proficisci iussit, et duumuiros nauales cum classe Pisas ire,
7 qui Ligurum oram, maritimum quoque terrorem admouen-

2 stipendiaris *V* iumperatum *V* ceteris *V* **3** opsidibusque *V* cota *V* quoque ab *V* C. Sempronius *V* diis inmortalibus *V* decedent *V* secundae portare *V* **4** aditis suplicationem *V* T. *V* proconš. *V; cf. p. X adn. 29* eo anno *V*: eum annum *Wesenberg* **5** consulis unius subrogandi *V*: consuli subrogando *Madvig* (*p*) ⟨quae in⟩ *Sig.*: *om. V*: ⟨quae⟩ *Fr.1* consecta *V* **6** C. Petilius *V* magistratuum *V* C. *Sig.*: M. *V* Leuinum *V* ipse iam *Madvig*: iis etiam *V*: is iam *Fr.1*: is et ipse iam *Novák*: is etiam *Goldbacher* adlatae *V* nonis *V*: idibus *Weiss. (1864)* ⟨.... senatus⟩ *Heusinger*: *lac. ind. Duker*: ⟨in prouinciam profectus est litterasque senatui de rebus ab se gestis misit. senatus⟩ *Vahlen* (*GPS, 2.837*); *cf. etiam Kahrstedt, 81* proconš. *V; cf.* § 4 *adn.* **7** maritumum *V*

8 tes, circumuectarentur. eodem Pisas et Q. Petillius consul
9 ad conueniendum exercitui ⟨diem⟩ edixerat. et C. Claudius
proconsul, audita rebellione Ligurum, praeter eas copias
quas secum Parmae habebat subitariis collectis militibus,
18 exercitum ad fines Ligurum admouit. hostes sub aduentum
C. Claudi, a quo duce se meminerant nuper ad Scultennam
flumen uictos fugatosque, locorum magis praesidio aduer-
sus infeliciter expertam uim quam armis se defensuri, duos
montes Letum et Ballistam ceperunt, + murosque insuper
2 amplexi +. tardius ex agris demigrantes oppressi ad mille et
3 quingenti perierunt; ceteri montibus se tenebant; et ne in
metu quidem feritatis ingenitae obliti, saeuiunt in praedam
quae Mutinae parta erat. captiuos cum foeda laceratione
interficiunt; pecora in fanis trucidant uerius passim quam
4 rite sacrificant. satiati caede animantium, quae inanima
erant parietibus adfigunt, uasa omnis generis usui magis
5 quam in speciem facta. Q. Petillius consul, ne absente se
debellaretur, litteras ad C. Claudium misit ut cum exercitu
ad se in Galliam ueniret: campis Macris se eum exspec-
6 taturum. litteris acceptis Claudius ex Liguribus castra
mouit, exercitumque ad campos Macros consuli tradidit.

8 Pisas *Kreyssig* : ipsas *V* : *om. Fr.1; cf.* 37.19.8 *adn.* ed Q. *V* Paetilius *V* exercitum edixerat *V* **9** procons. *V; u.p. X adn. 29* Parme ... subitaris *V* **18.1** Cultennam *V* defensurus *V* Laetum *V; cf.* 19.10 + murosque ... amplexi + *V* : muroque ... amplexi *Fr.1, fort. recte* (*cf. Pettersson, 95*) : muroque amplexi ⟨sunt⟩ *Duker* : muro (*uel* muro ⟨fossa⟩que) ... amplexi *Madvig* : muro eos ... amplexi *Hartel* (*1866*) : murisque ... ⟨sunt⟩ amplexi *H.J.M.* : *lac. ante* muroque *Heraeus* : muro ⟨utro⟩sque amplexi *Roobol* : muroque ... ⟨sunt⟩ amplexi *Goldbacher* **3** praedamque *V* **4** animantiumque *V* adûfigunt *V* : adfligunt *Sig.* in speciem *Crév.* : ornamento in speciem *V* : ornamento ⟨et⟩ in speciem *Drak.* : ornamento *Weiss.* (*1864*) factam *V* **5** expectaturum *V*

7 eodem paucis post diebus C. Valerius alter consul uenit. ibi
diuisis copiis, ⟨prius⟩quam digrederentur communiter
ambo exercitus lustrauerunt. tum sortiti – quia non ab ea-
dem utrumque parte adgredi hostem placebat – regiones
8 quas peterent. Valerium auspicato sortitum constabat quod
in templo fuisset; in Petillio id uitio factum postea augures
responderunt quod + extra templum sortem in sitellam in
9 templum latam foris ipse oporteret +. profecti inde in
diuersas regiones. Petillius aduersus Ballistae et Leti iugum,
quod eos montes perpetuo dorso inter se iungit, castra ha-
10 buit. ibi adhortantem eum pro contione milites, immemo-
rem ambiguitatis uerbi, ominatum ferunt se eo die Letum
11 capturum esse. duabus simul partibus subire in aduersos
montes coepit. ea pars in qua ipse erat impigre succedebat.
alteram hostes cum propulissent, ut restitueret rem inclina-
tam, consul equo aduectus suos quidem ex fuga reuocauit,
ipse, dum incautius ante signa obuersatur, missili traiectus
12 cecidit. nec hostes ducem occisum senserunt, et suorum
pauci qui uiderant haud neglegenter, ut qui in eo uictoriam
13 uerti scirent, corpus occultauere. alia multitudo peditum
equitumque deturbatis hostibus montes sine duce cepere.
ad quinque milia Ligurum occisa; ex Romano exercitu duo
14 et quinquaginta ceciderunt. super tam euidentem tristis

18.10–11: *Val. Max.* 1.5.9, 2.7.15, *Front. Str.* 4.1.46, *Obs.* 9

6 *post* tradidit *spat. xvi fere litt. V* eodem *Fr.2* : eodem tempore *V* **7** ⟨prius⟩ *om. V* digrederentur *Fr.2* : congrederentur *V* : ⟨cum hoste⟩ congrederentur *Madvig* (*a*) utrimque *V* **8** uitio *V* : uitii *Madvig* + extra ... oporteret + *u. pp. 362–3* **9** profecti in in *V* Ballistae *Hertz* : Ballistas *V* : Balistae *Fr.1* Laeti *V; cf.* § 1 *adn.* iugum queo *V* **10** inmemorem *V* uerbis omniatum *V* Laetum facturum *V* **11** inpigre *V* ex *scripsi* : etiam *V* : a *Fr.1* : statim a *Weiss.* : media in *Madvig* : e tam ⟨effusa⟩ *Hertz* caecidit *V* **12** neclegenter *V* **13** montis *V* duo *V* : duo ⟨milia⟩ *Kreyssig* caeciderunt *V*

ominis euentum etiam ex pullario auditum est uitium in
15 auspicio fuisse, nec id consulem ignorasse. C. Valerius audita ⟨...

16 periti religionum iurisque publici, quando duo ordinarii consules eius anni, alter morbo, alter ferro perisset, suffectum consulem negabant recte comitia habere posse.

19 ⟨... M. Aemilius ...⟩ deduxit. cis Appenninum Garuli et Lapicini et Hergates, trans Appenninum Briniates fuerant, intra Audenam amnem. P. Mucius cum iis qui Lunam Pisamque depopulati erant bellum gessit, omnibusque in di-
2 cionem redactis arma ademit. ob eas res in Gallia Liguri-

18.15: *de rebus in parte amissa narratis u. Val. Max.* 2.7.15, *Front. Str.* 4.1.46, *Pol.* 25.6; *de consulibus et praetoribus anni 175 a.C. cf. MRR, 1.401–2; de Cornelio Sulla u.* 21.2 **18.**16 = *Prisc. Inst.* 17.29 (*GL* 3.126: *cf.* 17.150 = *GL.* 3.182); *huic loco inseruit Sig.*

14 hominis *V* est *Fr.1* : se *V* : ferunt *Novák* **15** *post* audita *perierunt quaterniones codicis quartus et quintus, exceptis singulis foliis, quibus continentur cc. 19 et 20* **19.**1 ⟨... M. Aemilius ...⟩ *scripsi* cis ... Mucius *de interpunctione u. Madvig* (cis) Appenninum *Zingerle* : Appennum *V* : Apenninum *Fr.1* Hergates *V* : Hercates *Fr.1* Briniates *V* : Friniates *Cluuerius, coll.* 39.2.1,9; *hi tamen cis Appenninum erant* intra *Crév.* : inter *V* : *lac. post* inter *Cluuerius* Aúdenam *V* : *fort.* Adenam P. *Sig.* : Cl. *V* : Q. *Fr.1*

busque gestas duorum consulum ductu auspicioque senatus in triduum supplicationes decreuit, et quadraginta hostiis sacrificari iussit.
3 Et tumultus quidem Gallicus et Ligustinus, qui principio eius anni exortus fuerat, haud magno conatu breui oppres-
4 sus erat; belli Macedonici subibat iam cura, miscente Perseo inter Dardanos Bastarnasque certamina. et legati, qui missi ad res uisendas in Macedoniam erant, iam reuerterant
5 Romam renuntiauerantque bellum in Dardania esse. simul uenerant et ab rege Perseo oratores qui purgarent nec acci-
6 tos ab eo Bastarnas nec auctore eo quicquam facere. senatus nec liberauit eius culpae regem neque arguit; moneri eum tantummodo iussit ut etiam atque etiam curaret ut sanctum habere foedus, quod ei cum Romanis esset, uideri
7 posset. Dardani cum Bastarnas non modo non excedere finibus suis, quod sperauerant, sed grauiores fieri in dies cernerent, subnixos Thracum accolarum et Scordiscorum auxiliis, audendum aliquid uel temere rati, omnes undique armati ad oppidum quod proximum castris Bastarnarum
8 erat conueniunt. hiemps erat, et id anni tempus elegerant ut Thraces Scordiscique in fines suos abirent. quod ubi ita factum et solos iam esse Bastarnas audierunt, bifariam diuidunt copias, pars ut recto itinere ad lacessendum ex aperto iret, pars deuio saltu circumducta ab tergo adgrederetur.

19.4–11: *cf. Pol.* 25.6, *App. Mac.* 11.1, *Oros.* 4.20.34, *Walbank, 3.282*

2 suplicationes *V* hostiis *V*: *ante add.* maioribus *Wesenberg* **3** haut magnus conatus *V* **4** subibant *V* Perse eo inter barbaros *V* **5** autore *V* quidquam *V* **6** nec liberauit *Fr.1* : ne liberare *V*: nec liberat *Weiss.* culpe *V* adque *V* habere ... esset *J. Gron.* : haberet ... esse *V* **7** Tracum *V* aliquod ... temerare *V* erant conuenienst *V* **8** amni *V* ut *V*: ⟨fore rati⟩ ut *Novák* Traces *V* abirent *Fr.1* : adiberent *V*: ad ⟨hibernandum⟩ abirent (*uel* abissent) *Hartel* (*1866*) colos *V* bifarias *V* itinere et *V*

9 ceterum priusquam circumire castra hostium possent, pu-
gnatum est; uictique Dardani compelluntur in urbem, quae
10 fere duodecim milia ab castris Bastarnarum aberat. uictores
confestim ⟨sec⟩uti circumsidunt urbem, haud dubie postero
11 die aut metu dedituris se hostibus aut ui expugnaturi. inte-
rim Dardanorum altera manus, quae circumducta erat,
ignara cladis suorum, castra Bastarnarum sine praesidio re-
lic⟨ta ...

20 ... Romano⟩ more, sella eburnea posita, ius dicebat dis-
2 ceptabatque controuersias minimarum rerum. adeoque
nulli fortunae adhaerebat animus, per omnia genera uitae
errans, uti nec sibi nec aliis quinam homo esset satis consta-
3 ret. non adloqui amicos, uix notis familiariter adridere, mu-
nificentia inaequali sese aliosque ludificari; quibus⟨dam⟩
honoratis magnoque aestimantibus se puerilia, ut escae aut
4 lusus, munera dare, alios nihil exspectantes ditare. itaque
nescire quid sibi uellet quibusdam uideri; quidam ludere
5 eum simpliciter, quidam haud dubie insan⟨ire ...⟩ebant. in

19.11–**20.**1: *de fine belli u. Oros.* 4.20.34–5, *de initiis Antiochi V App. Syr.* 45.233, *OGIS 248, Walbank, 3.284–5, de legatis ad Carthaginem missis* 22.1 **20:** *Pol.* 26.1(=*Ath.* 5.193).6–11, *Diod.* 29.32, *Gran. Lic. p.* 9 *B. Cf. Tränkle, 142*

9 urbe que fert ... aberant *V* **10** ⟨sec⟩uti *Vahlen* (*H*) : uti *V* : *om. Fr.1* expugnari *V* **11** praedio *V* relic⟨ta⟩ *Fr.1* : relic *in fine* folii *V* : relic⟨ta nullo negotio cepit⟩ *Crév. perierunt septem folia quaternionis quinti* **20.**1 ⟨Romano⟩ *Muret* : more *in initio fol.* 10^{r} *V; cf. Pol.* 26.1.6 **2** fortunae *V* : formae *Rubenius* : firme *Gron.* **3** arridere *V* sede *V* quibus⟨dam⟩ *Fr.1* : quibus *V* : ⟨ali⟩quibus *Harant* magnoque *V* : *post add.* dignis *Heusinger* aesce *V* **4** expectantes *V* siuidbi *V* dubiae *V* insan⟨ire ...⟩ebant *sic lac. indicaui* : inseanebant *V* : insan⟨ire ai⟩ebant *Fr.1* : insan⟨ire cens⟩ebant *Gitlbauer* (*104*) : insan⟨ire cred⟩ebant *H.J.M.*

duabus tamen magnis honestisque rebus uere regius erat
6 animus, in urbium donis et deorum cultu. Megalopolitanis
in Arcadia murum se circumdaturum urbi est pollicitus,
maioremque partem pecuniae dedit; Tegeae theatrum ma-
7 gnificum e marmore facere instituit; Cyzici ⟨in⟩ prytaneo –
id est penetrale urbis, ubi publice quibus is honos datus est
uescuntur – uasa aurea mensae unius posuit. Rhodiis, ⟨ut⟩
nihil unum insigne, ita omnis generis, ut quaeque usus
8 eorum postulauerunt, dona dedit. magnificentiae uero in
deos uel Iouis Olympii templum Athenis, unum in terris
9 incohatum pro magnitudine dei, potest ⟨testis⟩ esse; sed et
Delum aris insignibus statuarumque copia exornauit, et
Antiochiae Iouis Capitolini magnificum templum, non la-
queatum auro tantum, sed parietibus totis lammina inaura-
tum, et alia multa in aliis locis pollicitus, quia perbreue
10 tempus regni eius fuit, non perfecit. spectaculorum quoque
omnis generis magnificentia superiores reges uicit, † reli-
11 quorum sui moris † et copia Graecorum artificum; gladia-
torum munus, Romanae consuetudinis, primo maiore cum

5 eorum cultum *V* **6** Thegetea magnificum *V* **7** ⟨in⟩ *Fr. 1* : *om. V* prytaneo *Duker* : prytaneum *V* urbis urbi publicae ... in honos *V* Rodis *V* ⟨ut⟩ *Freinsheim* : *om. V* : ⟨ut⟩ *post* nihil *Weiss.* ut qua quae *V* eorum *Fr. 1* : eorum ut qua *V* : eorum utique *Harant* **8** magnificentiae *V* : *fort.* munificentiae (*sic scripsit Madvig, 612, sed dubium an consulto*) uere *V* Olympi *V* incoatam *V* ⟨testis⟩ *Fr. 1* : *om. V* : ⟨testimonio⟩ *Madvig* (*e*) : ⟨documentum⟩ *ante* potest *Novák* **9** Delum aris *Heraeus* (*WKlPh 1900, 469*) : Delo maris *V* : Delon maris *Fr. 1* : Delon aris *Vos* Anthiociae ... Capitoli *V* **10** † reliquorum ... artificum *V* (*def. Madvig, Jal*) : religione ... *Gron.* : *del.* et *Drak.*, copia *Koch* : reliquos ... artificum, *Weiss.* : et copia Graecorum, reliquis submotis, artificum *Zingerle* (*ZöG 1898, 401*) : reliquo⟨que apparatu ludo⟩rum sui moris ... *H.J.M.* **11** maiores *V*

terrore hominum, insuetorum ad tale spectaculum, quam
12 uoluptate dedit. deinde saepius dando, et modo uolneribus tenus, modo sine missione, etiam familiare oculis gratumque id spectaculum fecit, et armorum studium plerisque
13 iuuenum accendit. itaque qui primo ab Roma magnis pretiis paratos gladiatores accersere solitus erat, iam suo ⟨...

21 ... L. Cornelius Sci⟩pio inter peregrinos. M. Atilio praetori
2 prouincia Sardinia obuenerat; sed cum legione noua, quam consules conscripserant, quinque milibus peditum, trecentis equitibus in Corsicam iussus est transire. dum is ibi bellum gereret, Cornelio prorogatum imperium uti obtineret Sar-
3 diniam. Cn. Seruilio Caepioni in Hispaniam ulteriorem et P. Furio Philo in citeriorem tria milia peditum Romanorum, equites centum quinquaginta, et socium Latini nominis quinque milia peditum, trecenti equites, Sicilia L.
4 Claudio sine supplemento decreta. duas praeterea legiones consules scribere iussi cum iusto numero peditum equitumque, et decem milia peditum sociis imperare et sescentos

20.13–**21.**1: *de rebus in parte amissa narratis cf. I.I. 13.1.81. per.* 41 *indicat Liuium hic de lege Voconia, re uera anno 169 a.c. lata, scripsisse*

uoluntate *V* **12** tenuis *V* etiam *Madvig* : etiam et *V* : *fort.* et studiorum *V* **13** primo qui *V, fort. recte* pretiis *Kreyssig* : praedis *V* : praemiis *Fr.1* accesgere *V* **21.**1 ⟨L. Cornelius Sci⟩pio *Sig.* : pio *incipit fol.* 11^{r} *V* **2** quinque ... equitibus *V* : ⟨et socium Latini nominis⟩ *ante* quinque *uel* ⟨sociorum ... milibus peditum, ... equitibus⟩ *post* equitibus *Madvig;* cf. §4 **3** Caepioni *Sig.* : Cepioni *V* ni citeriore *V* tria *V* : terna *Wesenberg* peditum Romanorum *Fr.1* : peditum Romanorum peditum *V* : *fort.* Romanorum peditum*; cf.* 34.56.8 Cladio *V* **4** cum *V* : *del. Duker* : sunt *H.J.M.*

5 equites. dilectus consulibus eo difficilior erat quod pesti-
lentia, quae priore anno in boues ingruerat, eo uerterat in
hominum morbos. qui inciderant haud facile septimum
diem superabant; qui superauerant longinquo, maxime
6 quartanae, implicabantur morbo. seruitia maxime morie-
bantur; eorum strages per omnes uias insepultorum erat. ne
7 liberorum quidem funeribus Libitina sufficiebat. cadauera
intacta a canibus ac uolturibus tabes absumebat; satisque
constabat nec illo nec priore anno in tanta strage boum
8 hominumque uolturium usquam uisum. sacerdotes publici
ea pestilentia mortui sunt Cn. Seruilius Caepio pontifex,
pater praetoris, et Ti. Sempronius Ti. filius Longus dece-
muir sacrorum, et P. Aelius Paetus augur et Ti. Sempronius
Gracchus, et C. Mamilius Atellus curio maximus, ⟨et⟩ M.
9 Sempronius Tuditanus ⟨pontifex⟩. pontifices suffecti sunt
C. Sulpicius Galba ⟨...⟩ in locum Tuditani. augures suffecti
sunt in Gracchi locum T. Veturius Gracchus Sempronianus,
in P. Aeli Q. Aelius Paetus. decemuir sacrorum C. Sempro-

21.5–11: *Obs.* 10

5 ingrueret *V* uerterat *Sig.* : uerteret *V* honum *V* inpli..bantur *V* morbos *V* **7** cadaue.. inta.ta *V* uolturibus *Hertz* : uolneribus *V* : uulturibus *Fr.1* : uolturiis *Novák* abs.mebat *V* illos *V* in taicta *V* **8** Caepio *Sig.* : Cepio *V* Tib. (Sempronius) *Fr.2* : T. *V* Ti. (filius) *Perizonius* : Titi *V* : T. *Fr.1* Tib. (Sempronius) *Fr.2* : T. *V; re uera Ti. Sempronius Longus et xuir et augur erat; errauit ipse Liuius; u. MRR, 1.406–7* Mamilius Atellus *Wesenberg* : Atfellius Aemilius *V* : Attelius Aemilius *Fr.1* : Atellus Mamilius *Weiss.* ⟨et⟩ *Fr.2* : *om. V* ⟨pontifex⟩ *om. V* **9** ⟨...⟩ *lac. ind. Fr.1* : Galba in locum Tuditani, ⟨... in locum Caepionis⟩ *Sig.* : Galba ⟨in locum Caepionis, ...⟩ in locum Tuditani *Drak.* Gracci *V* T.... Sempronianus *V; re uera Ti. Sempronius Gracchus Veturianus; sed errauit ipse Liuius* (Ti. Veturius Philo Sempronianus *Drak.*) Pelli *V*

nius Longus, curio maximus C. Scribonius Curio sufficitur.
10 cum pestilentiae finis non fieret, senatus decreuit uti decem-
11 uiri libros Sibyllinos adirent. ex decreto eorum diem unum
supplicatio fuit, et Q. Marcio Philippo uerba praeeunte po-
pulus in foro uotum concepit, si morbus pestilentiaque ex
agro Romana emota esset, biduum ferias ac supplicationem
12 se habiturum. in Veienti agro biceps natus puer, et Sinues-
sae unimanus, et Auximi puella cum dentibus, et arcus in-
terdiu sereno caelo super aedem Saturni in foro Romano
13 intentus, et tres simul soles effulserunt, et faces eadem
nocte plures per caelum lapsae sunt, et Lanuuini Caerites-
que anguem in oppido suo iubatum, aureis maculis spar-
sum, apparuisse adfirmabant, et in agro Campano bouem
locutum esse satis constabat.

21.13: *Prisc. Inst. 4.29* (*GL* 2.134) Lanuuini Caeritesque anguem iubatum apparuisse nuntiarunt

10 Sybyllinos *V* **11** suplicatio *V* popu.us *V* uotus *V* furias *V* suplicationem *V* **12** in uenienti *V* Sinuesse *V* unimanus.. *V* Auximi *Cluuerius* : Oximi *V* ..arcus *V* in...tus *V* **13** e. faces *V* labsae *V* Lanuuini *Prisc.* : in Lanuino *V* : in Lanuuino *Fr.1* : in Lanuuino ⟨...⟩ *Weiss.* (*1864*) : in Lanuuino ⟨agro anguem iubatum uisum nuntiabant⟩ *M. Müller* (*1866*) Caeritesque *Prisc.* : Ceritesque *V* iuuatum *V* aureis *Fr.2* : auis *V* : flauis *Weiss.* : rauis *Hertz* : albis *Novák* (*JPhV 1882, 316, 399*)

22 Legati + ix mil. + ex Africa redierunt, ⟨qui⟩ conuento
prius Masinissa rege ⟨Car⟩thaginem ierant; ceterum cer-
⟨tius⟩ aliquanto quae Carthagine acta e⟨ssent ab⟩ rege
2 scierant quam ab ipsis ⟨Cartha⟩giniensibus. compertum ta-
men a⟨dfirmaue⟩runt legatos ab rege Perseo u⟨enis⟩se,
iisque noctu senatum in aede ⟨Aes⟩culapi datum esse. ab
Carthagine legatos in Macedoniam missos et rex adfir-
3 mauerat et ipsi parum constanter negauerant. in Macedo-
niam quoque mittendos legatos senatus censuit. tres missi
sunt, C. Laelius M. Valerius Messalla Sex. Digitius.
4 Perseus per id tempus, quia quidam Dolopum non pare-
bant, et de quibus ambigebatur rebus disceptationem ab
rege ad Romanos reuocabant, cum exercitu profectus sub
5 ius iudiciumque suum totam coegit gentem. inde per Oetae-
os montes transgressus, religionibus quibusdam animo
obiectis, oraculum aditurus Delphos escendit. cum in media
repente Graecia apparuisset, magnum non finitimis modo
urbibus terrorem praebuit, sed in Asiam quoque ad re-
6 ⟨ge⟩m Eumenen + nuntios tumultuo⟨...⟩ misit +. tri-

22.4–6: *Pol.* 22.18.4, *App. Mac.* 11.6, *Syll.*[3] *643 u.7*

22.1–2, 6–7 *margo fol. 12 periit* **22.**1 + İX mil. + *V*: non. Iul. *Fr. 1* : non. Iun. *Sig.* : nouem mensibus *Goldbacher* **1–2** ex Africa redierunt ... | conuento prius Masinissa rege ... | thaginem ierant ceterum cer.... | aliquanto q. Cartagine acta e....... | rege scierant (scierant *rest. Madvig,* rescierant *Fr. 1*) quam ab ipsi ...... | giniensibus conpertamen a........ | runt legatos ab rege Perseo u.... | se iis quo noctu senatum in aede ... | culari datum esse ab Cartagin. ... | gatos in Macedoniam missos et re. | adfirmauerat et ipsi parentum co.. | tanter *V* **3** Messalla *Sig.* : Messala *V* **4** ne quibus *V* goegit ingentem *V* **5** Etaeos mon.es *V* oracium *V* finitumis *V* praebuisset in *V* re..m *V* + nuntios tumultuo... misit + *V*: nuntius tumultus eius uenit *Fr. 1* : nuntios tumultuosos misit *Kreyssig* : nuntii tumultuosi missi *Weiss.*

duum non plus Delphis ⟨m⟩oratus, per Pthiotidem
Achaiam Thes⟨salia⟩mque sine damno iniuriaque
7 + ⟨....⟩um per quorum + iter fecit, in reg⟨num re⟩diit. nec
earum tantum ciuita⟨tium p⟩er quas iturus erat satis
hab⟨uit ani⟩mos sibi conciliare; aut legatos ⟨au⟩t litteras
dimisit, petens ne diuti⟨us si⟩multatium quae cum patre suo
fuis⟨s⟩ent meminissent; nec enim tam atroces fuisse eas ut
8 non cum ipso potuerint ac debuerint finiri; secum quidem
omnia illis integra esse ⟨ad⟩ instituendam fideliter amici-
tiam.
Cum Achaeorum maxime gente reconciliandae gratiae
23 uiam quaerebat. haec una ex omni Graecia gens et Athe-
niensium ciuitas eo processerat irarum ut finibus interdice-
2 ret Macedonibus. itaque seruitiis ex Achaia fugientibus re-
ceptaculum Macedonia erat, quia cum finibus suis ⟨iis⟩ inter-
3 dixissent, intrare regni terminos ipsi non audebant. id cum
Perseus animaduertisset, comprensis omnibus litteras ⟨...⟩.
ceterum ne similis fuga seruorum postea fieret cogitandum

6 .oratus *V* Pthiotidem *H.J.M.* : Thiotidem *V* Phthiotidem *Fr.1* Tes.....mque *V* +....um per quorum + *V*: agrorum per quos *Fr.1* : eorum (*uel* populorum) per quorum fines *Madvig* : ullius eorum per quorum fines *Pluygers* : eorum per quos *Zingerle* (populorum *maior est lacuna,* eorum *minor.*) reg... ..dit *V* **7** ciuita.... .er *V* iturus erat *V* : iter duxerat *Hartel* : iter ei erat *H.J.M.* (*JPhV 1889, 27*) hab... ...mos *V* aut (legatos) *V* : ⟨sed⟩ aut *Sig.* : ⟨sed circa omnes Graeciae ciuitates⟩ aut *Crév.* : ⟨etiam per (*uel* in) alias⟩ aut *Nováak* ..t litteras *V* diuti.. ..mutatum *V* que cum *V* fuis.ent *V* **8** integresse *V* ⟨ad⟩ *om. V* Aceorum *V* quaerebant *V* **23.**1 et *V* : ut *H.J.M.* (*JPhV 1900, 23*) : *del.* et ... ciuitas *Roobol* Ateniensium *V* **2** ⟨iis⟩ *Perizonius* : *om. V* **3** animaduertissent *V* conprensis *V* litteras ⟨...⟩ *lac. ind. Fr.1* : litterae *V* : literae ⟨...⟩ *Kreyssig*

4 et illis esse. recitatis his litteris per Xenarchum praetorem,
qui priuatae gratiae aditum apud regem quaerebat, et ple-
risque moderate et benigne scriptas esse censentibus lit-
teras, atque iis maxime qui praeter spem recepturi essent
5 amissa mancipia, Callicrates ex iis qui in eo uerti salutem
gentis crederent si cum Romanis inuiolatum foedus serua-
retur, 'parua' inquit 'aut mediocris res, Achaei, quibusdam
6 uidetur agi: ego maximam grauissimamque omnium non
agi tantum arbitror, sed quodam modo actam esse. nam qui
regibus Macedonum Macedonibusque ipsis finibus interdi-
7 xissemus + manereque id decretum +, scilicet ne legatos ne
nuntios admitteremus regum, per quos aliquorum ex nobis
animi sollicitarentur, ii contionantem quodam modo absen-
tem audimus regem, et, si dis placet, orationem eius proba-
8 mus. et cum ferae bestiae cibum ad fraudem suam positum
plerumque aspernentur et refugiant, nos caeci specie parui
beneficii inescamur, et seruulorum minimi pretii recipien-
dorum spe nostram libertatem subrui et temptari patimur.
9 quis enim non uidet uiam regiae societatis quaeri, qua Ro-
manum foedus, quo nostra omnia continentur, uioletur?
nisi hoc dubium alicui est, bellandum Romanis cum Perseo
esse, et quod uiuo Philippo exspectatum, morte eius inter-
10 pellatum est, id post mortem Philippi futurum. duos, ut
scitis, habuit filios Philippus, Demetrium et Persea. genere

4 recitantis *V* aput *V* moderatae *V* adque *V* iis *Kreyssig* : his *V* maxume *V* **5** Galligrates *V* quin eo *V* crederet *V* uiolatum *V* inquid *V* Achei *V* **6** maximam grauissimamque omnium *Ruperti* : maxume grauissimam omniumque *V* : maxime grauissimam omnium *Fr.1* : maximam omnium grauissimamque *Weiss.* : maxumam omniumque grauissimam *Becker* (*Jenaer Literatur-Zeitung 1877, 812*) : maxumae grauitatis grauissimamque omnium *Rossbach* + manereque id decretum + *u.p. 363* **8** fere *V* caecis *V* inaescamur *V* seruolorum *V* praetii recipiendum *V* temptare *V* **9** qua nostra *V* expectatum *V* futuram *V* **10** Philippum Detrium *V*

materno, uirtute, ingenio, fauore Macedonum longe prae-
11 stitit Demetrius. sed quia in Romanos odii regnum posu-
erat praemium, Demetrium nullo alio crimine quam Roma-
nae amicitiate initae occidit; Persea quem ⟨belli cum⟩ po-
pulo Romano prius paene quam regni heredem futurum
12 sciebat, regem fecit. itaque quid hic post mortem patris egit
aliud quam bellum parauit? Bastarnas primum ad terrorem
omnium ⟨in⟩ Dardaniam immisit; qui si sedem eam tenuis-
sent, grauiores eos accolas Graecia habuisset quam Asia
13 Gallos habebat. ea spe depulsus non tamen belli consilia
omisit; immo, si uere uolumus dicere, iam incohauit
bellum. Dolopiam armis subegit, nec prouocantes de con-
trouersiis ad disceptationem populi Romani audiuit. inde
transgressus Oetam, ut repente in medio umbilico Graeciae
14 conspiceretur, Delphos escendit. haec usurpatio itineris in-
soliti quo uobis spectare uidetur? Thessaliam deinde per-
agrauit; quod sine ullius eorum quos oderat noxia, hoc magis
15 temptationem metuo. inde litteras ad nos cum muneris spe-
cie misit, et cogitare iubet quo modo in reliquum hoc mu-
nere non egeamus, hoc est ut decretum quo arceantur Pelo-

11 Demetrio *V* ⟨belli cum⟩ ... paene *Madvig* (*e*) : populo Romano ... paenae *V*: P.R. ... poenae *Fr.1* : populi Romani ⟨hostem⟩ ... poene *Muret*: ⟨belli in⟩ populum Romanum ... poene *Rubenius* : belli Romani ... pene *Walker* : ⟨hostem⟩ populo Romano ... paene *Kreyssig* : populo Romano ... poenae *Weiss.* : populo Romano ... paene ⟨bellum inlaturum⟩ *Hertz* **12** para bit *V* ⟨in⟩ *Gron.* : *om. V* immisit *Fr.1* : inmisit *V*: misit *Novák* saedem *V* Grecia *V* habebat *Weiss.* : habeat *V*: habet *Alanus* (*2.29*) **13** tam *V* consili *V* inchoauit *V* Dolopiam *V*: Dolopas *Novák* (*JPhV 1884, 104*) prouocantes *Gron.* : prouinciis *V* controuersis *V* Graecia *V* **14** quo uis *V* Tessaliam *V* oderat *V*: adierat *Roellius* noxia *V*: noxa *Duker; cf.* 33.20.7 **15** misit *Fr.1* : mist *V*: mittit *Madvig* (*a*) relicuum *V*

16 ponneso Macedones tollamus. rursus legatos regios, et ho-
spitia cum principibus, et mox Macedonum exercitus, ip-
sum quoque a Delphis – quantum enim interfluit fretum? –
traicientem in Peloponnesum uideamus, immisceamur Ma-
17 cedonibus armantibus se aduersus Romanos. ego nihil noui
censeo decernendum, seruandaque omnia integra donec ad
certum redigatur uanusne hic timor noster an uerus fuerit.
18 si pax inuiolata inter Macedonas Romanosque manebit, no-
bis quoque amicitia et commercium sit; nunc de eo ⟨...⟩
periculosum et immaturum uidetur.'
24 Post hunc Archo, frater Xenarchi praetoris, ita disseruit:
'difficilem orationem Callicrates et mihi et omnibus qui ab
2 eo dissentimus fecit: agendo enim Romanae societatis cau-
sam ipse, temptarique et oppugnari dicendo, quam nemo
neque temptat neque oppugnat, effecit ut qui ab se dissenti-
3 ret aduersus Romanos dicere uideretur. ac primum omnium,
tamquam non hic nobiscum fuisset, sed aut ex curia populi
Romani ueniret aut regum arcanis interesset, omnia scit et
4 nuntiat quae occulte facta sunt. diuinat etiam quae futura
fuerint si Philippus uixisset, quid ita Perseus regni heres sit,
5 quid parent Macedones, quid cogitent Romani. nos autem,
qui nec ob quam causam nec quem ad modum perierit De-
metrius scimus, nec quid Philippus, si uixisset, facturus fue-
rit, ad haec quae palam geruntur consilia nostra accom-

16 Delpis *V* interfluit *Kreyssig* : interfuit *V* : interluit *Fr. 1; cf.* 27.29.9 Poloponnensum *V* immisceamur *Sig.* : inmiscemur *V* **17** redigatur *Gron.* : dirigantur *V* **18** Macedonos *V* ⟨...⟩ *lac. indicaui* : ⟨cogitare⟩ *Fr. 1* : ⟨consilium capere⟩ *Hertz* : ⟨decernere⟩ *Weiss.* (*1864*) : ⟨agere⟩ *Madvig* (*e*) : ⟨consilium expedire⟩ *Zingerle* inmaturum *V* **24.1** Archo *Duker* : Arco *V* Senarchi *V* Calligrates *V* **2** temtarique *V* efficit *V* **3** uenire aut curiam regum ... interesse *V* occultae *V* **4** futurae *V* fuerint *Gron.* : fuerant *V* **5** fuerit *Sig.* : fuerat *V* accommodari *V*

6 modare oportet. ac scimus Persea regno accepto regem a
populo Romano appellatum; audimus legatos Romanos
7 uenisse ad regem Persea, et eos benigne exceptos. haec omnia
pacis equidem signa esse iudico, non belli; nec Romanos
offendi posse si, ut bellum gerentes eos secuti sumus, nunc
quoque pacis auctores sequamur. cur quidem nos inexpiabi-
les omnium soli bellum aduersus regnum Macedonum gera-
8 mus, non uideo. opportuni propinquitate ipsa Macedoniae
sumus? an infirmissimi omnium, tamquam quos nuper sub-
egit Dolopes? immo contra ea uel uiribus nostris, deum beni-
9 gnitate, uel regionis interuallo tuti. sed simus aeque subiecti
ac Thessali Aetolique: nihilo plus fidei auctoritatisque ha-
bemus aduersus Romanos, qui semper socii atque amici
10 fuimus, quam Aetoli, qui paulo ante hostes fuerunt. quod
Aetolis, quod Thessalis, quod Epirotis, omni denique Grae-
ciae cum Macedonibus iuris est, idem et nobis sit. cur
exsecrabilis ista nobis solis uelut + dissertio + iuris humani

24.6: *u.* 40.58.9, 45.9.3, *Pol.* 25.3.1, *Diod.* 29.30, *App. Mac.* 11.6, *Zon.* 9.22.2

6 ac *V* : at *Perizonius* regem ... Romano *Kreyssig* : a legatos uenisse ad regem Persea ad pr̄. *V* : ad legatos Romanos uenisse ac regem Persea a populo Romano *Fr.1* : legatos Romam uenisse ac regem a populo Romano *Gron.* (*sic Weiss., sed om.* ac, ab *pro* a) Persea *Kreyssig* : *om. V* eos *V* : ab eo *Gron.* : *del. Novák* **7** paucis autores *V* inexpiabiles *V* : inexpiabile *Fr.1; cf. Cic. Pis.* 81 **8** opportuni *Fr.1* : opportunitate *V* : opportuni ita ne *Gitlbauer* (*104–5*) Macedonia *V* subegit *Kreyssig* : subiecit *V* simo *V* **9** simus *Walch* (*249*) : sumus *V* subiecti *V* : suspecti *Crév.* Aetolique *V* : *del. uel* Dolopesque *uel* Epirotaeque *Gron.* nihil opus *V* adque *V* **10** Tessalis *V* nobis ... ista *bis V, sed* cum *pro priore* cur + dissertio + *V* : desertio *Fr.1* : discerptio *Madvig* : dissaeptio *Seyffert* : discretio *Novák* (*JPhV 1885, 127*) : disceptatio *Goldbacher*

11 est? fecerit aliquid Philippus cur aduersus eum armatum et
bellum gerentem hoc decerneremus; quid Perseus, nouus
rex, omnis iniuriae insons, suo beneficio paternas simulta-
tes oblitterans, meruit cur soli omnium hostes ei simus?
12 quamquam et illud dicere poteram, tanta priorum Macedo-
niae regum merita erga nos fuisse ut Philippi unius iniurias, si
13 quae forte fuerunt, utique post mortem ⟨...⟩ cum classis
Romana Cenchreis staret, consul cum exercitu Elatiae esset,
triduum nos in concilio fuisse, consultantes utrum Romanos
14 an Philippum sequeremur. nihil metus praesens ab Roma-
nis sententias nostras inclinarit: fuit certe tamen aliquid
quod tam longam deliberationem faceret; idque erat uetu-
sta coniunctio cum Macedonibus, uetera et magna in nos
15 regum merita. ualeant et nunc eadem illa, non ut praecipue
amici, sed ne praecipue inimici simus. ne id quod non agi-
tur, Callicrates, simulauerimus agi. nemo nouae societatis
aut noui foederis, quo nos temere inligemus, conscribendi

24.13–14: 32.17–23.3

11 Filippus *V* eam *V* insuriae *V* simustates *V* simus *Gron.* : sumus *V* **12** quaquam *V* tantae *V* iniuriam si qua *V* ⟨...⟩ *lac. ind. Fr. 1* : ⟨obscurent (*uel* eleuent); meministis⟩ *Madvig* : ⟨obliterent (*uel* obliuisci debeamus); scimus (*uel* meministis)⟩ *Weiss.* (*1864*) : ⟨obscurent; non uenit in mentem⟩ *Harant* **13** Cenchreis *Sig.* : Cencris *V* : Cenchris *Fr. 1* Elatiae *Sig.* : Velatiae *V* fuisse *V* : fuimus *Fr. 1* consultantis *V* sequemur *V* **14** faceret *Vasc.* : fecerat *V* idque *Hartel* : id quod *V* : id quid *Madvig* : *del. Weiss.* (*1864*) : id *H.J.M.* (*JPhV 1889, 27*) nos rerum *V* **15** et *Fr. 1* : ac *V* : *del. Madvig* (*e*) : ac ⟨faciant⟩ *Hartel* : ad ⟨id⟩ *H.J.M.* (*l.c.*) : ac ⟨rata sint⟩ *Novák* : adhuc (*pro* ac nunc) *Goldbacher* : ut ⟨antea⟩ *Damsté* set ne praecipuae inimicis *V* Calligrates *V* agi *Koch* : ac *V* : *del. Fr. 1* nemo noui *V*

16 est auctor; sed commercium tantum iuris praebendi repe-
tendique sit, ne interdictione finium + nostros quoque et
nos segni + arceamus, ne seruis nostris aliquo fugere liceat.
17 quid hoc aduersus Romana foedera est? quid rem paruam
18 et apertam magnam et suspectam facimus? quid uanos tu-
multus ciemus? quid, ut ipsi locum adsentandi Romanis
habeamus, suspectos alios ⟨et⟩ inuisos efficimus? si bellum
erit, ne Perseus quidem dubitat quin Romanos secuturi si-
mus; in pace, etiam si non finiuntur odia, intermittantur.'
19 cum iidem huic orationi qui litteris regis adsensi erant
adsentirentur, indignatione principum quod quam rem ne
legatione quidem dignam iudicasset Perseus, litteris pau-
20 corum uersuum impetraret, decretum differtur. legati
deinde postea missi ab rege, cum Megalopoli concilium es-
set, dataque opera est ab iis qui offensionem apud Roma-
nos timebant ne admitterentur.
25 Per haec tempora Aetolorum in semet ipsos uersus furor
mutuis caedibus ad internecionem adducturus uidebatur
2 gentem. fessi deinde et Romam utraque pars miserunt lega-
tos et inter se ipsi de reconcilianda concordia agebant; quae
3 nouo facinore discussa res ueteres etiam iras excitauit. ex-

25.1–6: *cf. Pol.* 30.11

16 praebendi derependique *V* + nostros ... segni + *u.p. 363* arceamus, ... liceat *Fr. 1* : arceamus; ... liceat, *Madvig* (*e*) **17** quod *V* parbam apertam et *V* **18** sciemus *V* aut ipsi *V* Romani habemus *V* ⟨et⟩ inuisos efficimus *Crév.* : inuiso sufficimus *V* : ⟨ac⟩ inuisos efficimus *Fr. 1* : inuisos⟨que⟩ (*uel* inuisos) efficimus *Alschefski* (*2.709*) : inuisosque facimus *Madvig* (*a*) erat *V* sumus *V* pacem *V* finiuntur odia *Baumgarten-Crusius* : odio finiuntur *V* : odia finiuntur *Fr. 1* : *fort.* odia non finiuntur **19** idem *V* adsensi erant *Freinsheim* : adsentierant *V* imperaret *V* **20** deinde *V* : *del. Crév.* : de ea re *Heusinger* : de eadem re *Hartel* Megalopolim *V* aput *V* **25.**1 furoru mutui sedibus *V* **2** que nouo *V* res *V* : *del. Crév.*

sulibus Hypataeis, qui factionis Proxeni erant, cum reditus in
patriam promissus esset, fidesque data per principem ciui-
4 tatis Eupolemum, octoginta inlustres homines, quibus re-
deuntibus inter ceteram multitudinem Eupolemus etiam
obuius exierat, cum salutatione benigna excepti essent dex-
traeque datae, ingredientes portam, fidem datam deosque
testes nequiquam inuocantes, interfecti sunt. inde grauius
5 de integro bellum exarsit. C. Valerius Laeuinus et Ap.
Claudius Pulcher et C. Memmius et M. Popillius et L. Ca-
6 nuleius missi ab senatu uenerant. apud eos cum Delphis
utriusque partis legati magno certamine agerent, Proxenus
maxime cum causa tum eloquentia praestare uisus est; qui
paucos post dies ab Orthobula uxore ueneno est sublatus;
7 damnataque eo crimine in exilium abiit. idem furor et Cre-
tenses lacerabat. aduentu deinde Q. Minuci legati, qui cum
decem nauibus missus ad sedanda eorum certamina erat,
⟨ad⟩ spem pacis uenerant. ceterum indutiae tantum sex
8 mensum fuerunt; inde multo grauius bellum exarsit. Lycii
quoque per idem tempus ab Rhodiis bello uexabantur. sed
externorum inter se bella, quo quaeque modo gesta sint,
persequi non operae est satis superque oneris sustinenti res
a populo Romano gestas scribere.

3 exulibus *V* Hypataeis *Sig.* : Hypateis *V* Proximi *V* fides quae datae *V* **4** hominibus *V* benigna *Crév.* : benigne *V* testis *V* uocantes *V* **5** Lenius *V* Pulcher *Iunt.* : Pulcer *V* **6** aput *V* cum ... agerent *Curio* : cum ... egerunt *V* : cum ... egerint *Fr. 1* : tum ... egerunt *Harant* : *fort.* cum *delendum* Ortobula *V* et sublatus *V* damnataque *V* : damnata quae *Perizonius* : quae damnata *Gron.* : ⟨insimulata⟩ damnataque *Damsté* abit *V* **7** ⟨ad⟩ *Hertz* : *om. V* : ⟨in⟩ *Fr. 1; utrumque recte dicitur; cf. Packard, 1.191, 2.1133* paucis *V* **8** Rodis *V* queque *V* sint *Wesenberg* (*ap. Madvig* (*a*)) : sunt *V* opere *V* scribere *Fr. 1* : res scribere *V* : perscribere *Wesenberg, fort. recte*

26 Celtiberi in Hispania, qui bello domiti se Ti. Graccho dedi-
derant, pacati manserant M. Titinio praetore obtinente
prouinciam; rebellarunt sub aduentum Ap. Claudi, orsique
bellum sunt ab repentina oppugnatione castrorum Roma-
2 norum. prima lux ferme erat cum uigiles in uallo quique in
portarum stationibus erant, cum uidissent procul uenientem
3 hostem, ad arma conclamauerunt. Ap. Claudius, signo pro-
posito pugnae ac paucis adhortatus milites, tribus simul
portis eduxit. obsistentibus ad exitum Celtiberis primo par
utrimque proelium fuit, quia propter angustias non omnes
4 in faucibus pugnare poterant Romani. urguentes deinde alii
alios + secuti + euaserunt extra uallum, ut pandere aciem
et exaequari cornibus hostium, quibus circumibantur, pos-
sent, ita repente inruperunt ut sustinere impetum eorum
5 Celtiberi nequirent. ante horam secundam pulsi sunt; ad
quindecim milia ⟨caesa ...⟩ capta, signa adempta duo et
triginta. castra etiam eo die expugnata debellatumque; nam
qui superfuere proelio in oppida sua dilapsi sunt. quieti
deinde paruerunt imperio.

26.1: *cf. Obs.* 10

26.1 Celtiber Celtiberi *V* Tib. *Fr. 2* : T.T. *V* : T. *Fr. 1* oppugnante prouinciam *V* osique *V* classètrorum *V* **2** ballo quinque *V* **3** ac *Fr. 1* : ad *V* : *del. Kreyssig* : atque *Fügner* (*BPhW 1899, 1488*) adhortatis *V* edixit *V* quia praeter *V* non omens *V* **4** alii *Fr. 1* : ali *V* : alia *Harant* + secuti + *V* : scutis *Crév.* : sicubi *Walch* (*252*) : ubi *Büttner* (*addenda*) : ut *Madvig* : cuncti *Seyffert* : secuti ⟨ubi ⟩ *M. Müller* (*1869*) : sicuti *Harant* : simul *uel* ubi sic *Novák* (*JPhV 1882, 316, 1901, 29*) euaserunt *V* : euaserant *Harant* exequari *V* hostium *Gron.* : hostibus *V* : hostilibus *Drak.* possent, ita *Fr. 1* : *post* possent *iter.* extra ... possent *V, add.* ut *ante* extra, *om.* quibus irruperunt *Walch* (*253*) : ruperunt *V* : eruperunt *Fr. 1* : irruerunt *Gron.* sustineri *V* **5** ⟨caesa ...⟩ *Madvig* (*numerum omissum esse putans*) : *om. V* : ⟨caesa aut⟩ *Fr. 1* : ⟨caesa ... milia⟩ *Wesenberg* ademptì *V* dbellatumque *V* na qui *V*

27 Censores eo anno creati Q. Fuluius Flaccus et A. Postumius
Albinus legerunt senatum; princeps lectus M. Aemilius Le-
2 pidus pontifex maximus. de senatu nouem eiecerunt; insig-
nes notae fuerunt M. Corneli Maluginensis, qui biennio
ante praetor in Hispania fuerat, et L. Corneli Scipionis prae-
toris, cuius tum inter ciues et peregrinos iurisdictio erat, et
L. Fului, qui frater germanus et, ut Valerius Antias tradit,
3 consors etiam censoris erat. consules uotis in Capitolio nun-
cupatis in prouincias profecti sunt. ex iis M. Aemilio sena-
tus negotium dedit ut Patauinorum in Venetia seditionem
comprimeret, quos certamine factionum ad intestinum
4 bellum exarsisse et ipsorum legati attulerant. legati qui in
Aetoliam ad similes motus comprimendos ierant renuntia-
runt coerceri rabiem gentis non posse. Patauinis saluti fuit
aduentus consulis; neque aliud quod ageret in prouincia
5 cum habuisset, Romam rediit. censores uias sternendas si-
lice in urbe, glarea extra urbem substruendas marginandas-
que primi omnium locauerunt, pontesque multis locis fa-
6 ciendos; et scaenam aedilibus praetoribusque praebendam;

27.2: *Val. Max.* 2.7.5, *Vell.* 1.10.6, *Front, Str.* 4.1.32; *u. MRR, 1.391 adn. 3*

27.1 pontufex *V* **2** insignis *V* Magulinensis quisi biennio *V* in Hispania *V* : *del. Perizonius, cl.* 15.10 ciuis *V* etiam consortis *V* **3** consulis *V* in (Capitolio) *Crév.* : etiam etiam in *V* : etiam in *Fr. 1* : antea in *Ruperti* : iam in *Heusinger* : statim in *Harant* ex iis M. Aemilio *V* : exin M. Aemilio *Drak.* : *fort.* M. Aemilio *corruptum; Madvig Liuium fontibus Patauinis hic usum esse putauit* Benetia *V* conprimeret *V* quos *V* : quam *Fügner* (*BPhW 1899, 1488*) factionem *V* et *V* : *del. Crév.* : et ⟨finitimorum et⟩ *Heusinger* **4** similis ... conprimendos sierant *V* consulis *V* : proconsulis *Drak.* agere *V* redit *V* **5–13** *u. Richter, RhM 1961, 257 sqq., Gast 22 sqq.* **5** glaria *V* **6** et aescenam *V*

⟨et⟩ carceres in circo, et oua ad no⟨ta.⟩ curriculis numerand-
⟨...⟩dam et metas trans⟨... das⟩ et caueas ferreas pe⟨r quas
bestiae⟩ intromitterentur ⟨...⟩ feriis in monte Albano
7 consulibus. et cliuum Capitolinum silice sternendum cu-
rauerunt, et porticum ab aede Saturni in Capitolium ad
8 senaculum ac super id curiam, et extra portam Trigemi-
nam emporium lapide strauerunt stipitibusque saepserunt,
et porticum Aemiliam reficiendam curarunt, gradibusque
9 ascensum ab Tiberi in emporium fecerunt. et intra eandem
portam in Auentinum porticum silice strauerunt, et + eo
10 publico + ab aede Veneris fecerunt. iidem Calatiae et Au-
ximi muros faciendos locauerunt; uenditisque ibi publicis
locis, pecuniam quae redacta erat tabernis utrique foro cir-

6,12 *margo exterior fol. 18 periit* .. carceres *V* no... curriculis numerand.. ....dam *V*: *solum* ⟨ta⟩ *addidi* : notas ... numerand⟨as et ...⟩dam *Fr. 1* : no⟨tas⟩... numerand⟨is et spi⟩nam *Rossbach* : notam ... numerand⟨is statuen⟩dam *Richter* trans......... *V*: ⟨das⟩ *addidi* : trans⟨figurandas⟩ *Richter* : trans⟨formandas⟩ *Gast* : trans⟨uertendas⟩ *uel* trans⟨grediendas⟩ *Jal* cabeas *V* pe⟨r quas bestiae⟩ *Wesenberg* : pe. .... *V* ... feriis *Sig.* : ⟨..........⟩ ferreis *V*: ⟨et aedem pro⟩ feriis *Richter* **7** cliuom *V* silices *V* in Capitolium ... curiam *V, fort. corrupte* (*u. Platner – Ashby, 470–1*) : in Capitolio ... *Crév.* : ... et senaculum ... *Rycquius* : .. ⟨et⟩ ad senaculum ... id ⟨ad⟩ curiam *Weiss.* (*1876*) **8** emptorium lapidem stipitibus quae sepserunt *V* **9** intra *Perizonius* : extra *V* silices *V* in ....et + eo publico + *V*: *Perizonius corruptelam cliui Publicii in* eo publico *uidit* : uiam in Auentinum silice strauerunt et porticum in cliuo Publicio ad aedem Veneris *Kreyssig* : portam ... strauerunt, eo⟨dem uiam silice stratam in cliuo⟩ Publicio *Richter; cf. Gast, 24–5* **10** idem *V* Auximi *Cluuerius* : Oximi *V* pecunia... reducta *V*

11 cumdandis consumpserunt. et alter ex iis Fuluius Flaccus – nam Postumius nihil nisi senatus Romani populiue iussu se locaturum ⟨...⟩ – ipsorum pecunia Iouis aedem Pisauri et Fundis et Po⟨t⟩entiae etiam aquam adducen⟨d⟩am, et Pi-
12 sauri uiam silice ster⟨n⟩e⟨ndam⟩, et Sinuessae + mac⟨...⟩ auiariae +, in his et clo⟨acas et mur⟩um circumducen⟨dum ...⟩ et forum porticibus tabernisque claudendum et Ianos
13 tres faciendos. haec ab uno censore opera locata cum magna gratia colonorum. moribus quoque regendis diligens et seuera censura fuit; multis equi adempti.

28 Exitu prope anni diem unum supplicatio fuit ob res prospere gestas in Hispania ductu auspicioque Ap. Claudi pro-
2 consulis; et maioribus hostiis uiginti sacrificatum. et alterum diem supplicatio ad Cereris Liberi Liberaeque fuit,

11 ex aliis fluuius *V* Positumius *V* Romani populiue *Fr. 1* : Romani populibe *V* : consulto populiue *Sig.* : populiue Romani *Kreyssig, fort. recte* : populique Romani *H.J.M.* ⟨...⟩ *lac. hic indicaui* : ⟨edixit⟩ *Madvig* (*e*) : ⟨dicebat⟩ *post* pecunia *Sig.* ipsorum *Fr. 1* : ipsarum *V* : ipsarum ⟨coloniarum⟩ *Harant* Po⟨t⟩entiae *Sig.* : Po.entiae *V* : Pollentiae *Fr. 1* etiam *V* : *nomen ciuitatis hic latere uel excidisse susp. Weiss. (1864)* adducen.am *V* silicem *V* ster...e...m *V* **12** Sinuessae *M. Donati* : Sinuessa *V* : Sinuessam *Fr. 1* + maca........auiariae + *V* : maga⟨lia addenda ...⟩ auiariae *Roth* (*294*) : (Sinuessam) a Ca⟨pua centuri⟩a uiaria et *Richter* : ... et aquaria *Hertz* clo⟨acas et mur⟩um circumducen⟨dum ...⟩ *Hertz* : clo........um circumducen ... *V* : mur⟩um circumducen⟨dum⟩ *Roth* (*l. c.*) : et clo⟨acas faciendas et mur⟩um circumducen⟨dum ...⟩ *Mommsen* (*GS, 7.90 sqq.*) : *post* circumducendum *add.* ⟨curarunt⟩ (*sic*) Richter, ⟨locauit⟩ *Gast* porticibus *Fr. 1* : et porticus *V* : et ⟨comitium⟩ porticibus *Weiss.* etiam nostris faciendos *V* **13** multi *V* **28.**1 aput Claudi *V* procōs. *V; u.p. X adn. 29* hostis *V* **2** suplicatio *V* Libereque *V*

quod ex Sabinis terrae motus ingens cum multis aedifi-
3 ciorum ruinis nuntiatus erat. cum Ap. Claudius ex Hispania
Romam redisset, decreuit senatus ut ouans urbem iniret.
4 iam consularia comitia adpetebant; quibus magna conten-
tione habitis propter multitudinem petentium, creati L.
5 Postumius Albinus et M. Popillius Laenas. praetores
deinde facti N. Fabius Buteo, C. Matienus, C. Cicereius, M.
Furius Crassipes iterum, A. Atilius Serranus iterum, C.
6 ⟨Clu⟩uius Saxula iterum. comitiis perf⟨ecti⟩s, Ap. Clau-
dius Centho ex Celtiberis ouans cum in urbem iniret, decem
7 milia pondo a⟨rg⟩enti, quinque milia auri in aerarium tu-
⟨lit. fla⟩men Dialis inauguratus est Cn. Cor⟨n⟩elius.
8 Eodem anno tabula in aede matris Matutae cum indice hoc
posita est: 'Ti. Sempronì Gracchi consulis imperio auspicio-
que legio exercitusque populi Romani Sardiniam subegit. in
ea prouincia hostium caesa aut capta supra octoginta milia.
9 re publica felicissime gesta atque liberatis ⟨...⟩ uectigalibus
restitutis, exercitum saluum atque incolumem plenissimum

28.3, 6: *I.I. 13.1.81*

terre *V* nuntiatum *V* **4** multitudine *V* P. Postumius *V* Laenas *Sig.* : Laenases *V*: Laenates *Fr. 1* **5** N. *Sig.* : Cn. *V* C. (Matienus) *V*: *sic etiam* χ 40.26.8, 28.7 : M. *V* 42.1.5, 43.2.9; *cf. Klotz, Hermes 1915, 517 adn. 1, Münzer, RE, 14.2204* s̄c. Cicereius *V* **5–7** *hic duae lacunae in membrana* Crassipes *Fr. 1* : grassus pars *V*: Crassupes *Heraeus* ...uius *V* (Saxula) iterum *V*: *fort. delendum; cf. MRR, 1.397 adn. 4* **6** comitis perf....s *V* Centho *Sig.* : Cento *V* urbe *V* a..enti *V* quinque millia *Sig.* : u. mil. tib.s *V*: quinque mil⟨...⟩ *Fr. 1* tuḷ.. ..ạmen *V* **7** Cor.ẹlius *V*: *fort. cognomen excidit post* Cornelius **8** tabulam *V* aede *Sig.* : aedem *V* Tib. *Fr. 2* : T. *V* Gracci *V* exercitusique *V* **9** felicissime *Fr. 1* : felicissimume *V*: felicissume *Walch* (*255*) ⟨...⟩ *lac. indicaui* : ⟨sociis⟩ *Sig.* : *fort.* ⟨captiuis⟩ saluom *V*

praeda domum reportauit; iterum triumphans in urbem Romam rediit. cuius rei ergo hanc tabulam donum Ioui
10 dedit.' Sardiniae insulae forma erat, atque in ea simulacra pugnarum picta.
11 Munera gladiatorum eo anno aliquot, parua alia, data; unum ante cetera insigne fuit T. Flaminini, quod mortis causa patris sui cum uisceratione epuloque et ludis scaenicis quadriduum dedit. magni + tamen + muneris ea summa fuit ut per triduum quattuor et septuaginta homines pugnarint.

redit *V* Ioui *V*: Inoi *Heusinger*: *del. Novák* **10** atque *Fr. 1* : autque *V*: erantque *Hartel* **11** aliquod *V* parua alia data *V*: data parua alia *Wesenberg* : parua data *Giarratano* *post* data *iter.* munera gladiatorum *V* + tamen + *V*: tum *Walch* (*259*) : tamen ⟨tum⟩ *Hertz* pugnarint *V*: pugnarent *Wesenberg*

Subscriptio : Titi L... ab urbe condita lib. ... exp. inc. lib. XLII f. l. cị..r (*prius* lib *uix legitur; numerus legi non potest*)

T. LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XLII

1 L. Postumius Albinus M. Popillius Laenas cum omnium
primum de prouinciis ⟨et⟩ exercitibus ad senatum rettulis-
2 sent, Ligures utrique decreti sunt; ut nouas ambo quibus
eam prouinciam obtinerent legiones – binae singulis decre-
tae –, et socium Latini nominis dena milia peditum et sesce-
nos equites, et supplementum Hispaniae tria milia peditum
3 Romanorum scriberent et ducentos equites. ad hoc mille et
quingenti pedites Romani cum centum equitibus scribi
iussi, cum quibus praetor cui Sardinia obtigisset in Cor-
4 sicam transgressus bellum gereret; interim M. Atilius, uetus
5 praetor, prouinciam obtineret Sardiniam. praetores deinde
prouincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus urbanam, C.
Cluuius Saxula inter ciues et peregrinos, N. Fabius Buteo
Hispaniam citeriorem, C. Matienus ulteriorem, M. Furius
6 Crassipes Siciliam, C. Cicereius Sardiniam. priusquam in

1.1 cum *V* : *ante add.* consules *Luchs* (*ap. H.J.M.*); *cf.* 36.1.1 *adn.* prouincis *V* ⟨et⟩ exercitibus *Vahlen* (*GPS, 1.591*) : *om.* et *V* : exercitibusque *Fr. 1*, *fort. recte; cf.* 26.1.1, 38.35.7, 42.13 ab senatum *V* **2** ut *V*: ⟨et⟩ ut *Ruperti* : *del. Roobol; post* sunt *distinxi, Fr. 1 secutus* optinerent *V* sexcenos *Drak.* : DC. *V* **3** a. pedites *V* centum equitibus *Fr. 1* : centum equitibus C̄C *V* : equitibus ducentis *Weiss.* (*1864*) iussa *V* **4** prouincia optineret *V* **5** Num. (Fabius) *Sig.* : Cn. *V* C. (Matienus) *Hertz* : M. *V; cf.* 41.28.9 *adn.* Crassiper *V* **6** in ⟨prouincias⟩ *Kreyssig* : in *V* : *del. Fr. 1* : in ⟨prouincias noui⟩ *Heraeus*

⟨prouincias⟩ magistratus proficiscerentur, senatui placuit
L. Postumium consulem ad agrum publicum a priuato ter-
minandum in Campaniam ire, cuius ingentem modum pos-
7 sidere priuatos paulatim proferendo fines constabat. hic
iratus Praenestinis quod, cum eo priuatus sacrificii in tem-
plo Fortunae faciundi causa profectus esset, nihil in se ho-
norifice neque publice neque priuatim factum a Praenesti-
nis esset, priusquam ab Roma proficisceretur, litteras Prae-
neste misit ut sibi magistratus obuiam exiret, locum pu-
blice pararet ubi deuerteretur, iumentaque, cum exiret
8 inde, praesto essent. ante hunc consulem nemo umquam
9 sociis in ulla re oneri aut sumptui fuit. ideo magistratus
mulis tabernaculisque et omni alio instrumento militari
10 ornabantur, ne quid tale imperarent sociis. priuata hospitia
habebant; ea benigne comiterque colebant, domusque
eorum Romae hospitibus patebant apud quos ipsis deuerti
11 mos esset. legati, qui repente aliquo mitterentur, singula
iumenta per oppida qua iter faciendum erat imperabant;
aliam impensam socii in magistratus Romanos non facie-
12 bant. ira consulis, etiamsi iusta, non tamen in magistratu
exercenda, et silentium nimis aut modestum aut timidum
Praenestinorum ius, uelut probato exemplo, magistratibus
fecit grauiorum in dies talis generis imperiorum.

6–7 contrabat … priuatas *V*, *post* priuatas *iterans* paulatim … priuatus *sine errore* **7** sacrifici *V* publicae (*bis*) *V* exiret … pararet *V*: exirent … pararent *Hertz* esset *V* **8** soci *V* **9** strumento *V* **10** aput *V* **11** aliquod *V* quae *V* faciundum *V* inpensam *V* Romano *V* **12** ira *Schelius* : iniuria *V*: inde ira *Weiss.* : tum ira *id.* (*1876*) : iniuriae ira *Alanus* (*2.29*) : iracundia *Harant* : inperia *Goldbacher* etiamsi iusta *V*: etsi non iusta *Zingerle* minis *V* tumidum Penestinorum iussuùelut *V*

2 Principio huius anni legati qui in Aetoliam et Macedoniam
missi sunt renuntiarunt sibi conueniendi regis Persei, cum
alii abesse eum, alii aegrum esse, falso utrumque, finge-
2 rent, potestatem non factam. facile tamen apparuisse sibi
bellum parari, nec ultra ad arma ire ⟨regem⟩ dilaturum.
item in Aetolia seditionem gliscere in dies, neque discor-
3 diarum principes auctoritate sua coerceri potuisse. cum
bellum Macedonicum in exspectatione esset, priusquam id
susciperetur, prodigia expiari pacemque deum peti preca-
4 tionibus qui editi ex fatalibus libris essent placuit. Lanuui
classis magnae species in caelo uisa dicebatur, et Priuerni
lana pulla terra enata, et in Veienti apud Rementem lapida-
5 tum; Pomptinum omne uelut nubibus lucustarum cooper-
tum esse; in Gallico agro, qua induceretur aratrum, sub
6 exsistentibus glaebis pisces emersisse. ob haec prodigia libri
fatales inspecti, editumque ab decemuiris est et quibus dis
quibusque hostiis sacrificaretur, et ut supplicatio prodigiis

2.1 Macaedoniam *V* conuenendi *V* alii ... alii *V* : alias ... alias *Pluygers* abesse cum *V* **2** sibi *Fr. 1* : *post add.* non *V*, nunc *Kreyssig*, nouum *Pluygers*, non ⟨aliis⟩ *Hartel*, iam *Roobol* parari *V* : parare *Kreyssig* iret *V* ⟨regem⟩ *hic Pluygers, post* ultra *Novák (JPhV 1902, 12)* : *post* ultra *H.J.M.* : *om. V* : ⟨tantum, sed regem⟩ (non *ante* bellum *retento*) *post* parari *Goldbacher* Aetoliam *V* discere in dies *V* **3** expectatione *V* praecationib. *V* qui editi *Gron.* : que editi *V* : quae editae *Fr. 1* **4** Lanui *V* uisa dicebatur *Gron.* : uisae dicebantur *V* terrena et in *V* aput *V* Rementem *V* : Cremeram *Cluuerius* : Tromentum *Luterbacher* (*29 adn. 53*) **5** Pomptinum *Fr. 2* : Pomtinum *V* nouibus *V* existentib. *V* : exstantibus *Duker* **6** edictum quem ab decemuiris et ex quibus diis *V* supplicatio *Fr. 1* : supplicatioque *V* : supplicatio quoque *Madvig* : supplicatio quae *Goldbacher*

7 expiandis fieret, alteraque ⟨quae⟩ priore anno ualetudinis populi causa uota esset, ea uti fier⟨et fer⟩iaeque essent. ita sacrificatum ⟨supplicatum⟩que est ut decemuiri scriptum ediderunt.

3 Eodem anno aedis Iunonis Laciniae detecta. Q. Fuluius Flaccus censor aedem Fortunae equestris, quam in Hispania praetor bello Celtiberico uouerat, faciebat enixo studio ne ullum Romae amplius aut magnificentius templum esset.
2 magnum ornatum ei templo ratus adiecturum si tegulae marmoreae essent, profectus in Bruttios aedem Iunonis Laciniae ad partem dimidiam detegit, id satis fore ratus ad
3 tegendum quod aedificaretur. naues paratae fuerunt quae tollerent atque asportarent, auctoritate censoria sociis de-
4 territis id sacrilegium prohibere. postquam censor rediit, tegulae expositae de nauibus ad templum portabantur. quamquam unde essent silebatur, non tamen celari potuit.
5 fremitus igitur in curia ortus est; ex omnibus partibus postulabatur ut consules eam rem ad senatum referrent. ut uero accersitus in curiam censor uenit, multo infestius sin-

3: *Val. Max.* 1.1.20

7 ⟨quae⟩ *Madvig* : *om. V* priore an *V* uota et esse *V* ea *V* : eo *Schmidt* (*ap. Fügner, 1170*) fier⟨et fer⟩iaeque *Hertz* : fieriaeque *V* : feriaeque *Fr. 1* ita sacrificatum ⟨supplicatum⟩que *H.J.M.* : ita sacrificatumque *V* : itaque sacrificatum *Fr. 1* : ita ⟨supplicatum⟩ sacrificatumque *Weiss.* (*1864*) decemuiris *V* ediderunt *V* : ediderant *Madvig* **3.**1 Hispaniam *V* studio nullum *V* **2** ornatum *Madvig* : ornantum *V* : ornamentum *Fr. 1* ei *Kreyssig* : et *V* : se *Fr. 1* ratus *Fr. 1* : iratus *V* : i⟨ta⟩ ratus *Kreyssig* Bruttios *Sig.* : Brittios *V* : Brutios *Fr. 1* Liciniae *V* **3** que tollerent ad quae esportarent *V* **4** redit tegulae exposite *V* esset *V* **5** fremitus eius igitur *V* est *V* : et *Gron.* : est ⟨et⟩ *Weiss.*

6 guli uniuersique praesentem lacerare: templum augustissimum regionis eius, quod non Pyrrhus non Hannibal uiolassent, uiolare parum habuisse nisi detexisset foede ac prope
7 diruisset. detractum culmen templo, nudatum tectum patere imbribus putrefaciendum. + id + censorem moribus regendis creatum? cui sarta tecta exigere sacris publicis et
8 + loca + tuenda more maiorum traditum esset, eum per sociorum urbes diruentem templa nudantemque tecta aedium sacrarum uagari! et quod, si in priuatis sociorum aedificiis faceret, indignum uideri posset, + idem immorta-
9 lium + demolientem facere, et obstringere religione populum Romanum, ruinis templorum templa aedificantem, tamquam non iidem ubique di immortales sint, sed spoliis
10 aliorum alii colendi exornandique! cum priusquam referretur appareret quid sentirent patres, relatione facta in unam omnes sententiam ierunt, ut eae tegulae reportandae in
11 templum ⟨locarentur⟩, piaculariaque Iunoni fierent. quae ad religionem pertinebant cum cura facta; tegulas relictas in area templi, quia reponendarum nemo artifex inire rationem potuerit, redemptores nuntiarunt.

6 Hannibal *Sig.* : Annibal *V* habuisse si *V* **7** detrectatum *V* culmen *Fr. 1* : columem *V* : *fort.* columen parere *V* + id + *V*, *fort. recte* : *del. Fr. 1* : et *Weiss.* : ⟨qu⟩id *Vahlen* (*H*) : ⟨ad⟩ id *Hartel* : id ⟨facere⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1889, 30*) : ⟨fecisse⟩ *post* esset (*JPhV 1883, 343*) *uel* creatum *Novák* gerendi *V* creatum? *Hartel* : creatum, *Fr. 1* publiis *V* + loca + *V* : locare *Madvig* : loca ⟨...⟩ *Weiss.* (*1864*) traditum *bis V* **8** + idem immortalium + *u. pp. 363–4* **9** idem *V* ali *V* exornantique *V* **10** apparerent *V* legatione facta *V* ierant *V* ⟨locarentur⟩ *Fr. 1* : *om. V* : ⟨atque reponendae locarentur⟩ *Roobol* iacéulariaque *V* Iunoni *V* : *ante uel post add.* ⟨sacrifica⟩ *uel* ⟨sacra⟩ *Wesenberg* **11** regionem *V* pertinebant *Wesenberg* : pertinent *V* : pertinerent *Gitlbauer* (*105–6*) potuerint *V*

4 Ex praetoribus qui in prouincias ierant N. Fabius Massiliae
2 moritur, cum in citeriorem Hispaniam iret. itaque cum id nuntiatum ⟨a⟩ Massiliensibus legatis esset, senatus decreuit ut P. Furius et Cn. Seruilius, quibus succedebatur, inter se sortirentur uter citeriorem Hispaniam prorogato imperio
3 obtineret. sors opportuna fuit ⟨ut⟩ P. Furius, idem cuius ea prouincia fuerat, remaneret.

Eodem anno, cum agri Ligustini et Gallici quod bello captum erat aliquantum uacaret, senatus consultum fac-
4 tum ut is ager uiritim diuideretur. decemuiros in eam ⟨rem⟩ ex senatus consulto creauit A. Atilius praetor urbanus M. Aemilium Lepidum, C. Cassium, T. Aebutium Parrum, C. Tremellium, P. Cornelium Cethegum, Q. et L. Appuleios, M. Caecilium, C. Salonium, C. Munatium. diuiserunt dena iugera in singulos, sociis nominis Latini terna.
5 Per idem tempus quo haec agebantur legati ex Aetolia Romam uenerunt de discordiis seditionibusque suis, et Thessali legati nuntiantes quae in Macedonia gererentur.

5 Perseus, bellum iam uiuo patre cogitatum in animo uoluens, omnes non gentes modo Graeciae sed ciuitates etiam legationibus mittendis, pollicendo plura quam praestando,
2 sibi conciliabat. erant autem magnae partis hominum ad

4.1 N. *Sig.* : Cn. *V* ire *V* **2** ⟨a⟩ *om. V* *post* quibus *iter.* in ... esset *V, om.* citeriorem *et* a, ∴ *alio atramento super ultimam litteram* quibus *et primam* succedebatur *posito* optineret *V* **3** ⟨ut⟩ *Pighius* : *om. V* Iurius *V* eo *V* bellum *V* factum *Fr. 1* : *ante add.* sit *V,* est *uel* -st Kreyssig, sic *Hartel* : est *post* factum *Novák* (*JPhV 1902, 13*); *cf.* 24.9.5, *Packard, 4.589* **4** ⟨rem⟩ *om. V* Aebutium *Sig.* : Ebutium *V* Parrum *V* : Carum *Pighius* (*sic* χ 39.55.8) que et L. *V* Salinium *V* **5** seditionibus suisque *V* Thessalis *V* que in *V* **5.**1 bellum iam *Madvig* : iam bellum *V* omnis *V* **2** autem *Madvig* (*a*) : tamen *V* partis *Kreyssig* : pariter *V* : (magna) ex parte *Fr. 1*

fauorem eius inclinati animi, et aliquanto quam in Eume-
3 nem propensiores, cum Eumenis beneficiis muneribusque
omnes Graeciae ciuitates et plerique principum obligati es-
sent, et ita se in regno suo gereret ut quae sub dicione eius
urbes ⟨essent⟩ nullius liberae ciuitatis fortunam secum mu-
4 tatam uellent. contra Persea fama erat post patris mortem
uxorem manu sua occidisse; Apellem, ministrum quondam
fraudis in fratre tollendo, atque ob id quaesitum a Philippo
ad supplicium, exsulantem accersitum post patris mortem
ingentibus promissis ad praemia tantae perpetratae rei clam
5 interfecisse. intestinis externisque praeterea multis caedi-
bus infamem, nec ullo commendabilem merito, praefere-
bant uulgo ciuitates tam pio erga propinquos, tam iusto in
6 ciues, tam munifico erga omnes homines regi, seu fama et
maiestate Macedonum regum praeoccupati ad spernendam
originem noui regni, seu mutationis rerum cupidi, seu quia
7 non obiecti esse Romanis uolebant. erant autem non Aetoli

5.7–10: *Diod.* 29.33

faborem *V* aniti *V* aliquanto *V*: *post add.* ⟨in eum⟩ *Wesenberg* **3** que sub *V* ⟨essent⟩ *Curio* : *om. V* nullus *V* **4** Persean famam *V* uxore *V* manu sua *V*: sua manu *Pluygers* Appellem meministrum *V* adque *V* quaesitum *Kreyssig* : et quesitum *V* : requisitum *Fr. 1* : et quaesitum ... ⟨et⟩ exsulantem *Weiss.* : dein quaesitum *Novák* (*JPhV 1882, 316*) : et *ante* Apellem *H.J.M.* (*JPhV 1902, 20*) : identidem quaesitum *Goldbacher* exultantem *V* (*de interpunctione u. Vahlen, Hermes 1877, 195*) tanta *V* **5** prae ea multis *V* propisquos *V* ciuis *V* ta munifico *V* **6** spernendam *Gron.* : spernendum *V* non obiecti *Weiss.* (*1864*) : non obiecta *V*: eum obiectum *Fr. 1* : non subiecti *Weiss.* : non abiecti *uel* omnia obiecta *Madvig* : non obiecta ⟨praeda⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.593*) : eum suspectum *Seyffert* : non obiecta ⟨esca⟩ *Hertz* : non ⟨omnia⟩ obiecta *M. Müller* (*1869*) : ⟨sua⟩ non obiecta *Novák* (*JPhV 1883, 340*) : obnoxii ... nolebant *Roobol* : non obiectos sese *Damsté*

modo in seditionibus propter ingentem uim aeris alieni, sed Thessali etiam; et contagione, uelut tabes, in Perrhaebiam
8 quoque id peruaserat malum. cum Thessalos in armis esse nuntiatum esset, Ap. Claudium legatum ad eas res aspicien-
9 das componendasque senatus misit. qui utriusque partis principibus castigatis, cum iniusto fenore grauatum aes alienum, ipsis magna ex parte concedentibus qui onerarant, leuasset, iusti crediti solutionem in decem annorum pensio-
10 nes distribuit. per eundem Appium eodemque modo compositae in Perrhaebia res. Aetolorum causas ⟨M.⟩ Marcellus Delphis per idem tempus + hostilibus actas animis quas +
11 intestino gesserant bello cognouit. cum certatum utrimque temeritate atque audacia cerneret, decreto quidem suo neutram partem aut leuare aut onerare uoluit; communiter ab utrisque petiit abstinerent bello et obliuione praeteri-
12 torum discordias finirent. huius reconciliationis inter ipsos fides, obsidibus ultro citroque datis, firmata est. Corinthus ubi deponerentur obsides conuenit.

7 Tessali *V* et *Gron.* : ea *V* : ex *Doering* Perregiam *V* **8** Tessalos *V* esset *Gron.* : est *V* conponendasque *V* **9** gastigatis *V* onerant *V* decem *Weiss.* : Z *V* : *lac. ind. Fr. 1* **10** eodemque *Fr. 1* : in eodemque *V* : inde eodemque *Harant* conpositae *V* in *V* : ⟨et⟩ in *Novák* (*JPhV 1884, 105*) Terrebia *V* ⟨M.⟩ *Madvig* : *om. V* Delpis *V* + hostilibus ... quas + *u. p. 364* **11** adque *V* petit *V* bello *Fr. 1* : in bello *V* : in⟨pio⟩ bello *M. Müller* (*1869*) praetorum *V* **12** Corinthus *Kreyssig* : Corynthus *V* : Corinthum *Fr. 1* ubi *Madvig* : ut ubi *V* : ut ibi *Fr. 1* conuenit *Ruperti* : conuenitur *V*

6 A Delphis et Aetolico concilio Marcellus in Peloponnesum
2 traiecit ⟨...⟩, quo Achaeis edixerat conuentum. ubi conlau-
data gente quod constanter uetus decretum de arcendis
aditu finium regibus Macedonum tenuissent, insigne aduer-
3 sus Persea odium Romanorum fecit; quod ut maturius erum-
peret, Eumenes rex, commentarium ferens secum quod
de apparatibus belli omnia inquirens fecerat, Romam uenit.
4 per idem tempus quinque legati ad regem missi qui res in
Macedonia aspicerent. Alexandriam iidem ad Ptolemaeum
5 renouandae amicitiae causa proficisci iussi. legati erant hi:
C. Valerius, Cn. Lutatius Cerco, Q. Baebius Sulca, M. Cor-
6 nelius Mammula, M. Caecilius Denter. et ⟨ab⟩ Antiocho
rege sub idem tempus legati uenerunt; quorum princeps
Apollonius, in senatum introductus, multis iustisque causis
regem excusauit quod stipendium serius quam ad diem prae-
7 staret; id se omne aduexisse, ne cuius nisi temporis gratia
8 regi fieret. donum praeterea adferre, uasa aurea quingen-
tum pondo. petere regem ut quae cum patre suo societas
atque amicitia fuisset, ea secum renouaretur, imperaretque
sibi populus Romanus quae bono fidelique socio regi essent
9 imperanda; se nullo usquam cessaturum officio. ea merita

6.3: *App. Mac.* 11.1 **6**.4: *App. Mac.* 11.4

6.1 Delpis *V* Aetolico *Fr.1* : Aetoli *V*: *fort.* Aetolo (*cf.* 35.46.3 *adn.*) Peloponnensium *V* ⟨...⟩ *lac. ind. Crév. et Duker*: ⟨Aegium⟩ *hic H.J.M., ante* traiecit *Madvig*: ⟨atque ibi Aegium adiit⟩ *Novák*: traiecit quo⟨d Aegium⟩ *Roobol* Aceis *V* **2** Persedonum Romanorum *V* **3** quod ut *Fr.1* : quo ut *V*: quo id *Harant* conmentarium *V* quo de *V* apparitoribus *V* **4** ab regem *V* idem *V* Ptolemeum *V* **5** hii *V* Cn. *V*: C. *Sig.; cf. Syll.*[3] *674.13* Q. *Fr.1* : que *V* Baebius *Sig.* : Bebius *V* **6** et Anthioco *V* excusabit quo *V* quam *Gron.* : quo *V* pretaret *V* **8** afferre *Fr.1* : aferre *V*: ferre *Hartel, fort. recte* adque *V* imperaret quae ... que *V* regi *V*: *del. H.J.M.* nullo *V*: ⟨in⟩ nullo *Wesenberg* : ⟨a⟩ nullo *H.J.M.; cf.* 1.46.6, *Ogilvie ad loc.*

in ⟨se⟩ senatus fuisse cum Romae esset, eam comitatem iuuentutis, ut pro rege, non pro obside, omnibus ordinibus
10 fuerit. legatis benigne responsum, et societatem renouare cum Antiocho quae cum patre eius fuerat A. Atilius prae-
11 tor urbanus iussus. quaestores urbani stipendium, uasa aurea censores acceperunt, eisque negotium datum est ut ponerent ea in quibus templis uideretur; legato centum milia aeris munus missum, et aedes liberae hospitio datae, sump-
12 tusque decretus donec in Italia esset. legati qui in Syria fuerant renuntiauerunt in maximo eum honore apud regem esse amicissimumque populo Romano.
7 In prouinciis eo anno haec ⟨acta⟩. C. Cicereius praetor in Corsica signis conlatis pugnauit; septem milia Corsorum caesa, capti amplius mille et septingenti. uouerat in ea pu-
2 gna praetor aedem Iunoni Monetae. pax deinde data petentibus Corsis, et exacta cerae ducenta milia pondo. ex Corsica subacta Cicereius in Sardiniam transmisit.
3 Et in Liguribus in agro Statellati pugnatum ad oppidum Carystum. eo se magnus exercitus Ligurum contulerat.
4 primo sub aduentum M. Popilli consulis moenibus sese continebant; deinde, postquam oppidum oppugnaturum Romanum cernebant, progressi ante portas aciem struxerunt.

9 ⟨se⟩ *om. V* **10** Antiocoque *V* **11** eique *V* legato *Vahlen* (*H*) : que legato *V* : legatoque *Fr.1* : legatoque ⟨Apollonio⟩ *Benedict* : ⟨at⟩que legato *Weiss.* : ⟨Apollonio⟩que legato *Hertz* : ⟨ei⟩que legato (*a*) *uel* ⟨unicui⟩que legato *Madvig* libere *V* essent *V* **12** legatique in *V* fuerant *V* : fuerunt *Benedict* renuntiauerunt *V* : renunciauerant *Crév.* maxime *V* aput *V* **7.1** ⟨acta⟩ *Kreyssig* : *om. V* : ⟨gesta⟩ *Heraeus* Cereius *V* uouerant *V* Iunoni *Sig.* : Iunonis *V* **2** cere *V* ducenta *Crév.* : ducena *V* milia puto *V* Sicereius *V* **3** Statellati *Fr.1* : Statellaci *V* : Statiellati *Cluuerius* Carystum *V* : Caruscum *Müllenhoff* (*Deutsche Altertumskunde, 3.189*) Liguram *V* **4** Popilio *V* oppugnaturam ... cernebat *V* struxerunt *V* : ⟨in⟩struxerunt *H.J.M.*

5 nec consul, ut qui id ipsum oppugnatione comminanda
quaesisset, moram certamini fecit. pugnatum amplius tres
6 est horas, ita ut neutro inclinaret spes. quod ubi consul uidit
nulla parte moueri Ligurum signa, imperat equitibus ut
equos conscendant ac tribus simul partibus in hostes quanto
7 maximo possent tumultu incurrant. pars magna equitum
mediam traiecit aciem et ad terga pugnantium peruasit.
8 inde terror iniectus Liguribus; diuersi in omnes partes fuge-
runt, perpauci retro in oppidum quia inde se maxime obie-
cerat eques. et pugna tam peruicax multos absumpserat
9 Ligurum, et in fuga passim caesi sunt. decem milia hostium
caesa traduntur, amplius septingenti capti, signa militaria
10 relata octoginta duo. ⟨nec⟩ incruenta uictoria fuit; amplius
tria milia militum amissa, cum cedentibus neutris ex parte
utraque primores caderent.
8 Post hanc pugnam ex diuersa fuga in unum collecti Ligures,
cum maiorem multo partem ciuium amissam quam super-
esse cernerent – nec enim plus decem milia hominum
2 erant –, dediderunt sese, nihil quidem illi pacti; sperauerant
tamen ⟨non⟩ atrocius quam superiores imperatores consu-
3 lem in se saeuiturum. at ille arma omnibus ademit, oppi-
dum diruit, ipsos bonaque eorum uendidit; litterasque se-

5 quesisse *V* amplius tris est horas *V* : est amplius treis horas *Fr.1* : amplius tris horas est *Vahlen* (*GPS, 1.602*) **6** imperata *V* ut eo quos *V* hostis *V* possent *V* : possint *Wesenberg* **7** media *V* inectus *V* **8** peruicax *V* : pertinax *H.J.M.* **9** capti *Madvig* : *ante add.* passim *V*, uiri (*sic; nempe* uiui *uoluit*) *Heraeus* (*WKlPh 1902, 1005*) **10** ⟨nec⟩ *Fr.1* : *om. V* : ⟨nec Romanis⟩ *Novák* (*JPhV 1901, 31*) : ⟨non⟩ *Rossbach* caedentibus *V* x parte *V* **8.1** hac *V* diderunt *V* **2** ⟨non⟩ *Fr.1* : *om. V* : ⟨haud⟩ *Rossbach, fort. recte* : ⟨non esse⟩ *post* consulem *Hartel* *in* atrocius -ocius *uix legi possunt* conss̄. *V* seuiturum *V* **3** ad ille *V* ruit *V* uendit *V*

4 natui de rebus ab se gestis misit. quas cum A. Atilius prae-
tor in curia recitasset – nam alter consul Postumius agris
5 recognoscendis in Campania occupatus fuerat –, atrox res
uisa senatui Statellates, qui uni ex Ligurum gente non tulis-
sent arma aduersus Romanos, tum quoque oppugnatos,
non ultro inferentes bellum, deditos in fidem populi Ro-
mani omni ultimae crudelitatis exemplo laceratos ac deletos
6 esse, tot milia capita innoxiorum, fidem implorantia populi
Romani, ne quis umquam se postea dedere auderet pes-
simo exemplo uenisse, et distractos passim iustis quondam
7 hostibus populi Romani pacatos seruire. quas ob res pla-
cere senatui M. Popillium consulem Ligures, pretio empto-
ribus reddito, ipsos restituere in libertatem, bonaque ut iis,
8 quod eius reciperari possit, reddantur curare; arma ⟨...
primo⟩ quoque tempore fieri; nec ante consulem de prouin-
cia decedere quam deditos in sedem suam Ligures restituis-
set. claram uictoriam uincendo oppugnantes, non saeu-
iendo in adflictos fieri.
9 Consul qua ferocia animi usus erat in Liguribus, eandem ad
2 non parendum senatui habuit. legionibus extemplo Pisas in

4 ecognoscendisi Campania *V* **5** rex uisa *V* Statellates *Fr.1* : Satellites *V* : Statiellates *Cluuerius* oppugnatos *hic V, post bellum Walch* (*138*) inferentis *V* **6** innoxorum *V* possumo *V* iustis *V* : infestis *Novák* (*JPhV 1901, 29*) pacatos *V* : pacatis *Fr.1* : ⟨uix⟩ pacatis *Heusinger* : ⟨nuper⟩ pacatis *Madvig* : abactos *Hertz* : coactos ⟨esse⟩ *Goldbacher* **7** placere senatui *V* : ⟨s.c. factum est⟩ placere senatui *Sig.* : placere *Gron.* consules *V* praetio *V* is *V* quod *Weiss.* (*1876*) : qui quod *V* : quicquid *Fr.1* **8** ⟨... primo⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨primo⟩ *Sig.* : *sic, sed* referri *pro* fieri *Kreyssig* : quoque adempta referri *Weiss.* : ⟨quoque reddi eaque primo⟩ *Madvig* : *sic, sed* eaque omnia ... *Heraeus* oppugnantis *V* : pugnantes *Clericus* seuiendo *V* **9.1** consš. *V* eandem ... habuit *Fr.1* : *sic, sed* fuit *ante* senatui *V* : eadem ... senatui fuit *Weiss.* : *sic, sed* fuit senatui *id.* (*1876*) **2** exemplo *V*

hibernacula missis, iratus patribus infestus praetori Romam
redit; senatuque extemplo ad aedem Bellonae uocato, mul-
3 tis uerbis inuectus in praetorem, qui cum ob rem bello bene
gestam uti dis immortalibus honos haberetur referre ad
senatum debuisset, aduersus se pro hostibus senatus con-
sultum fecisset, quo uictoriam suam ad Ligures transferret,
4 dedique iis prope consulem praetor iuberet: itaque multam
ei se dicere; a patribus postulare ut senatus consultum in se
5 factum tolli iuberent, supplicationemque, quam absente se
ex litteris de bene gesta re publica missis decernere debue-
rint, praesente se honoris deorum primum causa, deinde et
6 sui aliquo tamen respectu decernerent. nihilo lenioribus
quam absens senatorum aliquot orationibus increpitus,
neutra impetrata re in prouinciam redit.
7 Alter consul Postumius, consumpta aestate in recognoscen-
dis agris, ne uisa quidem prouincia sua, comitiorum causa
8 Romam rediit. consules C. Popillium Laenatem P. Aelium
Ligurem creauit. praetores exinde facti C. Licinius Crassus,
M. Iunius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluuius, Cn. Sicinius
iterum, C. ⟨Memmius⟩.
10 Eo anno lustrum conditum est; censores erant Q. Fuluius
⟨Flaccus A. Postumius⟩ Albinus; Postumius condidit.
2 censa sunt ciuium Romanorum capita ducenta sexaginta

missi *V* infectus *V* extemplo (ad aedem) *V*: *del. Zingerle* multisque *V* **3** cum orbem bellona bene *V* diis *V* debuisse *V* **4** multa *V* **5** suplicationemque *V* absente se ex *Pithoeus* : absentes ex *V* praesente se *Madvig*(*e*) : praesentes *V*: praesente *Pithoeus, fort. recte* honores *V* **6** aliquod *V* redit *V*: rediit *Gron.* **7** estate *V* cognoscendis *V* ne ua quidem *V* **8** Laenatem *Sig.* : Lenatem *V* P. Aemilium *V* P. Cluuius *V, fort. recte; cf.* 10.14 iterum, C. ⟨Memmius⟩ *Broughton* (*MRR, 1.415*), *praeeuntibus Weiss.* (*1876*), *Münzer* (*RA, 218 sqq.*) : sicterum *V*: C. ⟨Memmius⟩ iterum *Fr. 1* **10.**1 Flaccus ... Postumius *Sig.* : *sic Fr. 1, sed* L. *pro* A. : *om. V* :

3 nouem milia et quindecim, minor aliquanto numerus quia
L. Postumius consul pro contione edixerat qui sociorum
Latini nominis ex edicto C. Claudi consulis redire in ciuita-
tes suas debuissent, ne quis eorum Romae et omnes in suis
4 ciuitatibus censerentur. concors et e re publica censura fuit.
omnes quos senatu mouerunt quibusque equos ademerunt
aerarios fecerunt et tribu mouerunt; neque ab altero no-
5 tatum alter probauit. Fuluius aedem Fortunae equestris,
quam proconsul in Hispania dimicans cum Celtiberorum
legionibus uouerat, annis septem post quam uouerat dedi-
cauit, et scaenicos ludos per quadriduum, unum diem in
circo fecit.
6 L. Cornelius Lentulus decemuir sacrorum eo anno mortuus
7 est. in locum eius suffectus A. Postumius Albinus. lucu-
starum tantae nubes a mari repente in Apuliam inlatae sunt
8 ut examinibus suis agros late operirent. ad quam pestem
frugum tollendam Cn. Sicinius praetor designatus cum im-
perio ⟨in⟩ Apuliam missus, ingenti agmine hominum ad
colligendas eas coacto, aliquantum temporis absumpsit.
9 Principium insequentis anni, quo C. Popillius et P. Aelius
fuerunt consules, residuas contentiones ex priore anno ha-
10 buit. patres referri de Liguribus renouarique senatus con-
sultum uolebant, et consul Aelius referebat. Popillius et
collegam et senatum pro fratre deprecabatur, prae se ferens

2 C̄C̄ LX V̄IIII. et XV. *V* : CCLXVII *per.* 42; *u. Brunt, 72 sqq.* **3** et (omnes) *V* : sed *Curio* : at *Drak.* in sus ... conserentur *V* **4** et se rep. *V* quibusque quos demerunt *V* **5** aequestris *V* procons. *V* : *u.p. X adn. 29* annis *Lentz* (*H*) : annos *V* septem *Unger* (*183*) : sex *V* : octo *Perizonius; cf.* 40.40.10 pos *V* ut scaenicos *V* **7** tante *V* a mari *Vahlen* (*GPS, 1.594*) : amant *V* : a mari uento *Fr. 1* operirentur *V* **8** ad quem *V* in *om.* *V* absumsit *V* **9** quo Q. C. *V* coñs. *V* **10** conss̄. *V* deprecabatur, ... intercessurum. *sic interpunxit Madvig* : deprecabatur; ... intercessurum, *Fr. 1*

11 si quid decernerent intercessurum. collegam deterruit; pa-
tres eo magis, utrique pariter consuli infensi, in incepto per-
stabant. itaque, cum de prouinciis ageretur, et Macedonia
iam imminente Persei bello peteretur, Ligures ambobus
12 consulibus decernunt; Macedoniam decreturos negant ⟨ni⟩
de M. Popillio referretur. postulantibus deinde ut nouos
exercitus scribere aut supplementum ueteribus liceret,
13 utrumque negatum est. praetoribus quoque in Hispaniam
supplementum petentibus negatum, M. Iunio ⟨in⟩ citerio-
14 rem, Sp. Lucretio in ulteriorem. C. Licinius Crassus ur-
banam iurisdictionem, Cn. Sicinius inter peregrinos erat sor-
15 titus, C. Memmius Siciliam, Sp. Cluuius Sardiniam. consu-
les ob ea irati senatui, Latinis feriis in primam quamque
diem indictis, in prouinciam abituros esse denuntiarunt, nec
quicquam rei publicae acturos praeterquam quod ad
prouinciarum administrationem attineret.
11 Attalum, regis Eumenis fratrem, legatum uenisse Romam
Valerius Antias his consulibus scribit, ad deferenda de Per-
seo crimina indicandosque apparatus belli. plurium anna-
les, et quibus credidisse malis, ipsum Eumenem uenisse

11–14: *Pol.* 22.18, 25.4.8, 27.7.6, 27.18, 28.7, *Diod.* 29.34, *Val. Max.* 2.2.1, *App. Mac.* 11, *Mith.* 2.2, *Paus.* 7.10.6, *Syll.*^{3} *639, 643, JOAW 1908, 75 sqq.*

11 consuli *Madvig* : cons. *V* : coss. *Fr.1* : consulum *Sig.* in-minente *V* bellum *V* decernunt *Bekker* : decernuntur *V* **12** ⟨ni⟩ *om. V* nouus *V* **13** Hispaniam *V* : Hispanias *Kreyssig* ⟨in⟩ *om. V* **14** Sp. *V; cf.* 9.8 *adn.* **15** feris *V* habi-turos *V* esse *V* : sese *Cobet* rep. *V* **11.**1 uenisse *Fr.1* : uidisse *V* : adisse *Roobol* de Persona *V* malis *V* : malim *H.J.M.*

2 tradunt. Eumenes igitur ut Romam uenit, exceptus cum
tanto honore quantum non meritis tantum eius sed benefi-
ciis etiam suis, ingentia quae in eum congesta erant, existi-
3 mabant deberi, a praetore in senatum est introductus. cau-
sam ueniendi sibi Romam fuisse dixit, praeter cupiditatem
uidendi deos hominesque quorum beneficio in ea fortuna
esset supra quam ne optare quidem auderet, etiam ut co-
4 ram moneret senatum ut Persei conatis obuiam iret. orsus
inde a Philippi consiliis necem Demetri filii rettulit, aduer-
santis Romano bello; Bastarnarum gentem excitam sedibus
5 suis, quorum auxiliis fretus in Italiam transiret. haec ⟨se⟩-
cum uolutantem in animo oppressum fato regnum ei reli-
quisse quem infestissimum esse sensisset Romanis. itaque
Persea hereditarium ⟨a⟩ patre relictum bellum, et simul
cum imperio traditum, + iamiam primum + alere ac fouere
6 omnibus consiliis. florere praeterea iuuentute, quam stir-
pem longa pax ediderit, florere opibus regni, florere etiam
aetate. quae cum corporis robore ac uiribus uigeat, animum
7 esse inueteratum diutina arte atque usu belli. iam inde a

2 eius ut beneficiis *V* existimabant ... praetore *Madvig* : existimant ... p̄r. *V* : existimaret ... PR *Fr. 1* : existimaret ... populo Romano *ed. Lugd. 1553* : existimaret ... populus Romanus *Sig.* **3** uidendi *Gitlbauer* (*75*) : uiuendi *V* : uisendi *Fr. 1, fort. recte* (*anno 189 a. C. Eumenes primum Romam uenit*) ut coronam *V* **4** consulis necem *V* fili *V* Romani *V* **5** ⟨se⟩-cum *anon.* (*ap. Stacey, ALL 10,66*) : cum *V* : eum *Fr. 1* : *del. Novák* (*JPhV 1902, 13*) : cum ⟨maxime⟩ *Heraeus* uoluntatem *V* pressum *V* hereditarium *V* : hereditate *Novák* (*JPhV 1883, 340*) ⟨a⟩ *om. V* + iamiam primum + *V* : tamquam primum *Gron.* : tamquam ⟨omnium⟩ primum *Madvig* : iam pridem *Koch* : iam clam pridem *Seyffert* : iam annum septimum *Vahlen* (*GPS, 1.594*) : annum iam septimum *Madvig* (*a*) : iamiam proximum *Harant* : tam⟨quam⟩ iam proximum *Novák* (*l. c.*) : tamquam proximum *H. J. M.* : iamiam oriturum *Goldbacher* **6** iubentute *V* que cum *V* adque *V*

puero patris contubernio Romanis quoque bellis, non finiti-
mis tantum adsuetum, missum a patre in expeditiones mul-
8 tas uariasque. iam ex quo ipse accepisset regnum, multa
quae non ui non dolo Philippus omnia expertus potuisset
9 moliri, admirando rerum successu tenuisse. accessisse ad
uires eam quae longo tempore multis magnisque meritis
12 pareretur auctoritatem. nam apud Graeciae atque Asiae
ciu⟨itat⟩es uereri maiestatem eius omnes. nec pro quibus
2 meritis, pro qua munificentia tantum ei tribuatur cernere, nec
dicere pro certo posse utrum felicitate id quadam eius accidat
an, quod ipse uereatur dicere, inuidia aduersus Romanos
3 fauorem illi conciliet. inter ipsos quoque reges ingentem
auctoritate Seleuci filiam duxisse eum non petentem sed
petitum ultro; sororem dedisse Prusiae precanti at⟨que⟩
4 oranti; celebratas esse utrasque nuptias gratulatione ⟨et⟩
donis innumerabilium legationum, et uelut auspicibus nobi-
5 lissimis populis deductas esse. Boeotorum gentem, captatam
Philippo, numquam ad scribendum amicitiae foedus adduci

7 finitimis *Fr.1* : in finitumis *V* : in finitimos *Harant* **8** multa que *V* Philippos *V* **9** adcessisse *V* **12.**1 nam apud *Fr.1* : non aput *V* : nam *Drak.* : non aput ⟨Macedoniae (Macedonas *e*) tantum sed aput⟩ *Madvig* : non apud ... omnes? *Goldbacher* ciu⟨itat⟩es *Fr.2* : ciues *V* tantum et *V* **2** pro certum esse *V* quodam *V* faborem *V* **3** auctoritate *V* : auctoritatem ⟨esse⟩ *Madvig* : auctoritate ⟨esse⟩ *Hertz* Phrysiae praecanti *V* at⟨que⟩ *Kreyssig* : ad *V* : ac *Fr.1* : et *Drak.* : adoranti *Weiss.* **4** celebratar ... utransque *V* ⟨et⟩ donis *Hertz* : donis *V* (*def. Alschefski, 2.709*) : donis⟨que⟩ *Fr.1* nobilissumis *V* deductas *V* : *ante add.* ⟨nuptas⟩ *Koch* (*1867*) **5** Boetočrum *V* aptatam *V*

6 potuisse. tribus nunc locis cum Perseo foedus incisum litte-
ris esse, uno Thebis, altero + ad Sidenum +, augustissimo
et celeberrimo in templo, tertio Delphis. in Achaico conci-
lio uero, nisi discussa res per paucos Romanum imperium
intentantes esset, eo rem prope adductam ut aditus ei in
7 Achaiam daretur. at hercule suos honores, cuius merita in
eam gentem priuatim an publice sint maiora uix dici possit,
partim desertos per incultum ac neglegentiam, partim ho-
stiliter sublatos esse. iam Aetolos quem ignorare in seditio-
nibus suis non ab Romanis sed a Perseo praesidium petisse?
8 his eum fultum societatibus atque amicitiis eos domesticos
apparatus belli habere ut externis non egeat. triginta mili-
bus peditum, quinque milibus equitum in decem annos fru-
mentum praeparasse, ut abstinere et suo et hostium agro
9 frumentandi causa possit. iam pecuniam tantam habere ut
decem milibus mercennariorum militum praeter Mace-
donum copias stipendium in totidem annos praeparatum
habeat, praeter annuum quod ex metallis regiis capiat uec-
10 tigal. arma uel tribus tantis exercitibus in armamentaria
congessisse. iuuentutem, ut iam Macedonia deficiat, uelut
ex perenni fonte unde hauriat, Thraciam subiectam esse.

6 alter *V* + ad Sidenum + *V* : ad Delum *Sig.* : ad Delium *Madvig* : ad Ismenium *O. Müller* (*H*) : ad Posideum *Hertz* : Dii, demum (*om.* tertio) *Becker* (*Jenaer Literatur-Zeitung 1877, 712*) : ad Sitoneum *uel* ad Itonium *Rossbach* : ad sanctum Delium *Goldbacher* celeberrumo *V* Acaico *V* intentantis *V* eo rem *Fr. 1* : aeorum *V* : eo *Novák* (*JPhV 1906, 11*) **7** ad hercule *V* priuatis nam publicae *V* possit *Madvig* : posset *V* per incultum *V* : per indultum *Lachmann* (*ad Lucr.* 1.453) : incultu ac per *Boot* **8** hiis *V* adque *V* habere non ut expertis non *V* milibus ... milibus *Vahlen* (*GPS, 1.594–5*) : milia ... milia *V* praeparasse *Hertz* : praeparare *V* : praepara⟨tum habe⟩re *Vahlen* (*l.c.*) **9** millibus *Gron.* : milia *V* : in ... millia *A. Perizonius* annum *V* regis *V* **10** tantis *Sig.* : tantum *V* armamentariam *V* concessisse *V* Theriam *V*

13 Reliquum orationis adhortatio fuit. 'non ego haec' inquit
'incertis iactata rumoribus, et cupidius credita quia uera
esse de inimico crimina uolebam, adfero ad uos, patres
conscripti, sed comperta et explorata, haud secus quam si
2 speculator missus a uobis subiecta oculis referrem. neque
relicto regno meo, quod amplum et egregium uos fecistis,
mare tantum traiecissem ut uana ad uos adferendo fidem
3 abrogarem mihi; cernebam nobilissimas Asiae et Graeciae
ciuitates in dies magis denudantes iudicia sua, mox, si per-
mitteretur, eo processuras unde receptum ad paenitendum
4 non haberent; cernebam Persea non continentem se Mace-
doniae regno, alia armis occupantem, alia, quae ui subigi
5 non possent, fauore ac beniuolentia complectentem; uide-
bam quam impar esset sors, cum ille uobis bellum ⟨para-
ret⟩, uos ei securam pacem praestaretis, quamquam mihi
quidem non parare sed gerere paene bellum uidebatur. Ab-
6 rupolim, socium atque amicum uestrum, regno expulit; Ar-
thetaurum Illyrium, quia scripta ab eo quaedam uobis com-
7 perit, socium item atque amicum uestrum interfecit. + Eu-
ersam + et Callicritum Thebanos, principes ciuitatis, quia
liberius aduersus eum in concilio Boeotorum locuti fuerant,
delaturosque ad uos quae agerentur professi erant, tollen-

13.1 reliquom *V* inquid *V* quia ... uolebam *hic V* : *post* sed *Wesenberg* ad duos *V* conperta *V* *post* explorata *spat. vii fere litt. V* : ⟨a me ipso⟩ *uel* ⟨per me ipsum⟩ *M. Müller* (*1871*) secum *V* **2** ad uos fecistis adferendo *V* adrogarem *V* **3** nouilissimas *V* Graecie *V* denudatis *V* penitendum *V* haberem *V* **4** que ... suuigi *V* possent *Ruperti* : possunt *V* conplectantem *V* **5** inpar *V* ⟨pararet⟩ *Gron.* : *om. V* parere *V* Abrupolim *V* : *post add.* ⟨Sapaeum⟩ *Heraeus* adque *V* **6** Arthetaurum *Kreyssig* : Arthetarum *V* : Artetarum *Fr. 1* conperit *V* idem adque *V* **7** + Euersam + *V* : *nomen corruptum esse ind. Madvig* (*a*) : Euercam *Valesius* : Euream *Deininger* (*154 adn. 10*) Thebanos *V* : Thebanae *Gron.* uos que *V*

8 dos curauit; auxilium Byzantiis aduersus foedus tulit; Dolo-
piae bellum intulit; Thessaliam et Doridem cum exercitu
peruasit ut in bello intestino deterioris partis auxilio me-
9 liorem adfligeret; confudit et miscuit omnia in Thessalia
Perrhaebiaque spe nouarum tabularum, ut manu debi-
10 torum obnoxia sibi optimates opprimeret. haec cum uobis
quiescentibus et patientibus fecerit, et concessam sibi Grae-
ciam esse a uobis uideat, pro certo habet neminem sibi
11 antequam in Italiam traiecerit armatum occursurum. hoc
quam uobis tutum aut honestum sit, uos uideritis; ego certe
mihi turpe esse duxi prius Persea ad bellum inferendum
quam me socium ad praedicendum ut caueretis uenire in
12 Italiam. functus necessario mihi officio, et quodam modo
liberata atque exonerata fide mea, quid ultra facere possum
quam uti deos deasque precer ut uos et uestrae rei publicae
et nobis sociis atque amicis, qui ex uobis pendemus, consu-
14 latis?' haec oratio mouit patres conscriptos. ceterum in
praesentia nihil praeterquam fuisse regem in curia scire
quisquam potuit: eo silentio clausa curia erat. bello dinique
perfecto quaeque dicta ab rege quaeque responsa essent
emanauere.
2 Persei deinde legatis post paucos dies senatus datus est.
ceterum praeoccupatis non auribus magis quam animis ab
Eumene rege, omnis et defensio et deprecatio legatorum
3 respuebatur; et exasperauit animos ferocia nimia Harpali,
qui princeps legationis erat. is uelle quidem et laborare dixit
regem ut purganti se nihil hostile dixisse aut fecisse fides

8 Byzantis *V* bellum *Gron.* : bella *V* **9** cōdit *V* Thessalia *Fr.1* : Tessalia *V* : Aetolia *Fuhr* (*JPhV 1878, 88*) Perthebiaque *V* obnoxia sibi *V* : sibi obnoxia *Novák* optumatis *V* **11** uobis tum haut *V* qua me scium ad praedicendis aut *V* **12** adque (*bis*) *V* uti *Fr.1* : ut ei *V* : ut *Novák* praeter ut *V* et uobis *V* **14.1** quaeque (dicta) *V* : quae *Cobet* manauere *V* **2** et defensio *bis V, punctis super* o *prioris* defensio *et* e *posterioris* et *positis* depraecatio *V* **3** nimia *Gron.* : animȧi *V* : *del. Bekker* principes *V*

4 habeatur: ceterum si peruicacius causam belli quaeri ui-
deat, forti animo defensurum se. Martem communem esse,
et euentum incertum belli.
5 Omnibus ciuitatibus Graeciae atque Asiae curae erat quid
Persei legati, quid Eumenes in senatu egisset; et propter
aduentum eius, quem moturum aliquid rebantur, miserant
6 pleraeque ciuitates alia in speciem praeferentes legatos. et
legatio Rhodiorum + erat hac falsa iturus + princeps, haud
dubius quin Eumenes ciuitatis quoque suae Persei crimini-
7 bus iunxisset. itaque omni modo per patronos hospitesque
8 disceptandi cum rege locum in senatu quaerebat. quod cum
⟨non⟩ contigisset, libertate intemperanti inuectus in regem
quod Lyciorum gentem aduersus Rhodios concitasset,
9 grauiorque Asiae esset quam Antiochus fuisset, popularem
quidem ⟨... Asiae⟩ ingratam populis – nam eo quoque iam
fauor Persei uenerat – orationem habuit, ceterum inuisam
10 senatui inutilemque sibi et ciuitati suae. Eumeni uero con-
spiratio aduersus eum fauorem apud Romanos fecit. ita
omnes ei honores habiti, donaque quam amplissima data
cum sella curuli atque eburneo scipione.

4 causam uel causam belli quari *V* forte *V* conmunem *V* **5** ciuitatium *V* adque *V* cura *V* alia *V* : ⟨alios⟩ alia *Warmington* (*ap. Schlesinger*) praeferentis *V* **6** + erat ... iturus + *u.p. 364* dubius quem *V* ciuitatis ... suae *H.J.M.* : ciuitatis ... sua *V* : ciuitatem ... suam *Fr.1* : ciuitatis ... suae ⟨insectationem⟩ *Madvig* : ciuitatis suae ⟨crimina⟩ *Vahlen* (*Op. Ac., 1.456*) ciuitatis ... suae ⟨insimulationem⟩ *Zingerle* : ciuitatis ... suae ... criminibus ⟨crimina⟩ *Goldbacher* **7** senatus querebat *V* **8** ⟨non⟩ *Duker, coll. App. Mac.* 11.3 : *om. V, fort. recte; Liuius potuit Polybium male intellegere* intemperanti *Gron.* : intemperantius *V* : intemperanti usus *Platt* (*110*) Anthiocus *V* **9** popularem ... populis *u.p. 364* **10** fauorem *V* : fauorem ⟨maiorem⟩ *Hertz* : maiorem fecit *Novák* aput *V* fecit *V* : auxit *Gron.* quam *Fr.1* : cuiquam *V* : *del. Weiss.* : ⟨quae⟩ cuiquam *Madvig* : sunt quam *Harant* : quam cui *Goldbacher* adque *V*

15 Legationibus dimissis cum Harpalus, quanta maxima celeritate poterat regressus in Macedoniam, nuntiasset regi nondum quidem parantes bellum reliquisse se Romanos,
2 sed ita infestos ut facile appareret non dilaturos, et ipse, praeterquam quod et ita credebat futurum, iam etiam uole-
3 bat, in flore uirium se credens esse. Eumeni ante omnes infestus erat; a cuius sanguine ordiens bellum, Euandrum Cretensem, ducem auxiliorum, et Macedonas tres adsuetos ministeriis talium facinorum ad caedem regis subornat, litterasque eis dat ad Praxo hospitam, principem auctoritate
4 et opibus Delphorum. satis constabat Eumenem, ut sacrificaret Apollini, Delphos escensurum. praegressi cum Euandro insidiatores nihil aliud ad peragendum inceptum quam
5 loci opportunitatem, omnia circumeuntes, quaerebant. escendentibus ad templum a Cirrha, priusquam perueniretur ad frequentia aedificiis loca, maceria erat ab laeua + a

15–16: *Pol.* 22.18.5, 8, 27.6.2, *Diod.* 29.34, *Plut. Mor.* 184B (*Soph. fr.* 662 *Radt*), 489E–F, *Syll.*[3] *643.29–30, Walbank, 3.207*

15.1 quanta maxima *Muretus* : quantexima *V* : quanta eximia *Fr. 1* parantis *V* **2** ipsae *V* et ita *V* : ita *Weiss.* (*1864*) **3** oriens *V* ministris *V* facinerum *V* cedem *V* regis *V* : eius *uel del. Novák* **4** Eume¯ *V* Apolline Delpos *V* praegressi *Gron.* : progressi *V* quarebat *V* **5** Cirrha *Doujat* : Cirra *V* primus quam *V* maceri *V* leui *V* + a semitam paulum extantem + *V* : semitae paulum extans *Fr. 1* : semita paullum exstante *Kreyssig* : in semitam paulum exstantem *Weiss.* : ad semitam paulum exstantem *Madvig* : iuxta semitam paulum extantem *Weiss.* (*1864*) : ad semitam paulum extante (*del.* a) *Rossbach*

semitam paulum extantem + a fundamento, qua singuli
transirent; dextra pars labe terrae in aliquantum altitudinis
6 derupta erat. post maceriam se abdiderunt, gradibus ad-
structis ut ex ea uelut e muro tela in praetereuntem conice-
7 rent. primo a mari circumfusa turba amicorum ac satellitum
procedebat, deinde extenuabant paulatim angustiae agmen.
8 ubi ad eum locum uentum est qua singulis eundum erat,
primus semitam ingressus Pantaleon, Aetoliae princeps,
9 cum quo institutus regi sermo erat. tum insidiatores exorti
saxa duo ingentia deuoluunt, quorum altero caput ictum est
10 regi, altero umerus; sopitusque ex semita procidit in de-
cliue, multis super prolapsum iam saxis congestis. et ceteri
quidem + etiam amicorum ac satellitum +, postquam ca-
dentem uidere, diffugiunt; Pantaleon contra impauidus
16 mansit ad protegendum regem. latrones, cum breui cir-
cumitu maceriae decurrere ad conficiendum saucium pos-
sent, uelut perfecta re in iugum Parnasi refugerunt, eo
cursu ut cum unus non facile sequendo per inuia atque
ardua moraretur fugam eorum, ⟨ne⟩ ex comprenso indi-
2 cium emanaret, occiderint comitem. ad corpus regis primo
amici, deinde satellites ac serui concurrerunt; tollentes so-

derupta *Duker*: diruta *V* **6** maceria *V* coicerent *V* **8** eunde *V* ingressus *V*: ingressus ⟨est⟩ *Madvig* (*e*) regi *Vasc.*: regis *V* **9** exorta sua duo *V* deuouunt *V* **10** sopitusque *Kreyssig*: sopitus qui *V*: sopitus *Fr.1* ex emita *V* procidit *Gitlbauer* (*107*): procliuit *V*: procliui *Fr.1*: procliui ⟨ruit⟩ *Kreyssig*: procumbit *M. Müller* (*1869*) congestum *V* + etiam ... satellitum + *V*: e turba amicorum ... *M. Müller* (*1869*): *del.* etiam *Wesenberg*: ... satellitum ⟨turba⟩ *Hartel*: etiam ⟨turba⟩ *uel* ⟨principes⟩ ... *H.J.M.*: ... satellitum ⟨manus⟩ *Brakman* cedentem *V* contra (*uel* constans ⟨et⟩) *Kreyssig*: constar *V*: constanter *Fr.1* inpauidus *V* **16.**1 maceriem *V* adque *V* ⟨ne⟩ ex *Kreyssig*: ex *V*: ne *Fr.1*: ⟨ne⟩ eo *Wesenberg* conprenso *V* occiderunt *V* **2** tollentes oppidum *V*

3 pitum uolnere ac nihil sentientem, uiuere tamen ex calore
et spiritu remanente in praecordiis senserunt: uicturum ex-
4 igua ac prope nulla spes erat. quidam ex satellitibus secuti
latronum uestigia, cum usque ad iugum Parnasi nequiquam
5 fatigati peruenissent, re infecta redierunt. adgressi facinus
Macedones uti consulte ita audacter, coeptum nec consulte
6 et timide reliquerunt. compotem iam sui regem amici
postero die deferunt ad nauem; inde Corinthum, ab Corin-
tho, per Isthmi iugum nauibus traductis, Aeginam traiciunt.
7 ibi adeo secreta eius curatio fuit, admittentibus neminem,
8 ut fama mortuum in Asiam perferret. Attalus quoque cele-
rius quam dignum concordia fraterna erat credidit; nam et
cum uxore fratris et praefecto arcis tamquam iam haud
9 dubius regni heres est locutus. quae postea non fefellere
Eumenen; et quamquam dissimulare et + tacite habere id
pati + statuerat, tamen in primo congressu non temperauit
quin uxoris petendae ⟨im⟩maturam festinationem fratri
obiceret. Romam quoque fama de morte Eumenis perlata
est.

3 remanentem *V* uictorum *V* ac pro nulla *V* **4** quidem *V* sicut *V* infestia uenierunt *V* **5** uti consulte *H.J.M.* (*JPhV 1889, 32*) : ut inconsulte *V* : ut ⟨non⟩ inconsulte *Heusinger* : ut consulte *Pluygers* coeptum ne *V* **6** conpotem *V* ab *Kreyssig* : ad *V* : a *Fr.1* Corinthio *V* **7** ad eos *V* Asia *V* **8** çeterium quam *V* fratri *V* arcis *Wesenberg* : arci *V* iam audt *V* **9** que postea *V* quaquam *V* + tacite habere id pati + *V* : tacite habere id patique *Fr.1* : tacitum habere id patique *Drak.* : tacita haberi pati *Madvig* : tacita pati *uel* tacita aegritudine pati *Weiss.* (*1864*) : tacita habere et pati *id.* (*1876*) : tacita habere *H.J.M.* : ⟨ea⟩ et tacita habere et pati *Novák* : tacite habere et pati *Heraeus* : tacita acerbitate id pati *Goldbacher* uno temperauit *V* ⟨im⟩maturam *Weiss.* (*1864*) : maturam *V* : ⟨prae⟩maturam *Fr.1* famam *V*

17 Sub idem tempus C. Valerius ex Graecia, legatus qui ad uisendum statum regionis eius speculandaque consilia Persei regis ierat, rediit congruentiaque omnia criminibus ab
2 Eumene allatis referebat. simul et adduxerat secum Praxo a Delphis, cuius domus receptaculum latronum fuerat, et L.
3 Rammium Brundisinum, qui talis indicii delator erat. princeps Brundisi Rammius fuit, hospitioque et duces Romanos omnes et legatos, exterarum quoque gentium insignes, prae-
4 cipue regios, accipiebat. ex eo notitia ei cum absente Perseo fuerat; litterisque spem amicitiae interioris magnaeque inde fortunae facientibus, ad regem profectus breui perfamiliaris haberi, trahique magis quam uellet in arcanos sermones est
5 coeptus. promissis enim ingentibus praemiis, petere institit ab eo rex, quoniam duces omnes legatique Romani hospitio eius uti adsuessent, quibus eorum ipse scripsisset ut
6 uenenum dandum curaret. cuius scire se comparationem plurimum difficultatis et periculi habere; pluribus consciis comparari; euentu praeterea incerto esse, ut aut satis efficacia ad rem peragendam aut tuta ad rem celandam dentur.

17.1 legatus qui *V* : qui legatus *Fr. 1* : quo legatus *Drak.* concilia *V* ierat *Vahlen* (*GPS, 1.607*) : eius erat *V* : missus erat *Fr. 1* (*sic Novák, sed* regis *del.*) : erat *Hartel* : ire iussus erat *Damsté* redit *V* adlatis *V* **2** Rammium *Fr. 1* : Rammum *V* : Rennium *Giles* (*CR 1887, 170*), *coll. SGDI 1339; u. Meloni, 165 adn. 5, Walbank, 3.208* talis *V* : ⟨fa⟩talis *Weiss.; u. Briscoe, 2.6* **3** hospitioque *Weiss.* : hospitio quoque *V* : hospitio *Novák* : hospitio itaque *Roobol* insignes *Fr. 1* : insignis quoque *V* : insignes quosque *Harant* **4** per familiam *V* et coeptum *V* **5** hostio *V* **6** conparationem *V* habere pluribus consciis conparari euentu *V* : habere pluribus consciis; euentu *Madvig* : habere pluribus consciis; comparati euentum *Seyffert* : habere neque posse sine pluribus consciis ... *Pluygers* incerto *V* : incertum *uel* ⟨in⟩ incerto *Seyffert* ad tuta ad *V* rem (celandam) *V* : *del. Gron.*

7 se daturum quod nec in dando nec datum ullo signo de-
8 prendi posset. Rammius ueritus ne si abnuisset, primus ipse
ueneni experimentum esset, facturum pollicitus proficisci-
tur; nec Brundisium ante redire quam conuento C. Valerio
9 legato, qui circa Chalcidem esse dicebatur, uoluit. ad eum
primum indicio delato, iussu eius Romam simul uenit. in-
troductus in curiam quae acta erant exposuit.
18 Haec ad ea quae ab Eumene delata erant accessere, quo
maturius hostis Perseus iudicaretur, quippe quem non ius-
tum modo apparare bellum regio animo, sed per omnia
clandestina grassari scelera latrociniorum ac ueneficiorum
2 cernebant. belli administratio ad nouos consules reiecta est;
in praesentia tamen Cn. Sicinium praetorem, cuius inter
3 ciues et peregrinos iurisdictio erat, scribere milites placuit,
qui Brundisium ducti primo quoque tempore Apolloniam
in Epirum traicerentur ad occupandas maritimas urbes, ubi
consul cui prouincia Macedonia obuenisset classem appel-
4 lere tuto et copias per commodum exponere posset. Eume-
nes aliquamdiu Aeginae retentus periculosa et difficili cura-
tione, cum primum tuto potuit profectus Pergamum, prae-
ter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante,
5 ⟨summa⟩ ui parabat bellum. legati eo ab Roma gratulantes
quod e tanto periculo euasisset uenerunt.

18.2–3: *Zon.* 9.22.5

7 se *V* : ⟨sed⟩ se *Cobet* quod *Fr. 1* : que *V* : quae ... data ... possent *Rossbach* defendi *V* **8** nisi *V* primus *V* : primum *Wesenberg* circa Alcidem *V* **9** iussu eiussù *V* **18**.1 modo appellare *V* clamdestina *V* scelere *V* beneficiorum *V* **2** C. *V* **3** ducit *V* traiceretur *V* **4** Aegine *V* ⟨summa⟩ *Fr. 1* : *om.* *V* : *fort.* ⟨omni⟩ **5** Roma stimulantes *V*

6 Cum Macedonicum bellum in annum dilatum esset, ceteris
praetoribus iam in prouincias profectis, M. Iunius et Sp.
Lucretius, quibus Hispaniae prouinciae obuenerant, fati-
gantes saepe idem petendo senatum, tandem peruicerunt ut
supplementum sibi ad exercitum daretur tria milia peditum,
7 centum et quinquaginta equites in Romanas legiones; in
socialem exercitum quinque ⟨milia⟩ peditum et trecentos
equites imperare sociis iussi. hoc copiarum in Hispanias
cum praetoribus nouis portatum est.
19 Eodem anno, quia per recognitionem Postumi consulis ma-
gna pars agri Campani, qua priuati sine discrimine consede-
rant, reciperata in publicum erat, M. Lucretius tribunus
plebis promulgauit ut agrum Campanum censores fru-
2 endum locarent, quod factum tot annis post captam Ca-
puam non fuerat, ut in uacuo uagaretur cupiditas priua-
torum.
3 Cum ⟨in⟩ exspectatione senatus esset, bello etsi non indicto
tamen iam decreto, qui regum suam, Persei qui secuturi
amicitiam essent, legati Ariarathis puerum filium regis se-
4 cum adducentes Romam uenerunt; quorum oratio fuit re-

19.3–6: *Diod.* 31.19.7

6 Maconcum *V* dilatum est *V* prouincia *V* fatigantes saepe ... senatum *Kreyssig* : fatigatis sepe ... senatum *V* : fatigato saepe ... senatu *Fr.1* daretur ... legiones *V* : daretur; ... legiones ⟨scribere,⟩ *Crév.* : *sic, sed* legiones ⟨legere⟩ *Zingerle,* ⟨legere⟩ legiones *Fügner* (*BPhW 1901, 1198*) **7** ⟨milia⟩ *om. V* **19**.1 quia se cognitionem *V* qua ... consederant *scripsi* : quam ... consederant *V* : quem ... possederant *Fr.1* lucŕuperata *V* promulgauit *V* : ⟨legem⟩ promulgauit *Drak.* **2** annis non post *V* uacaretur *V* **3** ⟨in⟩ *Fr.1* : *om. V* : ... senatus ⟨erectus⟩ *Heraeus* expectatione *V* qui regnum *V* Persei qui *V* : qui Persei *Madvig* Ariarathis *Sig.* : Ariatis *V* : Ariaratis *Fr.1*

gem educendum filium Romam misisse, ut iam inde a puero
5 adsuesceret moribus Romanis hominibusque. petere ut
eum non sub hospitum modo priuatorum custodia, sed pu-
6 blicae etiam curae ac uelut tutelae uellent esse. + et regem
et + legatio grata senatui fuit; decreuerunt ut Cn. Sicinius
praetor aedes instruendas locaret, ubi filius regis comites-
que eius habitare possent. et Thracum legatis + se discep-
natisque et satis + societatem amicitiamque petentibus et
quod petebant datum est, et munera ⟨binum⟩ milium aeris
7 in singulos missa. hos utique populos, quod ab tergo Mace-
doniae Thracia esset, adsumptos in societatem gaudebant.
sed ut in Asia quoque et insulis explorata omnia essent, Ti.
8 Claudium Neronem M. Decimium legatos miserunt. adire
eos Cretam et Rhodum iusserunt, simul renouare amici-
tiam, simul speculari num sollicitati animi sociorum ab rege
Perseo essent.

19.7–8: *cf.* 26.7–9, 45.1–7, *MRR, 1.415 adn. 4*

5 tutele *V* **6** + et regem et + *V* : ea regis *Fr. 1* : egregie ea *Madvig* : egregie haec *Hertz* : grata ea legatio senatui *Novák* (*1894*) : ea *Zingerle* : et regis ⟨mens⟩ et *Goldbacher, Damsté* *post* praetor *spat. xiii fere litt. V* aedis *V* instruendas *Lentz* (*H*) : instructas *V* habitare *Fr. 1* : habitare rec *V* : habitare rec⟨te⟩ *Madvig* : habitare ⟨egregie⟩ *uel* ⟨bene⟩ *Drechsler* (*ZöG 1885, 588*) : habitare ⟨regie⟩ *anon. ap. Drechsler, l. c.* Trecum *V* + se … satis + *u.p. 364* ⟨binum⟩ *om. V* aeris *Duker* : aeris summae *V* **7** Traeciae *V* Ti. *Sig.* : T. *V* **8** Rhodium *V*

20 In suspensa ciuitate ad exspectationem noui belli nocturna
tempestate columna rostrata in Capitolio bello Punico
⟨priore ... M. Aemili⟩ consulis, cui collega Ser. Fuluius fuit,
tota ad imum fulmine discussa est. ea res prodigii loco
2 habita ad senatum relata est; patres et ⟨ad⟩ haruspices re-
3 ferri et decemuiros adire libros iusserunt. decemuiri lu-
strandum oppidum, supplicationem obsecrationemque ha-
bendam, uictimis maioribus sacrificandum et in Capitolio
Romae et in Campania ad Mineruae promunturium renun-
tiarunt; ludos per decem dies Ioui optimo maximo primo
4 quoque die faciendos. ea omnia cum cura facta. haruspices
in bonum uersurum id prodigium, prolationemque finium
et interitum perduellium portendi responderunt, quod ex
hostibus spolia fuissent ea rostra quae tempestas disiecisset.
5 accesserunt quae cumularent religiones animis: Saturniae
nuntiatum erat sanguine per triduum in oppido pluuisse;
Calatiae asinum tripedem natum, et taurum cum quinque
uaccis uno ictu fulminis exanimatos; Auximi terra pluuisse.
6 horum quoque prodigiorum causa res diuinae factae et
supplicatio unum diem feriaeque habitae.

20.1: *u. fontes ap. MRR, 1.209*

20.1 expectationem *V* prostrata *V* ⟨priore ... Aemili⟩ consulis *sic lac. indicaui* : *lac. asterisco in margine posito ind. Fr. 1* : ⟨priore posita a M. Aemilio⟩ consule *Sig.* : ⟨M. Aemilii primo⟩ bello *Pighius* : ⟨M. Aemilii priore⟩ bello *Drak.* : ⟨posita opera M. Aemilii⟩ consulis *Weiss.* : ⟨priore posita opera M. Aemili⟩ consulis *Hertz* : ⟨priore posita M. Aemilii⟩ consulis *Weiss.* (*1864*) prodigi *V* **2** et ⟨ad⟩ *Kreyssig* : et *V* : ad *Fr. 1* referri *Madvig* : referre *V* uictissimus oppidis maioribus *V* Ioui opt. max. *Sig.* : Iouis ō m̄ *V* : I O M *Fr. 1* **4** rostraque *V* disiecisset *Fr. 1* : diiecisset *V* : deiecisset *Fügner* (*BPhW 1901, 1198*) **5** que cumularent *V* Saturnie *V* Calatiae *Sig.* : Caleteiaea *V* : Calateiae *Fr. 1* tripidem *V* uacchis *V* fluminis *V* Auximi *Cluuerius* : Oximi *V* **6** quique *V* supplicationum diem *V*

21 Consules ad id tempus in prouincias non exierant, quia neque uti de M. Popillio referrent senatui obsequebantur, et
2 nihil aliud decernere prius statutum patribus erat. aucta etiam inuidia est Popilli litteris eius, quibus iterum cum Statellatibus Liguribus proconsul pugnasse se scripsit, ac sex milia eorum occidisse; propter cuius iniuriam belli ce-
3 teri quoque Ligurum populi ad arma ierunt. tum uero non absens modo Popillius, qui deditis contra ius ac fas bellum intulisset, pacatos ad rebellandum incitasset, sed consules
4 quod non exirent in prouinciam in senatu increpiti. hoc consensu patrum accensi M. Marcius Sermo et Q. Marcius Scylla, tribuni plebis, et consulibus multam se dicturos nisi in prouinciam exirent denuntiarunt, et rogationem, quam de Liguribus deditis promulgare in animo haberent, in se-
5 natu recitarunt. sanciebatur ut qui ex Statellatibus deditis in libertatem restitutus ante kalendas Sextiles primas non esset, cuius dolo malo is in seruitutem uenisset, ut iuratus senatus decerneret qui eam rem quaereret animaduerteretque. ex auctoritate deinde senatus eam rogationem promul-
6 garunt. priusquam proficiscerenter consules, C. Cicereio, ⟨praetori⟩ prioris anni, ad aedem Bellonae senatus datus
7 est. is, expositis quas in Corsica res gessisset, postulatoque frustra triumpho, in monte Albano, quod iam in morem
8 uenerat ut sine publica auctoritate fieret, triumphauit. ro-

21.1 prouincias *V* : prouinciam *Ruperti, fort. recte; cf.* § 4 (*bis*), 22.1 referre *V* ut nihil *V* **2** Populi *V* eius *V* : *del. Novák* (*1894*) quibus si iterum *V* Statellatibus *Fr. 1* : Satellatis *V* : Statellis *Bekker* pro cons. *V; cf. p. X adn. 29* sex *Kreyssig* : se. X. *V* : se decem *Fr. 1* : sedecim *Perizonius* queque *V* **3** ac tam bellum *V* intulisset *V* : *post add.* et *Fr. 1, fort. recte* rebellandum *Gruter* : rebellium *V* : rebellionem *Wesenberg* **4** Scylla *V* : Ralla *Pighius* : Scilla *Heraeus* consul *V* **5** Statellatibus *Wesenberg* : Satellis *V* : Statellis *Fr. 1* kalendas *Sig.* : calendas *V* seruitutem uenisset *V* : seruitute mansisset *Gron.* promulgarent *V* **6** ⟨praetori⟩ *om. V* datus ext *V* **7** expositis *V* : exposito *Novák* (*JPh V 1901, 29*) frustriumpho *V* triumfauit *V*

gationem Marciam de Liguribus magno consensu plebes
sciuit iussitque. ex eo plebiscito C. Licinius praetor consu-
luit senatum quem quaerere ea rogatione uellet. patres ip-
sum eum quaerere iusserunt.
22 Tum demum consules in prouinciam profecti sunt exerci-
2 tumque a M. Popillio ⟨ac⟩ceperunt. neque tamen M. Popil-
lius reuerti Romam audebat, ne causam diceret aduerso
senatu, infestiore populo, apud praetorem qui de quae-
3 stione in se ⟨pro⟩posita senatum consuluisset. huic detrac-
tationi eius tribuni plebis alterius rogationis denuntiatione
occurrerunt, ut si non ante idus Nouembres in urbem Ro-
mam introisset, de absente eo C. Licinius statueret ac iu-
4 dicaret. hoc tractus uinculo cum redisset, ingenti cum
5 inuidia in senatum uenit. ibi cum laceratus iurgiis multorum
esset, senatus consultum factum est ut qui Ligurum post Q.
Fuluium L. Manlium consules hostes non fuissent, ut eos C.
Licinius Cn. Sicinius praetores in libertatem restituendos
curarent, agrumque iis trans Padum consul C. Popillius
6 daret. multa milia hominum hoc senatus consulto restituta
7 in libertatem, transductisque Padum ager est adsignatus. M.
Popillius rogatione Marcia bis apud C. Licinium causam
dixit; tertio praetor, gratia consulis absentis et Popilliae
familiae precibus uictus, idibus Martiis adesse reum iussit,
quo die noui magistratus inituri erant honorem, ne diceret

8 Licuribus *V* plebis ciuitati iussitque *V* Licinius pro *V* querere (*bis*) *V* ea *Drak.* : ex *V* iusserant *V* **22.**1 ⟨ac⟩ceperunt *Drak.* : ceperunt *V* **2** aput *V* ⟨pro⟩posita *Drak.* : positam *V* : posita *Fr.1* **3** detractationi *Bekker* : detractioni *V* : detrectationi *Fr.1* rogationi *V* **5** postquam fluuium *V* is *V* coss̄. *V* **6** ager et *V* **7** rogationem m. arcia uis aput *V* Popillio *V* praecibus uictu laudibus Martis *V* rerum *V* honorem ediceretis qui *V*

8 ius qui priuatus futurus esset. ita rogatio de Liguribus arte
fallaci elusa est.
23 Legati Carthaginienses eo tempore Romae erant et Gu-
lussa, filius Masinissae. inter eos magnae contentiones in
2 senatu fuere. Carthaginienses querebantur, praeter agrum
de quo ante legati ab Roma, qui ⟨in⟩ re praesenti cognosce-
rent, missi essent, amplius septuaginta oppida castellaque
agri Carthaginiensis biennio proximo Masinissam ui atque
3 armis possedisse; id illi, cui nihil pensi sit, facile esse. Car-
thaginienses foedere inligatos silere; prohiberi enim extra
4 fines efferre arma; quamquam sciant in suis finibus, si inde
Numidas pellant, se gesturos bellum, illo haud ambiguo
capite foederis deterreri, quo diserte uetentur cum sociis
5 populi Romani bellum gerere. sed iam ultra superbiam cru-
delitatemque et auaritiam eius non pati posse Carthagi-
nienses. missos ⟨se⟩ esse qui orarent senatum ut trium
6 harum rerum unam ab se impetrari sinerent: ut uel ex
aequo + in socium populumque + quid cuiusque esset dis-
ceptarent; uel permitterent Carthaginiensibus ut aduersus

8 fallacia *V* **23.1** et tempore *V* Massilisae *V* contiones *V* **2** Cartaginienses *V* aegrum *V* ⟨in⟩ *Sig.* : *om. V* presenti *V* castella quae *V* proxumo *V* Masinissamque ui adque *V* **3** prohibere *V* extra fines *bis V* **4** quamquam *V* : ⟨et⟩ quamquam *Perizonius* pellant *Dŭsanek* (*190*) : pellent *V* : pellerent *Fr. 1* illo aut *V* ambiguo *V* : ambigue *Madvig* quod deserte *V* **5** super uiam credulitatemque *V* non pati posse *V* : pati non posse *Novák* (*1894*) Carthaginienses *Fr. 1* : Cartaginienses *V* : *del. Novák* (*ZöG 1892, 202*) missos ⟨se⟩ esse *Weiss.* (*1864*) : missos esse *V* : missos sese *Gron.* : ⟨sese⟩ missos esse *Drak.* : missos se *Madvig* : missos esse ⟨se⟩ *uel* ⟨se⟩ missos esse (*JPhV 1902, 15*) *H.J.M.* triumpharum *V* imperari *V* **6** equo *V* + in socium populumque + *V* : apud socium populum *Fr. 1* : in⟨ter regem⟩ socium populumque *Madvig* : *sic, sed* populum ⟨Carthaginiensem⟩ *H.J.M.* : *del. Novák* (*l.c.*) essent *V*

iniusta arma pio iustoque se tutarentur bello; uel ad extre-
mum, si gratia plus quam ueritas apud eos ualeret, semel
7 statuerent quid donatum ex alieno Masinissae uellent. mo-
destius certe daturos eos et ⟨se⟩ scituros quid dedissent;
+ quid ipsum nullam praeterquam suae libidinis arbitrio
8 futurum +. horum si nihil impetrarent, et aliquod suum
post datam a P. Scipione pacem delictum esset, ipsi potius
9 animaduerterent in se. tutam ⟨se⟩ seruitutem sub dominis
Romanis quam libertatem expositam ad iniurias Masinissae
10 malle; perire ⟨de⟩nique semel ipsis satius esse quam sub acer-
bissimi carnificis arbitrio spiritum ducere. sub haec dicta
lacrimantes procubuerunt, stratique humi non sibi magis
24 quam regi ⟨...⟩. interrogari Gulussam placuit quid ad ea
responderet, aut si prius mallet, expromeret super qua re
2 Romam uenisset. Gulussa neque sibi facile esse dixit de iis
rebus agere de quibus nihil mandati a patre haberet, neque
patri facile fuisse mandare, cum Carthaginienses nec de qua
re acturi essent, nec omnino ituros se Romam indicauerint.
3 in aede Aesculapi clandestinum eos per aliquot noctes con-
silium principum habuisse, + unde praeterea + legatos oc-

aput *V* **7** ⟨se⟩ *Hartel* : *om. V* + quid ... futurum + *u. pp. 364–5* **8** aliquam *V* datum *V* dilectum *V* **9** ⟨se⟩ seruitutem *scripsi* : iuuentutem et *V* : seruitutem se *Fr. 1* : seruitutem *Wesenberg* **10** ⟨de⟩nique *Vahlen* (*GPS, 1.597*) : neque *V* : quoque *Madvig* ipse satius ipse esse *V* acerbissimi *Fr. 1* : aceruissimo *V* : acerbissimo *Vahlen* (*H*) lacrimantis *V* que reis *V* ⟨...⟩ *lac. ind. Fr. 1* : ⟨inuidiam concitarunt⟩ *Sig.* : quam ⟨inuidiam fecerunt⟩ regi *Alanus* (*64*) : ⟨excitarunt inuidiam⟩ *Zingerle* (*u. SAWW 1900, 2,12*) **24.**1 interrogari *V* : *ante add.* ⟨deinde⟩ *Sig.*, ⟨itaque⟩ *Zingerle* ea *Fr. 1* : eas *V* : eas ⟨res⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.597*) expromeret *V* : expromere *Madvig* re *Fr. 1* : re prae *V* : re ipse *Madvig* : re prae⟨terea⟩ *Hartel* **2** is *V* Cartaginienses *V* iturus *V* **3** nec in aede *V* clamdestinum *V* aliquod *V* + unde praeterea + *V* : *lac. hic esse iud. Clericus* : unde ⟨nihil emanasse⟩ praeterquam *Drak.* : unde ⟨nihil⟩ praeterea ⟨aliud emanasse quam⟩ *Heraeus*

4 cultis cum mandatis Romam mitti. eam causam fuisse patri
mittendi se Romam, qui deprecaretur senatum ne quid
communibus inimicis criminantibus se + Romam +, quem
ob nullam aliam causam nisi propter constantem fidem erga
5 populum Romanum odissent. his utrimque auditis, senatus
de postulatis Carthaginiensium consultus responderi ita ius-
6 sit: Gulussam placere extemplo in Numidiam proficisci, et
nuntiare patri ut de iis de quibus Carthaginienses querantur
legatos quam primum ad senatum mittat, denuntietque
7 Carthaginiensibus ut ad disceptandum ueniant. se alia,
quae possent, Masinissae honoris causa et fecisse et fac-
8 turos esse; ius gratiae non dare. agrum qua cuiusque sit
possideri uelle, nec nouos statuere fines sed ueteres obser-
9 uare in animo habere. Carthaginiensibus uictis se et urbem
et agros concessisse, non ut in pace eriperent per iniuriam
10 quae iure belli non ademissent. ita regulus Carthaginienses-
que dimissi. munera ex instituto data utrisque, aliaque ho-
spitalia comiter conseruata.
25 Sub idem tempus Cn. Seruilius Caepio Ap. Claudius Cen-
tho T. Annius Luscus, legati ad res repetendas in Macedo-

4 depraecaretur *V* inimicitis *V* se + Romam + *V*: se crederent *Fr. 1* : se committerent *Zingerle* (*SAWW 1900, 2, 13*) : ⟨crederent⟩ criminantibus se *Wesenberg*: crederent *H.J.M.* constanteṅ *V* *post* odissent *spat. ix fere litt. V* **5** utrumque *V* Cartaginiensium consultis *V* responderi *Doujat*: respondere *V* **6** Cartaginienses *V* **7** se alia, quae *Weiss.* (*1864*) : se aliquem *V*: si aliquid *Fr. 1* : se, ⟨si⟩ aliquid *Hertz* : se, si quae *Vahlen* (*ap. Heraeus, WKlPh 1902, 1003*) Masisse *V* **8** qua *V*: quod *Harant* statuerent *V* obseruare *Gron.* : obseruari *V* **9** concisisse *V* admisissent *V* **10** Cartaginiensesque *V* conseruata *V*: seruata *uel* obseruata *Drak.* *post* conseruata *spat. x fere litt. V* **25.**1 Centho *Sig.* : Cento *V*

2 niam renuntiandamque amicitiam regi missi, redierunt; qui
iam sua sponte infestum Persei senatum insuper accende-
runt, relatis ordine quae uidissent quaeque audissent: ui-
disse se per omnes urbes Macedonum summa ui parari
3 bellum. cum ad regem peruenissent, per multos dies conue-
niendi eius potestatem non factam; postremo cum despe-
rato iam conloquio profecti essent, tum demum se ex iti-
4 nere reuocatos et ad eum introductos esse. suae orationis
summam fuisse foedus cum Philippo ictum ⟨es⟩se, cum ipso
eo post mortem patris renouatum, in quo diserte prohiberi
eum extra fines arma efferre, prohiberi socios populi
5 Romani lacessere bello. exposita deinde ab se ordine quae
ipsi nuper in senatu Eumenen uera omnia et comperta refe-
6 rentem audissent. Samothracae praeterea per multos dies oc-
cultum consilium cum legationibus ciuitatium Asiae regem
7 habuisse. pro his iniuriis satisfieri senatum aequum censere,
reddique sibi res sociisque suis quas contra ius foederis
8 habeat. regem ad ea primo accensum ira inclementer locu-
tum, auaritiam superbiamque Romanis obicientem, fre-
mentemque quod alii super alios legati uenirent speculatum
dicta factaque sua, quod se ad nutum imperiumque eorum
9 omnia dicere ac facere aequum censerent; postremo mul-
tum ac diu uociferatum reuerti postero die iussisse: scrip-

regi *Sig.* : regis *V* **2** quia *V* infestus *V* Persei *V* : Persi *Fr. 1* : Perseo *Heinsius; cf. Neue–Wagener,* 1^3*.518* que uidissent queque audent *V* summi *V* **3** uocatos *V* **4** ⟨es⟩se *Madvig* : se *V* : *om. Fr. 1* prohibere (*bis*) *V* **5** que ipsi *V* conperta *V* **6** Famothrace *V* **7** his *V* : iis *Wesenberg* censeri *V* aecum V; *sic etiam* § 8 habebat *V* **8** superque *V* frementemque *Hertz* : frequentem *V* : frequenter *Fr. 1* : frementem *Walker* : querentemque *Madvig* alii super alios *Fr. 1* : ali super atiosi *V* : alii super alios sibi *Walter* (*1937, 94*) speculatum *Walker* : speculati *V* : speculari *Fr. 1* : speculaturi *Ruperti*

10 tum se responsum dare uelle. tum ita sibi scriptum traditum
esse: foedus cum patre ictum ad se nihil pertinere; id se
renouari, non quia probaret, sed quia in noua possessione
11 regni patienda omnia essent, passum. nouum foedus si se-
cum facere uellent, conuenire prius de condicionibus de-
bere; si in animum inducerent ut ex aequo foedus fieret, et
se uisurum quid sibi faciendum esset, et illos credere e re
12 publica consulturos. atque ita se proripuisse et summoueri e
regia omnes coeptos. tum se amicitiam et societatem renun-
tiasse. qua uoce eum accensum restitisse atque uoce clara
13 denuntiasse sibi ut triduo regni sui decederent finibus. ita se
profectos; nec sibi + aut manent ibi + quicquam hospitali-
ter aut benigne factum. Thessali deinde Aetolique legati
14 auditi. senatui, ut scirent quam primum quibus ducibus
usura res publica esset, litteras mitti consulibus placuit ut
uter eorum posset, Romam ad magistratus creandos ueni-
26 ret. nihil magnopere, quod memorari attineat, rei publicae
eo anno consules gesserant. magis e re publica uisum erat
comprimi ac sedari exasperatos Ligures.

10 cum ita *V* ab se nihil *V* renouare *V* probare *V* passurum *V* **11** nouum *Fr. 1* : nouo *V* : nouom *Hertz* debere *Madvig* : deberet *V* : debere et *Fr. 1* inducere ut ex equo fidus *V* faciundum *V* credere e re publica *Madvig* : crederep. *V* : credere reipub. *Fr. 1* **12** adque *V* egregia *V* omnis *V* cŭoeptus *V* cum se amicitiaame societatem senuntiasse *V* uocem *V* atque *Fr. 1* : adque *V* : ac *Novák* (*JPhV 1895, 44*) **13** profectus *V* + aut manent ibi + *V* : aut ⟨uenientibus aut⟩ manentibus *Fr. 1* : aut manentibus ⟨aut abeuntibus⟩ *Madvig* (*e*) : manentibus ibi ⟨quidquam⟩ aut *Hartel* : dum manerent ibi *Harant* : aut ⟨abeuntibus (euntibus *JPhV 1889, 34*) aut⟩ manentibus *H.J.M.* quidquam *V* Tessali *V* **14** senatui *Fr. 1* : senatum *V* : senatu *Wesenberg* rep. esse *V* posset *Gron.* : esset *V* uenisset *V* **26.**1 magno opere *V* adtinead *V* consulis *V* exasperatos *Fr. 1* : exasperathos ac *V* : exasperatos ac ⟨hostiles⟩ *Hartel*

2 Cum Macedonicum bellum exspectaretur, Gentium quo-
que, Illyriorum regem, suspectum Issaei legati fecerunt, si-
mul questi fines suos eum depopulatum, simul nuntiantes
uno animo uiuere Macedonum atque Illyriorum reges;
3 communi consilio parare Romanis bellum, et specie lega-
torum Illyrios speculatores Romae esse, Perse auctore mis-
4 sos ut quid ageretur scirent. Illyrii uocati in senatum; qui
cum legatos se esse missos ab rege dicerent ad purganda
5 crimina, si qua de rege Issaei deferrent, quaesitum est quid
ita non adissent magistratum ut ex instituto loca lautia acci-
perent, sciretur denique uenisse eos et super qua re uenis-
sent. haesitantibus in responso, ut curia excederent dictum;
6 responsum tamquam legatis, qui ut adirent senatum non
postulassent, dari non placuit; mittendosque ad regem lega-
tos censuerunt, qui nuntiarent quid socii quererentur; sena-
tum existimare non aequum eum facere qui ab sociis suis

1–2 Ligures. ... expectaretur *Fr. 1* : Liguris ... expectaretur *V* : Ligures, ... expectaretur. *Madvig* **2** bellum *Fr. 1* : ṁ bellum *V* : iam bellum *Zingerle* Iregem susceptum *V* Issaei *Madvig* : esse *V* : Issenses *Fr. 1* quaestione suo *V* eum depopulatum *Madvig* : secundo populatum *V* : secundo populatum *Fr. 1* : bis (*uel* iterum) populatum *Weiss.* adque *V* reges *Wesenberg* : regem *V* **3** speciem *V* Perse *V* : *fort.* Perseo (*cf. Neue–Wagener, I*^{3}*.518–9*) **4** Illyri *V* Issaei *Madvig* : ssisse *V* : Issenses *Fr. 1* differrent *V* **5** quesitum *V* est quid *Madvig* : et quid *V* : ecquid *Vasc.* acceperet *V* sciretur *V* : *ante add.* ⟨ut⟩ *Fügner* (*BPhW 1901, 1199*), ⟨aut⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1902, 16*) super de re uenisse hesitantibus in rebusponso *V* **6** qui ut adirent *Madvig* : ut qui adirent *V* : ut qui adire *Fr. 1, fort. recte* : iis, qui adire *Crév.* : qui *Novák* ad rem *V* quid *Madvig* : quis *V* : qui *Fr. 1* : quod *Gron.* existumare *Madvig* : exustumare *V* : exustum a rege agrum *Fr. 1* aecum *V*

7 non abstineret iniuriam. in hanc legationem missi A. Ter-
entius Varro C. Plaetorius C. Cicereius.
Ex Asia qui circa socios reges missi erant redierunt legati,
qui rettulerunt Eumenen ⟨Aeg⟩inae, Antiochum in Syria,
8 Ptolemaeum Alexandriae sese conuenisse. omnes sollici-
tatos legationibus Persei, sed egregie ⟨in⟩ fide permanere,
pollicitosque omnia quae populus Romanus imperasset
praestaturos. et ciuitates socias adisse; ceteras satis fidas,
Rhodios fluctuantes et imbutos Persei consiliis inuenisse.
9 uenerant Rhodii legati ad purganda ea quae uolgo iactari
de ciuitate sciebant. ceterum senatum non ⟨prius dari quam
no⟩ui consules magistratum inissent placuit.
27 Belli apparatum non differendum censuerunt. C. Licinio
praetori negotium datur ut ex ueteribus quinqueremibus in
naualibus Romae subductis, quae possent usui esse, refice-
2 ret pararetque naues quinquaginta. si quid ad eum nu-
merum explendum deesset, C. Memmio collegae in Siciliam
scriberet, ut eas quae in Sicilia naues essent reficeret atque
expediret, ut Brundisium primo quoque tempore mitti pos-
3 sent. socios nauales libertini ordinis in uiginti et quinque
naues ex ciuibus Romanis C. Licinius praetor scribere ius-

7 Plaetorius *Sig.* : P. L^{a}etorius *V* : Pletorius *Fr. 1* : Laetorius *Meloni* (*170–1, adn. 5*) regem *V* rettulerunt *Harant* : redierunt *V* : renuntiarunt *Fr. 1* : *om.* qui redierunt, legati *ante prius* redierunt *posito Madvig* (*a*) ⟨Aeg⟩inae *H. J. M.* : inė *V* : in ea *Fr. 1* Anthiocum *V* Ptolemeum *V* Alexandriae *Gron.* : in Alexandria *V* **8** e Graeciae fide *V* omnia que *V* Rhodios *Madvig* : socios *V* : sol⟨os Rhod⟩ios *Fr. 1, fort. recte* fluctuatis *V* inbutos *V* consilis *V* **9** Rodi *V* lactari *V* non ⟨... no⟩ui *Vahlen* (*GPS, 1.598*) : non ui *V* : ⟨iis dari⟩ cum noui *Fr. 1* : non ⟨dari prius quam no⟩ui *Hertz* : non ⟨ante dari quam no⟩ui *Weiss.* (*1864*) **27.**1 naualibus *V* : naualia *Wesenberg* subditisque *V* **2** que in Siciliam ... essem ... adque *V* **3** liberti *V* ex ciuibus Romanis *hic V* : *ante* libertini *Koch* Licinio *V*

sus; in quinque et uiginti parem numerum Cn. Sicinius so-
ciis imperaret; idem praetor peditum octo milia ⟨equites⟩
4 quadringentos ab sociis Latini nominis exigeret. hunc mili-
tem qui Brundisi acciperet atque in Macedoniam mitteret
A. Atilius Serranus, qui priore anno praetor fuerat, deligi-
5 tur. Cn. Sicinius praetor ut exercitum paratum ad trai-
ciendum haberet, C. Popillio consuli ex auctoritate senatus
C. Licinius praetor scribit ut et legionem secundam, quae ma-
xime ueterana in Liguribus erat, et ⟨ex⟩ sociis Latini nomi-
nis quattuor milia peditum ducentos equites idibus Februa-
6 riis Brundisi adesse iuberet. hac classe et hoc exercitu Cn.
Sicinius prouinciam Macedoniam obtinere donec successor
ueniret iussus, prorogato in annum imperio. ea omnia quae
7 senatus censuit impigre facta sunt. duodequadraginta quin-
queremes ex naualibus deductae; qui deduceret eas Brun-
disium L. Porcius Licinus praepositus; duodecim ex Sicilia
8 missae. ad frumentum classi exercituique coemendum in
Apuliam Calabriamque tres legati missi, Sex. Digitius T.
Iuuentius M. Caecilius. ad omnia praeparata Cn. Sicinius
praetor, paludatus ex urbe profectus, Brundisium uenit.
28 Exitu prope anni C. Popillius consul Romam rediit ali-
quanto serius quam ⟨senatus⟩ censuerat, cui primo quoque
tempore magistratus creari, cum tantum bellum immineret,
2 ⟨e⟩ re publica uisum erat. itaque non secundis auribus pa-

⟨equites⟩ *hic scripsi, post* quadringentos *Fr.1* : *om. V; cf. Packard, 3.831* ab *Kreyssig* : ac *V* : a *Fr.1* **4** acceperet adque *V* Serranus *Fr.2* : Seranus *V* **5** ut *Kreyssig* : qui ut *V* : qui *Fr.1* (*sic Walker, post* haberet *puncto distinguens*) parandum *V* que maxume *V* et ⟨e⟩ (ex *Weiss.* (*1864*)) sociis *Madvig* : et socis *V* : et socios *Fr.1* : et socium *Gron.* **5–6** adesse hac classe iuberet *V* **6** optinere *V* omnia que *V* inpigro *V* **7** deducta *V* eos *V* Licinus *Sig.* : Licinius *V* **8** Sedicitius T. Iubentius *V* **28.1** redit *V* ⟨senatus⟩ *hic Fr.1, post* censuerat *Goldbacher* : *om. V* imminere *V* ⟨e⟩ re publica uisum *Bekker* : repulsum *V* : iussum *Fr.1* : uisum *Crév.*

trum auditus est consul cum in aede Bellonae de rebus in
3 Liguribus gestis dissereret. succlamationes frequentes
erant, interrogationesque cur scelere fratris oppressos Li-
4 gures in libertatem non restituisset. comitia consularia in
quam edicta erant diem, ante diem duodecimum kalendas
5 Martias, sunt habita. creati consules ⟨P.⟩ Licinius Crassus
C. Cassius Longinus. postero die praetores facti C. Sulpi-
cius Galba, L. Furius Philus, L. Canuleius Diues, C. Lucre-
6 tius ⟨Gallus⟩, C. Caninius Rebilus, L. Villius Annalis. his
praetoribus prouinciae decretae duae iure Romae dicendo,
Hispania et Sicilia et Sardinia, ut uni sors integra esset quo
7 senatus censuisset. consulibus designatis imperauit senatus
ut qua die magistratum inissent, hostiis maioribus rite mac-
tatis precarentur ut quod bellum populus Romanus in
8 animo haberet gerere, ut id prosperum eueniret. eodem die
decreuit senatus, C. Popillius consul ludos per dies decem
Ioui optimo maximo uoueret donaque circa omnia puluina-
9 ria, si res publica decem annos eodem statu fuisset. ita ut
censuerant, in Capitolio uouit consul ludos fieri donaque
dari quanta ex pecunia decresset senatus, cum centum et
quinquaginta non minus adessent. praeeunte uerba Lepido
pontifice maximo id uotum susceptum est.

2 auditum *V* aedem *V* **3** oppressus *V* **4** quam deuicta *V* **5** ⟨P.⟩ *om. V* Grassus *V* Cassinius *V* ⟨Gallus⟩ *om. V; cf.* 31.9 Reuilus *V* Villius *Sig.* : Iunius *V* : Iulius *Fr. 1* **6** iure *V* : iuri *Novák* (*JPhV 1902, 13*); *cf.* 31.13.5 *adn.* **7** imperauit senatus *Fr. 1* : en imperauit senatus *V* : senatus imperauit *Weiss.* hostibus *V* praecarentur *V* ut (quod) *V* : *del. Cobet* ut (id) *V* : *del. Pithoeus* **8** optumo maxumo *V* uoueret *V* : *ante add.* ⟨fieri⟩ *Perizonius* si *Madvig* : dari *V* : dari ⟨si⟩ *Fr. 1; cf.* 36.2.2 eode *V* **9** donaque *Madvig* : donarique *V* : donariaque *Fr. 1* praeunde *V* maxumo *V*

10 Eo anno sacerdotes publici mortui L. Aemilius Papus decem-
uir sacrorum et Q. Fuluius Flaccus pontifex, qui priore
11 anno fuerat censor. hic foeda morte periit. ex duobus filiis
eius, qui tum in ⟨Il⟩lyrico militabant, nuntiatum alterum ⟨...,
12 alterum⟩ graui et periculoso morbo aegrum esse. obruit
animum simul luctus metusque; mane ingressi cubiculum
serui laqueo dependentem inuenere. erat opinio post cen-
suram minus compotem fuisse sui; uolgo Iunonis Laciniae
iram ob spoliatum templum alienasse mentem ferebant.
13 suffectus in Aemili locum decemuir M. Valerius Messalla;
in Fului pontifex Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adu-
lescens sacerdos, est lectus.
29 P. Licinio C. Cassio consulibus non urbs tantum Roma nec
terra Italia, sed omnes reges ciuitatesque, quae in Europa
quaeque in Asia erant, conuerterant animos in curam Ma-
2 cedonici ac Romani belli. Eumenen cum uetus odium sti-
mulabat, tum recens ira quod scelere + eius + prope ut
3 uictima mactatus Delphis esset. Prusias, Bithyniae rex, sta-

28.10–12: *Val. Max.* 1.1.20 **29.**3: *App. Mith.* 2

11 perit *V* lyrico *V* ⟨..., alterum⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨decessisse, alterum⟩ *Fr. 1* : ⟨mortuum, alterum⟩ *Weiss.* morte aegrum *V* **12** conpetem *V* **13** ocum *V* Messalla *Sig.* : Messala *V* pontifex *V* : pontificis *Weiss.* oppida *V* sacerdos *V* : *del. Crév.* **29.**1 P. Licinius C. Cassius *V* (ciuitates)-que, quae *Fr. 1* : quae que *V* : -que, quaeque *Weiss.* (*1864*) : et ciuitates, quaeque *Novák* **2** stimulabat ... + eius + *V* : stimulabat ... Persei *uel* stimulabat ⟨in Persea⟩ ... eius *Drak.* : stimulabat ... regis *Jacobs* (*387*) : ⟨in Persea⟩ stimulabat ... eius *Novák* Eumenen ⟨in Persen⟩ cum ... stimulabat ... eius *Goldbacher* cum recens ira quo *V* ut uictum mactatum *V* **3** Bytiniae *V*

tuerat abstinere armis + equitumque + euentum exspec-
tare; nam neque Romanos posse aequum censere aduersus
fratrem uxoris arma ferre, et apud Persea uictorem ueniam
4 per sororem impetrabilem fore. Ariarathes, Cappadocum
rex, praeterquam quod Romanis suo nomine auxilia pollici-
tus erat, ex quo est iunctus Eumeni adfinitate, in omnia
5 belli pacisque se consociauerat consilia. Antiochus immine-
bat quidem Aegypti regno, et pueritiam regis et inertiam
tutorum spernens; et ambigendo de Coele Syria causam
6 belli se habiturum existimabat, gesturumque id nullo impe-
dimento, occupatis Romanis in Macedonico bello; quod
⟨ad⟩ bellum tamen omnia et per suos legatos senatui et ipse
7 legatis eorum enixe pollicitus erat. Ptolemaeus propter ae-
tatem alieni etiam tum arbitrii erat; tutores et bellum ad-
uersus Antiochum parabant, quo uindicarent Coelen Syriam,
et Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum.

29.5–7: *cf. Pol.* 27.19, 28.1.6, 20.5, *Diod.* 30.2, 15–16

+ equitumque + euentum *V* : euentumque *Fr.1* : et euentum *Vahlen* (*GPS, 1.591*) : et quietus ... *Madvig* : ut qui tum ... *Harant* : reique ... *Giarratano* expectaret *V* aequom *V* arma ferre *V*: ⟨se⟩ arma ferre *Weiss.* : ⟨se⟩ *ante* aduersus *Madvig* (*Em.*[1]) : arma ferri *Harant* aput *V* **4** adfiniate *V* : *post add.* ⟨ei⟩ *Koch* (*1867*) **5** Anthiocus inminebat *V* existumabat *V* **6** id nullo *Vahlen* (*GPS, 1.598*) : in nullo *V*: sine ullo *Fr.1* quod ⟨ad⟩ bellum *Vahlen* (*l.c.*) : quod bellum *V*: id bellum; *Fr.1* : quae uellent *Madvig* : ad id bellum *Wesenberg* : quod bellum ⟨cum instaret⟩ (*JPhV 1884, 104*) *uel* ⟨cum decretum esset⟩ *Novák* enixe *Kreyssig* : exine *V* : eximie *Fr.1* **7** Ptolemeus *V* arbitri erant *V* Anthiocum *V* Coelen *Vasc.* : Coelem *V*

8 Masinissa et frumento iuuabat Romanos et auxilia cum ele-
phantis Misacenenque filium mittere ad bellum parabat.
9 consilia autem in omnem fortunam ita disposita habebat: si
penes Romanos uictoria esset, sua quoque in eodem statu
mansura esse, neque ultra quicquam mouendum; non enim
10 passuros Romanos uim Carthaginiensibus adferri; si fractae
essent opes Romanorum, quae tum protegerent Carthagi-
11 nienses, suam omnem Africam fore. Gentius, rex Illy-
riorum, fecerat potius cur suspectus esset Romanis quam
satis statuerat utram foueret partem, impetuque magis
12 quam consilio his aut illis se adiuncturus uidebatur. Cotys
Thrax, Odrysarum rex, + ei ad + Macedonum partis erat.
30 Haec sententia regibus cum esset de bello, in liberis gentibus
populisque + gens + ubique omnis ferme, ut solet, + dete-
2 rioribus + erat, ad regem Macedonasque inclinata; princi-
pum diuersa cerneres studia: pars ita in Romanos effusi
erant ut auctoritatem immodico fauore corrumperent,

30: *App. Mac.* 11.4

8 e auxilia *V* elepantis *V* Misacenenque *V*: Misagenenque *Fr. 1; u. Heraeus ad loc.* **9** sua ... mansura esse *Madvig* (*e*) : sụas ... mansurasse *V*: suas ... mansuras res *Fr. 1* : suas ... mansuras ⟨res es⟩se *Kreyssig* : suas quoque ⟨res⟩ ... mansuras esse *Wesenberg* : *del.* quoque *Novák* quidquam *V* mouendum *V*: *post add.* ⟨fore⟩ *Novák* **10** freta essent *V* Cartaginienses *V* **11** Illyorum *V* utram foret *V* impetumque *V* his *Gron.* : iis *V* illius *V* **12** Cothys Strax Odysarum *V* + ei ad + *V*: euid⟨enter⟩ *Fr. 1* : ⟨Pers⟩ei ac (*uel* atque) *Kreyssig* : iam *uel* iam diu *Weiss.* : *del. Novák* (*JPhV 1893, 33*) : clam *Gertz* (*JPhV 1897, 17*) : se ad ... ⟨uert⟩erat *Roobol* : ad ... ierat *Rossbach* : etia⟨m tum⟩ *Goldbacher* : iamd⟨udum⟩ *Giarratano* **30.**1 liberi *V* + gens + ... + deterioribus + *u.p. 365* **2** aduersa cernere *V* inmodico *V*

3 pauci ex iis iustitia imperii Romani capti, plures ita, si prae-
cipuam operam nauassent, potentes sese in ciuitatibus suis
4 futuros rati. pars altera regiae adulationis erat; quos⟨dam⟩
aes alienum et desperatio rerum suarum eodem manente
statu praecipites ad nouanda omnia agebat; quosdam
uentosum ingenium, quia + Persea magis aurae popularis
5 erat +; tertia pars, optima eadem et prudentissima, si uti-
que optio domini potioris daretur, sub Romanis quam sub
6 rege malebat esse; si liberum + inde + arbitrium fortunae
esset, neutram partem uolebant potentiorem altera op-
pressa fieri, sed inlibatis potius uiribus utriusque partis pa-
7 cem ex ⟨ae⟩quo manere; ita inter utrasque optimam condi-
cionem ciuitatium fore, protegente altera semper inopem
ab alterius iniuria. haec sentientes certamina fautorum
utriusque partis taciti ex tuto spectabant.
8 Consules, quo die magistratum inierunt, ex senatus consulto
cum circa omnia fana in quibus lectisternium maiorem par-
tem anni esse solet maioribus hostiis immolassent, inde pre-
ces suas acceptas ab dis immortalibus ominati, senatui rite
sacrificatum precationemque de bello factam renuntiarunt.
9 haruspices ita responderunt: si quid rei nouae inciperetur,

3 is *V* imperi Romano *V* rapi *V* **4** quos⟨dam⟩ *Weiss.* (*1864*) : quos *V* : quo⟨rum alio⟩s (*a*) *uel* ⟨ali⟩quos (*Em.*[1]) *Madvig* : ⟨erant⟩ quos *Rossbach* praecipientes *V* uentorum *V* + Persea ... erat + *u.p. 365* **5** optuma *V* utique optimo *V* mallebat *V* **6** + inde + *V* : *del. uel* sibi *Crév.* : autem *Ruperti* : iisdem *Heusinger* : in ea ⟨re⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.599*) : ⟨sum⟩endae *Koch* (*1867*) : iis *Weiss.* (*1876*) : in⟨eun⟩dae *Hartel* esse *V* alteram oppressam *V* inliuatam *V* utrisque *V* ⟨ae⟩quo *Gron.* : quo *V* **7** utrasque *V* : utrosque *Fr. 1* altera *Wesenberg* : altero *V* sententis *V* **8** hostis *V* preces suas *Fr. 1* : praeces suas quo *V* : ⟨populi Romani⟩ preces suasque *Madvig* (*a*) diis *V* praecationemque *V*

id maturandum esse; uictoriam, triumphum. propagatio-
10 nem ⟨... portendi. patres quod bonum faustum⟩ felixque
populo Romano esset, centuriatis comitiis primo ⟨quoque⟩
die ferre ad populum consules iusserunt, ut quod Perseus
Philippi filius, Macedonum rex, aduersus foedus cum patre
Philippo ictum et secum post mortem eius renouatum sociis
populi Romani arma intulisset, agros uastasset urbesque
11 occupasset, quodque belli parandi aduersus populum Ro-
manum consilia inisset, arma milites classem eius rei causa
comparasset, ut nisi de iis rebus satisfecisset, bellum cum eo
iniretur. haec rogatio ad populum lata est.
31 Senatus consultum inde factum est ut consules inter se
prouincias Italiam et Macedoniam compararent sortirentur-
ue; cui Macedonia obuenisset, ut is regem Persea quique
eius sectam secuti essent, nisi populo Romano satisfecis-
2 sent, bello persequeretur. legiones quattuor nouas scribi
placuit, binas singulis consulibus. id praecipuum prouinciae
Macedoniae datum, quod cum alterius consulis legionibus
quina milia et ducenti pedites ex uetere instituto darentur
in singulas legiones, in Macedoniam sena milia peditum
scribi iussa, equites treceni aequaliter in singulas legiones.

9 propagationem *Perizonius* : prorogatio *V* : prorogationem *Fr. 1* **9–10** ⟨... portendi ... faustum⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨imperii portendi. patres quod faustum⟩ *Fr. 1* : *sic, sed* ⟨finium imperii ... *Weiss.*, ⟨finium imperii ... bonum faustumque⟩ *Wesenberg* : *fort.* ⟨terminorum ...⟩ (*cf.* 36.1.3); *nescio an plura ante* patres *interciderint* **10** comitis primo differre *V* secus *V* uastaret *V* **11** aduersus praetorem consilia inissent *V* lata *V* : ⟨per⟩lata *Unger* (*190*) **31.**1 sortirenturque *V* satisfecissent *Ald.* : satisfecissem *V* : satisfecisset *Fr. 1* persequerebur *V* (t *superscriptum esse haud certum est*) **2** legationes *V* praecipuum *Gron.* : praecipue *V* : praecipui *Lipsius* legationibus *V* Macedonia *V* iussa *V* : iussa ⟨sunt⟩ *Weiss.* aequites *V*

3 et in sociali exercitu consuli alteri auctus numerus: + de CCC equites CCL))). L))) + peditum, octingentos equites, praeter eos quos Cn. Sicinius duxisset, sescentos equites,
4 in Macedoniam traiceret. Italiae satis uisa duodecim milia sociorum peditum, sescenti equites. illud quoque praecipuum datum sorti Macedoniae, ut centuriones militesque ueteres scriberet quos uellet consul usque ad quinquaginta
5 annos. in tribunis militum nouatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod consules ex senatus consulto ad populum tulerunt ne tribuni militum eo anno suffragiis crearentur, sed consulum praetorumque in iis faciendis iudicium
6 arbitriumque esset. inter praetores ita partita imperia: praetorem cuius sors fuisset ut iret quo senatus censuisset
7 Brundisium ad classem ire placuit, atque ibi recognoscere socios nauales, dimissisque si qui parum idonei essent supplementum legere ex libertinis, et dare operam ut duae par-
8 tes ciuium Romanorum tertia sociorum esset. commeatus classi legionibusque ut ex Sicilia Sardinia⟨que⟩ subueherentur, praetoribus ⟨qui⟩ eas prouincias sortiti essent mandari placuit ut alteras decumas Siculis Sardisque imperarent, quod frumentum ad exercitum in Macedoniam porta-

31.5: *Cato, ORF*^{4}, *frr.* 152–3

3 alter *V* + de CCC equites CC [illegible] + *V* : sedecim milia *Fr. 1; numerus incertus; u. Brunt, 681* **4** milium *V* **5** Macaedonicum *V* suffragis *V* is *V* arbitrium quae *V* **6** praetor cuius *V* quod senatus *V* **7** atque *Bekker* : adque *V* : utque *Fr. 1* recognoscere *Bekker* : recognosceret *V* legere *V* : legeret *Fr. 1* dare *Bekker* : daret *V* **8** Sardinia *V* ⟨qui⟩ *om. V* alceras *V* quod *Vahlen* (*GPS, 1.593*) : ut quod *V* : utque id *Fr. 1*

9 retur. Siciliam C. Caninius Rebilus est sortitus, L. Furius
Philus Sardiniam, ⟨L. Canuleius Diues Hispaniam,⟩ C. Sul-
picius Galba urbanam iurisdictionem, L. Villius Annalis in-
ter peregrinos; C. Lucretio Gallo quo senatus censuisset
sors obuenit.
32 Inter consules magis cauillatio quam magna contentio de
prouincia fuit. Cassius sine sorte se Macedoniam optaturum
dicebat, nec posse collegam saluo iureiurando secum sor-
2 tiri. praetorem eum enim, ne in prouinciam iret, in contione
iurasse se stato loco statisque diebus sacrificia habere, quae
absente se recte fieri non possent; quae non magis consule
3 quam praetore absente recte fieri posse, si senatus non quid
uelit in consulatu potius quam quid in praetura iurauerit P.
Licinius animaduertendum esse censeat; se tamen futurum
4 in senatus potestate. consulti patres, cui consulatum populus
Romanus non negasset, ⟨ei⟩ ab se prouinciam negari su-
perbum rati, sortiri consules iusserunt. P. Licinio Macedo-
5 nia ⟨C.⟩ Cassio Italia obuenit. legiones inde sortiti sunt:

9 M. Caninius Regilius *V* ⟨L. ... Hispaniam⟩ *Wesenberg*: *sic, sed sine* Diues *Fr. 1* : *om. V* L. Villius *Sig.* : C. Iulius *V* : L. Iulius *Fr. 1* sc̄. Lucretio *V* **32.1** forte se Macaedoniam *V* optaturum *Rubenius* : oppugnaturum *V* : occupaturum *Ernesti* (*521*) : expugnaturum *Walker* **2** eum enim, ne *Vahlen* (*H*) : Eumenien *V* : eum ne *Fr. 1* : enim eum, ne *Harant* contionem iurasset *V* que absente *V* conss. *V* posse *Heller* (*Phil. 1857, 702*) : possent *V* **3** si senatus non *V* : *del.* non *Gron.* : nisi senatus *Madvig* (possent), si ... censeat; *sic distinxit Walker* : (possent). si ... censeat, *Fr. 1* quid ... quid *V* : quod ... quod *Weiss.* (*1876*) uelit *Madvig* : uellet *V* in pr̄. *V* iurauerint *V* (non quid in praetura iurauerit potius quam quid uellet in consulatu *Heller* (*l. c.*)) futurus *V* **4** ⟨ei⟩ *Pluygers* : *om. V* ⟨C.⟩ *om. V*

prima et tertia ⟨ut⟩ in Macedoniam traicerentur, secunda et quarta ut in Italia remanerent.
6 Dilectum consules multo intentiore quam alias cura habebant. Licinius ueteres quoque scribebat milites centurionesque; et multi uoluntate nomina dabant, quia locupletes uidebant qui priore Macedonico bello aut aduersus Antio-
7 chum in Asia stipendia fecerant. cum tribuni militum + qui centuriones sed + primum quemque citarent, tres et uiginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis appellarunt. duo ex collegio, M. Fuluius Nobilior et M.
8 Claudius Marcellus, ad consules ⟨rem⟩ reiciebant: eorum cognitionem esse debere quibus dilectus quibusque bellum mandatum esset; ceteri cognituros se de quo appellati essent aiebant, et si iniuria fieret, auxilium ciuibus laturos.
33 Ad subsellia tribunorum res agebatur; eo M. Popillius, con-
2 sularis aduocatus, centuriones et consul uenerunt. consule inde postulante ut in contione ea res ageretur, populus in contionem aduocatus. pro centurionibus M. Popillius, qui

5 primae tertia *V* ⟨ut⟩ *Wesenberg* : *om. V* : ⟨sors fuit ut⟩, ut *post* quarta *omisso, Novák* Macaedoniam *V* Italiam *V* **6** dilectum *V* : delectus *Fr. 1* : dilect⟨us t⟩um *Weiss.* intentiore ... cura *Kreyssig* : intentiorem ... curam *V* Anthiocum *V* stipendia ferebant *V* **7** + qui centuriones sed + *u.p. 365* deduxerant *V, fort. recte; cf. Heraeus, ALL 9, 596* M. Fuluius Nouiliore M. Fuluius Nobilior *V* ⟨rem⟩ (*uel* ⟨eos⟩, *fort. recte*) *Gron.* : *om. V* **8** ciuibus staturos *V* **33.1** tribus res *V* aduocatus, centuriones *u.p. 365* **2** consule ... postulante *Kreyssig* : cōs. ... postulantis *V* : cos. ... postulanti *Fr. 1* : consuli ... postulanti *Sig.* : consule ... postulanti *Drak.*

3 biennio ante consul fuerat, ita uerba fecit: militares homi-
nes et stipendia iusta et corpora et aetate et adsiduis labori-
bus confecta habere; nihil recusare tamen quominus ope-
ram rei publicae dent. id tantum deprecari, ne inferiores iis
ordines quam quos ⟨cum⟩ militassent habuissent attribue-
4 rentur. P. Licinius consul senatus consulta recitari iussit, pri-
mum quo bellum senatus Perseo iussisset, deinde quo uete-
res centuriones quam plurimos ad id bellum scribi censuis-
set, nec ulli qui non maior annis quinquaginta esset uacatio-
5 nem militiae esse. deprecatus est deinde ⟨ne⟩ in nouo bello,
tam propinquo Italiae, aduersus regem potentissi-
6 mum, aut tribunos militum dilectum habentes impedirent,
aut prohiberent consulem, quem cuique ordinem adsignari
e re publica esset, eum adsignare. si quid in ea re dubium
esset, ad senatum reicerent.
34 Postquam consul quae uoluerat dixit, Sp. Ligustinus, ex eo
numero qui tribunos appellauerant, a consule et ab tribunis
2 petiit ut sibi paucis ad populum agere liceret. permissu om-
nium ita locutus fertur: 'Sp. Ligustinus tribus Crustuminae
ex Sabinis sum oriundus, Quirites. pater mihi iugerum agri

3 corpore *V* et (aetate) *V*: *del. Fügner* (*BPhW 1901, 1199*) habent *V* recusarent *V* in tantum depraecari *V* is *V* ⟨cum⟩ *om. V* militassent *V*: militarent *Novák* habuisset *V* adtribuerunt *V* **4** senatus consulta *Crév.* : sc̄. *V*: senatus consultum *Sig.* quo (*bis*) *Burman* : quod *V* Perseo *Fr. 1* : Perscio *V*: ⟨cum⟩ Perseo *Sig.* : Persei *Madvig* (*e*) centuriones *V*: centuriones⟨que⟩ *Unger* (*189 adn. 1*) plurimos *Gron.* : plurimum *V* **5** depraecatus *V* ⟨ne⟩ in *Weiss.* (*1864*) : in *V*: ne *Fr. 1* potentissimaut *V* **6** habentis inpedirent *V* quem cui quem *V* reicerunt *V* **34.**1 que *V* Ligustinis *V* tribunos *scripsi* : tr̄. *V*: tr. pl. *Fr. 1, fort. recte* ab tribuno *V* petit *V* **2** tribus Crustiminae *Fr. 1* : tribus Crustumina *V*: tribu Crustimina *Weiss.* (*1864*) : Crustumina *id.* (*1876*) Sabinus *V*

reliquit et paruum tugurium, in quo natus educatusque
3 sum, hodieque ibi habito. cum primum in aetatem ueni,
pater mihi uxorem fratris sui filiam dedit, quae secum nihil
adtulit praeter libertatem pudicitiamque, et cum his fecundi-
4 tatem quanta uel in diti domo satis esset. sex filii nobis,
duae filiae sunt, utraeque iam nuptae. filii quattuor togas
5 uiriles habent, duo praetextati sunt. miles sum factus P.
Sulpicio C. Aurelio consulibus. in eo exercitu qui in Mace-
doniam est transportatus biennium miles gregarius fui ad-
uersus Philippum regem; tertio anno uirtutis causa mihi T.
Quinctius Flamininus decimum ordinem hastatum adsi-
6 gnauit. deuicto Philippo Macedonibusque cum in Italiam
⟨re⟩portati ac dimissi essemus, continuo miles uoluntarius
7 cum M. Porcio consule in Hispaniam sum profectus. nemi-
nem omnium imperatorum qui uiuant acriorem uirtutis
spectatorem ac iudicem fuisse sciunt qui et illum et alios
duces longa militia experti sunt. hic me imperator dignum
iudicauit cui primum hastatum prioris centuriae adsignaret.
8 tertio, iterum uoluntarius miles factus sum in eum exerci-
tum qui aduersus Aetolos et Antiochum regem est missus.
a M'. Acilio mihi primus princeps prioris centuriae est adsi-
9 gnatus. expulso rege Antiocho, subactis Aetolis, reportati
sumus in Italiam; et deinceps bis quae annua merebant
legiones stipendia feci. bis deinde in Hispania militaui, se-
mel Q. Fuluio Flacco, iterum Ti. Sempronio Graccho prae-

reliquid *V* paruom *V* hodieque *Fr. 1* : hodiecumque *V* : hodie quoque *Wesenberg* : hodie ⟨ut⟩cumque *Rossbach* **3** his *V* : iis *Wesenberg* **4** fili (*bis*) *V* utraeque *V* : utraque *Gron.* **5** Aūr. *V* Madcaedoniam *V* graegarius *V* mihi mihi *V* decumum *V* **6** ⟨re⟩portati *Perizonius* : portati *V* : ⟨de⟩portati *Drak.* uolumtarius *V* (*sic etiam* § 8) **7** acrioris *V* adsignare *V* **8** factum *V* Anthiocum *V* M'. Acilio *Sig.* : M̄. Caelio *V* **9** Anthioco subactolis *V* Italia *V* quae annua *Fr. 1* : que annua *V* : ⟨in iis⟩ quae annuae *Madvig* : ⟨in iis⟩ quae annua *Wesenberg* : quae ... legiones *del. Roobol* Ti. *Fr. 2* : T. *V*

10 tore. a Flacco inter ceteros quos uirtutis causa secum ex prouincia ad triumphum deducebat deductus sum; a Ti.
11 Graccho rogatus in prouinciam ii. quater inter paucos annos primum pilum duxi; quater et tricies uirtutis causa donatus ab imperatoribus sum; sex ciuicas coronas accepi. uiginti duo stipendia annua in exercitu emerita habeo, et
12 maior annis sum quinquaginta. quod si mihi nec stipendia omnia emerita essent, necdum aetas uacationem daret, tamen, cum quattuor milites pro me uobis dare, P. Licini,
13 possem, aequum erat me dimitti. sed haec pro causa mea dicta accipiatis uelim; ipse me, quoad quisquam qui exercitus scribit idoneum militem iudicabit, numquam sum excu-
14 saturus. quo ordine me dignum iudicent tribuni militum, ipsorum est potestatis; ne quis me uirtute in exercitu praestet, dabo operam; et semper ita fecisse me et imperatores
15 mei et qui una stipendia fecerunt testes sunt. uos quoque aequum est, commilitones, etsi + appellationem uos + usurpatis ius, cum adulescentes nihil aduersus magistratuum senatusque auctoritatem usquam feceritis, nunc quoque in potestate consulum ac senatus esse, et omnia hone-

10 ex triumphum *V* Tib. *Fr.2* : Tito *V* : T. *Fr.1* Gracco *V* prouincia *V* **11** tries *V* emeritabeo *V* **12** mihi ne *V* uocationem *V* ⟨pro⟩ me *Novák* (*1894*) : meo *V* : me uno *Fr.1* daret *V* aecum *V* dimittis *V* **13** quod ad *V* scribit *V* : scribat *uel* scribet *Wesenberg* iudicauit nusquam suum *V* **14** quo ordine *H.J.M.* : ordine quo *V* : ordinem quo *Fr.1* : ordinem ⟨statuere⟩ *uel* ⟨definire⟩ quo *Crév.* : ordinem ⟨adsignare⟩ *uel* ⟨adtribuere⟩ *Drak.* : ordinem quo ... ⟨adsignare⟩, ipsorum *Lipsius* ipsorum et *V* et ⟨semper⟩ *Gron.* : ut *V* fecissem ut imperatores *V* **15** aecum *V* + appellationem uos + *V* : appellationis uobis *Fr.1* : appellatione uos⟨trum⟩ *Madvig* : appellatione *Weiss.* (*1876*) : *fort.* appellatione ues⟨tra⟩ magistratum *V* usquam *Fr.1* : isquam *V* : umquam *Drak.* consulum ac senatus *H.J.M.* (*JPhV 1888, 102–4*) : ac senatusque auctoritatem usquam feceritis nunc quoque in potestate ac senatus consultum *V* : senatus ac consulum *Fr.1*

sta loca ducere quibus rem publicam defensuri sitis.'
35 Haec ubi dixit, conlaudatum multis uerbis P. ⟨Licinius⟩
2 consul ex contione in senatum duxit. ibi quoque ei ex aucto-
ritate senatus gratiae actae, tribunique militares in legione
prima primum pilum uirtutis causa ei adsignarunt. ceteri
centuriones remissa appellatione ad dilectum oboedienter
responderunt.
3 Quo maturius in prouincias magistratus proficiscerentur,
Latinae kalendis Iuniis fuere; eoque sollemni perfecto C.
Lucretius praetor, omnibus quae ad classem opus erant
4 praemissis, Brundisium est profectus. praeter eos exercitus
quos consules comparabant, C. Sulpicio Galbae praetori
negotium datum ut quattuor legiones scriberet urbanas, iu-
sto numero peditum equitumque, iisque quattuor tribunos
5 militum ex senatu legeret qui praeessent; sociis Latini no-
minis imperaret quindecim milia peditum, mille et ducentos
equites; is exercitus uti paratus esset quo senatus censuis-
6 set. P. Licinio consuli ad exercitum ciuilem socialemque
petenti addita auxilia, Ligurum duo milia, Cretenses sagit-
tarii – incertus numerus quantum rogati auxilia Cretenses
7 misissent –, Numidae item equites elephantique. in eam

35.1 ubi sitis *V* P. ⟨Licinius⟩ *Kreyssig*: P. *V*: *om. Fr. 1* **2** Graeciae actae *V* adsignarent *V* remissa *Kreyssig*: praemissa *V*: omissa *Fr. 1*: prae⟨ter⟩missa *Litchfield* (*CR 1923, 167*) **3** magis proficiscerentur *V* Iuniae *V* que ad *V* **4** praetor *V* scriberentur uanas *V* isque *V* quattuor *V*: quattuor ⟨et uiginti⟩ *Crév.* **5** socii *V* imperarent *V* XV (*fort. linea superscripta*) peditum *V* is exercitus is uti *V* **6** ciuilem societatemque *V* sagittari *V* auxilia *V*: *del. Gron.* Numida *V*

rem legati ad Masinissam Carthaginiensesque missi L. Post-
umius Albinus Q. Terentius Culleo C. Aburius. in Cretam
item legatos tres ire placuit, A. Postumium Albinum C.
Deci⟨mi⟩um A. Licinium Neruam.
36 Per idem tempus legati ab rege Perseo uenerunt. eos in
oppidum intromitti non placuit, cum iam bellum regi eorum
2 et Macedonibus et senatus decresset et populus iussisset. in
aedem Bellonae in senatum introducti ita uerba fecerunt:
mirari Persea regem quid in Macedoniam exercitus trans-
3 portati essent; si impetrari a senatu posset ut ii reuocen-
tur, regem de iniuriis, si quas sociis factas quererentur,
4 arbitratu senatus satisfacturum esse. Sp. Caruilius, ad eam
ipsam rem ex Graecia remissus ab Cn. Sicinio, in senatu
erat. is Perrhaebiam expugnatam armis, Thessaliae aliquot
urbes captas, cetera quae aut ageret aut pararet rex cum
5 argueret, respondere ad ea legati iussi. postquam haesita-
bant, negantes sibi ultra quicquam mandatum esse, iussi
renuntiare regi consulem P. Licinium breui cum exercitu
6 futurum in Macedonia esse; ad eum, si satisfacere in animo
esset, mitteret legatos. Romam quod praeterea mitteret
7 non esse; nemini enim eorum per Italiam ire liciturum. ita
dimissis, P. Licinio consuli mandatum + ettra XI + diem
iuberet eos Italia excedere, et Sp. Caruilium mitteret qui
8 donec nauem conscendissent custodiret. haec Romae acta

36.1–8: *App. Mac.* 11.5–9, *Zon.* 9.22.3–5

7 Creta mitterent legatos res *V* Deci⟨mi⟩um *Sig.* : Decium *V* **36.**2 aedem *V* : aede *Gron.* **3** esset ut *V* ut ii reuocentur *V* : uti reuocentur *Novák* (*JPhV 1885, 128*) : ut ii reuocarentur *Dušánek* (*190*) arbitratur *V* **4** Caluirilius *V* Graeciam *V* eratuerat *V* Perrebiam *V* Tessaliae aliquod *V* ceteraque aut *V* parraret *V* responderi *V* **5** hesitabant *V* quidquam *V* Licinius *V* **6** quo preterea *V* esset *V* nemini enim *Duker* : neminem *V* : nemini *Gron., fort. recte* **7** + ettra + *V* : intra *Fr.1* : est (*uel* ut) intra *Wesenberg* + XI + *V* : undecimum *ed. Par.1552* : quintum decimum *Drak.* : *fort.* tricesimum (*u.* 48.3) nabem *V* custodirent *V*

nondum profectis in prouinciam consulibus. iam Cn. Sicinius, qui priusquam magistratu abiret Brundisium ad classem et ad exercitum praemissus erat, traiectis in Epirum quinque milibus peditum, trecentis equitibus, ad Nym-
9 phaeum in agro Apolloniati castra habebat. inde tribunos cum duobus milibus militum ad occupanda Dassaretiorum et Illyriorum castella, ipsis accersentibus praesidia ut tutiores a finitimorum impetu Macedonum essent, misit.
37 Paucis post diebus Q. Marcius ⟨et⟩ A. Atilius et P. et Ser. Cornelii Lentuli et L. Decimius, legati in Graeciam missi, Corcyram peditum mille secum aduexerunt; ibi inter se et
2 regiones quas obirent et milites diuiserunt. Decimius missus est ad Gentium regem Illyriorum, quem si aliquem respectum amicitiae cum ⟨populo Romano⟩ habere cerneret, temptare ut etiam ad belli societatem perliceret iussus.
3 Lentuli in Cephallaniam missi, ut in Peloponnesum traicerent oramque maris in occidentem uersi ante hiemem circum-

37–38.7: *App. Mac.* 11.4

8 Nymfaeum *V* **9** tribunos *V*: ⟨tres⟩ tribunos *Roobol* milia *V* occupandas Saratiorum *V* tuitiores *V* impetum *V* **37**.1 Marcibus *V* ⟨et⟩ *Wesenberg*: *om. V* Corneli *V* obirem *V* **2** Decimius *Fr.1* : P. Decimius *V*: L. Decimius *Hertz* quem si aliquem *V* : eum si quem *Perizonius* : si aliquem *Madvig* : eumque si aliquem *Hartel* (*1866*) cum ⟨populo Romano⟩ (*uel* ⟨se⟩cum (*1864*)) *Weiss.* : cum *V*: eum *Fr.1* : *del. Perizonius* temptare ... iussus *u.p. 366* **3** Cephallaniam *Hertz*: Cepallaniam *V*: Cephalleniam *Fr.1; cf.* 36.11.9 *adn.* Peloponnensum *V*

4 irent. Marcio et Atilio Epirus Aetolia et Thessalia circum-
eundae adsignantur; inde Boeotiam atque Euboeam adspi-
5 cere iussi, tum in Peloponnesum traicere; ibi congressuros
se cum Lentulis constituunt. priusquam digrederentur a
Corcyra, litterae ⟨a⟩ Perseo allatae sunt, quibus quaerebat
quae causa Romanis aut in Graeciam traiciendi aut urbes
6 occupandi esset. cui rescribi non placuit; nuntio ipsius qui
litteras attulerat dici praesidii causa ipsarum urbium Roma-
7 nos facere. Lentuli circumeuntes Peloponnesi oppida, cum
sine discrimine omnes ciuitates adhortarentur ut quo animo
qua fide adiuuissent Romanos, Philippi primum deinde An-
tiochi bello, eodem aduersus Persea iuuarent, fremitum in
8 contionibus mouebant, Achaeis indignantibus eodem se
loco esse, qui omnia a principiis Macedonici belli praestitis-
sent Romanis, + et Macedonis Philippo bello hostes fuis-
sent +, ⟨quo⟩ Messenii atque Elei, ⟨qui⟩ pro Antiocho
9 postea arma aduersus populum Romanum tulissent, ac nu-
per in Achaicum contributi concilium uelut praemium belli
se uictoribus Achaeis tradi quererentur.

4 Aetolia et *Fr.1* : Aetoliet *V* : Aetolia *Madvig* (*85*); *u.* 33.1 *adn.* (*p. 365*) Tessalia *V* circumeundem *V* Boetiam adque *V* Peloponnensum *V* **5** Lentuli *V* ⟨a⟩ *om. V* adlatae *V* querebat *V* **6** nuntio *V* : ⟨sed⟩ nuntio *H.J.M.* ipsius *V* : ipsi *Siesbye* (*ap. Madvig*) : *del. Novák* Romanas *V* **7** Peloponnensi *V* adiuuissent *ed. Lugd. 1553* : adiuuassent *V* Anthioci *V* Parsea *V* mouebant *Fügner* (*BPhW 1901, 1199*) : fremebant *V* : audiebant *Fr.1* : est *Madvig* (*Em.*[1], *530*) : sentiebant *Vahlen* (*GPS, 1.600*) : fremitus ... fiebant *id.* (*H*) : faciebant *H.J.M.* (*JPhV 1902, 16*) : fremitus ... strepebant *Roobol* : ciebant *Goldbacher* **8** Acheis *V* + et ... fuissent + *u.p. 366* ⟨quo⟩ *om. V* Messeni adque *V* Elei *Bekker* : Aeli *V* : Elii *Fr.1* ⟨qui⟩ *om. V* Anthioco *V* postea Roma *V* **9** ac nuper *V* : ac ⟨cum hi⟩ nuper *uel* ac ⟨... cum hi⟩ nuper *Novák* (*JPhV 1882, 316*) quaererentur *V*

38 Marcius et Atilius ad Gitana, Epiri oppidum, decem ⟨milia
a⟩ mari cum escenderent, concilio Epirotarum habito cum
magno omnium adsensu auditi sunt; et quadringentos
iuuentutis eorum in Orestas, ut praesidio essent liberatis ab
2 Macedonibus, miserunt. inde in Aetoliam progressi ac pau-
cos ibi morati dies, dum in praetoris mortui locum alius
sufficeretur, et Lycisco praetore facto, quem Romanorum
fauere rebus satis compertum erat, transierunt in Thessa-
liam. eo legati Acarnanes et Boeotorum exules uenerunt.
3 Acarnanes nuntiare iussi quae Philippi primum Antiochi
deinde bello, decepti pollicitationibus regiis, aduersus po-
pulum Romanum commisissent, ea corrigendi occasionem
4 illis oblatam. si male meriti clementiam populi Romani ex-
5 perti essent, bene merendo liberalitatem experirentur. Boe-
otis exprobratum societatem eos cum Perseo iunxisse;
cum culpam in Ismeniam, principem alterius partis, confer-
rent, et quasdam ciuitates dissentientes in causam deductas,
apparituram id esse Marcius respondit; singulis enim ciui-

38.1 M. et *V* ad Gitana *Krascheninnikov* (*Hermes 1902, 489 sqq.*) : ad Gitanae *V* : ad Gitanas *Fr. 1* : Aegilipa *J. Gron.* : Antigoneam *M. Müller* (*1869*)*; u. Hammond, Epirus, 83–4* decem ⟨milia ab⟩ (a *Kreyssig*) *Fr. 1* : X *V* : a *Harant* escenderent *V* : escendissent *Madvig, fort. recte* e quadringentos *V* ab *Drak.* : ab se *V* : ab se⟨natu⟩ *Weiss.* : ab se ⟨e⟩ *Goldbacher* **2** paucos sibi *V* et *V* : *del. Madvig* fauore rebus datis conpertum *V* Tessaliam *V* Acarnanes *Madvig* (*e*) : Acarnanis *V* : Acarnanum *Fr. 1* Boetorum *V* **3** nuntiare *V* : ⟨re⟩-nuntiare *Drak.* Anthioci *V* regiis *Duker* : regis *V* **5** Boetis *V* exprobramtum *V* cum (culpam) *Kreyssig* : eos cum *V* : iis cum *Fr. 1* conferent *V* dissentientis *V* deductas *V* : *post add.* ⟨dicerent⟩ *Madvig,* ⟨adfirmarent⟩ *Novák* (*JPhV 1882, 316*), ⟨dicerent ab eo⟩ *ante* deductas *Wesenberg* aperiturum *V*

6 tatibus de se ipsis consulendi potestatem facturos. Thessa-
lorum Larisae fuit concilium. ibi ⟨et⟩ Thessalis benigna ma-
teria gratias agendi Romanis pro libertatis munere fuit, et
legatis quod et Philippi prius et post Antiochi bello enixe
7 adiuti a gente Thessalorum essent. hac mutua commemora-
tione meritorum accensi animi multitudinis ad omnia de-
cernenda quae Romani uellent.
8 Secundum hoc concilium legati a Perseo rege uenerunt,
priuati maxime hospitii fiducia, quod ei paternum cum
Marcio erat. ab huius necessitudinis commemoratione orsi,
petierunt legati in conloquium ueniendi regi potestatem fa-
9 ceret. Marcius et se ita a patre suo accepisse dixit amicitiam
hospitiumque cum Philippo fuisse; minime immemorem
10 necessitudinis eius legationem eam suscepisse. conloquium,
si satis commode ualeret, non fuisse se dilaturum. nunc ubi
primum posset ad Peneum flumen, qua transitus ab Homo-
39 lio Dium esset, praemissis qui nuntiarent regi, uenturos. et
tum quidem ab Dio Perseus in interiora regni recepit se,
leui aura spei obiecta quod Marcius ipsius causa suscepisse
se legationem dixisset; post dies paucos ad constitutum lo-
2 cum uenerunt. magnus comitatus fuit regius cum amicorum
tum satellitum turba stipante. non minore agmine legati
uenerunt, et ab Larisa multis prosequentibus et legationi-
bus ciuitatium, quae conuenerant Larisam et renuntiare do-

6 Tessalorum *V* ibi Tessalis *V* libertatibus *V* Antioci uello *V* gentessalorum *V* **7** hac *Fr. 1* : aut *V* : ⟨ea⟩ aut⟨em⟩ *Hartel* (*1866*) : qua *H. J. M.* (*JPhV 1902, 13*) : *del. Novák* (*ibid.*) : ita *Goldbacher* **8** priuatum *V* hospiti *V* quod et paternum *V* **9** hospitium quae *V* minime *Fr. 1* : minimum *V* : ⟨et⟩ minime *Weiss.* memorem *V* **10** posset ... uenturos *V* : possent *uel* uenturum *Ruperti* Homolio *Drak.* : Omono *V* : Omolio *Fr. 1* **39.**1 recepit *ed. Par. 1573* : recipit *V*, *fort. recte* **2** cogitatus *V* turbas *V* et (legationibus) *V* : ex *Pluygers*

3 mum certa quae audissent uolebant. inerat cura insita mor-
talibus uidendi congredientes nobilem regem et populi
4 principis terrarum omnium legatos. ⟨ut⟩ in conspectu stete-
runt, dirimente amni, paulisper internuntiando cunctatio
fuit utri transgrederentur. aliquid illi regiae maiestati, ali-
quid ⟨hi⟩ populi Romani nomini, cum praesertim Perseus
5 petisset conloquium, existimabant deberi. ioco + etiam +
Marcius cunctantes mouit. 'minor' inquit 'ad maiores et' –
quod Philippo ipsi cognomen erat – 'filius ad patrem
6 transeat'. facile persuasum id regi est. aliud deinde ambige-
batur, cum quam multis transiret. rex cum omni comitatu
transire aequum censebat; legati uel cum tribus uenire
iubebant, uel si tantum agmen traduceret, obsides dare ni-
7 hil fraudis fore in conloquio. Hippian et Pantauchum, quos
et legatos miserat, principes amicorum, obsides dedit. nec
tam in pignus fidei obsides desiderati erant quam ut appa-
reret sociis nequaquam ex dignitate pari congredi regem
8 cum legatis, salutatio non tamquam hostium sed hospitalis
ac benigna fuit, positisque sedibus consederunt.

que *V* **3** inerat *Fr.1* : inerant *V* : ⟨alii⟩ uenerant *Koch* (*1867*) : mouerat *uel* uenerant ⟨autem⟩ *Weiss.* (*1876*) : uenerant (*uel* ierant) ⟨et⟩ *Novák* (*JPhV 1884, 104*) : inerat ⟨et studium⟩ *id.* uidendi *Fr.1* : uiuendi *V* : uidendi ⟨cupidi⟩ *Novák* (*JPhV 1884, 104*) congredientibus *V* **4** ⟨ut⟩ *hic Madvig* (*e*), *post* conspectu *Weiss.* : *om. V* : ⟨postquam⟩ *ante* in *Fr.1* dirimene *V* fuit uti *V* ⟨hi⟩ *hic Fr.1, ante* aliquid *Weiss.* (*1864*) : *om. V* existumabant *V* **5** loco *V* + etiam + *V* : etiam ⟨dein⟩ *uel* ⟨tandem⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 340*) : dein *uel* denique *H.J.M.* (*ibid.*) : tandem *Novák* : ⟨dein risum⟩ etiam ... cunctantibus *id.* : *sic, sed* ⟨tum Marcius⟩ risum *H.J.M.*, etiam ⟨risum Marcius⟩ *Goldbacher* cunctantibus *V* inquid *V* maiores *V* : maiorem *Fr.1; cf.* 38.10 Pilippo ipso *V* **6** fale *V* sum quam *V* comitiatu *V* aecum *V* iuuebant *V* dare *Gron.* : daret *V* **7** Hippian *Fr.1* : Hippanian *V* : Hippiam *Kreyssig* Pantauchum *Crév.* : Pantacum *V* : Pantaucum *Fr.1* ne tam *V* in *V* : *del. Koch* (*1867*) **8** salutatis *V* ospitalis *V*

40 Cum paulisper silentium fuisset, 'exspectari nos' inquit
Marcius 'arbitror ut respondeamus litteris tuis quas Corcy-
ram misisti, in quibus quaeris quid ita legati cum militibus
2 uenerimus et praesidia in singulas urbes dimittamus. ad
hanc interrogationem tuam et non respondere uereor, ne
superbum sit, et uera respondere, ne nimis acerbum audi-
3 enti tibi uideatur. sed cum aut uerbis castigandus aut armis
sit qui foedus rumpit, sicut bellum aduersus te alii quam
mihi mandatum uelim, ita orationis acerbitatem aduersus
hospitem, utcumque est, subibo, sicut medici, cum salutis
4 causa tristiora remedia adhibent. ex quo regnum adeptus
es, unam rem te quae facienda fuerit senatus fecisse censet,
quod legatos Romam ad renouandum ⟨foedus ... re-
nouandum⟩ iudicat potius quam cum renouatum esset uio-
5 landum. Abrupolim, socium atque amicum populi Romani,
regno expulisti; Arthetauri interfectores, ut caede ⟨te⟩, ne
quid ultra dicam, laetatum appareret, recepisti, qui omnium
6 Illyriorum fidissimum Romanis regulum occiderant; per

40.1 expectari nos *V* : *del.* nos *A. Perizonius* : exspectare uos *Drak.* : expectari ⟨a⟩ no⟨bi⟩s *Madvig* (*a*) : exspectari rex *Koch; u.* 31.27.5 *adn.* inquid *V* misistis *V* sit allegatis cum *V* **2** superuum *V* aceruum *V* **3** ali *V* aceruitatem *V* medici, cum ... adhibent *Fr. 1* : medici cum ... adhibens *V* : medici ... adhibent *Crév.* : medicus ⟨in⟩ eum ... adhibens *Harant* : medici, ... adhibens *Novák* (*JPhV 1884, 104*) : medicus, ... adhibens *H.J.M.* : medicus ⟨in ami⟩cum ... adhibens *Fügner* (*BPhW 1901, 1199*) **4** adeptus est *V* genset *V* ⟨foedus ... renouandum⟩ *sic lac. indicaui* : *lac. ind. Fr. 1* : ⟨foedus miseris, quod tamen ipsum tibi non fuisse renouandum⟩ *Sig.* : ⟨foedus misisses, quod non fuisse renouandum⟩ *Heller* (*Phil. 1857, 702*) **5** Abrupolim *Sig.* : Abrypolim *V* adque *V* Arthetauri *Kreyssig* : Artetauri *V* : Artetari *Fr. 1* cede *V* ⟨te⟩ *hic Wesenberg, ante* caede *uel* laetatum *H.J.M.* : *om. V* qui ut omnium *V* Romanis *Novák* (*1894*) : Romanum ii *V* : Romano nomini *Fr. 1* : Romanae rei *uel* Romano imperio *Heraeus* (*WKlPh 1902, 1005*) occiderat *V*

Thessaliam et Maliensem agrum cum exercitu contra foe-
dus Delphos isti; Byzantiis item contra foedus misisti auxi-
lia; cum Boeotis, sociis nostris, secretam tibi ipsi societa-
7 tem, quam non licebat, iureiurando pepigisti; Thebanos le-
gatos, + Eruam + et Callicritum, uenientes ad nos, quae-
rere malo quis interfecerit quam arguere. in Aetolia bellum
intestinum et caedes principum per quos, nisi per tuos, fac-
8 tae uideri possunt? Dolopes a te ipso euastati sunt. Eume-
nes rex, ab Roma cum in regnum rediret, prope ut uictima
Delphis in sacrato loco ante aras mactatus, quem insimulet
9 piget referre; quae hospes Brundisinus occulta facinora in-
dicet, certum habeo et scripta tibi omnia ab Roma esse et
10 legatos renuntiasse tuos. haec ne dicerentur a me uno modo
uitare potuisti, non quaerendo quam ob causam exercitus in
Macedoniam traicerentur aut praesidia in sociorum urbes
mitteremus. quaerenti tibi superbius tacuissemus quam
11 uera respondimus. equidem pro paterno nostro hospitio
faueo orationi tuae, et opto ut aliquid mihi materiae prae-
beas agendae tuae apud senatum causae.'

6 Byzantis *V* foedus Delphos misisti *V* Boetiis sociis soci *V* **7** + Eruam + *V* : Euersam *Fr. 1; u.* 13.7 *adn.* Calcicritum uenientis *V* ad nos *Madvig* : a nos *V* : a nobis *Fr. 1* Aeto *V* Dolopers *V* **8** uictuma *V* ante oras *V* **9** renuntiasse tuos *Vahlen* (*GPS, 1.607*) : renuntiasse et legatos tuos *V* : tuos renuntiasse *Fr. 1* **10** uitare *Fr. 1* : uidere *V* : ⟨pro⟩uidere *Harant* : ⟨e⟩uitare *Novák* (*JPhV 1884, 104*) : cauere *Heraeus* aput praesidia *V* **11** *post* nostro *spat. xvi fere litt. V* aliquid ... materiae *Hertz* : aliquid ... materiem *V* : aliquam ... materiam *Fr. 1* : aliquam ... materiem *Kreyssig* aput *V*

41 Ad ea rex 'bonam causam, si apud iudices aequos ageretur,
2 apud eosdem et accusatores et iudices agam. eorum autem
quae obiecta sunt mihi, partim ea sunt quibus nescio an
gloriari debeam, + ea + quae fateri erubescam, partim
3 quae uerbo obiecta uerbo negare ⟨satis⟩ sit. quid enim, si
legibus uestris hodie reus sim, aut index Brundisinus aut
Eumenes mihi obiciat ut accusare potius uere quam conui-
4 ciari uideantur? scilicet nec Eumenes, cum tam multis
grauis publice ac priuatim sit, alium quam me inimicum
habuit; neque ego potiorem quemquam ad ministeria faci-
norum quam Rammium, quem neque umquam ante uide-
5 ram nec eram postea uisurus, inuenire potui. et The-
banorum, quos naufragio perisse constat, et Arthetauri cae-
dis mihi reddenda ratio est; in qua tamen nihil ultra obicitur
6 quam interfectores eius in regno exsulasse meo. cuius con-
dicionis iniquitatem ita non sum recusaturus, si uos quoque
accipitis ut quicumque exsules in Italiam aut Romam se
contulerunt, his facinorum propter quae damnati sunt auc-
7 tores uos fuisse fateamini. si hoc et uos recusabitis et omnes
aliae gentes, ego quoque inter ceteros ero. et hercule, quid
attinet cuiquam exsilium patere, si nusquam exsuli futurus

41.2. *App. Mac.* 11.5–8

41.1 lex *V* aput (*bis*) *V* equos *V* agant *V* **2** + eạ (*sic*) + *V* : pa⟨rtim⟩ ... ⟨non⟩ erubescam *Fr. 1* : ne⟨que⟩ *Vahlen* (*Op. Ac., 1.24*) : ⟨certe non⟩ ea *H.J.M.* : ne⟨dum⟩ *Novák* : ⟨potius qu⟩am *Goldbacher* ⟨satis⟩ *Hearne* : *om.* *V* : ⟨par⟩ *Hartel* (*1866*); *cf. K-St, 1.669* **3** conuiciari *Fr. 1* : conuiciantur *V* : conuicia⟨ri turp⟩iter *Madvig* **4** grauidae publicae ac *V* Rammium *Fr. 1* : Rammum *V* : Rennium *Giles; u.* 17.2 *adn.* **5** Thabanorum *V* Arthetauri *Kreyssig* : Arcetauri *V* : Artetari *Fr. 1* exsolasse *V* **6** sumere accusaturus *V* exules *V* facinerum *V* **7** aliae *Fr. 1* : et aliae *V* : Italiae *Hertz* ero *V* : *del. Dobree* (*2.382*) adtinet *V* exilium ... exuli *V*

8 locus est? ego tamen istos, ut primum in Macedonia admo-
nitus a uobis comperi, requisitos abire ex regno iussi et in
9 perpetuum interdixi finibus meis. et haec quidem mihi tam-
quam causam dicenti reo obiecta sunt; illa tamquam regi et
quae de foedere quod mihi est uobiscum disceptationem
10 habeant. nam si est in foedere ita scriptum ut ne si bellum
quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat, mihi
fatendum est, quod me armis aduersus Abrupolim, socium
11 populi Romani, defenderim, foedus uiolatum esse. sin au-
tem hoc et ex foedere licuit et iure gentium ita comparatum
est ut arma armis propulsentur, quid tandem me facere
decuit, cum Abrupolis fines mei regni usque ad Amphipo-
lim peruastasset, multa libera capita, magnam uim manci-
12 piorum, multa milia pecorum abegisset? quiescerem et pa-
terer, donec Pellam et in regiam meam armatus peruenis-
set? at enim bello quidem iusto sum persecutus, sed uinci
non oportuit eum, neque alia quae uictis accidunt pati;
quorum casum cum ego subierim, qui sum armis lacessitus,
13 quid potest queri sibi accidisse, qui causa belli fuit? non
sum eodem modo defensurus, Romani, quod Dolopas ar-
mis coercuerim: quia etsi non merito eorum, iure feci meo,
cum mei regni meae dicionis essent, uestro decreto patri
14 attributi meo. nec, si causa reddenda sit non uobis nec
+ foederis +, sed iis qui ⟨ne⟩ in seruos quidem saeua atque

8 tamen istos *Fr. 1* : tami¯ isto *V* : autem istos *Wesenberg* Macedoniam *V* **9** et quae ... habeant *V* : quae ... habebant *Madvig* : ut quae ... habeant *Hartel* : et qui ... habeam *H. J. M.* **10** Abrupolim *Sig.* : Abrypolim *V* **11** hoc est ex *V* conparatum *V* propulsantur *V* Abrypolim finis *V* Amphypolim *V* **12** paterem *V* ad enim *V* iusto sumpsere cuius *V* alia *Weiss.* : ali *V* : ea *Fr. 1* sub armis *V* quaeri *V* **13** coercuerint *V* iusre *V* adtributi *V* **14** nouis nec *V* + foederis + *V* : foederatis *Fr. 1* : foederi *Harant; temptaui* non iis qui foederis ⟨modo rationem habent⟩ ⟨ne⟩ *om. V* adque *V* Eupanorum *V* inpositum *V* mores *V*

iniusta imperia probant, plus aequo et bono saeuisse in eos
uideri possum; quippe Euphranorem, praefectum a me im-
positum, ita occiderunt ut mors poenarum eius leuissima
42 fuerit. at cum processissem inde ad uisendas Larisam et
Antronas et Pteleon, qua in propinquo Delphi ⟨sunt⟩, sacri-
ficandi causa, ⟨ut⟩ multo ante debita uota persoluerem,
2 Delphos escendi. et his, criminis augendi causa, cum exer-
citu me isse adicitur; scilicet ut, quod nunc uos facere que-
3 ror, urbes occuparem, arcibus imponerem praesidia. uocate
in concilium Graeciae ciuitates per quas iter feci; queratur
unusquilibet militis mei iniuriam: non recusabo quin simu-
4 lato sacrificio aliud petisse uidear. Aetolis et Byzantiis prae-
sidia misimus et cum Boeotis amicitiam fecimus. haec,
qualiacumque sunt, per legatos meos non solum indicata
sed etiam excusata sunt saepe in senatu uestro, ubi aliquos
ego disceptatores non tam aequos quam te, Q. Marci, pa-
5 ternum amicum et hospitem, habebam. sed nondum Ro-
mam accusator Eumenes uenerat, qui calumniando omnia
detorquendoque suspecta et inuisa efficeret, et persuadere
uobis conaretur non posse Graeciam in libertate esse et
uestro munere frui quo⟨ad⟩ regnum Macedoniae incolume

42.1 at *Modius* : ac *V* Antronas *V* : Antrona *Fr.1* Pteleon *Bekker* : Pycleon *V* : Pylleon *Fr.1* : Pteleum *Turnebus* qua ... Delphi ⟨sunt⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1878, 72*) : qua ... Delphis *V* : quo in propinquo, sacrificandi causa *post* Delphos *positis Fr.1* : quia in propinquo eram *uel* quia in propinquo Delphi ⟨erant⟩, *del.* Delphos, *Madvig* : qua in propinquo Delphi *Vahlen* (*Op. Ac.*, *1.25*) : cum (*uel* qua) in propinquo Delphi ⟨essent⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 340*) ⟨ut⟩ *Madvig* : *om. V* **2** me isse *Kreyssig* : messe *V* : me fuisse *Fr.1* quod num *V* quaeror *V* occupare arcibus opponere *V* **3** quaeratur *V* simulatos *V* **4** Byzantis *V* Boetis *V* que Marci *V* **5** calumnia in omnia retorquendoque suscepta *V* quo regnum *V* incolumes *V*

6 esset. circumagetur hic orbis; erit mox qui arguat nequiquam Antiochum ultra iuga Tauri emotum; grauiorem multo Asiae quam Antiochus fuerit Eumenen esse; conquiescere socios uestros non posse quoad regia Pergami sit; eam arcem supra capita finitimarum ciuitatium impositam.
7 ego haec, Q. Marci et A. Atili, quae aut a uobis obiecta aut purgata a me sunt, talia esse scio ut aures ut animi audientium sint, nec tam referre quid ego aut qua mente fecerim,
8 quam quomodo id uos factum accipiatis. conscius mihi sum nihil me scientem deliquisse, et si quid fecerim imprudentia
9 lapsus, corrigi me et emendari castigatione hac posse. nihil certe insanabile nec quod bello et armis persequendum esse censeatis commisi; aut frustra clementiae grauitatisque uestrae fama uolgata per gentes est, si talibus de causis, quae uix querella et expostulatione dignae sunt, arma capitis et regibus sociis bella infertis.'

43 + Et dicentem et cum adsensum + Marcius auctor fuit mittendi Romam legatos; cum experienda omnia ad ultimum nec praetermittendam spem ullam censuissent, reliqua con-

6 hic *Fr. 1* : his *V* : *fort.* is nequiquam *Weiss.* : nequidquam *V* Anthiocum *V* iuga Tauri emotum *Gron.* : legatan remotum *V* : iuga Tauri remotum *Fr. 1* grauiorem ... Asiae *Fr. 1* : grauiore ... Asiaeque *V* : grauioremque ... Asiae *Hertz* : grauiorem ... Asiae suae *Rossbach* Antiocus *V* Eumenen esse *Hertz* (*sic, sed* Eumenem *Madvig* (*Em.*[1]), *ita in V scriptum esse putans*) : Eumene necesse *V* : Eumenem esse nec, non *ante* posse *del., Fr. 1* **7** haec quae M. et *V* accipiathis *V* **8** inprudentia *V* hac *V* : *del. Novák* **9** ne quod *V* grauitatis quae *V* quaerella et postulatione digna *V* **43.1** + et dicentem et cum adsensum + ... censuissent *u.p. 366*

2 sultatio erat quonam modo tutum iter legatis esset. ad id ⟨cum⟩ necessaria petitio indutiarum uideretur, cuperetque Marcius neque aliud conloquio petisset, grauate et in ma-
3 gnam gratiam petentis concessit. nihil enim satis paratum ad bellum in praesentia habebant Romani, non exercitum non ducem, cum Perseus, ni spes uana pacis occaecasset consilia, omnia praeparata atque instructa ⟨haberet⟩, et suo maxime tempore atque alieno hostibus incipere posset.
4 Ab hoc conloquio, fide indutiarum interposita, legati Ro-
5 mani in Boeotiam + conparati sunt +. ibi iam motus coeperat esse, discedentibus a societate communis concilii Boeotorum quibusdam populis, ex quo renuntiatum erat respondisse legatos appariturum quibus populis proprie societa-
6 tem cum rege iungi displicuisset. primi a Chaeronia legati, deinde a Thebis in ipso itinere occurrerunt, adfirmantes non interfuisse se quo societas ea decreta esset concilio; quos legati, nullo in praesentia responso dato, Chalcidem se

2 ⟨cum⟩ *hic Fr.1, post* indutiarum *Madvig* (*e*) : *om. V* grauatae *V* et in *Fr.1* : etiam *V* : et tamquam in (*om.* magnam) *Madvig* : *sic, sed* magnam *ret. Wesenberg* : eam ... petenti *Hartel* (*1866*) : et ut ... petenti *Ahrens* (*cf. JPhV 1905, 12*) : ut ... petenti *H.J.M.* (*ibid.*) : ut eam ... petenti *H.J.M.* : ⟨non⟩ (*uel* ⟨haud⟩) grauate etiam *Goldbacher* **3** presentia *V* nos exercitum *V* occecasset *V* consilia *V* : *om. Drak.* adque (*bis*) V haberet *om. V* hostibus *V* : hostium *Gron.* **4** ad hoc *V* Boetiam *V* + conparati sunt + *u.pp. 366–7* **5** discedentibus a societate *Fr.1* : descendentibus in societatem *V* : deserentibus societatem *Madvig* (*a*) concilii *Modius* : consili *V* : consilii *Fr.1* Boetorum *V* societate *V* **6** Chaeronia *H.J.M.* : Ceronia *V* : Cheronia *Fr.1* : Chaeronea *Sig.; u.* 35.46.3 *adn.* deinde Athenis *V* itineri *V* quos *Gron.* : quis *V* Calchidem *V*

7 sequi iusserunt. Thebis magna contentio orta erat ex alio
certamine. comitiis praetoris ⟨et⟩ Boeot⟨arch⟩arum uicta
pars iniuriam persequens coacta multitudine + decretum
8 Thebis si + ne Boeotarchae urbibus reciperentur. exsules
Thespias uniuersi concesserunt; inde – recepti enim sine
cunctatione erant – Thebas iam mutatis animis reuocati
decretum faciunt ut duodecim, qui priuati coetum et conci-
9 lium habuissent, exsilio multarentur. nouus deinde praetor
– Ismenias is erat, uir nobilis ac potens – capitalis poenae
absentes eos decreto damnat. Chalcidem fugerant; inde ad
Romanos Larisam profecti causam cum Perseo societatis in
Ismeniam contulerant; ex ⟨ea⟩ contentione ortum certamen.
10 utriusque tamen partis legati ad Romanos uenerunt, et ex-
sules accusatoresque Ismeniae et Ismenias ipse.
44 Chalcidem ut uentum est, aliarum ciuitatium principes, id
quod maxime gratum erat Romanis, suo quoque proprio
decreto regiam societatem aspernati Romanis se adiunge-
bant; Ismenias gentem Boeotorum in fidem Romanorum
2 permitti aequum censebat. inde certamine orto, nisi in tri-

44: *Pol.* 27.1–2; *de* tribunal (§ 2) *u. Tränkle, 181 adn. 13*

7–10 *locus minus clarus*: *Liuius nimis breviter Polybium est secutus; u. Walbank, 3.291* **7** praetoris ⟨et⟩ Boeot⟨arch⟩arum *Niese* (*3.114 adn. 4*) : praetoris Boetarum *V* : praetoriis Boetorum *Fr. 1* eo acta *V* + decretum Thebis si + *V* : decretum fecit Thebis *Fr. 1* : decretum Thebis fecit *Weiss.* : decreuit *Gitlbauer* (*109–10*) : decretum Thebis fixit *Goldbacher* ne bello et arce *V* **8** exules Tespias *V* Tebas *V* priuatis *V* exilio *V* **9** absentis *V* Calchidem *V* causam *V* : *post add.* ⟨initae⟩ *Crév.*, ⟨iunctae⟩ *Harant*, ⟨factae⟩ *Novák* Hismeniam *V* ex ⟨ea⟩ *Madvig* : ex *V* : ⟨et⟩ ex *Weiss.* : ⟨ea⟩ ex *H. J. M.* : ex ... certamen *del. Walker* **10** tamen *V* : *del. Zingerle* : tum *Damsté* exules *V* Iismeniae *V* **44.1** Calcidem *V* alarum *V* maxume *V* quoque proprio *V* : quique proprio *Fr. 1* : quique, *ret.* propriam *Kreyssig* (*Mel., 1.26*) : quique et proprio *Madvig* : quique proprie *Vahlen* (*GPS, 1.601*) regiam *Kreyssig* : propriam *V* : Persei *Fr. 1* aspernata *V* sed iungebant *V* Boetorum *V* aecum *V*

bunal legatorum perfugisset, haud multum afuit quin ab
3 exsulibus fautoribusque eorum interficeretur. Thebae quo-
que ipsae, quod Boeotiae caput est, in magno ⟨mo⟩tu erant,
4 aliis ad regem trahentibus ciuitatem, aliis ad Romanos. et
turba Coronaeorum Haliartiorumque conuenerat ad defen-
dendum decretum regiae societatis. sed constantia princi-
pum, docentium cladibus Philippi Antiochique quanta esset
uis et fortuna imperii Romani, uicta tandem multitudo et ut
tolleretur regia societas decreuit, et eos qui auctores pacis-
cendae amicitiae fuerant ad satisfaciendum legatis Chalci-
dem misit, fideique legatorum commendari ciuitatem iussit.
5 Thebanos Marcius et Atilius laeti audierunt, auctoresque et
his ⟨et⟩ separatim singulis fuerunt ad renouandam amici-
6 tiam mittendi Romam legatos. ante omnia exsules restitui
iusserunt et auctores regiae societatis decreto suo damna-
runt. ita, quod maxime uolebant, discusso Boeotico concilio
⟨Pelo⟩ponnesum proficiscuntur, Ser. Cornelio Chalcidem
7 accersito. Argis praebitum est iis concilium; ubi res ⟨...
nihil⟩ aliud a gente Achaeorum quam ut mille milites da-

2 exulibus *V* **3** ipse *V* Boetiae *V* ⟨mo⟩tu *Kreyssig* : tu *V* : tu⟨multu⟩ *Fr. 1* alii ... alis *V* **4** et *V* : ⟨eo⟩ et *Gron.* : ⟨eo⟩ *ante* conuenerat *Kreyssig* Haliartiorumque *Vasc.* : Aliatiorumque *V* : Aliartiorumque *Fr. 1* defendum *V* constantiae *V* Anthiocique *V* imperi *V* tandem *Madvig* : eadem *V* legatis *V* : legatos *uel del. Ruhl* (*JPhP 1888, 334*) Calcidem *V* conmendari *V* **5** leti *V* et his ⟨et⟩ *Gron.* : et his *V* : *fort.* his et **6** exules *V* maxume *V* Boeticoncilio *V* ⟨Pelo⟩ponnesum *Fr. 1* : ponnensum *V* : ⟨in Pelo⟩ponnesum *Madvig* (*e*); *cf.* 36.42.4, 38.32.3 Ser. *Fr. 2* : Serg. *V* Calchidem arcersito *V* **7** Argi *V* ii *V* res ⟨... nihil⟩ *Hertz* : res *V* : nihil *Fr. 1* : ⟨nihil f⟩ere *uel* re s⟨edulo tractata nihil fere⟩ *Goldbacher* Aceorum *V*

8 rent. id praesidium ad Chalcidem tuendam dum Romanus
exercitus in Graeciam traiceretur missum est. Marcius et
Atilius, peractis quae agenda in Graecia erant, principio
hiemis Romam redierunt.
45 Inde legatio sub idem tempus in Asiam ⟨et⟩ circum insulas
2 missa. tres erant legati, Ti. Claudius Sp. Postumius M. Iu-
nius. ii circumeuntes hortabantur socios ad suscipiendum
aduersus Persea ⟨pro⟩ Romanis bellum; et quo quaeque
opulentior ciuitas erat, eo accuratius agebant, quia minores
3 secuturae maiorum auctoritatem erant. Rhodii maximi ad
omnia momenti habebantur, quia non fouere tantum, sed
adiuuare uiribus suis bellum poterant, quadraginta nauibus
4 auctore Agesilocho praeparatis; qui cum in summo magi-
stratu esset – prytanin ipsi uocant –, multis orationibus per-
uicerat Rhodios ut omissa, quam saepe uanam experti es-
sent, regum fouendorum spe Romanam societatem, unam
5 tum in terris uel uiribus uel fide stabilem, retinerent. bellum
imminere cum Perseo; desideraturos Romanos eundem
naualem apparatum quem nuper Antiochi quem Philippi

45: *Pol.* 27.3; *u. Tränkle, 104 adn. 9*

8 Calcidem *V* **45.**1 ⟨et⟩ circum *Duker* : circum *V* : ⟨ac⟩ circum *Weiss.* : circum⟨que⟩ (*JPhV 1888, 104*) *uel* circum⟨iacentesque⟩ *H.J.M.* : circum⟨iectasque⟩ *Novák* (*JPhV 1903, 14*) **2** Ti. *Sig.* : T. *V* Sp. *Drak.* : P. *V* aduerus *V* ⟨pro⟩ *om. V* ciuitates *V* qua *V* **3** Rodi maximum ... monimenti *V* fouere *Kreyssig* : fauere *V* : fauore *Hartel* adiuuare *Hertz* : adiuuarent *V* : adiuuare etiam *Fr.1* : adiuuare *post* suis *Hartel* Agesilocho *scripsi* : Hegesilico *V* : Hegesilo *Fr.1* : Hegesilocho *Ursinus; cf. Walbank, 3.295; sed u.* 43.9 Hismeniam *V* **4** magistratum *V* multi *V* orationibus *V* : rationibus *Fr.1* peruicerat Rhodios *Fr.1* : *sic, sed* Rodios *V* : peruicerat, Rhodii *Drak.* : perduxerat (*uel* peruicerat ⟨apud⟩) Rhodios *Madvig* : perpulerat Rhodios *Weiss.* (*1876*) : peruicerat *Novák* (*ZöG 1890, 970*), *H.J.M.* (*JPhV 1890, 185 adn. 1*) saepe una *V* societationem una *V* stabiles *V* **5** imminerentum Perseo *V* Anthioci *V*

6 ante bello uidissent. trepidaturos tum repente paranda
classe cum mittenda esset, nisi reficere naues, nisi instruere
naualibus sociis coepissent. ⟨id⟩ eo magis enixe faciendum
7 esse ut crimina delata ab Eumene fide rerum refellerent. his
incitati quadraginta nauium classem instructam ornatam-
⟨que⟩ legatis Romanis aduenientibus, ut non exspectatam
8 adhortationem esse appareret, ostenderunt. et haec legatio
magnum ad conciliandos animos ciuitatium Asiae momen-
tum fuit. Decimius unus sine ullo effectu, captarum etiam
pecuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis, Ro-
mam rediit.
46 Perseus, cum ab conloquio Romanorum in Macedoniam
recepisset sese, legatos Romam de incohatis cum Marcio
condicionibus pacis misit; et Byzantium et Rhodum et ⟨...
2 litteras ...⟩ legatis ferendas dedit. in litteris eadem sententia
ad omnes erat, conlocutum se cum Romanorum legatis;
quae audisset quaeque dixisset ita disposita ut superior fu-
3 isse in disceptatione uideri posset. apud Rhodios legati
+ assederunt + confidere pacem futuram; auctoribus enim
Marcio atque Atilio missos Romam ⟨legat⟩os. si pergerent

46.1–6: *Pol.* 27.4

6 tum *hic V* : *ante* reficere *Damsté*   paranda *V* : ⟨in⟩ paranda *H.J.M.*   esse nisi reuicere *V*   ⟨id⟩ *om. V*   eo agit enixae faciundum est se ut *V*   **7** ornatam⟨que⟩ *Fr.1* : ortanam *V* : *fort.* ornatam   expectatam adornationem *V*   **8** fuit *V* : habuit *uel* fecit *Madvig* (*Em.*[1])   redit *V*   **46.**1 ab *Kreyssig* : ad *V* : a *Fr.1*   et ⟨... litteras ...⟩ *u.p. 367*   legati *V*   **2** eadem sententia ad omnis erat *V* : ⟨scripta⟩ *uel* ⟨scriptum⟩ *excidisse coni. Weiss.* (*1864*)   audissentq. quae *V*   disposita *V* : exposita *Gron.* **3** aput *V*   + assederunt + *V* : addiderunt *Fr.1* : asseuerauerunt *Hertz*: adiecerunt *Novák* (*1894*)   adque *V*   missos Romam ⟨legat⟩os *Fr.1* : missos Romanos *V* : ⟨legat⟩os missos Romam *Weiss.*

Romani contra foedus mouere bellum, tum omni gratia omni ope adnitendum fore Rhodiis ut reconcilient pacem;
4 si nihil deprecando proficiant, id agendum ne omnium rerum ius ac potestas ad unum populum perueniat. cum ceterorum id interesse tum praecipue Rhodiorum, quo plus inter alias ciuitates dignitate atque opibus excellant; quae serua atque obnoxia fore si nullus alio sit quam ad Roma-
5 nos respectus. magis et litterae et uerba legatorum benigne sunt audita quam momentum ad mutandos animos habue-
6 runt; potentior esse partis melioris auctoritas coeperat. responsum ex decreto est optare pacem Rhodios; si bellum esset, ne quid ab Rhodiis speraret aut peteret rex quod ueterem amicitiam, multis magnisque meritis pace belloque
7 partam, diiungeret sibi ac Romanis. ab Rhodo redeuntes Boeotiae quoque ciuitates Thebas et Coroneam et Haliartum adierunt, quibus expressum inuitis existimabatur ut re-
8 licta regia societate Romanis adiungerentur. Thebani nihil moti sunt, quamquam et damnatis principibus et restitutis
9 exsulibus suscensebant Romanis. Coronaei et Haliartii, fauore quodam insito in reges, legatos in Macedoniam miserunt, praesidium petentes quo se aduersus impotentem
10 superbiam Thebanorum tueri possint. cui legationi respon-

46.7–10: *Pol.* 27.5: *u. Walbank,* 3.297–8

adnitendum *Heraeus* : penitendum *V* : enitendum *Fr. 1* Rhodis *V* **4** depraecantdo *V* praecipuae *V* quo *Crév.* : qui *V* adque ... que ... adque *V* fores nullus *V* **5** potentioris se partis *V* **6** separaret *V* quid *V* parta *V* ac *Madvig* : ab *V* **7** Boetiae *V* Thebas *Madvig* : et Thebas *V;* Thisbas *scribi debuit, sed Liui aetate textus Polybi iam corruptus erat; u. Walbank, l.c.; contra Tränkle, 39–40 adn. 72* Haliartum *Vasc.* : me talia Romam *V* : Aliartum *Fr. 1* inuitiis *V* adiungeretur *V* **8** quamquam *Novák* (*ZöG 1892, 203*) : et quamquam nihil *V* : quanquam non nihil *Fr. 1* **9** Haliartii *Vasc.* : Haliarte *V* : Aliartii *Fr. 1* inpotentem *V* possint *V* : possent *Wesenberg*

sum ab rege est praesidium se propter indutias cum Roma-
nis factas mittere non posse; tamen ita suadere ab Theba-
norum iniuriis qua possent ut se uindicarent, ne Romanis
praeberent causam in se saeuiendi.
47 Marcius et Atilius Romam cum uenissent, legationem in
Capitolio ita renuntiarunt ut nulla re magis gloriarentur
2 quam decepto per indutias et spem pacis rege. adeo enim
apparatibus belli fuisse instructum, ipsis nulla parata re, ut
omnia opportuna loca praeoccupari ante ab eo potuerint
3 quam exercitus in Graeciam traiceretur. spatio autem indu-
tiarum sumpto + hae cum uenturum + illum nihil paratio-
rem, Romanos omnibus instructiores rebus coepturos
bellum. Boeotorum quoque se concilium arte distraxisse,
ne coniungi amplius ullo consensu Macedonibus possent.
4 haec ut summa ratione acta magna pars senatus adproba-
bat; ueteres et moris antiqui memores negabant se in ea
5 legatione Romanas agnoscere artes. non per insidias et noc-
turna proelia, nec simulatam fugam improuisosque ad in-
cautum hostem reditus, nec ut astu magis quam uera uirtute
gloriarentur, bella maiores gessisse; indicere prius quam
gerere solitos bella, denuntiare + etiam interdum + finire

47: *Diod.* 30.7.1; *cf. Pol.* 13.3.1–8

10 ad rege *V* ita suadere *V* : suadere ita *Fr. 1* ab *Kreyssig* : ad *V* : a *Fr. 1* Tebanorum *V* **47.1** quem *V* **2** ab eo enim *V* **3** + haec cum uenturum + *u.p. 367* Boetorum *V* distraxisse ne *Fr. 1* : distraxissent ne *V* : distraxisse ut ne *Harant* : distraxisse ut non *Novák* (*JPhV 1884, 105*) coniugi *V* **4** adprobat *V* mores *V* arces *V* **5** nocturnas *V* ne simulatam *V* inprobi eosque *V* bella magis quam maiores *V* indice *V* cerere *V* denuntiare + etiam interdum + *u.p. 367*

6 in quo dimicaturi essent. eadem fide indicatum Pyrrho regi
medicum uitae eius insidiantem; eadem Faliscis uinctum
7 traditum proditorem liberorum. + regis + haec Romana
esse, non uersutiarum Punicarum neque calliditatis Grae-
cae, apud ⟨quos⟩ fallere hostem quam ui superare glorio-
8 sius fuerit. interdum in praesens tempus plus profici dolo
quam uirtute; sed eius demum animum in perpetuum uinci
cui confessio expressa sit se neque arte neque casu, sed
conlatis comminus uiribus iusto ac pio esse bello supera-
9 tum. haec seniores, quibus noua ac nimis ⟨... minus⟩ place-
bat sapientia; uicit tamen ea pars senatus cui potior utilis
quam honesti cura erat, ut comprobaretur prior legatio
Marci, et eodem rursus in Graeciam cum ⟨...⟩ quinquere-
mibus remitteretur, iubereturque cetera uti e re publica
10 uisum esset agere. A. quoque Atilium miserunt ad occu-
pandam Larisam in Thessalia, timentes ne si indutiarum
dies exisset, ⟨Perseus⟩ praesidio eo misso caput Thessaliae
11 in potestate haberet. duo milia peditum Atilius ab Cn. Sici-
12 nio accersere ad eam rem agendam iussus. et P. Lentulo,

6 Pyrro megi *V* libererorum *V* **7** + regis + *V* : *del Gruter* : magis⟨trum⟩ *Gron.* : legi *Benedict* : ⟨in⟩ Faliscis ... uirgis. *Heusinger* : legis ... Romanae *Kreyssig* : uere *Weiss.* : ue⟨re ges⟩ta *Koch* : re⟨li⟩gi⟨oni⟩s ... Romanae *Vahlen* (*GPS, 1.601–2*) Graeciae aput fallere *V* **8** neque parte neque casus *V* bellum *V* **9** ac nimis ⟨... minus⟩ *Hertz* : ac nimis *V* : haec minus *Fr. 1* : ea minus *Bekker* : minus *Novák* (*JPhV 1901, 25*) : ac nimis ⟨callida minus (*uel* non)⟩ *id.* : ac nimis ⟨astuta minus⟩ *Goldbacher* tanen *V* potiori *V* utilis *Fr. 1* : utilius *V* : utilium *Siesbye* (*ap. Madvig*) conprobaretur *V* legatio M. *V* eodem ... in Graeciam *V* : *del.* eodem *uel* in Graeciam *Duker* : idem *pro* eodem *A. Perizonius* cum ⟨...⟩ *lac. ind. Duker* **10** in Thessalia *V* : in Thessaliam *Fügner* (*BPhW 1901, 1200*) : *del. H.J.M.* ⟨Perseus⟩ *Fr. 1* : *om. V* : ⟨rex⟩ *post* haberet *Hertz* **11** .II. duo peditum *V* Atillius ab cōs. *V* accersere *Kreyssig* : accenśdere *V* : accipere *Fr. 1*

qui ex Achaia redierat, trecenti milites Italici generis dati,
ut Thebis daret operam ut in potestate Boeotia esset.
48 His praeparatis, quamquam ad bellum consilia erant desti-
2 nata, senatum tamen praeberi legatis placuit. eadem fere
quae in conloquio ab rege dicta erant relata ab legatis. insi-
diarum Eumeni factarum crimen et maxima cura et minime
tamen probabiliter – manifesta enim res erat – defensum;
3 cetera deprecatio erat. sed non eis animis audiebantur qui
aut doceri aut flecti possent. denuntiatum extemplo moeni-
bus urbis Romae, Ita⟨lia⟩ intra tricesimum diem excede-
4 rent. P. Licinio deinde consuli, cui Macedonia provincia
obuenerat, mandatum ut exercitui diem primam quamque
5 diceret ad conueniendum. C. Lucretius praetor, cui classis
prouincia erat, cum quadraginta quinqueremibus ab urbe
profectus; nam ex refectis nauibus alias in alium usum reti-
6 neri ad urbem placuit. praemissus a praetore est frater ⟨M.⟩
Lucretius cum quinqueremi una, iussusque ab sociis ex foe-
7 dere acceptis nauibus ad Cephallaniam classi occurrere. ab
Reginis triremi una ⟨sumpta⟩, ab Locris duabus, ab Vriti-

48.1–4: *Pol.* 27.6, *Diod.* 30.1, *App. Mac.* 11.5–9; *u.* 36.1–7

12 Boetiae *V* **48.**2 fere que in *V* manisest enim *V* depraecatio *V* **3** quia aut *V* Romae ita intra *V* trigesimum *Grut.* : XXX *V* **4** mandatum *Wesenberg*: denuntiatum *V* **5** rex refectis *V* **6** ⟨M.⟩ *Gron.* : *om. V* quinqueremi *Wesenberg* : quinqueremes *V*: quinquereme *Fr.1* iussus quae *V* Cephallaniam *Hertz* : Cepaliam *V*: Cephaleniam *Fr.1* : Cephalleniam *Sig.* : *sic etiam* §§ 8–9, *nisi* § 9 Cepallaniam *V; cf.* 37.3 *adn.* classe *V* **7** ⟨sumpta⟩ (*uel* ⟨data⟩) *Weiss.* : *om. V* : occurrere, ... quattuor. *distinxit Madvig* Vritibus *V* (*def. Radke, RE, ixA.1005, ut de Vereto*) : Vriatibus *Gron.* : Veliatibus *Doujat*: Thuriis *Cluuerius* : Thurinis *Schäfer* (*JPhP 1876, 368*)

bus quattuor, praeter oram Italiae superuectus Calabriae
extremum promunturium, Ionio mari Dyrrachium traicit.
8 ibi decem ipsorum Dyrrachinorum, duodecim Issaeorum,
quinquaginta quattuor Genti regis lembos nanctus, simu-
lans se credere eos in usum Romanorum comparatos esse,
omnibus abductis die tertio Corcyram, inde protinus in Ce-
9 phallaniam traicit. C. Lucretius praetor, ab Neapoli profec-
10 tus, superato freto die quinto in Cephallaniam transmisit. ibi
stetit classis, simul opperiens ut terrestres copiae trai-
cerentur, simul ut onerariae ex agmine suo per altum dissi-
patae consequerentur.
49 Per hos forte dies P. Licinius consul, uotis in Capitolio nun-
2 cupatis, paludatus ab urbe profectus est. semper quidem ea
res cum magna dignitate ac maiestate + quaeritur +; prae-
cipue conuertit oculos animosque cum ad magnum nobi-
lemque aut uirtute aut fortuna hostem euntem consulem
3 prosequuntur. contrahit enim non officii modo cura, sed
etiam studium spectaculi, ut uideant ducem suum, cuius
imperio consilioque summam rem publicam tuendam per-
4 miserunt. subit deinde cogitatio animos qui belli casus,
quam incertus fortunae euentus communisque Mars belli

49.2: *Pol. fr.*234

Italiae superuectus *Fr. 1* : siuperuectus Italiae *V*: superuectus *Weiss.* Ionio *Madvig* : in Ionio *V* Dyrracium *V* **8** Dyrracinorum *V* Isseorum *V* conparatus *V* adductis *V* **9** praetor ne ab in *Fr. 1* : per *V*: per ⟨mare Ionium⟩ *Madvig* : per ⟨... in⟩ *Hertz* **10** ut terres ut terrestris *V* et agmine *V* **49.**2 + quaeritur + praecipuae *V* : geritur : praecipue *Fr. 1* : geritur : praecipue ⟨tamen⟩ *ed. Lugd. 1553* : agitur; ⟨tum uero⟩ praecipue *Novák* (*JPhV 1883, 340*) : agitur; praecipue (*uel* praecipue ⟨uero⟩) *id.* magnum *V*: magnum ⟨bellum⟩ *Jörgensen* (*JPhV 1881, 180*) conss. *V*: *post* consulem *add.* ⟨homines⟩ *Novák* prosecuntur *V* **3** offici modo curam *V* **4** animos *Madvig* (*a*) : animi *V* : animum *Fr. 1* : animis *Wesenberg*

5 sit; aduersa secundaque, quae inscitia et temeritate ducum
clades saepe acciderint, quae contra bona prudentia et uir-
6 tus attulerit. quem scire mortalium utrius mentis utrius for-
tunae consulem ad bellum mittant? triumphantemne mox
cum exercitu uictore scandentem in Capitolium ad eosdem
deos a quibus proficiscatur uisuri, an hostibus eam praebi-
7 turi laetitiam sint? Persei autem regi, aduersus quem ibatur,
famam et bello clara Macedonum gens et Philippus pater,
inter multa prospere gesta Romano etiam nobilitatus bello,
praebebat; tum ipsius Persei numquam ex quo regnum ac-
8 cepisset desitum belli exspectatione celebrari nomen. cum
his cogitationibus omnium ordinum homines proficiscen-
9 tem consulem prosecuti sunt. duo consulares tribuni mili-
tum cum eo missi, C. Claudius Q. Mucius, et tres inlustres
iuuenes, P. Lentulus et duo Manlii Acidini: alter + M. +
10 Manli, alter L. Manli filius erat. cum iis consul Brundisium
ad exercitum atque inde cum omnibus copiis transuectus,
ad Nymphaeum in Apolloniatium agro posuit castra.
50 Paucos ante dies Perseus, postquam legati ab Roma re-
gressi praeciderunt spem pacis, consilium habuit. ibi ali-
2 quam⟨diu⟩ diuersis sententiis certatum est. erant quibus uel

5 secundaque, quae *Madvig* : secunda quaeque *V* cladis *V* que contra *V* **6** uictorem *V* scandentem in *Kreyssig* : stantem in *V* : scandentem *Fr.1* **7** Persei *V* : Persi *Fr.1* : Perseo *ed. Lugd. 1553* regis *V* fama *V* claram *V* cens *V* expectatione *V* **8** cogitationum *V* **9** Manlii *Fr.1* : Manli *V* : ⟨L.⟩ Manlii *Drak.* Acili *V* + M. + *V* : *corruptum esse uidit Duker* : M'. *Gron.; u. MRR, 1.419 adn. 1* L. Man filius *V* **10** exercitum *V* : *post add.* ⟨uenit⟩ *uel* ⟨abiit⟩ *Drak.*, ⟨profectus⟩ *Madvig* (*a*)*; u.* 34.26.9, 36.7.15 *adnn., Pettersson, 72* Nymphaeum *Vasc.* : Nympheum *V* Apolloniatium *Kreyssig* : Apollonio. m *V* : Apolloniati *Fr.1* **50.**1 praegressi *V* praeciderunt *Wesenberg* : praeciderint *V* : praeciderant *Fr.1* spe paucis *V* habuit *u.* 51.1 *adn.* aliquam⟨diu⟩ *Sig.* : aliquam *V* **2** erat *V*

stipendium ⟨pendendum⟩, si iniungeretur, uel agri parte
cedendum, si multarent, quidquid denique aliud pacis causa
patiendum esset, non recusandum uideretur, nec commit-
3 tendum ut in aleam tanti casus se regnumque daret. si pos-
sessio haud ambigua regni maneret, multa diem tempusque
adferre posse, quibus non amissa modo reciperare, sed ti-
4 mendus ultro iis esse quos nunc timeret posset. ceterum
multo maior pars ferocioris sententiae erat. quidquid cessis-
set, cum eo simul regno protinus cedendum esse adfirma-
5 bant. neque enim Romanos pecunia aut agro egere, sed hoc
scire, cum omnia humana tum maxima quaeque et regna et
6 imperia sub casibus multis esse; Carthaginiensium opes fre-
gisse sese, et ceruicibus eorum praepotentem finitimum re-
gem imposuisse; Antiochum progeniemque eius ultra iuga
7 Tauri emotum; unum esse Macedoniae regnum et regione
propinquum et quod, + quia sic tibi + populo Romano sua
fortuna labet, antiquos animos regibus suis uideatur posse
8 facere. dum integrae ⟨res sint, statuere⟩ apud animum
suum Persea debere utrum singula concedendo nudatus ad
extremum opibus extorrisque regno Samothracam aliamue

⟨pendendum⟩ *om. V* ad aliud paucis *V* in alia *V* **3** possessi aut *V* ultro isset quos *V* **5** agros egeres *V* maxime *V* sub *V* : sub⟨iecta⟩ *Weiss.* **6** sese *V* : *del. Crév.* ceruibus *V* inposuisse *V* Antiocum *V* Turi *V* emotum *Gron.* : ermotum *V* : remotum *Fr. 1* : ⟨montis⟩ emotum *Weiss.* **7** Macaedoniae *V* regionem propincum *V* + quia sic tibi + *V* : sicubi *Fr. 1* : ⟨opibus⟩ sicubi *Madvig* : quia stet, ubi *Seyffert* : sua ui *uel* facile (*1876*) sicubi *Weiss.* : ⟨praeclarum bello⟩ quod sicubi *Hartel* (*1866*) : qui⟨dem⟩, sicubi *Harant* : quia ⟨sit opulenta⟩, sicubi *Novák* (*JPhV 1884, 105*) : quia ⟨multum opibus ualeat et potentia⟩, sicubi *Goldbacher* uidebatur *V* **8** ⟨res sint, statuere⟩ *Kreyssig* : *om. V* : ⟨res⟩, *asterisco in mg. posito, Fr. 1* : ⟨res sint, cogitare⟩ *Sig.* : ⟨res sint⟩ ... Persea ⟨statuere⟩ *ed. Ven. 1592* : ⟨res sunt, statuere⟩ *Drak.* : ⟨res sint, semel statuere⟩ *Cobet* aput *V* sum *V* Samotraciam *V; u. p. X*

quam insulam petere ab Romanis, ubi priuatus, superstes
9 suo regno, in contemptu atque inopia consenescat, malit, an
armatus, uindex fortunae dignitatisque suae aut, ⟨ut⟩ uiro
forti dignum sit, patiatur quodcumque casus belli tulerit,
10 aut uictor liberet orbem terrarum ab imperio Romano. non
esse admirabilius Romanos Graecia pelli quam Hanniba-
lem Italia pulsum esse. neque hercule uidere qui conueniat
fratri adfectanti per iniuriam regnum summa ui restitisse,
11 alienigenis bene parto eo cedere. postremo ita ⟨de⟩ bello et
pace quaeri ut inter omnes conueniat nec turpius quicquam
esse quam sine certamine cessisse regno, nec praeclarius
quam pro dignitate ac maiestate omnem fortunam exper-
tum esse.
51 Pellae, in uetere regia Macedonum, hoc consilium erat. 'ge-
ramus ergo' inquit 'dis bene iuuantibus, quando ita uidetur,
bellum;' litterisque circa praefectos dimissis, Citium – Ma-
2 cedoniae oppidum est – copias omnes contra⟨hit⟩. ipse, cen-
tum hostiis sacrificio regaliter Mineruae quam uocant Alci-
demon facto, cum purpuratorum et satellitum manu profec-
tus Citium est. eo iam omnes Macedonum ⟨et⟩ externorum

priuatus *V* : *del. Cobet* supertes *V* contentu adque *V* militaria armatus *V* **9** dignitatis quae *V* aut ⟨ut⟩ *Kreyssig* : aut *V* : ita ut *Fr. 1* : ut *Bekker* liberarit *V* **10** restituisse *V* **11** ⟨de⟩ ... quaeri *Walker* : *om.* de *V* : bellum et pacem quaeri *Gron.* : bello pacem praeferri *Drak.* : bello et pace quaeri ⟨res⟩ *Weiss.* (praeclarius) quam *Weiss.* (*1876*) : quicquam *V* : quicquam ⟨quam⟩ *Fr. 1* ad *V* **51.**1 Pelle *V* erat *V* : ⟨uic⟩erat *Hartel* : Pellae ... erat *post* habuit (50.1) *posuit Roobol* inquid *V* ut terris quae circa *V* Titium *V; cf. Hammond, 166* omnis *V* **1–2** contra ipsa *V* **2** hostis *V* Alcidemon facto *Kreyssig* : Alcidem confacto *V* : Alcidem confecto *Fr. 1* : Alcidemon confecto *Turnebus* manus *V* ⟨et⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.591*) : *om. V* : externorum⟨que⟩ *Fr. 1*

3 auxiliorum conuenerant copiae. castra ante urbem ponit
omnesque armatos in campo struxit; summa omnium qua-
draginta ⟨tria⟩ milia armata fuere; quorum pars ferme dimi-
4 dia phalangitae erant; Hippias Beroeaeus praeerat. delecta
deinde et uiribus et robore aetatis ex omni caetratorum
numero duo ⟨milia⟩ erant : agema hanc ipsi legionem uoca-
bant; praefectos habebat Leonnatum et Thrasippum + Eu-
5 lyestas +. ceterorum caetratorum, trium ferme milium ho-
minum, dux erat Antiphilus Edessaeus. Paeones et ex Paro-
ria et Parstrymonia – sunt autem ea loca subiecta Thraciae
– et Agrianes, admixtis etiam Thracibus incolis, trium mi-
6 lium ferme et ipsi expleuerunt numerum. armauerat con-
traxeratque eos Didas Paeon, qui adulescentem Deme-
7 trium occiderat. et armatorum duo milia Gallorum erant,
praefecto Asclepiodoto ab Heraclea ex Sintis; tria milia
Thracum liberorum suum ducem habebant. Cretensium par
ferme numerus suos duces sequebatur, Susum Phalasar-

3 poni *V* omnis armatosque *V* struxit *V*: ⟨in⟩struxit *Gron.* ⟨tria⟩ *Gron.* : *om. V; cf.* § 11 armata *V*: armati *Duker* : armatorum *Kreyssig* **4** Beroeaeus *Sig.* : Bereus *V* ut uiribus *V* caetratorum *Drak.* : cetratiorum *V* duo ⟨milia⟩ erant: agema *Kreyssig* : duo erant hagema *V* : duo erant agemata, *Fr.1* Trasippum *V* + Eulyestas + *V* : Elymiotas *Turnebus* : Lyncestas *Gron.* : Euiestas *Pelekides* (*AE 1934/5, 127*) **5** caetratorum *Drak.* : cetratorum *V* millium *V* Anthipilus Aedissaeus *V* Parona *V* Parstrymonia *V* : Parastrymonia *Madvig* Traciae *V* et *V* : *del. Wesenberg* Acriones *V* Trecibus *V* incolis *V* : accolis *Weiss.* millium *V* expleuerunt *V* : expleuerant *Madvig* **6** armauerant *V* Pheon *V* **7** praefecto Asclepiodoto *Fr.1* : praefectus Asclepiodoto *V* : praefectus Asclepiodotos *Hartel* (*1866*) : *sic, sed* -tus *H.J.M.* : *post* Asclepiodoto *distinxit Launey* (*1.522 adn. 8*) ex Sintis *Kreyssig* : ex intris *V* : ex Sintiis *Fr.1* : et Sintis *Drak.* : ⟨et⟩ ex Sintis *Weiss.* Trecum *V* ducem habebant *V* : ⟨Antaeum⟩ *uel* ⟨Antean⟩ *post* habebant *Rossbach* : *lac. post* ducem *posuit Damsté* ferme *Novák* (*JPhV 1906, 11*) : mene *V* : pene *Fr.1*

8 naeum et Syllum Gnosium. et Leonides Lacedaemonius
quingentis ex Graecia, mixto generi hominum, praeerat. re-
gii is generis ferebatur, exsul damnatus frequenti concilio
9 Achaeorum litteris ad Persea deprensis. Aetolorum et Boe-
otorum, qui non explebant plus quam quingentorum omnes
numerum, Lyco Achaeus praefectus erat. ex his mixtis tot
populorum tot gentium auxiliis duodecim milia armatorum
ferme efficiebantur. equitum ex tota Macedonia contraxe-
10 rat ⟨tria⟩ milia. uenerat eodem Cotys, Seuthis filius, rex
gentis Odrysarum, cum mille delectis equitibus, pari ferme
11 peditum numero. ita summa totius exercitus undequadra-
ginta ⟨milia⟩ peditum erant, quattuor equitum. satis consta-
bat, secundum eum exercitum quem magnus Alexander in
Asiam traiecit, numquam ullius Macedonum regis copias
tantas fuisse.
52 Sextus et uicesimus annus agebatur ex quo petenti Philippo
2 data pax erat; per id omne tempus quieta Macedonia et
progeniem ediderat, cuius magna pars matura militiae es-
set, et leuibus bellis Thracum accolarum, quae exercerent
3 magis quam fatigarent, sub adsidua tamen militia fuerat. et
diu meditatum Philippo primo deinde et Persei Romanum
4 bellum omnia ut instructa parataque essent effecerat. mota

Phalasarnaeum *Heraeus* : Phalasarneum *V* : Phalasarnium *Drak.* **8** Lacaedemonius *V* Graeciam misso genere *V* regii is ... ferebatur *Fr. 1* : regis ... ferebat *V* : regii ... ferebatur *Hartel* (64–5) : regii se ... ferebat *uel* regii is ... ⟨se⟩ ferebat *Roobol* exuls̊ *V* Acheorum *V* **8–9** depressis Aetolum et Boetorum *V* **9** Aceus *V* ⟨tria⟩ *om. V* **10** Cotys Seuthis *Hertz* : Coteseuthis *V* : Cotys Seuthae *Fr. 1* **11** ⟨milia⟩ *om. V* **52.2** cuius Macedonia magna *V* Tracum *V* que *V* **3** effecerant *V* **4** motam *V*

parumper acies, non iusto decursu tamen, ne stetisse tan-
tum in armis uiderentur; armatosque, sicut erant, ad con-
5 tionem uocauit. ipse constitit in tribunali, circa se habens
filios duos, + cuius uel quorum pars + Philippus natura
frater adoptione filius, minor, quem Alexandrum uocabant,
6 naturalis erat. cohortatus est milites ad bellum; iniurias po-
7 puli Romani in patrem se⟨que⟩ commemorauit: illum omni-
bus indignitatibus compulsum ad rebellandum, inter appa-
ratum belli fato oppressum; ad se simul legatos simul mili-
8 tes ad occupandas Graeciae urbes missos. fallaci deinde
conloquio per speciem reconciliandae pacis extractam hie-
mem, ut tempus ad comparandum haberent; consulem
nunc uenire cum duabus legionibus Romanis, quae ⟨singu-
lae sena milia peditum⟩ trecenos equites habeant, et pari
9 ferme numero sociorum peditum equitumque. eo ut acce-
dant regum auxilia, Eumenis et Masinissae, non plus
10 + septem + milia peditum duo equitum futura. auditis hos-
tium copiis respicerent suum ipsi exercitum, quantum nu-
mero quantum genere militum praestarent tironibus raptim
ad id bellum conscriptis, ipsi a pueris eruditi artibus mili-

5 + cuius uel quorum pars + *V* : quorum maior *Fr.1* : cuius paris *Madvig* : iuuenes, quorum maior *M. Müller* (*GGA 1883, 751*) **6** iniurias *Crév.* : iniuriam *V* se⟨que⟩ commemorauit *Fr.1* : se omnem orauit *V* : seque memorauit *Harant* : ⟨et in⟩ se commemorauit *Fügner* (*BPhW 1901, 1200*) : ⟨et⟩ se commemorauit *H.J.M.* **7** dignitationibus *V* conpulsum *V* **8** deinde *Fr.1* : dein dein *V* : dein *Bekker* : deinde ab *Harant* haberet coss̄. *V* que *V* ⟨singulae ... peditum⟩ *Gron.* : *om. V* : *sic, sed* quina *Drak.* (*in adn.; in textu lac. post* quae *posuit*) trecenos *Sig.* : tricenos *V* **9** + VII + *V* : *lac.* ante septem *Duker* : ⟨uiginti⟩ septem *Dobree* (*2.382*) : ⟨triginta⟩ septem *H.J.M.; sed fort. et* VII *corruptum est; u.* 55.8, 62.2

11 tiae, tot subacti atque durati bellis. auxilia Romanis Lydos
et Phrygas et Numidas esse, sibi Thracas Gallosque, fero-
cissimas gentium. arma illos habere ea quae sibi quisque
parauerit pauper miles, Macedonas prompta ex regio appa-
12 ratu, per tot annos patris sui cura et impensa facta. com-
meatum illis cum procul tum omnibus sub casibus maritimis
fore; se et pecuniam et frumentum, praeter reditus metal-
13 lorum, in decem annos seposuisse. omnia quae deorum in-
dulgentia quae regia cura praeparanda fuerint, plena cumu-
14 lataque habere Macedonas; animum + hos + habendum
esse quem habuerint maiores eorum, qui Europa omni do-
mita transgressi in Asiam incognitum famae aperuerint ar-
mis orbem terrarum, nec ante uincere desierint quam Ru-
15 bro mari inclusis quod uincerent defuerit. at hercule nunc
⟨non⟩ de ultimis Indiae oris, sed de ipsius Macedoniae pos-
sessione certamen fortunam indixisse. cum patre suo geren-
tes bellum Romanos speciosum Graeciae liberandae ⟨prae⟩-

52.12, 14: *Plut. Paull.* 8.8, *Iust.* 33.1.3

10 adque durati belli *V* **11** Phygos *V* Tracas *V* illos *Fr. 1* : tplios *V* : ⟨et tela⟩ illos *Weiss.* que *V* Macedona *V* inpensa *V* facta *V* : facto *Wesenberg* **12** commeatu *V* omnibus sub *V* : sub omnibus *Novák* preter *V* **13** fuerint *Duker* : fuerant *V* **14** animum + hos + ... quem *V; del.* hos *Fr. 1* : animum his ... quem *Kreyssig* : animum eis (*uel* ideo) ... quem *Weiss.* : animum ⟨in⟩ hos⟨tes⟩ ... quem *Hartel* (*1866*) : animos h⟨abend⟩os ... quos *Vahlen* (*Hermes 1882, 610*) : animum mod⟨o⟩ ... quem *Cobet* : animum hod⟨ie⟩ ... quem *Goldbacher* in Italiam *V* famae *V* : fama *Sig.* aperuerunt *V* negante *V* inclusa *V* defuerint *V* **15** ad hercule nunc de *V* Indiae *Vasc.* : Indicae *V* fortuna *V* gerentis *V* ⟨prae⟩tulisse *Gron.* : tulisse *V*

16 tulisse titulum: nunc propalam Macedoniam in seruitutem
petere, ne rex uicinus imperio sit Romano, ne gens bello
nobilis arma habeat. haec enim tradenda superbis dominis
esse cum rege regnoque, ⟨si⟩ absistere bello et facere impe-
rata uelint.

53 Cum per omnem orationem satis frequenti adsensu succla-
matum est, tum uero ea uociferatio simul indignantium mi-
nitantiumque, partim iubentium bonum animum habere re-
gem, exorta est ut finem dicendi faceret, tantum iussis ad
2 iter parare; iam enim dici mouere castra ab Nymphaeo Ro-
manos. ⟨contione⟩ dimissa ad audiendas legationes ciui-
3 tatium Macedoniae se contulit. uenerant autem ad pecunias
pro facultatibus quaeque suis et frumentum pollicendum ad
4 bellum. omnibus gratiae actae, remissum omnibus; satis re-
gios apparatus ad ea dictum sufficere. uehicula tantum im-
perata, ut tormenta telorumque missilium ingentem uim
praeparatam bellicumque aliud instrumentum ueherent.
5 Profectus inde toto exercitu, Eordaeam petens, ad Begorri-
tim quem uocant lacum positis castris, postero die in Eli-
6 meam ad Haliacmona fluuium processit. deinde saltu angu-

53.5–**67:** *Zon.* 9.22.5–6

16 peterent rex *V* bello nobis *V* haec in tradenda *V* regno quae absistere *V* **53.**1 tum uero *V* : *post add.* ⟨ad haec extrema⟩ *Madvig* facere *V* ad iter parare *Drak.* : ad iter parere *V* : ad iter parari *Sig.* : ad iter ⟨se⟩ parare *Wesenberg* : iter parare *Cobet* : ad iter ⟨se com⟩parare *Novák* : ad iter ⟨ad⟩parere *Goldbacher* **2** Nymphaeo *Vasc.* : Nympheo *V* ⟨contione⟩ *om. V* **4** regionibus *V* aut tormenta telorum quae *V* bellicum quae alium *V* **5** Eordaeam *Drak.* : Sordeam *V* : Eordeam *Fr. 1* : Heordaeam *Sig.* Begorritim *V* : Begorritem *Fr. 1; u. Hasluck, Geographical Journal 1936, 454* locum *V* Helymeam ad Halicammona *V*

sto superatis montibus quos Cambunios uocant, descendit
ad Tripolim + uocant Azorum Pythoum et Dolichen inco-
7 lentes +. haec tria oppida paulisper cunctata quia obsides
Larisaeis dederant, uicta tamen praesenti metu in deditio-
8 nem concesserunt. benigne his appellatis, haud dubius
Perrhaebos quoque idem ⟨facturos ...⟩ urbem, nihil cuncta-
9 tis qui incolebant, primo aduentu recipit. Chyretias oppug-
nare coactus, primo etiam die acri concursu ad portas arma-
torum est repulsus; postero die omnibus copiis adortus, in
54 deditionem omnes ante noctem accepit. Mylae, proximum
oppidum, ita munitum ut inexsuperabilis munimenti spes
incolas ferociores faceret, non portas claudere regi satis
habuerunt, sed probris quoque in ipsum Macedonasque
2 procacibus iaculati sunt. quae res cum infestiorem hostem
ad oppugnandum fecisset, ipsos desperatione ueniae ad
3 tuendos sese acrius accendit. itaque per triduum ingentibus
utrimque animis et oppugnata est ⟨urbs et⟩ defensa. multi-
tudo Macedonum ad subeundum in uicem proelium haud
difficulter suppetebat; oppidanos, diem noctem eosdem tu-
entes moenia, non uolnera modo sed etiam uigiliae et conti-

6 motibus *V* ad Tripolim + uocant ... incolentes + *u. pp. 367–8* **7** oppiđ. *V* **8** Perrebos *V* ⟨facturos⟩ *Fr. 1* : *om. V*: *nomen urbis excidisse uidit Crév.* : ⟨facturos⟩ urbem ⟨Oloossona⟩ *Heller* (*Phil. 1857, 702*) : ⟨facturos Eritium⟩ *Weiss.* (*1864*) : ⟨facturos Malloeam⟩ *Harant* recipit *V*: recepit *Madvig* (*a*) **9** Chyretias *scripsi* : Cyretias *V; u.* 31.41.5 *adn.* etiam *V*: *del. Zingerle* : item *H.J.M.* agri *V* est conrepulsus *V* adhortatus *V* omnes *V*: *del. Crév.* **54.**1 spes *V*: spe⟨cie⟩s *Harant* ferocioris facere *V* clauderegi *V* probris ... iaculati *V*: probra ... procacia iaculati *uel* probris ... ioculati *Gron.* : probris ... iocati *Muret*: *del.* in *Drak.* : probra ... procacius iaculati *Novák* (*JPhV 1883, 340*) **2** esse acrius *V* **3** oppugnata est ⟨urbs et⟩ defensa *Madvig* (*e*) : *om.* ⟨urbs et⟩ *V*: oppugnatae sunt ⟨et⟩ defensae *Fr. 1* : oppugnata est ⟨et⟩ defensa *Kreyssig* suppetebat (*uel* sufficiebat) *Madvig* : sedebat *V*: succedebat *Fr. 1* : se dabat *Seyffert* : se diuidebat *Goldbacher* tuentis *V* uulnera *V*

4 nens labor conficiebat. quarto die cum et scalae undique ad
muros erigerentur et porta ui maiore oppugnaretur, oppi-
dani + depul + muris ad portam tuendam concurrunt,
5 eruptionemque repentinam in hostes faciunt. quae cum irae
magis inconsultae quam uerae fiduciae uirium esset, pauci
et fessi ab integris pulsi terga ⟨dederunt⟩, fugientesque per
6 patentem portam hostes acceperunt. ita capta urbs ac di-
repta est; libera quoque corpora, quae caedibus superfue-
runt, uenumdata. diruto magna ex parte et incenso oppido,
profectus ad Phalannam castra mouit, inde postero die
7 Gyrtonem peruenit. quo cum T. Minucium Rufum et Hip-
piam, Thessalorum praetorem, cum praesidio intrasse acce-
pisset, ne temptata quidem oppugnatione praetergressus,
Elatias et Gonnum, perculsis inopinato aduentu oppidanis,
8 recepit. utraque oppida in faucibus sunt qua Tempe ad-
eunt⟨ur⟩, magis Gonnus. itaque et firmiore id praesidio

4 cum et *Fr. 1* : cum et cum *V* : cum etiam *Harant* uii *V* + depul + muris : depulmoris *V* : depul⟨si⟩ muris *Fr. 1* : depul⟨so hoste⟩ (*uel* depul⟨so impetu⟩ *uel* depul⟨sa ui⟩) muris *Madvig* : depul⟨so periculo (*uel* periculo a)⟩ muris *Weiss.* (*1876*) : percul⟨si ti⟩more *Seyffert* : de muris *Novák* (*1894*) hostis *V* **5** irae ... inconsultae ... uerae fiduciae *V* : ira ... inconsulta ... uera fiducia *Madvig* (*a*) pauci et fessi *Fr. 1* : pauci effusi V : pauci ⟨a multis⟩ et fessi *Wesenberg* terga fugientemque *V* **6** superfuerunt *Fr. 1* : subiperfuereunt *V* : superfuere *Heraeus* (*QC, 79*) profectus ... mouit *V* : *del.* profectus *uel* posuit *pro* mouit *Madvig* : profectus ... promouit *Hartel* (*1866*); *u. Vahlen, Op. Ac., 1, 447 sqq.* Philinnam *V* Cyptonem *V* **7** et Lippium *V* intra se *V* ne pugnata quidem *V* Elatias *scripsi* : Velatias *V* : Elatiam *Sig.*; *u. Stahlin, 88 adn. 6* Gonnum *Sig.* : Connum *V* **8** qua Tempe adeunt⟨ur⟩ *Gron.* : quae tempestate adeunt *V* : quae Tempe adeunt *Fr. 1* : qua Tempe adeunt *Kreyssig* : quae Tempe tuta reddunt *Koch* magis *V* : ⟨sed⟩ magis *Heraeus* Gonnus *Sig.* : Conus *V* : Connus *Fr. 1* taque *V*

tutum equitum peditumque, ad hoc fossa triplici ac uallo
9 munitum reliquit. ipse ad Sycurium progressus opperiri ibi
hostium aduentum statuit; simul et frumentari passim exerci-
10 tum iubet in subiecto hostium agro. namque Sycurium est sub
radicibus Ossae montis. ⟨is⟩ qua in meridiem uergit, subiectos
habet Thessaliae campos, ab tergo Macedoniam atque Mag-
11 nesiam. ad has opportunitates accedit summa salubritas et
copia, pluribus circumiectis fontibus, perennium aquarum.
55 Consul Romanus, per eosdem dies Thessaliam cum exer-
citu petens, iter expeditum primo per Epirum habuit;
2 deinde, postquam in Athamaniam est transgressus, asperi
ac prope inuii soli, cum ingenti difficultate paruis itineribus
3 aegre Gomphos peruenit; cui si uexatis hominibus equisque
tironem exercitum ducenti acie instructa et loco suo et tem-
pore obstitisset rex, ne Romani quidem abnuunt magna sua
4 cum clade fuisse pugnaturos. postquam Gomphos sine cer-
tamine uentum est, praeter gaudium periculosi saltus supe-
rati contemptus quoque hostium adeo ignorantium oppor-
5 tunitates suas accessit. sacrificio rite perfecto consul et fru-
mento dato militibus, paucos ad requiem iumentorum homi-
numque moratus dies, cum audiret uagari Macedonas effu-
sos per Thessaliam uastarique sociorum agros, satis iam
6 refectum militem ad Larisam ducit. inde cum tria milia
ferme abesset, ad Tripolim – Scaeam uocant – super Pe-

reliquid *V* **9** Sycurium *Fr.1* : Succurium *V*: Sucurium *Hertz; sic etiam* § 10 **10** mortis *V* ⟨is⟩ *Madvig* : *om.* *V* Tessaliae *V* adque *V* **11** hos *V* **55.**1 Tessaliam *V* **2** Achamaniam *V* asperis ... inui solis *V* difficultatem *V* Compos *V* **3** et quisque *V* loca sua *V* clade uisse *V* **4** Conpos *V* periculoso *V* contentus *V* ad ego *V* **5** effusos *Fr.1* : effuso *V* : *fort.* effuse (*u.* 35.29.3 *adn.*) Thessalia *V* **6** adesse *V* ad Tripolim *Gron.* : ai Tripoli *V* : a Tripylo *C. Müller* (*ad Ptol. Geog.*, *1.513*) Scaeam *Gron.* : Sceam *V* Paeneum *V*

7 neum amnem posuit castra. per idem tempus Eumenes ad Chalcidem nauibus accessit cum Attalo atque Athenaeo fratribus, Philetaero fratre relicto Pergami ad tutelam regni. Chalcide cum Attalo et quattuor milibus peditum mille
8 equitum ad consulem uenit; Chalcide relicta duo milia peditum, quibus Athenaeus praepositus. et alia eodem auxilia Romanis ex omnibus undique Graeciae populis conuenerunt, quorum pleraque – adeo parua erant – in obliuionem
9 adducta. Apolloniatae trecentos equites centum pedites miserunt. Aetolorum alae unius instar, quantum ab tota gente
10 equitum erat, uenerant, et Thessalorum, ⟨quorum⟩ omnis equitatus speratus erat, non plus quam trecenti erant + adque + in castris Romanis. Achaei iuuentutis suae, Cretico maxime armatu, ad mille quingentos dederunt.

56 Sub idem tempus et C. Lucretius praetor, qui nauibus praeerat ad Cephallaniam, M. Lucretio fratre cum classe super Maleum Chalcidem iusso petere, ipse trirerem conscendit, sinum Corinthium petens ad praeoccupandas in Boeotia

56: *cf. Pol.* 27.7 (56.7 = *Pol.* 27.7.16); *u. Walbank, 3.302*

7 Calcidem *V* Adtalo adque Atheneo *V* Philetaero *Sig.* : Philatero *V* : Philetero *Fr. 1* Chalcide *Madvig* : Calchide *V* : inde *Fr. 1 : om. Weiss.* **8** Calchide *V* Atheneus praetor praepositus alia et eodem *V* plera quae adeo paruerunt *V* **9** Apolloniata *V* Aetolorum male unius *V* quantum *V* : tantum *Madvig* (*a*) ab *Kreyssig* : ad *V* : in *Fr. 1* equitem *V* erat uenerant *V* : uenerant *Weiss.* : instar erat ... uenerat *H.J.M.* **10** Tessalorum *V* ⟨quorum⟩ *Drak.* : *om. V* speratus *Drak.* : partus *V* : separatus *Fr. 1* : sparsus *Harant* trecenti *V* : quadringenti *Wesenberg, fort. recte* (*u.* 58.14) + adque + *V* : equites *Fr. 1* : adhuc *Harant* : ⟨uen⟩erant ⟨er⟩antque *Rossbach* Romanos *V* quingentos *Kreyssig* : A *V* : *om. Fr. 1* **56.**1 Maleum *V* : Maleam *Fr. 1; u.* 31.44.1 *adn.* Calcidem *V* peteret *V* Corintium *V* proccupandas in Boetia *V*

2 res. tardior ei nauigatio propter infirmitatem corporis fuit.
3 M. Lucretius Chalcidem adueniens, cum a P. Lentulo Ha-
liartum oppugnari audisset, nuntium praetoris uerbis qui
4 abscedere eum inde iuberet misit. Boeotorum iuuentute,
quae pars cum Romanis stabat, eam rem adgressus, legatus
5 a moenibus abscessit. haec soluta obsidio + cuius + locum
alteri nouae obsidioni dedit; namque extemplo M. Lucre-
tius cum exercitu nauali, decem milibus armatorum, ad hoc
duobus milibus regiorum qui sub Athenaeo erant, Haliar-
tum circumsedit; parantibusque iam oppugnare superuenit
6 a Creusa praetor. ad idem fere tempus et ab sociis naues
Chalcidem conuenerunt, duae Punicae quinqueremes, duae
ab Heraclea ex Ponto triremes, quattuor Chalcedone toti-
7 dem Samo, tum quinque Rhodiae quadriremes. has prae-
tor, quia nusquam erat maritimum bellum, remisit sociis. et
Q. Marcius Chalcidem nauibus uenit, Alope ⟨Pthio⟩tica
capta, Larisa quae Cremaste dicitur oppugnata.
8 Cum hic status in Boeotia esset, Perseus cum ad Sycurium,

56.8–**62.**2: *Pol.* 27.15.14, 28.4.6, *Plut. Paull.* 9.2, *Mor.* 197E, *App. Mac.* 12, *Iust.* 33.1.4, *Eut.* 4.6.3, *Oros.* 4.20.37, *Zon.* 9.22.5

2 tardior emi *V* **3** Calcidem *V* audisse *V* abscenderem inde *V* **4** Boetorum iuuentutem *V* ea rem *V* **5** + cuius + *V* : *om. Fr.1* : ocius *Harant* : eius *Hartel* : urbis *H.J.M.* (*JPhV 1889, 37*) : ciuilis *Goldbacher* exemplo *V* Atheneo *V* Haliartum *Vasc.* : aliarum *V* : Aliartum *Fr.1* **6** idem facere *V* Calchidem *V* duo ab *V* Calcedone *V* Samo, tum *Fr.1* : amotum *V* : Samo *Fügner* (*BPhW 1901, 1200*) : Samo ⟨admo⟩dum *H.J.M.* **7** has *Kreyssig* : phas *V* : *om. Fr.1* : *fort.* quas maritumum *V* Calcidem *V* Alope ⟨Phthio⟩tica *Madvig* (Pth- *Heraeus*) : Alopetica *V* : Halope *Fr.1* : Alope *Gron.* Larissa (Larisa *Bekker*) quae *Fr.1* : Darisadque *V* **8** in his in Boetia *V* Sycurium *Fr. 1* : Succurium *V* : Sucurium *Hertz*

sicut ante dictum est, statiua haberet, frumento undique
9 circa ex agris conuecto, ad uastandum Pheraeorum
⟨agrum⟩ misit, ratus ad iuuandas sociorum urbes longius a
10 castris abstractos deprehendi Romanos posse. quos cum eo
tumultu nihil motos animaduertisset, ⟨...⟩ praedam quidem
praeterquam hominum – pecora autem maxime omnis ge-
neris fuere – diuisit ad epulandum militibus.
57 Sub idem deinde tempus consilium et consul et rex habue-
2 runt unde bellum ordirentur. regiis creuerunt animi uasta-
tione concessa sibi ab hoste Pheraei agri; itaque eundum
inde ad castra nec dandum ultra spatium cunctandi cense-
3 bant. et Romani sentiebant cunctationem suam infamem
apud socios esse, maxime indigne ferentes non latam Phe-
4 raeis opem. consultantibus quid agerent – aderant autem
Eumenes et Attalus in consilio –, trepidus nuntius adfert
hostem magno agmine adesse. consilio dimisso signum ex-
5 templo datur ut arma capiant. interim placet ex regiis auxi-
liis centum equites et parem numerum iaculatorum pedi-
6 tum exire. Perseus ⟨hora⟩ ferme diei quarta, cum paulo plus
mille passus abesset a castris Romanis, consistere signa pe-
ditum iussit; praegressus ipse cum equitibus ac leui arma-
tura; et Cotys cum eo ducesque aliorum auxiliorum prae-

9 Pheraeorum *Fr. 1* : Phereorum *V* : Phereum *Weiss.* ⟨agrum⟩ *hic Weiss., post* uastandum *ed. Par. 1573* : *om. V* reprehendi *V* ⟨...⟩ praedam ... militibus *u.p. 368* **57.1** bellum dirimerentur *V* **2** regiis *Madvig* : regis *V* : regi *Crév.* creuerunt *V* : creuerant *Crév.* Perei *V* censebant *V* : censebat *Fr. 1* **3** et *V* : *del. Madvig* sentiebant *Madvig* : censebant *V* cunctationem cunc suam *V* aput *V* maxime *Madvig* : maxumerei *V* : maximopere *Fr. 1* ferentis non latum Phereis *V* **4** trepidatus *V* exemplo *V* arma placeat *V* **5** regis *V* **6** ⟨hora⟩ *Sig.* : *om. V* praecesserunt *V* : processerunt *Madvig* : *del. Crév.*

7 cesserunt. minus quingentos passus ab castris aberant cum
in conspectu fuere hostium equites; duae alae erant, magna
ex parte Gallorum – Cassignatus praeerat –, et leuis arma-
8 turae centum fere et quinquaginta Mysi et Cretenses. consti-
tit rex, incertus + quanta esset duos esse +. duas inde ex
agmine turmas Thracum, duas Macedonum cum binis Cre-
9 tensium cohortibus et Thracum misit. proelium, cum pares
numero essent neque ab hac aut illa parte noua auxilia
subuenirent, incerta uictoria finitum est. Eumenis ferme
triginta interfecti, inter quos ⟨Cas⟩signatus dux Gallorum
cecidit. et tunc quidem Perseus ad Sycurium copias reduxit;
10 postero die circa eandem horam in eundem locum rex co-
pias admouit, plaustris cum aqua sequentibus; nam duode-
cim milium passuum ⟨uia⟩ omnis sine aqua et plurimi pul-
ueris erat; adfectosque siti, si primo in conspectu dimicas-
11 sent, pugnaturos fuisse apparebat. cum Romani quiessent,
stationibus etiam intra uallum reductis, regii quoque in ca-
stra redeunt. hoc per aliquot dies fecerunt, sperantes fore ut
Romani equites abeuntium nouissimum agmen adgrede-

7 aleae *V* Cassisignatus *V* missi *V* et (Cretenses) *H.J.M.* (*JPhV 1902, 14*) : aut *V*: ac *Duker* **8** constituit *V* + quanta ... esse + *V* : quantum esset hostium *Fr.1* : quanta esset hostium multitudo *Madvig* (*Em.*[1]) : quanta esset uis hostium *id.* : quantae hostium copiae essent *Novák* (*JPhV 1903, 14*) : quantae copiae essent *uel* quanta uis hostium esset *H.J.M.* (*ibid.*) duos inde *V* Trecum (*bis*) *V* Cretensibus in cohortibus *V* misit *V*: emisit *Damsté* **9** proelium esset cum *V* incertam uictoriam *V* Signatus *V* Sycurium *Fr.1* : Sycirium *V*: Sucurium *Hertz* **10** plaustris qua cum sequentibus *V* ⟨uia⟩ *om.* *V* omni *V* adfectusq. *V* primo in conspectu *V* : ⟨pridie⟩ primo iam conspectu *Hartel* (*1866*) dimicassent ... fuisse *V* : dimicassent ... esse *Duker* : dimicarent ... esse *Novák* **11** quiessent *V* : quie⟨ti e⟩ssent *Hartel* (*1866*) regi *V* aliquod *V* Romani quies *V*

12 rentur; inde certamine orto, ⟨cum⟩ longius a castris eos
elicuissent, facile ubiubi essent se, qui equitatu et leui ar-
matura plus possent, conuersuros aciem.
58 Postquam inceptum non succedebat, castra propius hostem
2 mouit rex et a quinque milibus passuum communiit. inde
luce prima, in eodem quo solebat loco peditum acie in-
structa, equitatum omnem leuemque armaturam ad castra
3 hostium ducit. uisus et plurium et propior solito puluis tre-
pidationem in castris Romanis fecit. et primo uix creditum
nuntianti est, quia prioribus continuis diebus numquam
ante horam quartam hostis apparuerat; tum solis ortus erat.
4 deinde ut plurium clamore et cursu a portis dubitatio ex-
empta est, tumultus ingens oboritur. tribuni praefectique et
centuriones in praetorium, miles ad sua quisque tentoria
5 discurrit. minus quingentos passus a uallo instruxerat Per-
6 seus suos circa tumulum quem Callinicum uocant. laeuo
cornu Cotys rex praeerat cum omnibus suae gentis; equitum
ordines leuis armatura interposita distinguebat. in dextro
cornu Macedones erant equites, intermixti turmis eorum
7 Cretenses; huic armaturae Midon Beroaeus, equitibus et

12 ⟨cum⟩ *hic Fr. 1, post* eos *Vahlen* (*Op. Ac., 1.459 sqq.*), *fort. recte* : *om. V* ubiubi *V* : ubicumque *Novák* (*1894*) plus posse conueros *V* **58.**1 inceptum *V* : inceptu *Gron.* proprius *V* passum *V* communiit *Fr. 1* : communit *V* : communiuit *Novák* (*JPhV 1901, 25*) **3** plurium *Fr. 1* : plurimum *V* : plurimus *Kreyssig* proprior *V* nuntiatum *V* solis *V* : sol uix *Fügner* (*BPhW 1901, 1200*) : *del.* tum ... erat *H.J.M.* (*JPhV 1902, 19*) **4** porcis *V* discurrio *V* **5** quam *V* Callinicum *Madvig* : Callicinum *V, fort. recte* **6** leuo *V* praeferat *V* **7** huic *V* : leui *Madvig* Midon *V* : Milon *Sig.* : Medon *Vrsinus* (*Pol.* 27.8.5. Μήδων *MSS.*, Μίδων *Dindorf; Plut. Paull.* 16.2 Μίλων*; u.* 44.32.9, 45.2 *adnn.)* Beroaeus *Sig.* : Vereeius *V* : Bereus *Fr. 1; cf.* 51.4 *adn.*

8 summae partis eius Meno Antigonensis praeerat. proximi
cornibus constiterant regii equites et, mixtum genus, de-
lecta plurium gentium auxilia; Patrocles Antigonensis his et
9 Paeoniae praefectus Didas erant praepositi. medius om-
nium rex erat; circum eum agema quod uocant equitumque
10 sacrae alae. ante se statuit funditores iaculatoresque: qua-
dringentorum manus utraque numerum explebat; + ratio-
nem + Thessalonicensem et + Certimano + Dolopem iis
11 praefecit. sic regii constiterant. consul, intra uallum peditum
acie instructa, et ipse equitatum omnem cum leui armatura
12 emisit; pro uallo instructi sunt. dextro cornu praepositus C.
Licinius Crassus, consulis frater, cum omni Italico equitatu,
uelitibus intermixtis; sinistro M. Valerius Laeuinus so-
ciorum ex Graecis populis equites habebat; eiusdem gentis
13 leuem armaturam, mediam autem aciem, cum delectis
equitibus extraordinariis tenebat Q. Mucius. ducenti equi-
tes Galli ante signa horum instructi et de auxiliis Eumenis

8 cornicibus *V* regi *V* his *Sig.* : hic *V* Poeoniae *V* **9** equitumque sacrae alae *Fr.1* : equitum sacraeque ale *V* : sacraeque equitum alae *Kreyssig* : sacraeque alae equitum *Schmidt* (*ap. Fügner, 829*) **10** set *V* iaculatoresque equitum quae equitum quadringentorum *V* explebat *V* : expleuerat *Fr.1* + rationem + *V* : Ionem *Fr.1* (*u.* 45.6.9) : Stratonem *uel* Prationem *Madvig* : Grationem *Rossbach* Tessalonicensem *V* + Certimano + Dolopem *V* : Timanora Dolopem *Fr.1* : ⟨...⟩ Neoptolemum *Weiss.* : Artemona Dolopem *Madvig* : Chaeremona Dolopem *Heraeus* : ⟨...⟩ Hoplopolemum *uel* Orthopolemum *Rossbach* regi *V* **11** consules *V* emisit *Gruter* : misit *V* **12** conss̄. *V* omnitalico equitatu ut uelitis *V* sinixtro *V* Leuinus *V* **12–13** habebat; ... armaturam, ... *sic distinxit Passerini* (*Ath. 1936, 267 sqq.*) : habebat, armaturam. ... *Fr.1* : habebat ⟨et⟩ eiusdem ... armaturam. ... *Drak.* **13** delectis *susp. Duker* : ... ⟨et⟩ extraordinariis *Crév.* equit. *V* auxilis *V*

14 Cyrtiorum gentis trecenti. Thessali quadringenti equites paruo interuallo super laeuum cornu locati. Eumenes rex Attalusque cum omni manu sua ab tergo inter postremam aciem ac uallum steterunt.

59 In hunc modum maxime instructae acies, par ferme utrimque numerus equitum ac leuis armaturae, concurrunt, a funditoribus iaculatoribusque, qui praecesserunt, proelio
2 orto. primi omnium Thraces, haud secus quam diu claustris retentae ferae, ita concitati cum ingenti clamore in dextrum
3 cornu, Italicos equites, incurrerunt ut usu belli et ingenio impauida gens turbaretur; + tre⟨...⟩ is hastas petere pedites + ⟨...⟩ equorumque nunc succidere crura ⟨...⟩is, nunc
4 ilia suffodere. Perseus, in mediam inuectus aciem, Graecos primo impetu auertit; quibus fusis cum grauis ab tergo instaret hostis, Thessalorum equitatus, q⟨ui a l⟩aeuo cornu breui spatio diiunctus in subsidiis fuerat extra concursum, primo spectator certaminis, deinde inclinata re maximo
5 usui fuit. cedentes enim sensim integris ordinibus, postquam se Eumenis auxiliis adiunxerunt, et cum eo tutum inter ordines suos receptum sociis fuga dissipatis dabant, et cum minus conferti hostes ⟨in⟩starent, progredi etiam ausi
6 multos fugientium obuios exceperunt. nec regii, sparsi iam ipsi passim sequendo, cum ordinatis et certo incedentibus

Gyrtiorum *V* **14** CCCC. *V*: *fort.* trecenti; *u.* 55.10 *adn.* cornum *V* Eumenis rex Attalus quae *V* **59.**1 pars *V* laeuis *V* praecesserunt *V*: praecesserant *Madvig* **2** Traces ut secus quidam diu *V* fere *V* ita *V*: *om. Fr.1* : ira *Kreyssig* cornū *V* **3** ut *Fr.1* : et *V*: ⟨ut⟩ et *Wesenberg* inpauida *V* + tre ... ilia *u.p. 368* **4** fusis *satis certe legitur* (*sic coni. Gitlbauer, 25*) mediam ... Graecos *V* : laeuam *uel* Gallos *Ruperti* Tessalorum *V* q ... leui *V* maxumusui *V* **5** starent *V* aut si multos *V* fugientium *V*: sequentium *uel* ⟨per⟩-sequentium *Weiss.* (*1864*) : fugient⟨es persequent⟩ium *Hartel* (*1866*) **6** regi *V* incedentibus *Fr.1* : incendentibus *V* : cedentibus *Madvig*

7 gradu manus conserere audebant. cum uictor equestri proe-
lio rex + paruo momento, si adiuuisset, debellatum esse +
et opportune adhortanti superuenit phalanx, quam sua
sponte, ne audaci coepto deessent, Hippias et Leonnatus
raptim adduxerant, postquam prospere pugnasse equitem
8 acceperunt. fluctuante rege inter spem metumque tantae
rei conandae Cretensis Euander, quo ministro Delphis ad
insidias Eumenis regis usus erat, postquam agmen peditum
9 uenientium sub signis uidit, ad regem adcurrit et monere
institit ne elatus felicitate summam rerum temere in non
10 necessariam aleam daret; si contentus bene gesta re quies-
set eo die, uel pacis honestae condicionem habiturum uel
plurimos belli socios qui fortunam sequerentur, si bellare
11 mallet. in hoc consilium pronior erat animus regis. itaque
conlaudato Euandro signa referri peditumque agmen redire
in castra iubet, equitibus receptui canere.
60 Cecidere eo die ab Romanis ducenti equites, duo milia
haud minus peditum; capti sescenti ferme. ex regiis autem
2 uiginti equites quadraginta pedites interfecti. postquam re-
diere in castra uictores, omnes quidem laeti, ante alios
Thracum insolens laetitia eminebat; cum cantu enim + su-

7 cum uictor ... adhortanti *u.p. 369* deessent *Sig.* : deesset *V* **8** fluctuante rege ... metumque *u.p. 369* Eumenis regis *Fr. 1* : Eumeni regis *V*: Eumeni regi *Madvig* usus *bis V* peditum *Perizonius* : impeditum *V* **10** honesta et condicionem *V* plurimus *V* sequeretur *V* **11** prunior *V* canere tre *V* **60.1** .II̅. haut *V* DC ferme *Madvig* : ac ferme CC equites *V*: ferme CC equites *Fr. 1* : sexcenti ferme equites *Kreyssig; u. Plut. Paull.* 9.2 regis *V* **2** laeti *Fr. 1* : lati *V*: laeti ⟨erant, sed⟩ *Novák* laetitia minabat *V* + superfixa + *V*: superfixa ⟨has-tis⟩ *Gron.* : ⟨rumpiis⟩ superfixa *Drak.*: superfixa ⟨contis⟩ *Ernesti* : superfixa capita ⟨hastis⟩ *Wesenberg* : rumpiis fixa *Harant* : su-per⟨bo in rumpiis⟩ fixa *Fügner* (*BPhW 1901, 1200*) : su⟨i moris hastis⟩ praefixa *Heraeus*

3 perfixa + capita hostium portantes redierunt. apud Roma-
nos non maestitia tantum ex male gesta re, sed pauor etiam
erat ne extemplo castra hostis adgrederetur. Eumenes
⟨consuli⟩ suadere ut trans Peneum transferret castra, ut pro
munimento amnem haberet, dum perculsi milites animos
4 colligerent. consul moueri flagitio timoris fatendi. uictus
tamen ratione, silentio noctis transductis copiis, castra in
5 ulteriore ripa communire. rex postero die ad lacessendos
proelio hostes progressus, postquam trans amnem in tuto
posita castra animaduertit, fatebatur quidem peccatum
quod pridie non institisset uictis, sed aliquanto maiorem
6 culpam esse quod nocte foret cessatum; nam, ut neminem
alium suorum moueret, leui armatura immissa, trepidan-
tium in transitu fluminis hostium deleri magna ex parte
7 copias potuisse. Romanis quidem praesens pauor demptus
erat, in tuto castra habentibus; damnum inter cetera praeci-
8 pue famae mouebat. et in consilio apud consulem pro se
quisque in Aetolos conferebant causam: ab iis fugae terro-
9 risque principium ortum; secutos pauorem Aetolorum et
ceteros socios Graecorum populorum. quinque principes
Aetolorum, qui primi terga uertentes conspecti dicebantur,
10 ⟨Romam missi⟩. Thessali pro contione laudati, ducesque
eorum etiam uirtutis causa donati.

3 aput *V* maestia *V* ⟨consuli⟩ *Weiss.* : *om. V* Paeneum *V* manem *V* **4** rationes *V* communire *Kreyssig* : communiri *V* : communit *Fr.1* : communiri ⟨iussit⟩ *Hertz* : communiuit *Madvig* (*e*) **5** rex ex postero *V* eastra *V* instituisset *V* **6** inmissa *V* fluminum *V* **7** toto *V* datnum *V* praecipuae fame *V* **8** aput consules *V* causa ab is *V* **9** secutus *V* et *V*: *del. Novák* qui *V*: *om. Fr.1* ⟨Romam missi⟩ *Kreyssig* : *om. V* : ⟨missi Romam⟩ *post* Aetolorum *Wesenberg* : ⟨Romam abducti⟩ *Heraeus* (*WKlPh 1902, 1006*)*; u. Pol.* 27.5.14, *App. Mac.* 12.2

61, 2 Ad regem spolia caesorum hostium referebantur. dona ex
his aliis arma insignia, aliis equos, quibusdam captiuos do-
nabat. scuta erant supra mille quingenta; loricae thoraces-
que mille amplius summam explebant; galearum gladio-
rumque et missilium omnis generis maior aliquanto nume-
3 rus. haec per se ampla laetaque multiplicata uerbis regis,
4 quae ad contionem uocato exercitu habuit. 'praeiudicatum
euentum belli habetis. meliorem partem hostium, equi-
tatum Romanum, quo inuictos se esse gloriabantur, fudi-
5 stis. equites enim illis principes iuuentutis, equites semina-
rium senatus; inde lectos in patres consules, inde imperato-
6 res creant; horum spolia paulo ante diuisimus inter uos. nec
minorem de legionibus peditum uictoriam habetis, quae
nocturna fuga uobis subtractae naufragorum trepidatione
7 passim natantium flumen compleuerunt. sed facilius nobis
sequentibus uictos Peneum superare erit quam illis trepi-
dantibus fuit; transgressique extemplo castra oppugnabi-
8 mus, quae hodie cepissemus ni fugissent; aut si acie decer-
nere uolent, eundem pugnae pedestris euentum exspectate
9 qui equitum in certamine fuit.' et qui uicerant, alacres, spo-

61.2 dona ... donabat *Drak.* : dona ... dono dabant *V* : *sic, sed* dabat *Fr. 1* : *del.* dona *uel* dono *Drak.* : donat ..., *del.* dono dabant *Doering* : referebantur omnia; ex his ... dono dabat *Harant* : dona ... adcommodabat *Goldbacher* arma in Sicilia aliquis equos *V* supra. ∞ A. *V* gladioq. *V* **3** ampla laetaque *Weiss.* (*1864*) : ampletaque *V* : ampla, pleraque *Fr. 1* : ampla lautaque *Vahlen* (*GPS, 1.603*) : ampla, aucta atque *Weiss.* : ampla praeclaraque *Madvig* : ampla pretiosaque *Hertz* : magna amplaque *Novák* (*JPhV 1904, 15*) que *V* **4** esse locriabantur *V* **5** feminarium *V* patres *Madvig* : patrum *V* : patrum ⟨numerum⟩ *Fr. 1* inde ꝑim̄p. *V* **6** ne minorem *V* nocturnam *V* trepidatione *Fr. 1* : trepidationem *V* : ⟨in⟩ trepidatione *Harant* conpleuerunt *V* **7** Paeneum *V* exemplo castram oppugnauimus *V* **8** expectate *V* in certamine *V* : certaminis *Madvig*

lia caesorum hostium umeris gerentes, decora sua audiuere,
10 ex eo quod acciderat spem futuri praecipientes, et pedites
aliena gloria accensi, praecipue qui Macedonum phalangis
erant, sibi quoque et nauandae regi operae et similem glo-
11 riam ex hoste pariendi occasionem ⟨. . . . contione⟩ dimissa,
postero die profectus inde ad Mopselum posuit castra.
tumulus hic ante Tempe + est eminet Larisae medius abest +
⟨G⟩o⟨n⟩num.
62 ⟨Romani⟩ non abscedentes ab ripa Penei transtulerunt in
2 locum tutiorem castra. eo Misacenes Numida uenit cum
mille equitibus pari peditum numero, ad hoc elephantis
3 duobus et uiginti. per eos dies consilium habenti regi de
summa ⟨rerum⟩, cum iam consedisset ferocia ab re bene
gesta, ausi sunt quidam amicorum consilium dare ut se-
cunda fortuna in condicionem honestae pacis uteretur, po-
tius quam spe uana euectus in casum inreuocabilem se
4 daret. modum imponere secundis rebus nec nimis credere
serenitati praesentis fortunae, prudentis hominis et merito

62.3–15: *Pol.* 27.8, *Plut. Mor.* 197E, *App. Mac.* 12, *Iust.* 33.1.5–6, *Eutr.* 4.6.3

9 decora (*uel* facinora) *Gron.* : datora *V* : ante ora *Fr. 1* : suas laudes *Peerlkamp* (*192*)   audiuere et ex quo eo acciderat *V*   praecipientes *Fr. 1* : praeponentes *V* : ⟨sibi⟩ proponentes *Wesenberg*   **10** praecipuaeque *V*   rei *V*   occasione *V*   ⟨. . . . contione⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨optabant. contione⟩ *Fr. 1*   **11** Mopselum *V* : Mopsium *Sig.*   hyc *V*   ante . . . Gonnum *u.pp. 369–70*   **62.**1 ⟨Romani⟩ *om. V*   abscendentes ab ripa Paenei *V*   Misacenes *scripsi* : Misagenes *V; u.* 29.8 *adn.*   **3** regis *V*   ⟨rerum⟩ *Crév.* : *om. V* : ⟨belli⟩ *Drak.*   secundae *V*   conditionem *Gron.* : condicione *V*   euectus *V* : erectus *Hartel*   **4** īponeret *V*   nec minus *V*   serenitate *V*   praesentis hominis *V*

5 felicis esse. mitteret ad consulem qui foedus in easdem le-
ges renouarent quibus Philippus pater eius pacem ab T.
6 Quinctio uictore accepisset. neque ⟨de⟩sinere bellum magni-
ficentius quam ab tam memorabili pugna ⟨posse, neque⟩
spem firmiorem pacis perpetuae dari quam quae perculsos
aduerso proelio Romanos molliores factura sit ad pa-
7 ciscendum. quod si Romani tum quoque insita pertinacia
aequa aspernarentur, deos hominesque et moderationis
8 Persei et illorum peruicacis superbiae futuros testes. num-
quam ab talibus consiliis abhorrebat regis animus; itaque
9 plurium adsensu comprobata est sententia; legati ad consu-
10 lem missi adhibito frequenti consilio auditi sunt. pacem pe-
tere, uectigal quantum Philippus pactus esset daturum Per-
sea Romanis pollicentes; urbibus agris locisque quibus Phil-
11 ippus cessisset cessurum ⟨quam⟩ primum. haec legati. sum-
motis his cum consultarent, Romana constantia uicit in con-
silio. ita tum mos erat in aduers⟨is reb⟩us uoltum secundae
12 fortunae gerere, moderari animo in secundis. responderi
placuit ita pacem dari si de summa rerum liberum senatui
permittat rex de se deque uniuersa Macedonia statuendi

esset *V* **5** mittere *V* frater *V* pacem ab *Kreyssig* : bpacemb *V*: pacem a *Fr. 1* **6** ⟨de⟩sinere *Kreyssig* : sinere *V*: finiri *Fr. 1* : sistere *Goldbacher* ab tam *Kreyssig* : apta *V* : a tam *Fr. 1* ⟨posse, neque⟩ *Crév.* : *om. V* : ⟨neque⟩ *Fr. 1* que *V* **7** Romana *V* **8** adsensum conprobata *V* est *V* : *del. Madvig* : ⟨ut⟩ *post* adsensu *Harant, post* itaque *Novák* **9** conss̄. *V* adhibito frequenti consilio *bis V* **10** petere *V* : petiere *Perizonius, fort. recte* pollicentibus *V* caesarum *V* ⟨quam⟩ primum *Perizonius* : primum *V* : et ipsum *Gron.*: cessurum. primum *Peerlkamp* (*179*) **11** his *V* : iis *Wesenberg* uidit in considio *V* aduers⟨is reb⟩us *Fügner* (*JPhV 1892, 14*) : aduersus *V* : aduersis *Fr. 1* cerere *V* animo *Madvig* : animos *V* : animis *Hertz* **12** permittit *V*

13 ius. haec cum renuntiassent legati, miraculo ignaris ⟨Ro-
mani⟩ moris pertinacia esse, et plerique uetare amplius
mentionem pacis facere; ultro mox quaesituros quod obla-
14 tum fastidiant. Perseus hanc ipsam superbiam – quippe ex
fiducia uirium esse – timere, et summam pecuniae augens,
si pretio pacem emere posset, non destitit animum consulis
15 temptare. postquam nihil ex eo quod primo responderat
mutabat, desperata pace ad Sycurium, unde profectus erat,
redit, belli casum de integro temptaturus.
63 Fama equestris pugnae uolgata per Graeciam nudauit uo-
luntates hominum. non enim solum qui partis Macedonum
erant, sed plerique ingentibus Romanorum obligati benefi-
2 ciis, quidam uim superbiamque ⟨...⟩ experti, laeti eam fa-
mam accepere, non ob aliam causam quam prauo studio,
quo etiam in certaminibus ludicris uolgus utitur, deteriori
atque infirmiori fauendo.

63.1–2: *Pol.* 27.9.1–3

13 hae *V* ⟨Romani⟩ moris pertinacia *Madvig* (*e*) : moris pertinacia moris *V* : moris pertinacia ⟨Roma⟩norum *Fr. 1* : moris pertinacia *Weiss.* : moris ⟨Romani⟩ pertinacia *Madvig, fort. recte* uetari *V* quaesiturus *V* **14** praetio *V* animum con *V* **15** nihil *V*: nihil ⟨ille⟩ *Fügner* (*BPhW 1901, 1201*): ⟨qui⟩ postquam nihil *H.J.M.* (*JPhV 1902, 19*) responderant mutabant *V*, *fort. recte* ad Sycurium *Fr. 1* : assurium *V*: ad Sucurium *Hertz* redit *V*: rediit *Fr. 1* **63.**1 uulgata *V* superbiamque ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : *supp.* ⟨Macedonum⟩ *Gron.*, ⟨regis⟩ *Weiss.*, ⟨regiam⟩ *Madvig* (*e*), ⟨Persei⟩ *H.J.M.*, ⟨Persei⟩ *post* experti *Weiss.* (*1833*), ⟨regiam⟩ *post* uim *uel* quidam *Wesenberg*, ⟨etiam⟩ *post* quidam, ⟨Persei⟩ *post* experti *Damsté* **2** ab aliam *V* uulgus *V* adque infirmiore *V*

3 Eodem tempore in Boeotia summa ui Haliartum Lucretius
praetor oppugnabat; et quamquam nec habebant externa
auxilia obsessi praeter Coronaeorum iuniores, qui prima
obsidione moenia intrauerant, neque sperabant, tamen
4 ipsi animis magis quam uiribus resistebant. nam et eruptio-
nes in opera crebro faciebant, et arietem admotum nunc
⟨... nunc⟩ libramento plumbi grauatum ad terram urgue-
bant, et si qua declinare nequiuerant ictum, pro diruto
muro nouum tumultuario opere, raptim ex ipsa ruinae
5 strage congestis saxis, exstruebant. cum operibus lentior
⟨oppugnatio⟩ esset, scalas per manipulos diuidi praetor ius-
sit ut corona undique moenia adgressurus, eo magis suffec-
turam ad id multitudinem ratus quod qua parte palus ur-
6 bem cingit nec attinebat oppugnari nec poterat. ipse ab ea
parte qua duae turres quodque inter eas muri fuerat ⟨...⟩,
duo milia militum delectorum admouit, ⟨ut⟩ eodem tem-
pore quo ipse transcendere ruinas conaretur, concursu
aduersus se oppidanorum facto, scalis uacua defensoribus

63.3–12: *Strabo* 9 *p.* 411*C; cf. Paus.* 9.32.5, 10.35.2, *Holleaux, Études 1.187 sqq.*

3 Boetia *V* Haliartum *Vasc.* : aliarum *V* : Aliartum *Fr.1* oppugnabat *Duker* : oppugnarat *V* externi auxili *V* Coronitanorum *V* **4** ⟨... nunc⟩ *sic lac. indicaui* : *om.* nunc *Fr.1* : ⟨saxis ingentibus, nunc⟩ *Kreyssig* : ⟨laqueis excipiebant, nunc⟩ *Vahlen* (*GPS, 1. 611 sqq.*, *2.836*) : muro *pro* nunc *Harant* declinare nequiuerant *Vahlen* (*GPS, 1.613*) : declinarent qui augüerant *V* : declinarent, qui agebant *Fr.1* opera^{e} *V* extruebant *V* **5** lentior ⟨oppugnatio⟩ *Vahlen* (*l.c.*) : lentio *V* : ⟨oppugnatio⟩ lentior *Fr.1* : ⟨oppugnatio⟩ *ante* operibus *Novák* : lentior ⟨res⟩ *Walter* (*1938*) ut *V* : *del. Drak.* : et *Hartel; u. Vahlen, Op. Ac., 1.450 sqq.* **6** duae ut tres quoque *V* fuerat ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨prorutum⟩ fuerat *Fr.1* : ⟨erat⟩ ruerant *Kreyssig* : ruerat *Weiss.* : fuerat ⟨corruerat⟩*Madvig* : ⟨erat cor⟩ruerat *id.* (*e*) : *fort.* ⟨prociderat⟩ *uel* ⟨prorutum erat⟩ ⟨ut⟩ *om. V* factio *V*

7 moenia capi parte aliqua possent. haud segniter oppidani ⟨impe⟩tum eius arcere parant. nam super stratum ruinis locum, fascibus aridis sarmentorum iniectis, stantes cum ardentibus facibus accensuros eam se saepem minabantur, ut incendio intersaepti ab hoste spatium ad obiciendum inte-
8 riorem murum haberent. quod inceptum eorum fors impediit; nam tantus repente effusus est imber ut nec accendi
9 facile pateretur et exstingueret accensa. itaque et transitus per distracta fumantia uirgulta patuit, et in unius loci praesidium omnibus uersis moenia quoque pluribus simul partibus
10 scalis capiuntur. in primo tumultu captae urbis seniores impubesque, quos casus obuios obtulit, passim caesi; armati in arcem confugerunt; et postero die, cum spei nihil superes-
11 set, deditione facta sub corona uenierunt. fuerunt autem duo milia ferme et quingenti. ornamenta urbis, statuae et tabulae pictae, et quidquid pretiosae praedae fuit, ad naues
12 delatum; urbs diruta a fundamentis. inde Thebas ductus exercitus; quibus sine certamine receptis urbem tradidit exsulibus et qui Romanorum partis erant; aduersae factionis hominum fautorumque regis ac Macedonum familias sub corona uendidit. his gestis in Boeotia ad mare ac naues rediit.

63.12: *Syll.*^{3} *646*

7 ⟨impe⟩tum *Kreyssig* : tum *V* : uim *Fr.1* ardentibus fascibus *V* eam se saepem *Madvig* : eam se saepe *V* : ea se saepe *Fr.1* **8** inpedit *V* effusus est *Fr.1* : est infusus est *V* : fusus est *Novák* : est infusus *Goldbacher* accendendi *V* extingueret *V* **9** uerbis *V* **10** inpubesque *V* obuius optulit *V* caissi *V* **11** ferme et .A. *V* statuae tabulae et *V* praetiose *V* urbis *V* **12** inde Thebas *Fr.1* : inttebanos *V* : inde in Thebanos *Wesenberg* : inde Thisbas *Jal; u.* 46.7 *adn.* recepti *V* exulibus *V* aduersa *V* Boetiam *V* redit *V*

64 Cum haec in Boeotia gererentur, Perseus ad Sycurium sta-
2 tiua dierum aliquot habuit. ubi cum audisset raptim Roma-
nos circa ex agris demessum frumentum conuehere, deinde
3 ante sua quemque tentoria spicas falcibus desecantem, quo
purius frumentum tereret, ingentes aceruos per tota castra
stramentorum fecisse, ratus incendio opportuna esse, faces
taedamque et malleolos stuppae inlitos pice parari iubet;
atque ita media nocte profectus ut prima luce adgressus
4 falleret. nequiquam primae stationes oppressae: tumultu ac
terrore suo ceteros excitauerunt, signumque datum est
arma extemplo capiendi. simulque in uallo ad portas miles
5 instructus erat. + et inconste + oppugnationis castrorum
Perseus et extemplo circumegit aciem, et prima impedi-
menta ire, deinde peditum signa ferri iussit; ipse cum equi-
tatu et leui armatura substitit ad agmen cogendum, ratus, id
quod accidit, insecuturos ad extrema ab tergo carpenda ho-

64.1–3: *App. Mac.* 13.

64.1 Boetia *V* ad Sycurium *Fr. 1* : assyrium *V* : ad Sucurium *Hertz* aliquod *V* **2** audisssent *V* spicias *V* falcibus *Gron.* : fasicibus *V* : fascibus *Fr. 1* **2–3** desecantem ... tereret *Fr. 1* : desecantem ... terere et *V*: desecantes ... tererent *Harant* **3** ingentis *V* castramentorum *V* esse fas *V* malleolus *V* adque *V* profectus *V* : profectus ⟨est⟩ *Madvig* (*e*) fallere *V* **4** nequiquam primae ... oppressae: tumultu *sic distinxit Harant* : nequicquam (*sic V*) primae ... oppressae tumultu *Fr. 1* : nequicquam ⟨tentauit: nam⟩ primae ... oppressae tumultu *Sig.* : nequicquam; primae ... oppressae tumultu *Gron.* : nequiquam ⟨ad castra uenit. nam⟩ primae ... oppressae tumultu *Novák* : nequiquam ⟨latuit⟩; primae ... oppressae tumultu *Goldbacher* uallo *V* : *post add.* ⟨et⟩ *Madvig,* ⟨atque⟩ *Wesenberg* **5** + et inconste + oppugnationis *u.p. 370* acie *V* hostis *V*

6 stes. breue certamen leuis armaturae maxime cum procursatoribus fuit; equites peditesque sine tumultu in castra redierunt.

7 Demessis circa segetibus Romani ad Crannona, intactum agrum, castra mouent. ibi cum securi et propter longinquitatem et uiae inopis aquarum difficultatem, quae inter Sy-
8 curium et Crannona est, statiua haberent, repente prima luce ⟨in⟩ imminentibus tumulis equitatus regius cum leui armatura uisus ingentem tumultum fecit. pridie per meridiem profecti ab Sycurio erant; peditum agmen sub lucem
9 reliquerant in proxima planitie. stetit paulisper ⟨Perseus⟩ in tumulis, elici posse ratus ad equestre certamen Romanos; qui postquam nihil mouebant, equitem mittit qui pedites referre ad Sycurium signa iuberet; ipse mox insecutus.
10 Romani equites modico interuallo sequentes, sicubi sparsos ac dissipatos inuadere possent, postquam confertos abire, signa atque ordines seruantes, uiderunt, et ipsi in castra redeunt.

7 Crannona *Vahlen* (*GPS, 1.603*) : Grannonam *Fr.1; infra* Crannona *Fr.1,* Granniana *V*: *fort.* Crannonem (*cf.* 36.10.1, 14.1)   mouentibus ibi cum ibi cum securi *V*   et propter *V*: propter et *H.J.M.* (*JPhV 1901, 6*)   longinquitatem *Vahlen* (*l.c.*) : cum longintate *V* : castrorum longinquitatem *Fr.1*   Sycurium *Fr.1* : Sicirium *V*: Sucurium *Hertz*   **8** ⟨in⟩ *om. V*   per meridiem *V* : de meridie *Gron.* : post meridiem *H.J.M.*   Sycurio *Fr.1* : Sycirio *V*: Sucurio *Hertz; sic etiam* § 9   luce reliquerat in proxuma planitiae *V*   **9** ⟨Perseus⟩ *hic Held* (*H*), *ante* paulisper *Wesenberg,* ⟨Perseus⟩ *uel* ⟨rex⟩ *post* tumulis *Novák* : *om. V*: *fort.* ⟨rex⟩ peditum ... reliquerat *uel* reliquerat ⟨rex⟩   qui *Fr.1* : quattuor *V* : hi *Weiss.* : quattuor ⟨horas⟩ *Koch*: ⟨post⟩quam uero *Novák*   equites *V*   insecuti *V*   **10** adque *V*

65 Inde offensus longinquitate itineris rex ad Mopselum castra mouit; et Romani demessis Crannonis segetibus in Phalan-
2 naeum agrum transeunt. ibi cum ex transfuga cognosset rex sine ullo armato praesidio passim uagantes per agros Romanos metere, cum ⟨...⟩ equitibus duobus milibus Thracum et Cretensium profectus, cum quantum adcelerare poterat effuso agmine isset, improuiso adgressus est Romanos.
3 iuncta uehicula, pleraque onusta, mille admodum capiun-
4 tur, sescenti ferme homines. praedam custodiendam ducen-
5 damque in castra trecentis Cretensium dedit; ipse reuocato ab effusa caede equite et reliquis peditum ducit ad proximum praesidium, ratus haud magno certamine opprimi
6 posse. L. Pompeius tribunus militum praeerat, qui perculsos milites repentino hostium aduentu in propinquum tumulum recepit, loci se praesidio, quia numero et uiribus
7 impar erat, defensurus. ibi cum in orbem milites coegisset, ut densatis scutis ab ictu sagittarum et iaculorum sese tuerentur, Perseus, circumdato armatis tumulo, alios ascensum undique temptare iubet et comminus proelium conserere,

65.1 itineri *V* Mopselum *V*: Mopsium *Sig.* Grannonis *V* Phallanaeum *Sig.*: Palanneum *V*: Phalanneum *Fr. 1* **2** uagantis *V* ⟨...⟩ *lac. indicaui*: ⟨mille⟩ *Fr. 1* Tracum *V* adcelerare poterat *V*: adcelerari *uel* poterant *Duker* isset *Doering*: issent *V* inprouiso *V* **3** honesta *V* .AC. ferme *V* **5** haut *V* posset *V* **6** propinquam *V* imperat *V* **7** secutis *V* ictu *Duker*: iẹctus *V*: iactu *Fr. 1*: ictibus *Gitlbauer* alio escensum *V*

8 alios eminus tela ingerere. ingens Romanos terror circumstabat; nam neque conferti + propter + eos qui in tumulum conitebantur poterant, et ubi ordines procursando soluis-
9 sent, patebant iaculis sagittisque. maxime cestrosphendonis uolnerabantur. hoc illo bello nouum genus teli inuentum est. bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, cras-
10 situdine digiti; huic abiegnae breues pinnae tres, uelut sagittis solent, circumdabantur; funda media duo scutalia imparia habebat; cum maiori nisu libratum funditor habena
11 rotaret, excussum uelut glans emicabat. cum et hoc et alio omni genere telorum pars uolnerata militum esset, nec facile iam arma fessi sustinerent, instare rex ut dederent sese, fidem dare, praemia interdum polliceri. nec cuiusquam ad deditionem flectebatur animus, cum ex insperato iam obsti-
12 natis mori spes adfulsit. nam cum ex frumentatoribus refugientes quidam in castra nuntiassent consuli circumsideri praesidium, motus periculo tot ciuium – nam octingenti

65.9–10: *Pol.* 27.11

alios se minus *V* **8** ingens *Kreyssig* : religes *V* : anceps *Fr. 1* Romanus *V* + propter + *V* : ⟨pugnare⟩ propter *Fr. 1* : prop⟨el⟩lere *Madvig* : ⟨propellere⟩ propter *Hertz* : ⟨stare⟩ *uel* ⟨resistere⟩ *uel* ⟨se tutari⟩ propter *Weiss.* (*1864*) : prop⟨e pe⟩tere *Hartel* (*1866*) : proter⟨ere⟩ *Rossbach* : ⟨se tueri⟩ propter *Goldbacher* conitebantur *Weiss.* : conabantur *V* : ⟨ascendere in tumulum⟩ conabantur *Fr. 1* : ⟨ascendere undique in tumulum⟩ conabantur *Vahlen* (*GPS, 2.821-2*) putabant *V* **9** cestrospendonis uulnerabantur *V* bellum *V* bipalme *Fr. 1* : bipalmale *V* : bipalmare *Wesenberg* astili semicuitali *V* diciti *V* **10** abiegnae breues *Kreyssig* : ab lege braeue *V* : ad libramen *Fr. 1* circumdabantur *Fr. 1* : circumfundabantur *V* : circumligabantur *Weiss.* scutalia *I. A. Ernesti* (*ap. Ernesti s. u.*) : cum alia *V* : funalia *Fr. 1* inpari *V* maiori nisu *Kreyssig* : maioris sinu *V* : maiori sinu *Fr. 1* : media (duo ... habebat) maioris sinu ligatum *Harant* funditur *V* **11** uulnerata *V* armi *V* praemi *V* opstinatiti *V* **12** nam ACCC. *V*

ferme et omnes Romani erant – cum equitatu ac leui arma-
tura – accesserant noua auxilia, Numidae pedites equites-
que et elephanti – castris egreditur et tribunis militum im-
13 perat ut legionum signa sequantur. ipse uelitibus ad fir-
manda leuium armorum auxilia adiectis ad tumulum prae-
14 cedit. consulis latera tegunt Eumenes Attalus et Misacenes,
regulus Numidarum.
66 Cum in conspectu prima signa suorum circumsessis fuerunt,
Romanis quidem ab ultima desperatione recreatus est ani-
2 mus. Perseus, cui primum omnium fuerat ut contentus for-
tuito successu, captis aliquot frumentatoribus occisisque,
3 non tereret tempus in obsidione praesidii, secundum, ea
quoque temptata utcumque, cum sciret nihil roboris secum
esse, dum liceret intacto abire, et ipse hostium aduentum
elatus successu mansit, et qui phalangem arcesserent pro-
4 pere misit; quae et serius quam res postulabat et raptim
acta turbata cursu aduersus instructos et praeparatos erat
aduentura. consul anteueniens extemplo proelium conse-
5 ruit. primo resistere Macedones; deinde ut nulla re pares
erant, amissis trecentis equitibus, uiginti quattuor primori-
bus equitum ex ala quam sacram uocant, inter quos Anti-
6 machus etiam praefectus alae cecidit, abire conantur. ce-

13 praecedentis *V* **14** Attalus *V*: ⟨et⟩ Attalus *uel* Attalus⟨que⟩ *Madvig* (*85*) Misacenes *scripsi* : Mysagenes *V* : Misagenes *Fr. 1; u.* 29.8 *adn.* **66.**1 cum inspectum *V* ultu *V* **2** capitis aliquod *V* terere *V* **3** utcumque secum *V* aduentu *V* phalange *V* **4** quae *Madvig* : qua *V* raptim aptatur *V* turbata cursu *Madvig* : turbati cursus *V* : turbati cursu *Fr. 1* erat aduentura *Madvig* : erant aduentura *V* : erant aduenturi *Fr. 1* antueniens exemplo *V* **5** peditum ex alia *V* aleae *V*

terum iter prope ipso proelio tumultuosius fuit. phalanx ab trepido nuntio accita cum raptim duceretur, primo in angustiis captiuorum agmini oblata uehiculisque frumento onu-
7 stis haesit. ingens ibi uexatio partis utriusque fuit, nullo exspectante ⟨dum⟩ utcumque explicaretur agmen, sed armatis deicientibus ⟨in⟩ praeceps impedimenta – neque enim aliter uia aperiri poterat –, iumentis, cum stimula-
8 rentur, in turba saeuientibus. uix ab incondito agmine captiuorum expedierant sese cum regio agmini perculsisque equitibus occurrunt. ibi uero clamor iubentium referre signa ruinae + quoque + prope similem trepidationem fecit, ut ⟨si⟩ hostes intrare angustias ausi longius insecuti essent,
9 magna clades accipi potuerit. consul recepto ex tumulo praesidio, contentus modico successu, in castra copias reduxit. sunt qui eo die magno proelio pugnatum auctores sint; octo milia hostium caesa, in his Sopatrum et Antipatrum, regios duces; uiuos captos circiter duo milia octingentos,
10 signa militaria capta uiginti septem. nec incruentam uictoriam fuisse; supra quattuor ⟨milia⟩ et trecentos de exercitu consulis cecidisse; signa sinistrae alae quinque amissa.

6 phalans *V* ab *scripsi* : abs *V* : *del. Novák* uehiculis quae *V* onustis haesit *Bekker* : onustiis caesis *V* : onustis; iis caesis *Fr. 1* : onustis iis haesit *Heusinger* **7** expectante *V* ⟨dum⟩ *Gron.* : ⟨ut⟩ *Kreyssig* : *om. V* utrumque *V* deicientibus *Kreyssig* : deltinentib. *V* : detrudentibus *Fr. 1* ⟨in⟩ *Heraeus* (*VL, 1.5*) : ⟨per⟩ *Fr. 1, fort. recte* : *om. V* inpedimenta *V* auiaperiri *V* iumentis neque enim cum *V* **8** agmine *V* + quoque + *V* : *del. Bekker* : ⟨tum⟩ quoque *Harant* : fugamque *Goldbacher* : *totum locum* ruinae ... trepidationem *corruptum esse credit Tränkle* (*119 adn. 53*) ⟨si⟩ *hic Fr. 1, post* hostes *Walter* (*1938*) : *om. V* intrare *Madvig* : introre *V* : introire *Fr. 1* auxi *V* **9** concessu *V* sint *Sig.* : sunt qui *V* : sunt *Fr. 1* his *V* : iis *Wesenberg* A$\overline{C}$CC. *V* **10** supra .IIII et *V* sinistra aleae *V*

67 Hic dies et Romanis refecit animos et Persea perculit, ut
dies paucos ad Mopselum moratus sepulturae maxime mili-
tum amissorum cura, praesidio satis ualido ad Gonnum re-
2 licto, in Macedoniam reciperet copias. ⟨Ti⟩motheum quen-
dam ex regiis praefectis cum modica manu relinquit ad Phi-
3 lam, iussum Magnetas ex propinquo temptare. cum Pellam
uenisset, exercitu in hiberna dimisso ipse cum Cotye Thes-
4 salonicam est profectus. eo fama adfertur + Autlesbim +,
regulum Thracum, ⟨et⟩ Corragum, Eumenis praefectum, in
Cotyis fines impetum fecisse et regionem Marenen quam
5 uocant cepisse. itaque dimittendum Cotyn ad sua tuenda
ratus, magnis proficiscentem donis prosequitur. ducenta ta-
lenta, semestre stipendium, equitatui numerat, cum primo
annuum dare constituisset.
6 Consul postquam profectum Persea audiuit, ad Gonnum
castra mouet, si potiri oppido posset. ante ipsa Tempe in
faucibus situm Macedoniae claustra tutissima praebet, et in
7 Thessaliam opportunum Macedonibus decursum. cum et
loco et praesidio ualido inexpugnabilis + res + esset, absti-
tit incepto. in Perrhaebiam flexis itineribus Malloea primo
impetu capta ac direpta, Tripoli aliaque Perrhaebia recepta,

67.1 perculit *V* : ⟨ita⟩ perculit *uel* perpulit *Drak.* Mopselum *V* : Mopsium *Sig.* maxume *V* curiam *V* Gonnum *Sig.* : Connum *V* **2** Moteum *V* regis *V* relinquid *V* iussu *V* ex propinquo *Kreyssig* : et propinquo *V* : et propinquos *Fr.1* **3** Tessalonicam *V* **4** + Autlem^{s}bim + *V* : Atlesbim *Fr.1; nomen incertum* Tracum *V* ⟨et⟩ Corragum Fr.2 : Corrachum *V* : Corracum *Fr.1; u.* 38.13.3, *SEG 2.663* Eumenis pr̄. *V* fecisset regionem *V* Marenen *Fr.2* : Marenem *V* **5** numera *V* anum *V* **6** con *V* Gonnum *Sig.* : Connum *V* potiori *V* ipsam *V* Macaedoniae *V* Tessaliam *V* **7** + res + *V* : urbs *Gron.* : res⟨titisset⟩ *Kreyssig* : arx *Weiss.* : rupes *Alanus* (*2.29*) : obex *Goldbacher* : inexplicabilis res *Walter* (*1939*); *fort. delendum* Perrebiam *V* : *sic etiam infra* flexit *V* aliquae *V*

8 Larisam rediit. inde Eumene atque Attalo domum remissis, Misaceni Numidisque hiberna in proximis Thessaliae urbibus distribuit, et partem exercitus ita per totam Thessaliam diuisit ut et hiberna commoda omnes haberent et praesidio
9 urbibus essent. Q. Mucium legatum cum duobus milibus ad obtinendam Ambraciam misit. Graecarum ciuitatium socios omnes praeter Achaeos dimisit. cum exercitus parte profectus in Achaiam Pthiotim, Pteleum desertum fuga oppidanorum diruit a fundamentis, Antronas uoluntate inco-
10 lentium recepit. ad Larisam deinde exercitum admouit. urbs deserta erat; in arcem omnis multitudo concesserat;
11 eam oppugnare adgreditur. primi omnium Macedones, regium praesidium, metu excesserant; a quibus relicti oppidani in deditionem extemplo ueniunt. dubitantem inde utrum Demetrias prius adgredienda foret an in Boeotia aspiciendae
12 res, Thebani, uexantibus eos Coronaeis, in Boeotiam arcessebant. + et + horum preces, quia hibernis aptior regio quam Magnesia erat, in Boeotiam duxit.

redit *V* **8** Eumenen adque Attalo Romam remissis *V* Misaceni *scripsi* : Misachin *V* : Misagenem Numidasque in hiberna *Fr. 1* : Misageni *Madvig; u.* 29.8 *adn.* proxumis *V* Thessaliae *Grut.* : Tessalis *V* : Thessalis *Fr. 1* Tessaliam *V* hibernam commodam omnes habent *V* **9** optinendam *V* sociis *V* Achaeos *Iunt.* : Acheos *V* dimist cōs. cum *V* Pthiotim *V* : *fort.* Pthiotidem (*u.* 41.22.6) Etheleum *V* Antronas *V* : Antrona *Fr. 1* uoluntate incolentium *Madvig* : uoluntatem colentium *V* : uoluntate colentium *Fr. 1* **11** excesserant *Fr. 1* : excesserat *V* : excesserunt *Madvig* dubitantem *Vahlen* (*GPS, 1.603*) : dubitari *V* : dubitare (*fort. recte*) *uel* dubitauit *Duker* : dubitat *Hertz* im Boetia *V* res, *Vahlen* (*l.c.*) : res. *Fr. 1* **12** Tebani *V* eos *Fr. 1* : eius *V* : *del. Vahlen* (*l.c.*) Boetiam (*bis*) *V* + et + *V* : ad *Fr. 1* (*def. Harant, commate post* preces *del.*) : et ⟨ob⟩ *Madvig* : et ⟨ad⟩ *Weiss.* (*1876*) : *plura intercidisse coni. Heraeus* quia *V* : ⟨et⟩ quia *Madvig* Magnesiae *V*

Subscriptio : Titi Liui ab urbe condita lib. XLII. exp. inc. lib. XLIII. feliciter

TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XLIII

1 Eadem aestate qua in Thessalia haec ⟨..., ...⟩ legatus in
Illyricum a consule missus opulenta duo oppida oppu-
2 gnauit. Ceremiam ui atque armis coegit in deditionem; om-
niaque iis sua concessit, ut opinione clementiae eos qui
3 Carnuntem, munitam urbem, incolebant adliceret. post-
quam nec ut dederent sese compellere, neque capere obsi-
dendo poterat, ne duabus oppugnationibus nequiquam fati-
gatus miles esset, quam prius intactam urbem reliquerat
diripuit.
4 Alter consul C. Cassius nec in Gallia, quam sortitus erat,
memorabile quicquam gessit, et per Illyricum ducere legio-
5 nes in Macedoniam uano incepto est conatus. ingressum
hoc iter consulem senatus ex Aquileiensium legatis co-
gnouit, qui querentes coloniam suam nouam et infirmam
necdum satis munitam inter infestas nationes Histrorum et

1.1 aetate *V* haec ⟨..., ...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨equestri pugna uicere Romani⟩ *Fr.1* : haec ⟨gesta sunt, Q. Mucius⟩ *Kreyssig* : *sic, sed lac. pro* Q. Mucius *Madvig* (*e*) oppugnauit *Weiss.* : oppugnalui *V* : *om. Fr.1* **2** Ceremiam *V* : *om. Fr.1* : eorum unum *Weiss.* : Cerauniam *uel* Cermiam *Heerwagen* (*JPhV 1855, 188*) : Creunium *Unger* (*192*) adque *V* omniaque iis *Fr.1* : omnia quae is *V* : *ante add.* ⟨incolis pepercit⟩ *Rossbach* in opinione ... eosque *V* Carnuntem *V* : Sarnuntem *Unger* (*l.c.*) **3** conplere *V* opsidendo *V* **4** Inlyricum *V* ligiones *V* Madoniam *V* **5** qui q.rerentes *V* Systrorum *V*

6 Illyriorum esse, cum peterent ut senatus curae haberet quo-
modo ea colonia muniretur, interrogati uellentne eam rem
7 C. Cassio consuli mandari, responderunt Cassium Aqui-
leiam indicto exercitu profectum per Illyricum in Macedo-
niam esse. ea res primo incredibilis uisa, et pro se quisque
8 credere Carnis forsitan aut Histris bellum inlatum. tum
Aquileienses: nihil se ultra scire nec audere adfirmare
quam triginta dierum frumentum militi datum, et duces qui
ex Italia itinera in Macedoniam nossent conquisitos abduc-
9 tosque. enimuero senatus indignari tantum consulem
ausum ut suam prouinciam relinqueret, in alienam trans-
iret, exercitum nouo periculoso itinere inter exteras gentes
10 duceret, uiam tot nationibus in Italiam aperiret. decernunt
frequentes ut C. Sulpicius praetor tres ex senatu nominet
legatos, qui eo die proficiscantur ex urbe, et quantum adce-
lerare possint C. Cassium consulem, ubicumque sit, perse-
11 quantur; nuntient ne bellum cum ulla gente moueat nisi
12 cum qua senatus gerendum censuerit. legati hi profecti, M.
Cornelius Cethegus, M. Fuluius, P. Marcius Rex. metus de
consule atque exercitu distulit eo tempore muniendae
Aquileiae curam.

2 Hispaniae deinde utriusque legati aliquot populorum in se-
2 natum introducti. ii de magistratuum Romanorum auaritia
superbiaque conquesti, nixi genibus ab senatu petierunt ne
se socios foedius spoliari uexarique quam hostes patiantur.

7 Inlyricum *V* Macedoniam se ea *V* **8** audere *V*: audisse *Gitlbauer* (*113*) **9** periculoso *V*: ⟨et⟩ periculoso *anon. ap. Drak*: periculoso⟨que⟩ *Hertz* inter ceteras *V* duceret ... aperiret *Gron.*: ducere ... aperire *V* **10** tris *V* possint *Madvig*: possent *V* **11** nec bellum *V* quae *V* censuerit *Perizonius*: censuerant *V*: censuerat *Fr. 1* **12** hi *Gron.*: hii *V*: ii *Fr. 1* Cetegus *V* Fuluius *V*: *fort. cognomen* (Flaccus *uel* Nobilior) *omissum* P̄M̄ Rex *V* metu *V* adque *V* **2**.1 aliquod *V* senatum *Sig.*: senatu *V* **2** idem magistratuum *V* superbiaque quae *V* hostiis *V*

3 cum et alia indigna quererentur, manifestum autem esset
pecunias captas, L. Canuleio praetori, qui Hispaniam sorti-
tus erat, negotium datum est ut in singulos a quibus Hispani
pecunias repeterent quinos recuperatores ex ordine senato-
rio daret, patronosque quos uellent sumendi potestatem
4 faceret. uocatis in curiam legatis recitatum est senatus con-
5 sultum, iussique nominare patronos; quattuor nominaue-
runt, M. Porcium Catonem, P. Cornelium Cn. f. Scipionem,
6 L. Aemilium Paullum, C. Sulpicium Galum. cum M. Titinio
primum, qui praetor A. Manlio M. Iunio consulibus in cite-
riore Hispania fuerat, recuperatores sumpserunt; bis am-
7 pliatus, tertio absolutus est reus. dissensio inter duarum
prouinciarum legatos est orta; citerioris Hispaniae populi
M. Catonem et ⟨P.⟩ Scipionem, ulterioris L. Paullum et
8 Galum Sulpicium patronos sumpserunt. ad recuperatores
adducti a citerioribus populis P. Furius Philus, ab ulteriori-
9 bus M. Matienus; ille Sp. Postumio Q. Mucio consulibus
triennio ante, hic biennio prius L. Postumio M. Popillio
10 consulibus praetor fuerat. grauissimis criminibus accusati
ambo ampliatique; cum dicenda de integro causa esset, ex-
cusati exsilii causa solum uertisse. Furius Praeneste Matie-
11 nus Tibur exsulatum abierunt. fama erat prohiberi a patro-

3 Cannuleio *V* quinos recuperarent *V* **5** Scipio *V* Aemilium *scripsi* : Aemilium i.m. *V* : Aemilium M. f. *Fr.1* : Aemilium L. f. *Pighius* Galum *scripsi* : Gallum *V; u. Münzer RE, ivA. 808; sic etiam* § 7 **6** cum ... sumserunt *V* (sumps- *Fr.1*) : qui ... sumpserunt *Dobree* (*2.232*) : *del.* cum *Vahlen* (*GPS, 1.604*) : cum ... egerunt *Novák* (*JPhV 1901, 29*) : in M. Titinium ... sumpserunt *Roobol* consule *V* uis *V* **7** *lac. ante* dissensio *posuit Roobol* ora *V* ⟨P.⟩ *Wesenberg* : *om. V* sumserunt *V* **8** reciperatores *V* M. *V* : C. *Hertz; u.* 41.28.5 *adn.* **9** hinc uiennio *V* M. *Sig.* : C. *V* **10** excusatio exilii *V* exulatum *V*

nis nobiles ac potentes compellare; auxitque eam suspicio-
nem Canuleius praetor, quod omissa ea re dilectum habere
instituit, dein repente in prouinciam abiit, ne plures ab
12 Hispanis uexarentur. ita praeteritis silentio obliteratis, in
futurum tamen consultum ab senatu Hispanis, quod impe-
trarunt ne frumenti aestimationem magistratus Romanus
haberet, neue cogeret uicensumas uendere Hispanos quanti
ipse uellet, et ne praefecti in oppida sua ad pecunias cogen-
das imponerentur.
3 Et alia noui generis hominum ex Hispania legatio uenit.
2 ex militibus Romanis et ex Hispanis mulieribus, cum quibus
conubium non esset, natos se memorantes, supra quattuor
milia hominum, orabant ut oppidum in quo habitarent
3 daretur. senatus decreuit uti nomina sua apud L. Canu-
leium profiterentur, eorumque si quos manumisissent; eos
4 Carteiam ad Oceanum deduci placere; qui Carteiensium
domi manere uellent, potestatem fieri uti numero colo-
norum essent, agro adsignato. Latinam eam coloniam esse
libertinorumque appellari.

11 conpellare *V* auxitque *Fr.1* : auxiadque *V* : atque auxit *Hartel* : adauxitque *H.J.M.* (*JPhV 1889, 37*) abiti ne *V* plures *Fr.1* : re plures *V* : rei plures *Novák* (*JPhV 1884, 105*) **12** tamen consultum (*uel* consultum tamen) *Kreyssig* : consultamentum *V* : consultum *Fr.1* Hispanos ... uellet *Fr.1* : Hispanonis ... uellent *V* : Hispanos nisi ... ipsi uellent *Madvig; de re u. Richardson, JRS 1976, 149* **3.2** hominum ex Hispania orabant *V* **3** aput *V* proficerentur *V* manumisissent; eos *Madvig* : manumissent eos *V* : manumisisset eos *Fr.1* (*def. Saumagne, RD 1962, 136*) **4** uti *V* : ut e *uel* ut in *Dobree* (*2.382*) esset *V* esse *Gron.* : fuisse *V* : iure esse *Goldbacher*

5 Eodem tempore ex Africa et Gulussa regulus Masinissae
6 filius, legatus patris, et Carthaginienses uenerunt. Gulussa
prior in senatum introductus et missa quae erant ad bellum
Macedonicum a patre suo exposuit, et si qua praeterea uel-
lent imperare, praestaturum merito populi Romani est pol-
licitus, et monuit patres conscriptos ut a fraude Carthagi-
7 niensium cauerent: classis eos magnae parandae consilium
cepisse, specie pro Romanis et aduersus Macedonas; ubi ea
parata instructaque esset, ipsorum fore potestatis quem
hostem aut socium habeant. hanc iniec⟨...

4 ...⟩tis + tantum extitit pauor + ingressi castra, ostentantes capita, fecerunt ut si admotus extemplo exercitus foret, capi

de rebus inter 3.7 *et* 4.1 *narratis u. per.* 43, *Pol.* 27. 15–16, 29.19.7, *Diod.* 30.4–6, *Plut. Paull.* 9.3–5, 18.3, *Oros.* 4.20.38, *Zon.* 9.22.6–8, *Sherk, 3; cf.* 4.8–11, 5.1, 7.10, 44.2.6, 11.9, 36. 10; *u. Walbank 3. 317–8*

5 regulus Masinissae filius *Kreyssig* : Maisinissae regulus filius *V* : Masinissae regis filius *Fr. 1* Cartaginienses *V* **6** missa quae *V* : quae missa *Fr. 1* : ⟨de iis⟩ quae missa *Madvig; u.* 42.17.1 *adn.* imperarent *V* et monuit et patres *V* conscripti *V* **7** coepisse *V* Macedonia sub ea *V* *post* iniec *perierunt quattuor quaterniones* (*XV–XVIII*) *codicis* : *de apicibus primi folii deperditi u. p. VII; supp.* iniec⟨tam patribus curam ... *Heraeus* **4.**1 tis ... pauor + *V* : tantum pauorem *Fr. 1* : amborum capita gestantes infixa has⟩tis (*uel* hastis infixa gestan⟩tes) tantum exinde pauorem *Kreyssig* : ...⟩tis tantus exstitit pauor ⟨...⟩ *Weiss.* : extemplo *pro* exstitit *Weiss.* (*ap. H.J.M.*) : cunc⟩tis tantum ex contumacia (*uel* laetitia *uel* fiducia) pauorem *M. Müller* (*1871*) : ... extitit, tantum ... *Heraeus* foret capita *V*

2 castra potuerint. tum quoque fuga ingens facta est; et erant
qui legatos mittendos ad pacem precibus petendam cense-
rent, ciuitatesque complures eo nuntio audito in deditio-
3 nem uenerunt. quibus purgantibus sese culpamque in
duorum amentiam conferentibus, qui se ultro ad poenam
4 ipsi obtulissent, cum ueniam dedisset praetor, profectus ex-
templo ad alias ciuitates, omnibus imperata facientibus,
quieto exercitu pacatum agrum, qui paulo ante ingenti tu-
multu arserat, peragrauit.
5 Haec lenitas praetoris, qua sine sanguine ferocissimam gen-
tem domuerat, eo gratior plebi patribusque fuit quo crude-
lius auariusque in Graecia bellatum et ab consule Licinio et
6 ab Lucretio praetore erat. Lucretium tribuni plebis absen-
tem contionibus adsiduis lacerabant, cum rei publicae causa
abesse excusaretur; sed tum adeo uicina etiam inexplorata
erant ut is eo tempore in agro suo Antiati esset, aquamque
7 ex manubiis Antium ex flumine Loracinae duceret. id opus
centum triginta milibus aeris locasse dicitur; tabulis quoque
8 pictis ex praeda fanum Aesculapi exornauit. inuidiam infa-
miamque ab Lucretio auerterunt in Hortensium, successo-
rem eius, Abderitae legati flentes ante curiam querentes-
que oppidum suum ab Hortensio expugnatum ac direptum
9 esse: causam excidii fuisse urbi quod cum centum milia
denarium et tritici quinquaginta milia modium imperaret,
spatium petierint quo de ea re et ad Hostilium consulem et
10 Romam mitterent legatos. uixdum ad consulem se perue-
nisse et audisse oppidum expugnatum, principes securi per-
11 cussos, sub corona ceteros uenisse. indigna ea senatui uisa,

2 praecibus *V* conplures *V* **3** optulissent *V* **4** agrumque paulo *V* **5** sanguinem *V* a.uariusque *V* **6** erant tutis eo *V* in eo agro suo *V* esset quamque *V* **8** auerterent *V* Abderite *V* **9** impetraret *V* quod ea re *V* **10** si uixdum *V* peruenisse et *Fr.1* : peruenisset *V* : peruenisse cum *Novák* percussos corona sub *V* uenisse *Fr.1* : uenisse et audisse *V* : uenisse. ea accidisse *Harant*

decreueruntque eadem de Abderitis quae ⟨de⟩ Coronaeis
decreuerant priore anno, eademque pro contione edicere
12 Q. Maenium praetorem iusserunt, et legati duo, C. Sem-
pronius Blaesus Sex. Iulius Caesar, ad restituendos in liber-
13 tatem Abderitas missi. iisdem mandatum ut et Hostilio con-
suli et Hortensio praetori nuntiarent senatum Abderitis
iniustum bellum inlatum, conquirique omnes qui in serui-
tute sint et restitui in libertatem aequum censere.
5 Eodem tempore de C. Cassio, qui consul priore anno fue-
rat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hostilio
erat, querellae ad senatum delatae sunt, et legati regis Gal-
2 lorum Cincibili uenerunt. frater eius uerba in senatu fecit,
questus Alpinorum populorum agros, sociorum suorum,
depopulatum C. Cassium esse, et inde multa milia ho-
3 minum in seruitutem abripuisse. sub id⟨em⟩ tempus Car-
norum Histrorumque ⟨et Ia⟩pydum legati uenerunt: duces
sibi ab consule Cassio primum imperatos qui in Macedo-

4.11: *Sherk,* 3

11 indigna ea (*uel* indigna res) *Gron.* : indigne *V* : indigna *Fr. 1* : indignis *Harant* : indignae ⟨saeuitiae⟩ res *Novák (JPhV 1883, 340)* decreuerunt quae eadem *V* que Coroneis *V* priore *V; u. Errington, RFIC 1974, 79–86* eandem quae pro *V* quàe Maenium *V* **12** Blaesus *Gryph.* : Blesius *V* : Blesus *Fr. 1* Abderitis *V* **13** senatum *Fr. 1* : senatu nuntiarent *V* : senatum iudicare *Harant* conquaeri quae *V* aecum *V* **5.**1 cum tribunis militum *V* quaerellae *V* Cincibili *V* : Cincibilis *Wesenberg* uenerunt *Fr. 1* : tenuerunt *V* : detulerunt *Harant* **2** frater eius *V* : fratres eius ⟨duo. maior⟩ *Hartel (1866)* senatum *V* quaestus *V* de populorum C. Cassius *V* **3** id⟨em⟩ *Kreyssig* : id *V* ⟨et⟩ *om. V* ⟨Ia⟩pydum *Drak.* : Pydum *V* : ⟨Ia⟩pidum *Fr. 1*

4 niam ducenti exercitum iter monstrarent; pacatum ab se tamquam ad aliud bellum gerendum abisse. inde ex medio regressum itinere hostiliter peragrasse fines suos; caedes passim rapinasque et incendia facta; nec se ad id locorum
5 scire propter quam causam consuli pro hostibus fuerint. et regulo Gallorum absenti et his populis responsum est senatum ea quae facta querantur neque scisse futura, neque si sint facta probare. sed indicta causa damnari absentem consula-
6 rem uirum iniurium esse, cum is rei publicae causa absit; ubi ex Macedonia redisset C. Cassius, tum, si coram eum arguere uellent, cognita re senatum daturum operam uti satisfiat.
7 nec responderi tantum iis gentibus sed legatos mitti, duos ad regulum trans Alpes, tres circa eos populos placuit, qui
8 indicarent quae patrum sententia esset. munera mitti legatis ex binis milibus aeris censuerunt; duobus fratribus regulis haec praecipua, torques duo ex quinque pondo auri facti, et uasa argentea quinque ex uiginti pondo, et duo equi phalerati cum agasonibus, et equestria arma ac sagula, et comiti-
9 bus eorum uestimenta, liberis seruisque. haec missa; illa petentibus data, ut denorum equorum iis commercium esset,
10 educendique ex Italia potestas fieret. legati cum Gallis missi trans Alpes C. Laelius M. Aemilius Lepidus, ad ceteros populos Cn. Sicinius, P. Cornelius Blasio, T. Memmius.

4 ad aliud id bellum *V* medioc *V* hostiliter itinere *V, sed punctis super* -er *et* it- *positis* caedes *Kreyssig* : duces *V* : *om. Fr.1* **5** absenti *V* : ab senatu *Damsté* senatu *V* quaerantur *V* scisse futura *V* : scire esse facta *Roobol* : *fort.* scisse facta **6** tu si *V* satisfiat *V* : satisfieret *Dǔsanek* (*190*) **7** Alpis *V* eos *V* : ⟨cet⟩e⟨r⟩os *Vahlen* (*H*) esse *V* **8** duobus fratribus regulis *Fr.1* : duo fratres regulis *V* : fratri reguli *Madvig* : duobus fratribus reguli *id.* (*e*) : ⟨erant⟩ duo fratres reguli: ⟨ii⟩s *Harant* : regulis *Damsté* ac *Fr.1* : ṫaut *V* : et *Madvig* (*e*) **10** Alpis *V* Cn. *Pighius* : C. *V; u. MRR, 1.423 adn. 7*

6 Multarum simul Graeciae Asiaeque ciuitatium legati Ro-
2 mam conuenerunt. primi Athenienses introducti; ii se quod
nauium habuerint militumque P. Licinio consuli et C. Lu-
3 cretio praetori misisse exposuerunt; quibus eos non usos
frumenti sibi centum milia imperasse; quod, quamquam
sterilem terram ararent ipsosque etiam agrestes peregrino
frumento alerent, tamen, ne deessent officio, confecisse; et
4 alia quae imperarentur praestare paratos esse. Milesii nihil
⟨quod⟩ praestitissent memorantes, si quid imperare ad
bellum senatus uellet, praestare se paratos esse polliciti
5 sunt. Alabandenses templum Vrbis Romae se fecisse com-
6 memorauere, ludosque anniversarios ei diuae instituisse; et
coronam auream quinquaginta pondo, quam in Capitolio
ponerent donum Ioui optimo maximo, attulisse, et scuta
equestria trecenta; ea cui iussissent tradituros; donum ut in
7 Capitolio ponere et sacrificare liceret petebant. hoc ⟨et⟩
Lampsaceni, octoginta pondo coronam adferentes, pete-
8 bant, commemorantes discessisse se a Perseo postquam
Romanus exercitus in Macedoniam uenisset, cum sub di-

6.2 ipse quod *V* praetorio *V* exposuerint *V* **3** ararent *Nipperdey* (*H*) : arent *V* agrestis *V* et aliquae *V* **4** Milessi *V* ⟨quod⟩ praestitissent *Madvig* : praestitissent *V* : praestitisse ⟨se⟩ *Hertz* : praestitisse ⟨quod Romani nihil imperasse⟩nt *Wachendorf* : ⟨cum⟩ praestitissent morantes *Hartel* (*1866*) : ⟨cur⟩ nihil praestitissent *Goldbacher* praestaret *V* **5** Adlabandenses *V* commemorauere *Hertz* : commemoraue *V* : commemorauerunt *Fr. 1* ludos quae *V* **6** corona aurea *V* Ioui ō m̄. *V* iussissent *V* : iussi essent *Harant* poneret sacrificare *V* **7** ⟨et⟩ *hic Gron., ante* hoc *Drak.* : *om. V* : ⟨etiam⟩ *Weiss.* Lamsẽaceni *V* **8** discessisse ea Perseo *V* Romano exercitu *V*

9 cione Persei et ante Philippi fuissent; pro eo, et quod impe-
ratoribus Romanis omnia praestitissent, id se tantum orare
ut in amicitiam populi Romani reciperentur, et si pax cum
Perseo fieret, exciperentur ne in regiam potestatem + reci-
10 perentur +. ceteris legatis comiter responsum; Lampsace-
nos in sociorum formulam referre Q. Maenius praetor ius-
sus. munera omnibus in singulos binum milium aeris data.
Alabandenses scuta reportare ad A. Hostilium consulem in
Macedoniam iussi.
11 Et ex Africa legati simul Carthaginiensium ⟨et Masinissae
...⟩ tritici deciens centum milia et hordei quingenta indi-
cantes se ad mare deuecta habere, ut quo senatus censuisset
12 deportarent; id munus officiumque suum scire minus esse
quam pro meritis populi Romani et uoluntate sua; sed
saepe alias bonis in rebus utriusque populi se gratorum
13 fideliumque socium muneribus functos esse. item Masinis-
sae legati tritici eandem summam polliciti, et mille et du-
centos equites duodecim elephantos; et si quid aliud opus
esset, uti imperaret senatus: aeque propenso animo + et +
14 quae ipse ultro pollicitus sit praestaturum esse. gratiae et

9 pr̄. Romani *V* + reciperentur + *V*: reciderent *Gron.*: restituerentur *Doujat*: redigerentur *Bos* (*Animaduersiones, 11*) **10** committere possum Lamsacenos *V* praetor iussu *V* millium aeris dat *V* **11** ⟨et Masinissae ...⟩ *sic lac. indicaui*: ⟨et Masinissae uenerunt : Carthaginiensium⟩ *Crév.* : *sic, sed* legati Carthaginiensium *H.J.M.* (*Z*), Carthaginienses *Rossbach* quingenta *Sig.* : quinquaginta *V* **12** rebus utriusque populi *V*: rebus suis dubiisque populi ⟨Romani⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : rebus utique *Damsté* se gratorum *Fr.1* : segregatorum *V* : sese gratorum *Heraeus* sociumque *V* **13** elepantos *V* esse *V* inperaret *V* + et + *V* : ac *Fr.1* : at⟨que⟩ *Weiss.* (*1866*) : ⟨ea⟩ et *uel* et ⟨ea et⟩ *H.J.M.* : atque ipse, *distinctione post* senatus *sublata, Roobol* ipso *V*

Carthaginiensibus et regi actae, rogatique ut ea quae polli-
cerentur ad Hostilium consulem in Macedoniam deporta-
rent. legatis in singulos binum milium aeris munera missa.
7 Cretensium legatis commemorantibus quantum sibi impe-
ratum a P. Licinio consule esset sagittariorum in Macedo-
2 niam se misisse, cum interrogati non infitiarentur apud Per-
sea maiorem numerum sagittariorum quam apud Romanos
3 militare, responsum est si Cretenses bene ac nauiter desti-
narent potiorem populi Romani quam regis Persei amici-
tiam habere, senatum quoque Romanum iis tamquam certis
4 sociis responsum daturum esse. interea nuntiarent suis pla-
cere senatui dare operam Cretenses ut quos milites intra
praesidia regis Persei haberent, eos primo quoque tempore
domum reuocarent.
5 Cretensibus cum hoc responso dimissis Chalcidenses uo-
cati, quorum legatio ipso introitu ⟨m⟩ouit, quod Micythio,
6 princeps eorum, pedibus captus lectica est introlatus; ulti-
mae necessitatis extemplo uisa res, in qua ita adfecto excu-
satio ualetudinis aut ne ipsi quidem petenda uisa foret, aut
7 data petenti non esset. cum sibi nihil uiui reliquum praeter-
quam linguam ad deplorandas patriae suae calamitates

14 rogatiquae ut ea quae ut ea quae *V* deportaret *V* **7.1** a. Publio Licinio *V* commemorantibus ... se misisse *scripsi* : commemorantibus se ... se misisset *V* : commemorantibus se ... misisse *Fr. 1* **2** interrogati non inficiarentur *Fr. 1* : infitiati non interrogarentur *V* : neque infitiantibus cum interrogarentur *Novák* (*JPhV 1882, 316*) aput (*bis*) *V* sagittariorum *V* : *post* add. ⟨suorum⟩ *Harant* **3** is *V* socis *V* **5** Calcidenses *V* ⟨m⟩ouit (*uel* ⟨omnes m⟩ouit) *H.J.M.* : obit *V* : ob id *Fr. 1* : ⟨omnes conuertit⟩ *post* introlatus *Duker* : est *pro* res *Drak.* Micythio *Weiss.* : Micion *V* : Micythion *Bekker; u.* 35.38.1 *adn.* **6** adfecta *V* **7** relicuum *V* linguam *Fr. 1* : linguas *V* : linguam ⟨esse⟩ *Madvig* (*a*) : ⟨esse⟩ *post* calamitates *uel* relictum *pro* reliquum *Wesenberg*

praefatus esset, exposuit ciuitatis primum suae benefacta,
et uetera et ea quae Persei bello praestitissent ducibus exer-
8 citibusque Romanis, tum quae primo C. Lucretius in popu-
lares suos praetor Romanus superbe auare crudeliter fecis-
set, deinde quae tum cum maxime L. Hortensius faceret.
9 quem ad modum omnia sibi, etiam iis quae patiantur tri-
stiora, patienda esse ducant potius quam fide decedant, sic,
quod ad Lucretium Hortensiumque attineret, scire tutius
10 fuisse claudere portas quam in urbem eos accipere. qui ex-
clusissent eos, Emathiam Amphipolim Maroneam Aenum,
incolumes esse: apud se templa ornamentis + compilata
spoliataque sacrilegiis + C. Lucretium nauibus Antium de-
uexisse; libera corpora in seruitutem abrepta; fortunas so-
11 ciorum populi Romani direptas esse et cotidie diripi. nam
ex instituto C. Lucreti Hortensium quoque in tectis hieme
pariter atque aestate nauales socios habere, et domos suas
plenas turba nautica esse; uersari inter se coniuges liberos-
que suos quibus nihil neque dicere pensi sit neque facere.
8 Accersere in senatum Lucretium placuit, ut disceptaret co-
2 ram purgaretque sese. ceterum multo plura praesens au-
diuit quam in absentem iacta erant; et grauiores potentio-
resque accessere accusatores duo tribuni plebis, M'. Iuuen-
3 tius Thalna et Cn. Aufidius. ii non in senatu modo eum
lacerarunt, sed in contionem etiam pertracto, multis obiec-

8 que (*bis*) *V* superauere crudeliter *V* **9** is *V* fide decedant, sic *Kreyssig* : sine decedantur sic *V* : quam se dedant Persi *Fr. 1* : quam fide decedatur, sic *Weiss.* Hortensium quae *V* **10** qui *V* : quae *Sig.* Maronem *V* aput *V* + compilata ... sacrilegiis + *u.p. 370* corpora *Fr. 1* : corpora liberata *V* : corpora lacerata *Gitlbauer* (*79*) : corpora uerberata *Harant* cotidie die diripi *V* **11** adque *V* naualis *V* se *V* : *del. Freinsheim* sit *Sig.* : si *V* : *om. Fr. 1* facerem *V* **8.2** plura *V* : plura ⟨probra⟩ *Damsté* M'. ... Thalna *Sig.* : M. ... Talna *V* : M. ... Talua *Fr. 1* **3** senatum *V*

4 tis probris, diem dixerunt. senatus iussu Chalcidensibus Q.
Maenius praetor respondit quae bene meritos sese, et ante
et in eo bello quod geratur, de populo Romano dicant, ea et
scire uera eos referre senatum, et perinde ac debeant grata
5 esse. quae facta ⟨a⟩ C. Lucretio fierique ab L. Hortensio
praetoribus Romanis querantur, ea neque facta neque fieri
6 uoluntate senatus quem non posse existimare, qui sciat
bellum Persei, et ante Philippo patri eius, intulisse populum
Romanum pro libertate Graeciae, non ut ea a magistratibus
7 socii atque amici paterentur? litteras se ad L. Hortensium
praetorem daturos esse, quae Chalcidenses querantur acta,
ea senatui non placere; si qui in seruitutem liberi uenissent, ut
eos con⟨quirendos⟩ primo quoque tempore restituendosque
in libertatem curaret; sociorum naualium neminem praeter
8 magistros in hospitia deduci aequum censere. haec Horten-
sio iussu senatus scripta; munera binum milium aeris legatis
missa, et uehicula Micythioni publice locata, quae eum
9 Brundisium commode perueherent. C. Lucretium, ubi dies
quae dicta erat uenit, tribuni ad populum accusarunt mul-
10 tamque deciens centum milium aeris dixerunt. comitiis
habitis omnes quinque et triginta tribus eum condem-
narunt.
9 In Liguribus eo ⟨anno⟩ nihil memorabile gestum. nam nec
hostes mouerunt arma, neque consul in agrum eorum legio-

4 senatu *V* Calcidensibus *V* que Maen'us *V* responditque bene *V* gratia *V* **5** ⟨a⟩ *om. V* ab Lucretio Hortensio pretoribus *V* quaerantur *V* fieuoluntates *V* **6** Persei *V* : Persi *Fr. 1* : Perseo *Heinsius* patria *V* socii atque amici *Gron.* : ut sociatque amici *V* : sociis atque amicis *Fr. 1* : suis socii atque amici *Duker* **7** Calchidenses quaerantur *V* con⟨quirendos⟩ *Fr. 1* : con *V* : con⟨quirendos⟩ *post* tempore *Kreyssig, fort. recte* **8** millium *V* Micythioni *Bekker* : Micioni *V* publicae *V* **9** decies *V* **10** cum condemnarunt *V* **9.1** ⟨anno⟩ *om. V* consulium agrum *V*

2 nes induxit; et satis explorata pace eius anni, milites duarum legionum Romanarum intra dies sexaginta quam in
3 prouinciam uenit dimisit. sociorum nominis Latini exercitu mature in hiberna Lunam et Pisas deducto, ipse cum equitibus Galliae prouinciae pleraque oppida adiit.
4 Nusquam alibi quam in Macedonia bellum erat. suspectum
5 tamen Gentium, Illyriorum regem, habebant. itaque et octo naues ornatas a Brundisio senatus censuit mittendas ad C. Furium legatum Issam, qui cum praesidio duarum Issen-
6 sium nauium insulae praeerat – duo milia militum in eas naues sunt imposita, quae M. Raecius praetor ex senatus consulto in ea parte Italiae quae obiecta Illyrico est conscripsit –, et consul Hostilius Ap. Claudium in Illyricum ⟨cum⟩ quattuor milibus peditum misit, ut accolas Illyrici
7 tutaretur. qui non contentus iis quas adduxerat copiis auxilia ab sociis corrogando ad octo milia hominum ⟨ex⟩ uario genere armauit, peragrataque omni ea regione ad Lychnidum Dassaretiorum consedit.

3 adiit *Fr. 1* : ad id *V* : adit *Heraeus* **4** tamen *Hartel* : tam et *V* : tam⟨en⟩ et *Fr. 1* Inlyriorum *V* habebat *V* **5** et octo *V* : ⟨decem⟩ et octo *Weiss.* (*1866*); *u. Thiel,* 377 nauis *V* Brundisios *V* duarum *V* : duodecim *Thiel* (*l. c.*) praeerat *Fr. 1* : praerant miserunt *V* : praeerat ⟨...⟩ miserunt *Weiss.* : legatum (Issam, qua ... praeerat, missae sunt; duo milia ... conscripsit) *Harant* : praeerat ⟨et octo naues militibus nondum ornatas⟩ miserunt *Damsté* **6** – duo ... conscripsit –, *sic distinxit Hertz* : . duo ... conscripsit. *Fr. 1* dua *V* inposita *V* M. Raecius *Kreyssig* : M. Recius *V* : Q. Maenius *Fr. 1* que obiecta *V* Inlyric(*ter*) *V* ⟨cum⟩ *om. V* tutaretur *Perizonius* : tutarentur *V* **7** is *V* conrogando *V* ⟨ex⟩ uario genere *Madvig* : *om.* ex *V* : uarii generis *Duker* omnia ea *V* Lychnidum *Sig.* : Lycidinum *V* : Lycnidum *Fr. 1*

10 Haud procul inde Vscana oppidum finium + plerique +
Persei erat. decem milia ciuium habebat et modicum custo-
2 diae causa Cretensium praesidium. inde nuntii ad Claudium
occulti ueniebant, si propius copias admouisset, paratos
fore qui proderent urbem. et operae pretium esse: non se
amicosque tantum sed etiam milites praeda expleturum.
3 spes cupiditati admota ita occaecauit animum ut nec ⟨ex⟩
iis qui uenerunt quemquam retineret, nec obsides pignus
futuros afore fraudem agendae rei posceret, nec mitteret
exploratum nec fidem acciperet. die tantum statuta profec-
tus a Lychnido, duodecim milia ab urbe ad quam tendebat
4 posuit castra. quarta inde uigilia signa mouit, mille ferme ad
praesidium castrorum relictis. incompositi, longo agmine
effusi, infrequentes, cum nocturnus error dissiparet, ad ur-
5 bem peruenerunt. creuit neglegentia postquam neminem
armatum in muris uiderunt. ceterum ubi primum sub ictu
teli fuerunt, duabus simul portis erumpitur; et ad clamorem
erumpentium ingens strepitus e muris ortus ululantium mu-

10.1 + plerique + *V*: plerumque *Fr.1* (*sic H.J.M.* (*JPhV 1889, 38*), *commatibus post* Vscana *et* Persei *distinguens*) : plerumque ... fuerat *Madvig* (*e*), ferat *in V esse putans* (*u.i.*) : *del.* Vscana, ... finitimum Illyrico Perseus firmauerat *Hartel* (*1866*) : finitimum imperio *Weiss.* : imperiique *Harant* : imperii Persei aberat *Novák* (*JPhV 1884, 105*) : Vscana; ... plerique Persei ferunt *Hartel*: ⟨Penestarum⟩ finium imperiique, *sicut H.J.M. distinguens, Goldbacher; u. Hammond, 45 adn.1* Perseiï *V* **2** nuntiis *V* foret *V* praetium *V* praedam *V* **3** spe cupiditatis *V* ocecauit animum nec ut is qui *V* uenerunt *V*: uenerant *Gron.* opsides *V* afore fraudem *Bekker* : a foro et fraudem *V*: furto et fraude *Fr.1* : afore ⟨furtum⟩ et fraudem *Weiss.* agendae rei *V* : in (*uel* ab) agenda re *Madvig* (*a*) Lychnido *Sig.* : Lygdino *V*: Lycdino *Fr.1* **4** inconpositi *V* dissiparetur *V* **5** neclegentia *V* ictu *Drak.* : iecti *V*: iactu *Fr.1* strepitus *Fr.1* : strepitusque *V* : strepitus ⟨sonitus⟩que *Goldbacher*

lierum cum crepitu undique aeris, et incondita multitudo,
6 turba immixta seruili, uariis uocibus personabat. hic tam
multiplex undique obiectus terror effecit ne sustinere pri-
mam procellam eruptionis Romani possent. itaque fugien-
tes plures quam pugnantes interempti sunt; uix duo milia
7 hominum cum ipso legato in castra perfugerunt. quo lon-
gius iter in castra erat, eo plures fessos consectandi hostibus
8 copia fuit. ne moratus quidem in castris Appius ut suos
dissipatos fuga colligeret, quae res palatis per agros saluti
fuisset, ad Lychnidum protinus reliquias cladis reduxit.
11 Haec et alia haud prospere in Macedonia gesta ex Sex.
Digitio tribuno militum, qui sacrificii causa Romam uene-
2 rat, sunt audita. propter quae ueriti patres ne qua maior
ignominia acciperetur, legatos in Macedoniam M. Fuluium
Flaccum et M. Caninium Rebilum miserunt qui comperta
3 quae agerentur referrent; et ut A. Atilius consul comitia
consulibus rogandis ita ediceret uti mense Ianuario + co-
mitia + possent, et ut primo quoque tempore in urbem
4 rediret. interim M. Raecio praetori mandatum ut edicto
senatores omnes ex tota Italia, nisi qui rei publicae causa
5 abessent, Romam reuocaret; qui Romae essent, ne quis
ultra mille passuum ab Roma abesset. ea uti senatus censuit
6 sunt facta. comitia consularia ante diem quintum kalendas
Februarias fuere. creati consules sunt Q. Marcius Philippus

inmixta seruilii *V* **6** efecit *V* **7** eos pluris *V* consectando *V* **8** ut uos *V* Lychnidum *Sig.* : Lycidum *V* : Lycnidum *Fr.1* **11.1** ex Digitio Sextro p̄r. milia qui *V* sacrificiis *V* uenerunt *V* **2** qua *A. Perizonius* : que *V* : quae *Fr.1* Fuluium *Fr.2* : Furium *V* Rebellum *V* quaecum conperta quae *V* **3** Atilius *V* : Hostilius *Fr.1* rogandis *V* : ⟨sub⟩rogandis *Fr.1* edicere *V* + comitia + *V* : comitia ⟨haberi⟩ *Fr.1* : confici *Madvig* : comitia essent *Vahlen* (*GPS, 1.605*) ut quoque primo tempore *V* **4** Raecio *Pighius* : Recio *V* reuocarent *V* **6** a.d. *Sig.* : ad *V* Febr. *Pighius* : Sep. *V*

7 iterum et Cn. Seruilius Caepio. post diem tertium praetores
sunt facti C. Decimius, M. Claudius Marcellus, C. Sulpicius
Galus, C. Marcius Figulus, Ser. Cornelius Lentulus, P. Fon-
8 teius Capito. designatis praetoribus praeter duas urbanas
quattuor prouinciae sunt decretae, Hispania et Sardinia et
9 Sicilia et classis. legati ex Macedonia exacto admodum
mense Februario redierunt. hi quas res ea aestate prospere
gessisset rex Perseus referebant, quantusque timor socios
populi Romani cepisset, tot urbibus in potestatem regis
10 redactis. exercitum consulis infrequentem commeatibus
uolgo datis per ambitionem esse; culpam eius rei consulem
11 in tribunos militum, contra illos in consulem conferre. igno-
miniam Claudi temeritate acceptam eleuare eos patres
+ acceperunt qui + perpaucos Italici generis et magna ⟨ex
parte⟩ tumultuario dilectu conscriptos ibi milites amissos
12 referebant. consules designati ubi primum magistratum
inissent, de Macedonia referre ad senatum iussi; destina-
taeque prouinciae iis sunt Italia et Macedonia.
13 Hoc anno intercalatum est: tertio die post Terminalia ka-
lendae intercalariae fuere. sacerdotes ⟨tres⟩ intra eum an-
num ⟨mortui sunt⟩. mortuus est L. Flamininus ⟨augur ...⟩.
pontifices duo decesserunt, L. Furius Philus et C. Liuius
Salinator. in locum Furi T. Manlium Torquatum, in Liui M.
Seruilium pontifices legerunt.

Cn. *Sig.* : Q. *V* Caepio *Sig.* : Cepio *V* **7** C. (Sulpicius) *Sig.* : M. *V* Galus *scripsi* : Gallus *V; u.* 2.5 *adn.* Ser. *Fr.2* : Serg. *V* Cor. Lentulus *V* **10** uulgo *V* ambitiorem *V* in tribunos ... consulem *bis V* conferri *V* **11** + acceperunt + *u. p.* 370 + qui + *V*: qui⟨ppe⟩ *Weiss.*: *sic, sed om.* per- *H.J.M.*: quod *Madvig* : quia *Hartel* ⟨ex parte⟩ *om. V* **12** desinateq. *V* is *V* **13** intercalariae *Weiss.* : intercalaria *V*: intercalares *Fr.1* sacerdotes ... pontifices *u. pp. 370–1* et C. Iunius *V* Furii *V*

12 Principio insequentis anni cum consules noui Q. Marcius et
Cn. Seruilius de prouinciis rettulissent, primo quoque tem-
pore aut comparare eos inter se Italiam et Macedoniam aut
2 sortiri placuit. priusquam id sors cerneret, in incertum, ne
quid gratia momenti faceret, in utramque prouinciam quod
3 res desideraret supplementi decerni; in Macedoniam pedi-
tum Romanorum sex milia, sociorum nominis Latini sex
milia, equites Romanos ducentos quinquaginta, socios tre-
4 centos; ueteres milites dimitti, ita ut in singulas Romanas
legiones ne plus sena milia peditum treceni equites essent.
5 alteri consuli nullus certus finitus numerus ciuium Roma-
norum quem in supplementum legeret: id modo finitum ut
duas legiones scriberet, quae quina milia peditum et duce-
6 nos haberent, equites trecenos. Latinorum maior quam col-
legae decretus numerus, peditum decem milia et sescenti
equites. quattuor praeterea legiones scribi iussae, quae si
7 quo opus esset educerentur. tribunos iis non permissum ut
consules facerent: populus creauit. sociis nominis Latini se-
8 decim milia peditum et mille equites imperati. hunc exerci-
tum parari tantum placuit, ut exiret si quo res posceret.
9 Macedonia maxime curam praebebat. in classem mille socii

12.1 nouii *V* Cn. *Sig.* : Q. *V* aut conpare *V* aut Macedoniam aut *V* **2** sors cerneret *Fr.1* : sors cernens *V* : cons⟨ules⟩ cernerent *Novák* (*JPhV 1882, 400*) **3** in Macedoniam *V* : *ante add.* ⟨decreuerunt⟩ *Madvig,* ⟨decreuerunt (*uel* iussa) scribi⟩ *Wesenberg,* ⟨decernunt⟩ *H.J.M.* (Romanorum) sex *V* : quinque *Wesenberg* (*cl.* 44.1.1) **4** treceni *Drak.* : .CC̄C. *V* **5** nulli *V* que in *V* ducenos *Vasc.* : ducentenos *V* **6** Latinorum *Gron.* : peditum Latinorum *V* et .AC. equites *V* quattuor *V* : *fort.* duo (*u.* 15.1) que si *V* **7** iis *Fr.1* : is *V* : mil. *Sig.* : his *Gron.* iis ... facerent, populus creauit *Fr.1* : iis (non ... facerent) populus creauit *Büttner* millia peditum *V* imperiti *V* **8** cura *V* **9** classem cura ille socii *V*

nauales ciues Romani libertini ordinis, ex Italia ⟨quingenti⟩
scribi iussi; totidem ut ex Sicilia scriberentur: et cui ea
prouincia euenisset, mandatum ut eos in Macedoniam,
10 ubicumque classis esset, deportandos curaret. in Hispaniam
tria milia peditum Romanorum in supplementum, trecenti
equites decreti. finitus ibi quoque in legiones militum nu-
11 merus, peditum quina milia duceni et treceni equites; et
sociis imperare praetor cui Hispania obuenisset iussus quat-
tuor milia peditum et trecentos equites.
13 Non sum nescius ab eadem neglegentia qua nihil deos por-
tendere uolgo nunc credant neque nuntiari admodum ulla
2 prodigia in publicum ⟨ne⟩que in annales referri. ceterum
et mihi uetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus fit
animus, et quaedam religio tenet quae illi prudentissimi uiri
publice suscipienda censuerint, ea pro ⟨in⟩dignis habere
3 quae in meos annales referam. Anagnia duo prodigia eo
anno sunt nuntiata, facem in caelo conspectam et bouem
feminam locutam; ⟨eam⟩ publice ali. Menturnis quoque

ciues r. *V* ⟨quingenti⟩ *hic Kreyssig, ante* ex Italia *Lallemand* : *lac. ind. Duker; u.* 42.31.7 iussit *V* scriberetur *V* Macedoniam *V* : *post add.* ⟨aut⟩ *Duker* cladis *V* **10** suplementum *V* duceni et treceni *Drak.* : treceni et .XXX. *V; cf. Brunt, 674 adn. 3* **11** imperaret *V* **13.1** neclegentia *V* qua *V* : quia *Madvig* uulgo *V* credant *V* : credunt *Gron.* neque nuntiari ... ulla *Gron.* : neque nuntiari ... nulla *V* : nuntiari (*uel* et nuntiari) ... nulla *Weiss.* que in *V* **2** re *V* anticus *V* regio *V* publicae suscipiendo *V* ⟨in⟩dignis *Crév.* : dignis *V* **3** ⟨eam⟩ *Hulleman* (*82 adn. 1*) : *om. V* : ⟨iussamque⟩ *Kreyssig* : ⟨... ac⟩ *Weiss.* : ⟨ea⟩ ... ali ⟨iussa⟩ *Madvig* : *del.* publice ali *Kayser* (*Heid. Jhb. d. Lit. 1861, 288*) : ali⟨mentum dare iussi⟩ *Hertz* : ali⟨menta ei praeberi haruspices iusserunt⟩ *Heraeus* (*WKlPh 1903, 684*) Menturnis *Hertz* : Mentumis *V* : Minturnis *Fr. 1*

4 per eos dies caeli ardentis species adfulserat. Reate imbri
lapidauit. Cumis in arce Apollo triduum ac tres noctes lacri-
mauit. in urbe Romana duo aeditui nuntiarunt, alter in
aede Fortunae anguem iubatum a compluribus uisum esse,
5 alter in aede Primigeniae Fortunae quae in Colle est duo
diuersa prodigia, palmam in area enatam et sanguine inter-
6 diu pluuisse. duo non suscepta prodigia sunt, alterum quod
in priuato loco factum esset – palmam enatam ⟨in⟩ implu-
uio suo T. Marcius Figulus nuntiabat –, alterum quod in
loco peregrino – Fregellis in domo L. Atrei hasta, quam
filio militi emerat, interdiu plus duas horas arsisse, ita ut
7 nihil eius ambureret ignis, dicebatur. publicorum prodi-
giorum causa libri ab decemuiris aditi; quadraginta maiori-
8 bus hostiis quibus dis consules sacrificarent ediderunt, et
uti supplicatio fieret, cunctique magistratus circa omnia
puluinaria uictimis maioribus sacrificarent, populusque
coronatus esset. omnia uti decemuiri praeierunt facta.
14 Censoribus deinde creandis comitia edicta sunt; petierunt
censuram principes ciuitatis, C. Valerius Laeuinus, L. Post-
umius Albinus, P. Mucius Scaeuola, M. Iunius Brutus, C.
Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus; hos duos cen-

speciem *V* **4** tris *V* editáui *V* iuuatum *V* conpluribus *V* **5** alter naede *V* Primigeniae *Gron.* : Primigenae *V* prodigia quae in collečm *V* in aere natam *V* **6** ⟨in⟩ *Gron.* : *om. V* inpluuio *V* Luci *V* Atrei *V* : Atrii *Duker* militia *V* oras *V* **7** ab *H.J.M.* (*Z*) : a *V; u. Packard, 1.27* hostibus *V* diis *V* **7–8** ediderunt, et uti *Gron.* (*sic Kreyssig, sed* ut) : et ut diderunt uti *V* : et addiderunt uti *Fr.1* **8** suplicatio *V* uictumis *V* praeierunt *V, fort. corrupte* : praeceperunt *Duker* : praedixerunt *Kreyssig* : praeceperant *Madvig* (*a*) : imperauerant *Roobol; u. Wölfflin, 5* **14**.1 Laeuinus *Fr.2* : Leuinus *V* L. *V* : Sp. *Hertz* *M. Sig.* : *C. V* Pulcer *V* Tib. *Fr.2* : T. *V*

2 sores creauit populus Romanus. cum dilectus habendi
maior quam alias propter Macedonicum bellum cura esset,
consules plebem apud senatum accusabant, quod et iunio-
3 res non responderent. aduersus quos C. Sulpicius et M.
Claudius praetores plebis causam egerunt: non consulibus,
sed ambitiosis consulibus dilectum difficilem esse; nemi-
4 nem inuitum militem ab iis fieri. id ut ita esse scirent et
patres conscripti, praetores se, quibus uis imperii minor et
auctoritas esset, dilectum, si ita senatui uideretur, perfec-
5 turos esse. id praetoribus magna patrum ⟨...⟩, non sine
suggillatione consulum mandatum est. censores ut eam rem
adiuuarent, ita in contione edixerunt: legem censui cen-
sendo dicturos esse ut praeter commune omnium ciuium ius
6 iurandum haec adiurarent: 'tu minor annis sex et quadra-
ginta es, tuque ex edicto C. Claudi Ti. Semproni censorum
ad dilectum prodisti, et quotienscumque dilectus erit + qua +
hi censores magistratum habebunt, si miles factus non

2 Macedonicum bellum cura esset *Fr.1* : Macedonici belli curam esse *V* : habendus ... Macedonici belli curam esset *Harant* : Macedonici belli curam ⟨necessitas⟩ esset *Goldbacher* apud *V* et *V* : *del. Gron.* **3** praetores *Perizonius* : pr̄. *V* : tribuni *Fr.1* is *V* **4** id ut ita *Kreyssig* : id ut ita ut *V* : id ita ut *Fr.1* et (patres) *V* : *del. Madvig* c. praetores *V* se, quibus *Harant* : et quibus *V* : quibus et *Fr.1* **5** ⟨...⟩ *lac. esse uidit Sig.*, ⟨consensione⟩ *supplens* : ⟨approbatione⟩ *Kreyssig* : ⟨uoluntate⟩ *Madvig* (*e*) : ⟨alacritate⟩ *Roobol* : ⟨acclamatione⟩ *Brakman* ita *hic V, ante* legem *Roobol, ante* dicturos *Damsté* contionem duxerunt *V* haec *V* : ⟨iuniores⟩ haec *Pluygers* adiurarent *V* : adigerent *Unger* (*196*) **6** est usque ex *V* Tib. *Fr.2* : T. *V* prodisti *Madvig* : proditi *V* : prodito *Fr.1* : prodibis *Duker* + quaċ + *V* : quem hic *Fr.1* : quicumque (*om.* hi) *Sig.* : quum *Vrsinus* : quem his censoribus magistratus *Gron.* : quamdiu *Weiss.* : dum *Wesenberg* (*cf. Gron.*) : quoad *Harant* : quando *Goldbacher*

7 eris, in dilectum prodibis?' item, quia fama erat multos ex
Macedonicis legionibus incertis commeatibus per ambitio-
nem imperatorum ab exercitu abesse, edixerunt de militi-
bus P. Aelio ⟨C. Popillio⟩ consulibus postue eos consules in
8 Macedoniam scriptis, ut qui eorum in Italia essent, intra
dies triginta, censi prius apud sese, in prouinciam redirent;
qui in patris aut aui potestate essent, eorum nomina ad se
9 ederentur. missorum quoque causas sese cognituros esse; et
quorum ante emerita stipendia gratiosa missio sibi uisa es-
10 set, eos milites fieri iussuros. hoc edicto litterisque cen-
sorum per fora et conciliabula dimissis, tanta multitudo iu-
niorum Romam conuenit ut grauis urbi turba insolita esset.
15 Praeter dilectum eorum quos in supplementum mitti opor-
tebat, quattuor a C. Sulpicio praetore scriptae legiones
2 sunt, intraque undecim dies dilectus est perfectus. consules
deinde sortiti prouincias sunt; nam praetores propter iuris-
3 dictionem maturius sortiti erant; urbana C. Sulpicio, per-
egrina C. Decimio obtigerat; Hispaniam M. Claudius Mar-
cellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus, Sardiniam P. Fon-
teius Capito, classem C. Marcius Figulus erat sortitus. con-
sulum Cn. Seruilio Italia Q. Marcio Macedonia obuenit;
4 Latinisque actis Marcius extemplo est profectus. Caepione
deinde referente ad senatum quas ex nouis legionibus duas
legiones secum in Galliam duceret, decreuere patres ut C.
Sulpicius M. Claudius praetores ex iis quas scripsissent

dilectum *Weiss.* : dilectu *V* : delectu *Fr.1* : delectum *Sig.* prouidebis *V* **7** imperatorum *V* : imperatoris *Drak.* dixerunt *V* ⟨C. Popillio⟩ *om. V* **8** qui eorum qui in *V* cons. prius aput *V* nomine ad sederentur *V* **9** esse et eos *V* **15.**1 dilectum *Weiss.* : dilectu *V* : delectum *Fr.1* quattuor *V* : *fort.* sex; *u.* 12.6 sunt *V* : *del. Zingerle* **2** sortiti prouincias sunt *V* : sortiti prouincias *uel* prouincias sortiti sunt *Fügner* (*BPhW 1895, 527; cf. 1903, 334*) **3** Ser. *Gryph.* : Ser.ġ. *V* : Serg. *Fr.1* Cn. *Sig.* : que *V* : Q. *Fr.1* C. Marcio *V* **4** Caepione *Sig* : Cepione *V* senatu *V* iis *Sig.* : his *V*

5 legionibus quas uideretur consuli darent. indigne patiens praetorum arbitrio consulem subiectum, dimisso senatu ad tribunal praetorum stans, postulauit ex senatus consulto destinarent sibi duas legiones. praetores consulis in eligendo arbitrium fecerunt.

6 Senatum deinde censores legerunt: M. Aemilius Lepidus princeps ab tertiis iam censoribus lectus. septem de senatu
7 eiecti sunt. in censu accipiendo populi milites ex Macedonico exercitu, qui quam multi abessent ab signis census do-
8 cuit, in prouinciam ⟨redire⟩ cogebant; causas ⟨de⟩ stipendiis missorum cognoscebant, et cuius nondum iusta missio uisa esset, ita ius iurandum adigebant: 'ex tui animi sententia, tu ex edicto C. Claudi Ti. Semproni censorum in prouinciam Macedoniam redibis, quod sine dolo malo facere poteris?'

uiderentur *V* **5** patiens *Gron.* : patiente *V* : patiens se *Heusinger* : darent, indigne patienti ... subiectum. dimisso *Alanus* (*67*) subdectum demisso se non ad *V* consulis *Gron.* : consuli *V* ne legando *V* **6** lectu *V* de *Novák* (*JPhV 1906, 11*) : en *V* : e *Fr.1* : ex *H.J.M.* (*Z*) electi *V* **7** censum *V* quicquam *V* ⟨redire⟩ *Kreyssig* : *om.* *V* : ⟨ire⟩ *post* docuit *Weiss.* **8** ⟨de⟩ stipendiis *Hartel* : stipendis *V* : stipendiis *Fr.1* : stipendiis ⟨emeritis⟩ *Gron.* : stipendiis ⟨nondum emeritis⟩ *Crév.* : ⟨emeritis⟩ stipendiis ⟨non⟩ *post* nondum *Wesenberg* : *del. uel* ⟨ut emeritis⟩ stipendiis *H.J.M.* : stipendiis *post* cuius *Heraeus* (*WKlPh 1903, 681*) adigebant *V* : exigebant *H.J.M.* (*JPhV 1895, 60–1*) Tib. *Fr.2* : T. *V* censoriam *V*

16 In equitibus recensendis tristis admodum eorum atque
2 aspera censura fuit: multis equos ademerunt. in ea re cum
equestrem ordinem offendissent, flammam inuidiae adie-
cere edicto, quo edixerunt ne quis eorum qui Q. Fuluio A.
Postumio censoribus publica uectigalia aut ultro tributa
conduxissent ad hastam suam accederet, sociusue aut adfi-
3 nis eius conductionis esset. saepe id querendo ueteres pu-
blicani cum impetrare nequissent ab senatu ut modum po-
testati censoriae imponerent, tandem tribunum plebis ⟨P.⟩
Rutilium, ex rei priuatae contentione iratum censoribus,
4 patronum causae nancti sunt. clientem libertinum parietem
in Sacra uia aduersus aedes publicas demoliri iusserant,
5 quod publico inaedificatus esset. appellati a priuato tribuni.
cum praeter Rutilium nemo intercederet, censores ad pig-
nera capienda miserunt, multamque pro contione priuato
6 dixerunt. hinc contentione orta cum ueteres publicani se ad
tribunum contulissent, rogatio repente sub unius tribuni
7 nomine promulgatur, quae publica uectigalia ⟨aut⟩ ultro
tributa C. Claudius et Ti. Sempronius locassent, ea rata
locatio non esset; de integro locarentur, et ut omnibus redi-

16.2–16 : *Cic. de r.p.* 6.2, *Val. Max.* 6.5.3, *Fest. p.* 360 *L.*, *Vir. Ill.* 57.3

16.1 adque *V* **2** qui que Fuluio *V* conduxissem *V* **3** quaerendo *V* nequisset *V* inponerent *V* ⟨P.⟩ *Sig.* : *om. V; cf. Val. Max.* 6.5.3 utilium *V* contentionem *V* **4** clientem *V* : *post add.* ⟨eius⟩ *uel* ⟨huius⟩ *Gron.* publico *V* : *fort.* ⟨in⟩ publico **5** utilium *V* **6** hic *V* promulgatus *V* **7** ⟨aut⟩ *Walch* (*172*) : *om. V, fort. recte* Tib. *Fr.2* : T. *V* de *Fr.1* : ad *V* : ab *Kreyssig*

8 mendi et conducendi promiscue ius esset. diem ad + eius + rogationem concilio tribunus plebis dixit. qui post⟨quam⟩ uenit, ut censores ad dissuadendum processerunt, Graccho dicente silentium fuit; ⟨cum⟩ Claudio obstreperetur, au-
9 dientiam facere praeconem iussit. eo facto auocatam a se contionem tribunus questus et in ordinem se coactum, ex
10 Capitolio, ubi erat concilium, abiit. postero die ingentes tumultus ciere. Ti. Gracchi primum bona consecrauit, quod in multa pigneribusque eius qui tribunum appellasset inter-
11 cessioni non parendo se in ordinem coegisset; C. Claudio diem dixit, quod contionem ab se auocasset; et utrique censori perduellionem se iudicare pronuntiauit, diemque co-
12 mitiis a C. Sulpicio praetore urbano petiit. non recusantibus censoribus quominus primo quoque tempore iudicium de se populus faceret, in ante diem octauum et septimum kalen-
13 das Octobres comitiis perduellionis dicta dies. censores extemplo in atrium Libertatis escenderunt, et ibi ⟨ob⟩signatis tabellis publicis clausoque tabulario et dimissis seruis publicis, negarunt se prius quicquam publici negotii gesturos
14 quam iudicium populi de se factum esset. prior Claudius

8 ad + eius + *V* : ad eam *Duker* : ad legis *Kreyssig* : eius rogationis *Koch* : ad *Vahlen (GPS, 1.606)* : ad eius ⟨legis⟩ *Madvig* (*e*) qui *Fr.1* : q. *V* : quae *Roobol, fort. recte* post uenit *V* dicendo *V* ⟨cum⟩ *hic Fr.1, post* Claudio *Wesenberg* : *om. V* **9** auocato *V* quaestus *V* abit *V, fort. recte* **10** ciere *V* : ciens *Gron.* Tīb. *V* : tribunus *Damsté* Gracci *V* pignoribusque *V* qui tribuni qui tribunuñm appellassent *V* **11** auocasṣent *V* utrimque *V* petit *V* **12** quominus *Gron.* : quiiminus *V* diem *Kreyssig* : die *V* : dies *Fr.1* comitis *V* **13** Libertatis escenderunt *Kreyssig* : libertatescenderunt *V* : Libertatis ascenderunt *Fr.1* ibi ⟨ob⟩signatis *Hertz* : ibi signatis *V* : obsignatis *Madvig* tabellis *V* : tabulis *Madvig* quidquam *V* esse *V*

causam dixit; et cum ex duodecim centuriis equitum octo censorem condemnassent multaeque aliae primae classis, extemplo principes ciuitatis in conspectu populi anulis aureis positis uestem mutarunt, ut supplices plebem cir-
15 cumirent. maxime tamen sententiam uertisse dicitur Ti. Gracchus, quod cum clamor undique plebis esset periculum Graccho non esse, conceptis uerbis iurauit, si collega damnatus esset, non exspectato de se iudicio comitem exsilii
16 eius futurum. adeo tamen ad extremum spei uenit reus ut octo centuriae ad damnationem defuerint. absoluto Claudio tribunus plebis negauit se Gracchum morari.

17 Eo anno postulantibus Aquileiensium legatis ut numerus colonorum augeretur, mille et quingentae familiae ex senatus consulto scriptae, triumuirique qui eas deducerent missi sunt T. Annius Luscus, P. Decius Subolo, M. Cornelius Cethegus.

2 Eodem anno C. Popillius et Cn. Octauius legati, qui in Graeciam missi erant, senatus consultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponnesi urbes circumtulerunt, ne quis ullam rem in bellum magistratibus Romanis conferret
3 praeterquam quod senatus censuisset. hoc fiduciam in posterum quoque praebuerat leuatos se oneribus impensisque quibus, alia aliis imperantibus, exhauriebantur.

17.2–9: *Pol.* 28.3–5, 16.2

14 condsorem *V* suplices *V* **15** Tib. Graccus *V* expectato *V* exilii *V* **16** ueniret reus *V* Graccho *V* **17**.1 numerus ... augeretur *Gron.* : numerum ... augeret *V* (*ret. Sig.* ⟨a senatu⟩ *post* postulantibus *add.*) : numerum ... augerent *Perizonius* ∞ et .A. familiae *V* Lucus *V* Subolo *V*: Subulo *Fr. 1* **2** Peloponnensesui urbes *V* quid senatus *V* **3** oneribus *Fr. 2* : oneneribusque *V* : oneribusque *Fr. 1* inpesisque *V*

4 Achaico concilio Aegi iis dato, benigne locuti auditique,
egregia spe futuri status fidissima gente relicta, in Aetoliam
5 traiecerunt. ibi nondum quidem seditio erat, sed omnia su-
6 specta criminumque inter ipsos plena; ob quae obsidibus
postulatis, neque exitu rei imposito, in Acarnaniam inde
7 profecti legati sunt. Thyrrei concilium legatis Acarnanes
dederunt. ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam
principum postulare ut praesidia in urbes suas inducerentur
aduersus amentiam eorum qui ad Macedonas gentem tra-
8 hebant; pars recusare ne quod bello captis et hostibus mos
esset, id pacatae et sociae ciuitates ignominiae acciperent.
9 iusta deprecatio haec uisa. Larisam ad Hostilium proconsu-
10 lem – ab eo enim missi erant – legati redierunt. Octauium
retinuit secum, Popillium cum mille ferme militibus in hi-
berna Ambraciam misit.

18 Perseus principio hiemis egredi Macedoniae finibus non
ausus, ne qua in regnum uacuum inrumperent Romani, sub
tempus brumae, cum ⟨in⟩exsuperabiles ab Thessalia montes

4 Acaico consilio *V* Aegii *Ursinus* : Argis *V* iis dato *Weiss.* : agitato *V* : coacto *Drak.* egregia *V* : ⟨in⟩ egregia *Weiss.* (*1866*) statuis *V* fidissima gente *V* : fidissimae genti *Muret* **5** -que inter ipsos plena *bis V* **6** inposito *V* **7** Thyrrei *Vrsinus* : Typri *V* : Tyrrei *Fr.2* : Thyrii *Sig.; u.* 36.11.10 *adn.* interfectiones *V* Macedonas *Gron.* : Macedonicam *V* : Macedon⟨as Acarnan⟩icam *Weiss.* : Macedonicam ⟨sectam⟩ *Goldbacher* **8** par *V* captis et hostibus *V* : captos et hostes *Gron.* : captis hostibus ⟨imponi⟩ *Madvig* : captos ab hostibus *Seyffert* : captis ex hostibus *Hartel* (*1866*) : captis et ⟨apertis⟩ hostibus mos esset ⟨imponi⟩ (*uel* ⟨imperari⟩) *Fügner* (*BPhW 1903, 335*)*; cf. Pol.* 28.5.3 siciae *V* **9** depraecatio *V* Larisam *Bekker* : Larisa *V* Larissam *Fr.1* **10** Octauiam *V* **18.**1 ne ausus ne *V* exsuperabilis *V* Tessalia *V*

2 niuis altitudo facit, occasionem esse ratus frangendi
finitimorum spes animosque, ne quid auerso se in Ro-
manum bellum periculi ab i⟨is e⟩sset, cum a Thracia pacem
Cotys, ab Epiro Cephalus repentina defectione ab Romanis
3 praestarent, Dardanos recens domuisset bellum, solum in-
festum esse Macedoniae latus quod ab Illyrico pateret cer-
nens, neque ipsis quietis Illyriis et aditum praebentibus Ro-
manis, si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque
regem iam diu dubium in societatem perlici posse, cum
4 decem milibus peditum, quorum pars phalangitae erant, et
duobus milibus leuium armorum et quingentis equitibus
5 profectus Stuberram uenit. inde frumento complurium
dierum sumpto, iussoque apparatu oppugnandarum urbium
sequi, tertio die ad Vscanam – Penestianae terrae ea ma-
6 xima urbs est – posuit castra, prius tamen quam uim ad-
moueret missis qui temptarent nunc praefectorum praesidii
nunc oppidanorum animos. erat autem ibi cum iuuentute
7 Illyriorum Romanum ⟨praesidium⟩. postquam nihil pacati

18.2: *Pol.* 28.8.2, *Diod.* 30.4, *Plut. Paull.* 9.5

2 quid in aduerso *V* ab i⟨is e⟩sset *Forchhammer* (*ap. Madvig*) : abisset *V* : ⟨s⟩ubesset *Fr. 1* : adesset *Kreyssig* Trecia *V* Cepalus *V* bellum *Kreyssig* : sed bellum *V* : bello *Fr. 1* **3** solum *Fr. 1* : lsolum *V* : id solum *Madvig* ad Inlyrico *V* Inlyrii *V* Romanis *V* : Romano *Gron.* si *V* : sin *uel* ac *uel* atque *Wesenberg* : ⟨sperans⟩ si *Pluygers* Inlyriorum *V* **4** armorum *Gron.* : armatorum *V* Stuberram *Hertz* : Stybernam *V* : Stuberam *Fr. 1* **5** conplurium *V* sumptu *V* Vscanam *Sig.* : Vscana *V* Paenestianae *V* maxima *Sig.* : maxime *V* posuit causa *V* **6** missis *V* : missi *Perizonius* : missi s⟨unt⟩ *Drak.* temptarent si nunc *V* praesidii *Fr. 1* : praesidi *V* : *del. Damsté* animose erat *V* Romanum ṙ postquam *V*

referebant, oppugnare est adortus et corona eam capere conatus est. cum sine intermissione interdiu noctuque, alii aliis succedentes, pars scalas muris ⟨pars⟩ ignem portis inferrent, sustinebant tamen eam tempestatem propugnato-
8 res urbis, quia spes erat neque hiemis uim diutius pati Macedonas in aperto posse, nec ab Romano bello tantum laxa-
9 menti fore ut posset morari. ceterum postquam uineas agi turresque excitari uident, uicta pertinacia est. nam praeterquam quod aduersus uim pares non erant, ne frumenti quidem aut ullius alterius rei copia intus erat, ut in necopinata
10 obsidione. itaque cum spei nihil ad resistendum esset, C. Caruilius Spoletinus et C. Afranius a praesidio Romano missi, qui a Perseo peterent primo ut armatos suaque secum ferentes abire sineret, dein, si id minus impetrarent, uitae
11 tantum libertatisque fidem acciperent. promissum id benignius est ab rege quam praestitum; exire enim sua secum efferentibus iussis primum arma ademit ⟨...⟩. his enim urbe egressis et Illyriorum cohors – quingenti erant – et Vscanenses se urbemque dediderunt.

7 oppugnare *V*: ⟨urbem⟩ *excidisse coni. Madvig* adhortus *V* coroneam capere *V* conatus est *Fr.1* : conatum est *V*: *del. Fügner* (*BPhW 1903, 335*) : conatus *Novák* (*JPhV 1906, 11*) sine interest missione *V* alia aăliis *V* pars scalas muris, ⟨pars⟩ *Kreyssig* : pars scalas muris *V*: scalas muris, pars *Gron.* : pars scalas muris ⟨admouerent (*uel* apponerent) pars⟩ *Wesenberg* inferent *V* **8** hiemps *V* **9** uident *Madvig* (*e*) : uidentur *V*: uiderunt *Fr.1* parens *V* ut necinopinata *V* **10** spe *V* esse *V* Poletinus *V* Romani *V* ferentis *V* **11** praestitum *Fr.1* : prestitum *V*: praestatum *Wesenberg* ademit ⟨...⟩ *lac. posuit Crév.* : ⟨dein libertatem⟩ ademit *Hartel* : ⟨dein omnia alia⟩ ademit *H.J.M.* (*JPhV 1889, 38*) his enim *V*: his *Fr.1* Vscanenses *Sig.* : Escanienses *V*: Vscanienses *Fr.1*

19 Perseus, praesidio Vscanae imposito, multitudinem omnem
deditorum, quae prope numero exercitum aequabat, Stu-
2 berram abducit. ibi Romanis – + quattuor milia + ho-
minum erant – praeter principes in custodiam ciuitatium
diuisis, Vscanensibus Illyriisque uenditis, in Penestas exer-
citum reducit ad Oaeneum oppidum in potestatem redi-
3 gendum, et alioqui opportune situm, et transitus ea est in
4 Labeates, ubi Gentius regnabat. praetereunti frequens ca-
stellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis
eius nihil Oaeneo capto opus esse ait, nisi in potestate et
Draudacum sit; opportunius etiam ad omnia positum esse.
5 admoto exercitu omnes extemplo dediderunt sese. ⟨ad⟩
quam spe celeriorem deditionem erectus, postquam anima-
duertit quantus agminis sui terror esset, undecim alia ca-
6 stella eodem metu in potestatem redigit. ad perpauca ui
opus fuit, cetera uoluntate dedita; et in his recepti mille et
7 quingenti dispositi per praesidia milites Romani. magno
usui Caruilius Spoletinus erat in conloquiis, dicendo nihil in
ipsos saeuitum. ad Oaeneum peruentum est, quod sine iu-
sta oppugnatione capi non poterat; et maiore aliquanto

19.1 inposito *V* Stuberram *Hertz* : Stuberam *V; u.* 18.4 *adn.* **2** + quattuor milia + *V* : *numerus corruptus* : mille *uel* duo milia *Drak.* : quadringenti *Weiss.* ciuitatum *Fr. 1* : ciuitatem *V* : ⟨per⟩ ciuitates *Harant* : *del. Novák* (*JPhV 1906, 11*) Illyrisque *V* Penestas *Heraeus* : Peneinpesiam *V* : Penestiam *Fr. 1* redducit *V* Eoeneum *V* **3** alioquae opportunae *V* et transitu ea est *V* : et ⟨quod⟩ transitus ea est *Duker* : et transitu *A. Perizonius* Labeantes *V* Gentėibus *V* **4** praetereuti *V* Oaeneon *V* etiam … esse *V* : etiam ⟨id⟩ … esse *uel del.* esse *Wesenberg* **5** omne *V* ⟨ad⟩ quam … deditionem *Harant* : quam spe celeriorem deditiorem *V* : qua spe celeriore deditione *Fr. 1* metum *V* **6** ∞.et.A. *V* **7** ad Oaeneum *Fr. 1* : aėi d Eoaeneum *V* : ⟨inde⟩ ad Oaeneum *Duker* : deinde (*uel* inde) Oaeneum *H.J.M.* : ⟨esse⟩. inde Oaeneum *Harant* : ⟨exinde⟩ ad Oaeneum *Novák* (*JPhV 1884, 105*)

quam cetera iuuentute et ualidum oppidum moenibus erat,
8 et hinc amnis, Artatus nomine, hinc mons praealtus et aditu
difficilis cingebat. haec spem ad resistendum oppidanis da-
9 bant. Perseus circumuallato oppido aggerem a parte supe-
10 riore ducere instituit, cuius altitudine muros superaret.
quod opus dum perficitur, crebris interim proeliis, quibus
per excursiones et moenia sua oppidani tutabantur et opera
hostium impediebant, magna eorum multitudo uariis casi-
bus absumpta est, et qui supererant labore diurno noctur-
11 noque ⟨et⟩ uolneribus inutiles erant. ubi primum agger
iniunctus muro est, et cohors regia, quos Nicatoras appel-
lant, transcendit, et scalis multis simul partibus impetus in
12 urbem est factus. puberes omnes interfecti sunt; coniuges
liberosque eorum in custodiam dedit; praedae alia militum
13 cessere. Stuberram inde uictor reuertens ad Gentium lega-
tos Pleuratum Illyrium, exsulantem apud se, et Adaeum
14 Macedonem a Beroea mittit; iis mandat ut exponerent
aestatis eius hiemisque acta sua aduersus Romanos Darda-
nosque; adicerent recentia in Illyrico hibernae expeditionis
opera; hortarentur Gentium in amicitiam secum et cum
Macedonibus iungendam.

19.13–**20.**5: *Pol.* 28.8, *Diod.* 30.9

8 mos *V* auditu *V* **9** altitudinem *V* **10** tutabuntur *V* inpediebant magne *V* ⟨et⟩ *om. V* **10–11** erat ubi *V* **11** muros *V* inpetus *V* **12** in cusdiam *V* **13** Stuberram *Hertz* : Stuberam *V; u.* 18.4 *adn.* reuertens augentium *V* exultantem aput *V* Adaeum *Valesius* : Aputeum *V* abeuroea *V* **14** hyemisque acta sua aduersus Romanos Dardanosque *Fr. 1* : hiemis quae suae acta sua aduersus Romanos Vardanosque acta sua aduersus *V* : acta sua ... Dardanosque *Madvig* : hiemisque ante actae sua ... Dardanosque acta *Harant* : hiemisque supe⟨rioris⟩ acta sua ... Dardanosque *Novák* (*JPhV 1883, 340*) in (amicitiam) *V* : ad *Crév.*, *fort. recte*

20 Hi transgressi iugum Scordi montis, per Illyrici solitudines,
quas de industria populando Macedones fecerant, ne tran-
situs faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam essent,
2 Scodram labore ingenti tandem peruenerunt. Lissi rex
Gentius erat. eo acciti legati; mandata exponentes benigne
auditi sunt; + qui + responsum sine effectu tulerunt, uo-
luntatem sibi non deesse ad bellandum cum Romanis; ce-
terum ad conandum id quod uelit pecuniam maxime
3 deesse. haec Stuberram rettulere regi tum maxime captiuos
ex Illyrico uendenti. extemplo iidem legati, addito Glaucia
ex numero custodum corporis, remittuntur sine mentione
pecuniae, qua una barbarus inops impelli ad bellum po-
4 terat. Ancyram inde populatus Perseus in Penestas rursus
exercitum reducit, firmatisque Vscanae et circa eam per
omnia castella quae receperat praesidiis, in Macedoniam
sese recipit.
21 L. Coelius legatus Romanus praeerat Illyrico; qui moueri
non ausus cum in iis locis rex esset, post profectionem de-
mum eius conatus in Penestis Vscanam recipere, a prae-

20.1 hii *V* Scordi *V*: Scardi *Vrsinus; u.* 44.31.4–5 *adnn.* sollicitudines *V* de *Fr.1* : per *V*: ⟨nu⟩per ⟨de⟩ *Madvig* : ex *Heraeus* (*QC, 65 adn.1*) essent is coram *V* **2** + qui + *V*: *del. uel ante* mandata *posuit Madvig* (*Em.*[1]) : qui⟨dem⟩ *id.* : ⟨at⟩qui *Hertz* : qui⟨dem⟩ *post* benigne *Wesenberg* : cum ⟨redi-rent⟩ *Novák* (*JPhV 1884, 105*) : ⟨ita⟩que *Brakman* uoluntate *V* **3** tum maxime *V*: tum *Zingerle* (*WS 1902, 513*) : *del. H.J.M.* (*JPhV 1904, 16*) idem *V* addita Claucia *V* una ... poterat *Fr.1* : unda barbaros inops inpelli ad bellum non poterat *V*: ⟨n⟩on da⟨ta⟩ ... non poterat *Weiss.* : una ... bellandum poterat *Vahlen* (*GPS, 1. 608*) : una ... bellum ⟨Roma⟩num poterat *Zingerle* : ⟨non ab⟩unde ⟨data⟩ ... non poterat *Walter* (*1919*) : ⟨cunctab⟩unda ... non poterat *id.* (*1939*) : nuda⟨tus⟩ ... non poterat *Goldbacher* **4** Ancyram *V*: *fort. corruptum; u. Walbank 3.339* redducit *V* firmatis quae *V* cisca *V* praesidii *V*
21.1 I¯lyrico *V* is *V* rex non esset *V*

sidio quod ibi Macedonum erat cum multis uolneribus re-
2 pulsus, Lychnidum copias reduxit. inde post dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum satis ualida manu ⟨in⟩ Penestas misit ad obsides ab iis urbibus quae in amicitia cum fide
3 permanserant accipiendos; procedere etiam in Parthinos – ii quoque obsides dare pepigerant – iussit. ab utraque gente sine tumultu exigit. Penestarum equites Apolloniam, Parthinorum Dyrrachium – tum Epidamni magis celebre no-
4 men Graecis erat – missi. Ap. Claudius, acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens, Phanoten, Epiri castellum, adortus oppugnare est. auxilia Chaonum Thesprotorumque praeter Romanum exercitum, ad sex milia ho-
5 minum, secum adduxit; neque operae pretium fecit, Cleua, qui relictus a Perseo erat, cum ualido praesidio defendente. et Perseus Elimeam profectus, et circa eam exercitu lu-
6 strato, ad Stratum uocantibus Epirotis ducit. Stratus ualidissima tum urbs Aetoliae erat: sita est super Ambracium sinum prope amnem Inachum. cum decem milibus peditum eo profectus est et equitibus trecentis, quos pauciores prop-

repulsis *V* Lychnidum *Sig.* : Lycidum *V* : Lycnidum *Fr. 1* **2** manu Paeneistas *V* iis *Kreyssig* : his *V* que in amitiam *V* **3** Parthinos *Sig.* : Partino *V* : Partinos *Fr. 1* iis *V* exigit *Weiss.* : exigi *V* : exegit *uel* exacti *Gron.* Penestorum *V* equites *V* : obsides *Fr. 1* : *del. Wesenberg* Parthinorum *Sig.* : Partýinorum *V* : Partinorum *Fr. 1* Dyrracium *V* omen *V* **4** Phanoten *Crév.* : Phalanom *V* : Phanotem *Fr. 1* : Phanotam *Drak.; u.* 23.1, 45.26.3 *adnn.* oppugnari *V* est *V* : et *Fr. 1* Chaonum *Madvig* : Thoanum *V* : Athamanum *Fr. 1* Tesprotorumque *V* **5** opere praetium *V* Creua *V* Elimeam *Kreyssig* : Aelimeam *V* : in Elimeam *Fr. 1* : Elymaeam *Crév.* eam et exercitum *V* Epirotis *V* : Aetolis *Crév.; u.* 22.9 *adn.* **6** ualidissimum urbs Aetoli *V* super *V* : supra *Duker* Ambraciam sine *V* Inachum *Kreyssig* : Acaum *V* : Acheloum *Fr. 1* est *V* : *del. Fügner* (*BPhW 1903, 335*)

7 ter angustias uiarum et asperitatem duxit. tertio die cum peruenisset ad Citium montem, uix transgressus propter
8 altitudinem niuis, locum quoque castris aegre inuenit. profectus inde, magis quia manere non poterat ⟨quam⟩ quod tolerabilis aut uia aut tempestas esset, cum ingenti uexatione, praecipue iumentorum, altero die ad templum Iouis
9 Nicaeum quem uocant posuit castra. ad Aratthum inde flumen, itinere ingenti emenso, retentus altitudine amnis ⟨...⟩ mansit. quo spatio temporis ponte perfecto, traductis copiis diei progressus iter, obuium Archidamum, principem Aetolorum, per quem ei Stratus tradebatur, habuit.

22 Eo die ad finem agri ⟨Ae⟩tolici castra posita; inde altero die
2 ad Stratum peruentum; ubi prope Inachum amnem castris ⟨positis⟩, cum exspectaret effusos omnibus portis Aetolos in fidem suam uenturos, clausas portas atque ipsa ea nocte qua uenerat receptum Romanum praesidium cum C. Popil-
3 lio legato inuenit. principes, qui praesentis Archidami auctoritate compulsi regem arcessierant, obuiam egresso Archidamo segniores facti, locum aduersae factioni dederant ad Popillium cum mille peditibus ab Ambracia arces-
4 sendum. in tempore et Dinarchus, praefectus equitum gentis Aetolorum, cum sescentis peditibus et equitibus ⟨...⟩.

7 certo die *V* transgressus *Ald.* : transgressis *V* altitudine *V* **8** ⟨quam⟩ *om. V* ui aut tempestas essent *V* Nicaeum *Modius* : Niceum *V* **9** Aratthum *Hertz* : Arratum *V* : Arachthum *Fr. 1* itineri *V* ⟨...⟩ *lac. pos. Perizonius,* ⟨diem⟩ *uel* ⟨biduum⟩ *supplens* : ⟨triduum⟩ *uel* ⟨diem unum⟩ *Kreyssig* : ⟨dies tres⟩ *Zingerle* itero *V* Arcidamum *V* quem ae Stratus *V* **22.**1 ⟨Ae⟩tolici *Madvig* : colis *V* : ⟨Ae⟩toli *Fr. 1* **2** Inachum *V* : Acheloum *Fr. 1* castris cum expectaret effusos omnibus positis *V* uenturas *V* adque ipse *V* legatio *V* **3** Arcidami auctorite conpulsis *V* Arcidamo *V* ad Ambracia *V* **4** Dinachus. p̄ f c̄. *V* cum .AC. peditibus *V* ⟨...⟩ *lac. indicaui* : .t̄. *V* : ⟨centum ueni⟩t *Fr. 1*

5 satis constabat eum tamquam ad Persea tendentem Stratum
uenisse, mutato deinde cum fortuna animo, Romanis se,
6 aduersus quos uenerat, iunxisse. nec Popillius securior
quam debebat esse inter tam mobilia ingenia erat. claues
portarum custodiamque murorum suae extemplo potestatis
7 fecit; Dinarchum Aetolosque cum iuuentute Stratiorum in
8 arcem per praesidii speciem amouit. Perseus ab imminenti-
bus superiori parti urbis tumulis temptatis conloquiis, cum
obstinatos atque etiam telis procul arcentes uideret, quin-
que milia passuum ab urbe trans Petitarum amnem posuit
9 castra. ibi consilio aduocato cum Archidamus Epirotarum-
que transfugae retinerent, Macedonum principes non pu-
gnandum cum infesto tempore anni censerent, nullis prae-
10 paratis commeatibus, cum inopiam prius obsidentes quam
obsessi sensuri essent, maxime quod hostium haud procul
inde hiberna erant, territus in Aperantiam castra mouit.
11 Aperanti eum propter Archidami magnam in ea gente gra-
tiam auctoritatemque consensu omnium acceperunt; is ipse
cum octingentorum militum praesidio his est praepositus.
23 Rex cum ⟨non⟩ minore uexatione iumentorum hominum-
que quam uenerat in Macedoniam rediit; Appium tamen ab
obsidione Phanotes fama ducentis ad Stratum Persei sum-
2 mouit. Cleuas, cum praesidio impigrorum iuuenum insecu-
tus, sub radicibus prope inuiis montium ad mille hominum
3 ex agmine impedito occidit, ad ducentos cepit. Appius su-

5 satis consultabat *V* **6** sua *V* **7** Dinacrum *V* admouit *V* **8** conloquis *V* opstinatos adque *V* argentis *V* passum *V* **9** Arcidamus *V* Epirotarum *V* : Aetolorum *Crév.; u.* 21.6 *adn.* Macedonicum *V* cum (infesto) *V* : *del. Damsté* **10** obsessu censuri *V* aut procul *V* territus *V* : ⟨de⟩territus *Weiss.* **11** aecum propter Achidami *V* millium praesidio *V* his *V* : iis *Madvig(e)* **23.**1 cum⟨non⟩ *Drak.* : cum *V* : non *Freinsheim* redit *V* tamen absidione *V* Phanotes *Sig.* : Fanotes *V* : Phanotis *Fr.1; u.* 21.4 *adn.* **2** inpigrorum *V* mouentium ad *V* inpedito *V* coepit *V*

peratis angustiis in campo quem Meleona uocant statiua dierum paucorum habuit. interim Cleuas adsumpto Philostrato, qui + Epirotarum gente + habebat, in agrum Anti-
4 gonensem transcendit. Macedones ad depopulationem profecti; Philostratus cum cohorte sua in insidiis loco obscuro consedit. in palatos populatores cum erupissent ab Antigonea armati, fugientes eos persequentes effusius in uallem
5 insessam ab hostibus praecipitant. + ibus idem + occisis, centum ferme captis, et ubique prospere gesta re, prope statiua Appi castra mouent, ne qua uis sociis suis ab Romano
6 exercitu inferri possit. Appius nequiquam in his locis terens tempus, dimissis Chaonum ⟨Thesprotorum⟩que et si qui alii Epirotae erant praesidiis, cum Italicis militibus in Illyricum regressus, per Parthinorum socias urbes in hiberna militibus
7 diuisis, ipse Romam sacrificii causa rediit. Perseus ex Penestarum gente mille pedites ducentos equites reuocatos Cas-

3 quem in campo *V* Meleona *V*: Eleona *Fr. 1* Glebas absumpto *V* + Epirotarum gente + *V*: Epirotarum gentem *Fr. 1* : Epirotarum transfugas *Crév.* : ⟨... ex⟩ Epirotarum gente *Madvig* (*sic, sed* ⟨quingentos ex⟩ *Hertz,* ⟨delectos ex⟩ *Weiss.* (*1866*), ⟨DC ex⟩ *Heraeus*) : Epirotarum gentis ⟨cohortem⟩ *Koch* : Epirotarum iuuentutem *Alanus* (*68*) Antigonensem habebat transcendit *V* **4** Pilostratus *V* insidis de loco *V* erupisset ab Antigàtonem armam fugientes *V* praecipitant *V*: praecipitantur *Novák* (*JPhV 1901, 25*) **5** + ibus idem + *V*: ibi ad mille *Fr. 1* : inde mille *Weiss.* : ibi mille *id.* (*1866*) : e quibus illi mille *Madvig* (*a*) : ‚ubi ad mille ... occisi s⟨unt⟩ ... capti *Harant* : ad mille *Novák* (*l. c.*) : ibidem mille *Goldbacher* capti *V* et ubique *V*: ubique *Fr. 1* : ei utrique *Harant* inferre *V* **6** his *V*: iis *Wesenberg* Chaonum ⟨Thesprotorum⟩que *Wesenberg* : Chaonumque *V*: ⟨Thesprotorum⟩ Chaonumque *Madvig* (*e*) praesidis *V* Parthinorum *Sig.* : Parteniorum *V*: Partinorum *Fr. 1* diuisis *A. Perizonius* : dimissis *V* redit *V*

8 sandream, praesidio ut essent, misit. ab Gentio eadem adferentes redierunt. nec deinde alios atque alios mittendo temptare eum destitit, cum appareret quantum in eo praesidii esset, nec tamen impetrare ab animo potuit ut impensam in rem maximi ad omnia momenti faceret.

23.8: *cf. Pol.* 28.9, *Diod.* 30.9

8 ad Gentio *V* eadem *V* : eadem ⟨legati⟩ *Wesenberg* : ⟨legati⟩ eadem *Rossbach* adserentes *V* adque *V* mittendos *V* eam *V* potuit *scripsi* : posset *V* inpensam *V* faceret *V* : *lac. in fine libri posuit Sig.*

Subscriptio : Titi Liui ab urbe condita lib. XLIII. explicit ịṇç. lib. XLIIII feliciter

TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XLIV

1 Principio ueris, quod hiemem eam qua haec gesta sunt insecutum est, ab Roma profectus Q. Marcius Philippus consul cum quinque milibus, quod in supplementum legionum secum
2 traiecturus erat, Brundisium peruenit. M. Popillius consularis et alii pari nobilitate adulescentes tribuni militum in
3 Macedonicas legiones consulem secuti sunt. per eos dies et C. Marcius Figulus praetor, cui classis prouincia euenerat, Brundisium uenit; et simul ex Italia profecti Corcyram al-
4 tero die, tertio Actium Acarnaniae portum tenuerunt. inde consul ad Ambraciam egressus itinere terrestri petit Thessaliam; praetor superato Leucata Corinthium sinum inuectus, et Creusae relictis nauibus, terra et ipse per mediam Boeotiam – diei unius expedito iter est – Chalcidem ad

1–9: *Zon.* 9.22.8–9

1.1 quo Marcius *V*   milibus *V* : *post lac. ind. Crév.* : milibus ⟨militum⟩ *uel* ⟨peditum⟩ *Madvig* (*a*)   quod in *V* : quod *Gron.* : quot in *Drak.* : quos in *H. J. M.; u.* 31.46.12, 35.1.1 *adnn.*   traiectus *V*   **2** et alia *V*   **4** egresus tinere terrestris petit Tessaliam *V*   et (Creusae) *V* : *del. Roobol* : ⟨est⟩ et *Damsté*   relictus *V*   Boetiam *V*   diei *Gryph.* : dies *V*   iter est *V* : itinere *Fr. 1*   Calchidem *V*

5 classem contendit. castra eo tempore A. Hostilius in Thes-
salia circa Palaepharsalum habebat, sicut nulla re bellica
memorabili gesta, ita ad + iunctam + militarem discipli-
nam ab effusa licentia formato milite, et sociis cum fide
6 cultis et ab omni genere iniuriae defensis. audito successoris
aduentu, cum arma uiros equos cum cura inspexisset, or-
7 nato exercitu obuiam uenienti consuli processit. et primus
eorum congressus ex dignitate ipsorum ac Romani nominis,
8 et in rebus deinde gerendis – proconsul enim ad exercitum
9 ⟨...⟩. paucis post diebus consul contionem apud milites
10 habuit. orsus a parricidio Persei perpetrato in fratrem, cogi-
tato in parentem, adiecit post scelere partum regnum uene-
ficia caedes, latrocinio nefando petitum Eumenen, iniurias
in populum Romanum, direptiones sociarum urbium contra
foedus; ea omnia quam dis quoque inuisa essent sensurum
11 in exitu rerum suarum; fauere enim pietati fideique deos,
12 per quae populus Romanus ad tantum fastigii uenerit. uires
deinde populi Romani, iam terrarum orbem complectentis,
cum uiribus Macedoniae, exercitus cum exercitibus compa-
rauit: quanto maiores Philippi Antiochique opes non maio-
ribus copiis fractas esse?

2 Huius generis adhortatione accensis militum animis, con-
sultare de summa gerendi belli coepit. eo et C. Marcius

5 Phaleparsalum *V* sicut nulla *Fr.1* : sicut multa *V* : sicuti nulla *Heraeus* (*WKlPh 1907, 502*) + iunctam + *V* : cunctam *Fr.1* : unicam *Gron.* : iustam *Kreyssig* : intentam (*JPhV 1884, 105*) *uel del. Novák* : iniunctam *Zingerle* : diu neglectam *H.J.M.* (*JPhV 1905, 20*) : anticam *Heraeus* (*l.c.*) **6** inspexisset *Ald.* : inexisset *V* **7** primū *V* dignitatem *V* procoñs. *V; u. p. X adn. 29* **8** gerendis ... ⟨...⟩ *u.p. 371* **9** aput *V* habuit *Fr.1* : abit *V* : habet *Hartel* **10** ad parridicidium *V* beneficia cedes *V* diis *V* in (exitu) *V* : *del. Muret* **11** perque *V* **12** conplectentis *V* cum ex exercitibus conparauit *V* Pilippi Antiocique *V* **2.1** de *Fr.1* : in *V* : in⟨de de⟩ *Goldbacher* eo *V* : eo ⟨tempore⟩ *Koch* (*1867*)

2 praetor a Chalcide classe accepta uenit. placuit non ultra
morando in Thessalia tempus terere, sed mouere extemplo
3 castra atque inde pergere in Macedoniam, et praetorem
dare operam ut eodem tempore classis quoque inuehatur
4 hostium litoribus. praetore dimisso consul, menstruum
iusso milite secum ferre, profectus decimo post die quam
5 exercitum acceperat castra mouit; et unius diei progressus
iter, conuocatis itinerum ducibus cum exponere in consilio
iussisset qua quisque ducturus esset, summotis iis quam po-
6 tissimum ⟨uiam⟩ peteret rettulit ad consilium. aliis per Py-
thoum placebat uia, aliis per Cambunios montes, qua priore
anno duxerat Hostilius consul, aliis praeter Ascuridem
7 paludem. restabat aliquantum uiae communis; itaque in id
tempus quo prope diuortium itinerum castra posituri erant
8 deliberatio eius rei differtur. in Perrhaebiam inde ducit, et
inter Azorum et Dolichen statiua habuit ad consulendum

2.8: *cf. Pol.* 28.13.1

Calcide *V* **2** Tessaliam *V* adque *V* inde pergere *Kreyssig* : inde pergere inde *V* : pergere inde *Fr.1* **3** dare oram *V* hostilium *V* **4** praetore *V* : praetorio *Wachendorf* menstruum *V* : menstruum ⟨frumentum⟩ *Madvig* milites cum *V* profectus *V* : *del. Madvig* : perfecta re *Seyffert* : profecto *Hartel* : frumentum *H.J.M.* (*JPhV 1889, 39*) : protinus *Zingerle* (*ZöG 1889, 129*); *u. Vahlen, Op. Ac., 1.447 sqq.* **5** exponere *Gron.* : exponerent *V* consilio *Gron.* : concilio *V* ⟨uiam⟩ *hic Novák* (*JPhV 1901, 25*), *post* quam *Sig.* : *om. V* : *fort. post* peteret (*cf.* § 8) **6** Pythoum *Fr.1* : Pytoum *V* : Pythium *Sig.* Ga¯bunneos *V* hostibus consulariis preter *V* Ascuridem *Fr.1* : Aspiridem *V* : *fort.* Ascyridem (*u.* 3.5 *adn.*) **7** itaquin id tempus quod *V* erant *V* : essent *Fügner* (*BPhW 1905, 1399*) dilėiberatio *V* differatur *V* **8** Perrebiam *V* Gazorum et Dolycens *V*

9 rursus quam potissimum capesseret uiam. per eosdem dies
Perseus cum adpropinquare hostem sciret, quod iter peti-
turus esset ignarus, omnes saltus insidere praesidiis statuit.
10 in iugum Cambuniorum montium – Volustana ipsi uocant –
decem milia leuis armaturae + iuuenum + cum duce Ascle-
11 piodoto mittit; ad castellum quod super Ascuridem palu-
dem erat – Lapathus uocatur locus – Hippias tenere saltum
12 cum duodecim milium Macedonum praesidio iussus. ipse
cum reliquis copiis primo circa Dium statiua habuit; deinde
adeo inops consilii ut obtorpuisse uideretur, cum equitibus
expeditis litore nunc Heracleum nunc Philam percurrebat,
eodem inde cursu Dium repetens.
3 Interim consuli sententia stetit eo saltu ducere ubi propter
2 Otolobum dux regius castra ⟨...⟩. praemitti tamen quat-
tuor milia armatorum ad loca opportuna praeoccupanda
placuit, qui⟨bus⟩ praepositi sunt M. Claudius, Q. Marcius

3.1–**5**.13: *cf. Pol.* 28.13.2

capesserat *V* **9** pro eosdem *V* omnis *V* **10** + iuuenum + *V*: *corruptum esse uidit Crév.* : ⟨mixtorum⟩ iuuenum *Heusinger* : alienigenum *uel* ⟨plurium⟩ (*uel* ⟨uariarum⟩) gentium *Madvig* : insessum *Harant* : uarium ⟨genus⟩ *M. Müller*(*GGA 1883, 763*) **11** Accuridem palu *V; u.* § 6 *adn.* Lapathus *V; u.* 3.1 *adn.* **12** ipse eum reliquiis *V* adeo ... obtorpuisse *u.p. 371* uidere circum equitibus *V* Heracleum *Gron.* : Heracleam *V* Pilam *V* diu repentes *V* **3**.1 sententias *V* Otolobum *Pritchett*(*2.171*) : Očtollobum *V* : Octolopum *Fr. 1* : Octolophum *Sig.* : *aut* Ortholophum *uel* Ortholapathum (*et sic* 2.11 *pro* Lapathus) *aut* Lapathum *uel* Lapathunta *Heusinger* : Ottolobum *Bursian* (*RhM 1861, 420*) dux regius castra ⟨...⟩ *u.p. 371* **2** qui⟨bus⟩ *Wesenberg* : qui *V* : queis *Fr. 1, fort. recte* : cui ⟨rei⟩ *uel* cui ⟨negotio⟩ *Heraeus* Claudius *V* : Claudius ⟨et⟩ *Fr. 2*

3 consulis filius. confestim et uniuersae copiae sequebantur.
ceterum adeo ardua et aspera et confragosa fuit ⟨uia⟩ ut
praemissi expediti biduo quindecim milia passuum aegre
itinere confecto castra posuerint + fuerimque +. Dierum
4 quem cepere locum appellant. inde postero die septem
⟨milia⟩ progressi, tumulo haud procul hostium castris
capto, nuntium ad consulem remittunt peruentum ad ho-
stem esse; loco se tuto et ad omnia opportuno consedisse;
5 ut quantum extendere iter posset consequeretur. sollicito
consuli et propter itineris difficultatem quod ingressus erat,
et eorum uicem quos paucos inter media praesidia hostium
6 praemiserat, nuntius ad Ascuridem paludem occurrit. addita
igitur et ipsi fiducia est, coniunctisque copiis castra tumulo
qui tenebatur, qua aptissimum ad loci naturam erat, sunt
7 adclinata. non hostium modo castra, quae paulo plus mille
passuum aberant, sed omnis regio ad Dium et Philam ora-
que maris, late patente ex tam alto iugo prospectu, oculis
8 subicitur. quae res accendit militi animos, postquam sum-
mam belli ac regias omnes copias terramque hostilem tam e
9 propinquo conspexerunt. itaque cum alacres protinus duce-
ret ad castra hostium consulem hortarentur, dies unus fessis
10 labore uiae ad quietem datus est. tertio die, parte copiarum
ad praesidium castrorum relicta, consul ad hostem ducit.

3 ⟨uia⟩ *hic Hertz, post* confragosa *Fr. 1, post* ardua *Hartel* : *om. V* passum egre *V* + fuerimque + *V* : turrim *Fr. 1* : *del. Kreyssig* : *lac. ind. Weiss.* : ⟨requi⟩uerintque *Vahlen*(*GPS, 1.576*) : ⟨quie⟩-uerintque *Madvig* (*e*) : fuerintque ⟨ibi illam noctem⟩ *Goldbacher* Dierum *V, fort. corrupte* : Eudieru *Fr. 1* : Dieron *Kreyssig* : (requieuerintque) diem unum (*uel* tertium). ... *Hertz* appellantùr *V* **4** ⟨milia⟩ *om. V* ut *V* : at *Hartel* : *del. H.J.M.* (*JPhV 1889, 39*): ille *Fügner* (*JPhV 1889, 58*) : ⟨rogare se⟩ ut *Goldbacher* **5** praesiderat nuntius *V* Ascyrdiem *V; u.* 2.6 *adn.* **6** coniunctiisque *V* tebatur *V* **7** que paulo *V* Diem et Pilam ora quae *V* petente *V* subigitur *V* **8** ac regias *Fr. 1* : aegregias *V* : *fort.* et regias omnis *V* **9** uitae *V*

4 Hippias nuper ad tuendum saltum ab rege missus erat; qui ex quo castra Romana in tumulo conspexit, praeparatis ad certamen animis suorum, uenienti agmini consulis obuius
2 fuit. et Romani expediti ad pugnam exierant, et hostes leuis armatura erat, promptissimum genus ad lacessendum certa-
3 men. congressi igitur extemplo tela coniecerunt; multa utrimque uolnera temerario incursu et accepta et inlata;
4 pauci utriusque partis ceciderunt. inritatis in posterum diem animis, maioribus copiis atque infestius concursum ⟨... . ...⟩ belli, si loci satis ad explicandam aciem fuisset; iugum montis in angustum dorsum cuneatum uix ternis ordinibus
5 armatorum in fronte patuit. itaque paucis pugnantibus cetera multitudo, praecipue qui grauium armorum erant,
6 spectatores pugnae stabant; leuis armatura etiam per anfractus iugi procurrere, et ab lateribus cum leui armatura conserere per iniqua atque aequa loca pugnam poterat. pluribus ea die uolneratis quam interfectis, proelium nocte diremptum est.
7 Tertio die egere consilio Romanus imperator; nam neque manere in iugo inopi, neque regredi sine flagitio atque etiam periculo, si cedenti ex superioribus locis ⟨in⟩staret

4.1 consul *V* **2** exierant, et hostes *sic distinxit Fr. 1* : exierant et hostes, *Sig.* **3** utrius quae *V* **4** adque *V* concursum ⟨.......⟩ belli *u.pp. 371–2* sin loci *V* iugum *V* : ⟨sed⟩ iugum *Vahlen* (*GPS, 1.577*), *fort. recte* : ⟨nunc⟩ iugum *H.J.M.* **5** praecipuae *V* erat *V* **6** procurreret et *V* conserere *V* : *ante add.* ⟨manum⟩ *uel* ⟨pugnam⟩ *Crév., praeeunte Duker* : concurrere *Weiss.* adque *V* poterat *Walker* : patere ad *V* : petere. ac *Fr. 1* ea *V* : eo *Fraenkel* (*Kleine Beiträge, 1.62*) **7** adque *V* periculo, si cedenti ... ⟨in⟩staret *Muret* : periculose cedenti ... staret *V* : periculo, sed cedenti ... ⟨in⟩stare *Fr. 1* : periculo. secedenti (*uel* et decedenti) ... ⟨in⟩stare *Weiss.* : periculo, si descendenti ... ⟨in⟩staret *Vahlen* (*GPS, 1.578*)

8 hostis, poterat; nec aliud ⟨re⟩stabat quam audacter com-
missum pertinaci audacia, quae prudens interdum in exitu
9 est, corrigere. uentum quidem erat eo ut si hostem similem
antiquis Macedonum regibus habuisset consul, magna cla-
des accipi potuerit. sed cum ad Dium per litora cum equiti-
bus uagaretur rex, et ab duodecim milibus prope clamorem
et strepitum pugnantium audiret, nec auxit copias integros
fessis summittendo, neque ipse, quod plurimum intererat,
10 certamini adfuit, cum Romanus imperator, maior sexaginta
annis et praegrauis corpore, omnia militaria munera ipse
11 impigre obiret. egregie ad ultimum in audacter commisso
perseuerauit, et Popillio relicto in custodia iugi, per inuia
transgress⟨ur⟩us praemissis ⟨qui⟩ repurgarent iter. Attalum
et Misacenen cum suae gentis utrumque auxiliaribus praesi-
12 dio esse saltum aperientibus iubet; ipse equites impedimen-
taque prae se habens cum legionibus agmen cogit.
5 Inenarrabilis labor descendentibus cum ruina iumentorum
sarcinarumque. progressis uixdum quattuor milia passuum
nihil optabilius esse quam redire qua uenerant, si possent.

4.9: *Diod.* 30.10.1 **4**.10: *App. Mac.* 14

8 ⟨re⟩stabat *Fr.2* : stabat *V* : ⟨in⟩stabat *Rossbach* **9** ad diu per littera *V* adire *V* integris festis *V* **10** inpigre *V* **11** egraegiae *V* audaciter *V* transgress⟨ur⟩us *Weiss.* : transgressus *V* : transgressus ⟨est⟩ *Harant* per emissis repurgarent ite *V* Misacenen *scripsi* : Cysacenem *V* : Misagenem *Fr.1; u.* 42.29.8 *adn.* et suae *V* **12** impedimenta quae *V* **5**.1 inerabilis *V* progressis *V* : *ante add.* ⟨effecit ut⟩ *H.J.M.*, ⟨fuit ut⟩ *uel* ⟨ut⟩ *Harant* uixduum *V* passum *V* obtabilius *V* esse *Fr.1* : esset *V* : ⟨uisum⟩ est *Damsté*

2 hostilem prope tumultum agmini elephanti praebebant, qui
ubi ad inuia uenerant, deiectis rectoribus cum horrendo
stridore pauorem ingentem, equis maxime, incutiebant, do-
3 nec traducendi eos ratio inita est. per procliue sumpto fasti-
gio, longi duo ualidi asseres ex inferiore parte in terra defi-
gebantur, distantes inter se paulo plus quam quanta be⟨luae⟩
4 latitudo est; in eos, transuerso incumbente tigno, as⟨ses⟩
tricenos longi pedes, ut pons esset, iniungebantur, humus-
5 que insuper iniciebatur. modico deinde infra interuallo si-
milis alter pons, dein tertius et plures ex ordine, qua rupes
6 abscisae erant, fiebant. solido procedebat elephans in pon-
tem; cuius priusquam in extremum ⟨pro⟩cederet, succisis
asseribus conlapsus pons usque ⟨ad⟩ alterius initium pontis
7 prolabi eum leniter cogebat. alii elephanti pedibus insisten-
tes, alii clunibus subsidentes prolabebantur. ubi planities
altera pontis excepisset eos, rursus simili ruina inferioris
pontis deferebantur, donec ad aequiorem uallem per-

2 hostile prope tumultu *V* elepanti *V* cum *V* : *del. Wesenberg* inuita *V* **3** per procliue *V* : perprocliui *Koch* ualid *V* partem *V* quanta ue latitudo *V* **4** transuerso incumbente tigno *V* : transuersi incumbentes tigni *Fr.1* : transuerso incumbentes tigno *Kreyssig* as⟨ses⟩ (*uel* a⟨xe⟩s) *Madvig* : as *V* : ad *Fr.1* : ⟨...⟩ ad *Weiss.* (*1866*) : *lac. H.J.M.* iniungebatur *V* **5** alter post *V* **6** solido *V* : ⟨in⟩ solido *Wesenberg* **6** procedebat *Gron.* : praecedebat *V* elephans *V* : elephas *Fr.1* : elephan⟨tu⟩s *Kreyssig; u.* 32.27.2 *adn.* ⟨pro⟩cederet *Fr.1* : cederet *V* : ⟨in⟩cederet *Rossbach* ⟨ad⟩ *Kreyssig* : *om. V* **7** elepa¯ti *V* prohibebantur *V* (altera) pontis *V* : *del. Madvig* inferioris *V* : ⟨ad initium⟩ inferioris *Goldbacher* *post* deferebantur *spat. xv fere litt. V* : ⟨itaque descendebant (*uel* degrediebantur)⟩ *Goldbacher*

8 uentum est. paulo plus septem milia ⟨eo⟩ die Romani pro-
cesserunt; minimum pedibus itineris confectum. plerumque
prouoluentes se simul cum armis aliisque oneribus cum
omni genere uexationis processerunt, adeo ⟨ut⟩ ne dux
quidem et auctor itineris infitiaretur parua manu deleri om-
9 nem exercitum potuisse. nocte ad modicam planitiem per-
uenerunt; nec quam infestus is locus esset, saeptus undi-
que, circumspiciendi spatium fuit uix tandem ex insperato
10 stabilem ad insistendum nanctis locum. postero quoque die
in tam caua ualle opperiri Popillium ac relictas cum eo
copias necesse fuit: quos et ipsos, cum ab nulla parte hostis
11 terruisset, locorum asperitas hostiliter uexauit. tertio die
coniunctis copiis eunt per saltum quem incolae Callipeucen
12 uocant. quarto inde die per aeque inuia, sed adsuetudine
peritius, et meliore cum spe quod nec hostis usquam appa-
rebat et mari adpropinquabant, degressi in campos inter
Heracleum et Libethra posuerunt castra + peditum,
13 quorum pars maior tumulos tenebat. ibi ualle + campi quo-
que partem, ubi eques tenderet, amplectebantur.

8 ⟨eo⟩ *Gron.* : *om. V* : ⟨illo⟩ *Kreyssig* : ⟨primo⟩ *Hartel* itineribus *V* alisque *V* ⟨ut⟩ *om. V* **9** nec quam infestus ... fuit uix *Madvig* : ne quam infectus .... fuit uixi *V* : neque an infestus ... fuit. uix ... locum, postero *Fr. 1* saeptus *V* : septis *Bekker* exspirato *V* **10** balle *V* **11** Callipeucen *Fr. 1* : Callipeu¯quae *V* : Callipeucaea *Hertz* **12** quarto *Sig.* : tertio *V* aequae inuias *V* usquam *Sig.* : umquam *V* degressi *Sig.* : digressi *V* Heracleum *Gron.* : Haracetum *V* Libethra *Drak.* : Libetthyrum *V* : Libethrum *Fr. 2* **12–13** + peditum ... ualle + *u.p. 372* **13** parte *V* amplectebatur *V*

6 Lauanti regi dicitur nuntiatum hostes adesse. quo nuntio
cum pauidus exsiluisset e solio, uictum se sine proelio cla-
2 mitans proripuit; et subinde per alia atque ⟨alia⟩ pauida
consilia et imperia trepidans, duos ex amicis, Pellam al-
terum, ut quae ad Phacum pecunia deposita erat ⟨.......⟩
3 ex praesidiis reuocat omnesque aditus aperit bello. ipse ab
Dio auratis statuis omnibus raptis, ne praeda hosti essent,
4 incolas eius loci demigrare Pydnam cogit, et quae temeritas
consulis uideri potuisset, quod eo processisset unde inuito
hoste regredi nequiret, eam non ⟨in⟩consultam audaciam
5 fecit. duos enim saltus per quos inde euadere possent habe-
bant Romani, unum per Tempe in Thessaliam, alterum in
Macedoniam praeter Dium; quae utraque regiis tenebantur
6 praesidiis. itaque si + dua intrepidus decem dies + primam
speciem adpropinquantis terroris sustinuisset, neque recep-
tus Romanis per Tempe in Thessaliam neque commeatibus
7 peruehendis ea patuisset iter. sunt enim ⟨Tem⟩pe saltus,

6.1: *Diod.* 30.10.2, *App. Mac.* 15 **6**.2: *Diod.* 30.11.1, *App. Mac.* 16 **6**.3–4: *Diod.* 30.11.2

6.1 labanti *V* hostis *V* exiluisset *V* proripuit *V*: ⟨se⟩ proripuit *Kreyssig* **2** alia atque ⟨alia⟩ *Fr.1* : alia quae *V*: alia ⟨alia⟩que *Kreyssig* ut ... Phacum *Madvig* (Phacum *latere uidit Weiss.*) : usque ad Pathum *V* : Asclepiodotum ubi *Fr.1* : Hippiam, alterum Asclepiodotum, *del.* pecunia deposita erat *Gron.* ⟨.... ...⟩ *u.p. 372* omnis *V* **3** raptis *Kreyssig* : rapti *V* : raptim *Fr.1* praeda *V* : praedae *Wesenberg* incolas eius loci demigrare *Kreyssig* : in classe iustoci demigrasse *V* : in classem congestis ocius demigrare *Fr.1* **4** ⟨in⟩consultam *Sig.* : consultam *V* **5** Temp. in *V* que utraque regis *V* **6** itque *V* + dua .. dies + *u.p. 372* species *V* Romanus partem in Tessaliam *V* ea *Madvig* : eo *V* **7** sunt enim ⟨Tem⟩pe *Fr.1* : sunt enim p. *V* : sunt Tempe *Gitlbauer* (*132*) : est enim ipse *Madvig* (*e*) : est enim per ⟨Tempe⟩ *Harant*

8 etiamsi non bello fiat infestus, transitu difficilis. nam prae-
ter angustias per quinque milia, qua exiguum iumento onu-
sto iter est, rupes utrimque ita abscisae sunt ut despici uix
sine uertigine quadam simul oculorum animique possit; ter-
ret et sonitus et altitudo per mediam uallem fluentis Penei
9 amnis. hic locus tam suapte natura infestus per quattuor
10 distantia loca praesidiis regiis fuit insessus. unum in primo
aditu ad Gonnum erat, alterum ⟨in⟩ Condylo, castello in-
expugnabili, tertium circum Lapathunta quem Characa ap-
11 pellant, quartum uiae ipsi, qua et media et angustissima
ualles est, ⟨im⟩positum, quam uel decem armatis tueri fa-
12 cile est. intercluso per Tempe simul aditu commeatibus si-
mul reditu ipsis, montes per quos descenderant repetendi
13 erant. quod, ut furto fefellerant, ita propalam, tenentibus
superiora cacumina hostibus, non poterant; et experta diffi-
14 cultas spem omnem incidisset. supererat nihil aliud in te-
mere commisso quam in Macedoniam ad Dium per medios
euadere hostes: quod, nisi di mentem regi ademissent, ⟨et⟩

8 exiguum *Fr. 1* : exexiguum *V* : perexiguum *Harant* iter est *Fr. 1* : interst *V* : iter et ... possit, terret *Madvig* : per quinque ... iter est ... possit *in parenthesi Thomas* (*JPhV 1881, 180*) posset *V* sinitus *V* amamnis *V* **9** regiis *Gron.* : regis *V* **10** unus *V* Gonnum *Sig.* : Connum *V* aalterum *V* ⟨in⟩ Condylo *Drak.* : Condylon *V* : ⟨ad⟩ Condylon *Gron.* : Condylo *Weiss.* : ⟨in⟩ Condylo in *Goldbacher* Lapathynta *V* Caraca *V; u. Nissen, KU, 260* **11** positum *V* **12** Temp. *V* cummeatibus *V* ipsis *Madvig* : ipsi *V* repentedi *V* **13** propalam *Fr. 1* : propalam a *V* : propalam ac *Harant* poterant *V* : poterant ⟨...⟩ *Wesenberg* **14** hostis *V* di mouentem regiam demissent *V* ⟨et⟩ *Büttner* : *om. V*

15 ipsum ingentis difficultatis erat. nam cum Olympi radices
montis paulo plus quam mille passuum ad mare relinquant
spatium, cuius dimidium loci occupat ostium late restagnans
Baphyri amnis, partem planitiae aut Iouis templum aut
16 oppidum tenet, reliquum perexiguum fossa modica ual-
loque claudi poterat, et saxorum ad manum siluestrisque
materiae tantum erat ut uel murus obici turresque excitari
17 potuerint. quorum nihil cum dispexisset caecata mens
subito terrore, nudatis omnibus praesidiis patefactisque
bello ad Pydnam refugit.
7 Consul plurimum et praesidii et spei cernens in stultitia et
segnitia hostis, remisso nuntio ad Sp. Lucretium Larisam ut
castella relicta ab hoste circa Tempe occuparet, praemisso
Popillio ad explorandos transitus circa Dium, postquam pa-
2 tere omnia in omnes partes animaduertit, secundis castris
peruenit ad Dium, metarique sub ipso templo, ne quid sa-
3 cro in loco uiolaretur, iussit. ipse urbem ingressus, sicut

2.8: *cf. Pol.* 28.13.1

15 radices montis *V* : montis radices *Kreyssig* passum *V* spatium *V* : spatii *Gron.* hostium *V* Baphyri *Fr. 2* : Baplyriam *V* : Baplyri *Fr. 1* teneo *V* **16** relicum *V* et saxorum *Fr. 2* : Thessalorum *V* siluestris quae mariae *V* poterat *V* **17** despexisset *V* mens subito *Fr. 1* : mensubito *V* : mens ⟨regis⟩ subito *Wesenberg* patefactis quae *V* bello *Fr. 1* : bello factis *V* : *pro* factis *coni.* portis *uel* claustris *Madvig,* cunctis ⟨aditibus⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.622*), faucibus (*JPhV 1885, 127*) *uel* aditibus (*ZöG 1892, 204*) *Novák,* saltibus *Drechsler* (*ZöG 1890, 196*), aditibus ⟨rex⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1905, 23*) ad Dypylam *V* refugit *V* : rex fugit *Ruperti* **7.1** et spei *Fr. 1* : per specie *V* : perspiciens *Madvig* (*a*) : perspicue ⟨cernens⟩ *Harant* hostiis *V* Lucretius *V* Larisam *Bekker* : Sarisam *V* : Larissam *Fr. 1* Temp. *V* omnis *V* **2** sacrum in locum *V*

non magnam, ita exornatam publicis locis et multitudine
statuarum munitamque egregie, uix satis credere in tantis
4 rebus sine causa relictis non aliquem subesse dolum. unum
diem ad exploranda circa omnia moratus, castra mouet;
satisque credens in Pieria frumenti copiam fore, eo die ad
5 amnem nomine Mityn processit. postero die progressus
Agassas, urbem tradentibus sese ipsis recepit; et ut reli-
quorum Macedonum animos sibi conciliaret, obsidibus con-
tentus sine praesidio relinquere se iis urbem, immunesque
6 ac suis legibus uicturos est pollicitus. progressus inde diei
iter ad Ascordum flumen posuit castra; et quantum proce-
deret longius a Thessalia, eo maiorem rerum omnium in-
7 opiam sentiens, regressus ad Dium est, dubitatione omnibus
exempta quid intercluso ab Thessalia patiendum fuisset, cui
8 procul inde abscedere tutum non esset. Perseus, coactis in
unum omnibus copiis ducibusque, increpare praefectos prae-
9 sidiorum, ante omnes Asclepiodotum atque Hippiam: ab
his dicere claustra Macedoniae tradita Romanis esse; cuius
10 culpae reus nemo iustius quam ipse fuisset. consuli post-
quam ex alto conspecta classis spem fecit cum commeatu
naues uenire – ingens enim caritas annonae ac prope inopia
erat –, ab inuectis iam portum audit onerarias naues Ma-
11 gnesiae relictas esse. incerto inde quidnam agendum foret –
adeo sine ulla ope hostis quae adgrauaret cum ipsa difficul-

7.8–9: *Pol.* 28.10

3 magna *V* multitudines *V* egregiae *V* aliquam *V* **4** mouetur *V* in Pieria *Kreyssig* : imperia *V* : paratam *Fr.1* copiam ferre *V* anem *V* **5** Agassas *Gron.* : Acassam *V* : Agassam *Fr.1; u. Hammond, 139 adn. 1* opsidibus *V* sibi praesidio *V* iis *H.J.M.* : is *V* : eis *Fr.1* inmunesque *V* **6** item *V* quantum *V* : quanto *Wesenberg* **7** dubitationibus omnibus *V* tuttum *V* **8** coactis *Weiss.* : peractis *V* : contractis *Fr.1* adque Hippia *V* **9** diceret *V* Macedonia *V* **11** ope *V* : ope⟨ra⟩ *Madvig, fort. recte*

12 tate rerum pugnandum erat –, peropportune litterae a Sp.
Lucretio allatae sunt, castella se quae super Tempe essent
et circa Philan tenere omnia, frumentique in iis et aliarum
in usum rerum copiam inuenisse.
8 His magno opere laetus consul ab Dio ad Philan ducit,
simul ut praesidium eius firmaret, simul ut militi frumen-
2 tum, cuius tarda subuectio erat, diuideret. ea profectio fa-
mam haudquaquam secundam habuit. nam alii metu reces-
sisse eum ab hoste ferebant, quia manenti in Pieria proelio
3 dimicandum foret, alii ignarum belli quae in dies fortuna
nouaret, ut opperientibus sese rebus, omisisse de manibus
4 ea quae mox repeti non possent. simul enim cessit posses-
sione Dii, excitauit hostem ut tunc tandem sentiret recipe-
5 randa esse quae prius culpa amissa forent. audita enim pro-
fectione consulis, regressus Dium quae disiecta ac uastata
ab Romanis erant reficit, pinnas moenium decussas reponit,
ab omni parte muros firmat; deinde quinque milia passuum
ab urbe citra ripam Elpei amnis castra ponit, amnem ipsum

12 adlatae *V* si quae *V* esse *V* Philan *Fr. 1* : Pilan *V* : Philam *Sig.* aliarum *V* : aliarum ⟨necessariarum⟩ *Koch* **8.**1 Philan *V* : Philam *Sig.* **2** haudquamquam *V* in Pieria *Kreyssig* : imperia *V* : imperatori *Fr. 1* **3** alii gnarum *V* quae *V* : quae⟨que⟩ *Perizonius* : quod *Madvig* : bellicam in dies ... nouari *Seyffert* ut opperientibus *V* : ut qui offerentibus *Fr. 1* : ultro offerentibus *Kreyssig* omisisse *V* : omisisset *Fr. 1* : emisisset *Duker* : emisisse *Kreyssig; u.* 37.12.3 *adn.* de *V* : e *Fr. 1* repenti *V* **4** recuperanda *V* culpa *V* : *ante add.* ⟨ipsius⟩ *Kreyssig,* ⟨sua⟩ *Weiss.* : ipsius *pro* prius *Goldbacher* foret *V* **5** profectionem *V* regressus *V* : ⟨rex⟩ regressus *Fügner* (*BPhW 1905, 1399*) decussa *V* passum *V* Elpei *Madvig* : Enipi *V* : Enipei *Fr. 1; u. Hammond, 129 adn. 4*

6 transitu perdifficilem pro munimento habiturus. fluit ex ualle Olympi montis, aestate exiguus, hibernis idem incitatus pluuiis et supra rupes ingentes gurgites facit, et infra, prorutam in mare euoluendo terram, praealtas uoragines
7 cauatoque medio alueo ripas utrimque praecipites. hoc flumine + hospes et + saeptum iter hostis credens, extrahere reliquum tempus aestatis in animo habebat.
8 Inter haec consul a Phila Popillium cum duobus milibus
9 armatorum Heracleum mittit. abest a Phila quinque milia ferme passuum, media regione inter Dium Tempeque in
9 rupe amni imminente positum. Popillius priusquam armatos muris admoueret, misit qui magistratibus principibusque suaderent fidem clementiamque Romanorum quam
2 uim experiri mallent. nihil ea consilia mouerunt, quia ignes ad Elpeum ex regiis castris apparebant. tum terra marique – et classis adpulsa ab litore stabat – simul armis simul
3 operibus machinisque oppugnari coepti. iuuenes etiam quidam Romani ludicro circensi ad usum belli uerso partem

9.3: *Pol.* 28.11.3

6 Olimpi *V* exiguum *V* rupes *V* : rupem *Gron.* ingentis *V* gurgites facit et infra prorutam *Gron.* : gurgitibus facit et intra pørorupta *V* praecipitiis *V* **7** + hospes et + *V* : Perseus *Fr. 1* : ob(saeptum) *Weiss.* : ⟨et⟩ sosp⟨item⟩ se et *Gitlbauer* (*117 sqq.*) : obiecto *Harant* : opposito (*JPhV 1883, 339*) *uel del. Novák* septum *V* relicuum *V* aestatis *Madvig* : ea aestatis *V* : eius aestatis *Fr. 1* : extra Heracleum ⟨tendere⟩ statiuis *Gitlbauer* (*l.c.*) **8** Heracleum *Gron.* : Heracleam *V* **9** Pila *V* diu Temp. que *V* rupem animi inminente *V* **9**.2 Elpeum *Madvig* : Elipeum *V* : Enipeum *Fr. 1* regiis *Bekker* : regis *V*

4 humillimam muri ceperunt. mos erat tum, nondum hac effu-
sione inducta bestiis omnium gentium circum complendi,
uaria spectaculorum conquirere genera; nam semel quadri-
gis semel desultore misso, uix unius horae tempus utrum-
5 que curriculum complebat. inter cetera sexageni ferme
iuuenes, interdum plures apparatioribus ludis, armati indu-
cebantur. horum inductio ex parte simulacrum decurrentis
exercitus erat, ex parte elegantioris quam militaris artis pro-
6 piorque gladiatorium armorum usum. cum alios decursu
edidissent motus, quadrato agmine facto, scutis super capita
densatis, stantibus primis, secundis summissioribus, tertiis
magis et quartis, postremis etiam genu nixis, fastigatam, sicut
7 tecta aedificiorum sunt, testudinem faciebant. hinc quinqua-
ginta ferme pedum spatio distantes duo armati procurrebant,
comminatique inter se ab ima in summam testudinem per
densata scuta cum euasissent, nunc uelut propugnantes per
oras extremae testudinis, nunc in media inter se concurren-
8 tes, haud secus quam stabili solo persultabant. huic testudo

9.8: *Pol.* 28.11.1–2

4 haec *V* bestis *V* gentium *V*: generum *Vrsinus* conplendi *V* nera *V* nam *Panuinius*: nae *V*: nec *Fr. 1* : et *Gron.* : ac *Perizonius* quadrigi *V* desultorem *V* utrimque *V* conplebit *V* **5** apparatioribus ludis *Muret*: apparitoribus ludi *V*: ⟨ab⟩ apparitoribus ludi *ed. Lugd. 1553* inductio ex *Drak.* : inductio in *V*: instructio ex *Zingerle* quam *Kreyssig*: exercitus quam *V*: exercitii quam *Fr. 1* : *sic, del.* artis *Gron.* : quam exercitii *Perizonius* : elegantior is exercitus quam *Pettersson* (*29*) propriorque *V* **6** decursu *Doujat*: decursos *V*: decursus *Fr. 1* : decursus ... ⟨et⟩ motus *Duker* : decoros *uel* decursus edidissent mox *Bauer* (*H*) scuti *V* secumdis *V* tertis *V* genungenu nixis *V* **7** distantis *V* procurre *V* horas *V* stabili *V*: ⟨in⟩ stabili *Wesenberg*

simil⟨is humil⟩limae parti muri admota. cum armati superstantes subissent, propugnatoribus muri fastigio altitudinis aequabantur; depulsisque iis in urbem duorum signorum
9 milites transcenderunt. id tantum dissimile fuit, quod et in fronte extremi et ex lateribus soli non habebant super capita elata scuta, ne nudarent corpora, sed praetenta pugnantium more. ita nec ipsos tela ex muro missa subeuntes laeserunt, et testudini iniecta imbris in modum lubrico fastigio innoxia
10 ad imum labebantur. et consul capto iam Heracleo castra eo + peruic +, tamquam Dium atque inde summoto rege in
11 Pieriam etiam progressurus. sed hiberna iam praeparans, uias commeatibus subuehendis ex Thessalia muniri iubet, et eligi horreis opportuna loca, tectaque aedificari ubi deuersari portantes commeatus possent.

8 simil⟨is humil⟩limae *Madvig* : simillime *V* : simillima *Fr. 1* : simillim⟨a humillima⟩e *Kreyssig* : simillima ⟨illi⟩ *Weiss.* (*1833, 26 adn. 11*) : simillima ⟨ei⟩ *Harant* permota *V* superstantes *Fr. 1* : super stantes *Madvig* altitudinis *V* : testudinis *Goldbacher* depulsisque iis *Fr. 1* : depulsis quae in iis *V* : depulsisque inde iis *Harant* **9** extremi *Lipsius* : extrema *V* : extrema ... lateribus s⟨ing⟩uli non *Fügner* (*BPhW 1905, 1400*) praetenta *Latinius* : praetecta *V* : proiecta *Heraeus* subeuntis *V* testudine *V* imbris *Fr. 1* : inbris *V* : imbricis *Lipsius* **10** capto iam Heracleo *Gron.* : capta iam Heraclea *V* : ⟨ut⟩ captum Heracleum ⟨comperit⟩ *Novák* (*JPhV 1884, 105*) + peruic + *V* : promouit *Fr. 1* : protulit *Weiss.* (*1866*) adque *V* rege imperiam *V* progressus *V* **11** hibernam *V* subuehendis *Fr. 1*: subeundis *V* subuehundis *Heraeus* Tessalia *V* elegi *V* lece tectaque *V*

10 Perseus, tandem ⟨a⟩ pauore eo quo attonitus fuerat recepto animo, malle imperiis suis non obtemperatum esse, cum trepidans gazam in mare deici Pellae, Thessalonicae naualia
2 iusserat incendi. Andronicus Thessalonicam missus traxerat tempus, id ipsum quod accidit, paenitentiae relinquens lo-
3 cum. incautior Nicias Pellae proiciendo pecuniae partem
4 quae fuerat ⟨ad P⟩hacum; sed in re emendabili uisus lapsus esse, quod per urinatores omnis ferme extracta est. tantusque pudor regi pauoris eius fuit ut urinatores clam interfici iusserit, deinde Andronicum quoque et Nician, ne quis tam
5 dementis imperii conscius exsisteret. inter haec C. Marcius, cum classe ab Heracleo Thessalonicam profectus, et agrum pluribus locis, expositis per litora armatis, late uastauit, et procurrentes ab urbe secundis aliquot proeliis trepidos intra
6 moenia compulit. iamque ipsi urbi terribilis erat, cum dispositis omnis generis tormentis non uagi modo circa muros, temere adpropinquantes, sed etiam qui in nauibus erant
7 saxis tormento emicantibus percutiebantur. reuocatis igitur

10.1–4: *Diod.* 30.11, *App. Mac.* 16

10.1 ⟨a⟩ *Sig.* : *om. V*: ⟨e⟩ *Drak.* quod *V* malle *Sig.* : møallet *V* gaiam *V* Tessalonicae *V* **2** Tessalonicum *V* ipsud *V* accidit *V*: accidit ⟨prouidens et⟩ *Novák* (*JPhV 1904, 13*) paenitentiae *V*: paenitendi *Wopkens* (*Adu. Crit., 2.387*) **3** proiciendo ... Phacum *u.pp. 372–3* **4** re emendabili *Drak.* : rem emendabilem *V*: ⟨erro⟩rem emendabilem *Gron.* : ⟨par⟩tem emendabilem *Alanus* (*2.30*) uisus *V*: uisus ⟨est⟩ *Madvig* omnis ferme extracta *Harant, H.J.M.* : omnes ferme stractus *V*: omne ferme extractum *Fr.1* : omnis ⟨thesaurus⟩ ferme extractus *Novák* (*JPhV 1883, 339*) existeret *V*: extaret *Novák* (*JPhV 1885, 228*) **5** hac *V* Heracleo *Gron.* : Heraclea *V* Tessalonicam *V* aliquod *V* **6** namque *V* tormento *V*: ⟨ex⟩ tormento *Wesenberg* percutiebantur *V*: percuterentur *Crév.*

in naues militibus, omissaque Thessalonicaeque oppugna-
tione, Aeniam inde petunt. quindecim milia passuum ea
8 urbs abest, aduersus Pydnam posita, fertilis agro. peruastatis
finibus eius, legentes oram Antigoneam perueniunt. ibi
egressi in terram primo et uastarunt agros passim et ali-
9 quantum praedae contulerunt ad naues. dein palatos eos
adorti Macedones, mixti pedites equitesque, fugientes ef-
fuse ad mare persecuti quingentos ferme occiderunt et non
10 minus ceperunt. nec aliud quam ultima necessitas, cum re-
cipere se tuto ad naues prohiberentur, animos militum si-
mul desperatione + alia + salutis simul indignitate inri-
11 tauit. redintegrata in litore pugna est; adiuuere qui in naui-
bus erant. ibi Macedonum ducenti ferme caesi, par nume-
rus captus. ab Antigonea classis profecta ad agrum Palle-
12 nensem escensionem ad populandum fecit. finium is ager
Cassandrensium erat, longe fertilissimus omnis orae quam
praeteruecti fuerant. ibi Eumenes rex uiginti tectis nauibus
ab Elaea profectus obuius fuit, et quinque missae a Prusia
rege tectae naues.

10.10: *Pol. fr.* 66, *Diod.* 30.12

7 Tessalonicae *V* ea rbis *V* Pynam *V* fertilis agro *Fügner* (*736*) : fertilis agros *V* : fertili agro *Fr. 1* **8** teram *V* praede *V* **9** effusae *V* A. ferme *V* **10** + alia + *V* : alius *Wesenberg* : *del. H.J.M.* **11** reintegrata *V* adiuuere *Kreyssig* : atiuae *V* : adiuuere et *Fr. 1* Antigone *V* escensionem *Baumgarten-Crusius* : excensionem *V* **12** fertissimus *V* ab Elaea *Wesenberg* : ad Elea *V* : ab Elea *Fr. 1* missi a Prissae *V*

11 Hac uirium accessione animus creuit praetori ut Cassan-
2 dream oppugnaret. condita est a Cassandro rege in ipsis
faucibus quae Pallenensem agrum ceterae Macedoniae iun-
3 gunt, hinc Toronaico hinc Macedonico saepta m⟨ari⟩. emi-
net namque in altum lingua in qua sita est, nec minus quam
+ inaltus + magnitudine Atho mons excurrit, obuersa in
regionem Magnesiae duobus imparibus promunturiis,
quorum maiori Posideum est nomen, minori Canastraeum.
4 diuisis partibus oppugnare adorti. Romanus ad Clitas quas
uocant munimenta, ceruis etiam obiectis ut uiam interclu-
deret, a Macedonico ad Toronaicum mare perducit. ab al-
5 tera parte euripus est; inde Eumenes oppugnabat. Roma-
nis in fossa complenda, quam nuper obiecerat Perseus, plu-
rimum erat laboris. ibi quaerenti praetori, quia nusquam
cumuli apparebant, quo regesta e fossa terra foret, monstrati
sunt fornices: non ad eandem crassitudinem qua ueterem
6 murum, sed simplici laterum ordine structos esse. consilium
igitur cepit transfosso pariete iter in urbem patefacere; fal-
lere autem ita se posse si muros a parte alia scalis adortus,
tumultu iniecto in custodiam eius loci propugnatores urbis

11.1 accensione *V* praetorii *V* **2** faucibusque *V* iungit *V* septa m⟨ari⟩. eminet *Fr.1* : saepta¯ meminent *V* : ⟨mari Macedonico⟩ saepta. eminet *Hartel* : ⟨mari⟩ saepta. eminet *Novák* (*JPhV 1906, 13*) **3** + inaltus + *V* : in altum *Fr.1* : minus in altum quam Atho *Crév.* : nec minus quam Atho *Duker* : inclitus *Kreyssig* : elatus *Hartel* : ingenti *Fügner* (*BPhW 1905, 1400*) : insignis *Novák* (*JPhV 1906, 12*) : est, elatus magis in altitudinem Atho *Damsté* inparibus *V* minišnori *V* Canastraeum *Sig.* : Canastreum *V* **4** diuisis *V* : diuersis *Walker* cerbis *V* intereluderet *V* Macedonia *V* Toronalcum *V* ad altera *V* **5** conplenda *V* quaerentis *V* regesta *V* : egesta *H.J.M.* : congesta *Fügner* (*BPhW 1905, 1401*) fornices non *V* : *lac. hic esse iud. Walker* qua *V* : quam *Madvig* structos se *V* **6** coepit *V* item *V* fauere *V*

7 auertisset. erant in praesidio Cas⟨sandreae⟩ praeter non con-
temnendam iuuentutem oppidanorum octingenti Agrianes
et duo milia Penestarum Illyriorum, a Pleurato inde missi,
8 bellicosum utrumque genus. his tuentibus muros cum
subire Romani summa ui niterentur, momento temporis
parietes fornicum perfossi urbem patefecerunt. quod si qui
9 inrumperent armati fuissent, extemplo cepissent. hoc ubi
perfectum esse opus militibus nuntiatum est, clamorem
alacres gaudio repente tollunt, aliis parte alia in urbem in-
rupturis.
12 Hostes primum admiratio cepit quidnam sibi repentinus
2 clamor uellet. postquam patere urbem accepere praefecti
praesidii Pytho et Philippus, pro eo qui occupasset adgredi
opus factum esse rati, cum ualida manu Agrianum Illyrio-
3 rumque erumpunt, Romanosque, qui alii aliunde coibant
conuocabanturque ut signa in urbem inferrent, incomposi-
tos atque inordinatos fugant persequunturque ad fossam, in
quam compulsos ruina cumulant. sescenti ferme ibi inter-
fecti, omnesque prope qui inter murum fossamque deprensi

auertissent *V* **7** Cas praeter *V* contemptnendam *V* ACCC. *V* inde *V*: eodem *Gron.* : ⟨de⟩inde *Crév.* : intromissi *Walch* (*263*) **8** Romano *V* irrumperent armati *Perizonius* : inrupere inarmati *V*: irrupere armati *Fr.1* : inrumperent ibi armati *Hartel*: *sic, sed* armati ibi *H.J.M.* (*JPhV 1889, 40*) : qui inrupere inarmati ⟨armati⟩ *Hanssen* (*SO, Supp. 11* (*1942*), *32–3*) fuissent *V*: ⟨ad⟩fuissent *Fügner* (*BPhW 1905, 1401*) **9** aliis ... irrupturis *Fr.1* : aliis ... inrupturum *V*: alii ... irrupturi *Gron.* : ⟨ut⟩ aliis ... irrupturis *Weiss.* : ⟨ut⟩ alii ... inrupturi *Madvig* : aliis ... irruptum iri *Harant*: aliique ... inruptum ⟨currunt⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : aliis ... inruptur⟨is. t⟩um *Goldbacher* **12.**1 hostis *V* quidam *V* **2** Phyto *V* pro eo *Freinsheim* : proco *V* ualidoa *V* et rumpunt *V* **3** ali *V* inferrent *Fr.2* : adferrent *V* inconpositos adque *V* fugam persecuntur adque fossam *V* quam *Gron.* : qua *V* conpulsos *V* AC̄. *V*

4 erant uolnerantur. ita suo ipse conatu perculsus praetor
segnior ad alia factus consilia erat. et ne Eumeni quidem
simul a mari simul a terra adgredienti quicquam satis proce-
5 debat. placuit igitur utrique custodiis firmatis, ne quod prae-
sidium ex Macedonia intromitti posset, quoniam uis
6 aperta non processiset, operibus moenia oppugnare. haec
parantibus his, decem regii lembi ab Thessalonica cum de-
lectis Gallorum auxiliaribus missi, cum in salo stantes ho-
stium naues conspexissent, ipsi obscura nocte, simplici or-
dine, quam poterant proxime litus tenentes, intrarunt ur-
7 bem. huius noui praesidii fama absistere oppugnatione si-
mul Romanos regemque coegit. circumuecti promunturium
8 ad Toronen classem adpulerunt. eam quoque oppugnare
adorti, ubi ualida defendi manu animaduerterunt, inrito in-
cepto Demetriadem petunt. ibi cum adpropinquantes re-
pleta moenia armatis uidissent, praeteruecti ad Iolcon clas-
sem adpulerunt, inde agro uastato Demetriadem quoque
adgressuri.
13 Inter haec et consul, ne segnis sederet tantum in agro ho-
stium, M. Popillium cum quinque milibus militum ad Meli-
2 boeam urbem oppugnandam mittit. sita est in radicibus Ossae
montis, qua parte in Thessaliam uergit, opportune immi-
3 nens super Demetriadem. primus aduentus hostium percu-
lit incolas loci; collectis deinde ⟨ab⟩ necopinato pauore
animis, discurrunt armati ad portas ac moenia, qua suspecti
aditus erant, spemque extemplo inciderunt capi primo im-

4 ingredienti *V* quidquam *V* **5** firmauit *V* intromisti *V* **6** his *V* : iis *Wesenberg* Tessalonica *V* **7** circumuenti *V* promunturium *V* : promunturia *Wesenberg* ac *V* Toronen *Crév.* : Toronem *V* appulerunt *V* (*sic etiam* § 8) **8** adpugnare *V* **13.1** hostium *Fügner* (*759*) : hos. *V* : hostico *Fr.1* : hostili *Hertz* Moelibeam *V* (*infra* § 4 Moeliboeam, ob eam, §§ 5–6 Moeliboea *ter*) **2** siita *V* Tessaliam *V* opportunae *V* inminens *V* : eminens *Wesenberg* **3** ⟨ab⟩ *H.J.M.* : *om.* *V* : ⟨ex⟩ *Vasc.* quam *V* primo imo impetu *V*

4 petu posse. obsidio igitur parabatur et opera ⟨ad⟩ oppu-
gnationem fieri coepta. Perseus cum audisset simul Meliboe-
am a consulis exercitu oppugnari, simul classem Iolci stare
⟨ut⟩ inde Demetriadem adgrederetur, Euphranorem quen-
dam ex ducibus cum delectis duobus milibus Meliboeam
5 mittit. eidem imperatum ut si a Meliboea summouisset Ro-
manos, Demetriadem prius occulto itinere intraret quam ab
6 Iolco ad urbem castra mouerent Romani. et ab oppugnatori-
bus Meliboeae, cum in superioribus locis repente apparuisset,
cum trepidatione multa relicta opera sunt ⟨ignisque⟩ iniec-
7 tus. ita a Meliboea abscessum est. Euphranor, soluta unius
urbis obsidione, Demetriadem extemplo ducit. nocte moe-
nia ⟨...⟩ modo, sed agros etiam confiderent se a popula-
tionibus tueri posse; et eruptiones in uagos populatores non
8 sine uolneribus factae sunt. circumuecti tamen moenia sunt
praetor et rex, situm urbis contemplantes si qua parte
9 temptare aut opere aut ui possent. fama fuit per Cydantem
Cretensem et Antimachum, qui Demetriadi praeerat,
tractatas inter Eumenen et Persea condiciones amicitiae. ab
10 Demetriade certe abscessum est. Eumenes ad consulem
nauigat; gratulatus quod prospere Macedoniam intrasset,

13.9: *Pol.* 29.6.1

4 ⟨ad⟩ oppugnationem *Vahlen* (*GPS, 1.607*) : oppugnationem *V* : oppugnationum *Fr. 1*   loci stare *V*   ⟨ut⟩ inde *Fr. 1* : inde *V* : unde *Forchhammer ap. Madvig* (*e*), *fort. recte*   Eupramorem *V*   quendam cum ducibus cum *V*   milibus *Fr. 1* : militibus *V* : milit⟨um mil⟩ibus *Roobol*   **5** idem *V*   Iolgo *V*   **6** cum (in) *Fr. 1* : locum *V* : ilico cum *Goldbacher*   ⟨ignisque⟩ *om. V*   **7** Euphanor *V*   nocte moenia ⟨...⟩ modo *u.p. 373*   confiderent *Forchhammer* (*ap. Madvig*) : confiderunt *V* : confidunt *Kreyssig* : confidere *Weiss.*   et eruditionibus in *V*   noti sine *V*   **8** posse *V*   **9** Demetridi *V*   **10** gratulatus *V* : gratulatus⟨que⟩ *Drak.*, *fort. recte*

11 Pergamum in regnum abit. Marcius Figulus praetor, parte
classis in hiberna Sciathum missa, cum reliquis nauibus
Oreum Euboeae petit, eam urbem aptissimam ratus unde
exercitibus, qui in Macedonia quique in Thessalia erant,
12 mitti commeatus possent. de Eumene rege longe diuersa
tradunt. si Valerio Antiati credas, nec classe adiutum ab eo
praetorem esse, cum saepe eum litteris accersisset, tradit,
nec cum gratia ab consule profectum in Asiam, indignatum
13 quod ut iisdem castris tenderet permissum non fuerit; ne
ut equites quidem Gallos, quos secum adduxerat, relinque-
14 ret impetrari ab eo potuisse. Attalum fratrem eius et re-
mansisse apud consulem, et sinceram eius fidem aequali
tenore egregiamque operam in eo bello fuisse.
14 Dum bellum in Macedonia geritur, legati Transalpini ab
regulo Gallorum – Balanus ipsius traditur nomen; gentis ex
qua fuerit non traditur – Romam uenerunt, pollicentes ad
2 Macedonicum bellum auxilia. gratiae ab senatu actae mu-
neraque missa, torquis aureus duo pondo et paterae aureae
3 quattuor pondo, equus phaleratus armaque equestria. se-
cundum Gallos Pamphylii legati coronam auream ex uiginti
milibus Philippeorum factam in curiam intulerunt, petenti-
busque iis ut id donum in cella Iouis optimi maximi ponere,

11 Sciatum *V* Euboeae *Gron.* : Boetiae *V; fort. errauit ipse Liuius* urbem *bis V* qui *Fr.1* : quià *V* : qui⟨que⟩ *Goldbacher* Tessalia *V* **12** tradunt *V* : ⟨alii⟩ tradunt *Madvig* : ⟨sunt qui⟩ de … tradant *Seyffert* : ⟨set⟩ de … tradunt⟨ur⟩ *Hertz* Antiaci *V* isdem *V* tendeset *V* **13** adduxeret reliquerat *V* **14** aput *V* aegregiamque *V* suisse *V* **14.1** Balanus *Heraeus* : Balanos *V* gentis … fuerit *V* : gente *uel* fuit *Roobol* **2** munera quae *V* pondo cui phaleratus *V* **3** Pamphylii *Kreyssig* : Pampyli *V* : Pamphyli *Fr.1* uiginti milibus *V; numerus falsus, fort. corruptus* : decem (*uel* duobus) milibus *Drak.* : mille *Callu* (*ap. Jal*) Philippeorum *Sig.* : Philippiorum *V* maximi petere *V*

4 et sacrificare in Capitolio liceret, permissum; benigneque
amicitiam renouare uolentibus legatis responsum, et
5 binum milium aeris singulis missum munus. tum ab rege
Prusia et paulo post ab Rhodiis de eadem ⟨re⟩ longe aliter
6 disserentes legati auditi sunt. utraque legatio de pace re-
concilianda cum rege Perseo egit. Prusiae preces magis
quam postulatio fuere, profitentis et ad id tempus se cum
7 Romanis stetisse, et quoad bellum foret staturum; ceterum
cum ad se a Perseo legati uenissent de finiendo cum Roma-
nis bello, eis pollicitum deprecatorem apud senatum fu-
turum; petere si possent inducere in animum ut finiant iras,
se quoque in gratia reconciliatae pacis ponerent. haec re-
8 gii legati. Rhodii superbe commemoratis ⟨meritis⟩ erga
populum Romanum et paene uictoriae, utique de Antiocho
9 rege, maiore parte ad se uindicata, adiecerunt cum pax in-
ter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege
Perseo coeptam; eam se inuitos, nullo eius in se merito,
quoniam ita Romanis uisum sit in societatem se belli tra-

14.8–15.8: *Dio fr.* 66.2, *Zon.* 9.22.11; *cf.* 45.3.3–8, *Pol.* 28.2, 16

4 uolentibus *Fr. 1* : nouantibus *V*: optantibus *Goldbacher* **5** Rodis *V* ⟨re⟩ *hic Fr. 1, ante* eadem *Hertz* : *om. V* **6** ora quae legatio *V* Prysiae praeces *V* postulatio *V*: postulata *Gron.* stetisset quod ad bellum *V* statuturum *V* **7** finiendi *V* eis *Novák* (*ZöG 1892, 204*) : et is *V*: et iis *Fr. 1* : se iis *Gron.* : esse iis *Heusinger* : ei se *Forchhammer* (*ap. Madvig*) : regi se *Hartel* (*64*) depraetorem aput *V* finiant *V*: finirent *Wesenberg* iras *Forchhammer* (*l. c.*) : ira *V* : iram *Fr. 1* ponerent *Kreyssig* : possent *V*: posse uti *Fr. 1* : ⟨uti⟩ ponerent *Gron.* **8** Rodi *V* commoratis *V* ⟨meritis⟩ *Weiss.* : *om. V* : ⟨beneficiis⟩ *post* Romanum *Fr. 1* : ⟨meritis suis⟩ *Madvig* (*e*) Anthioco *V* ad *Sig.* : a *V*

10 here, interrupisse. tertium se annum multa eius incommoda
belli sentire mari intercluso; + inopiam insulam inopem
miss... ⟨ma⟩ritimis iuuetur colendi itaque commeatibus +.
11 cum id ultra pati non possent, legatos alios ad Persea in
Macedoniam misisse, qui ei denuntiarent Rhodiis placere
pacem eum componere cum Romanis; se Romam eadem
12 nuntiatum missos. per quos stetisset quo minus belli finis
fieret, aduersus eos quid sibi faciendum esset Rhodios con-
13 sideraturos esse. ⟨ne⟩ nunc quidem haec sine indignatione
legi audiriue posse certum habeo; inde existimari potest qui
habitus animorum audientibus ea patribus fuerit.
15 Claudius nihil responsum auctor est, tantum senatus con-
sultum recitatum quo Caras et Lycios liberos esse iuberet
populus Romanus, litterasque extemplo ad utramque gen-
2 tem + sciret indicatum + mitti; qua audita re principem
legationis, cuius magniloquentiam uix curia paulo ante ce-
3 perat, corruisse. alii responsum esse tradunt populum Ro-
manum et principio eius belli haud uanis auctoribus com-
pertum habuisse Rhodios cum Perseo rege aduersus rem
4 publicam suam occulta consilia inisse, et ⟨si⟩ id ante du-
bium fuisset, legatorum paulo ante uerba ad certum rede-
gisse; et plerumque ipsam se fraudem, etiamsi initio cautior

10 intercluso *Fr.1* : interim incluso *V*: enim intercluso *Weiss.* + inopiam ... commeatibus + *u.p. 373* **11** parti *V* Rodis *V* conponere *V* Romani *V* nuntiatum *V* : ⟨de⟩nuntiatum *Cobet* **12** quo stetisset quo *V* eos quis *V* Rodios *V* **13** ⟨ne⟩ *om. V* **15.1** + sciret indicatum + *u. pp. 373–4* **2** magniloquentia uix curiam *V* **3** conpertum **3–4** inisse : et ⟨si⟩ id *Fr.1* : inisset id *V*: inisse, et id ⟨si⟩ *Wesenberg* **4** ante *V*: adhuc *Gron.* *post* legatorum *iter.* occulta consilia inisset *V* redigisse *V* initior *V*

5 sit, detegere. Rhodios nunc in orbe terrarum arbitria belli
pacisque agere; ⟨Rho⟩diorum nutu arma sumpturos posituro-
sque Romanos esse. iam non deos foederum testes, sed
6 Rhodios habituros. itane tandem? nisi pareatur iis exerci-
tusque de Macedonia deportentur, uisuros esse quid sibi
7 faciendum sit? quid Rhodii uisuri sint, ipsos scire. populum
certe Romanum deuicto Perseo, quod prope diem sperent
fore, uisurum ut pro meritis cuiusque in eo bello ciuitatis
8 gratiam dignam referat. munus tamen legatis in singulos
binum milium aeris missum est, quod ii non acceperunt.
16 Litterae deinde ⟨re⟩citatae Q. Marci consulis sunt quem-
2 admodum saltu superato in Macedoniam transisset: ibi et
ex aliis locis commeatus + rem p. + prospectos in hiemem
habere, et ab Epirotis uiginti ⟨milia⟩ modium tritici decem
hordei sumpsisse, ut pro eo frumento pecunia Romae lega-
3 tis eorum curaretur. uestimenta militibus ab Roma mit-
tenda esse; equis ducentis ferme opus esse, maxime Numi-
4 di⟨cis⟩, nec si⟨bi⟩ in his locis ullam copiam esse. senatus con-

5 nunc *Perizonius* : nuntio *V* : nunc toto *Koch* ⟨Rho⟩diorum *Crév.* : deorum *V* : eorum *Perizonius* : ⟨Rhodiorum ut (*uel* non)⟩ deorum *Weiss.* : quorum *Peerlkamp* (*194*) testis *V* Rodios *V* **6** nisi *Wesenberg* : is *V* : iis *Fr. 1* : ni *Crév.* : ni iis *Benedict* iis *Crév* : is *V* : *del. Fr. 1* **7** quod Rodi *V* **8** longatis *V* millium *V* **16.1** deinde ⟨re⟩citatae *Fr. 1* : deinde citatae *V* : dein recitatae *Hartel* (*13*) śque Marci consuli *V* transisse *V* **2** + remp. + *V* : a praetore *Sig.* : praetorem *Doujat* : *om. Kreyssig* : re⟨de⟩mp⟨tos⟩ *Weiss.* : emp⟨tos⟩ aut *H. J. M.* : se *Vahlen* (*H*) : re⟨de⟩mp⟨tura⟩ (*uel* ⟨per⟩ re⟨de⟩mp⟨tores⟩) *M. Müller* (*1871*) ⟨milia⟩ *om. V* **3** Romam *V* et. quis *V* Numidi⟨cis⟩ *Novák* (*JPhV 1904, 15*) : Numidi *V* : Numidi⟨s⟩ *Fr. 1* si in *V* his *V* : iis *Wesenberg, fort. recte*

sultum ut ea omnia ex litteris consulis fierent factum est. C.
Sulpicius praetor sex ⟨milia⟩ togarum, triginta tunicarum,
equos ducentos deportanda in Macedoniam praebendaque
arbitratu consulis locauit, et legatis Epirotarum pecuniam
pro frumento soluit, et Onesimum Pythonis filium, nobilem
5 Macedonem, in senatum introduxit. is pacis semper auctor
regi fuerat, monueratque sicut pater eius Philippus institu-
tum usque ad ultimum uitae diem seruarat cotidie bis in
die foederis icti cum Romanis perlegendi, ut eum morem, si
6 non semper, crebro tamen usurparet. postquam deterrere
eum a bello nequiit, primo subtrahere sese per alias atque
alias ⟨causas⟩, ne interesset iis quae non probabat, coepit;
postremo cum suspectum se esse cerneret et proditionis
interdum crimine insimulari, ad Romanos transfugit ⟨et⟩ ma-
7 gno usui consuli fuit. ea introductus in curiam cum memo-
rasset, senatus in formulam sociorum eum referri iussit,
locum lautia praeberi, agri Tarentini qui publicus populi
Romani esset ducenta iugera dari, et aedes Tarenti emi. uti
8 ea curaret C. Decimio praetori mandatum. ⟨censo⟩res cen-
sum idibus Decembribus seuerius quam ante habuerunt:
multis equi adempti, inter quos P. Rutilio, qui tribunus ple-
bis eos uiolenter accusarat; tribu quoque is motus et aera-

4 et ea *V* VI tocarum *V* equos ducentos *Forchhammer* (*ap. Madvig*) : equos et *V* : et equos *Fr. 1* deportanda *V* : portanda *Madvig* praebenda quae *V* pecuniamque pro *V* solui *V* Pytons *V* **5** institutumque usque *V* seruarat *Drak.* : seruabat *V* cotidie ... in die *V* : *alterutrum del. Duker* : indicem *pro* in die *Kreyssig* (*ap. Goeller, 485*) **6** decerpere *V* bello ne quid *V* adque *V* ⟨causas⟩ *om. V* proditionibus *V* ⟨et⟩ magno *Drak.* : magno *V* : magno⟨que⟩ *Fr. 2* **7** memorasse *V* referre *V* lautia *Fr. 2* : lautiam *V* agri intrarent in qui *V* Decio *V* **8** ⟨censo⟩res censum *Fr. 1* : recensum *V* : ⟨... equitum⟩ recensum *Madvig* : re⟨...⟩ censum *Weiss. (1866)* : censum *H.J.M.* quos pr. Vtilio *V* accusaret tribus *V* his *V* aerarius *Vrsinus* : operarius *V*

9 rius factus. ad opera publica facienda cum eis dimidium ex
uectigalibus eius anni attributum ex senatus consulto a
10 quaestoribus esset, Ti. Sempronius ex ea pecunia quae ipsi
attributa erat aedes P. Africani pone Veteres ad Vortumni
signum lanienasque et tabernas coniunctas in publicum
11 emit, basilicamque faciendam curauit, quae postea Sem-
pronia appellata est.
17 Iam in exitu annus erat, et propter Macedonici maxime
belli curam in sermonibus homines habebant quos in an-
2 num consules ad finiendum tandem id bellum crearent. ita-
que senatus consultum factum est ut Cn. Seruilius primo
3 quoque tempore ad comitia habenda ueniret. senatus con-
sultum Sulpicius praetor ad consulem ⟨...⟩ post paucos dies
recitauit, quibus ⟨in⟩ ante diem ⟨...⟩ in urbem uenturum.
et consul maturauit et comitia eo die qui dictus erat sunt
4 perfecta. consules creati L. Aemilius Paullus iterum, quarto
decimo anno postquam primo consul fuerat, et C. Licinius
5 Crassus. praetores postero die facti Cn. ⟨Baebius⟩ Tamphi-
lus, L. Anicius Gallus, Cn. Octauius, P. Fonteius Balbus,
6 M. Aebutius Helua, C. Papirius Carbo. omnia ut maturius

17: *Plut. Paull.* 10, *Iust.* 33.1.6, *Zon.* 9.23.1, *I.I. 13.3.81*

9 adtributum *V* *post* esset *spat. xx fere litt. V* **10** Tib. *Fr.2* : T. *V* adtributa *V* sisignum *V* lanienasque *Turnebus* : laneasque *V* basilicam faciendamque *V* **17.1** Macedonicae *V* tamen *V* **2** tempore *V*: *post add.* ⟨Romam⟩ *uel* ⟨in urbem⟩ *Wesenberg* **3** consulem ... uenturum *u.p. 374* dictus *V*: edictus *Luterbacher* (*JPhV 1882, 325*) **4** Paullus *u.p. X* quarto *Sig.* : septumo *V*: quinto *Crév., fort. recte* decumo *V* primo *V* : primum *Sig.* Grassus *V* **5** praetor *V* ⟨Baebius⟩ *om. V* Tamphilus *Sig.* : Pampilius *V*: Pamphilus *Fr.1* : Tampilus *Heraeus* T. Papirius *V*

7 agerentur belli Macedonici stimulabat cura. itaque designa-
tos extemplo sortiri placuit prouincias, ut cum utri Macedo-
nia consuli cuique praetori classis euenisset sciretur, ut iam
inde cogitarent pararentque quae bello usui forent, sena-
tumque consulerent si qua ⟨de⟩ re consulto opus esset.
8 Latinas ubi magistratum inissent, quod per religiones pos-
set, primo quoque tempore fieri placere, ne quid consulem
9 cui eundum in Macedoniam esset teneret. his decretis, con-
sulibus Italia et Macedonia, praetoribus, praeter duas iuris-
dictiones in urbe, classis et Hispania et Sicilia et Sardinia
10 prouinciae nominatae sunt. consulum Aemilio Macedonia
Licinio Italia euenit. praetores Cn. Baebius urbanam, L.
Anicius peregrinam et si quo senatus censuisset, Cn. Octa-
uius classem, P. Fonteius Hispaniam ⟨M. Aebutius Sici-
liam⟩, C. Papirius Sardiniam est sortitus.
18 Extemplo apparuit omnibus non segniter id bellum L.
Aemilium gesturum, praeterquam quod aliis uir erat, etiam
quod dies noctesque intentus ea sola quae ad id bellum
2 pertinerent animo agitabat. iam omnium primum a senatu
petit ut legatos in Macedoniam mitterent ad exercitus ui-
sendos classemque, et comperta referenda quid aut terre-
3 stribus aut naualibus copiis opus esset; praeterea ut explo-

7 prouincias, ut cum *Madvig* : prouideant eum *V* : prouincias, ut *Fr. 1* : prouincias; ut ante *Kreyssig* euenisset *ed. Bas. 1554* : uenisset *V* ut (iam) *V*: ii *Madvig* cogitarentur pararent quaeque *V* ⟨de⟩ *Weiss.* : *om. V* : ⟨in⟩ *Kreyssig* : ⟨de⟩ *ante* qua *Schmidt* (*JPhV 1910, 11*) **8** ne quid ... teneret *Forchhammer* (*ap. Madvig*) : neque ... teneret *V* : neque ... teneri *Fr. 1* **9** Sicilia et Sardi et Sardinia *V* **10** Macedoniam *V* p̄r. res *V* ⟨M. Aebutius (*sic Sig.;* Eb- *Fr. 1*) Siciliam⟩ *om. V* **18.**1 aliis *u.p. 374* erat et eam *V* **2** tam *V* petit *V* : petiit *Duker* conperta *V* esset *Sig.* : est *V*

rarent copias regias quantum possent, quaque prouincia
nostra qua hostium foret; utrum intra saltus castra Romani
haberent, an iam omnes angustiae exsuperatae et in aequa
4 loca peruenissent; qui fideles nobis socii, qui dubii suspen-
saeque ex fortuna fidei, qui certi hostes uiderentur; quanti
praeparati commeatus, et unde terrestri itinere, unde naui-
bus supportarentur; quid ea aestate terra marique rerum
gestum esset: ex his bene cognitis certa in futurum consilia
5 capi posse. senatus Cn. Seruilio consuli negotium dedit ut
6 tres in Macedoniam quos L. Aemilio uideretur legaret. le-
gati biduo post profecti, Cn. Domitius Ahenobarbus, A.
Licinius Nerua, L. Baebius.
Bis in exitu eius anni lapidatum esse nuntiatum est, ⟨semel⟩
in Romano agro, semel in Veienti. bis nouemdiale sacrum
7 factum est. sacerdotes eo anno mortui sunt P. Quinctilius
Varus flamen Martialis et M. Claudius Marcellus decemuir;
8 in cuius locum Cn. Octauius suffectus. et iam magnificentia
crescente notatum est ludis circensibus P. Corneli Scipionis

3 quaque *Fr. 1* : quaqua *V* : qua *Vahlen* (*GPS, 1.607*), *fort. recte* fore *V* Romana *V* exsuperatae *V* : *post add.* ⟨essent⟩ *Madvig* : ⟨angustias⟩ exsuperassent *Weiss.* (*1866*) peruenissent *V* : peruentum esset *Novák* (*JPhV 1906, 12*) **4** nobiis sociis *V* dubii *Fr. 1* : dubi *V* : dubiae *Roobol* subportarentur *V* gestum *Gron.* : gestarum *V* **5** senatus *Bekker* : se ratus *V* : ⟨ratus⟩. senatus *Fr. 1* ut tris *Harant* : utris *V* : ut is *Fr. 1* **6** Ahenobarbus *Sig.* : Henobarb. *V* : Aenobarbus *Fr. 1* AL. Licinius *V* ibi sine exitu *V* est, ⟨semel⟩ *Madvig* : esse *V* : est *Fr. 1* semel *Ald.* : simul *V* in Veienti. bis *J. Gron.* : in Beientibus *V* : in Veientibus *Fr. 1* **7** *post* sunt *spat. viii fere litt. V* X. uiri *V* **7–8** suffectus. et *Fr. 1* : effectus et *V* : suffectus est. *Madvig* (*e*) : ⟨est⟩ suffectus. et *Novák* (*JPhV 1900, 25*)

Nasicae et P. Lentuli aedilium curulium sexaginta tres Afri-
canas et quadraginta ursos et elephantos lusisse.
19 L. Aemilio Paullo C. Licinio consulibus, idibus Martiis,
principio insequentis anni, cum in exspectatione patres fuis-
sent maxime quidnam consul de Macedonia, cuius ea
prouincia esset, referret, nihil se habere Paullus quod refer-
2 ret, nondum cum legati redissent, dixit. ceterum Brundisi
3 legatos iam esse, bis ex cursu Dyrrachium reiectos. cognitis
mox quae nosci prius in rem esset relaturum; id fore intra
4 perpaucos dies. et ne quid profectionem suam teneret, pri-
die idus Apriles Latinis esse constitutam diem; sacrificio
rite perfecto et se et Cn. Octauium simul senatus censuisset
5 exituros esse. C. Licinio collegae suo fore curae se absente
ut si qua parari mittiue ad id bellum opus sit, parentur
mittanturque. interea legationes exterarum nationum au-
diri posse.
6 Primi Alexandrini legati ab Ptolemaeo ⟨et Cleo⟩patra regi-

19.6–14: *cf. Pol.* 29.2, 23.4, 25.3, *Iust.* 34.2.8, *Briscoe, JRS 1964, 71–2, Walbank, 3.361–3*

8 aedilium curulium *Fr.2* : aedilis curulis *V* quadraginta ... elephantos *V* : quadragenos *uel lac. ante* elephantos *Weiss.* (*1866*) **19.**1 Licinio Cn̄. *V* Martis *V* expectationem *V* nondum cum *Vahlen* (*GPS, 1.588, Op. Ac., 1.464*) : nondum in *V* : cum nondum *Fr.1* : ⟨cum⟩ nondum legati in⟨de⟩ *Kreyssig* : nondum in⟨de cum⟩ *H.J.M.* **2** essent *V* Dyrracium *V* reiectos *Ald.* : eiectos *V* **3** esse *V* intra *Fr.2* : infra *V* **4** id. *V* : kal. *Pighius, fort. recte; u.* 22.16 et se et *Harant* : esset *V* : se et *Fr.1* **5** cura *V* mittiue ... mittanturque *V* : mittique ... *H.J.M.* (*ZG 1888, 668*) : ... mittanturue *Hartel* **6** primi *Crév.* : sacrificio rite perfecto primi *V* patra *V*

7 bus uocati sunt. sordidati, barba et capillo promisso, cum
ramis oleae ingressi curiam procubuerunt, et oratio quam
8 habitus fuit miserabilior. Antiochus Syriae rex, qui obses
Romae fuerat, per honestam speciem maioris Ptolemaei
reducendi in regnum bellum cum minore fratre eius, qui
9 tum Alexandream tenebat, gerens, et ad Pelusium nauali
proelio ⟨...⟩ fuerat, et tumultuario opere ponte per Nilum
facto transgressus cum exercitu obsidione ipsam Alexan-
dream terrebat, nec procul abesse quin poteretur regno
10 opulentissimo uidebatur. ea legati querentes orabant sena-
tum ut opem regno regibusque amicis + imperio + ferrent.
11 ea merita populi Romani in Antiochum, eam apud omnes
reges gentesque auctoritatem esse, ut si legatos misissent
qui denuntiarent non placere senatui sociis regibus bellum
fieri, extemplo abscessurus a moenibus Alexandreae ab-
12 ducturusque exercitum in Syriam esset. quod si cunctentur
facere, breui extorres regno Ptolemaeum et Cleopatram
Romam uenturos, cum pudore quodam populi Romani
quod nullam opem in ultimo discrimine fortunarum tulis-
13 sent. moti patres precibus Alexandrinorum C. Popillium
Laenatem et C. Decimium et C. Hostilium legatos ad fi-

8 Anthiocus *V* re qui *V* redducendi *V* Alexandriam *V* **9** et a Pelusium *V* ⟨...⟩ *lac. indicaui*: ⟨uictor⟩ *Fr. 1*: ⟨superior⟩ *Weiss.*: uicerat *Zingerle*: ⟨melior⟩ *Walter* (*1918*) tumultuario parae *V* exercitum ėẋ obsidione¯ *V* **10** quaerentes *V* + imperio + *V*: impigre *Novák* (*JPhV 1885, 128*) : imperio ⟨Romano⟩ *Zingerle* ferunt *V* **11** Anthiocum *V* aput *V* denuntiarent *Fr. 1* : enuntiarent *V*: ei nuntiarent *Harant*: ei denuntiarent *Heraeus* (*WKlPh 1907, 523*) essent *V* **12** regnum Ptolemeum *V* nullam spem *V* **13** praecibus *V* Laenatem *Sig.* : legatum *V* : Lenatem *Fr. 1* leges *V*

14 niendum inter reges bellum miserunt. prius Antiochum deinde Ptolemaeum adire iussi, et nuntiare ni absistatur bello, per utrum stetisset, eum non pro amico nec pro socio habituros esse.

20 His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis profectis, legati ex Macedonia Quinquatribus ultimis adeo exspectati uenerunt ut nisi uesper esset, extemplo senatum uocaturi
2 consules fuerint. postero die senatus fuit legatique auditi sunt. ii nuntiant maiore periculo quam emolumento exercitum per
3 inuios saltus in Macedoniam inductum. Pieriam, quo processisset, regem tenere; castra castris prope ita conlata esse ut flumine Elpeo interiecto arceantur. neque regem pugnandi potestatem facere, nec nostris uim ad cogendum
4 esse. + in hiemem etiam in spe + rebus gerendis interuenisse. + notio militi alii +, nec plus quam sex ⟨...⟩ frumentum habere. Macedonum dici triginta milia armatorum
5 esse. si Ap. Claudio circa Lychnidum satis ualidus exercitus foret, potuisse + in + ancipiti bello distinere regem: nunc et Appium, et ⟨quod⟩ cum eo praesidii sit, in summo periculo esse, nisi propere aut iustus exercitus eo mittatur, aut

14 Anthiocum *V* Ptolemeum *V* nuntiarent absistatur *V* **20.**1 profectus *V* expectati *V* ut *Kreyssig* : ut ui *V* : uti *Fr.1* eset *V* **2** ii nuntiati *V* inducit *V* **3** Elpeo *Madvig* (*684*) : Epeia *V* : Enipeo *Fr.1; u.* 8.5 *adn.* **4** + in hiemem etiam in spe + *V* : hiemem etiam asperam *Fr.1* : inde hiemem etiam spe ⟨celerius⟩ *Weiss.* : hiemem etiam insuper *Vahlen* (*GPS, 1.578*) : hiemem etiam inspe⟨ratam⟩ *Novák* : ui hiemem etiam insue⟨ta⟩ *Harant* + notio militi alii + *V* : in otio militem ali *Fr.1* : *sic, sed* ⟨uix⟩ ali *Perizonius,* ⟨uix⟩ in otio *Madvig* (*e*) : noxia militi alia *Harant* : no⟨n sine nego⟩tio militem ali *Hartel* : in otio militem ⟨debilit⟩ari *Damsté* ⟨...⟩ *Weiss.* (*1866*) : ⟨dierum⟩ *Sig.* : ⟨mensium⟩ *Kreyssig* : uiginti ⟨dierum⟩ *Zingerle* **5** Lychnidum *Sig.* : Lycanidum *V* : Lycnidum *Fr.1* exercitui *V* potuisset *V* + in + *V* : *del. Fr.1* : eum *Harant* : ibi *Hartel* distinere *Fr.1* : destinere *V* : distineri *Gron.* ⟨quod⟩ *om. V*

6 illi inde deducantur. ad classem se ex castris profectos so-
ciorum naualium partem morbo audisse absumptam, par-
tem, maxime qui ex Sicilia fuerint, domos suas abisse, et
homines nauibus deesse; qui sint, neque stipendium acce-
7 pisse neque uestimenta habere. Eumenen classemque eius,
tamquam uento allatas naues, sine causa et uenisse et
abisse; nec animum eius regis constare satis uisum. sicut
omnia de Eumene dubia, Attali egregie constantem fidem
nuntiabant.

21 Legatis auditis tunc de bello referre sese L. Aemilius dixit.
2 senatus decreuit ut in octo legiones parem numerum tribu-
norum consules et populus crearent; creari autem neminem
3 eo anno placere nisi qui honorem gessisset. tum ex omnibus
tribunis militum uti L. Aemilius in duas legiones in Mace-
doniam quos eorum uelit eligat, et ut sollemni Latinarum
perfecto L. Aemilius consul Cn. Octauius praetor, cui clas-
4 sis obtigisset, in prouinciam proficiscantur. additus est his
tertius L. Anicius praetor, cuius inter peregrinos iurisdictio
erat; eum in prouinciam Illyricum circa Lychnidum Ap.
5 Claudio succedere placuit. dilectus cura C. Licinio consuli
imposita. is + centum + milia ciuium Romanorum et equi-
6 tes ducentos scribere iussus, et sociis nominis Latini septem
7 milia peditum imperare, quadringentos equites, et Cn. Ser-
uilio Galliam obtinenti prouinciam litteras mittere ut ses-
8 centos equites conscriberet. hunc exercitum ad collegam

ducantur *V* **6** profectus *V* audisset adsumptum *V* suos *V* **7** adlata *V* Attali *V* : ⟨ita⟩ Attali *Gron., fort recte; sed u.* 34.9.10 *adn.* aegrigiae *V* **21.1** tunc *V* : tum *Wesenberg* **2** uti octo *V* populos *V* crearent *Fr. 2* : crearet *V* **4** Anicius tr. *V* Lychnidum *Sig.* : Lycidinum *V* : Lycnidum *Fr. 1* **5** inpositis + centum + *V* : imposita. is septem *Fr. 1; de* septem *dubitauit Weiss.* **6** Latinis *V* CCCC̄C̄. equi et *V* **7** optinenti *V* ut $\overline{AC}. *V* conscriberent *V*

primo quoque tempore mittere in Macedoniam iussus; ne-
que in ea prouincia plus quam duas legiones esse; eas re-
pleri ut sena milia peditum trecenos haberent equites; cete-
9 ros pedites ⟨equites⟩que in praesidiis disponi. qui eorum
idonei ad militandum non essent, dimitti. decem praeterea
10 milia peditum imperata sociis, et octingenti equites. id
praesidii additum Anicio praeter duas legiones quas por-
tare in Macedoniam est iussus, quina milia peditum et du-
cenos habentes, trecenos equites. et in classem quinque mi-
11 lia naualium socium sunt scripta. Licinius consul duabus
legionibus obtinere prouinciam iussus; eo addere sociorum
decem milia peditum et sescentos equites.
22 Senatus consultis perfectis, L. Aemilius consul e curia in
2 contionem processit orationemque talem ⟨habuit⟩: 'ani-
maduertisse uideor, Quirites, maiorem mihi sortito Mace-
doniam prouinciam gratulationem factam quam cum aut
3 + conpulsus consulatus +, aut quo die magistratum inii, ne-

22.2–15: *Pol.* 29.1, *Plut. Paull.* 11.1–2

8 iussus *V* : *del. Hartel* (*1866, 2*) pedites ⟨equites⟩que *Vahlen* (*H, Op. Ac., 1.461 sqq.*) : peditesque *V* : ⟨equites⟩ peditesque *Fr. 1* **9** impetrata *V* et ACCC. *V* **10** praesidi *V* Macedoniam *V* : Illyricum *Crév.* : prouinciam *Weiss.* : prouinciam ⟨Illyricum⟩ *Zingerle* ducenos equi habentes *V* **11** optinere *V* eo addere *V* : ⟨et⟩ eo *uel* adderet *Wesenberg* AC. equites *V* **22.**1 ⟨habuit⟩ *om. V* **2** *post* sortito *iter.* maiorem sortito *V* + conpulsus consulatus + *V* : consul essem consalutatus *Fr. 1* : consul essem creatus *Kreyssig* : compulsus ⟨essem ad petitionem⟩ consulatus *Weiss.* : consul sum consalutatus *Madvig* : *sic, sed* declaratus *Leutsch* (*Phil. 1862, 195*), creatus *Pluygers*, renuntiatus *Luterbacher* (*JPhV 1905, 18*) inii (*uel* inii esse) *Madvig* : inissent *V* : inissem *Fr. 1, fort. recte* : inieram *Seyffert* : inii ipsum *Vahlen* (*GPS, 1.608*)

que id ob aliam causam quam quia bello in Macedonia,
quod diu trahitur, existimastis dignum maiestate populi Ro-
mani exitum per me imponi posse. deos quoque huic fauisse
sorti spero, eosdemque in rebus gerendis adfuturos esse.
4 haec partim ominari partim sperare possum; illud adfir-
mare pro certo audeo, me omni ope adnisurum esse ⟨ne⟩
5 frustra uos hanc spem de me conceperitis. quae ad bellum
opus sunt et senatus decreuit, et quoniam extemplo profi-
cisci placet neque ego in mora sum, C. Licinius collega, uir
egregius, aeque enixe parabit ac si ipse id bellum gesturus
6 esset. uos quae scripsero senatui ac uobis ⟨... ru⟩mores
7 credulitate uestra alatis, quorum auctor nemo exstabit. nam
nunc quidem, quod uolgo fieri, hoc praecipue bello, animad-
uerti, nemo tam famae contemptor est cuius non debilitari
8 animus possit. in omnibus circulis atque etiam, si dis placet,
in conuiuiis sunt qui exercitus in Macedoniam ducant, ubi
castra locanda sint sciant, quae loca praesidiis occupanda,
quando aut quo saltu intranda Macedonia, ubi horrea po-
nenda, qua terra mari subuehendi commeatus, quando cum
9 hoste manus conserendae, quando quiesse sit melius. nec

3 Macedoniam *V* traditur *V* inponi *V* sper *V* **4** ominari *Crév.* : opinari *V* audeo *Madvig* : habeo audeo *V* : habeo audeoque *Fr. 1* : habere audeo *Ahrens* (*JPhV 1905, 13*) ⟨ne⟩ *om. V* mora¯ *V* aegregius aeque enixae *V* **6** ac *Perizonius* : aut *V* ⟨... ru⟩mores ... alatis *u.p. 374* extabit *V* : exstet *Leutsch* (*Phil. 1862, 196*) **7** uulgo *V* debilitari *Fr. 1* : delitari *V* : ⟨eo⟩ debilitari *Wesenberg* **8** adque *V* in conui sunt *V* Macedoniam ducant *Fr. 1* : Macem ducent *V* : Macedoniam inducant *Madvig* locandas *V* qua terra *Fr. 1* : quae terra *V* : qua terra ⟨qua⟩ *Heraeus* (*WKlPh 1907, 523*) subuehendi *scripsi* : subuehentur *V* : subuehantur *Fr. 1* **8–9** quiesse sit melius. nec quid *Kreyssig* (*sic, sed* melius sit. *Leutsch* (*Phil. 1862, 197*)) : qui esset sit ne quid melius *V* : quiescendum sit; nec quid melius *Fr. 1*

quid faciendum sit modo statuunt, sed quidquid aliter quam
ipsi censuere factum est, consulem ueluti dicta die accusant.
10 haec magna impedimenta res gerentibus + quae +: neque
enim omnes tam firmi et constantis animi contra aduersum
rumorem esse possunt ⟨quam⟩ Q. Fabius fuit, qui suum
imperium minui per uanitatem populi maluit quam secunda
11 fama male rem publicam gerere. non sum is, Qui⟨rites⟩, qui
non existimem admonendos duces esse: immo eum qui de
sua unius sententia omnia gerat, superbum iudico magis
12 quam sapientem. quid ergo est? primum a prudentibus et
proprie rei militaris peritis et usu doctis monendi imperato-
res sunt; deinde ab iis qui intersunt gerendis ⟨rebus, qui⟩
loca qui hostem qui temporum opportunitatem uident, qui
13 in eodem uelut nauigio participes sunt periculi. itaque si
quis est qui quod e re publica sit suadere se mihi in eo bello
quod gesturus sum confidat, is ne deneget operam rei publi-
cae et in Macedoniam mecum ueniat. naue equo taberna-
14 culo uiatico etiam a me iuuabitur. si quem id facere piget,
⟨et⟩ otium urbanum militiae laboribus praeoptat, e terra ne
15 gubernaverit. sermonum satis ipsa praebet urb⟨s; i⟩is lo-
quacitatem suam contineat: nos castrensibus consiliis con-

9 alter *V* **10** + quae + *V* : sunt *Fr.1* : quae ⟨...⟩ *Leutsch* (*l.c.*) : *del. Goldbacher* contactis animi *V* possunt *V* : possumus *Leutsch* (*o.c., 198*) : possent *Fr.1* ⟨quam⟩ Q. *Madvig* : q. *V* : quam *Fr.1* **11** Qui⟨rites⟩ *Novák* (*JPhV 1885, 128*) : que *V* : *om. Fr.1, fort. recte* existumem *V* iudicio *V* **12** propriae *V* ductis *V* iis *Kreyssig* : his *V* ⟨rebus, qui⟩ loca *Sig.* : loco *V* : ⟨qui⟩ loca *Drak.* : ⟨in⟩ loco *Kreyssig* : ⟨rebus, qui⟩ locorum et temporum *Weiss.* : ⟨rebus⟩ gerendis, ⟨qui situm⟩ locorum *Leutsch* (*l. c.*) : ⟨rebus⟩ gerendis, ⟨qui⟩ loca *Vahlen* (*GPS, 1.579*) **13** se *V* : se ⟨posse⟩ *Madvig* et Macedoniam mecum inueniat *V* tabernaculá *V* **14** id fare *V* ⟨et⟩ *ed. Par. 1573* : *om. V* terra nae *V* **15** urb⟨s; i⟩is *Madvig* : urbis *V* : urbs *Fr.1* hos *V* consulis contentiois *V*

16 tentos futuros esse sciat.' ab hac contione Latinis, quae
pridie kalendas Apriles fuerunt, in monte sacrificio rite per-
petrato, protinus inde et consul et praetor Cn. Octauius in
17 Macedoniam profecti sunt. traditum memoriae est maiore
quam solita frequentia prosequentium consulem celebra-
tum, ac prope certa spe ominatos esse homines finem esse
Macedonico bello, maturumque reditum cum egregio
triumpho consulis fore.

23 Dum haec in Italia geruntur, Perseus quod iam incohatum
perficere, quia impensa pecuniae facienda erat, non induce-
bat in animum, ut Gentium Illyriorum regem sibi adiunge-
2 ret, hoc, postquam intrasse saltum Romanos et adesse dis-
crimen ultimum belli animaduertit, non ultra differendum
ratus, cum ⟨per⟩ Hippiam legatum trecenta argenti talenta
pactus esset, ita ut obsides ultro citroque darentur, Pantau-
3 chum misit ex fidissimis amicis ad ea perficienda. Meteone
Labeatidis terrae Pantauchus regi Illyrio occurrit; ibi et ius
iurandum ab rege et obsides accepit. missus et a Gentio est
legatus nomine Olympio, qui ius iurandum a Perseo obsi-

22.17: *Cic. Att.* 4.13.2 **23:** *Pol.* 29.3–4.7, *Plut. Paull.* 13.1, *App. Mac.* 18.1

16 contentione *V* que pridie *V* kal. *V* : *fort.* idus; *u.* 19.4 *adn.* **17** memoriae est *Vahlen* (*GPS, 1. 579*) : est memoriae est *V* : est memoriae *Fr.1* frequentia est prosequentia consul celebratum at *V* omnia tot esse *V* (finem) esse *V* : *del. Gron.* : ⟨ad⟩esse *Crév.* (adesse finem *H.J.M.*, *fort. non consulto*) : esse ... bello ⟨facturum⟩ *Heller* (*Phil. 1857, 703*) : ⟨uen⟩isse *Fügner* (*BPhW 1905, 1402*) : esse *ante* celebratum *Roobol* **23.**1 incoatum *V* inpensa *V* **2** salutem *V* animi aduertit *V* ⟨per⟩ *om. V* ultro utroque *V* Pantauchum *Gron.* : Pantaucum *V* (*infra* § 3 Pantaueus, § 4 Panthauco *V;* Pantaucus, -o *Fr.1*) **3** Meteone *Kreyssig* : Mitione *V* : Medeone *Fr.1*

4 desque exigeret. cum eodem ad pecuniam accipiendam
missi sunt; et auctore Pantaucho qui Rhodum legati cum
5 Macedonibus irent Parmenio et Morcus destinantur. quibus
ita mandatum ut iure iurando obsidibusque et pecunia ac-
cepta tum demum Rhodum proficiscerentur: duorum simul
regum nomine incitari Rhodios ad bellum Romanum posse.
6 adiunctam ciuitatem, penes quam unam tum rei naualis glo-
7 ria esset, nec terra nec mari spem relicturam Romanis. ue-
nientibus Illyriis Perseus ab Elpeo amni ex castris cum omni
8 equitatu profectus ad Dium occurrit. ibi ea quae conuene-
rant circumfuso agmine equitum facta, quos adesse foederi
sanci⟨end⟩o cum Gentio societatis uolebat rex, aliquantum
9 eam rem ratus animorum iis adiecturam. et obsides in con-
spectu omnium dati acceptique, et Pellam ad thesauros re-
gios missis qui pecuniam acciperent, qui Rhodum irent cum
10 Illyriis legatis Thessalonicae conscendere iussi. ibi Metro-
dorus erat, qui nuper ab Rhodo uenerat auctoribusque Di-
none et Polyarato, principibus ciuitatis eius, adfirmabat
Rhodios paratos ad bellum esse. is princeps iunctae cum
Illyriis legationis datus est.

4 tum *V* eodem ... missi sunt *V*: ⟨alii⟩ *excidisse coni. Weiss.* (*1866*) Rodum *V* destinantur *Gron.*: destinatur *V* **5** profisciscceretur *V* **5–6** duorum ... Romanis *ante* Parmenio (§ 4) *Crév.* **6** esse *V* **7** Illyriis *Fr.1*: Inlyriorum *V*: Illyriorum ⟨legatis⟩ *Madvig, fort. recte*: ⟨legatis⟩ Illyriorum *Wesenberg* Elpeo *Madvig* (*684*): Enipeio *V*: Enipeo *Fr.1; u.* 8.5 *adn.* **8** conuenerant *Gron.*: conuenerunt *V* sanci⟨end⟩o *Gitlbauer* (*123*): sancio *V*: sancitae *V* is *V* **9** ex Pelle ad tensauros *V* Inlyris *V* Tessalonicae *V* **9–10** iussibi *V* **10** Dinone *Gron.*: Dione *V* Poliarato *V* Rodios *V* esset iis princeps tunc te cum Inlyriis *V*

24 Eodem tempore et ad Eumenen et ad Antiochum communia mandata, quae subicere condicio rerum poterat: natura
2 inimica inter se esse liberam ciuitatem et regem. singulos populum Romanum adgredi et, quod indignum sit, regum
3 uiribus reges oppugnare. Attalo adiutore patrem suum oppressum; Eumene adiuuante, et quadam ex parte etiam Philippo patre suo, Antiochum oppugnatum; in se nunc et
4 Eumenen et Prusiam armatos esse. si Macedoniae regnum sublatum foret, proximam Asiam esse, quam iam ex parte sub specie liberandi ciuitates suam fecerint, deinde Syriam.
5 iam Prusiam Eumeni honore praeferri, iam Antiochum uic-
6 torem ab Aegypto, praemio belli, arceri. haec cogitantem prouidere iubebat, ut aut ad pacem secum faciendam compelleret Romanos, aut perseuerantes in bello iniusto com-

24.1–6: *Pol.* 29.4.9–10

24.1 Anthiocum *V* mandata *V* : *post add.* ⟨data sunt⟩ *Drak.*, ⟨data⟩ *uel* ⟨sunt data⟩ *Weiss.* (*1866*) libera *V* regem *V* : regnum *Hartel* **2** quod indignum *Novák* (*JPhV 1902, 14*) : quo indignus *V* : quod indignius *Fr. 1* : quo ⟨nihil⟩ indignius *Walter* (*1938*) **3** Antiocum *V* Eumene¯ *V* Prusiam *ed. Bas. 1553* : Prysian *V* : Prusian *Fr. 1* **4** fore proxumam *V* liberandi ciuitates *Madvig* : liberanda ciuitatis *V* : liberandarum ciuitatum *Fr. 1* fecerint *V* : fecerint ⟨Romani⟩ *Fügner* (*BPhW 1905, 1402*) **5** Prysiam *V* tam Anthiocum *V* ab Aegypto, praemio belli, *Vahlen* (*ap. Heraeus, WKlPh 1907, 522*) : praemio belli ab Egypto *V* : praemio belli Aegypto *Gron.* : a praemio belli ab Aegypto *Drak.* **6** conpelleret *V*

7 munes duceret omnium regum hostes. ad Antiochum aperta mandata erant; ad Eumenen per speciem captiuorum redimendorum missus legatus erat; ⟨re⟩ uera occultiora quaedam agebantur, quae in praesentia inuisum quidem et suspectum Romanis Eumenen falsis grauioribus
8 ⟨...⟩. proditor enim ac prope hostis habitus, dum inter se
9 duo reges captantes fraude et auaritia certant. Cydas erat Cretensis, ex intimis Eumenis; hic prius ad Amphipolim cum Chimaro quodam populari suo, militante apud Persea, inde postea ad Demetriadem, semel cum Menecrate quodam, iterum cum Antimacho, regiis ducibus, sub ipsis moe-
10 nibus urbis conlocutus fuerat. Herophon quoque, qui tum missus erat, duabus ad eundem Eumenen iam ante legatio-
11 nibus functus erat. quae conloquia occulta et legationes infames quidem erant, sed quid actum esset quidue inter reges conuenisset ignorabatur. res autem ita sese habuit.

24.7–26.1: *Pol.* 29.4, 5.8–9.12, *App. Mac.* 18.1

7 Antiocum *V* ⟨re⟩ uera *Koch* : uera *V* : uerum *Fr. 1* : uere *Madvig* quidem *V* : pridem *Madvig* (*a*) ⟨...⟩ *lac. ind. Fr. 1* : ⟨criminibus onerarunt⟩ *Sig.* : *sic, sed* grauioribus⟨que⟩ *Madvig* (*a*) : grauioribus⟨que⟩ onerarunt criminibus *Goldbacher* : falsis graua⟨bant pr⟩obris *Ahrens* (*JPhV 1905, 18*) : falsis rumoribus ⟨...⟩ *Luterbacher* (*ibid.*) : falsis graua⟨bant rum⟩oribus *Fügner* (*BPhW 1905, 1402*) **8** habitus *V* : habitus est *Madvig* (*e*) **9** Cydes *V* Ampipolim *V* aput *V* Antimacho *Gron.* : Anthioco *V* : Antiocho *Fr. 1* regibus *V* **10** Herophon *Kreyssig* : Eropon *V* : Hierophon *Bekker* **11** quidam *V*

25 Eumenes neque fauit uictoriae Persei neque bello eam
iuuare ⟨in⟩ animo habuit, non tam quia paternae inter eos
2 inimicitiae erant, quam ipsorum odiis inter se accensae. non
ea regum aemulatio ut aequo animo Persea tantas apisci
opes tantamque gloriam quanta Romanis uictis eum mane-
3 bat Eumenes uisurus fuerit. cernebat et Persea iam inde ab
initio belli omni modo spem pacis temptasse, et in dies
magis, quo propior admoueretur terror, nihil neque agere
4 aliud neque cogitare; Romanos quoque, quia traheretur
diutius spe ipsorum bellum, et ipsos duces et senatum, non
5 abhorrere a finiendo tam incommodo ac difficili bello. hac
utriusque partis uoluntate explorata, quod fieri etiam sua
sponte taedio ualidioris metu infirmioris credebat posse, in
eo suam operam uenditare + conciliandam gratiam magis +
6 cupiit. nam modo ne iuuaret bello Romanos terra mari-

25.1 eam *Hartel* : eum *V* iuuare *Dobree* (*2.382*) : inuadere *V* : adiuuare *Hartel* ⟨in⟩ *Sig.* : *om. V* non tam quia *V* : non tantum quia *Madvig* : quia non tam *Hartel* : non tantum *Ahrens* (*JPhV 1905, 18*) : non tam *H.J.M.* (*ibid.*) quam *V* : etiam *Duker* : et *Crév.*: quin *Walch* : quam ⟨quod⟩ *Heusinger* : *del. Madvig* : eaeque *Weiss.* (*ap. H.J.M.*) : quam ⟨quia⟩ *Goldbacher* accensae *V* : accensis *Drak.* **2** non ea *V* : quam ea *Duker* : ⟨quam quod⟩ non ea *Crév.* : ⟨sed⟩ non ea *Madvig* : non ea ⟨erat⟩ *Weiss.* : ⟨sed⟩ non ea ⟨erat⟩ *Seyffert* : ⟨nam non⟩ ea *uel* non ⟨enim⟩ ea *Goldbacher* aemulatio *V* : *post add.* ⟨est⟩ *Wesenberg* eumenebat Eumenes *V* **3** cernebat *V* : ⟨ceterum⟩ cernebat *Madvig* Perse *V* diem *V* proprior admouetur *V* **4** spei *V* **5** uenditore *V* + conciliandam gratiam magis + *u. p. 375* cupit *V*

que, modo pacis patrandae cum Romanis paciscebatur
mercedem: ne bello interesset ⟨quingenta talenta, ...⟩ mille
7 et quingenta. in utrumque non fidem modo se, sed obsides
8 quoque dare paratum esse ostendebat. Perseus ad rem in-
cohandam promptissimus erat cogente metu, et de obsidi-
bus accipiendis sine dilatione agebat, conueneratque ut ac-
9 cepti Cretam mitterentur. ubi ad pecuniae mentionem
uentum erat, ibi haesitabat; et utique alteram tanti nominis
regibus turpem ac sordidam et danti et magis accipienti
10 mercedem esse aiebat; in spem Romanae pacis non recu-
sare impensam, sed eam pecuniam perfecta re daturum,
11 interea Samothracae in templo depositurum. ea insula cum
ipsius dicionis esset, uidere Eumenes nihil interesse ⟨ibi⟩ an
Pellae pecunia esset; id agere ut partem aliquam praesen-
12 tem ferret. ita nequiquam inter se captati nihil praeter infa-
miam mouere.

6 pacis patriam de *V* ⟨quingenta talenta ...⟩ mille et quingenta *Witte* (*RhM 1910, 275*) : ∞ . et A. *V* : mille et quingenta *Fr. 1* : *sic, sed lac. post* interesset *ind. ed. Lugd. 1553* : mille et quingenta ⟨talenta⟩ *Sig.* : ⟨mille⟩ ... mille et quingenta ⟨talenta⟩ *Gron.* : ⟨mille talenta⟩ ... mille et quingenta *Madvig* (*e*); *inter numeros supp.* ⟨pacis conciliandae causa⟩ *Gron.*, ⟨ut pacem patraret⟩ *Madvig* (*e*), ⟨ut pacem conciliaret⟩ *Hertz*, ⟨si pacem conciliasset⟩ *Brinkmann ap. Witte* (*l.c.*), ⟨si pacem patrasset⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1911, 19*) **7** utrumque *Gron.* : utroque *V* **9** tanti *Madvig* : in tanti *V*, *fort. recte* regis *V* aiebat; *Madvig* : malebat *V* : *sic, post* esse *distinguens, Fr. 1* **10** inpensam *V* Samotracae *V* ⟨ibi⟩ *Crév.* : *om. V* : ⟨in ea⟩ *Weiss.* : ⟨in⟩ *ante* ea insula *Harant* : ⟨ibine⟩ *Heraeus* (*WKlPh 1907, 523*) ferrent *V* **12** mouere *Fr. 1* : moue *V* : mouerunt *Novák* (*219*)

26 Nec haec tantum Persei per auaritiam est dimissa res, cum
+ pecuniam tutam et + pacem habere per Eumenen, quae
uel parte regni redimenda esset, aut deceptus protrahere
inimicum mercede onustum et hostes merito ei Romanos
2 posset facere, sed et ante Genti regis parata societas et tum
Gallorum effusorum per Illyricum ingens oblatum ⟨auxi-
3 lium⟩ auaritia dimissum est. ueniebant decem milia equi-
tum, par numerus peditum et ipsorum iungentium cursum
equis, et in uicem prolapsorum equitum uacuos capientium
4 ad pugnam equos. hi pacti erant eques denos praesentes
5 aureos, pedes quinos, mille dux eorum. uenientibus his Per-
seus ab Elpeo ex castris profectus obuiam cum dimidia co-
piarum parte, denuntiare per uicos urbesque quae uiae pro-
pinquae sunt coepit ut commeatus expedirent, frumenti
6 uini pecorum ut copia esset. ipse equos phalerasque et sa-
gulum donum principibus ferre, et paruum auri quod inter

26.2–**27:** *Pol.* 29.9.13, *Diod.* 30.19, 21.3, *Plut. Paull.* 9.6–7, 12.4–6, 13.1–2, *App. Mac.* 18.1–3, *Ill.* 9.25; *cf. Val. Max.* 3.3.2

26.1 Persei *Bekker* : Perses *V* : Perseo *Fr.1* aueritiam *V* + pecuniam tutam et + *u.p. 375* habere quae per *V* aut deceptus (*uel* ac recepta) *Gron.* : auc receptus *V* : ac receptus *Fr.1* : et receptus *Duker* : et ea recepta *Drak.*; et accepta *Benedict* : et a ⟨Romanis⟩ receptus *Heusinger* : et ea refectus *Jacobs* (*396–7*) : aut reiectus *Weiss.* : aut ⟨hac re⟩ deceptus *Walter* (*1918*) inicum *V* feciere *V* **2** et ante Gentii *Bekker* : tam tegenti *V* : etiam Gentii *Fr.1* : iam ante Gentii *Kreyssig* cum *V* ⟨auxilium⟩ *Weiss.* : *om. V* : ⟨agmen⟩ *ante* oblatum *ed. Par. 1573* : ⟨auxil⟩ium *uel* ⟨ag⟩men *pro* tum *Gron.* **3** petitum *V* **4** equos *V* imille *V* **5** Elpeo *Madvig* (*684*) : Elpeio *V* : Enipeo *Fr.1; u.* 8.5 *adn.* obuia *V* uiae propria quae *V* **6** paruom *V* : parum *Fr.1* : paruum ⟨pondus⟩ *Weiss.* quos *V*

7 paucos diuideret, multitudinem credens spe trahi posse. ad
Almanam urbem peruenit et in ripa fluminis Axi posuit
castra. circa Desudabam in Maedica exercitus Gallorum
8 consederat, mercedem pactam opperiens. eo mittit Anti-
gonum, ex purpuratis unum, qui iuberet multitudinem Gal-
lorum ad Bylazora – Paeoniae is locus est – castra mouere,
principes ad se uenire frequentes. septuaginta quinque mi-
9 lia ab Axio flumine et castris regis aberant. haec mandata
ad eos cum pertulisset Antigonus, adiecissetque per quan-
tam omnium praeparatam cura regis copiam ituri forent,
quibusque muneribus principes aduenientes uestis argenti
equorumque excepturus rex esset, de his quidem se coram
10 cognituros respondent, illud quod praesens pepigissent in-
terrogant, ecquid aurum, quod in singulos pedites equites-
11 que diuidendum esset, secum aduexisset. cum ad id nihil
responderetur, Clondicus regulus eorum 'abi renuntia
ergo', inquit 'regi, nisi aurum obsidesque accepissent, nus-
12 quam inde Gallos longius uestigium moturos'. haec relata
regi cum essent, aduocato consilio, cum quid omnes suasuri
essent appareret, ipse pecuniae quam regni melior custos
institit de perfidia et feritate Gallorum disserere, multorum

7 Desudabam *V*: Desudauam *Heraeus* (*WKlPh 1907, 523*) in modica *V* mercedem capta *V* **8** Anticüanum *V* Gallorum ab *V* his locum *V* regis *V*: regiis *Drak., fort. recte* **9** adiecisset quae *V* per quantam *Madvig* : per quem quantam *V*: per uiam quanta *Fr.1* : per uiam quantam *Weiss.* copiam ituri forent *Madvig* : copiam intuli forent *V*: copia multitudini foret *Fr.1* : copiam Illyrii (*uel* incolae) ferrent *Kreyssig* : copiam inuenturi forent *Weiss.* uestig *V* **10** et quid *V* aduexisset *Gron.* : adduxisset *V* **11** C. Londicus *V* abi renuntia ergo inquid (-it *Fr.1*) *V*: abire renuntiareque iubet (iussit (*e*)) *Madvig* accepissent *V*: acceperint *Gron.* : accepti sint *Harant* **12** aduocati *V* quin ... esset *V* institit *V*: instituit *Dobree* (*2.382*)

13 iam ante cladibus experta: periculosum esse tantam multitudinem in Macedoniam accipere, ⟨ne⟩ grauiores eos socios
14 habeant quam hostes Romanos. quinque milia equitum satis esse, quibus et uti ad bellum possent et quorum multitudinem ipsi non timeant.

27 Apparebat omnibus mercedem timeri nec quicquam aliud; sed cum suadere consulenti nemo auderet, remittitur Antigonus qui nuntiaret quinque milium equitum opera tantum
2 uti regem, non tenere multitudinem aliam. quod ubi audiuere barbari, ceterorum quidem fremitus fuit indignantium se frustra excitos sedibus suis; Clondicus rursus interrogat ecquid ipsis quinque milibus quod conuenisset nume-
3 raret. cum aduersus id quoque misceri ambages cerneret, ⟨in⟩uiolato fallaci nuntio, quod uix sperauerat ipse posse contingere, retro ad Histrum, perpopulati Thraciam qua
4 uicina erat uiae, redierunt. quae manus, quieto sedente rege ad Elpeum aduersus Romanos, ⟨per⟩ Perrhaebiae saltum in Thessaliam traducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos inde Romani commeatus exspecta-
5 rent, sed ipsas exscindere urbes, tenente ad Elpeum Perseo

13 est tantam *V* ⟨ne⟩ *om. V* **14** satis esse *Kreyssig* : satis se *V* : sat esse *Fr. 1* uti a bellum *V* possent *V* : possint *Siesbye* (*ap. Madvig* (*a*)) **27.1** omnibus *Florebellus* : *ante add.* in *V*, inde *Drak.*, id *uel* iam *Ruperti*, ibi *Hartel* mercedem timeri *u. p. 375* ne quicquam *V* consulenti *Fr. 1* : consulent *V*: ⟨non⟩ consulenti *Madvig* : ⟨e re⟩ consulenti *Hartel* (*1866*) nuntiarent *V* milia *V* non temnere *V*: contemnere *Fr. 1* alia *V* **2** excitus *V* C. Longicus *V* et quid *V* **3** uiolato *V* Histrium perpostulatis Treciam *V* **4** Elpeum *Madvig* (*684*) : Enipeum *V; u.* 8.5 *adn.* (*sic* § 5, *sed* nelpeum *V*) ⟨per⟩ Perrhaebiae *Gruter* (*u.p. 375*) : Perrebiae *V* : Perrhaebiae saltu *Weiss.* Tessaliam *V* populanda *V* expectarent *V* **5** excindere *V* tenentes *V*

6 Romanos, ne urbibus sociis opitulari possent. ipsis quo-
que Romanis de se cogitandum fuisset, quando neque
manere amissa Thessalia, unde exercitus alebatur, potuis-
sent, neque progredi cum ex aduerso castra Macedonum
7 ⟨... . ...⟩ qui ea pependerant spe, haud mediocriter debili-
8 tauit. eadem auaritia Gentium regem sibi alienauit. nam
cum trecenta talenta Pellae miss⟨is⟩ a Gentio numerasset,
9 signare eos pecuniam passus; inde decem talenta ad Pan-
tauchum missa, eaque praesentia dari regi iussit; reliquam
pecuniam, signatam Illyriorum signo, portantibus suis prae-
10 cipit paruis itineribus ueherent; dein cum ad finem Mace-
doniae uentum esset, subsisterent ibi ac nuntios ab se oppe-
11 rirentur. Gentius exigua parte pecuniae accepta cum ad-
sidue ⟨a⟩ Pantaucho ad lacessendos hostili facto Ro-
manos stimularetur, M. Perpernam et L. Petillium legatos,
12 qui tum forte ad eum uenerant, in custodiam coniecit. hoc
audito Perseus, contraxisse eum necessitatem ratus ad bel-
l⟨and⟩um utique cum Romanis, ad reuocandum qui pecu-
niam portabat misit, uelut nihil aliud agens quam ut quanta

6 fuisset *Fr.1* : fuisse *V* : fuit *Wesenberg* Tessalia *V* **6–7** Macedonum ⟨... . ...⟩ *u.p. 375* **8** Pelle *V* miss⟨is⟩ a *Fr.2* : missa *V* passus *V* : passus ⟨est⟩ *Fr.2* **9** Pantauchum *Gron.* : Pentaucum *V* : Pantaucum *Fr.1* missa *V* : misit *Gron.* portantibusuis *V* **10** essent *V* **11** genitus *V* ⟨a⟩ *Sig.* : *om. V* Pantaucho *Gron.* : Pantaucīo *V* Romano *V* Perpernam *Sig.* : Perpennam *V* Potilium *V* ueniret *V* confecit *V* **12** contraxisseumē *V* necessitatem *Doering* : necessitatis *V* : necessitates *Fr.1* : necessitatis satis *Madvig* : ⟨uim⟩ necessitatis *Goldbacher* ad bell⟨and⟩um *Vahlen* (*GPS, 1.608*) : ad bellum *V* : ac bell⟨and⟩um *Madvig* : ad bellum ... cum Romanis ⟨gerendum⟩ *Wesenberg* reuocandum ... portabat *V* : reuocandos *Drak.*, portabant *Gron.* quantam *V*

13 maxima posset praeda ex se uicto Romanis reseruaretur. et
ab Eumene Herophon, ignotis quae occulte acta erant, re-
dit. de captiuis actum esse et ipsi euolgauerant et Eumenes
consulem uitandae suspicionis causa certiorem fecit.
28 Perseus, post reditum ab Eumene Herophontis spe deiec-
tus, Antenorem et Callippum praefectos classis cum qua-
draginta lembis – adiectae ad hunc numerum quinque pris-
2 tes erant – Tenedum mittit, ut inde sparsas per Cycladas
insulas naues, Macedoniam cum frumento petentes, tuta-
3 rentur. Cassandreae deductae naues in portus primum qui
sub Atho monte sunt, ⟨in⟩de Tenedum placido mari cum
traiecissent, stantes in portu Rhodias apertas naues Euda-
mumque praefectum earum inuiolatos atque etiam benigne
4 appellatos dimiserunt. cognito deinde in latere altero quin-
quaginta onerarias suarum stantibus in ostio portus Eume-
nis rostratis, quibus + Diamius + praeerat, inclusas esse,
5 circumuectus propere ac summotis terrore hostium naui-
bus, onerarias datis qui prosequerentur decem lembis in
Macedoniam mittit, ita ut in tutum prosecuti redirent Te-

28–29: *Pol.* 29.11, *App. Mac.* 18.4, *Zon.* 9.22.10

se uicto *Doering* : edicto uicto *V* : uicto *Fr. 1* : se deuicto *Weiss.* **13** Herophon *Kreyssig* : Hieroponimō *V* : Eropon *Fr. 1* : Hierophon *Bekker* quem occulta *V* redit *V* : *fort.* rediit **28.**1 Herophontis *Kreyssig* : Eroponti *V* : Eropontis *Fr. 1* : Hierophontis *Bekker* spe *V* : ⟨pacis⟩ spe *Wesenberg* pristis *V* Tenendum *V* **2** sparsas *Drak.* : sparsae *V* : sparsi *Crév.* nauem *V* tutaremur *V* **3** sunt detenendum *V* satis in *V* Rhodios *V* Seudamumque *V* inuiolatos *Gron.* : inuiolatus *V* : inuiolatas *Fr. 1* adque *V* **4** suarum *V* : suorum *Madvig* Eumenes *V* + Diamius + *V* : Damius *Fr. 1* **5** circumuectus ... mittit *V* : circumuecti ... mittunt *Gron.* aut in *V* tutum *Vasc.* : totum *V*

6 nedum. nono post die ad classem iam ad Sigeum stantem
redierunt. inde Subota – insula est interiecta Elaeae et
7 Chio – traiciunt. forte postero die quam Subota classis tenuit
quinque et triginta naues, quos hippagogus uocant, ab
Elaea profectae cum equitibus Gallis equisque, Phanas,
promunturium Chiorum, petebant, unde transmittere in
8 Macedoniam possent; Attalo ab Eumene mittebantur. has
naues per altum ferri cum ex specula signum datum Ante-
nori esset, profectus ab Subotis inter Erythrarum promun-
turium Chiumque, qua artissimum fretum est, iis occurrit.
9 nihil minus credere praefecti Eumenis quam Macedonum
classem in illo uagari mari: nunc Romanos esse, nunc At-
talum aut remissos aliquos ab Attalo ex castris Romanis
10 Pergamum petere. sed cum iam adpropinquantium forma
lemborum haud dubia esset, et concitatio remorum derec-
taeque in se prorae hostes adpropinquare aperuissent, tunc
11 iniecta trepidatio est. cum resistendi spes nulla esset inhabi-
lique nauium genere et Gallis uix quietem ferentibus in
12 mari, pars eorum, qui propiores continenti litori erant, in
Erythraeam enarunt, pars uelis datis ad Chium naues eie-
13 cere, relictisque equis effusa fuga urbem petebant. sed pro-

6 non post diem *V* Sigeum *Sig.*: Sigrium *V*: Sigium *Fr.1* Summota *V; sic infra; nomen incertum* Elaeae *Crév.* : Eleae *V* et Chio *Madvig* : etho *V* : et Atho *Fr.1* : et Asso *Heller* (*Phil. 1853, 703*) **7** hippagogus *V*: hippagogos *Vasc; u.* 36.18.2 *adn.* Elaea *Crév.* : Ele *V* : Elea *Fr.1* Chionum *V* **8** spectacula *V* ab *Kreyssig* : ac *V* : a *Fr.1* Etrytharum *V* Chium quae qua *V* is *V* **9** Macedonus *V* ac remissos *V* **10** derectaeque *Hertz* : derectae quae *V*: directaeque *Fr.1* prope hostis *V* aperuissent (*ut uid.*: *cf. Kreyssig*) *Turnebus* : apparuissent *V*: apparuisset *Fr.1* **11** inhabilique *V* : *del.* -que *H.J.M.* (*JPhV 1905, 24*) **12** propriores *V* continenti *V* : continentis *Gron.* in *V* : in⟨de⟩ *Harant* Erythraeam *Drak.* : Eryteam *V* : Erythream *Fr.1* reliquisque *V*

pius urbem lembi accessuque commodiore cum exposuissent armatos, partim in uia fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante portam exclusos. clauserant
14 enim Chii portas, ignari qui fugerent aut sequerentur. octingenti ferme Gallorum occisi, ducenti uiui capti; equi pars in mari fractis nauibus absumpti, parti neruos succiderunt
15 in litore Macedones. uiginti eximiae equos formae cum captiuis eosdem decem lembos quos ante miserat Antenor deuehere Thessalonicam iussit, et primo quoque tempore
16 ad classem reuerti; Phanis se eos exspectaturum. triduum ferme classis ad urbem ⟨stetit⟩. Phanas inde progressi sunt, et spe celerius regressis decem lembis euecti Aegaeo mari Delum traiecerunt.

29 Dum haec geruntur, legati Romani C. Popillius et C. Decimius et C. Hostilius, a Chalcide profecti tribus quiqueremibus Delum cum uenissent, lembos ibi Macedonum quadraginta et quinque regis Eumenis quinqueremes inuenerunt.
2 sanctitas templi insulaeque inuiolatos praestabat omnes. itaque permixti Romanique et Macedones et Eumenis nauales socii in templo, indutias religione loci praebente,
3 uersabantur. Antenor Persei praefectus, cum aliquas alto praeferri onerarias naues ex speculis significatum foret,

13 Chii portas *Madvig* : Chio parta¯s *V* : Chii portam *Fr. 1* **14** ACCC. *V* mare *V* parti *Kreyssig* : partim *V* : partis *Ernesti* succederunt *V* **15** equos formae *V* : formae equos *Kreyssig* isdem decem *V* Tessalonicam *V* Planis se eum expectaturum *V* **16** trium *V* ⟨stetit⟩ *om. V* regressis decem *Madvig* : ingressis ex *V* : reuersis decem *Fr. 1* Aegaeo *Ruperti* : Aegelo *V* : Aegeo *Fr. 1* **29.1** Calcide *V* nisset *V* quinqueremis *V* **2** sanctita *V* insulae quae *V* in *Fr. 1* : et in *V* : et in ⟨urbe et in⟩ *Madvig* : *lac. ind. Weiss. (1866)*, et in ⟨insula et in⟩ *coniciens* : et in templo ⟨et circa templum⟩ *Goldbacher* : uelut *Damsté* **3** altu *V* praeferri *V* : praeteruehi *Gron.* : praeuehi *Ruperti*

4 parte lemborum ipse insequens, parte per Cycladas dispo-
sita, praeterquam si quae Macedoniam peterent omnes aut
supprimebat aut spoliabat naues. quibus poterat Popillius
5 ⟨aut suis⟩ aut Eumenis nauibus succurrebat; sed ⟨e⟩uecti
nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones falle-
6 bant. per id fere tempus legati Macedones Illyriique simul
Rhodum uenerunt, quibus auctoritatem addidit non lem-
borum modo aduentus passim per Cycladas atque
Aegaeum uagantium mare, sed etiam coniunctio ipsa re-
gum Persei Gentique et fama cum magno numero peditum
7 equitumque uenientium Gallorum. et iam cum accessissent
animi Dinoni ac Polyarato, qui Persei partium erant, non
benigne modo responsum regibus est, ⟨sed⟩ palam pronun-
8 tiatum bello finem se auctoritate sua imposituros esse; ita-
que ipsi quoque reges aequos adhiberent animos ad pacem
accipiendam.

30 Iam ueris principium erat nouique duces in prouinciam ue-
nerant, consul Aemilius in Macedoniam, Octauius Oreum
ad classem, Anicius in Illyricum, cui bellandum aduersus

30–32.5: *Pol.* 29.13, *Plut. Paull.* 13.3, *App. Ill.* 9, *Ael. VH* 2.14, *Flor.* 1.29, *Eutr.* 4.6.4, *Zon.* 9.24.1

4 Cycladas *ed. Francof. 1578* : Cyclades *V* suppremebant *V* naues *V* : *del. Madvig* ⟨aut suis⟩ *Hertz* : *om. V* : *sic, sed* naues *Fr. 1*, poterant ... naues succurrebant *Gron.*, Eumenes naue *Alanus* (*69*) **5** ⟨e⟩uecti *Duker* : uecti *V* : interdiu; *Gron* : profecti *Weiss.* fallebantur *V* **6** Inlyriique se simul *V* adque *V* Aegaeum *Ruperti* : Aegeum *V* **7** Dinoni *Gron.* : noni *V* : Dioni *Fr. 1* ⟨sed⟩ *om. V* belli *V* inpositurus *V* **30–32.**5 *his capitibus nomina propria ualde incerta sunt* **30.**1 prouinciam *V* : prouincias *Kreyssig* *post* uenerant *spat. vii fere litt. V*

2 Gentium ⟨erat. Gentius⟩ patre Pleurato, rege Illyriorum, et
matre Eurydica genitus, fratres duos, Platorem utroque pa-
3 rente, Carauantium matre eadem natum, habuit. hoc prop-
ter ignobilitatem paternam minus suspecto, Platorem occi-
dit et duos amicos eius, Ettritum et Epicadum, impigros
4 uiros, quo tutius regnaret. fama fuit Monuni Dardanorum
principis filiam + Metutam + pacto fratri eum inuidisse,
tamquam his nuptiis adiungenti sibi Dardanorum gentem;
et simillimum id uero fecit ducta ea uirgo Platore interfecto.
5 grauis deinde, dempto ⟨a⟩ fratre metu, popularibus esse
coepit; et uiolentiam insitam ingenio intemperantia uini ac-
6 cendebat. ceterum, sicut ante dictum est, ad Romanum in-
citatus bellum Lissum omnes copias contraxit. quindecim
7 milia armatorum fuerunt. inde fratre in Cauiorum gentem
ui aut terrore subigendam cum mille peditibus et quinqua-
ginta equitibus misso, ipse ad Bassaniam urbem quinque
8 milia ab Lisso ducit. socii erant Romanorum; itaque per
praemissos nuntios prius temptati obsidionem pati quam
9 dedere sese maluerunt. Carauantium in Cauiis Durnium
oppidum aduenientem benigne accepit; Carauandis, altera

1–2 ⟨erat. Gentius⟩ *Madvig* : *om. V* : ⟨is⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1890, 225*) Illiryorum *V* Flatores *V* Carauantium *Fr. 1* : Caruandium *V*: Carauandium *Weiss.* eam *V* **3** suspecta *V* duo amici *V* Picadum *V* **4** Monuni *anon.* (*ap. Droysen, Kl. Schr., 1.87 sqq.*) : Honuni *V* + Metutam + *V* : Etutam *Fr. 1* : maturam *Hertz* : *fort.* Etleuam (*u.* 32.3) fratri Eumeni uidisse tanti quam *V* his *V* : iis *Wesenberg* nuptis *V* Gentium *V* simillimum *Kreyssig* : simillium *V* : similius *Fr. 1* Platorem *V* **5** ⟨a⟩ fratre *Vahlen* (*GPS, 1.579*) : fratre *V* : fratris *Fr. 1* uiolentia *V* **6** omnis *V* **7** fratri in Gauiorum *V* subigenda *V* ipse a Bassoniam *V* **8** praemissos *Kreyssig* : remissos *V* : missos *Fr. 1* **9** Carauantium *Fr. 1* : Scarauantium *V* : Carauandium *Weiss.* Durnium *V* : Burnium *Sig.* Carauandis *V* : Carauantis *Fr. 1*

urbs, exclusit; et agros eorum ⟨cum⟩ effuse uastaret, aliquot
10 palati milites agrestium concursu interfecti sunt. iam et Ap. Claudius, adsumptis ad eum exercitum quem habebat Bullinorum et Apolloniatium et Dyrrachinorum auxiliis, profectus ex hibernis circa Genusum amnem castra habebat,
11 audito foedere inter Persea et Gentium et legatorum uiolatorum iniuria accensus bellum haud dubie aduersus eum
12 gesturus. Anicius praetor eo tempore Apolloniae auditis quae in Illyrico gererentur, praemissisque ad Appium litteris ut se ad Genusum opperiretur, triduo et ipse in castra
13 uenit, et ad ea quae habebat auxilia Parthinorum + iuuenta + duobus milibus peditum et equitibus ducentis – peditibus Epicadus equitibus Agalsus praeerat –, parabat ducere in Illyricum, maxime ut Bassanitas solueret obsidione. tenuit impetum eius fama lemborum uastantium maritimam
14 oram. octoginta erant lembi, auctore Pantaucho missi a Gentio ad Dyrrachinorum et Apolloniatium agros popu-
15 landos. tum classis ad ⟨...

...⟩to eo tradiderunt se.

30.15: *de rebus in lacuna narratis u. App. Ill.* 9.26

⟨cum⟩ *hic Vahlen* (*GPS, 1.609*), *ante* agros *Fr.1* : *om. V* effusae *V* aliquod *V* concursui interfectis *V* **10** quam *V* Bullinorum *Drak.* : Bullaniorum *V* : Bullianorum *Fr.1, fort. recte* : Bulinorum *Sig.* : Bullidianorum *Wesenberg* Apollonatium *V* Durracenorum *V* Genusum *Turnebus* : Genuussuum *V* : Genusuum *Fr.1* **11** Presea *V* dubiae *V* **12** auditisque *V* praemissusque *V* Genusum *Turnebus* : Genussuum *V* operiretur *V* **13** Partinorum + iuuenta + *V* : Partinorum iuuentutis *Fr.1* : ⟨adsumptis⟩ Parthinorum iuuentutis *Sig.* : Parthinorum iunctis *Gron.* : Parthinorum iuuentutis ⟨iunctis⟩ (*sic, sed* adiunctis *Hertz*) *Heusinger* : Parthinorum iuuentute ⟨adiuncta⟩ *Weiss.* (*1866*) : ⟨e⟩ Parthinorum iuuentute ⟨adiunctis⟩ *Madvig* equitum Algalsus *V* Bassantis *V* impetu *V* orum *V* **14** Pantaucho *Gron.* : Partauco *V* : Pantauco *Fr.1* Dyrracinorum *V* **15** *post* ad *periit folium primum quaternionis XXV* amo⟩to *Crév* : summo⟩to *Wesenberg*

31 Deinceps et urbes regionis eius idem faciebant, adiuuante
inclinationem animorum clementia ⟨in⟩ omnes et iustitia
2 praetoris Romani. ad Scodram inde uentum est, quod belli
caput erat, non eo solum quod Gentius eam sibi ceperat
uelut regni totius arcem, sed etiam quod Labeatium gentis
3 munitissima longe est et difficilis aditu. duo cingunt eam
flumina, Clausala ⟨a⟩ latere urbis quod in orientem patet
praefluens, Barbanna ab regione occidentis, ex Labea-
4 tide palude oriens. hi duo amnes confluentes incidunt
+ Oriundi + flumini, quod ortum ex monte Scordo, multis
5 et aliis auctum aquis, mari Hadriatico infertur. mons Scor-
dus, longe altissimus regionis eius, ab oriente Dardanicam
subiectam habet, a meridie Macedoniam, ab occasu Illyri-
6 cum. quamquam munitum situ naturali oppidum erat, gens-
que id tota Illyriorum et rex ipse tuebatur, tamen praetor
Romanus, quia prima successerant prospere, fortunam to-
tius rei principia secuturam esse ratus et repentinum uali-
turum terrorem, instructo exercitu ad moenia succedit.

31.1 urbes *V*: ⟨aliae⟩ urbes *Heraeus* (*WKlPh 1907, 523*) inclinatione *V* ⟨in⟩ *Fr.1* : *om. V* : ⟨erga⟩ *Heraeus* (*l.c.*) : omnis *post* eius *uel* faciebant *Damsté* omnis *V* **2** Scondram *V* quod *Kreyssig* : ad quod *V* : id *Fr.1* : ad ⟨oppidum⟩ quod *Goldbacher* caput erat *Drak.* : capotuerat *V*: caput fuerat *Fr.1* Centius *V* coeperat *V* munitissima longe *V* : longe munitissima *Kreyssig* : munitissima longe ⟨urbs⟩ *Wesenberg* **3** cincunt *V* ea *V* Clausala ⟨a⟩ *scripsi* : Clausala *V* : Clausal a *Madvig* : Claus a *Heraeus* (*l.c.*) Barbanna *V* : Barbana *Fr.1* Labeatide *Fr.1* : Laboetisde *V* : Labeatidis *Weiss.* **4** hii *V* + Oriundi + *V* : Driloni *Heraeus; u. Hammond, 81* Scordo *Drak.* : Scodra *V* : Scodro *Fr.1* : Scardo *Hertz; u.* 43.20.1 *adn.* **5** Scordus *Drak.* : Scodrus *V* altissimis *V* eius *bis V* Dardanicam *V* : Dardaniam *Fr.1* **6** narali *V* gens quae id ota *V* secutura *V*

7 quod si clausis portis muros portarumque turres dispositi
armati defendissent, uano cum incepto moenibus pepulis-
8 sent Romanos: nunc porta egressi proelium loco aequo
9 maiore animo commiserunt quam sustinuerunt. pulsi enim
et fuga conglobati, cum ducenti amplius in ipsis faucibus
portae cecidissent, tantum intulerunt terrorem ut oratores
extemplo ad praetorem mitteret Gentius Teuticum et
Bellum, principes gentis, per quos indutias peteret ut deli-
10 berare de statu rerum suarum posset. triduo in hoc dato,
cum castra Romana quingentos ferme passus ab urbe abes-
sent, nauem conscendit et flumine Barbanna nauigat in la-
cum Labeatium, uelut secretum locum petens ad consultan-
11 dum, sed, ut apparuit, falsa spe excitus Carauantium fra-
trem multis milibus armatorum ⟨co⟩actis ex ea regione in
12 quam missus erat aduentare. qui postquam euanuit rumor,
tertio post die nauem eandem secundo amni Scodram de-
misit; praemissisque nuntiis ut sibi appellandi praetoris po-
13 testas fieret, copia facta in castra uenit. et principium ora-
tionis ab accusatione stultitiae orsus suae, postremo ad pre-
ces lacrimasque effusus, genibus praetoris accidens in po-
14 testatem sese dedit. primo bonum animum habere iussus,
ad cenam etiam inuitatus, in urbem ad suos rediit. et cum
15 praetore eo die honorifice est epulatus, deinde in custodiam

7 portus *V* turris *V* dispositi armati *Madvig* : disposita armati *V* : dispositis armatis *Fr. 1* pepulissem *V* **8** loca *V* animo quam commiserunt quam *V* **9** praetorsẽ *V* **10** Barbanna *Kreyssig* : Babano *V* : Barbano *Fr. 1* : Barbana *Sig.* nauigant *V* Labeatium *H. J. M.* : Labeatum *V* : Labeatim *uel* Labeatidem *Wesenberg* scretum *V* **11** farsa spe exitus *V* Carbantium *V* ⟨co⟩actis *Gron.* : actis *V* **12** tumor*i* *V* eamdem *Sig.* : ad eam *V* : eadem *Fr. 1* **13** ab *uix legitur in V* ortus *V* ptremo *V, ut uid.* praeces *V* **14** redit *V* honorificae est aepulatus *V*

C. Cassio tribuno militum traditus, uix gladiatorio accepto,
decem talentis, ab rege rex ut in eam fortunam recideret.
32 Anicius Scodra recepta nihil prius quam requisitos Petil-
2 lium Perpernamque legatos ad se duci iussit. quibus splen-
dore suo restituto, Perpernam extemplo mittit ad compre-
3 hendendos amicos cognatosque regis; qui Meteonem, La-
beatium gentis urbem, profectus Etleuam uxorem cum filiis
duobus Scerdilaedo Pleuratoque et Carauantium fratrem
4 Scodram in castra adduxit. Anicius, bello Illyrico intra tri-
ginta dies perfecto, nuntium uictoriae Perpernam Romam
misit, et post paucos dies Gentium regem ipsum cum pa-
rente coniuge ac liberis ac fratre aliisque principibus Illy-
5 riorum. hoc unum bellum prius perpetratum quam coeptum
Romae auditum est.
Quibus diebus haec agebantur, Perseus quoque in magno
terrore erat propter aduentum simul Aemili noui consulis,
quem cum ingentibus minis aduentare audiebat, simul Oc-
6 taui praetoris. nec minus terroris a classe Romana et peri-
culo maritimae orae habebat. Thessalonicae Eumenes et
Athenagoras praeerant cum paruo praesidio duorum mi-

15 tribuno pl. traditus *V* accepto *V* : auctoramento *Lipsius* reccideret *V* **32.**1 Perpernamque *Sig.* : Perpennamque *V; sic etiam* §§ 2, 4; *u.* 27.11 *adn.* **2** conprehendendos *V* **3** Labenatium *V* Etleuam *V; u.* 30.4 *adn.* Scerdilaedo *Gron.* : Cerdilio *V* : Scerdilio *Fr. 1* Curauantium *V* **4** Illyrico *V* : Illyrio *Gron.* XXX *V* : *fort.* uiginti (*u. App. Ill.* 9.27) Romae *V* cum parente coniuge *Fr. 1* : cuparent coniugem *V* : *post* parente *add.* ⟨ac⟩ *Wesenberg,* ⟨et⟩ *H.J.M.* ac (liberis) *V* : *del. Heinsius* alisque *V* **6** et periculo … Thessalonicae *Fr. 2* : et periculo maritumae horae habebat Tessalonica *V* : et periculo … habebat Thessalonica. *Fr. 1* : et periculi maritima ora habebat. Thessalonicae *Roellius* : Romana Thessalonica et maritima ora habebat. *Drak.* praeerat *V*

7 lium caetratorum. eo et Androclen praefectum mittit, ius-
8 sum sub ipsis naualibus castra habere. Aenean mille equites
+ Creantigonensis misit + ad tutandam maritimam oram,
ut quocumque litore adplicuisse naues hostium audissent,
9 extemplo ferrent agrestibus opem. quinque ⟨milia⟩ Mace-
donum missa ad praesidium Pythoi et Petrae, quibus prae-
10 positi erant Histiaeus et Theogenes et Midon. his profectis,
ripam munire Elpei fluminis adgressus est, quia sicco alueo
11 transiri poterat. huic ⟨...⟩ ut omnis multitudo uacaret, femi-
nae ex propinquis urbibus coactae cibaria in castra adfere-
bant; miles iussus ex propinquis siluis benigne ⟨...

33 ...⟩ conferre, postremo sequi se utrarios ad mare, quod
minus trecentos passus aberat, iussit, et in litore alios alibi

33–34: *Diod.* 30.20, *Plut. Paull.* 13.6–14.2, *Zon.* 9.23.1–2

caetratorum *Drak.* : cetratorum *V* **7** sed ipsis *V* **8** Aenean *V* : Aeniam *Fr. 1* : Aeneam *Kreyssig* + Creantigonensis misit + *V* : cum Antigono misit *Fr. 1* : ⟨cum⟩ Creonte Antigonensi misit *Kreyssig* : ⟨cum Patro⟩cle Antigonensi misit *Hertz* : ⟨et⟩ Creon Antigonensis missi *Madvig* maritumam *V* littore *V* : *del. Ignatius* (*76*) : cuicumque litori *Wesenberg* **9** ⟨milia⟩ *om. V* missa et praesidium *V* Histiacus et Teogenes *V* Midon *V* : Milon *Sig.* : Medon *Drak.; u.* 42.58.7 *adn.* **10** Elpei *V* : Enipei *Fr. 1; u.* 8.5 *adn.* transire *V* **11** ⟨...⟩ *lac. indicaui* : ⟨operi⟩ *ante* huic *Muret, hic Crév.* : ⟨rei⟩ *hic Weiss., post* uacaret *Walter* (*1938*) coactae *V* : cocta *Drak., fort. recte* benigne *V* : *om. Fr. 1* : ligna petere *ut supp. Crév., pro* benigne *Kreyssig* *post* benigne *perierunt folia quartum et quintum quaternionis XXV* **33.**1 se utrarios *Fr. 1* : sed utrarios *V* : se putearios *Madvig* : se triarios *Novák* (*JPhV 1882, 316*); *u. Funck, ALL 8.395* passus habebat *V*

2 modicis interuallis fodere. montes ingentis altitudinis spem
faciebant, eo magis quia nullos apertos + euergentt + riuos,
occultos continere latices, quorum uenae in mare perma-
3 nantes undae miscerentur. uix deducta summa harena erat
cum scaturriges turbidae primo et tenues emicare, dein li-
quidam multamque fundere aquam uelut deum dono coe-
4 perunt. aliquantum ea quoque res duci famae et auctoritatis
apud milites adiecit. iussis deinde militibus expedire arma,
ipse cum tribunis primisque ordinibus ad contemplandos
transitus ⟨..., qua⟩ descensus facilis armatis, qua in ulterio-
5 rem ripam minime iniquus ascensus esset. his satis explora-
tis, illa quoque ⟨...⟩; primum ut ordine ac sine tumultu
omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fierent
6 prouidit: ubi omnibus simul pronuntiaretur quid fieret, ne-
que omnes exaudirent, incerto imperio accepto alios ab se
adicientes plus eo quod imperatum sit, alios minus facere;
clamores deinde dissonos oriri omnibus locis, et prius ho-

foedere *V* **2** + euergentt + *u. pp. 375–6* continere *V* : contineri *Duker* unde *V* **3** deducta *V*: diducta *Drak., fort. recte* scaturriges *V* : scaturiges *Fr. 1* : scaturigines *Fr. 2* : scaturrigines *Heraeus* turbide *V* **4** aput *V* adiecit *Gron* : adicit *V* primis quae ordinibus quae *V* ⟨...⟩ *lac. indicaui* : ⟨uadit⟩ *ante* ad *Fr. 1* : ⟨est progressus⟩ *uel* ⟨degressus est⟩ *Weiss.* : ⟨processit⟩ *Madvig* (*e*) ⟨qua⟩ *om. V* inicos **5** illa *V* : alia *Madvig* ⟨...⟩ *sic lac. ind. Weiss.* (*1866*) : ⟨nouauit⟩ *uel* ⟨in melius mutauit⟩ *Madvig* : ⟨curauit⟩ *uel* ⟨curae fuere⟩ *M. Müller* (*1866*) : exploratis ⟨ad nouanda aliqua in re militari accessit atque inter alia⟩ illa *Goldbacher* adiutum *V* **6** quid *Wesenberg* : quod *V* : quid fier⟨i deber⟩et *Crév.* neque omnes exaudirent *Fr. 1* : neque omnes exaudiret *V* : neque ⟨clare neque⟩ omnes exaudire *Madvig* : nequa⟨quam⟩ omnes exaudire *Novák* (*JPhV 1882, 316*) accepto i¯ alios *V* nimis facere *V* dissonos ostalos minus facere clamores deinde dissonos sorori omnibus *V*

7 stes quam ipsos quid paretur scire. placere igitur tribunos
militum primo pilo legionis secretum edere imperium, illum
et dein singulos proximo cuique in ordine centurioni dicere
quid opus facto sit, siue a primis signis ad nouissimum ag-
men, siue ab extremis ad primos perferendum imperium sit.
8 uigiles etiam nouo more scutum in uigiliam ferre uetuit:
non enim in pugnam uigilem ire, ut armis utatur, sed ad
uigilandum, ut cum senserit hostium aduentum, recipiat se
9 excitetque ad arma alios. scuto prae se erecto stare galea-
tos; deinde, ubi fessi sint, innixos pilo, capite super margi-
nem scuti posito, sopitos stare, ut fulgentibus armis procul
10 conspici ab hoste possint, ipsi nihil prouideant. stationum
quoque morem mutauit. armati omnes, et frenatis equis
equites, diem totum perstabant; id cum aestiuis diebus
urente adsiduo sole fieret, tot horarum aestu et languore
ipsos equosque fessos integri saepe adorti hostes uel pauci
11 plures uexabant. itaque ex matutina statione ad meridiem
decedi et in postmeridianam succedere alios iussit; ita num-
quam fatigatos recens hostis adgredi poterat.
34 Haec cum ita fieri placere contione aduocata pronuntiasset,
2 adiecit urbanae contioni conuenientem orationem: unum
imperatorem in exercitu prouidere et consulere quid
agendum sit debere, nunc per se, nunc cum iis quos aduo-
cauerit in consilium; qui non sint aduocati, eos nec palam
3 nec secreto iactare consilia sua. militem haec tria curare
debere, corpus ut quam ualidissimum et pernicissimum ha-

ipsis *V* **7** proximoque cuiùṡque *V* perferunt dum *V* **8** moro *V* excitet quae *V* **9** scuto *V*: ⟨hos⟩ scuto *Goldbacher* pilleo *V* ut *V*: ut ⟨uigil⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.610*) possint, ipsi … prouideant *Gron.*: possit ipse … prouideat *V* **10** quoque murum *V* fessos *Fr.1* : professos *V*: *fort.* defessos (*u.* 26.45.6) adhorti *V* **11** ex statiua statione *V* **34.1** contione adnuntiata *V* **2** aduocauerint *V*

4 beat, arma apta, cibum paratum ad subita imperia; cetera
scire de se dis immortalibus et imperatori suo curae esse. in
quo exercitu milites consultent, imperator rumoribus uolgi
5 circumagatur, ibi nihil salutare esse. se, quod sit officium
imperatoris, prouisurum ut bene gerendae rei occasionem
iis praebeat: illos nihil quid futurum sit quaerere; ubi datum
6 signum sit, tum militarem nauare ⟨operam⟩. ab his prae-
ceptis contionem dimisit, uolgo etiam ueteranis fatentibus
se illo primum die, tamquam tirones, quid agendum esset in
7 re militari didicisse. non sermonibus tantum his cum quanto
adsensu audissent uerba consulis ostenderunt, sed rerum
8 praesens effectus erat. neminem totis mox castris quietum
uideres; acuere alii gladios, alii galeas bucculasque + scu-
torum +, alii loricas tergere, alii aptare corpori arma expe-
ririque sub his membrorum agilitatem, quatere alii pila, alii
9 micare gladiis mucronemque intueri, ut facile quis cerneret
ubi primum conserendi manum cum hoste data occasio
esset, aut uictoria egregia aut morte memorabili finituros

4 cura *V* consultent *Kreyssig*: consultet *V*: consul et *Fr. 1* : consulant *uel* miles consulat *Perizonius*: miles consultet *Weiss.* uulgi *V* **5** iis *Bekker*: is *V*: eis *Fr. 1* praebant *V* quid *Fr. 1* : quod id *V*: id quod *Kreyssig*: quando id *Koch*: quo die *Madvig*: ⟨quid⟩ quoue (*uel* quoque) die *Weiss.* (*1866*) : quo die id *M. Müller* (*1869*) quaerere *V*: quaerere ⟨debere⟩ *Weiss.* ⟨operam⟩ *hic scripsi, ante* nauare *Fr. 1* : ⟨operam debere⟩ *hic Madvig* **7** consules *V* **8** uidere *V* buccolasque *V* + scutorum + *V*: scuta ... loricasque *Fr. 2* : scuta ⟨alii⟩ *Drak.* : scutorum ⟨... alii⟩ *Weiss.* : scutorum ⟨alii ...⟩ *Hertz*: *del. Vahlen* (*GPS, 1.580*) intueri *V*: tentare *Duker* **9** quis *Fr. 1* : qui *V*: qui cerneret ⟨sciret⟩ *Madvig* egregio *V* finituros *Muret*: sinituros *V*: inituros *Fr. 1*

10 bellum. Perseus quoque cum aduentu consulis simul et
ueris principio strepere omnia mouerique apud hostes uelut
nouo bello cerneret, mota a Phila castra in aduersa ripa
posita, nunc ad contemplanda opera sua circumire ducem,
haud dubie transitus speculan⟨tem, nunc ...

... Roma⟩norum esse.
35 Quae res Romanis auxit animos, Macedonibus regique
2 eorum haud mediocrem attulit terrorem. et primo suppri-
mere in occulto famam eius rei est conatus, missis qui Pan-
tauchum inde uenientem adpropinquare castris uetarent.
3 sed iam et pueri quidam uisi ab suis erant inter obsides
Illyrios ducti, et quo quaeque accuratius celantur, eo faci-
lius loquacitate regiorum ministrorum emanant.
4 Sub idem tempus Rhodii legati in castra uenerunt cum iis-
dem de pace mandatis quae Romae ingentem iram patrum
excitauere. multo iniquioribus animis a castrensi consilio
5 auditi sunt. itaque cum ⟨alii ...⟩, alii praecipites sine re-
sponso agendos castris, pronuntiauit ⟨consul⟩ post diem

34.10: *de rebus in lacuna narratis u. Pol. fr.* 221, *Walbank, 3.379* **35:** *Plut. Paull.* 15, *Zon.* 9.23.3

10 aput *V* Pila *V* castra *V*: castra ⟨et⟩ *Madvig* (*a*) dubiae *V* *post* speculan *periit folium octauum quaternionis XXV* speculan⟨tem⟩ *supp. Fr. 1*, ⟨nunc⟩ *Crév.*, ⟨Roma⟩norum *Sig.* **35.**1 eorum aut *V* errorem *V* **2** suprimere *V* Pantauchum *Gron.* : Pantaucum *V* adpropinquarent *V* **3** obsidis *V* Illyrios *V*: *fort. corruptum* quo quaque *V* celantur *Gron.* : curatur *V*: curantur *Fr. 1* : ⟨ut occultentur (*uel* celentur)⟩ curatur *Goldbacher* **4** Rodi *V* castra *V*: castra ⟨Romana⟩ *Harant* isdem *V* excitauere *Fr. 1*: excitare *V*: excitarant *Madvig* (*a*) : excitauerant *Novák* **5** ⟨alii ...⟩ *u. p. 376* ali praecipes *V* castris *Fr. 1* : *ante add.* i *V*, e *Wesenberg*, a *H. J. M.* ⟨consul⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.581*) : *om. V*: ⟨ipse⟩ *ante* pronuntiauit *Hertz*, ⟨Paulus⟩ *Roobol*

6 quintum decimum se responsum daturum. interim ut appa-
reret quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas ualuis-
set, consultare de ratione belli gerendi coepit. placebat qui-
busdam, et maxime minoribus natu, per Elpei ripam muni-
7 tionesque uim facere: confertis et uno ⟨...⟩ facientibus resi-
stere Macedonas non posse, ex tot castellis aliquanto altio-
ribus ac munitioribus, quae ualidis praesidiis insedissent,
8 priore anno deiectos. aliis placebat Octauium cum classe
Thessalonicam petere et populatione maritimae orae di-
stringere copias regias, ut altero ab tergo se ostendente
bello circumactus ad interiorem partem regni tuendam nu-
9 dare aliqua parte transitus Elpei cogeretur. ipsi natura et
operibus inexsuperabilis ripa uidebatur, et praeterquam
quod tormenta ubique disposita essent, missilibus etiam
10 melius et certiore ictu hostes uti audierat. alio spectabat
mens tota ducis, dimissoque consilio Perrhaebos mercato-
res Coenum et Menophilum, notae et fidei iam sibi et pru-
dentiae homines, accersitos secreto percunctatur quales ad
11 Perrhaebiam transitus sint. cum loca non iniqua esse dice-
rent, praesidiis autem regiis obsideri, spem cepit si nocte
improuiso ualida manu adgressus necopinantes esset, deici

6 placebat coepit *V* minoribus *Crév.* : maioribus *V* **7** uno ⟨...⟩ *Weiss.* (*1866*) : uno *V*: uim *Fr. 1* : cuneos *Madvig*: uno ⟨agmine impetum⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.582*) : uno ⟨agmine uenientibus⟩ *Novák* (*ZöG, 1892, 204*) propriore anno *V* **8** Tessalonicam peteret populatione maritumae *V* ostendentem *V* negare *V* **9** ipsi ... audierat *V*: cuius ... audierant *Koch* : – ipsi ... audierant – *post* ducis (§ 10) *Wachendorf* hostis ut *V* **10** alio *V*: ⟨at⟩ alio *Hertz* Perrebos *V* Coenum *Gron.* : Choenum *V* : Schoenum *Fr. 1* Menopilum *V* et fidei iam sibi *V* : iam sibi et fidei *Kreyssig* Perrebiam *V* **11** regiis *Crév.* : regis *V* coepit *V* inprouiso ualidam manu adgressus ualida necopinantis *V* dei si *V*

12 praesidia posse: iacula enim et sagittas et cetera missilia in
tenebris, ubi quid petatur procul prouideri nequeat, inutilia
esse; gladio comminus geri rem in permixta turba, quo mi-
13 les Romanus uincat. his ducibus usurus, praetorem Octa-
uium accersitum, exposito quid pararet, Heracleum cum
classe petere iubet, et mille hominibus decem dierum cocta
14 cibaria habere. ipse P. Scipionem Nasicam Q. Fabium Ma-
ximum, filium suum, cum quinque ⟨milibus⟩ delectorum
militum Heracleum mittit, uelut classem conscensuros ad
maritimam oram interioris Macedoniae, quod in consilio
15 agitatum erat, uastandam. secreto indicatum cibaria his
praeparata ad classem esse, ne quid eos moraretur. inde
iussi duces itineris ita diuidere uiam ut quarta uigilia tertio
16 die Pythoum adoriri possent. ipse postero die, ut detineret
regem ab circumspectu rerum aliarum, prima luce medio in
alueo cum stationibus hostium proelium commisit, pugna-
tumque utrimque est leui armatura; nec grauioribus armis

35.14: *Pol.* 29.14 = *Plut. Paull.* 15.3–5

12 cumminus *V* **13** Heracleum *Gron.* : Heraclium *V* : Heracleam *Fr.1* cognota cibaria *V* **14** P. Scipio Scipionem Nasicam *V* Q. *V* : ⟨et⟩ Q. *H.J.M.* quinque *V* : decem *H.J.M.* ⟨milibus⟩ delectorum militum *scripsi* : dilectis militum *V* : delectis milibus *Fr.1* : delectorum milibus *Ruperti* : delectis militum ⟨milibus⟩ *Hertz* : ⟨milibus⟩ delectis militum *Madvig* (*e*) : delectis ⟨milibus⟩ militum *Heraeus* (*WKlPh 1907, 523*); *u. Packard, 1.1192* concessuros *V* maritumam *V* uastanda *V* **15** his *V* : iis *Madvig* (*e*), *fort. recte* eos *Fr.1* : etus *V* : iter *Madvig* : uictus *Hartel* (*39*) ducis *V* Pythoum *V* : Pythium *Sig.* **16** pugnatumque ... est *Fr.1* : pugnatum adquae ... sit *V* : atque pugnatum utrimquest *Kreyssig* : pugnatum ... est *Novák* (*WS 1893, 253*) : atque utrimque pugnatum est *H.J.M.* (*JPhV 1895, 44*)

17 in tam inaequali alueo pugnari poterat. descensus ripae utriusque in alueum trecentorum ferme passuum erat; medium spatium torrentis alibi aliter cauati paulo plus quam
18 mille passus patebat. ibi in medio, spectantibus utrimque ex uallo castrorum, ⟨hinc rege ...⟩, hinc consule cum suis
19 legionibus, pugnatum est. missilibus procul regia auxilia melius pugnabant; comminus stabilior et tutior aut parma
20 aut scuto Ligustico Romanus erat. meridie fere receptui cani suis consul iussit. ita eo die diremptum proelium est,
21 haud paucis utrimque interfectis. sole orto postero die inritatis certamine animis etiam acrius concursum est. sed Romani non ab iis tantum cum quibus contractum certamen erat, sed multo magis ab ea multitudine quae disposita in turribus stabat omni genere missilium telorum ac saxis ma-
22 xime uolnerabantur. ubi propius ripam hostium subissent, tormentis missa etiam ad ultimos perueniebant. multo plu-
23 ribus eo die amissis, consul paulo serius recepit suos. tertio die proelio abstinuit, degressus ad imam partem castrorum, ueluti per deuexum in mare bracchium transitum temptatu-
24 rus. Perseus, quod in oculis erat ⟨...

35.19: *Pol.* 29.14.4 **35.**24: *de rebus in lacuna narratis u. Plut. Paull.* 15.7–16 (16.1–3 = *Pol.* 29.15), *Zon.* 9.23.4

17 utrius quae *V* pasum *V* medidium *V* albi *V* **18** ⟨hinc rege ...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨hinc rege⟩ *Fr.1* : ⟨hinc rege cum Macedonum exercitu⟩ *Madvig* (*a*) : ⟨hinc rege cum Macedonum⟩ *Wesenberg* : ⟨hinc rege cum phalange⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1905, 24*) **19** Ligustico *Heraeus* (*WKlPh 1907, 523*) : Ligusti *V* : Ligustino *Fr.1* **20** fere coeptui *V* direptum *V* haud *Fr.1* : aut *V* : *del. Duker* **21** iis *Kreyssig* : his *V* qua disposita *V* **22** plurimos eo dicto amissis *V* **23** degressus *Gron.* : digressus *V* ueluti *Fr.1* : ueluta *V* : uelut *Novák* (*JPhV 1906, 9*) **24** *post* erat *perierunt folia tertium, quartum, quintum, et sextum quaternionis XXVI*

36 .... tempus⟩ anni post circumactum solstitium erat; hora
diei iam ad meridiem uergebat; iter multo puluere et inca-
2 lescente sole factum erat. lassitudo et sitis iam sentiebatur
et + meridie aestatem magis adcesserunt tum mox adpare-
bat +. statuit sic adfectos recenti atque integro hosti non
3 obicere; sed tantus ardor in animis ad dimicandum utcum-
que erat ut consuli non minore arte ad suos eludendos
4 quam ad hostes opus esset. nondum omnibus instructis in-
stabat tribunis militum ut maturarent instruere; circumibat
ipse ordines; animos militum hortando in pugnam accende-
5 bat. ibi primo alacres signum poscebant; deinde quantum
incresceret aestus, et uoltus minus uigentes et uoces segnio-
res erant, et quidam incumbentes scutis nixique pilis sta-
6 bant. tum iam aperte primis ordinibus imperat metarentur
7 frontem castrorum et impedimenta constituerent. quod ubi
fieri milites sensere, alii gaudere palam quod fessos uiae
8 labore flagrantissimo aestu non coegisset pugnare; legati
circa imperatorem ducesque externi erant, inter quos et
Attalus, omnes adprobantes dum pugnaturum consulem
credebant – neque enim ne his ⟨quidem⟩ cunctationem

36–42: *Pol.* 29.16–18, *Sempronius Asellio fr.* 5*P*, *Strabo* 7 *fr.* 22, *Val. Max.* 3.2.16, *Front. Strat.* 2.3.20, 4.5.17, *Plut. Paull.* 17–23.1, *Cato mai.* 20.10–11, *Iust.* 33.1.7–2.4, *Flor.* 1.28.8, *Amp.* 16.4, *Poly.* 4.21, *Eutr.* 4.7.1, *Oros.* 4.20.39, *Zon.* 9.23.4–7; *de lunae defectu* (37.5–9) *u. etiam Cic. r.p.* 1.23, *Val. Max.* 8.11.1, *Plin. NH* 2.53, *Front. Strat.* 1.12.8, *Quint.* 1.10.47

36.1 tempus⟩ *supp. Sig.* solstitium *Iunt.* : solistitium *V* die *V* meridie *V* **2** + meridie ... adparebat + *u.p. 376* adque *V* **3** utcumque *V* : utrinque *Fr.1* hostis *V* **5** incresceret *Fr.2* : increscere *V* aestas *V* seniores *V* **6** inperat *V* constituerunt *V* **7** alii *V* : *ante add.* ⟨alii non moleste ferre⟩ *Madvig* labore flagore flagrantissimo *V* **8** dum *Hoffmann* (*92*) : cum *V* ⟨quidem⟩ *Gron.* : *om. V* : enim uel his *Roellius* : *fort.* ne *delendum* (*cf.* 31.22.7 *adn.*)

9 aperuerat suam –; tunc mutatione consilii subita cum alii
silerent, Nasica unus ex omnibus ausus est monere consu-
lem ne hostem ludificatum priores imperatores fugiendo
10 certamen manibus emitteret: uereri ne nocte abeat, se-
quendus maximo labore ac periculo in intima Macedoniae
sit, aestasque, sicut prioribus ducibus, per calles saltusque
11 Macedonicorum montium uagando circumagatur. se ma-
gnopere suadere dum in campo patenti hostem habeat ad-
12 grediatur, nec oblatam occasionem uincendi amittat. consul
nihil offensus libera admonitione tam clari adulescentis 'et
ego' inquit 'animum istum habui, Nasica, quem tu nunc
13 habes, et quem ego nunc habeo, tu habebis. multis belli
casibus didici quando pugnandum, quando abstinendum
pugna sit. non operae est stanti nunc in acie docere quibus
de causis hodie quiesse melius sit. rationes alias reposcito;
14 nunc auctoritate ueteris imperatoris contentus eris.' conti-
cuit adulescens: haud dubie uidere aliqua impedimenta pu-
gnae consulem, quae sibi non apparerent.
37 Paullus postquam metata castra impedimentaque conlocata
animaduertit, ex postrema acie triarios primos subducit,
2 deinde principes, stantibus in prima acie hastatis si quid
hostis moueret, postremo hastatos, ab dextro primum

9 mutatione *Fr. 1* : mutationem *V* : *fort.* mutationem ... subitam   sirent *V*   ludificatum *Crév.* : quidem ludificatus *V* : quidem ludificatos *Fr. 1* : pridem ludificatum *uel* qui sit ludificatus *Gron.* : ⟨qui⟩ quidem ⟨sit⟩ ludificatus *Perizonius* : quondam ludificatum *Doujat*   emitteret *Gron.* : emittere *V*   **10** ne *V* : ne ⟨si⟩ *Kreyssig*   habeat *V*   maxime *V*   aestasque *Madvig* : aesosque *V* : exercitusque *Fr. 1* : caesusque *Kreyssig* : inlaesusque *Weiss.*   **11** parenti *V*   **12** liber *V*   inquid *V*   **13** multi *V*   est *Gron.* : sit *V* : operaest *Madvig*   tunc in *V*   hodie quiesse *Fr. 1* : qui hodie esse *V* : quiesse hodie *Weiss.*   sit *V* : sit ⟨futurum⟩ *Wesenberg*   contemptus *V*   **14** dubiae *V*   appareret *V*   **37.1** metata contra impedimenta quae colocata *V*   postrema actae *V*   **2** hastati si *V*

3 cornu singulorum paulatim signorum milites subtrahens. ita
pedites, equitibus cum leui armatura ante aciem hosti op-
positis, sine tumultu abducti, nec ante quam prima frons
ualli ac fossa perducta est ex statione equites reuocati sunt.
4 rex quoque, cum sine detractatione paratus pugnare eo die
fuisset, contentus eo quod per hostem moram fuisse pugnae
scirent, et ipse in castra copias reduxit.
5 Castris permunitis, C. Sulpicius Galus, tribunus militum se-
cundae legionis, qui praetor superiore anno fuerat, consulis
permissu ad contionem militibus uocatis, pronuntiauit
6 nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora
secunda usque ad quartam horam noctis lunam defecturam
esse. id quia naturali ordine statis temporibus fiat, et sciri
7 ante et praedici posse. itaque quem ad modum, quia certi
solis lunaeque et ortus et occasus sint, nunc pleno orbe
nunc senescentem exiguo cornu fulgere lunam non mira-
rentur, ita ne obscurari quidem, cum condatur umbra terrae,
8 trahere in prodigium debere. nocte quam pridie nonas Sep-
tembres insecuta est dies edita luna hora cum defecisset,
9 Romanis militibus Gali sapientia prope diuina uideri; Ma-
cedonas ut triste prodigium, occasum regni perniciemque
gentis portendens, mouit, nec aliter uates. clamor ululatus-
que in castris Macedonum fuit, donec luna in suam lucem
emersit.

cornus *V* **4** detractatione *Bekker* : detractione *V* : detrectatione *Fr. 1* eo de fuisset contemptus *V* eo ⟨quod⟩ *Hertz* : e *V*: *om. Fr. 1* **5** Galus *Heraeus* (*JAW 80, 1894, 138*) : Gallus *V; sic etiam* § 8; *u.* 43.2.5 *adn.* permissus *V* uacatis *V* **6** in pro *V* stantis *V* scire *V* **7** certis *V* lunae quae *V* senescentem *Florebellus* : senescente *V* fulgere *Fr. 2* : fugere *V* mirarentur *V* : mirentur *Důsánek* (*217*) **8** pridie ... Septembres *V; cf. Derow, Phoenix 1973, 346 adn. 4* insecuta *V* : insecutus *Wesenberg* luna hora cum *V* : hora luna cum *Fr. 1* : hora cum luna *Kreyssig* **9** permitiemque *V* uates *V* : uates ⟨cecinere⟩ *Weiss.* (*1866*)

10 Postero die – tantus utrique ardor exercitui ad concur-
rendum fuerat ut et regem et consulem suorum quidam
quod sine proelio discessum esset accusarent – regi
11 prompta defensio erat, non eo solum quod hostis prior,
aperte pugnam detractans, in castra copias reduxisset, sed
etiam quod eo loco signa constituisset quo phalanx, quam
inutilem uel mediocris iniquitas loci efficeret, promoueri
12 non posset. consul ad id quod pridie praetermisisse pu-
gnandi occasionem uidebatur, et locum dedisse hosti si
nocte abire uellet, tunc quoque per speciem immolandi te-
rere uidebatur tempus, cum luce prima + signum proposi-
13 tum pugnae ad exeundum + in aciem fuisset. tertia demum
hora, sacrificio rite perpetrato, ad consilium uocauit. atque ibi
quod rei gerendae tempus esset loquendo et intempestiue
consultando uidebatur quibusdam extrahere. ⟨...⟩ sermo-
nes talem consul orationem habuit.

10 tantus *V* : *add.* ⟨enim⟩ *uel* ⟨nam⟩ *Madvig* utrisque *V* ardor exercitui *V* : exercitui ardor *Kreyssig* fuerat *V* : fuit *Duker* : inerat *Koch* ut *V* : cum *Harant, parenthesin post* fuerat *terminans* **11** promptam *V* iniquitas loci *Fr. 1* : iniquitas loci iniquitas *V* : *fort.* loci iniquitas **12** (occasionem) uidebatur *V* : *del. A. Perizonius* hostis nocte *V* + signum ... exeundum + *V* : ad signum propositum pugnae exeundum *Vahlen* (*GPS, 1.584, 616–7*) : signo proposito pugnae exeundum *uel* signum proponendum pugnae atque exeundum *Madvig* **13** adque *V* esset *Fr. 1* : est *V* : *del. Gron.*, quoque *pro* quod *scribens* : ⟨quoque⟩ quod ... esset *Drak.* intempestiuae *V* uidebatur *V* : uisus *Gron.* ⟨...⟩ lac. ind. *Hertz* : ⟨post⟩ *Fr. 1* : ⟨contra huius modi⟩ *Madvig* : ⟨aduersus eos⟩ *id.* (*a*) : ⟨aduersus eorum⟩ *Wesenberg:* ⟨a⟩ sermone Seyffert : extrahere sermones. *Harant* : *del.* sermones (*Novák* (*JPhV 1906, 12*) talem *Roellius* : tamen *V* : hanc *Gron.* : tandem *Drak.* : tum eam *Harant* : tum hanc *Novák* (*l. c.*)

38 'P. Nasica, egregius adulescens, ex omnibus unus quibus
hesterno die pugnari placuit denudauit mihi suum consi-
lium; idem postea, ita ut transisse in sententiam meam ui-
2 deri posset, tacuit. quibusdam aliis absentem carpere impe-
3 ratorem quam praesentem monere melius uisum est. et tibi,
P. Nasica, et quicumque idem quod ⟨tu⟩ occultius sense-
4 runt, non grauabor reddere dilatae pugnae rationem. nam
tantum abest ut me hesternae quietis paeniteat ut seruatum
a me exercitum eo consilio credam. in qua me opinione esse
ne quis sine causa uestrum credat, recognoscat agedum me-
cum, si uidetur, quam multa pro hoste et aduersus nos fue-
5 rint. iam omnium primum, quantum numero nos praestent
neminem uestrum nec ante ignorasse, et hesterno die expli-
6 catam intuentes aciem animaduertisse certum habeo. ex
hac nostra paucitate quarta pars militum praesidio impedi-
mentis relicta erat; nec ignauissimum quemque relinqui ad
7 custodiam sarcinarum scitis. sed fuerimus omnes; paruum
hoc tandem esse credimus, quod ex his castris, in quibus hac
nocte mansimus, exituri in aciem hodierno aut summum
crastino die, si ita uidebitur, dis bene iuuantibus sumus?

38.1 ex omnibus unus *Vasc.* : omnibus ex unus *V* pugnari *V*: *fort.* pugnare (*u.* 39.9) posset *V*: possit *Drak.* **2** alis *V* **2–3** uisum esset et ibi *V* **3** ⟨tu⟩ *om. V* **4** peniteat *V* esse ne quis sine causa *V*: sine causa esse ne quis *Vahlen* (*GPS, 1.584*) : esse ne quis uestrum sine causa *Kreyssig* : esse sine causa ne quis *Hertz* **5** nec ante ... et *V*: ante ... nec *Roobol* ignorasset hesterno *V* explicatam *Gron.* : inplicatam *V* intuentis *V*: intuentem *Roobol* **6** inpedimentis *V* **7** fuerimus *V*: ⟨ad⟩fuerimus *uel* steterimus *Ruperti* omnes *V*: ⟨una⟩ omnes *Duker:* omnes ⟨pares⟩ *uel* omnes ⟨parati ad pugnam numeroque hostibus pares⟩ *Vahlen* (*GPS, 2.316*) paruom *V*: paruom ... sumus *post* sine ... reciperemus (39.5) *in lacuna post* pugnaremus (39.1) *posuit Vahlen* (*GPS, 2.313 sqq.*) hac nocte *Fr.1* : hoc nocte *V*: hanc noctem *Wesenberg* mansiturus *V* uidebatur *V* diis *V*

8 nihilne interest utrum militem, quem neque uiae labor eo
die neque operis fatigauerit, requietum integrum in tento-
rio suo arma capere iubeas, atque in aciem plenum uirium,
9 uigentem et corpore et animo educas, an longo itinere fati-
gatum et onere fessum, madentem sudore, arentibus siti
faucibus, ore atque oculis repletis puluere, torrente meri-
diano sole, hosti obicias recenti ⟨re⟩quieto, qui nulla re ante
10 consumptas uires ad proelium adferat? quis, pro deum fi-
dem, ita comparatus, uel iners atque imbellis, fortissimum
11 uirum ⟨non⟩ uicerit? quid quod hostes per summum otium
instruxerant aciem, praeparauerant animos, stabant com-
positi suis quisque ordinibus, nobis tunc repente trepi-
dandum in acie instruenda erat et incompositis concur-
39 rendum? at hercule aciem quidem inconditam inordinatam-
que habuissemus, ⟨sed⟩ castra munita, prouisam aquatio-
nem, tutum ad eam iter praesidiis impositis, explorata circa
omnia; an nihil nostri habentes praeter nudum campum in

8 labor eo die *Vahlen* (*GPS, 1.614–5*) : labore hodie *V*: labor hodie *Fr. 1* adque *V* aciem *Sig.* : acie *V* **8–9** educans ad longo *V* **9** $\overset{o}{e}$nere *V*: opere *Kreyssig* : *del. aut* et ... fessum *aut* fatigatum ... onere *Novák* fessumadentem *V* arentibus *Florebellus* : ardentibus *V* adque *V* torrente *Perizonius* : torrentem *V* ⟨re⟩quieto *Gron.* : quieto *V*: uegeto *Leutsch* (*Phil. 1855, 144*) consumtas *V* **10** conparatus *V*: conparatis *Vahlen* (*GPS, 2.318 adn. 25*) adque inbellis *V* ⟨non⟩ *hic Fr. 1, ante* fortissimum Weiss. : *om. V*: adferat, qui ... fortissimum uirum uicerit *Harant* **11** hoste *V* praeparauerant *Nipperdey* (*Phil, 1846, 669*) : repa$\overset{u}{a}$rauerant *V* trepidant dum *V* **39.**1 ad *V* ⟨sed⟩ Madvig : *om. V*: ⟨habuissemus⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.619–20; sed u. 2.321*) : ⟨at⟩ *Goldbacher* : acie ... incondita inordinataque habuissemus castra *Hartel* inpositis *V* an *Fr. 1* : anni *V*: ⟨ut⟩inam ⟨habuissemus⟩ *Goldbacher* habentes *V* : *del. Madvig* : habebamus *Luterbacher* (*JPhV 1905, 19*) in quo *V* : inique *Hartel*

quo pugnaremus, ⟨sine ulla sede uagi dimicassemus ut quo
2 uictores nos reciperemus⟩? maiores uestri castra munita
portum ad omnes casus exercitus ducebant esse, unde ad
pugnam exirent, quo iactati tempestate pugnae receptum
3 haberent. ideo cum munimentis ea saepsissent, praesidio
quoque ualido firmabant, quod qui castris exutus erat,
etiamsi pugnando acie uicisset, pro uicto haberetur. castra
4 sunt uictori receptaculum, uicto perfugium. quam multi
exercitus, quibus minus prospera pugnae fortuna fuit, intra
uallum compulsi, tempore suo, interdum momento post,
5 eruptione facta uictorem hostem pepulerunt? patria altera
militaris est haec sedes, uallumque pro moenibus et tento-
6 rium suum cuique militi domus ac penates sunt. his difficul-
tatibus et impedimentis pugnae illud opponitur: quid si ho-
stis hac interposita nocte abisset? quantum rursus sequendo
eo penitus in ultimam Macedoniam exhauriendum laboris
7 erat? ego autem neque mansurum eum neque in aciem co-
pias educturum fuisse certum habeo, si cedere hinc statuis-
set. quanto enim facilius abire fuit cum procul abessemus

⟨sine ... reciperemus⟩ *haec uerba, post* penates sunt (§ 5) *in V locata, hic transtulit Vahlen* (*GPS, 2.313 sqq.*), *etiam* paruom ... sumus (38.7) *post* reciperemus *addens* (*ex iis qui locum traditum seruarunt add.* ⟨quo uicti perfugeremus⟩ *post* quo *uel post* reciperemus *M. Müller* (*1869*), ⟨uicti perfugeremus⟩ *post* reciperemus *Harant,* ⟨uicti quo⟩ *post* quo *H.J.M.* (*u. id., JPhV 1890, 196, ubi translationem probauit*); *pro* ulla *coni.* illa *Hartel*) : ⟨sine ullo consilio cum hoste dimicassemus⟩ *Giarratano* **2** uestri *V* : nostri *Cobet* omnis *V* **3** eas *V* saepsissent *Kreyssig* : saepissent *V* : sepissent *Fr. 1* : sepsissent *Gron.* etiam se *V* **4** fortunae *V* conpulsi *V* **5** patriam alteram *V* militaris est *Wesenberg* : est militari est *V* : est militaris *Fr. 1* tenorium *V* suum *Fr. 1* : suȧmṡ *V* : sua *Roobol* paenates *V* **6** paenitus *V* ultima *V* **7** mansurum cum *V*

quam nunc, cum in ceruicibus sumus, nec fallere nos + nec
8 interdiu aut nocte abeunḋ +. ⟨quid au⟩tem est nobis op-
tatius quam ut quorum castra praealta fluminis ripa tuta,
uallo insuper saepta crebris⟨que⟩ turribus oppugnare adorti
sumus, eos relictis munimentis, agmine effuso abeuntes,
in patentibus campis ab tergo adoriamur? hae dilatae pu-
9 gnae ex hesterno die in hodiernum causae fuerunt. pugnare
enim et ipsi mihi placet; et ideo, quia per Elpeum amnem
saepta ad hostem uia erat, alio saltu, deiectis hostium prae-
sidiis, nouum iter aperui, neque prius quam debellauero
absistam.'
40 Post hanc orationem silentium fuit, partim traductis in sen-
tentiam eius, partim uerentibus nequiquam offendere in eo
2 quod utcumque praetermissum reuocari non posset. ac ne
illo ipso quidem die aut consuli aut regi ⟨pugnare placebat,
regi⟩ quod nec fessos, ut pridie, ex uia neque trepidantes in
acie instruenda et uixdum compositos adgressurus erat,
consuli quod in nouis castris non ligna non pabulum con-
uectum erat, ad quae petenda ex propinquis agris magna

quem nunc *V* sumus nec fallere noc + nec ... abeunḋ + *V* : sumus? nec falleret nos nec interdiu nec nocte abeundo *Fr. 1* : sumus nec fallere nos interdiu aut nocte abeundo ⟨potest⟩ *Madvig* : sumus. nec fallere nos nunc interdiu aut nocte abeundo ⟨possunt⟩ *Vahlen* (*GPS, 2.329*) **8** ⟨quid au-⟩ *om. V* optatus quarum ut *V* crebris⟨que⟩ *Heraeus* : crebris *V* : ⟨ac⟩ crebris *Fr. 1* : ⟨instructa⟩ *uel* ⟨munita⟩ *post* turribus *Novák* (*Z*) : crebris turribus *post* castra *Damsté* abeuntis *V* adoriantur *V* **9** Elpeum *Madvig* : Elpeium *V* : Enipeum *Fr. 1; u.* 8.5 *adn.* nouom *V* absit *V* **40.1** nequiquam *Weiss.* : nequicquam *V* **2** aut consuli aut regi ⟨pugnare placebat, regi⟩ *Kreyssig* : aut consuli aut regi *V* : aut consule aut rege (*et infra* consule) *Fr. 1* : aut consule aut rege ⟨optante pugnatum est, rege⟩ *Sig.* : aut consule aut rege, ⟨rege⟩ *Gron.* ex *V* : *del. Novák* (*Z*) trepidantis *V* ligno *V* adque petenda *V*

3 pars militum e castris exierat. neutro imperatorum uolente,
fortuna, quae plus consiliis humanis pollet, contraxit certa-
4 men. flumen erat haud magnum propius hostium castris, ex
quo et Macedones et Romani aquabantur, praesidiis ex
5 utraque ripa positis ut id facere tuto possent. duae cohortes
a parte Romanorum erant, Marrucina et Paeligna, duae
turmae Samnitium equitum, quibus praeerat M. Sergius Si-
6 lus legatus; et aliud pro castris statiuum erat praesidium sub
C. Cluuio legato, tres cohortes, Firmana Vestina Cremo-
7 nensis, duae turmae equitum, Placentina et Aesernina. cum
otium ad flumen esset neutris lacessentibus, hora circiter
nona iumentum e manibus curantium elapsum in ulterio-
8 rem ripam effugit. quod cum per aquam ferme genibus te-
nus altam tres milites sequerentur, Thraces duo id iumen-
tum ex medio alueo in suam ripam trahentes ⟨...⟩, altero
eorum occiso receptoque iumento ad stationem suorum
9 ⟨se⟩ recipiebant. octingentorum Thracum praesidium in
hostium ripa erat. ex his pauci primo, aegre passi popula-

3 neutro imperatorum *Fr. 1* : ne tot imperatorum *V* : neutro imperatore *Wesenberg*   que ... consilis *V*   **4** fluumen *V*   proprius *V*   castris *V* : castra *Gron.*   equabantur *V*   ex (utraque) *V* : *del. Damsté*   **5** cohortes apertae *V*   Marrucinae *V*   Paeligna *Hertz* : Piligna *V* : Peligna *Fr. 1*   Silus *Sig.* : Sylus *V*   **6** statim uouerat *V*   res *V*   Cremonensi *V*   Aesernina *Latinius* : Essernina *V*   **7** ora *V*   nona *Gron.* : quarta *V; u. Plut. Paull.* 22.1   **8** genibus *Novák* (*JPhV 1903, 11*) : genus *V* : genu *Gryph.*   Thraces *Fr. 1* : ꝭtreces *V*: Thracesque *Latinius*   id iumentum *V* : *del. Gron.*   trahentes, *asterisco in mg. posito, Fr. 1* : tradentes *V* : traherent *Latinius* : trahentes ⟨cum tribus Romanis militibus manum conseruerunt. iamque Romani⟩ *e.g. Sig.* : trahentes ⟨capiebant (*uel* caperent), hos persecuti alii⟩ *M. Müller* (*1869*)   iumento *A. Perizonius* : eo iumento *V*   ⟨se⟩ *om. V*   **9** Tracum *V*

rem in suo conspectu caesum, ad persequendos interfectores fluuium transgressi sunt, dein plures, postremo omnes, et cum praesidio ⟨...

41 ...⟩ proelium ducit. mouebat imperii maiestas, gloria uiri,
ante omnia aetas, quod maior sexaginta annis iuuenum mu-
nia in parte praecipua laboris periculique capessebat. inter-
uallum quod inter caetratos et phalanges erat impleuit legio
2 atque aciem hostium interrupit. a tergo caetrati erant, fron-
tem aduersus clupeatos habebat; chalcaspides appellaban-
tur. secundam legionem L. Albinus consularis ducere ad-
uersus leucaspidem phalangem iussus; ea media acies
3 hostium fuit. in dextrum cornu, unde circa fluuium commis-
sum proelium erat, elephantos inducit et alas sociorum; et
4 hinc primum fuga Macedonum est orta. nam sicut pleraque
noua commenta mortalium in uerbis uim habent, expe-
riendo, cum agi, non quem ad modum agatur edisseri opor-
tet, sine ullo effectu euanescunt, ita tum elephantomachae
5 nomen tantum sine usu fuerunt. elephantorum impetum
subsecuti sunt socii nominis Latini, pepuleruntque laeuum

post praesidio *perierunt folia quartum et quintum quaternionis XXVII* **41.**1 imperi *V* periculi quae *V* caetratos *Drak.* : cetratos *V* phalanges *V* : phalangem *Gron.* : phalangitas *Drak.* inplebit *V* adque acie *V* **2** cetrati erant *Madvig* : cetratis (caet-*Drak.*) erat *V* : cetratis erat ⟨opposita⟩ *Goldbacher* chalcaspides *Gron.* : caclaspides *V* : aglaspides *Fr. 1* cons. *V* **3** cornum *V* elephantos inducit et alas *Kreyssig* : elepantos induci et alias *V* : elephantes inducti et ala *Fr. 1* fugam *V* **4** conmenta *V* experiendo *Turnebus* : expiendo *V* : explendo *Fr. 1* agatur *Sig.* : agantur *V* elephantomachae *H.J.M.* (*JPhV 1889, 44*). : elephantomace *V* : elephanti in acie *Fr. 1* : elephantos ⟨...⟩ Macedonum (*del.* nomen), ⟨sustinere (*uel* elephantor⟨um impetum sustinere) non poterant ... et conmenta⟩ *supplens, Weiss.* (*1866*) : elephantomachae in acie *Harant* : elephantomachoe *Hartel* tantum sine *Fr. 1* : sine tanto *V* : sine ullo *Weiss.* (*1866*) **5** sociis *V* pepulerunt quae leuom *V*

6 cornu. in medio secunda legio immissa dissipauit phalan-
gem. neque ulla euidentior causa uictoriae fuit quam quod
multa passim proelia erant, quae fluctuantem turbarunt
primo, deinde disiecerunt phalangem, cuius confertae et
7 intentis horrentis hastis intolerabiles uires sunt; si carptim
adgrediendo circumagere immobilem longitudine et graui-
tate hastam cogas, confusa strue implicantur; si uero aut ab
latere aut ab tergo aliquid tumultus increpuit, ruinae modo
8 turbantur, sicut tum aduersus cateruatim incurrentes Ro-
manos et interrupta multifariam acie obuiam ire cogeban-
tur; et Romani quacumque data interualla essent insinua-
9 bant ordines suos. qui si uniuersa acie in frontem aduersus
instructam phalangem concurrissent, quod Paelignis princi-
pio pugnae incaute congressis aduersus caetratos euenit,
induissent se hastis nec confertam aciem sustinuissent.
42 Ceterum sicut peditum passim caedes fiebant, nisi qui ab-
iectis armis fugerunt, sic equitatus prope integer pugna ex-
2 cessit. princeps fugae rex ipse erat. iam a Pydna cum sacris
alis equitum Pellam petebat; confestim eos Cotys sequeba-
3 tur Odrysarumque equitatus. ceterae quoque Macedonum
alae integris abibant ordinibus, quia interiecta peditum
acies, cuius caedes uictores tenebat, immemores fecerat se-

6 immissa *Fr. 1* : in massa *V* : missa *Sig.* passum *V* turbarent *V* phalange cum ius *V* horrendis *V* **7** aggrediendo *Fr. 1* : adgrediendos *V* : adgrediendo eos *Harant* inmobilem *V* longitudine me grauidatae *V* hastam *V* : hastas *Gron.* true *V* inplicantur *V* aliqui *V* modo turba turbantur *V* **8** obuiam in re *V* et (interrupta) *V* : *del. Damsté* ordine suo *V* **9** Paelignis *Hertz* : Pelignis *V* incautae *V* caetratos *Drak.* : cetratos *V* hastis in confertam *V* **42.**1 fiebant *V* : fiebat *Harant* **2** fuga *V* aliis *V* eos Cotys *J. Gron.* : Costocus *V* **3** aleae integros habebant *V* cedes *V* tenebat *Gron.* : tenebant *V* inmemores fecerant sequenda *V*

4 quendi equites. diu phalanx a fronte a lateribus a tergo
caesa est. postremo qui ex hostium manibus elapsi erant,
inermes ad mare fugientes, quidam etiam aquam ingressi,
manus ad eos qui in classe erant tendentes suppliciter uitam
5 orabant; et cum scaphas concurrere undique ab nauibus
cernerent, ad excipiendos sese uenire rati, ut caperent po-
tius quam occiderent, longius in aquam, quidam etiam na-
6 tantes, progressi sunt. sed cum hostiliter ⟨ex⟩ scaphis cae-
derentur, retro qui poterant nando repetentes terram in
aliam foediorem pestem incidebant; elephanti enim ab rec-
7 toribus ad litus acti exeuntes obterebant elidebantque. fa-
cile conuenit ab Romanis numquam una acie tantum Mace-
donum interfectum. caesa enim ad uiginti milia hominum
sunt; ad sex ⟨milia⟩, qui Pydnam ex acie perfugerant, uiui in
potestatem peruenerunt, et uagi ex fuga quinque milia ho-
8 minum capta. ex uictoribus ceciderunt non plus centum, et
eorum multo maior pars Paeligni; uolnerati aliquanto plu-
9 res sunt. quod si maturius pugnari coeptum esset, ut satis
diei uictoribus ad persequendum superesset, deletae omnes
copiae forent: nunc imminens nox et fugientes texit et Ro-
manis pigritiem ad sequendum locis ignotis fecit.

4 aqua *V* suppliciter *ed. Ven. 1532* : sup'iciter *V* **5** ad nauibus *V* ratos *V* **6** ⟨ex⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1905, 24*) : *om. V*: ⟨e⟩ *Fr.1* cederentur *V* ab litus *V* exeuntis obterrebant *V* **7** conuenit ab *Weiss.* : conueniebat *V*: conueniebat ⟨a⟩ *Madvig* : *fort.* Romanis *delendum* Macedonum *V*: hostium *Roobol* ad .VI. qui *V* ex (fuga) *Kreyssig* : et *V*: e *Fr.1* **8** Paeligni *Hertz* : Peligni *V* **9** delatae *V* ferent *V* noxae fugientes *V*

43 Perseus ad Pieriam siluam uia militari frequenti agmine
2 equitum et regio comitatu fugit. simul in siluam uentum est,
ubi plures diuersae semitae erant, et nox adpropinquabat,
3 cum perpaucis maxime fidis uia deuertit. equites sine duce
relicti alii alia in ciuitates suas dilapsi sunt; perpauci inde
Pellam celerius quam ipse Perseus, quia recta expedita uia
4 ierant, peruenerunt. rex ad mediam ferme noctem errore et
5 uariis difficultatibus uiae uexatus est; in regia Perseo qui
Pellae praeerant, Euctus ⟨Eulaeus⟩que, ⟨et⟩ regii pueri
praesto erant. contra ea amicorum qui alii alio casu seruati
ex proelio Pellam uenerant, cum saepe arcessiti essent,
6 nemo ad eum uenit. tres erant tantum cum eo fugae comi-
tes, Euander Cretensis, Neo Boeotus, et Archidamus Aeto-
7 lus. cum iis, iam metuens ne qui uenire ad se abnuerent

43–46: *Diod.* 30.21–22, *Front. Str.* 3.16.5, *Plut. Paull.* 22–24.1, *Mor.* 70A, *Iust.* 33.2.5, *Flor.* 1.28.9, *uir. ill.* 58.1, *Suid. s.u.* πρωτόπειρος, *Zon.* 9.23.8

43.1 Perse suus ad *V* uiam *V* **2** in *Fr.1* : inuiam *V* : in eam *Madvig* (*a*) : in illam *Harant* : in mediam *Hartel* : in intumam *Walter* (*1938*) fidos *V* **3** ali *V* inde *Fr.1* : inte *V* : inte⟨r omnes⟩ *uel* inte⟨r eos⟩ *Hartel* expedita *V* : ⟨et⟩ expedita *Gron.* **4** errore *Madvig* : terrore *V* : ⟨e⟩t errore *Weiss.* (*1840, 12*) difficultatibus uidex *V* **4–5** uexatus ... regia est *Fr.1* : uexatus in regiam est a *V* : uexatus in regiam ⟨ingressus⟩ est. ac *Weiss.* : uexatus ⟨est.⟩ in regia maesta *Madvig* : uexatus in regiam intrat. *Hartel* : est uexatus; in regia *Novák* (*JPhV 1883, 342*) **5** Euctus ⟨Eulaeus⟩que ⟨et⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1900, 30*) : coactusque *V* : (praeerat) Euctus *Fr.1* : ⟨Eulaeus⟩ Euctusque ⟨et⟩ *Weiss.* : Euctus ⟨et Eulaeus at⟩que *H.J.M.* (*JPhV 1905, 24*) regii *Weiss.* : regi *V* : regiique *Fr.1* ali *V* **6** res *V* Neo Boeotus *Madvig* (*e*) : Cn̄. Euboetius *V* : Neon Boetius *Fr.1* : Neo Boeotius *Sig.* : ⟨et⟩ Neo Boeotus *Wesenberg* **7** is iametuens *V*

8 maius aliquid mox auderent, quarta uigilia profugit. secuti
eum sunt admodum quingenti Cretenses. petebat Amphi-
polim; sed nocte a Pella exierat, properans ante lucem
Axium amnem traicere, eum finem sequendi propter diffi-
cultatem transitus fore ratus Romanis.
44 Consulem, cum se in castra uictor recepisset, ne sincero
2 gaudio frueretur, cura de minore filio stimulabat. P. Scipio
is erat, Africanus et ipse postea deleta Carthagine appella-
tus, naturalis consulis Paulli filius, adoptione Africani ne-
3 pos. is septimum decimum tunc annum agens, quod ipsum
curam augebat, dum effuse sequitur hostes in partem aliam
turba ablatus erat; et serius cum redisset, tunc demum, re-
cepto sospite filio, uictoriae tantae gaudium consul sensit.
4 Amphipolim cum iam fama pugnae peruenisset, concursus-
que matronarum in templum Dianae quam Tauropolon uo-
cant ad opem exposcendam fieret, Diodorus, qui praeerat
urbi, metuens ne Thraces, quorum duo milia in praesidio
erant, urbem in tumultu diriperent, ab subornato ab se per
fallaciam in tabellarii speciem litteras in foro medio accepit.
5 scriptum in iis erat ad Emathiam classem Romanam adpul-
sam esse agrosque circa uexari; orare praefectos Emathiae
6 ut praesidium aduersus populatores mittat. his lectis hor-
tatur Thracas ut ad tuendam Emathiae oram proficiscantur:
magnam eos caedem praedamque palatis passim per agros
7 Romanis facturos. simul eleuat famam aduersae pugnae:
quae si uera foret, alium super alium recentes ex fuga

8 admodum Ȧ. Cretenses *V* Ampipoli *V* sed *V*: et *Wesenberg* Asium *V* **44.1** fruerent *V* Africanus ... appellatus *hic V, post* nepos *Madvig* delecta Cartagine *V* filius *Duker* : consulius *V* : *om. Fr.1* **3** septumum decumum *V* audebat *V* tunc (demum) *V* : tum *Wesenberg* hospite *V* **4** Ampipolim *V* Lauropolon *V* fleret *V* preerat *V* Traces *V* aut subornato *V* tabellari *V* **6** ortatur Tracas *V* Romani *V* **7** aduersa *V*

uenturos fuisse. per hanc causam Thracibus ablegatis, simul
transgressos eos Strymonem uidit, portas clausit.
45 Tertio die Perseus quam pugnatum erat Amphipolim uenit.
2 inde oratores cum caduceo ad Paullum misit. interim Hip-
pias et Midon et Pantauchus, principes amicorum regis, Be-
roea, quo ex acie confugerant, ipsi ad consulem profecti
Romanis se dedunt. hoc idem et alii deinceps, metu per-
3 culsi, parabant facere. consul, nuntiis uictoriae Q. Fabio
filio et L. Lentulo et Q. Metello cum litteris Romam missis,
4 spolia iacentis hostium exercitus peditibus concessit, equiti-
bus praedam circumiecti agri, dum ne amplius duabus noc-
tibus a castris abessent. ipse propius mare ad Pydnam castra
5 mouit. Beroea primum, deinde Thessalonica et Pella, et
deinceps omnis ferme Macedonia intra biduum dedita.
6 Pydnaei, qui proximi erant, nondum miserant legatos; mul-
titudo incondita plurium simul gentium, turbaque ⟨quae⟩
ex acie fuga in unum compulsa erat, consilium et consen-
sum ciuitatis impediebat; nec clausae modo portae sed
7 etiam inaedificatae erant. missi Midon et Pantauchus sub
muros ad conloquium Solonis, qui praesidio ⟨prae⟩erat; per
eum emittitur militaris turba. oppidum deditum militibus

8 Tracibus *V* eo *V* **45.**1 Ampipolim *V* **2** Midon *V*: Milo *Sig.* : Medon *Kreyssig; sic etiam* § 7 Pantauchus *Gron.*: Panthaucus *V* : Pantaucus *Fr. 1* Beroea *Kreyssig* : Veroeam *V* : Beroeam *Fr. 1* se *V* : *om. Fr. 1* alii ... perculsi *Gron.* (*qui etiam de* ⟨urbes⟩ *uel* ⟨ciuitates⟩ *addendo cogitauit*) : aliae ... perculsae *V*: aliae deinceps ⟨urbes⟩ ... perculsae *Madvig* (*e*) **3** missispolia *V* a *Fr. 1* : al *V* : ab *Kreyssig* **5** Veroea *V* Tessalonica *V* **6** miserant *uix legitur in V* incognita *V* (-nita *uix legitur*) turbaeque ex *V* conpulsa *V* inpediebat *V* inaedificata *V* **7** Pantauchus *Gron.* : Paùntaucus *V* prae⟨erat⟩ *Gron.* : erat *V*: ⟨in (*uel* ibi in) praesidio⟩ erat *Weiss.* Perseum emittitur *V* dedit tum *V*

8 datur diripiendum. Perseus una tantum spe Bisaltarum auxilii temptata, ad quos nequiquam miserat legatos, in con-
9 tionem processit, Philippum secum filium habens, ut et ipsos Amphipolitanos et equitum peditumque qui aut se persecuti aut fuga eodem delati erant adhortando animos con-
10 firmaret. sed aliquotiens dicere incipientem cum lacrimae praepedissent, quia ipse hiscere nequiit Euandro Cretensi editis quae agi cum multitudine uellet, de templo descendit.
11 multitudo sicut ad conspectum regis fletumque tam miserabilem et ipsa ingemuerat lacrimaueratque, ita Euandri orationem aspernabatur; et quidam ausi sunt media ex contione succlamare 'abite hinc ne qui pauci supersumus prop-
12 ter uos pereamus.' horum ferocia uocem Euandri clausit. rex in domum se recepit, pecuniaque et auro argentoque in lembos, qui in Strymone stabant, delatis, et ipse ad flumen
13 descendit. Thraces nauibus se committere non ausi domos dilapsi, et alia militaris generis turba; Cretenses spe pecuniae secuti. et quoniam in diuidendo plus offensionum quam gratiae erat, quinquaginta talenta iis posita sunt in
14 ripa diripienda. ab hac direptione cum per tumultum naues conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine grauatum merserunt. Galepsum eo die, postero Samothra-

8 spe uisa altarum auxili *V* tentata *Gron.* : temptati *V* nequiquam *Weiss.* : nequicquam *V* **9** Apilippopolitanos *V* se persecuti *Madvig* : semper secuti *V* : spem praedae secuti *M. Müller (1871)* : per se eum secuti *Novák (JPhV 1883, 341)* fugae *V* confirmare *V* **10** alii quotiens *V* praepedissent *Fr. 1* : pependissent *V* : impedissent *Novák (ZöG 1892, 205)* hiscere *Madvig* : scire *V* : dicere *Fr. 1* ne quid *V* editisque agi *V* **11** ipse ingenuerat *V* **12** in (domum) *V* : in⟨de⟩ *Gron., fort. recte* : ⟨ex⟩in *Hertz* Strumone *V* **13** Traces *V* delapsi *V* alia … turba *Madvig* : aliae … turbae *V* Cretensis *V* spe *H.J.M. (JPhV 1900, 30)* : spem *V* sicuti *V* is *V* **14** ob hac *V* Galepsum *Sig.* : Calipsum *V* postero moata quamquam quam *V*

15 cam, quam petebant, perueniunt; ad duo milia talentum
peruecta eo dicuntur.
46 Paullus per omnes deditas ciuitates dimissis qui praeessent,
ne qua iniuria in noua pace uictis fieret, retentisque apud se
caduceatoribus regis, P. Nasicam, ignarus fugae regis, Am-
2 phipolim misit cum modica peditum equitumque manu, si-
mul ut Sinticen euastaret et ad omnes conatus regis impedi-
3 mento esset. inter haec Meliboea a Cn. Octauio capitur
diripiturque; ad Aeginium, ad quod oppugnandum Cn.
Anicius legatus missus erat, ⟨...⟩ eruptione ex oppido facta
4 amissi sunt, ignaris Aeginiensibus debellatum esse. consul a
Pydna profectus cum toto exercitu die altero Pellam perue-
nit, et cum castra mille passus inde posuisset, per aliquot
dies ibi statiua habuit, situm urbis undique aspiciens, quam
5 non sine causa delectam esse regiam ⟨anim⟩aduertit. sita est
in tumulo uergente in occidentem hibernum; cingunt palu-
des inexsuperabilis altitudinis aestate et hieme, quas res-
6 tagnantes faciunt ⟨...⟩ Phacus in ipsa palude, qua proxima
urbi est, uelut insula eminet, aggeri operis ingentis impo-
sita, qui et murum sustineat et umore circumfusae paludis

46.1 debitas citates *V*   ne quia *V*   fierent *V*   aput *V*   **2** Sindicen *V*   regis *V*: regi *Gron.*   **3** Moelibea *V; u.* 13.1 *adn.*   dirigitur quae *V*   ⟨...⟩ eruptione *Jal*: eruptione eruptione *V*: ⟨CC⟩ eruptione *Fr.1*   facta missi *V*   Eginiensib. *V*   **4** Pidna *V*   aliquod dies ubi *V*   ⟨anim⟩aduertit *Wesenberg*: aduertit *V, fort. recte* (*cf. Cic. fam.* 1.1.3)   **5** sita et *V*   cincunt *V*   inexsuperabilis altitudinis *Fr.1* : inexsuperabiles altitudinis *V*: ⟨quia⟩ inexsuperabiles altitudines *Harant*   quas *V*: ⟨a⟩quas *Harant*   ⟨...⟩ *sic lac. indicaui*: ⟨amnes. arx⟩ *Madvig*: ⟨Axi aquae.⟩ *M. Müller* (*1871*)   **6** Phacus *Madvig* : Paḋcus *V* : lacus *Fr.1*   proxime *V*   uelet *V*   ⟨arx⟩ *ante* uelut *add. Florebellus, ante* aggeri *Gron.*   a¯geri *V*

7 nihil laedatur. muro urbis coniuncta procul uidetur; diuisa
est intermurali amni et eadem ponte iuncta, ut nec oppugnante externo aditum ab ulla parte habeat, nec si quem ibi
rex includat, ullum nisi per facillimae custodiae pontem
8 effugium. et gaza regia in eo loco erat; sed tum nihil praeter
trecenta talenta, quae missa Gentio regi, deinde retenta
9 fuerant, inuentum est. per quos dies ad Pellam statiua fuerunt, legationes frequentes, quae ad gratulandum conuenerant,
10 maxime ex Thessalia, auditae sunt. nuntio deinde accepto Persea Samothracam traiecisse, profectus a Pella
11 consul quartis castris Amphipolim peruenit. effusa omnis
obuia turba cuiuis indicio erat non bono ac iusto rege
+ obra + ⟨...

46.11: *de rebus in lacuna narratis u.* 45.4.2

7 aditu ad *V* custodie *V* **8** caza **9** quod dies a Pellam *V* Tessalia audita *V* **10** Samotracam *V* profectus ap Pellam *V* Ampipolim *V* **11** obuia *V*: obuiam *Fr. 2, fort. recte* cuiuis *Fr. 1* : cuius *V*: *del. susp. Novák* + obra + *V*: *post periit folium tertium quaternionis XXVIII; u. p. VIII*

TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XLV

1 Victoriae nuntii, Q. Fabius et L. Lentulus et Q. Metellus,
quanta potuit adhiberi festinatio celeriter Romam cum ue-
nissent, praeceptam tamen eius rei laetitiam inuenerunt.
2 quarto post die quam cum rege est pugnatum, cum in circo
ludi fierent, murmur repente populi tota spectacula perua-
3 sit pugnatum in Macedonia et deuictum regem esse; dein
fremitus increuit; postremo clamor plausus uelut certo nun-
4 tio uictoriae allato est exortus. mirari magistratus et quae-
rere auctores repentinae laetitiae; qui postquam nullus
erat, euanuit quidem tamquam certae rei gaudium, omen
5 tamen laetum insidebat animis. quod postquam ueris nun-
tiis Fabi Lentulique et Metelli aduentu firmatum est, cum

1–3.2: *Cic. N.D.* 2.6, *Val. Max. 1.8.1*, *Plin. N.H.* 7.86, *Plut. Paull.* 24.4–6, *Flor.* 1.28.14–15, *Min. Fel.* 7.3, *Lact. Inst.* 2.7.10

1.1 adhiberique *V* praeceptam *Ruperti* : praeceptum *V* : praecerptam *Fr. 1* **2** Macedoniam *V* **3** increuit *V* : increbuit *Fr. 1* : increbruit *Hearne* plausus *V* : plausus⟨que⟩ *Fr. 1* : plausus⟨que immodicus⟩ *Heraeus* **4** q. rere *V* quidem *Fr. 1* : equidem *V* : id quidem *Harant* certae *V* : ⟨in⟩certae *Sig.* **5** Lemtulique *V* aduentum *V*

6 uictoria ipsa tum augurio animorum suorum laetabantur. et
+ aliter editus + circensis turbae non minus similis ueri
laetitia. ante diem quintum decimum kalendas Octobres,
ludorum Romanorum secundo die, C. Licinio consuli ad
quadrigas mittendas escendenti tabellarius, qui se ex Mace-
7 donia uenire diceret, laureatas litteras ⟨...⟩ dicitur. quadri-
gis missis consul currum conscendit, et cum per circum
reueheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo
8 ostendit. quibus conspectis repente immemor spectaculi
populus in medium decurrit. eo senatum consul uocauit,
recitatisque tabellis ex auctoritate patrum pro foris publicis
denuntiauit populo L. Aemilium collegam signis conlatis
9 cum rege Perseo pugnasse; Macedonum exercitum caesum
fusumque; regem cum paucis fugisse; ciuitates omnes Ma-
10 cedoniae in dicionem populi Romani uenisse. his auditis
clamor cum ingenti plausu ortus; ludis relictis domos magna
pars hominum ad coniuges liberos laetum nuntium porta-
11 bant. tertius decimus dies erat ab eo quo in Macedonia
pugnatum est.

2 Postero die senatus in curia habitus, supplicationesque de-
cretae, et senatus consultum factum est ut consul quos

6 + aliter editus + *V* : aliter traditur *Fr. 1* : aliter editur *Kreyssig* : alia traditur *Madvig* : altera traditur *Vahlen* (*GPS, 1.585*) : laetabantur et alite; redditur *Hartel* cum tensis turmae *V* XV *P. Manutius* : İX *V* : X *Fr. 1* kalendas Octobres *Gron.* : k. Octobrium *V* : calend. Octob. *Fr. 1* escendenti *Turnebus* : extendenti *V* : exscendenti *Fr. 1* : ascendenti *Heinsius* ⟨...⟩ *sic Weiss.* : ⟨reddidisse⟩ *Sig.* : reddidit *pro* dicitur *Gron.* : ⟨tradidisse⟩ *Hertz* : ⟨dedisse⟩ *Zingerle* : *lac. ante* laureatas *Drak.* **7** populos ostendit *V* **8** inmemor *V* uocabitur *V* ita bellis *V* **10** plausus *V* domos *Gruter* : domus *V* : domum *H.J.M.* (*JPhV 1908, 85*) liberos *V* : liberos⟨que⟩ *Fr. 1* : ⟨et⟩ liberos *Hertz* **2.**1 supplicationes quae *V* senatu c̄. *V* consules *V*

praeter milites sociosque nauales coniuratos haberet dimit-
2 teret; de militibus sociisque naualibus dimittendis referre-
tur cum legati ab L. Aemilio consule, a quibus praemissus
3 tabellarius esset, ⟨...⟩. ante diem sextum kalendas Octobres
hora fere secunda legati urbem ingressi sunt; ingentem se-
cum occurrentium quacumque ibant prosequentiumque
4 trahentes turbam, in forum + at urbi + perrexerunt. sena-
tus forte in curia erat; eo legatos consul introduxit. ibi tan-
tum temporis retenti dum exponerent quantae regiae ⟨co-
piae⟩ peditum equitumque fuissent, quot milia ex his caesa
5 quot capta forent, quam paucorum militum iactura tanta
hostium strages facta, + quam pauci + rex fugisset; existi-
mari Samothracam petiturum; paratam classem ad perse-
6 quendum esse neque terra neque mari elabi posse. eadem
haec paulo post in contionem traducti exposuerunt; re-
nouataque laetitia cum consul edixisset ut omnes aedes
sacrae aperirentur, pro se quisque ex contione ad gratias

praeter *V*: *corruptum esse susp. Weiss.*   coniuratus *V*   demitteret *V*   **2** socisque ... dimittentis *V*   consules *V*   ⟨...⟩ *sic Drak.* : ⟨uenissent⟩ *Sig.* : adessent (*uel* ⟨uen⟩issent *pro* esset) *Gron.*   **3** a.d. *Sig.* : ad *V*   sunt *V*: *del. Gron.* : sunt ⟨et⟩ *Drak.* : sunt ingentem⟨que⟩ *Weiss.*   trahentem *V*   + at urbi + *V*: ad tribu⟨nal⟩ *Fr. 1* : ad curiam *Weiss.* : ad ⟨praetorem⟩ urbanum *uel* ad ⟨tribunal praetoris⟩ urb. *Madvig*: *del. Hiller*   **4** quartae *V*   ⟨copiae⟩ *hic Fr. 1, post* equitumque *Novák* (*JPhV 1903, 14*) : *om. V*: *fort. ante* regiae   quod millia *V*   his *V*: iis *Wesenberg, fort. recte*   quid capta forentur *V*   **5** + quam pauci + *V*: quam ⟨cum⟩ paucis *Fr. 1* : ⟨cum⟩ quam paucis *Kreyssig* : *aduerbium latere susp. Weiss.* : quam pauide *Madvig* : quo *Zingerle* : quam praeceps *Heraeus* : quam paucis ⟨sequentibus⟩ *Goldbacher* : quam raptim *Giarratano*   Samothracam *Wesenberg* : Samotraciam *V* : Samothraciam *Fr. 1*   **6** traducti *V* : producti *Duker*   consules *V*   sede sacrae *V*

7 agendas ire dis, ingentique turba non uirorum modo sed
etiam feminarum conpler⟨i to⟩ta urbe deorum immorta-
8 lium templa. senatus reuocatus in curiam supplicationes ob
rem egregie gestam ab L. Aemilio consule in quinque dies
circa omnia puluinaria decreuit, hostiisque maioribus sacri-
9 ficari iussit. naues quae in Tiberi paratae instructaeque sta-
bant, ut si res + posset resistere +, in Macedoniam mitte-
10 rentur, subduci et in naualibus conlocari, socios nauales
dato annuo stipendio dimitti, et cum iis omnes qui in consu-
11 lis uerba iurauerant; et quod militum Corcyrae, Brundisi,
ad mare superum, aut in agro Larinati esset – omnibus his
locis dispositus exercitus fuerat, cum quo, si res posceret, C.
Licinius collegae ferret opem –, hos omnes milites dimitti
12 placuit. supplicatio pro contione populo indicta est ex ante
diem quintum idus Octobres cum eo die in quinque dies.

3 Ex Illyrico duo legati, C. Licinius Nerua et P. Decius, nun-
tiarunt exercitum Illyriorum caesum, Gentium regem cap-
2 tum, in dicione populi Romani et Illyricum esse. ob eas res

ire *V*: iere *Gron.* **7** conpler⟨i to⟩ta *Neubauer* (*JPhV 1878, 89*) : conperta *V*: conferta ⟨tota⟩ *Fr.1* : conferta ⟨per⟩ urbem *Hartel* (*1866*) templa *V*: *post add.* ⟨adierunt⟩ *Sig.* **8** egregio *V* omni *V* hostisque *V*: *numerum excidisse putauit Weiss.* (*1866*) iussitur *V* **9** nauesque in *V* instabant *V* + posset resistere + *V*: rex posset resistere *Fr.1* : posceret sine mora *Koch*: poscere uideretur *Madvig*: posceret *Vahlen* (*GPS, 1.585*) : posceret propere *Goldbacher* in nauibus *V* **10** naualis *V* datos *V* iis *Wesenberg* : his *V* **11** Brundisia *V* his *V*: iis *Wesenberg* poposceret *V* **12** populo *Gron.* : populi *V* ante diem *Sig.* : ante ad *V* **3.1** gaesum *V* et Illyricum *V* : *del.* et *Madvig* (*e*) : et *post* captum *Duker*

gestas ductu auspicioque L. Anici praetoris senatus in triduum supplicationes decreuit. + ur Latinae dictae + a consule sunt in ante ⟨diem⟩ quartum et tertium et pridie idus Nouembres.
3 Tradidere quidam legatos Rhodios nondum ⟨di⟩missos post
uictoriam nuntiatam uelut ad ludibrium stolidae superbiae
4 in senatum uocatos esse; ibi Agepolim principem eorum ita
locutum: missos esse legatos ab Rhodiis ad pacem inter
5 Romanos et Persea faciendam, quod id bellum graue atque
incommodum Graeciae omni, sumptuosum ac damnosum
6 ipsis Romanis esset. fortunam populi Romani bene fecisse,
quando finito aliter bello gratulandi sibi de uictoria egregia
Romanis opportunitatem dedisset. haec ab Rhodio dicta.
responsum ab senatu esse: Rhodios nec utilitatium Grae-
ciae cura neque impensarum populi Romani, sed pro Per-
7 seo legationem eam misisse. nam si ea fuisset cura quae
simularetur, tum mittendos legatos fuisse cum Perseus, in
Thessaliam exercitu inducto, per biennium Graecas urbes

3.3–8: *Pol.* 29.19, *Diod.* 30.24; *cf.* 44.14.8–15.8

2 triduum *Fr. 1* : triduo *V*: triduom *Vahlen* (*GPS, 1.586*) suplicationes *V* + ur Latinae dictae + *u.p. 376* d. *Sig.* : *om. V* : dies *Gron.* .IIII. et .IIII. *V* pr̄. id. nob̄. *V* **3** ⟨di⟩missos *Drak.* : missos *V* : ⟨ad⟩missos *Gron.* **4** ex Persea *V* **5** adque *V* gratiae omnis *V* **6** populi Romani *Madvig* : b̄per *V* : perbene *Fr. 1* fecisse quando *Fr. 1* : (bene)ficiis sequendo *V* : fecisse quod *Wesenberg, fort. recte* : fecisse quod ante *Novák* (*JPhV 1884, 105*) aliter bello sequendo aliter gratulandi *V* egraegiae Romanos *V* Rhodio *Fr. 1* : Romano *V* : legato *Heraeus* cura *hic Madvig, post* neque *V, post* Romani *Crév.*; cura *transponendum esse uidit Duker* : Graeciae ⟨gratia⟩ neque cura *Hertz* : *sic, sed* ⟨causa⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1901, 11*) inpensarum *V* ea *V*
7 Tessaliam *V*

8 alias obsideret, alias denuntiatione armorum terreret; tum
nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam. postquam su-
peratos saltus transgressosque in Macedoniam Romanos
audissent, et inclusum teneri Persea, tunc Rhodios legatio-
nem misisse, non ad ullam aliam rem quam ad Persea ex
imminenti periculo eripiendum. cum hoc responso legatos
dimissos.
4 Per eosdem dies et M. Marcellus, ex prouincia Hispania
decedens Marcolica nobili urbe capta, decem pondo auri et
argenti ad summam sestertii deciens ⟨in⟩ aerarium rettulit.
2 Paullus Aemilius consul cum castra, ut supra dictum est, ad
Siras terrae Odomanticae haberet, litterae ab rege Perseo
per ignobiles tres legatos ⟨...⟩ cerneret, et ipse inlacrimasse
3 dicitur sorti humanae, quod qui paulo ante non contentus
regno Macedoniae Dardanos Illyrios oppugnasset, Bastar-
narum ⟨ac⟩ciuisset auxilia, is tum amisso exercitu, extorris
regno, in paruam insulam compulsus, supplex fani religione

4–9: *Pol.* 29.20, *fr.* 74 (?=7.4), *Diod.* 29.25, 30.23, *Vell.* 1.9.4, *Val. Max.* 5.1.8, *Plut. Paull.* 26–27, *Dio fr.* 66.3–4, *Iust.* 33.2.5, *Flor.* 1.28.10–11, *Oros.* 4.20.39, *Zon.* 9.23.8–11

8 Rodiis *V* audissent *Vahlen* (*GPS, 1.610*) : audirent *V* : audierint *Gron.* Rhodios u. legionem *V* ultam *V* Persea *Fr.1* : Perseam *V* : Perseum *H.J.M.* (*JPhV 1882, 296*) inminenti *V* **4.1** et (M.) *V* : *fort. delendum* sestertii *Gron.* : sestertium *V* ⟨in⟩ *om. V* **2** Odomanticae *Sig.* : Odomantidich(ic- *Fr.*1)ae *V* litterae ... ⟨...⟩ cerneret *u. pp. 376–7* sorti *Vasc.* : sortis *V* : ⟨ludibrio⟩ *uel* ⟨mutationi⟩ *excidisse coni. Heraeus* **3** Bastarnarum *V* : ⟨et⟩ Bastarnarum *Madvig* (*e*) ⟨ac⟩ciuisset *Wesenberg* : ciuisse *V* : ciuisset *Fr.1* : ⟨ex⟩ciuisset *Gron.* : ⟨as⟩ciuisset *Vahlen* (*l.c.*), *fort. recte* cum *V* conpulsus *V* supplex *Iunt.* : suplex *V*

4 non uiribus suis tutus esset. sed postquam + rege Persea
consuli Paullo salutem + legit, miserationem omnem stulti-
5 tia ignorantis fortunam suam exemit. itaque quamquam in
reliqua parte litterarum minime regiae preces erant, tamen
6 sine responso ac sine litteris ea legatio dimissa est. sensit
Perseus cuius nominis obliuiscendum uicto esset; itaque al-
terae litterae cum priuati nominis titulo missae et petiere et
impetrauere ut aliqui ad eum mitterentur cum quibus loqui
7 de statu et condicione suae fortunae posset. missi su⟨nt⟩
tres legati, P. Lentulus, A. Postumius Albinus, A. Anto-
nius. nihil ea legatione perfectum est, Perseo regium nomen
omni ui amplectente, Paullo ut se suaque omnia in fidem et
clementiam populi Romani permitteret tendente.
5 ⟨...⟩ dum aguntur, classis Cn. Octaui Samothracam est ad-
pulsa. is quoque, praesenti admoto terrore, modo minis
modo spe perlicere ut se traderet ⟨cum⟩ conaretur, adiuuit
2 in hoc eum res seu casu contracta seu consilio. L. Atilius,
inlustris adulescens, cum in contione esse populum Samo-
thracum animum aduertisset, a magistratibus petit ut sibi

4 + rege Persea ... salutem + *V* : *sic, sed* regem *Fr. 1* : regem ... ⟨dicere⟩ salutem (*uel* salutem ⟨dicere⟩) *Stephanus* : ⟨a⟩ rege Perse ... salutem *Madvig* : *sic, sed* Perseo *H.J.M.* : regem Persea ... salutem ⟨dare⟩ *Nisbet* Pauli *V* legitur *V* **5** minimiaegregiae praecesserant *V* **6** uictor *V* priuatis *V* **7** su.. *V* perfectum *V* : profectum *Heraeus* amplectenti *V* et clementiam et populi *V* permittere *V* **5.1** ⟨...⟩ *lac.* indicaui : dum ⟨haec⟩ *Fr. 1* : ⟨ea⟩ dum *Hertz* : ⟨quae⟩ dum *Heraeus* Octauii Samothracam *Fr. 1* : Octauiusamotracam *V* : ⟨cum⟩ Cn. Octauio Samothracam *Heraeus* quo quae praesentia *V* perliceret se tradere *V* ⟨cum⟩ *Fr. 1* : *om. V* : *fort. alibi ponendum* *in* res -es *ex apicibus in folio priore leguntur* suo consilio *V* **2** Autilius *ex apicibus legitur* esset *V* Samotracum *V* aduersos sed a *V* petit *V* : petiit *Fr. 1, fort. recte*

3 paucis adloquendi populi potestatem facerent. permisso, 'utrum nos, hospites Samothraces, uere accepimus an falso sacram hanc insulam et augusti totam atque inuiolati soli
4 esse?' cum creditae sanctitati adsentirentur om⟨nes⟩, 'cur igitur' inquit 'polluit eam homicida, sanguine regis Eumenis uiolauit, et cum omnis praefatio ⟨sacro⟩rum eos quibus non sint purae manus sacris arceat, uos penetralia uestra conta-
5 minari cruento latronis corpore sinetis?' nobilis fama erat apud omnes Graeciae ciuitates Eumenis regis per Euan-
6 drum Delphis prope perpetrata caedes. itaque praeterquam quod in potestate Romanorum sese insulamque totam et templum cernebant esse, ne immerito quidem ea sibi exprobrari rati, Theondan, qui summus magistratus apud eos erat – regem ipsi appellant –, ad Persea mittunt, qui nuntia-
7 ret argui caedis Euandrum Cretensem; esse autem iudicia apud sese, more maiorum comparata, de iis qui incestas
8 manus intulisse intra terminos sacratos templi dicantur; si confideret Euander innoxium se rei capitalis argui, ueniret ad causam dicendam; si committere se iudicio non auderet,
9 liberaret religione templum ac sibimet ipse consuleret. Perseus seuocato Euandro iudicium subeundi nullo pacto ⟨aucto⟩r esse: nec causa nec gratia parem fore. suberat et ille metus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris protra-
10 heret. reliqui quid esse nisi ut fortiter moriatur? nihil palam

3 nos *V* : nos ⟨'inquit'⟩ *Wesenberg* Saȧmotraces *V* adque in inuiolati *V* **4** eum creditae *V* om... *V* inquid *V* polluit ... uiolauit *u.p. 377* praefatiorum eos *V* contraminari *V* sinetis *V* : *fort.* sinitis **5** aput *V* Eandrum Delpis *V* perpetratas *V* **6** inmerito *V* irati *V* aput *V* mittuntur *V* **7** aput *V* conparata *V* ingestas *V* **8** confiderent *V* obnoxium *V* **9** seuocato *Drak.* : euocato *V* ⟨auto⟩r *Fr. 1* : res *V* : *fort. plura interciderunt* reliquid *V* esse *Sig.* : esset *V*

abnuere Euander; sed cum ueneno se malle mori quam
ferro dixisset, occulte fugam parabat. quod cum renuntia-
tum regi esset, metuens ne tamquam a se subtracto poenae
reo iram Samothracum in se conuerteret, interfici Euan-
11 drum iussit. qua perpetrata temere caede, subit extemplo
animum in se nimirum receptam labem quae Euandri fuis-
set; ab illo Delphis uolneratum Eumenen, ab se Samothra-
cae Euandrum occisum; ita duo sanctissima in terris templa
12 se uno auctore sanguine humano uiolata. huius rei crimen
corrupto pecunia Theonda auertit, ut renuntiaret populo
Euandrum sibi ipsum mortem conscisse.

6 Ceterum tanto facinore in unicum relictum amicum ad-
misso, per tot casus expertum, proditumque quia non pro-
2 diderat, omnium ab se abalienauit animos. pro se quisque
transire ad Romanos, fugaeque consilium capere solum
prope relictum coegerunt; Oroandem + que + Cretensem,
cui nota Thraciae ora ⟨erat⟩ quia mercaturas in ea regione
fecerat, appellat ut se sublatum ⟨in⟩ lembum ad Cotym
3 deueheret. Demetrium est portus in promunturio quodam
Samothracae; ibi lembus stabat. sub occasum solis deferun-
tur quae ad usum necessaria erant; defertur et pecunia
4 quanta clam deferri poterat. rex ipse nocte media cum tri-

10 quam mori *V* Samotracum *V* conuerteret *Fr. 1* : conuerteretur *V* : *fort.* ira ... conuerteretur interficietur *V* **11** caedes *V* subit *V* : subiit *Fr. 1* labemque *V* Euâmenae *V* Samotrace *V* duos *V* uiolatas *V* **12** Theodon *V* auertit *Madvig* : auertitur *V* **6.1** tantum *V* admisso *Madvig* : amisso *V* : ab ipso *Fr. 1* : commisso *Weiss.* expertam *V* abalienauis *V* **2** Oreandem *V* + que + *V* : *del. Gron.* : ⟨ita⟩que *Madvig* : ⟨deni⟩que *Harant* notat *V* Treciae *V* ⟨erat⟩ *non legi potest in V* qua *V* ⟨in⟩ lembum *Fr. 1* : lembum *V* : lembo *Heraeus* Cotim *V* **3** Samotrace in lembus *V* poterant *V*

bus consciis fugae ⟨per⟩ posticum aedium in propinquum
cubiculo hortum, atque inde, maceriam aegre transgressus,
5 ad mare peruenit. Oroandes tantum ⟨moratus⟩ dum pecu-
nia deferretur, primis tenebris soluerat nauem ac per altum
6 Cretam petebat. postquam in portu nauis non inuenta est,
uagatus Perseus aliquamdiu in litore, postremo timens lu-
cem iam adpropinquantem, in hospitium redire non ausus,
7 in latere templi prope angulum obscurum delituit. pueri
regii apud Macedonas uocabantur principum liberi ad
ministerium electi regis; ea cohors persecuta regem fugien-
tem ne tum quidem abscedebat, donec iussu Cn. Octaui
8 pronuntiatum est per praeconem regios pueros Macedonas-
que alios qui Samothracae essent, si transirent ad Roma-
nos, incolumitatem libertatemque et sua omnia seruaturos,
⟨quae⟩ aut secum haberent aut in Macedonia reliquissent.
9 ad hanc uocem transitio omnium facta est, nominaque da-
bant ad C. Postumium tribunum militum. liberos quoque
paruos regios Ion Thessalonicensis Octauio tradidit, nec
quisquam praeter Philippum, maximum natu e filiis, cum
10 rege relictus. tum sese filiumque Octauio tradidit, fortunam
deosque quorum ⟨in⟩ templo erat nulla ope supplicem

4 fugae porticum *V* propincum *V* ortum adque *V* materiam *V* peruenitur *V* **5** tantum ⟨moratus⟩ *Kreyssig* : tantum *V* : iam tum *Fr. 1* : *sic, sed* dum ... defertur *uel* quum ... deferretur *Drak.* : tantum dum ... deferretur ⟨...⟩ *Bekker* deferetur *V* **7** aput *V* principium *V* regis a cohors *V* ascendebat *V* **8** Samotraces *V* ⟨quae⟩ aut secum *Fr. 1* : haud aecum *V* : aut ⟨quae⟩ secum *Hertz* habere *V* Macedoniam *V* **9** regressione Tessalonicensis *V* tradidi ne *V* natum *V* e *Fr. 1* : et *V* : ex *Kreyssig* relictus *V* : relictus est *Madvig* (*a*) **10** tuum *V* ⟨in⟩ templo erat *Drak.* : templo erant *V* : ⟨in⟩ templo erant *Vasc.* : templum erat *Gron.* nulla ope *Fr. 1* : nullo templo nulla ope *V* : nulla tutela, nulla ope *Gitlbauer* (*126*) iuantis *V*

11 iuuantes accusans. in praetoriam nauem imponi iussus,
eodem et pecunia quae superfuit delata est, extemploque
12 classis Amphipolim repetit. inde Octauius regem in castra
ad consulem misit, praemissis litteris ut in potestate eum
esse et adduci sciret.

7 Secundam eam Paullus, sicut erat, uictoriam ratus, uictimas
cecidit eo nuntio, et consilio aduocato ⟨litteras⟩ praetoris
cum recitasset, Q. Aelium Tuberonem obuiam re⟨gi⟩ misit,
2 ceteros manere in praetorio frequentes iussit. non alias ad
ullum spectaculum tanta multitudo occurrit. patrum aetate
Syphax rex captus in castra Romana adductus erat; praeter-
quam quod nec sua nec gentis fama comparandus, + tunc
quod + accessio Punici belli fuerat, sicut Gentius Macedo-
3 nici: Perseus caput belli erat, nec ipsius tantum patris aui-
que, quos sanguine et genere contingebat, fama conspec-
tum eum efficiebat, sed effulgebant Philippus ac magnus
Alexander, qui summum imperium in orbe terrarum Mace-
4 donum fecerant. pullo + amictus illo + Perseus ingressus
est castra, nullo suorum alio comite qui socius calamitatis
miserabiliorem eum faceret. progredi prae turba occurren-
tium ad spectaculum non poterat, donec a consule lictores

11 inponi *V* extemplo quae *V* Ampipolim *V* repetit *Fr.1* : repetitur *V*: repetiit *Wesenberg* **12** sciretur *V* **7**.1 caecidit *V* et ad consilio *V* ⟨litteras⟩ *om. V* obuiam remisit *V* freque¯tisius iussit *V* **2** tanta *Fr.1* : tantu *V*: tantum *Madvig* occurrit *Fr.1* : occpurritur *V*: concurrit *Madvig* (*a*) Sypax *V* conparandus *V* + tunc quod + *V*: tunc quoque *Fr.1* : tunc *Kreyssig* : tantum *Koch* (*1867*) : etiam quod *Harant* : *del. Novák* (*JPhV 1904, 13*) : tamquam *Brakman* **3** auique *V* : *post add.* ⟨et⟩ *Perizonius,* ⟨et ceterorum regum⟩ *Crév.,* ⟨regum deinque⟩ *Heusinger,* ⟨ceterorumque⟩ *Madvig* (*e*) : aui quosque *Kraffert* (*JPhV 1882, 308*) et *Hartel* (*17*) : at *V* : ac *Fr.1* : atque *Fügner* (*167*) efficiebatur *V* summus *V* **4** pullo + amictus illo +, nullo ... comite *u.p. 377*

5 missi sunt qui summoto iter ad praetorium facerent. con-
surrexit consul, et iussis sedere aliis progressusque paulum
introeunti regi dextram porrexit, summittentemque se ad
pedes sustulit, nec attingere genua passus introductum in
tabernaculum aduersus aduocatos in consilium considere
iussit.
8 Prima percontatio fuit qua subactus iniuria contra populum
Romanum bellum tam infesto animo suscepisset, quo se
2 regnumque suum ad ultimum discrimen adduceret. cum re-
sponsum exspectantibus cunctis terram intuens diu tacitus
3 fleret, rursus consul 'si iuuenis regnum accepisses, minus
equidem mirarer ignorasse te quam grauis aut amicus aut
4 inimicus esset populus Romanus; nunc uero, cum et bello
patris tui quod nobiscum gessit interfuisses, et pacis postea,
quam cum summa fide aduersus eum coluimus, meminisses,
⟨...⟩ consilium quorum et uim ⟨in⟩ bello et fidem in pace
expertus esses, cum iis tibi bellum esse quam pacem malle?'
5 nec interrogatus nec accusatus cum responderet, 'utcumque
tamen haec, siue errore humano seu casu seu necessitate
inciderunt, bonum animum habe. multorum regum popu-
lorum casibus cognita populi Romani clementia non modo

missi sunt *Madvig* : misissent *V* : consul ... misisset *Fr.1* : consul ... misit *Gron.* : missi essent *Kreyssig*   summoto *V* : summouendo *Fr.1*   **5** et *V* : *del. Luterbacher* (*JPhV 1905, 19*)   iustis *V*   porregit *V*   summittentem quae *V*   sustulit negat ingenua *V*   iussit *Fr.1* : aduersus sit *V* : ad (*uel* iuxta) se iussit *Köhler* (*75*) : apud se iussit *Harant*   **8.**1 suscepisse *V*   adduceretur *V*   **2** expectantibus *V*   rursus *Wesenberg* : iussu *V* : rursum *Fr.1* : ⟨tum⟩ rursus *Heraeus*   **3** mirarent *V*   esse *V*   **4** uepro *V*   meminisset *V*   ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨quod⟩ *Fr.1* : ⟨quod fuit⟩ *Madvig* : ⟨quod erat⟩ *H.J.M.*   ⟨in⟩ *Drak.* : *om. V*   is tibi *V*   **5** causatus *V*   utcunque *Fr.1* : et cumque *V* : ⟨tum ille⟩ utcumque *Wesenberg*   incenderunt *V*   populorum *V* : ⟨et⟩ populorum *Kreyssig* : populorum⟨que⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1908, 83*)   specio tibi *V*

6 spem tibi, sed prope certam fiduciam salutis praebet.' haec
Graeco sermone Perseo; Latine deinde suis 'exemplum in-
signe cernitis' inquit 'mutationis rerum humanarum. uobis
hoc praecipue dico, iuuenes. ideo in secundis rebus nihil in
quemquam superbe ac uiolenter consulere decet, nec prae-
senti credere fortunae, cum quid uesper ferat incertum sit.
7 is demum uir erit cuius animum neque prospera flatu suo
8 efferent nec aduersa infringent.' consilio dimisso tuendi
cura regis Q. Aelio mandatur. eo die et inuitatus ad consu-
lem Perseus, et alius omnis ei honos habitus est qui haberi
in tali fortuna poterat. exercitus deinde in hiberna dimissus
9 est. maximam partem copiarum Amphipolis, reliquas pro-
pinquae urbes acceperunt.
2 Hic finis belli, cum quadriennium continuum bellatum es-
set, inter Romanos ac Persėa fuit, idemque finis incluti per
3 Europae plerumque atque Asiam omnem regni. uicensi-
mum ab Carano, qui primus regnauit, Persea numerabant;
Perseus Q. Fuluio ⟨L.⟩ Manlio consulibus regnum accepit, a
senatu rex est appellatus M. Iunio A. Manlio consulibus;

8.6–7: *Pol.* 29.20 **9**.2–7: *Pol.* 29.21, *Diod.* 31.10, *Iust.* 33.2.6, *Porph. FGH* 260 F3 (18) **9**.3: *u. ad* 41.24.6

praebetur *V* **6** sermone seu casu Persex Latinae *V* inquid *V* iuuenes si deos in *V* superne *V* uespes *V* **7** prospera ... efferent nec aduersa infringent *Madvig* (*e*) : prospere ... effleret nec aduersae infringent *V* : prospera ... efferet nec aduersa infringet *Fr.1* : prosperae ⟨res⟩ ... efferent nec aduersae infringent *Wesenberg* **8** regisque Aelio *V* consulem et Perseusu et *V* omnis et *V* **9.1** maximum *V* Ampipoṗlis *V* propinque *V* **2** inclyti *V* adque ȧstam *V* **3** uicensimum *V* : quadragesimum *Sig.* : trigesimum *Nonnius* regnauit *Fr.1* : regnabat *V* : regnarat *Madvig* (*e*) numerabuntur *V* ⟨L.⟩ *om.* *V*

4 regnauit undecim annos. Macedonum ⟨gens⟩ obscura ad-
modum fama usque ad Philippum Amyntae filium fuit; inde
ac per eum crescere cum coepisset, Europae se tamen fini-
bus continuit, Graeciam omnem et partem Thraciae atque
5 Illyrici amplexa. superfudit deinde se in Asiam, et tredecim
annis, quibus Alexander regnauit, primum omnia qua Per-
sarum prope immenso spatio imperium fuerat suae dicionis
6 fecit; Arabas hinc Indiamque, qua terrarum ultimos fines
7 rubrum mare amplectitur, peragrauit. tum maximum in ter-
ris Macedonum regnum nomenque; inde morte Alexandri
distractum ⟨in⟩ multa regna, dum ad se quisque opes ra-
piunt, laceratis uiribus a summo culmine fortunae ad ulti-
mum finem centum quinquaginta annos stetit.
10 Victoriae Romanae fama cum peruasisset in Asiam, Ante-
nor, qui cum classe lemborum ad Phanas stabat, Cassan-
2 driam inde traiecit. C. Popillius, qui Deli in praesidio naui-
bus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in
Macedonia et statione summotos hostium lembos audiuit,
dimissis et ipse + adticis + nauibus ad susceptam legatio-

10: *Dio fr.* 68.1

4 ⟨gens⟩ *hic Madvig, post* eum *Hertz* : *om.* *V* : ⟨potentia⟩ *ante* fuit *Sig.* : ⟨regnum⟩ *Kreyssig*   continuitur *V*   Treciae adque *V*   **5** superfuit *V*   annos *V*   quibus *V* : quos *Wesenberg*   inmenso *V*   **6** Erabas *V*   ultimos *Gron.* : ultumus *V*   finis *V*   **7** inde morem Alexandi tractum multa *V*   laceratis *Gron.* : lacerėantes *V* : lacerantes ⟨suis⟩ *Kreyssig* : lacerantes uicibus *Burman* : *del.* lacerantes uiribus *Walker* : lacerant. his uicibus *Harant* : *fort.* lacerantes ⟨...⟩ uiribus   culminae *V*   stetit urbs *V*   **10.1** uictoria *V*   famae *V*   Antenos *V*   classe *Fr. 1* : classis se *V* : classi XL *Luterbacher* (*JPhV 1882, 297*)   Palanas *V*   **2** Deli in *Heraeus* : Delun *V* : ⟨ad⟩ Delum *Fr. 1*   + adticis + *V* : Atticis *Fr. 1* : aduenticiis *Madvig* : accitis *Weiss.* (*1866*) : Asiaticis

3 nem peragendam nauigare Aegyptum pergit, ut prius oc-
currere Antiocho posset quam ad Alexandreae moenia ac-
4 cederet. cum praeterueherentur Asiam legati et Loryma
uenissent, qui portus uiginti paulo amplius milia ab Rhodo
5 abest, ex aduerso urbi ipsi positus, principes Rhodiorum
occurrunt – iam enim eo quoque uictoriae fama perlata
erat –, orantes ut Rhodum deueherentur: pertinere id ad
famam salutemque ciuitatis, noscere ipsos omnia quae acta
essent ⟨quae⟩que agerentur Rhodi, et comperta per se, non
6 uolgata fama Romam referre. diu negantes perpulerunt ut
moram nauigationis breuem pro salute sociae urbis pate-
rentur. postquam Rhodum uentum est, in contionem quo-
7 que eos iidem precibus pertraxerunt. aduentus legatorum
auxit potius timorem ciuitati quam minuit; omnia enim Po-
pillius quae singuli uniuersique eo bello hostiliter dixerant
8 fecerantque rettulit, et uir asper ingenio augebat atrocita-
tem eorum quae dicerentur uoltu truci et accusatoria uoce,
9 ut cum propriae simultatis nulla causa cum ciuitate esset,
ex unius senatoris Romani acerbitate qualis in se uniuersi
10 senatus animus esset coniectarent. C. Decimi modera-
tio⟨r oratio⟩ fuit, qui in plerisque eorum quae commemo-
rata a Popillio essent culpam non penes populum sed penes

Harant : Eumenis *H.J.M.* (*JPhV 1882, 296 adn. 2*) : Attali *Luterbacher* (*ibid.*) : Attalicis *id.* (*N. Phil. Rundschau 1900, 518*) : ad ciuitates *Hartel* pergitur *V* **3** Anthioco *V* quam ab *V* **4** Loriam *V* Rodo *V* et aduersus urbis *V* **5** tamen in eo *V* ⟨quae⟩que agerentur *Madvig* (*e*) : que agerentur *V* : agerenturque *Fr. 1* Rodi *V* conperta *V* **6** perpulerunt *Fr. 1* : peršpulserunt *V* : perpulsi sunt *Harant* mora nauigationes *V* urbes *V* iidem *Fr. 1* : idem *V* : iisdem *A. Perizonius* praecibus *V* **7** minuitur *V* eni.m *V* **8** eorumque **9** simulatis nullam causam *V* ciuitate *Fr. 1* : ciuitates *V* : ciuitate ei *Harant* aceruitate *V* senati *V* coniectarentur *V* **10** cum Decimi moderatio fuitque in *V* eorumque *V* non paenes *V*

11 paucos concitores uolgi esse dixit; eos, uenalem linguam
habentes, decreta plena regiae adsentationis fecisse, et eas
legationes misisse quarum Rhodios semper non minus pu-
deret quam paeniteret. quae omnia, si + tamen + populo
12 foret, in capita noxiorum uersura. cum magno adsensu au-
ditus est, non magis eo quod multitudinem noxa leuabat
13 quam quod culpam in auctores uerterat. itaque cum princi-
pes Rhodiorum Romanis responderent, nequaquam tam
grata oratio eorum fuit qui quae Popillius obiecerat diluere
utcumque conati sunt quam eorum qui Decimio in auctori-
14 bus ad piaculum noxae obiciendis adsensi sunt. decretum
igitur extemplo ut qui pro Perseo aduersus Romanos
dixisse quid aut fecisse conuincerentur, capitis condemna-
rentur. excesserant urbe sub aduentum Romanorum qui-
15 dam, alii mortem sibi consciuerunt. legati non ultra quam
quinque dies Rhodi morati Alexandream proficiscuntur.
nec eo segnius iudicia ex decreto coram iis facto Rhodii
exercebant; quam perseuerantiam in exsequenda re tam
Decimi lenitas quam ⟨...

conscitores *V* esset *V* **11** habentis *V* fecisset eas *V* Rhodio *V* paenitereretur *V* + tamen + *V*: *ast. in mg. posuit Fr. 1* : potestas *Sig.* : is animus *Gron.* : ea mens *J. Gron.* : crimen populo ⟨ab⟩foret *Doujat* : sana mens *Weiss.* : tamen ⟨mens⟩ si populo *Hartel* : recta mens *H.J.M.* (*JPhV 1889, 45*) **12** multitudinem noxa *V* : multitudinis noxam *Fr. 1* leuabat *Kreyssig* : leuabant *V* : eleuabat *Fr. 1* uerterant *V* **13** Rhodiorum (*uel* bonorum) *Weiss.* (*1866*) : eorum *V* : *del. Hartel* responderet *V* tam *Doering* : tamen tam *V* orata eorum quique fuit quique Popilius *V* diluere *Fr. 1* : deluderet *V* : defendere *Harant* Decimo *V* **14** quod aut *V* capitis *Fr. 1* : facilis capitis *V* : fallacius, capitis *Hartel* excesserant *Madvig* (*a*) : excesserunt *V* aduentum *Fr. 2* : aduentu *V* **15** Rodi *V* iis *Wesenberg* : his *V* facti *V* Rhodii exercebant *Vahlen* (*GPS, 1.587*) : Rhodii exercebantur *V* : Rhodi exercebantur *Fr. 1* quam perseuerantiam *Fr. 1* : quam perseuerabant tam *V* : perseuerabant iam *Madvig* (*u. p. 377*) exequenda *V* tam ... quam ⟨... *u. pp. 377–8* Decimae *V*

11 Cum⟩ haec gererentur, Antiochus frustra temptatis moeni-
bus Alexandrea abscesserat, ceteraque Aegypto potitus, re-
licto Memphi maiore Ptolemaeo, cui regnum quaeri suis
uiribus simulabat, ut uictorem mox adgrederetur, in Syriam
2 exercitum abduxit. nec huius uoluntatis eius ignarus Ptole-
maeus, dum conterritum obsidionis metu minorem fratrem
haberet, posse se recipi Alexandreae et sorore adiuuante et
non repugnantibus fratris amicis ratus, primum ad sororem,
3 deinde ad fratrem amicosque eius non prius destitit mittere
4 quam pacem cum iis confirmaret. suspectum Antiochum
effecerat quod cetera Aegypto sibi tradita Pelusi ualidum
5 relictum erat praesidium. apparebat claustra Aegypti te-
neri, ut cum uellet rursus exercitum induceret; bello inte-
stino cum fratre eum exitum fore ut uictor fessus certamine
6 nequaquam par Antiocho futurus esset. haec prudenter
animaduersa ⟨a⟩ maiore cum adsensu minor frater quique
cum eo erant acceperunt; soror plurimum adiuuit non con-
7 silio modo sed etiam precibus. itaque consentientibus cunc-

11–12.8: *Pol.* 28.22–3, 29.27, *Cic. Phil.* 8.23, *Diod.* 31.1–2, *Vell.* 1.10.1, *Val. Max.* 6.4.3, *Plin. N.H.* 34.24, *Plut. Mor.* 202F, *App. Syr.* 66, *Iust.* 34.3.1–4, *Porph. FGH* 260F49b, 50, *Zon.* 9.25.2–3

11.1 cum⟩ *om. V* gerentur Anthiocus *V* Alexandria *Gron.* : ṁAlexander *V* : Alexandriae *Fr.1* excesserat *V* petitus relictu templi *V* Ptolemeo cum regnum *V* adduxi *V* **2** gnarus Ptolemeus *V* conterritus *V* recipi Alexandreae *Fr.1* : recipit Alexandrea *V* : recipi Alexandream *Wesenberg* **3** ad patres *V* is *V* confirmaret *V* : confirmauit *Madvig* (*a*) **4** Anthiocum *V* Aegypti *V* Peculisi *V* relictum erat *V* : reliquerat *Gron.* **5** uellet *Gron.* : uelit *V* rursus *Fr.1* : rursus me *V* : rursus inde *Weiss.* : rursum *Vahlen* (*GPS, 1.588*) cum exitum fore et uictor *V* nequiquam per Anthioco *V* **6** animaduersa maiorem *V* fratre¯ *V* praecibus *V*

tis pace facta Alexandream recipitur, ne multitudine qui-
dem aduersante, quae in bello non per obsidionem modo
sed etiam postquam a moenibus abscessum est, quia nihil
ex Aegypto subuehebatur, omnium rerum attenuata inopia
8 erat. his cum laetari Antiochum conueniens esset, si redu-
cendi eius causa exercitum Aegyptum induxisset, quo spe-
cioso titulo ad omnes Asiae et Graeciae ciuitates legationi-
bus recipiendis litterisque dimittendis usus erat, adeo est
offensus ut multo acrius infestiusque aduersus duos quam
9 ante aduersus unum pararet bellum. Cyprum extemplo
classem misit; ipse primo uere cum exercitu Aegyptum pe-
10 tens in Coelen Syriam processit. circa Rhinocolura Ptole-
maei legatis agentibus gratias quod per eum regnum
patrium recepisset, petentibusque ut suum munus tueretur,
et diceret potius quid fieri uellet quam hostis ex socio factus
11 ui atque armis ageret, respondit non aliter neque classem
reuocaturum neque exercitum reducturum nisi sibi et tota
Cypro et Pelusio agroque qui circa Pelusiacum ostium Nili
esset cederet⟨ur⟩; diemque praestituit intra quam de condi-
cionibus peractis responsum acciperet.
12 Postquam dies data indutiis praeteriit ⟨...⟩ nauigantibus
ostio Nili ad Pelusium ⟨...⟩ per deserta Arabiae ⟨...⟩ ad

7 adtenuata *V* **8** his *Fr.1* : is *V* : iis *Wesenberg* Anthiocum *V* esset iret ducendi *V* quod *V* omnis specie et *V* litterisque *Fr.1* : que litteris *V* : dimittendis recipiendisque litteris *Nordh* (*Eranos 1937, 103–4*) et multo *V* ante *V* : *om. Weiss., sed dubium an consulto* **9** ipso *V* exercitum *V* **10** Rinocalara Ptolemei legantis *V* ueretur *V* hostiis ex poscio *V* adque armis agere *V* **11** redductum *V* toto *V* hostium nihil *V* cederet⟨ur⟩ *Bekker* : cederet *V* : cederet ⟨rex⟩ *Hertz* diem quae *V* peractis *V* : delatis *Crév.* acciperet et *V* **12.**1 praeteriit ⟨...⟩ nauigantibus ... Arabiae ⟨...⟩ *u. p. 378*

2 Memphim incolebant, et ab ceteris Aegyptiis, partim uo-
luntate partim metu, ad Alexandream modicis itineribus
3 descendit. ad Eleusinem transgresso flumen, qui locus
quattuor milia ab Alexandrea abest, legati Romani occur-
4 rerunt. quos cum aduenientes salutasset, dextramque Po-
pillio porrigeret, tabellas ei Popillius ⟨senatus consultum⟩
scriptum habentes tradit, atque omnium primum id legere
5 iubet. quibus perlectis, cum se consideraturum adhibitis
amicis quid faciendum sibi esset dixisset, Popillius pro ce-
tera asperitate animi uirga, quam in manu gerebat, circum-
scripsit regem, ac 'priusquam hoc circulo excedas' inquit
6 'redde responsum senatui quod referam.' obstupefactus
tam uiolento imperio parumper cum haesitasset, 'faciam'
inquit 'quod censet senatus.' tum demum Popillius dextram
7 regi tamquam socio atque amico porrexit. die deinde finita
cum excessisset Aegypto Antiochus, legati concordia etiam
auctoritate sua inter fratres firmata, inter quos uixdum con-
uenerat pax, Cyprum nauigant, et inde quae iam uicerat
8 proelio Aegyptias naues classem Antiochi dimittunt. clara
ea per gentes legatio fuit, quod haud dubie adempta An-
tiocho Aegyptus habenti iam, redditumque patrium re-
gnum stirpi Ptolemaei fuerat.

2 ab *V* descenditur *V* Eleusinem *Turnebus* : Leunsinem *V* : Leusinem *Fr.1* **4** aduenienti *V* pollicereturabellas *V* ⟨senatus consultum⟩ scriptum *Schweighaeuser* (*ad Pol.* 29.27.2) : scriptum *V* : senatus consultum *Vrsinus* habentis traditur adque *V* iubetur *V* **5** considerat uirum *V* inquid *V* **6** haesi-tassis̸ *V* inquid *V* dextram *Fr.1* : *ante add.* senatum *V*, seda-tus *Harant*, lenitus *Novák* (*JPhV 1883, 343*) adque *V* **7** Egypto Anthiocus *V* concordiam *V* pax *Perizonius* : pars *V* nauigantur *V* Aegyptias *Fr.1* : Aegyptiac *V* : Aegyptia-c⟨as⟩ *Gitlbauer* (*127*) Antiochi *Fr.2* : Anthioco *V* : Antiocho *Fr.1* dimittuntur *V* **8** clarea per gentis *V* dubie *Fr.1* : dubiae *V* : dubie ea *Vahlen* (*GPS, 1.617–8*) Anthiocus *V* habente *V* stirpe Ptolemei *V*

9 Consulum eius anni sicut alterius clarus consulatus insigni
uictoria, ita alterius obscura fama, quia materiam res ge-
10 rendi non habuit. iam primum cum legionibus ad conue-
niendum ⟨diem⟩ dixit, non auspicato templum int⟨rauit⟩.
uitio diem dictam esse augures, cum ad eos relatum est,
11 decreuerunt. profectus in Galliam circa Macros campos ad
montes Siciminam et Papinum statiua habuit; deinde circa
12 eadem loca cum sociis nominis Latini hibernabat; legiones
Romanae, quod uitio dies exercitui ad conueniendum dicta
13 erat, Romae manserant. et praetores praeter C. Papirium
Carbonem, cui Sardinia euenerat, in prouincias iere. eum
+ dum + ius dicere Romae – nam eam quoque sortem
habebat – inter ciues et peregrinos patres censuerant.
13 Et Popillius et ea legatio quae missa ad Antiochum erat
Romam rediit; rettulit controuersias inter reges sublatas

9 consul *V* sic *V* **10** legationibus *V* ⟨diem⟩ *om. V* dixit *V*: ⟨e⟩dixit *Luterbacher* (*JPhV 1882, 298*); *u.* 34.8.5 *adn.* int⟨rauit⟩ *Fr.1* : int *V*: in⟨ii⟩t *Harant* est *V*: esset *Madvig* (*e*) **11** campus *V* montis *V* habuitur deninde *V* hibernabat *V*: hibernauit *Drak.* **12** q. uitio *V* manserant *Fr.1* : manserent *V*: manserunt *Hertz* : mansere *Heraeus* (*QC, 79*) **13** + dum + *V*: *om. Fr.1* : tum *Kreyssig* : ⟨eun⟩dem *Weiss.* : *lac. post* dum *Madvig* (*a*), *fort. recte* : dum ⟨Anicius praetor ex Illyrico rediret⟩ *Wesenberg* : dum ⟨in Illyrico esset bellandum⟩, ius dicere Romae – Ani⟨cius⟩ eam *Unger* (*208*) sorte *V* **13**.1 et (Popillius) *V*: ut *Gron.* Anthiocum erant *V* rediit; rettulit *Fr.1* : rettulit redit *V*: retulit *Crév.* : redit; rettulit *Heraeus*

2 esse, exercitumque ex Aegypto in Syriam reductum. post
ipsorum regum legati uenerunt: Antiochi legati referentes
omni uictoria potiorem pacem regi senatui quae placuisset
uisam, eumque haud secus quam deorum imperio lega-
3 torum Romanorum iussis paruisse; gratulati dein de uicto-
ria sunt, quam ope ⟨sua⟩, si quid imperatum foret, adiu-
4 turum regem fuisse. Ptolemaei legati communi nomine re-
5 gis et Cleopatrae gratias egerunt: plus eos senatui populo-
que Romano quam parentibus suis, plus quam dis immor-
talibus debere, per quos obsidione miserrima liberati es-
6 sent, regnum patrium prope amissum ⟨recepissent. respon-
sum⟩ ab senatu est Antiochum recte atque ordine fecisse
quod legatis paruisset, gratumque id esse senatui populo-
7 que Romano: regibus Aegypti Ptolemaeo Cleopatraeque si
quid per se boni commodique euenisset, id magno opere
senatum laetari, daturumque operam ut regni sui maximum
semper praesidium positum esse in fide populi Romani du-
8 cant. munera legatis ut ex instituto mittenda curaret C. Pa-
9 pirio praetori mandatum. litterae deinde ⟨e⟩ Macedonia
allatae quae uictoriae laetitiam geminarent: Persea regem
in potestatem consulis uenisse.

13.4–7: *Pol.* 30.16

2 Anthioci *V* legati *V*: *del. Weiss.* uictoria¯ *V* pace *V* senatui quae *Bekker*: senatuique *V*: quae senatui *Fr.1* uisa eumque aut *V* iussus *V* **3** legati *V* dein de uictoria *V*: deinde uictoriam *Fr.1* quam ope ⟨sua⟩ *Madvig* (*e*) : quam ope *V*: ⟨ad⟩ quam ope *Fr.1* : ⟨ad⟩ quam ⟨summa⟩ ope *Sig.* : quam ⟨summa⟩ ope *Kreyssig* : quam ⟨omni⟩ ope *Weiss.* adiuturum *Kreyssig* : adfuturum *V* ⟨dicebant⟩ *uel* ⟨aiebant⟩ *inter* quam *et* fuisse *intercidisse coni. Luterbacher* (*N. Phil. Rundschau 1900, 519*) **4** Ptolemei *V* Cleopatre *V* **5** eo *V* qua parentibus *V* diis *V* **5–6** admissum ab *V* **6** Anthiocum recte adque *V* paruisse *V* **7** Ptolemeo Cleopatreque ducantur *V* **8** instituta *V* curaret cum Papirio *V* **9** ⟨e⟩ *Gron.* : *om. V*: dein de *Weiss.* allataeque *V*

10 Dimissis legatis, disceptatum inter Pisanos Lunensesque le-
gatos est, Pisanis querentibus agro se a colonis Romanis
pelli, Lunensibus adfirmantibus eum de quo agatur ab
11 triumuiris agrum sibi adsignatum esse. senatus qui de fini-
bus cognoscerent statuerentque quinqueuiros misit, Q. Fa-
bium Buteonem, P. Cornelium Blasionem, T. Sempronium
Muscam, L. Naeuium Balbum, C. Appuleium Saturninum.
12 Et ab Eumene et ab Attalo et ab Athenaeo fratribus com-
munis legatio de uictoria gratulatum uenit. et Masgabae,
regis Masinissae filio, Puteolis naue egresso, praesto fuit
obuiam missus cum pecunia L. Manlius quaestor, qui Ro-
13 mam eum publico sumptu perduceret. aduenienti extemplo
senatus datus est. ibi adulescens ita locutus est ut quae
rebus grata erant gratiora uerbis faceret. commemorauit
quot pedites equitesque, quot elephantos, quantum fru-
menti eo quadriennio pater suus in Macedoniam misisset;
14 duas res ei rubori fuisse, unam quod rogasset eum per lega-
tos senatus quae ad bellum opus essent, et non imperasset,
15 alteram quod pecuniam ei pro frumento misisset; Masinis-
sam meminisse regnum a populo Romano partum auctum-
que et multiplicatum habere; usu regni contentum scire do-

10 legatis *V* : ⟨his⟩ legatis *Madvig* (*a*) : legatis ⟨regiis⟩ *Heraeus* Pisano *V* est *Wesenberg* : et *V* : *om. Fr.1* Pisannis quaerentibus *V* ab *V* : a *Fr.1* utrumuiris *V* agrum *hic V*, *ante* triumuiris *Roobol* **11** quidem finibus poscerent T. *V* : Ti. *Sig.*, *fort. recte* Vscam *V* **12** Ateneo *V* Masgaĕbae *V*; *u. Heraeus ad loc.* pecuniam *V* pėruiceret *V* **13** ibi *Weiss.* : is *V* : ⟨ibi⟩ is *Hertz* : ita (ita *ante* locutus *del.*) *Roobol* quod (*bis*) *V* misisset *Kreyssig* : misit sed *V* : misi⟨sse⟩t sed *Gron.* **14** ruboris *V* que *V* essent *Grut.* : esset *V* inparasset *V* misisset et *V* **15** meminisse *V* : *post add.* ⟨se⟩ *Drak.*, *fort. recte*

16 minium et ius eorum qui dederint esse. sumere itaque eos
de se, non rogare aequum esse, neque emere ea ex fructibus
agri ab se dati ⟨. . .⟩ quae ibi proueniant. id Masinissae satis
17 esse et fore quod populo Romano superesset. cum iis man-
datis a patre profectum postea consecutos equites qui de-
uictam Macedoniam nuntiarent, gratularique senatui iube-
rent, et indicare tantae eam rem laetitiae patri suo esse ut
Romam uenire uelit, Iouique optimo maximo in Capitolio
sacrificare et grates agere. id, nisi molestum sit, ut ei per-
mittatur ab senatu petere.
14 Responsum regulo est facere patrem eius Masinissam quod
uirum gratum bonumque facere deceat, ut pretium hono-
2 remque debito beneficio addat. et populum Romanum
ab eo bello Punico forti fidelique opera adiutum, et illum
fauente populo Romano regnum adeptum; aequatis iis,
postea trium regum bellis deinceps omnibus eum functum
3 officiis. uictoria uero populi Romani laetari eum regem
mirum non esse, qui sortem omnem fortunae regnique sui
cum rebus Romanis miscuisset. grates dis pro uictoria
apud suos penates ageret; Romae filium pro eo acturum;

16 sumere *Fr. 1* : sumerent *V* (*sic Goldbacher, post* itaque *distinguens*) eos de se, non *Madvig* : eosdem se non *V* : eosdem non se *Fr. 1* : eosdem *Weiss.* (*1866*) aequo *V* ⟨. . .⟩ quae ibi proueniant *u.p. 378* forte *V* **17** cum . . . equites *V* : ⟨se⟩ *post* iis *Wesenberg, post* consecutos *Roobol* profectus *V* gratularique *Turnebus* : gratulatumque *V* et *V* : *del. Fr. 1* indicarent *V* tantae *Fr. 1* : tace *V* : ita *Harant* Ioutique om̄ in *V* **14**.1 praetium *V* **2** populo Romano regnum *Sig.* : regnum pr̄. *V* aequatis iis *Weiss.* : aequitatis iis *V* : aequitate sua *Fr. 1* : ac uirtute sua *Crév.* : aeque tantis *Koch* deinceps *hic V, ante* regum *uel* bellis *Wesenberg* eum *V* : *om. Fr. 1* fructum officii *V* **3** suae *V* miscuisset (*uel del.* cum) *Kreyssig* : inmiscuisset *V* : commiscuisset *Doering* deis pro *Madvig* : deiis pr̄. *V* : diis pro populi Romani *Fr. 1* aput *V* pro eum *V*

4 gratulatum quoque satis suo ac patris nomine esse. ipsum
relinquere regnum et Africa excedere, praeterquam quod
illi inutile esset, non esse e re publica populi Romani sena-
5 tum censere. petenti Masgabae ut Hanno Hamilcaris filius
6 obses in locum ⟨...⟩ exigeret. munera ex senatus consulto
emere regulo quaestor iussus ex centum pondo argenti, et
prosequi eum Puteolos omnemque sumptum quoad in Ita-
lia esset praebere, et duas naues conducere quibus ipse
7 comitesque eius in Africam deueherentur; et comitibus om-
8 nibus, liberis seruisque, uestimenta data. haud ita multo
post de altero Masinissae filio Misacene litterae allatae
sunt; missum eum ab L. Paullo post deuictum Persea in
Africam cum equitibus suis; nauigantem dispersa classe in
Hadriatico mari Brundisium tribus nauibus aegrum dela-
9 tum. ⟨ad⟩ eum cum iisdem muneribus quae data Romae
fratri eius erant L. Stertinius quaestor Brundisium missus,
⟨iussus⟩que curare ut aedes hospi⟨...

15 ...⟩ in quattuor urbanas tribus discripti erant libertini, praeter eos quibus filius quinquenni maior ex se natus esset –

14.8–9: *Val. Max.* 5.1.1 **15:** *Cic. de or.* 1.38, *uir. ill.* 57.3

4 relinqueret *V* rēp. *V* : re *Sig.* **5** obses *Sig.* : ospes *V* : hospes *Fr. 1* ⟨...⟩ exigeret *u.p. 378* **6** et centum *V* prosequi ieum *V* sumptu *V* conduceret *V* eius (*uel* regii) *Gron.* : regis *V* : *om. Madvig* (*e*) **7** comitiis *V* **8** Misacene *scripsi* : Mysacene *V; u.* 42.29.8 *adn.* adlatae *V* missum *V* : ⟨di⟩missum *Weiss.* (*1866*) dispersam classe¯ *V* mare *V* **9** ⟨ad⟩ *om. V* idem *V* que data Romanae *V* Tertinius *V* missusque *V* *post* hospi- *periit folium primum quaternionis XXX* : hospi⟨tio *Doujat* **15.**1 discripti *H.J.M.* : descripti *V* se natus *Kreyssig* : senatu *V* : senatu⟨s consulto⟩ *Fr. 1*

2 eos ubi proximo lustro censi essent censeri iusserunt –, et
eos qui praedium praediaue rustica pluris sestertium tri-
3 ginta milium haberent – ⟨...⟩ censendi ius factum est. hoc
cum ita seruatum esset, negabat Claudius suffragii lationem
iniussu populi censorem cuiquam homini, nedum ordini
4 uniuerso adimere posse. neque enim si tribu mouere posset,
quod sit nihil aliud quam mutare iubere tribum, ideo omni-
bus quinque et triginta tribubus emouere posse, id est ciui-
tatem libertatemque eripere, non ubi censeatur finire, sed
5 censu excludere. haec inter ipsos disceptata; postremo eo
descensum est ut ex quattuor urbanis tribubus unam palam
in atrio Libertatis sortirentur, in quam omnes qui seruitu-
6 tem seruissent conicerent. Esquilinae sors exiit; in ea Ti.
Gracchus pronuntiauit libertinos omnes censeri placere.
7 magno ea res honori censoribus apud senatum fuit. gratiae
actae et Sempronio, qui in bene coepto perseuerasset, et
8 Claudio qui non impedisset. plures quam ab superioribus et
senatu moti sunt et equos uendere iussi. omnes iidem ab
utroque et tribu moti et aerarii facti; neque ullius quam
9 alter notarat ⟨ab⟩ altero leuata ignominia. petentibus ut ex
instituto ad sarta tecta exigenda, et ad opera quae locassent
probanda, anni et sex mensum tempus prorogaretur, Cn.
Tremellius tribunus, quia lectus non erat in senatum, inter-
cessit.

2 caesi essent censere *V* qui ... haberent – ⟨...⟩ *u. pp. 378–9* rustica prae pluris sestertia *V* **4** posset *V*: possit *Drak.* si nihil *V* iuberet *V* trib¯ emouere *V* est *V*: esse *Vahlen* (*GPS, 1.618*) eriperet *V* **5** trib *V* palmam *V* in quem omnes in seruitutem seruisset coicerent *V* **6** Esquilinae *Crév.*: Exquilinae *V*: Aesquilinae *Gron.* Tib. *Fr. 2*: Titius *V*: T. *Fr. 1* omnis *V* **7** eas res honoris *V* aput *V* inpedisset *V* **8** plus *V* ab (superioribus) *Kreyssig*: ad *V*: a *Fr. 1* (senatu) moti *Doujat*: remoti *V*: emoti *Fr. 1* aequos *V* idem *V* (tribu) moti *Gron.*: remoti *V*: emoti *A. Perizonius* notarat *Pighius*: notaret *V* ⟨ab⟩ *om. V* laeuata *V* **9** ex ... tecta *V*: ad sarta tecta ex instituto *Drak.* VI mensium *Crév.*: bimensus *V*: bimensis *Fr. 1*: semestris *Lallemand* senatu *V*

10 Eodem anno C. Cicereius aedem Monet⟨ae in monte⟩
Albano dedicauit, quinquennio post quam uouit. flamen
Martialis inauguratus est eo anno L. Postumius Albinus.
16 Q. Aelio M. Iunio consulibus de prouinciis referentibus,
censuere patres duas prouincias Hispaniam rursus fieri,
2 quae una per bellum Macedonicum fuerat; et Macedoniam
Illyricumque eosdem, L. Paullum et L. Anicium, obtinere
donec de sententia legatorum res et bello turbatas et ⟨in⟩
3 statum alium ex regno formandas composuissent. consuli-
bus Pisae et Gallia decretae cum binis ⟨legionibus ...⟩ pedi-
tum et equitum quadringenorum. praetorum sortes fuere
Q. Cassi urbana, M'. Iuuenti Thalnae inter peregrinos, Ti.
Claudi Neronis Sicilia, Cn. Fului Hispania citerior, C. Licini
4 Neruae ⟨ulterior⟩. A. Manlio Torquato Sardinia obuenerat:
nequiit ire in prouinciam, ad res capitales quaerendas ex
senatus consulto retentus.

10 adem *V* Monet⟨ae in monte⟩ *Drak.* : mo¯et *V* : ⟨in⟩ monte *Fr. 1* Albinus Postumius *V* **16.**1 Hispania *V* que *V* **2** Macedonia *V* optinere decet de *V* ⟨in⟩ *Kreyssig* : *om. V* : et res ... statum alium eius regni formando *Fr. 1* : *sic, sed* eorum regnorum *uel* utriusque regni *Gron.* conposuissent *V* **3** consul *V* ⟨legionibus ...⟩ *sic lac. ind. Weiss.* (*1866*) : ⟨legionibus⟩ *Fr. 1* : ⟨legionibus quinum millium⟩ *Drak.* : ⟨legionibus quinum milium et ducenorum⟩ *Weiss.* (*o.c.*), *fort. recte; u. Brunt, 674* quadringenorum (*uel* trecenorum) *Drak.* : quadringentorum *V* : quadringentis *Fr. 1* : *numerum sociorum excidisse coni. Drak.* : Ca^{s}sius *V* M'. *Sig.* : m *V* : M. *Fr. 1* Thalnae *Sig.* : Talnae *V* Siciliae *V* citeriorem *V* ⟨ulterior⟩ *hic Fr. 1* : *post* citerior *Hertz, fort. recte; sed u. Packard, 4.1235* : *om. V* **4** nequiit ire *Fr. 1* : ne quid iret *V* : ⟨at⟩ nequiit ire *Novák* (*JPhV 1885, 128*) capitalis *V*

5 De prodigiis deinde nuntiatis senatus est consultus. aedes
deum Penatium in Velia de caelo tacta erat, et in oppido
Mineruio duae portae et muri aliquantum. Anagniae terra
pluerat, et Lanuui fax in caelo uisa erat; et Calatiae in
publico agro M. Valerius, ciuis Romanus, nuntiabat ex foco
6 suo sanguinem per triduum et duas noctes manasse. ob id
maxime decemuiri libros adire iussi, supplicationem in diem
unum populo edixerunt, et quinquaginta capris in foro sa-
crificauerunt. et aliorum prodigiorum causa diem alterum
supplicatio circa omnia puluinaria fuit, et hostiis maioribus
7 sacrificatum est, et urbs lustrata. item quod ad honorem
deum immortalium pertineret, decreuit senatus ut quoniam
perduelles superati, Perseus et Gentius reges cum Macedo-
8 nia atque Illyrico in potestate populi Romani essent, ut
quanta dona Ap. Claudio ⟨M.⟩ Sempronio consulibus ob
deuictum Antiochum regem data ad omnia puluinaria
essent, tanta Q. Cassius et M'. Iuuentius praetores cura-
rent danda.
17 Legatos deinde, quorum de sententia imperatores L. Paul-
lus L. Anicius componerent res, decreuerunt decem in Ma-
2 cedoniam, quinque ⟨in⟩ Illyricum. in Macedoniam + culp-

16.5–6: *Obs.* 11   **17.**1: *Diod.* 31.8.6

5 deum *Kreyssig* : deus *V* : deorum *Fr. 1*   uenia *V*   Agnagnia terrae *V*   fas *V*   ex *Kreyssig* : et *V* : e *Fr. 1*   sanguinem *Gruter* : sanguine *V*   **6** adiri iussit suplicationem *V*   hostis *V*   **7** item *Madvig* : idem *V* : inde *Fr. 1*   inmortalium *V*   adque *V*   **8** ⟨M.⟩ *om. V*   Anthiocum *V*   esset tantasque Cassius *V*   M'. *Sig.* : M. *V*   **17.**1 conponerent *V*   ⟨in⟩ *om. V*

mi + nominati A. Postumius Luscus C. Claudius, ambo illi
censorii, ⟨Q. Fabius Labeo ...⟩, C. Licinius Crassus, collega
in consulatu Paulli; tum prorogato imperio prouinciam
3 Galliam habebat. his consularibus addidere Cn. Domi-
tium Ahenobarbum, Ser. Cornelium Sullam, L. Iunium,
4 T. Numisium Tarquiniensem, A. Terentium Varronem. in
⟨Il⟩lyricum autem hi nominati: P. Aelius Ligus consularis,
C. Cicereius et Cn. Baebius Tamphilus – hic priore anno,
Cicereius multis ante annis praetor fuerat –, P. Terentius
5 Tusciuicanus, P. Manilius. moniti deinde consules a patri-
bus ut quoniam alterum ex his succedere C. Licinio, qui
legatus nominatus erat, in Gallia oporteret, primo ⟨quo-
que⟩ tempore prouincias aut compararent inter se aut sor-
6 tirentur, sortiti sunt. M. Iunio Pisae obuenerunt, quem
priusquam in prouinciam iret legationes, quae undique Ro-
mam gratulatum conuenerunt, introducere in senatum pla-
7 cuit, Q. Aelio ⟨Gallia⟩. ceterum quamquam tales uiri mit-

2 + culpmi + *V* : sunt hi *Fr. 1* : curiae lumina *Seyffert* : consulares quattuor *Hertz* : culmina *Madvig* (*e*), *sed u. Em. 719–20* : caput belli hi *M. Müller* (*1871*) : primi *Vahlen* (*GPS, 1.620*) : consulares hi *H.J.M.* (*Z*) : cum primis *Goldbacher* *post* nominati *spat. iii fere litt. V* : *add.* ⟨quinque⟩ *H.J.M.* (*Z*), ⟨sunt⟩ *Goldbacher* Lucus *V* illi *Hertz* : alii *V* : *om. Fr. 1* : ii *Weiss.* ⟨Q. Fabius Labeo ...⟩ *H.J.M.* (*u.* 31.14) : *lac. post* censorii *Weiss.* : ⟨Q. Fabius Labeo, Q. Marcius Philippus⟩ *H.J.M.* (*adn.*), *J. Gron. praeeunte* : ⟨C. Antistium Labeonem⟩ *post* Iunium *Fr. 1*, *post* Varronem *Weiss.* consulatu Pauli; tum *Fr. 1* : consuluatu tum Pauli *V*: consulatu Pauli: ⟨is⟩ tum *Wesenberg* habebas *V* **3** his *Fr. 1* : is *V*: iis *Bekker* Ahenobarbum *Sig.*: Haenobarbum *V*: Aenobarbum *Fr. 1* Ser. *Fr. 2* : Serg. *V* Sullam *Sig.* : Syllam *V* **4** Inlyricum *V* Ael. *V* P. Baebius *V* Tamphilus *Sig* : Pamfilus *V* : Pamphilus *Fr. 1* : Tampilus *Heraeus* **5** nominatos *V* Gallia *H.J.M.* (*Z*) : Galliam *V* oportet *V* ⟨quoque⟩ *om. V* conpararent *V* **6** que undique *V* conuenerunt *V* : conuenerant *Duker, fort. recte* ⟨Gallia⟩ *om. V*

terentur quorum de consilio sperari posset imperatores ni-
hil indignum nec clementia nec grauitate populi Romani
decreturos esse, tamen in senatu quoque agitata sunt
summa consiliorum, ut incohata omnia legati ab domo ferre
ad imperatores possent.
18 Omnium primum liberos esse placebat Macedonas atque
Illyrios, ut omnibus gentibus appareret arma populi Ro-
mani non liberis seruitutem, sed contra seruientibus liberta-
2 tem adferre, ut et in libertate gentes quae essent, tutam
eam sibi perpetuamque sub tutela ⟨populi Romani⟩ esse, et
quae sub regibus uiuerent, et in praesens tempus mitiores
eos iustioresque respectu populi Romani habere se crede-
rent, et si quando bellum cum populo Romano regibus fuis-
set suis, exitum eius uictoriam Romanis allaturum, sibi li-
3 bertatem. metalli quoque Macedonici, quod ingens uectigal
erat, locationes praediorumque rusticorum tolli placebat;
4 nam neque sine publicano exerceri posse, et ubi publicanus
esset, ibi aut ius publicum uanum aut libertatem sociis nul-

18: *Diod.* 31.8, *Cato ORF frr.* 161–2

7 agitata sunt summa *Weiss.* (*1866*) : agitaltae sunt summa *V* : agitata est summa *Fr.1* : agitatae sunt summae *Madvig* : agitata ante sunt *Novák* (*JPhV 1884, 105*) inchoata *V* possunt *V* **18.1** adque *V* **2** libertatem gentesque *V* perpetuamque *V*: perpetuaque *Madvig* ⟨populi Romani⟩ *Sig.* : *om.* *V* ei si *V* fuisse *V* adlaturum, sibi libertatem *Madvig* : adlaturum crederent sibi adlaturum sibi libertatem *V* : sibi libertatem allaturum crederent, (crederent *post* habere se *om.*) *Fr.1* **3** quo *V* locationes praediorumque *Duker* : locationesque praediorum *V* (*sic Heusinger, sine distinctione post* Macedonici) : locationes praeter praediorum *Madvig* **4** esset *Doering* : est *V* aut ... aut *Fr.1* : auct ... aut *V* : et ... et *Duker*

5 lam esse. ne ipsos quidem Macedonas id exercere posse;
ubi in medio praeda administrantibus esset, ibi numquam
6 causas seditionum et certaminis defore. + commune consi-
lium gentis esset + improbus uolgi adsentator aliquando
libertatem salubri moderationi datam ad licentiam pestilen-
7 tem traheret; in quattuor regiones discribi Macedoniam, ut
suum quaeque concilium haberet, placuit, et dimidium tri-
buti quam quod regibus ferre soliti erant populo Romano
8 pendere. similia his et ⟨in⟩ Illyricum mandata. cetera ipsis
imperatoribus legatisque relicta, in quibus praesens trac-
tatio rerum certiora subiectura erat consilia.
19 Inter multas regum gentiumque et populorum legationes
Attalus, frater regis Eumenis, maxime conuertit in se om-
2 nium oculos animosque. exceptus enim est ab iis qui simul
eo bello militauerunt haud paulo benignius quam si ipse rex
3 Eumenes uenisset. adduxerant eum duae in speciem hones-
tae res, una gratulatio conueniens in ea uictoria quam ipse
adiuuisset, altera querimonia Gallici tumultus acceptaeque

19–20.3: *Pol.* 30.1–3

esset *V* **5** Macedones *V* id *Crév.* : idem *V* praedam *V* ibi nunc quam *V* seditionem *V* de ore *V* **6** + commune ... adsentator *u.p. 379* moderationi *V*: moderatione *Gron.; u. pp. V–VI adn. 11* **7** in quattuor Macedones *V* discribi *H.J.M.* : describi *V* Macedoniam uisum *V* concilium *Sig.* : consilium *V; u.p. 379* habere *V* quam *Fr.1* : que quam *V*: *del. Gron.* ferri *V* ⟨in⟩ *om. V* **8** ipsa cetera ipsis *V* in *V*: *del. Gron.* : ut *J. Gron.* **19.**1 centiumque *V* **2** iis *Kreyssig* : his *V* militauerunt *V*: militauerant *Clericus* : qui⟨bus⟩ ... militauerat *Gron.* aut paulo benigniusque quam *V* uenissent *V* **3** eas *V* quaerimonia Gallique *V* acceptaeque cladis *Walch* (*267*) : aduertaeque (Aduertaeque *Fr.1*) gladiis *V* : aperteque gladiis *Turnebus* : Gallico tumultu Solouettiique cladibus *Drak.* : aduersaeque cladis *Hartel* : acerbaeque cladis *Goldbacher*

4 cladis, qua regnum in dubium adductum esset. suberat et secreta spes honorum praemiorumque ab senatu, quae uix salua pietate ei contingere poterant. ⟨erant⟩ enim quidam Romanorum quoque non boni auctores, qui spe cupidita-
5 tem eius elicerent: eam opinionem de Attalo et Eumene Romae esse tamquam de altero Romanis certo amico, al-
6 tero nec Romanis nec Persei fido socio; itaque uix statui posse utrum quae pro se an quae contra fratrem petiturus esset ab senatu magis impetrabilia forent; adeo uniuersos
7 omnia et huic tribuere et illi uero negare. eorum hominum, ut res docuit, Attalus erat qui quantum spes spopondisset cuperent, ni unius amici prudens monitio uelut frenos
8 animo eius gestienti secundis rebus imposuisset. Stratius cum eo fuit medicus, ad id ipsum a non securo Eumene Romam missus, speculator rerum quae a fratre agerentur,
9 monitorque fidus si decedi fide uidisset. is ad occupatas iam aures sollicitatumque iam animum cum uenisset, adgressus tempestiuis sermonibus rem prope prolapsam restituit, aliis
10 alia regna creuisse rebus dicendo: regnum eorum nouum, nullis uetustis fundatum opibus, fraterna stare concordia,

qua *Kreyssig*: quae *V*: *om. Fr.1* esset *V*: esse *Fr.1* **4** et *V*: *del. Peerlkamp* (*178*) praemiorum quae *V* ei *Crév.*: eius *V*: regis *Weiss.* ⟨erant⟩ *om. V* eligerent *V* **5** esset *V* tamquam *bis V* **6** posset utrum qu̇e *V* inpetrabilia *V* et huic *V*: ei nunc *Harant*: huic *Luterbacher* (*JPhV 1882, 298*) tribuere et illi *Fr.1*: tribueret ille *V*: tribuere illi *Harant* uero *V*: *del. Doujat*: merito *Gron.*: iure *Weiss.* **7** rex *V* spei *V* cuperet ne unius *V* munitio *V* uelut frenos *Fr.1*: ueluti renos *V*: ueluti frenos *Kreyssig* animo *Fr.1*: animis *V*: animi *Wesenberg* *post* eius *spat. iv fere litt. V*: ⟨prae⟩gestienti *Harant*: ⟨nimis⟩ *Heraeus* gestienti *V*: gestientis *Wesenberg*: gestientibus *Schmidt* (*ap. Fügner, 1141*) inposuisset *V* **8** securomene *V* rerumque a *V* monitusque *V* decedit *V* **9** sermonibus *Gron.*: temporibus *V* prolapsam *V*: lapsam *Heraeus* rectiuitalis alia *V* **10** eorum nullum nouum nullus *V*

quod unus nomen regium et praecipuum capitis insigne ge-
11 rat, omnes fratres regnent. Attalum uero, qui aetate proxi-
mus sit, quis non pro rege habeat? neque eo solum quia
tantas praesentes eius opes cernat, sed quod haud ambi-
guum prope diem regnaturum; eam infirmitatem aetatem-
que Eumenis esse nullam stirpem liberum habentis. (nec-
12 dum enim agnouerat eum qui postea regnauit.) quid atti-
nere uim adferre rei sua sponte ad eum mox uenturae?
accessisse etiam nouam tempestatem regno tumultus Gal-
13 lici, cui uix consensu et concordia regum resisti queat; si
uero ad externum bellum domestica seditio adiciatur, sisti
non posse. nec aliud eum quam ne frater in regno moriatur,
14 sibi ipsi spem propinquam regni erepturum. si utraque glo-
riosa res esset, et seruasse fratri regnum et eripuisse, seruati
tamen regni, quae iuncta pietati sit, potiorem laudem
fuisse. sed enimuero cum detestabilis altera res et proxima
parricidio sit, quid ad deliberationem dubii superesse?

et signe *V* **11** qui *Madvig* (*Op. Ac.*, *2.215*) : quia *V* : qui ei *Vahlen* (*ap. Heraeus WKlPh 1910, 187*) sit *Kreyssig* : si *V* : *om. Fr.1* cernat *V* : cernant *Madvig* (*a*) ambiguum *V* : *post add.* ⟨sit⟩ *Gitlbauer* (*128*), ⟨sit eum⟩ *Heraeus* (*o.c.*, *186*) regnaturum ... esse *V* (*primus ret. Harant*) : regnaturum eum infirmitate aetateque Eumenis esset *Fr.1* : *sic, sed* sit *pro* esset *Madvig* **12** attinere *Gron.* : adtineret *V* adferre *V* : afferri *Gron.* uenturae *Duker* : aduenturae *V* : peruenturae *Heraeus* accessissent *V* Callici *V* quead *V* **13** eum *V* : *post add.* ⟨fratri⟩ *Gron.*, ⟨effecturum⟩ *uel* ⟨adsecuturum⟩ *H.J.M.* (*Z*) : ⟨adepturum⟩ *post* moriatur *Novák* (*JPhV 1883, 341*) ipsi *Fr.1* : ipse *V* : ipsum *Gron.* erupturum *V* **14** esset *V* : sit *H.J.M.* seruasset *V* que iuncta *V* fuisse *V* : esse *Perizonius* : ⟨futuram⟩ fuisse *Andresen* (*JPhV 1890, 216*) : fu⟨turam⟩ esse *H.J.M.* (*sed u. JPhV 1882, 298*) si quid *V*

15 utrum enim partem regni petiturum esse, an totum erep-
turum? si partem, ambo infirmos distractis uiribus et omni-
bus iniuriis + pro + obnoxios fore; si totum, priuatumne
ergo maiorem fratrem, an exsulem illa aetate illa corporis
16 infirmitate ad ultimum mori iussurum? egregium enim, ut
fabulis traditus impiorum fratrum euentus taceatur, Persei
exitum uideri, qui ex fraterna caede raptum diadema in
templo Samothracum, uelut praesentibus dis exigentibus
17 poenas, ad pedes uictoris hostis prostratus posuerit. eos
ipsos qui non illi amici sed Eumeni infesti stimulent eum
pietatem constantiamque laudaturos, si fidem ad ultimum
fratri praestitisset.

20 Haec plus ualuere in Attali animo. itaque introductus in
senatum gratulatus uictoriam est; sua merita eo bello fra-
trisque, si qua erant, et Gallorum defectionem, quae nuper
2 ingenti motu facta erat, exposuit; petiit ut legatos mitteret
ad eos, quorum auctoritate ab armis auocarentur. his pro
regni utilitate editis mandatis, Aenum sibi et Maroneam

15 erupturum *V* infirmus *V* omnibus *V* : omnium *A. Perizonius* + pro + *V* : *om. Fr. 1* : pro⟨brisque⟩ *Kreyssig* : po⟨puli Romani⟩ *Madvig* : pro⟨pe⟩ *Harant* : por⟨ro⟩ *Hartel* : pro⟨tinus⟩ *H.J.M. (JPhV 1889, 45)* : pro⟨palam⟩ *Heraeus* : pro⟨fecto⟩ *Brakman* exulem *V* infirmitate *V* : *post add.* ⟨uisurum⟩ *Duker,* ⟨esse⟩ *Drak.,* ⟨uiuere⟩ (*e*) *uel* ⟨esse passurum⟩ *Madvig,* ⟨passurum⟩ *Wesenberg,* ⟨trahere animam⟩ *M. Müller* (*1871*) : exulem ⟨esse⟩ *H.J.M.* ad *Gron.* : an *V* : an ⟨ad⟩ *Duker* **16** aegregium *V* tabulis traditum imperiorum fratrem *V* uideritis qui ex fraternas *V* Samotracum *V* exigenti *V* uictoriis *V* **17** non illi *Fr. 1* : nillis *V* : nullis *Harant* amicis *V* fides *V* fratris *V* **20.**1 senatu gratulatum *V* est *V* : et *Fr. 1* : ⟨est⟩ et (*uel* gratulatus⟨que⟩) *Drak.* : ⟨ut⟩ *uel* ⟨ubi⟩ *ante* gratulatus *Heraeus* suam *V* qua erat *V* facta erant *V* **2** petit *V* mitteret *V* : mitterent *Roobol* auctoritatem *V* aeditis *V*

3 petiit. ita destituta eorum spe qui fratre accusato partitio-
nem regni petiturum crediderant, curia excessit. raro alias
quisquam rex aut priuatus tanto fauore tantoque omnium
adsensu est auditus: omnibus honoribus muneribusque
praesens est cultus et proficiscentem prosecuti sunt.
4 Inter multas Asiae Graeciaeque legationes Rhodiorum ma-
5 xime legati ciuitatem conuerterunt. nam cum primo in ueste
candida uisi essent, quod et gratulantes decebat, et si sordi-
dam uestem habuissent, lugentium Persei casum praebere
6 speciem poterant, postquam consulti ab M. Iunio consule
patres stantibus in comitio legatis an locum lautia senatum-
que darent, nullum hospitale ius in iis esse seruandum cen-
7 suerunt, egressus e curia consul, cum Rhodii, gratulatum se
de uictoria purgatumque ciuitatis crimina dicentes uenisse,
8 petissent ut senatus sibi daretur, pronuntiat sociis et amicis
et alia comiter atque hospitaliter praestare Romanos et se-
natum dare consuesse: Rhodios non ita meritos eo bello ut
9 amicorum sociorum⟨que⟩ numero habendi sint. his auditis
prostrauerunt se omnes humi, consulemque et cunctos qui

20.4–**25:** *Cato ORF frr.* 163–9, *Pol.* 30.4–5, *Diod.* 31.5, *Gell.* 6.3, *App. Lib.* 65.291; *cf. Dio fr.* 68.2

petit *V* **3** partiturum crediderat *V* curia *Sig.* : curiam *V* raro *Gron.* : ut raro *V* : ut raro ... ⟨ita⟩ omnibus *Kreyssig* : at raro *Harant* oneribusp̸ muneribus quae *V* praesens *V* : ⟨et⟩ praesens *Fr. 1*, *fort. recte* **4** Asiae egraegiaeque *V* **5** (quod) et *V* : *del. Gron.* : et ⟨id⟩ (*uel* ⟨ea⟩) *Harant* et (si) *V* : ut *Walch* (*228*) **6** lautia *Fr. 2* : lautiam *V* iis esse *Kreyssig* : is se *V* : iis *Fr. 1* **7** egressus *V* : egressus⟨que⟩, *commate post* habendi sint (§ 8) *et* essent (§ 9; *sic iam Madvig*) *distinguens, Harant* Rodi *V* **8** pronuntiat *Fr. 1* : pronuntia *V* : pronuntiauit *Harant* amiciis *V* adque *V* sociorum⟨que⟩ *anon. ap. Drak.* : sociorum *V* : sociorum⟨ue⟩ *Gron.* : ⟨aut⟩ sociorum *Muret* : ⟨et⟩ sociorum *Doering* : ⟨ac⟩ sociorum *Hertz* : *fort.* sociorum amicorum⟨que⟩ sunt *V* **9** auditiis *V*

aderant orantes ne noua falsaque crimina plus obesse Rho-
diis aequum censerent quam antiqua merita, quorum ipsi
testes essent. extemplo ueste sordida sumpta domos princi-
pum cum precibus ac lacrimis circumibant, orantes ut prius
cognoscerent causam quam condemnarent.
21 M'. Iuuentius Thalna praetor, cuius inter ciues et peregri-
nos iurisdictio erat, populum aduersus Rhodios incitabat,
2 rogationemque promulgauerat ut Rhodiis bellum indicere-
tur, et ex magistratibus eius anni deligerent qui ad id bellum
3 cum classe mitteretur, se eum sperans futurum esse. huic
actioni M. Antonius et M. Pomponius tribuni plebis aduer-
4 sabantur. sed et praetor nouo maloque exemplo rem in-
gressus erat, quod ante non consulto senatu, non consulibus
certioribus factis, de sua unius sententia rogationem ferret,
5 uellent iuberentne Rhodiis bellum indici, cum antea semper
prius senatus de bello consultus esset, deinde ⟨ex auctori-
6 tate⟩ patrum ad populum latum, et tribuni plebis, cum ita
traditum esset ne quis prius intercederet legi quam priuatis
suadendi dissuadendique legem potestas facta esset, eoque
persaepe euenisset ut et qui non professi essent se interces-
suros, animaduersis uitiis legis ex oratione dissuadentium
7 intercederent, et qui ad intercedendum uenissent, desiste-

aecum *V* quam ... essent *V* : ⟨prodesse⟩ *post* censerent *Alanus* (*2.30*), *post* essent *Cobet; u.* 24.8 *adn.* **10** eum praecibus *V* condemnarent *Crév.* : condemnarentur *V* **21**.1 M'. *Sig.* : T. *V* : M. *Fr.1* Thalna *Sig.* : Talna *V* : Talua *Fr.1* qui ad id *Fr.1* : quid aut *V* : qui id ad *Wesenberg* classem *V* secum sperans *V* **3** Antoni.sed M. *V* **4** ingressurus *V* ante non *V* : non ante *Madvig, fort. recte* sententiam *V* ferret, uellent *Fr.1* : uellent ferrent *V* : promulgauit uellent *Novák* (*JPhV 1902, 14*) Rodiis *V* **5** ⟨ex auctoritate⟩ patrum *Kreyssig* : patrum *V* : *del. Fr.1* **6** *post* plebis *lac. posuit Sig.* quid *V* intercedere ei legi *V* potestatem *V* ea quae *V* ut et *Kreyssig*: uter *V*: ut *Fr.1* aninaduersis uitis *V* oratione *Gron.* : ratione *V* intercederentur *V*

rent uicti auctoritatibus suadentium legem. tum inter prae-
torem tribunosque omnia intempestiue agendi certamen
8 erat: tribuni festinationem praetoris ante tempus interce-
dendo ⟨...⟩ aduentum im⟨peratoris ...

22 '...⟩ est. peccauerimusne adhuc dubium est; poenas igno-
minias omnes iam patimur. antea, Carthaginiensibus uictis,
Philippo Antiocho superatis, cum Romam uenissemus, ex
publico hospitio in curiam gratulatum uobis, patres con-
scripti, ex curia in Capitolium ad deos uestros dona ferentes
2 ⟨...⟩; nunc ex sordido deuersorio, uix mercede recepti ac
prope hostium more extra urbem manere iussi, in hoc squa-
lore uenimus in curiam Romanam Rhodii, quos prouinciis
nuper Lycia atque Caria, quos praemiis atque honoribus
3 amplissimis donastis. et Macedonas Illyriosque liberos esse,
ut audimus, iubetis, cum seruierint antequam uobiscum
4 bellarent – nec cuiusquam fortunae inuidemus, immo
agnoscimus clementiam populi Romani –: Rhodios, qui ni-
hil aliud quam quieuerunt hoc bello, hostes ex sociis facturi

7 tum inpetratorem *V* intempestiuae *V* **8** intercedendo ⟨...⟩ *lac. ind. Sig.; u. p. 379* im⟨peratoris *Sig.* : *post* im- *periit folium octauum quaternionis XXX* **22.**1 peccauerimusne *Fr. 1* : peccauerimus nec *V* : peccerauimus nec⟨ne⟩ ... ⟨sed⟩ poenas *Cobet* Antiocho *Fr. 1* : Antioco *V* : Antiocho⟨que⟩ *Hertz* donas *V* ⟨...⟩ *sic Weiss. (1866)* : ⟨ueniebamus⟩ *Sig.* : ⟨ferebamus⟩ *Perionius* : ⟨deducebamus⟩ *Crév.* (*post* hospitio *Goldbacher*) : ⟨ibamus⟩ *Weiss.* (*1866*) : ⟨deducti sumus⟩ *Pflüger* : ⟨escendebamus (a- *Giarratano*)⟩ *Zingerle* : ⟨ieramus⟩ *Jal* **2** deuersorio *Drak.* : diuorsorio *V* : diuersorio *Fr. 1* decepti *V* orbem *V* adque carta quos reminis adque *V* amplissimumis *V* **3** et Mecenas Illyrios quae liberisse ut *V* **4** inmo *V* clementiae *V* nihil alibi quam qui fuerunt *V*

5 estis? certe iidem uos estis Romani qui ideo felicia bella
uestra esse quia iusta sint prae uos fertis, nec tam exitu
eorum, quod uincatis, quam principiis, quod num⟨quam⟩
6 sine causa suscipiatis gloriamini. Messana in Sicilia oppu-
gnata Carthaginienses, Athenae oppugnatae, et Graecia in
seruitutem petita, et adiutus Hannibal pecunia auxiliis Phi-
7 lippum hostem fecerunt. Antiochus ipse ultro, ab Aetolis
hostibus uestris accersitus, ex Asia classe in Graeciam traie-
cit; Demetriade et Chalcide et saltu Thermopylarum occu-
8 pato de possessione imperii uos deicere conatus. cum Per-
seo socii uestri oppugnati, + alii + interfecti reguli princi-
pesque gentium aut populorum, causa belli uobis fuere.
9 quem tandem titulum nostra calamitas habitura est, si peri-
turi sumus? nondum segrego ciuitatis causam a Polyarato et
Dinone, ciuibus nostris, et iis quos ut traderemus uobis
adduximus. si omnes Rhodii aeque noxii essemus, quod
10 nostrum in hoc bello crimen esset? Persei partibus fauimus,
et quemadmodum Antiochi Philippique bello pro uobis
aduersus reges, sic nunc pro rege aduersus uos stetimus.
11 quemadmodum soleamus socios iuuare et quam impigre
capessere bella, C. Liuium L. Aemilium Regillum interro-
gate, qui classibus uestris in Asia praefuerunt. numquam

5 iidem *Madvig* : quidem *V* festis *V* exitum *V* num⟨quam⟩ *Wesenberg* : num *V* : non *Fr. 1* : nu⟨llu⟩m *Damsté* **6** Mesana *V* Athennae *V* Graeciam *V* **7** Anthiocus *V* traicit Demetriade¯ et Calcide *V* Termopylarum *V* conatus *V* : conatus ⟨est⟩ *Madvig* (*e*) : ⟨est⟩ conatus *Zingerle* (*cf. H.J.M., JPhV 1901, 13*) **8** + alii + *V* : alii ⟨eiecti⟩ (*uel* ⟨expulsi⟩) *Weiss.* : aut *Harant* priscipesque *V* **9** periuri *V* Poliarato *V* Dinone *Gron.* : Dione *V* ut traderemus ut uobis *V* Rhodi aeque noxi *V* **10** fauimus *Fr. 1* : fuimus *V* : partis (*uel* partium) fuimus *Heraeus* Anthioci Pilippique *V* **11** inpigre *V* L. Aelium *V*

12 uestrae naues pugnauere sine nobis. nostra classe pugnaui-
mus semel ad Samum, iterum in Pamphylia aduersus Han-
13 nibalem imperatorem; quae uictoria nobis eo gloriosior est
quod cum ad Samum magnam partem nauium aduersa pu-
gna et egregiam iuuentutem amisissemus, ne tanta quidem
clade territi iterum aus⟨i sumus⟩ regiae classi ex Syria ue-
14 nienti obuiam ire. haec non gloriandi causa rettuli – neque
enim ea nunc nostra est fortuna –, sed ut admonerem
quemadmodum adiuuare socios solerent Rhodii.
23 Praemia et ⟨Philippo et⟩ Antiocho deuictis amplissima ac-
cepimus a uobis. si quae uestra nunc est fortuna deum beni-
gnitate et uirtute uestra, ea Persei fuisset, et praemia peti-
tum ad uictorem regem uenissemus in Macedoniam, quid
2 tandem diceremus? pecuniane a nobis adiutum an fru-
mento? auxiliis terrestribus an naualibus? quod praesidium
tenuisse nos? ubi pugnasse aut sub illius ducibus ⟨aut⟩ per
3 nos ipsos? si quaereret ubi miles noster, ubi nauis intra
praesidia sua fuisset, quid responderemus? causam fortasse
diceremus apud uictorem, quemadmodum apud uos dicimus.
4 hoc enim legatos utroque ⟨de⟩ pace mittendo consecuti
sumus, ut ab neutra parte gratiam iniremus, ab altera etiam

12 nostra *V* : ⟨nos⟩ nostra *Cobet* semul ad Samul *V* Pamphilia *V* inperatorem *V* **13** pugnae et egraeciam *V* aus regiae classia *V* **14** rettulit *V* **23.1** et ⟨Philippo et⟩ *Weiss.* : et *V* : ⟨Philippo⟩ et *Fr. 1* Anthioco *V* qua *V* est forum ad eum deum *V* fuisse et praemiam *V* **2** ad frumento ... ad naualibus *V* *om.* ⟨aut⟩ *V* **3** quaeretur *V* aput (*bis*) *V* nos *V* **4** hic *V* ultra quae pace *V* ab neutra *Gron.* : ne ab utraque *V* : nec ab utraque *Heusinger* : ne ab utra qui⟨dem⟩ *Bekker* : ne ab altera qui⟨dem⟩ *Kreyssig* intremus ab alteram *V*

5 crimen et periculum esset. quamquam Perseus uere obice-
ret, id quod uos non potestis, patres conscripti, nos princi-
pio belli misisse ad uos legatos qui pollicerentur uobis quae
ad bellum opus essent; nauibus armis iuuentute nostra, si-
6 cut prioribus bellis, ad omnia paratos fore. ne praestaremus
per uos stetit, qui de quacumque causa tum aspernati nostra
auxilia estis. neque fecimus igitur quicquam tam⟨quam⟩
hostes, neque bonorum sociorum defuimus officio, sed a
7 uobis prohibiti praestare fuimus. "quid igitur? nihilne fac-
tum neque dictum est in ciuitate uestra, Rhodii, quod nol-
letis, quo merito offenderetur populus Romanus?" hinc
iam non quod factum est ⟨sum⟩ defensurus – non adeo insa-
nio –, sed publicam causam a priuatorum culpa segregatu-
8 rus. nulla est ciuitas quae non et improbos ciues aliquando et
9 imperitam multitudinem semper habeat. etiam apud uos
fuisse audiui qui adsentando multitudini grassarentur, et
secessisse aliquando a uobis plebem, nec in potestate uestra

5 que ad *V* nauibus *Gron.* : naualibus *V* : naualibus ⟨copiis⟩ *Weiss.* nostra *V* : ⟨nos⟩ nostra *Drak.* : nos *Pluygers* **6** estis ne quis neque *V* tam *V* sed a *V* : sed ⟨id⟩ a *Gron.* prohibitio *V* fuimus *V* : ⟨non po⟩tuimus *Weiss.* : ⟨nequ⟩iuimus *Madvig* : ⟨id⟩ praestare sumus *Harant* **7** Rodii *V* hinc *V* : hic *Drak.* iam nunc quod factus *V* ⟨sum⟩ *hic Novák* (*JPhV 1906, 13*), *post* defensurus *Fr.1* : *om.* *V* segrecaturus *V* **8** nulla *Madvig* (*e*) : nullam *V* : null⟨a eni⟩m *Fr.1* ciues et aliquando et imperita *V* **9** aput *V* auditi *V* multitudinis *V* secessisse *Fr.1* : secessione *V* : secessione ... plebem ⟨...⟩ *Kreyssig* : secessi⟨sse⟩ omnem *Novák* (*JPhV 1885, 128*) : secessione⟨m fecisse⟩ *Fügner (JPhV 1890, 217)*

10 rem publicam fuisse. si hoc in hac tam bene morata ciuitate
accidere potuit, mirari quisquam potest aliquos fuisse apud
nos qui regis amicitiam petentes plebem nostram consiliis
deprauarent? qui tamen nihil ultra ualuerunt quam ut in
11 officio cessaremus. non praeteribo id quod grauissimum est
in hoc bello crimen ciuitatis nostrae: legatos eodem tem-
pore et ad uos et ad Persea de pace misimus; quod infelix
consilium furiosus, ut postea audiuimus, orator stultissi-
12 mum fecit, quem sic locutum constat tamquam C. Popillius
legatus Romanus, quem ad summouendos a bello An-
13 tiochum et Ptolemaeum reges misistis, loqueretur. sed ta-
men ea siue superbia siue stultitia appellanda est, eadem
14 quae apud uos et apud Persea fuit. tam ciuitatium quam
singulorum hominum mores sunt: gentes quoque aliae ira-
cundae, aliae audaces, quaedam timidae, in uinum in uene-
15 rem proniores aliae sunt. Atheniensium populum fama est
celerem et supra uires audacem esse ad conandum, Lace-
daemoniorum cunctatorem et uix in ea quibus fidit ingre-

23.15: *Thuc.* 1.70.1–2

10 hac *Fr. 1* : haec *V* : *om. Cobet* memorata cituitatem *V* aput *V* **10–11** cessaremus. non *Fr. 1* : caesarem non uti non *V* : cessaremus. non utique *Kreyssig* : cessaremus, non ut ⟨deficeremus⟩. non *Madvig* (*a*) : cessaremus, non ⟨in⟩ulti. non *Hartel* praeteriuo *V* **11** grauissimus *V* uestrae legatos et eodem *V* furiosius *V* oratio stultissimam *V* **12** quod sic locutus *V* Romanosque ad *V* Anthiocum et Ptolemeum *V* misisti *V* **13** aput (*bis*) *V* **14** tam ... sunt *Fr. 1* : tam cŭitatium ... homines morum sunt *V* : ... mores ⟨diuersi⟩ sunt *Köhler* (*75*) : ... ⟨sui⟩ mores sunt *Wesenberg* : ciuitatium tamquam singulorum ... *Hartel* : ⟨uarii⟩ tam ... *H.J.M.* (*JPhV 1889, 46*) quoque aliae *V* : quoque ⟨aliae mites⟩, aliae *Rossbach* propiniores *V* **15** Lacaedemoniorum *V*

16 dientem. non negauerim et totam Asiae regionem inaniora
parere ingenia, et nostrorum tumidiorem sermonem esse
quod excellere inter finitimas ciuitates uideamur, et id ip-
sum non tam uiribus nostris quam uestris honoribus ac iudi-
17 ciis. satis quidem et tunc in praesentia castigata illa legatio
erat, cum tam tristi responso uestro dimissa. si tum parum
ignominiae pensum est, haec certe tam miserabilis ac sup-
plex legatio etiam insolentioris quam illa fuit legationis satis
18 magnum piaculum esset. superbiam, uerborum praesertim,
iracundi oderunt, prudentes inrident, utique si inferioris
aduersus superiorem est; capitali poena nemo umquam di-
19 gnum iudicauit. id enimuero periculum erat, ne Romanos
Rhodii contemnerent. etiam deos aliqui uerbis ferocioribus
increpant, nec ideo quemquam fulmine ictum audimus.
24 Quid igitur superat quod purgemus, si nec factum hostile
ullum nostrum est, ⟨et⟩ uerba tumidiora offensionem au-
2 rium, non perniciem ciuitatis meruerunt? uoluntatis nostrae
tacitae uelut litem aestimari uestris inter uos sermonibus
audio, patres conscripti: fauisse nos regi et illum uincere

16 inaniora *V* : uaniora *Madvig* parare *V* tutumidiorem *V* quam uel uestris *V* **17** pensui *V* certamen miserabilis *V* suplex *V* satis fuit magnum *V* irrident *Curio* : inriderent *V* iudicabitur *V* **19** Rodii contempnerent *V* increpat *V* nec ideo *Kreyssig* : nec eoč id *V* : nec ob id *Fr. 1* **24.**1 icitur *V* purgemus *Gron.* : purgamus *V* ⟨et⟩ *om.* *V* offensionem *Fr. 1* : offensione *V* : offensione aurium ⟨poenam ipsius⟩ *Novák* (*JPhV 1884, 105*) **2** tacitae *Perizonius* : tacite *V*

3 maluisse. ideo bello persequendos esse credunt alii; ⟨alii⟩ uestrum uoluisse quidem nos hoc, non tamen ob id bello persequendos esse: neque moribus neque legibus ullius ciuitatis ita comparatum esse ut si qui uelit inimicum perire,
4 ut si nihil fecerit quo id fiat, capitis damnetur. his, qui nos poena non crimine liberant, gratiam quidem habemus; ipsi nobis hanc dicimus legem: si omnes uoluimus quod arguimur – non distinguimus uoluntatem a facto –, omnes plec-
5 tamur; si alii principum nostrorum uobis alii regi fauerunt, non postulo ut propter nos, qui partium uestrarum fuimus, regis fautores salui sint; illud deprecor, ne nos propter illos
6 pereamus. non estis uos illis infestiores quam ciuitas et ipsa; et hoc quia sciebant, plerique eorum aut profugerunt aut mortem sibi consciuerunt; alii damnati a nobis in potestate
7 uestra erunt, patres conscripti. ceteri Rhodii sicut gratiam nullam meriti hoc bello, ita ne poenam quidem sumus. priorum nostrorum benefactorum cumulus hoc quod nunc
8 cessatum in officio est expleat. cum tribus regibus gessistis bella per hos annos; ne plus obsit nobis quod uno bello cessauimus quam quod duobus bellis pro uobis pugnaui-

3 ⟨alii⟩ *hic Heusinger, post* uestrum *Madvig* : *om. V* uelit *Vahlen* (*GPS, 1.610*) : uellet *V* : uelle *Madvig* (*Em.*[1]) ut si *V* : si *Vasc.* : ut is, si *Gron.* : etsi *Perionius* : ⟨comperiat⟩ur, si *Madvig* (*l.c.*) : ⟨re⟩us sit *Seyffert* quod id *V* capiti *V* **4** nisi qui *V* uoluimus *Vasc.* : uolumus *V* arguimur, non ... facto, *Fr. 1* : arguimur, non ... facto; *Vasc.* **5** postumo *V* legis fautores saluis *V* depraecor *V* propter *bis V* **6** illi *V* et ipsa *V*: ipsa *Fr. 1* : est ipsa *Madvig, fort. recte* quia *Perizonius* : qui *V* praefugerunt *V* erant *V* **8** regionibus cessistis *V* quam *V* : quam ⟨prosit⟩ *Crév.; u.* 20.9 *adn.*

9 mus. Philippum Antiochum Persea tamquam tres senten-
tias ponite: duae nos absoluunt, una + aut dubia est ut
grauior sit +; illi de nobis ⟨si⟩ iudicarent, damnati essemus;
uos iudicatis, patres conscripti, sit Rhodus in terris an fun-
10 ditus deleatur; non enim de bello deliberatis, patres con-
scripti, quod inferre potestis, gerere non potestis, cum
11 nemo Rhodiorum arma aduersus uos laturus ⟨sit⟩. si per-
seuerabitis in ira, tempus a uobis petemus quo hanc fune-
stam legationem domum referamus; omnia libera capita,
quidquid Rhodiorum uirorum feminarum est, cum omni
12 pecunia nostra naues conscendemus, ac relictis penatibus
publicis priuatisque Romam ueniemus, et omni auro et ar-
gento, quidquid publici quid⟨quid⟩ priuati est, in comitio in
uestibulo curiae uestrae cumulato, corpora nostra coniu-
gumque ac liberorum uestrae potestati permittemus, hic
13 passuri quodcumque patiendum erit; procul ab oculis nos-
14 tris urbs nostra diripiatur incendatur. hostes Rhodios esse
Romani iudicare possunt + teste +; est enim et nostrum
aliquod de nobis iudicium, quo numquam iudicabimus nos
uestros hostes, nec quicquam hostile, etiamsi omnia patie-
mur, faciemus.'
25 Secundum talem orationem uniuersi rursus prociderunt,
+ ramosque oleae supplices iactantes +; tandem excitati

9 Anthiocum *V* tris *V* + aut ... sit + *u. pp. 379–80* ⟨si⟩ *hic Fr. 1, ante* illi *Madvig* (*u.p. 379*) : *om. V* si Rodus *V* ac funditus *V* **10** inferere *V* ⟨sit⟩ *hic Fr. 1, ante* laturus *Novák* (*JPhV 1906, 12*) : *om. V* **11** infra tempus *V* Rhodiorum *V* : Rhodi *Cobet* **12** publiciis *V* quae quod publici quid priuati *V* corpori nostro conditique ac librorum *V* uestrae potestati *Fr. 1* : uestra potestate *V*: ⟨in⟩ uestram potestatem *Harant* **14** hostis (*bis*) *V* possunt + teste +; est enim *u.p. 380* quo ... iudicabimus *Gron.* : quod ... iudicauimus *V* **25.1** secundum *post* orationem *iter. V* + ramosque ... iactantes + *V; sic Fr. 1, sine distinctione post* iactantes : supplices *ante* ramosque *Boot* : ... iactantes ⟨ueniam orabant⟩ *Novák* : ⟨flentes⟩ ramosque oleae iactantes *Roobol* : *fort.* -que *delendum*

2 curia excesserunt. tunc sententiae interrogari coeptae. in-
festissimi Rhodiis erant qui consules praetoresue aut legati
gesserant in Macedonia bellum. plurimum causam eorum
adiuuit M. Porcius Cato, qui asper ingenio tum lenem mi-
3 temque senatorem egit. non inseram simulacrum uiri co-
piosi, quae dixerit referendo; ipsius oratio scripta exstat,
4 Originum quinto libro inclusa. Rhodiis responsum ita red-
ditum est ut nec hostes fierent nec socii permanerent. Phi-
5 locrates et Astymedes principes legationis erant. partem
cum Philocrate renuntiare Rhodum legationem placuit,
partem cum Astymede Romam subsistere, ⟨qui⟩ quae age-
6 rentur scirent certioresque suos facerent. in praesentia de-
ducere ante certam diem ex Lycia Cariaque iusserunt prae-
fectos. haec Rhodum nuntiata, quae per se tristia fuissent,
quia maioris mali leuatus est timor, cum bellum timuissent,

curiae accesserunt *V* ṡtunt[c] *V* : tum *Wesenberg* **2** Rodiis *V* Macedoniam *V* **2–3** egit inseram non *V* **3** uiri copiosi, quae *Fr. 1* : uiri copias idque *V* : ueri copiose quae *Madvig* : uiri copiose id quod *Hertz* : ⟨cum⟩ ueri copia sit, quae *Novák* (*JPh V 1882, 400*) : uiri curiose quae *Heraeus* extat *V* **4** Rodiis *V* legationes *V* **5** partem ... partem *Fr. 1* : partem ... partim *V* : partim ... partim *Madvig* Philocraten renuntiarent *V* substitere *V* ⟨qui⟩ quae ... scirent ... facerent *Gron.* : quae ... sciret ... faceret *V* : ⟨quae⟩ quae ... sciret ... faceret *Sig.* **6** deducere *V* : decedere *Ruperti* : ⟨praesidia⟩ *uel* ⟨milites⟩ deducere *Doering* iusserunt *V* : iussi sunt *Cobet* praefectos *V* : praesidia *uel* praesidiarios *Drak.* Rodum *V* nuntiata *V* : ⟨re⟩nuntiata *Madvig* se a tristitia *V* cum ... timuissent *Fr. 1* : circum ... timuissent *V* : *del. Walker*

7 in gaudium uerterunt. itaque extemplo coronam uiginti mi-
lium aureorum decreuerunt; Theaedetum praefectum clas-
sis in eam legationem miserunt; societatem ab Romanis ita
uolebant peti ut nullum de ea re scitum populi fieret aut
litteris mandaretur, quod nisi impetrarent maior a ⟨re⟩pulsa
8 ignominia esset. praefecti classis id unius erat ius ut agere
9 de ea re sine rogatione ulla perlata posset. nam ita per tot
annos in amicitia fuerant ut sociali foedere se cum Romanis
non inligarent, ob nullam aliam causam quam ne spem regi-
bus absciderent auxilii sui, si quid opus esset, neu sibi ipsis
10 fructus ex benignitate et fortuna eorum percipiendi. tunc
utique petenda societas uidebatur, non quae tutiores eos ab
aliis faceret – nec enim timebant quemquam praeter Roma-
11 nos –, sed quae ipsis Romanis minus suspectos. sub idem
fere tempus et Caunii desciuere ab iis, et Mylassenses Eu-
12 romensium oppida occuparunt. non ita fracti animi ciuitatis
erant ut non sentirent si Lycia et Caria ademptae ab Roma-
nis forent, cetera aut se ipsa per defectionem liberarent aut
a finitimis occuparentur, includi se insulae paruae et sterilis
agri litoribus, quae nequaquam alere tantae urbis populum

uerterunt *Walker* : renuntiata uerierunt *V* : renuntiata uerterunt *Fr. 1* **7** XX *V* : decem *Hotmann, cl. Pol.* 30.5.4; *u. Walbank, 3.421* milium *Gruter* : milib. *V* Theaedetum *scripsi* : Theodotum *V* : Theaetetum *Vrsinus* praefectis *V* a ⟨re⟩pulsa *Kreyssig* : a pulsa *V* : repulsis *Fr. 1* : repulsae *Madvig* is nomina *V* **8** ageret *V* possent *V* **9** amnos *V* amicitiam *V* quid *Kreyssig* : quod id *V* : cui *Fr. 1* : quo id *Weiss.* : cui id *Wesenberg* perficiendi *V* **11** Cauni *V* iis *Madvig* (*e*) : his *V* Mylassenses *Fr. 1* : Milassenses *V* : Mylasenses *Sig.* Euromanensium *V* **12** ut cum sentirent *V* demptae *V* Romanis *V*: Rhodiis *Vrsinus* finitumis *V* qui nequaquam *V* tante *V*

13 posset. missa igitur iuuentute propere, et Caunios, quam-
quam Cibyratarum asciuerant auxilia, coegerunt imperio
parere, et Mylassenses Alabandensesque, qui Euromen-
sium prouinciam ademptum et ipsi coniuncto exercitu
uenerunt, circa Orthosiam acie uicerunt.
26 Dum haec ibi, alia in Macedonia, alia Romae geruntur,
interim ⟨in⟩ Illyrico L. Anicius, rege Gentio, sicut ante dic-
2 tum est, in potestatem redacto, Scodrae, quae regia fuerat,
praesidio imposito ⟨.⟩ Gabinium praefecit, Rhizoni et Olci-
3 nio, urbibus opportunis, C. Licinium. praepositis his Illy-
rico, reliquo exercitu in Epirum est profectus. ubi prima
Phanote ei dedita + tot omnium + multitudine cum infulis

13 iuuentute¯ *V* Cibyratarum *Sig.*: Cybiratarum *V* asciuerant *V*: acciuerant *Gron.* parare *V* Mylasse¯sis *V*: Mylasenses *Sig.* Alabandensesque, qui *Bekker* : Alabandenique qui Alabandensium *V*: Alabandenosque, qui *Fr. 1* Euroaemensium *V* prouinciam ademptum *V*: prouincia adempta *Fr. 1* et ipsi *Madvig* : ad ipsi *V*: ad ipsos *Fr. 1* : et ipso *Weiss.* : ad⟨uersus⟩ ipsos *Hartel*: *del. Novák* (*JPhV 1904, 13*) uenerunt *V*: uenerant *Madvig* Ortusiaman *V* **26.**1 Romae *Fr. 1*: Romae in Asia *V*: in Asia *post* ibi *Weiss.* gerunt *V* ⟨in⟩ *om. V* potestate *V* **2** que regia fuerant *V* inposito *V* (*sic etiam* § 4) ⟨.⟩ *praenomen excidisse uidit Drak.* Gabenium *V* Locinio ur̄b. *V* Licinius *V* **3** Inlyrico *V* reliquo exercitu *Wesenberg, M. Müller* (*1871*) : reliqua exercitum *V* : ⟨cum⟩ reliquo exercitu *Fr. 1* Epyrum *V* Phanote *Heraeus* : Panota *V* : Phanota *Fr. 1; u.* 43.21.4 *adn.* + tot omnium + *V*: tota *Fr. 1* : tota oppidanorum *Kreyssig* : omni *Weiss.* : est omni *Madvig* : tota ciuium *Harant* : prima omnium Phanota ei dedita tota *Novák* (*JPhV 1883, 343*) multitudinem cum infuriis *V*

4 obuiam effusa. hinc praesidio imposito in Molossidem
transgressus, cuius omnibus oppidis praeter Passaronem et
Tecmonem et Phylacen et Horreum receptis, primum ad
5 Passaronem ducit. Antinous et Theodotus principes eius
ciuitatis erant, insignes et fauore Persei et odio aduersus
Romanos, iidem uniuersae genti auctores desciscendi ab
6 Romanis. hi conscientia priuatae noxae, quia ipsis nulla
spes ueniae erat, ut communi ruina patriae opprimerentur,
clauserunt portas, multitudinem ut mortem seruituti prae-
7 ponerent hortantes. nemo aduersus praepotentes uiros his-
cere audebat; tandem Theodotus quidam, nobilis et ipse
adulescens, cum maior a Romanis metus timorem a princi-
pibus suis uicisset, 'quae uos rabies' inquit 'agitat, qui
duorum hominum noxae ciuitatem accessionem facitis?
8 equidem pro patria qui letum oppetissent, saepe fando au-
diui: ⟨qui⟩ patriam pro se perire aequum censerent, hi
primi inuenti sunt. quin aperimus portas, et imperium acci-
9 pimus quod orbis terrarum accepit?' haec dicentem cum
multitudo sequeretur, Antinous et Theodotus in primam
stationem hostium inruperunt, atque ibi offerentes se ipsi
10 uolneribus interfecti; urbs dedita est Romanis. simili perti-

26.5–10: *cf. Pol.* 30.7.2–3

4 hinc *Duker* : hic *V* Molosidem *V* oppidiis *V* Tecmonem *Sig.* : Tegmonem *V* Pilaceum *V* Horreum *V* : *fort.* Horraeum; *u. Hammond, Epirus, 540* ducitur *V* **5** idem ... gentis *V* **6** hic *V* noxa *V* ueniet erat *V* opprimerent *V* **7** praepotentis *V* uicisset quos rabies *V* inquid *V* noxae ciuitatem *Gron.* : noxae ciuitates *V* : noxae ciuitatis *Fr.1* : ⟨noxa⟩ noxae ciuitatis *Hartel* : noxae ⟨noxam⟩ ciuitatis *H.J.M.* (*JPhV 1889, 46*) factis *V* **8** laecum obpaetissent *V* *om.* ⟨qui⟩ *V* aecum *V* hii *V* accepimus *V* **9** irruperunt *Fr.1* : ruperunt *V* : eruperunt *Perizonius* adque *V* Romani *V*

nacia Cephali principis clausum Tecmonem ipso interfecto
per deditionem recepit. nec Phylace nec Horreum oppu-
11 gnationem tulerunt. pacata Epiro diuisisque in hiberna co-
piis per opportunas urbes, regressus ipse in Illyricum,
Scodrae, quo quinque legati ab Roma uenerant, euocatis ex
12 tota prouincia principibus conuentum habuit. ibi pro tribu-
nali pronuntiauit de sententia consilii senatum populumque
Romanum Illyrios esse liberos iubere: praesidia ex omnibus
13 oppidis arcibus et castellis sese deducturum. non solum li-
beros sed etiam immunes fore Issenses et Taulantios, Das-
saretiorum Pirustas Rhizonitas Olciniatas, quod incolumi
14 Gentio ad Romanos defecissent. Daorsis quoque immuni-
tatem dare, quod relicto Carauantio cum armis ad Roma-
nos transissent. Scodrensibus et Dassarensibus et Selepita-
nis ceterisque Illyriis uectigal dimidium eius ⟨impositum⟩
15 quod regi pependissent. inde in tres partes Illyricum diuisit.

10 Cephali *Gron.* : Cepalonis *V* : Cephalonis *Fr. 1*   principiis *V*   Tecmonem *Sig.* : Tegmonem *V*   recipit *V*   Pylagen *V*   Horreum *V; u.* § 4 *adn.*   **11** Epro *V*   Scorae quoque quinque *V*   **12** consili *V*   Romanorum *V*   oppidis *V* : *del. Madvig* (*86*)   arcibus et *Fr. 1* : arciuus est *V* : arcibus *uel* arcibus⟨que⟩ et *uel* ⟨et⟩ arcibus et *Wesenberg*   **13** *de hoc loco u. Niese, 3.178 adn. 1*   inmunes *V*   fores senes et Audantios Dassarentiorum *V*   Pirustas Rhizonitas *Sig.* : Tirusta Rasinittass *V* : Tirustaras Inittas *Fr. 1* : Tirustaras Rizonitas *Fr. 2*   **14** Daorsis (*uel* -iis) *Heraeus* : Daiorseis *V*   dare *V* : dari *Madvig* (*e*)   quo *V*   cauarent cum *V*   Scordensibus *V*   Dassarensis *V*   Illyris *V*   ⟨impositum⟩ *hic Madvig* (*e*), *post* dimidium *Muret, post* pependissent *Heraeus* : ⟨iniunctum⟩ *post* dimidium *Rossbach* : *om.* *V*   pependissent *Sig.* : pendissent *V*

unam eam fecit quae supra + Dictam + est, alteram Labeatas omnes, tertiam Agrauonitas et Rhizonitas et Olciniatas accolasque eorum. hac formula dicta Illyrico, ipse in⟨de⟩ Epiri Passaronem in hiberna rediit.

27 Dum haec in Illyrico geruntur, Paullus ante aduentum de-
cem legatorum Q. Maximum filium, iam ab Roma regres-
2 sum, ad Aeginium et Agassas diripiendas mittit, Agassas
quod cum Marcio consuli tradidissent urbem, petita ultro
societate Romana, defecerant rursus ad Persea; Aeginien-
3 sium nouum crimen erat: famae de uictoria Romanorum
fidem non habentes, in quosdam militum urbem ingressos
4 hostiliter saeuierant. ad Aeniorum quoque urbem diripien-
dam L. Postumium misit, quod pertinacius quam finitimae
5 ciuitates in armis fuerant. autumni fere tempus erat; cuius
temporis initio ad circumeundam Graeciam, uisendaque
⟨quae⟩ nobilitata fama maiora auribus accepta sunt quam

27–28.5: *Pol.* 30.10, *Plut. Paull.* 28.1–5, *ILS 8884*

15 + Dictam + *V* : dicta *Fr. 1* : Issam *Madvig* : Pistam *uel* Pistum *C. Müller* (*ad Ptol.* 2.16.3) : Dyrrachium *Zippel* (*97*) omnia *V* Agrauonitas *Fr. 1* : Agrauomtas *V* : Ascriuionitas *Doujat* : Acruuionitas *H.J.M.* Rhizonitas *Sig.* : Rizo¯ita *V* : Rizonitas *Fr. 1* Olciniatas *Fr. 2* : Olceratinos *V* hoc *V* Illyrico *Kreyssig* : in Illyrico *V* in⟨de⟩ *M. Müller* (*1871*) : in *V* : *del. Weiss.* rediit *Fr. 1* : redituri *V* : redit *Heraeus* **27.**1 Romam *V* Gassas *V; u.* 44.7.5 *adn.* **2** consule *V* petitam *V* Ageniensium *V* **3** fame *V* **4** Aeniorum *V* : Aeneatum *Drak.* urbem *Walker* : hostiliter urbem *V* pertinaci ut quam finitumae *V* **5** auctumni *V* ad *V* : *om. Fr. 1* uisendamque nobilita fama¯ *V* maiora *Kreyssig:* maioram *V* : magis *Fr. 1*

6 oculis noscuntur, uti statuit. praeposito castris C. Sulpicio
Galo, profectus cum haud magno comitatu, tegentibus la-
tera Scipione filio et Athenaeo, Eumenis regis fratre, per
7 Thessaliam Delphos petit, inclutum oraculum. ubi sacrificio
Apollini facto, incohatas in uestibulo columnas, quibus im-
posituri statuas regis Persei fuerant, suis statuis uictor desti-
8 nauit. Lebadiae quoque templum Iouis Trophonii adit: ibi
cum uidisset os specus, per quod oraculo utentes scisci-
tatum deos descendunt, sacrificio Ioui Hercynnaeque facto,
quorum ibi templum est, Chalcidem ad spectaculum Euripi
Euboeaeque, + ante + insulae, ponte continenti iunctae,
9 descendit. a Chalcide Aulidem traicit, trium milium spatio
distantem, portum inclutum statione quondam mille na-
uium Agamemnoniae classis, Dianaeque templum, ubi
nauibus cursum ad Troiam filia uictima aris admota rex ille
10 regum ⟨... .... Oropum⟩ Atticae uentum est, ubi pro deo
uates antiquus colitur, templumque uestustum est fontibus

uti *Madvig* : ut *V* : sibi *Pithoeus* : ire *Kreyssig* **6** Sulpicius Galo *V* cum aut *V* Scipioni *V* Atheneo ... Tessaliam Delpos petitur *V* inclytum *V* **7** inchoatas *V* Persei potuerant *V* **8** Leuadiae *V* Trophonii *Sig.* : Trophonis *V* adit *V* : adiit *Fr. 1* Hercynnaeque *Fr. 1* : Hercynnae quae *V* : Hercynaeque *Drak.* Calchidem *V* Euboeaque *Florebellus* : aeuoque *V* + ante + *u.p. 380* conuenienti *V* descenditur *V* **9** Calchide *V* Aulidem *Fr. 1* : *post add.* erat *V*, rate *Kreyssig*, freto *Weiss.*, mari *M. Müller* (*1871*) millium *V* inclytum stationem *V* Aga¯memnioniae *V* templum *V* : templo *Kreyssig* : templum ⟨petiit⟩ *uel* ⟨adiit⟩ *Weiss.* (*1866*) filiam uictimaris admonta *V* regem *V* **9–10** ⟨... .... Oropum⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨petiit. inde Oropum⟩ *Fr. 1* : *sic, sed* impetrauit *Madvig* (*e*) **10** antiquus *Kreyssig* : anticum *V* : Amphilochus *Fr. 1* : Amphiaraus *Kuhn* : antiquus ⟨Amphilochus⟩ *Baumgarten-Crusius* : anticus ⟨Amphiaraus⟩ *Hertz*

11 riuisque circa amoenum; Athenas inde, plenas quidem et
ipsas uetustae famae, multa tamen uisenda habentes, ar-
cem, portus, muros Piraeum urbi iungentes, naualia, ⟨...⟩
magnorum imperatorum, simulacra deorum hominumque,
omni genere et materiae et artium insignia.
28 Sacrificio Mineruae, praesidi arcis, in urbe facto profectus,
2 Corinthum altero die peruenit. urbs erat tunc praeclara
ante excidium; arx quoque et Isthmus praebuere specta-
culum: arx intra moenia in immanem altitudinem edita,
scatens fontibus; Isthmus duo maria ⟨ab⟩ occasu et ortu
3 solis finitima artis faucibus dirimens. Sicyonem inde et Ar-
gos, nobiles urbes, adit; inde haud parem opibus Epi-
daurum, sed inclutam Aesculapi nobili templo, quod quin-
que milibus passuum ab urbe distans nunc uestigiis reuol-
sorum donorum, tum donis diues erat, quae remediorum
4 salutarium aegri mercėdem sacrauerant deo. inde Lacedae-
monem adit, non operum magnificentia sed disciplina insti-
tutisque memorabilem + ac silentiam +; unde per Megalo-
5 polim Olympiam escendit. ubi et alia quidem spectanda ei
uisa: Iouem uelut praesentem intuens motus animo est. ita-
que haud secus quam si in Capitolio immolaturus esset,

11 ipse *V* uetustae *Köhler* (*75*) : uestustate *V* habentis *V* Piraeum *H.J.M.* (*ad* 31.14.11) : Phireum *V* : Pireum *Fr.1* : Piraeeum *Sig.* urbi *Fr.1* : urbem *V* : ⟨et⟩ urbem *Weiss.* : ⟨cum⟩ urbe *Hertz* iungentis *V* ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨monumenta⟩ *hic Madvig* (*e*), *post* imperatorum *Crév.* : ⟨opera⟩ *Wesenberg* **28.**1 praesidio *V* Corynthum *V* **2** aryx (*bis*) *V* . Sthamus (*bis*) *V* intra moenia *Gron.* : inter omnia *V* : inter ⟨plana⟩ omnia *Madvig* : inter moenia *Seyffert* scatens fontibus *Fr.1* : inscatensem fortibus *V* : in ea scatens fontibus *Goldbacher* ⟨ab⟩ *om. V* **3** Scyonem *V* inde aut *V* Epidaurum sed inclytum Epidaurum sed inclutu¯ *V* nobilita templo *V* tum domum *V* eratque *V* **4** Lacedemonen ad id *V* + ac silentiam + *u. p. 380* **5** ei uisa *Madvig* : et uisa *V* : uisa et *Fr.1* : uisa; sed *Gron.* : uisa; at *Clericus* : ⟨ei⟩ uisa et *Seyffert* : ei uisa, Iouem ⟨uero⟩ *Weiss.* (*1866*)

6 sacrificium amplius solito apparari iussit. ita peragrata
Graecia ut nihil eorum quae quisque Persei bello priuatim
aut publice sensisset inquireret, ne cuius metu sollicitaret
animos sociorum, Demetriadem + cum + reuertit. in iti-
7 nere sordidata turba Aetolorum occurrit; mirantique et
percunctanti quid esset, defertur quingentos quinquaginta
principes ab Lycisco et Tisippo, circumsesso senatu per mi-
lites Romanos, missos ⟨ab⟩ A. Baebio ⟨praefecto⟩ praesidii,
interfectos, alios in exsilium actos esse, bonaque eorum qui
8 interfecti essent et exsulum possideri. iussis qui argueban-
tur Amphipoli adesse, ipse conuento Cn. Octauio Deme-
triade, postquam fama accidit traiecisse iam mare decem
legatos, omnibus aliis omissis Apolloniam ad eos pergit.
9 quo cum Perseus obuiam, Amphipoli + nimis solutis cuius +
custodia, processisset – id diei iter est –, ipsum quidem
benigne ⟨ad⟩locutus est; ceterum postquam in castra ad Am-
phipolim uenit, grauiter increpuisse traditur C. Sulpicium,
10 primum quod Persea tam procul a se uagari per prouinciam
passus esset, deinde quod adeo indulsisset militibus ut nu-
dare tegulis muros urbis ad tegenda hibernacula sua patere-
tur; referrique tegulas et refici detecta sicut fuerant iussit.

28.6–8: *cf. Pol.* 30.11

6 ita Persea grata Graecia aut *V* eorumque *V* publicae *V* animo *V* + cum + reuertit *u.p. 380* sordidata turba *Fr. 1* : *sic, sed* turbane *V* : sordidatae turbae *Harant* **7** percunctati *V* defertur AL. *V* Lyciisco *V* ⟨ab⟩ A. *Kreyssig* : a *V* ⟨praefecto⟩ praesidii *Kreyssig* : praesidi *V* : praeside *Fr. 1* exilium ... exulum *V* **7–8** possideri. iussis qui arguebantur *Kreyssig* : *sic, sed* possidere *V* : possidere qui arguebant. iussis *Fr. 1* **8** Amphipoli *Duker* : Ampipolim *V* : Amphipolim *Fr. 1* **9** Ampipolim *V* + nimis ... cuius + *u. p. 380* die uter *V* locutus *V* **10** esset *Gron.* : est *V* milites sibi ut *V* refici detecta *Madvig* : referri et tecta *V* : resarciri tecta *Fr. 1* : refici tecta *Kreyssig* : repleri detecta *Novák* (*JPhV 1883, 341*)

11 et Persea quidem cum maiore filio Philippo traditos A.
Postumio in custodiam misit; filiam cum minore filio, a
Samothrace accitos Amphipolim. omni liberali cultu
habuit.
29 Ipse, ubi dies uenit quo adesse Amphipoli denos principes
ciuitatium iusserat, litterasque omnes, quae ubique deposi-
tae erant, et pecuniam regiam conferri, cum decem legatis,
circumfusa omni multitudine Macedonum, in tribunali con-
2 sedit. adsuetis regio imperio tamen + noui in + formam
terribilem praebuit tribunal, summoto aditus, praeco, ac-
census, insueta omnia oculis auribusque, quae uel socios,
3 nedum hostes uictos, terrere possent. silentio per prae-
conem facto, Paullus Latine quae senatui quae sibi ex con-
silii sententia uisa essent pronuntiauit. ea Cn. Octauius
praetor – nam et ipse aderat – interpretata sermone Graeco
4 referebat: omnium primum liberos esse iubere Macedonas,
habentes urbes easdem agrosque, utentes legibus suis, an-
nuos creantes magistratus; tributum dimidium eius quod
5 pependissent regibus pendere populo Romano. deinde in

29–30: *Diod.* 31.8.6–9, *Strabo* 7 *fr.* 48, *Plut. Paull.* 28.6, *Iust.* 33.2.7, *Eutr.* 4.7.3

11 quidem cum maiorem quidem filio *V* cum maiorem filio *V* Samotrace *V* Ampipolim *V* **29.**1 Ampipolo *V* litteras quae omnis quae *V* deposita *V* Macedonisum in *V* **2** + noui in + *V* : nouum ... tribunal, *Fr. 1* : nouum ... praebuit: *Madvig* : noui⟨tat⟩is *Seyffert* : noui im⟨perii⟩ *Harant* summoto aditus *Kreyssig* : summoto additu *V* : summotor aditus *Fr. 1* : summotor additus ⟨imperatori⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : summotus aditu ⟨populus⟩ *Boot* auribus quaeque *V* hostis *V* **3** que senatui que sibi *V* esset *V* interpraetata *V* referebatur *V* **4** habentis *V* annus creantis *V* pependisset legibus *V*

quattuor regiones diuidi Macedoniam: unam fore et pri-
mam partem quod agri inter Strymonem et Nessum sit am-
6 nem; accessurum huic parti trans Nessum ad orientem uer-
sum qua Perseus tenuisset, uicos castella oppida, praeter
Aenum et Maroneam et Abdera; cis Strymonem autem
uergentia ad occasum, Bisalticam omnem cum Heraclea
7 quam Sinticen appellant. secundam fore regionem quam ab
ortu Strymo amplecteretur amnis, praeter Sinticen Hera-
cleam et Bisaltas, ab occasuque Axius terminaret fluuius,
additis Paeonibus qui prope Axium flumen ad regionem
8 orientis colerent. tertia pars facta quam Axius ab oriente,
Peneus amnis ab occasu cingunt; ad septentrionem + Bo-
ra + mons obicitur; adiecta huic parti regio Paeoniae qua ab
occasu praeter Axium flumen porrigitur; Edessa quoque et
9 Beroea eodem concesserunt. quarta regio trans + dorsum
montem +, una parte confinis Illyrico, altera Epiro. capita

5 foret et *V* Trymonem *V* sit amnem *Hertz* : sit amnem sit *V* : amnem sit *Fr. 1* : amnes sit *Duker* **6** successurum *V* qua *V* : quae *Perizonius* : quod *Harant* : ⟨regnum ⟩ *uel* ⟨imperium⟩ *ante* tenuisset *H.J.M.* cis Strymonem *Madvig* : tistrymonem *V* : trans Strymonem *Fr. 1* Senticen *V* **7** ortus Strymo ac plectereretur *V* Sinticen *Fr. 1* : Senticem *V* : Sinticen, *Weiss.* (*1866*) : *fort. delendum* occasuque *Madvig* : occasu qua *V* : occasu *Drak.* Acsius *V* Paeonibus *Gron.* : Po^e^nis *V* : Paeonis *Fr. 1* prope auxilium an flumen an regionem *V* colere *V* **8** Peneus amnis *Fr. 1* : Paeneus omnis *V* : Astraeus amnis *Heusinger; u. Hammond, 73* absentenonem *V* + Bora + *V* : Bermion *Hammond* (*74*) obicitur obtecta *V* Poeniae *V* qua *Fr. 1* : quo *V* : quae *Wesenberg* Aedessa *V* Borea *V* **9** quarta *ed. Lugd. 1553* : IIII *V* + dorsum montem + *V* : Boram montem *Fr. 1* : dorsum ⟨Borae⟩ montis *Hertz* : dorsum montis *Hammond* (*74*) Inlyrico alter *V*

regionum, ubi concilia fierent, primae regionis Amphipo-
lim, secundae Thessalonicen, tertiae Pellam, quartae Pela-
goniam fecit. eo concilia suae cuiusque regionis indici, pe-
10 cuniam conferri, ibi magistratus creari iussit. pronuntiauit
deinde neque conubium neque commercium agrorum aedi-
ficiorumque inter se placere cuiquam extra fines regionis
11 suae esse. metalla quoque auri atque argenti non exerceri,
ferri et aeris permitti. uectigal exercentibus dimidium eius
impositum quod pependissent regi. et sale inuecto uti ue-
12 tuit. Dardanis repetentibus Paeoniam, quod et sua fuisset et
continens esset finibus suis, omnibus dare libertatem pro-
13 nuntiauit qui sub regno Persei fuissent. post non impetra-
tam Paeoniam salis commercium dedit; tertiae regioni im-
perauit ut Stobos Paeoniae deueherent, pretiumque statuit.
14 naualem materiam et ipsos caedere et alios pati uetuit. re-
gionibus quae adfines barbaris essent – excepta autem ter-
tia omnes erant – permisit ut praesidia armata in finibus
extremis haberent.
30 Haec pronuntiata primo die conuentus uarie adfecerunt
animos. libertas praeter spem data adrexit, et leuatum an-
2 nuum uectigal; regionatim commercio + interruptis ad ui-
deri lacerata + tamquam animali in artus alterum alterius

Ampipolim secunda Tessalonicen tertiae pellamus *V* Pelagoniam *V; u. Hammond, 74–5* tibi *V* **10** editiciorumque *V* **11** adque *V* non exerceri nec fieri *V* permittit *V* inpositum *V* innuceto *V* **12** repentibus Poeniam *V* dare *V*: dari Wesenberg **13** Poeniam *V* dedit; tertiae regioni imperauit *sic distinxit Fr. 1* : dedit tertiae regioni; imperauit *Küthmann* (*AA 1966, 407–10*) Stobos et Poeniae *V* praetiumque statuitur *V* **14** exceptam autem tertiam *V* **30.**1 uariae *V* spe datae *V* arrexit *Fr. 1* : ad rex est *V*: erexit *Heraeus* **2** commercio + interruptis ... lacerata + *u. p. 380* animali *Madvig*: animalia *V* alteram alterius *V*

indigentes distracto: adeo quanta Macedonia esset, quam
diuisui facilis, + et a + se ipsa quaeque contenta pars esset,
3 Macedones quoque ignorabant. pars prima Bisaltas habet,
fortissimos uiros – trans Nessum amnem incolunt et circa
Strymonem –, et multas frugum proprietates et metalla et
opportunitatem Amphipolis, quae obiecta claudit omnes ab
4 oriente sole in Macedoniam aditus. secunda pars celeberri-
mas urbes Thessalonicen ⟨et⟩ Cassandream habet, ad hoc
Pallenen, fertilem ac frugiferam terram; maritimas quoque
opportunitates ei praebent portus ad Toronen ac montem
Atho + eneae uocant hunc +, alii ⟨ad Thessaliam⟩ insu-
lamque Euboeam, alii ad Hellespontum opportune uersi.
5 tertia regio nobiles urbes Edessam et Beroeam et Pellam
habet, et Bottiaeorum bellicosam gentem, incolas quoque
6 permultos Gallos et Illyrios, impigros cultores. quartam re-
gionem Eordaei et Lyncestae et Pelagones incolunt; iuncta
7 his Atintania et Tymphaeis et Elimiotis. frigida haec omnis,

indicentis *V* distracto *V*: distracta *Fr. 1* + et a + *u.p. 381* contenta *Sig.* : contempta *V* ignorabantur *V* **3** Bisalta *V* incoluntur *V* circae *V* proprietas *V* Ampipolis *V* solem Macedoniam *V* **4** ⟨et⟩ *Fr. 1*: *om. V, fort. recte* Pallenen *Crév.* : Pellenem *V* : Pallenem *Fr. 1* rugiferam *V* ad Toronen ac *Drak.* : ad Toroneam *V* : ad Toronem ac *Fr. 1* : a Torone ac *Madvig* (*e*) Atho *V* : Athon *Madvig* + eneae uocant hunc + *u.p. 381* ⟨ad Thessaliam⟩ *Harant* : *om. V* : ad insulam Euboeam *Fr. 1* : ⟨in Thessaliam⟩ *M. Müller* (*1871*) Ellespontum *V* **5** nobilis *V* Veroeam *V* Bottiaeorum *Dederich* (*ed. Frontini, 1855, X*) : Vettiorum *V* : Bottiorum *Niebuhr* (*Vorträge, 300*) inpigros *V* **6** Eordaei *Gron.* : sordei commercio interruptis ita uideri laceratam *V* (*u.p. 380*) : Eordei *V* Lyncestae *Modius* : Lingeste *V* : Lincestae *Fr. 1* Autincania *V* et Tymphaeis *Le Paulmier* : estrymepalis *V* : et Stymphalis *Fr. 1* : et Strymepalis *Hammond* (*Epirus, 633–4*) Elimonites *V*

duraque cultu et aspera plaga est; cultorum quoque ingenia
terrae similia habet. ferociores eos et accolae barbari fa-
ciunt, nunc bello exercentes, nunc in pace miscentes ri⟨tus
8 s⟩uos. diuisa itaque Macedonia partium usibus separatis
quanta + uniuersostendit +.
31 Macedoniae formula dicta, cum leges quoque se daturum
ostendisset, Aetoli deinde citati. in qua cognitione magis
utra pars Romanis utra regi fauisset quaesitum est quam
2 utra fecisset iniuriam aut accepisset; noxa liberati interfec-
tores; exsilium pulsis aeque ratum fuit ac mors interfectis;
A. Baebius unus est damnatus, quod milites Romanos
3 praebuisset ad ministerium caedis. hic euentus Aetolorum
causae in omnibus Graeciae gentibus populisque eorum qui
partis Romanorum fuerant inflauit ad intolerabilem super-
biam animos, et obnoxios pedibus eorum subiecit quos ali-
4 qua parte suspicio fauoris in regem contigerat. tria genera
principum in ciuitatibus erant, duo quae adulando aut Ro-
manorum imperium aut amicitiam regum sibi priuatim opes
oppressis faciebant ciuitatibus; media una ⟨pars⟩ utrique
5 generi aduersa libertatem leges tuebatur. his ⟨ut maior⟩

31: *Pol.* 30.13, *Diod.* 31.8.4, *Plin. NH* 5.139, *Paus.* 7.10.7 *sqq.*, *Iust.* 33.2.8

7 asper *V* pacem *V* ri⟨tus s⟩uos *Fr. 1* : riuos *V* : ⟨mo⟩re⟨s s⟩uos *Madvig* **8** diuisa itaque Macedonia *Weiss.* : diuisa ait quae Macedoniae *V* : diuisae itaque Macedoniae *Fr. 1* partium *V* : ⟨et⟩ partium *Weiss.* usibus *V* : uiribus *Goldbacher* **8–31.**1 quanta + uniuersostendit ... Macedoniae *u. p. 381* **31.**1 cognitionem *V* regis *V* utra *Kreyssig* : utre *V* : utri fecissent ... accepissent *Fr. 1* **2** liberat *V* in exilium fulsis *V* fuit aut mors *V* **3** haec *V* causa *V* gentis *V* Romanorum inflauit fuerant ad *V* peditibus *V* **4** ut Romanorum *V* opem *V* ciuitatem sibi media *V* ⟨pars⟩ (*uel* ⟨secta⟩) *Madvig* : *om. V* : medium unum ... aduersum *Fr. 1* generis *V* leges *V* : ⟨et⟩ leges *Fr. 1* : leges⟨que⟩ *Hertz* **5** ⟨ut maior⟩ *om. V*

apud suos caritas, ita minor ad externos gratia erat. secun-
dis rebus elati Romanorum, partis eius fautores soli tum in
6 magistratibus soli in legationibus erant. hi cum frequentes
et ex Peloponneso et ex Boeotia et ex aliis Graeciae conci-
7 liis adessent, impleuere aures decem legatorum: non eos
tantum qui se propalam per uanitatem iactassent tamquam
hospites et amicos Persei, sed multo plures alios ex occulto
fauisse regi, qui per speciem tuendae libertatis in conciliis
8 aduersus Romanos omnia instruxissent, nec aliter eas man-
suras in fide gentes nisi fractis animis + aptium + aleretur
confirmareturque auctoritas eorum qui nihil praeter impe-
9 rium Romanorum spectarent. ab his editis nominibus, euo-
cati litteris imperatoris ex Aetolia Acarnaniaque et Epiro et
Boeotia, qui Romam ad causam dicendam sequerentur; in
Achaiam ex decem legatorum numero profecti duo, C.
10 Claudius et Cn. Domitius, ut ipsi edicto euocarent. id dua-
bus de causis factum; una quod fiduciae plus animorumque
esse Achaeis ad non parendum credebant, et forsitan etiam
in periculo fore Callicraten et ceteros criminum auctores
11 delatoresque; altera cur praesentes euocarent causa erat
quod ex aliis gentibus principum litteras deprensas in com-
mentariis regiis haberent, in Achaeis caecum erat crimen,
nullis eorum litteris inuentis.
12 Aetolis dimissis, Acarnanum citata gens. in his nihil noua-
tum nisi quod Leucas exempta est Acarnanum concilio.

aput *V* ita maior *V* elati Romanorum *Fr. 1* : elatis Romanorum *V*: Romanorum elati *Madvig* impartis eius fautores eius soli tum in magistrationibus *V* **6** hii *V* Poloponneso *V* Boetiam *V* conciliae essent *V* **7** actassent *V* regi, qui *Madvig*: reliqui *V*: reliquos...instruxisse *Fr. 1* **8** + aptium + *u.p. 381* aletur *V* eorum qui nihil eorum praeter *V* spectarent *Gron.* : expectarentur *V*: expectarent *Fr. 1* **9** euocati *Sig.* : euocatis *V* Boetiam *V* **10** unam *V* esset Acheis *V* Callicraten *Bekker*: Galligarateneto *V*: Callicratem *Fr. 1* **11** Aceis *V* inuentisi *V*

13 quaerendo deinde latius qui publice aut priuatim partium
14 regis fuissent in Asiam quoque cognitionem extendere; et
ad Antissam in Lesbo insula diruendam, traducendos Me-
thymnam Antissaeos Labeonem miserunt, quod Anteno-
rem regium praefectum, quo tempore cum lembis circa Les-
bum est uagatus, portu receptum commeatibus iuuissent.
15 duo securi percussi uiri insignes, Andronicus Andronici
filius Aetolus, quod patrem secutus arma contra populum
Romanum tulisset, et Neo Thebanus, quo auctore societa-
tem cum Perseo iunxerant.
32 His rerum externarum cognitionibus interpositis, Mace-
2 donum rursus aduocatum concilium; pronuntiatum, quod
ad statum Macedoniae pertinebat, senatores, quos synhe-
dros uocant, legendos esse, quorum consilio res publica ad-
3 ministraretur. nomina deinde sunt recitata principum Ma-
cedonum quos cum liberis maioribus quam quindecim an-

32–33.7: *Pol.* 30.14, *Diod.* 31.8.9,8.13, *Plut. Paull.* 28.7–10, *Mor.* 198B, 615F, *Iust.* 33.2.7, *Eutr.* 4.7.3

13 publicae *V* **14** Antissam *Drak.* : Intissam *V* : Antissan *Fr.1* insulam diruenda *V* traducendos *V* : *ante add.* ⟨et⟩ *Madvig* (*a*), ⟨ac⟩ *Wesenberg* Metymna Antisseos Labeonum *V* profectum *V* circa lembum *V* est uagatus *V* : uagabatur *uel* erat uagus *uel* errabat uagus *Gron.* : erat uagatus *Clericus* : esset uagatus *Ruperti* receptu *V* **15** Andronicus *V* : Archedamus *Hertzberg* (*212 adn. 18*) Andronici *V* : Archidami *Freeman* (*518 adn. 5*) : Archedami *uel* Nicandri *Niese* (*3.185 adn. 3*) Perseo iunxerant *Fr.1* : Perseaṅdiunxerant *V* : Perse iunxerant *Hertz, fort. recte* : ⟨Boeoti⟩ *excidisse coni. Crév.* **32.2** pertinebat *V* : pertineret *Duker* : pertineat *Crév.* senatoreis *V* synhedros *Heraeus* (*WKlPh 1910, 189*) : symdedios *V* : synedros *Fr.1* respublica administraretur *Fr.1* : resp. administrarentur *V* : res publicae administrarentur *Larsen* (*CPh 1949, 82 adn. 27*)

4 nos natis praecedere in Italiam placeret. id, prima specie
saeuum, mox apparuit multitudini Macedonum pro liber-
tate sua esse factum. nominati sunt enim regis amici purpu-
ratique, duces exercituum, praefecti nauium aut praesi-
5 diorum, seruire regi humiliter, aliis superbe imperare ad-
sueti; praediuites alii, alii quos fortuna non aequarent, his
sumptibus pares; regius omnibus uictus uestitusque, nulli
ciuilis animus, neque legum neque libertatis aequae pa-
6 tiens. omnes igitur qui in aliquis ministeriis regiis, etiam qui
in legationibus fuerant, iussi Macedonia excedere atque in
Italiam ire: qui non paruisset imperio, mors denuntiata.
7 leges Macedoniae dedit cum tanta cura ut non hostibus
uictis sed sociis bene meritis dare uideretur, et quas ne usus
quidem longo tempore, qui unus est legum corrector, expe-
riendo argueret.
8 Ab seriis rebus ludicrum, quod ex multo ante praeparato, et
in Asiae ciuitates et ad reges missis qui denuntiarent, et
cum circumiret ipse Graeciae ciuitates + indignato + prin-
9 cipibus, magno apparatu Amphipoli fecit. nam et artificum
omnis generis qui ludicram artem faciebant ex toto orbe
terrarum multitudo et athletarum et nobilium equorum
conuenit, et legationes cum uictimis, et quidquid aliud
deorum hominumque causa fieri magnis ludis in Graecia
10 solet, ita factum est ut non magnificentiam tantum sed pru-
dentiam in dandis spectaculis, ad quae rudes tum Romani

3 placere *V* **4** saeuom *V* nox *V* nomine sunt *V* exercitum *V* **5** alii aliquos *V* aequarent his *Fr. 1* : aequaret his *V* : aequaret iis, *Harant* regibus *V* animos *V* aeque *V* **6** aliquis *V* : aliquibus *ed. Ven. 1532* legationibus *Kreyssig* : ministeriis legationibus *V* : minimis legationibus *Fr. 1* : minus seriis legationibus *Harant* fuerant *bis V* exdere adque *V* **7** dare uideretur *Fr. 1* : dare uiderentur *V* : dari uiderentur *Madvig* (*e*) quae ne *V* **8** ludorum *V* quod ... + indignato + *u. p. 381* Amphipolim *V* **9** terrarum omnis multitudo *V* aequorum *V* uectimis *V* fleri *V* **9–10** solet, ita *Wesenberg* : solet. ita *Fr. 1* **10** adque rudis *V*

11 erant, admirarentur. epulae quoque legationibus paratae et
opulentia et cura eadem. uolgo dictum ipsius ferebant, et
conuiuium instruere et ludos parare eiusdem esse qui uin-
cere proelio sciret.
33 Edito ludicro clupeisque aureis in naues impositis, cetera
2 omnis generis arma cumulata ⟨in⟩ ingentem aceruum, pre-
catus Martem Mineruam Luamque matrem et ceteros deos
quibus spolia hostium dicare ius fasque est, ipse imperator
face subdita succendit; deinde circumstantes tribuni militum
3 pro se quisque ignes coniecerunt. notata est in illo conuentu
Europae Asiaeque, undique partim ad gratulationem par-
tim ad spectaculum contracta multitudine, tantis naualibus
terrestribusque exercitibus, ea copia rerum ea uilitas anno-
4 nae ut et priuatis et ciuitatibus et gentibus dona data plera-
que eius generis sint ab imperatore, non in usum modo
5 praesentem sed etiam quod domos aueherent. spectaculo
fuit ei quae uenerat turbae non scaenicum magis ludicrum,
non certamina hominum aut curricula equorum, quam
praeda Macedonica, omnis ut uiseretur exposita, statuarum
tabularumque ⟨et⟩ textilium et uasorum ex auro et argento
6 et aere et ebore factorum ingenti cura in ea regia, ut non in
praesentem modo speciem, qualibus referta regia Alexan-

11 aepulae *V* opulentiae cura eodem *V* uulgo *V* scie-
rent *V* **33.1** ludicro *Wesenberg* : ludicro omnis generis *V* : ludi-
cro omnibus cetris *Harant* : ludicro omnibus galeis *Goldbacher*
inpositos *V* omnis generis *V* : *del. Cobet* ⟨in⟩ *om. V*
2 praecatus *V* Luamque *Turnebus* : Lunamque *V* **4** quod
V ; quae *Benedict* **5** eique uenerat *V* ⟨et t⟩extilium *Madvig*
(*e*) : extilium *V* : ⟨t⟩extilium *Fr. 1* regio *V* **6** ut *V* : ut ⟨quae⟩
Madvig : ubi *Weiss.* (*1866*) : ut ⟨si⟩ *Goldbacher* praesenti *V*

7 dreae erat, sed in perpetuum usum fierent. haec in classem imposita deuehenda Romam Cn. Octauio data.
Paullus, benigne legatis dimissis, transgressus Strymonem mille passuum ab Amphipoli castra posuit; inde profectus
8 Pellam quinto die peruenit. praetergressus urbem, ad + Paeleum + quod uocant biduum moratus, P. Nasicam et Q. Maximum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios qui Persea iuuerant bello misit, iussos ad Oricum sibi occurrere; ipse Epirum petens quintis decimis castris Passaronem peruenit.
34 Haud procul inde Anici castra aberant. ad quem litteris missis ne quid ad ea quae fierent moueretur – senatum praedam Epiri ciuitatium quae ad Persea defecissent exer-
2 citui dedisse suo –, missis centurionibus in singulas urbes, qui se dicerent ad praesidia deducenda uenisse, ut liberi Epirotae sicut Macedones essent, denos principes ex singulis euocauit ciuitatibus; quibus cum denuntiasset ut aurum atque argentum in publicum proferretur, per omnes ciuita-
3 tes cohortes dimisit. ante in ulteriores quam in propiores
4 profecti, ut uno die in omnes perueniretur. edita tribunis centurionibusque erant quae agerentur. mane omne aurum

33.7–**34**.9: *Pol.* 30.15, *Trog. Prol.* 33, *Plin. NH* 4.39, *Plut. Paull.* 29.1–3.2, *App. Ill.* 9.27–8, *Eutr.* 4.8.1

fierent *V* : forent *Hartel* **7** inposita deuehendam ... datam *V* Trymonem *V* Ampipolim *V* **8** + Paeleum + *V* : Spelaeum *Fr. 1* : Peleum *Madvig* (*a*) : Pellaeum *Heraeus* bellum *V* iussus *V* Passuronem *V* **34**.1 adque litteris *V* ad ea quae fierent moueretur *Fr. 1* : ea adque fieret moueretur *V* : ea quae fierent mouerent *Wesenberg* suo *Madvig* : suos *V* : sum⟨missis⟩ *Fr. 1* **2** denuntiassent *V* adque *V* cohere¯ *V* **3** propiores *Fr. 1* : proprietatis *V* : propio⟨res ciui⟩tates *Kreyssig* **4** omnem *V*

argentumque conlatum; hora quarta signum ad diripiendas
5 urbes datum est militibus; tantaque praeda fuit ut in equi-
tem quadringeni denarii peditibus duceni diuiderentur,
centum quinquaginta milia capitum humanorum abduce-
6 rentur. muri deinde direptarum urbium diruti sunt; ea fuere
oppida circa septuaginta. uendita praeda omnis; inde ea
7 summa militi numerata est. Paullus ad mare Oricum de-
scendit, nequaquam ut ratus erat expletis militum animis,
qui tamquam nullum in Macedonia gessissent bellum ex-
8 pertes regiae praedae esse indignabantur. Orici cum missas
cum Scipione Nasica Maximoque filio copias inuenisset,
9 exercitu in naues imposito in Italiam traiecit. et post paucos
dies Anicius, conuentu reliquorum Epirotarum Acarna-
numque acto, iussisque in Italiam sequi principibus,
quorum cognitionem causae ⟨senatui⟩ reseruarat, et ipse,
nauibus exspectatis quibus usus Macedonicus exercitus
erat, in Italiam traiecit.
10 Cum haec in Macedonia Epiroque gesta sunt, legati qui
cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos et regem Eu-
11 menem missi erant in Asiam peruenerunt. indutiis per hie-

34.10–14: *Pol.* 30.3.7, *Diod.* 31.7.2

5 quadringeni *Gruter* : CCC̄C *V* denari *V* deceni *V* centena quinquagena *V* **6** omnis; inde *Madvig* : omnium de *V* **7** expertis *V* praede *V* esse *V* : ⟨se⟩ esse *Madvig* **8** Oricum missas *V* inn̄auenissent *V* inposito *V* **9** ⟨senatui⟩ *Duker* : *om.* *V* : *fort.* ⟨Paullus senatui⟩; *u.* 31.9 expectatis *V* quibus unus *V* **10** ad finem dum *V* peruenerunt *V* : peruenerant *Wesenberg*

mem factis, et Galli domos abierant, et rex in hiberna con-
cesserat Pergamum, grauique morbo aeger fuerat. uer pri-
mum + ex + domo exciuit, iamque Synnada peruenerant
12 cum Eumenes ad Sardis undique exercitum contraxerat. ibi
Romani cum et Solouettium ducem Gallorum + Synnades
adlocutus ettalus + cum eis profectus, sed castra Gallorum
intrare eum non placuit, ne animi ex disceptatione inrita-
13 rentur. P. Licinius + cons. + cum regulo Gallorum est
14 locutus, rettulitque ferociorem eum deprecando factum, ut
mirum uideri possit inter tam opulentos reges, Antiochum
Ptolemaeumque, tantum legatorum uerba ualuisse ut ex-
templo pacem facerent, apud Gallos nullius momenti
fuisse.

35 Romam primum reges captiui, Perseus et Gentius, in custo-
diam cum liberis abducti, dein turba alia captiuorum, tum
quibus Macedonum denuntiatum erat ut Romam uenirent,
2 principum⟨que⟩ Graeciae; nam ii quoque non solum prae-

35–40.8: *Cato ORF fr. 172, Cic. Mur.* 31, *Cat.* 4.21, *Pis.* 61, *fin.* 5.70, *Diod.* 31.8.9–12, *Prop.* 3.3.8, *Vell.* 1.9.5–6, *Val. Max.* 5.10.2, *Plin. NH* 33.56, *Plut. Paull.* 30–36.1, *App. Mac.* 19, *Flor.* 1.28.12–13, *uir. ill.* 56.3–4, *Eutr.* 4.8.1–2, *Zon.* 9.24.3–4, *I.I.* 13.1. 81,13.3.71b

11 facti *V* abierunt *V* concesserant *V* fuerunt *V* + ex + *V* : ex domo ⟨Gallos⟩ *Crév.* : et ⟨Gallos⟩ domo *Wesenberg* : eos *Harant* exciuit *Fr.1*: exciuit at *V* : exciuerat *Madvig* : exciuerat utrosque Synnada *Hartel* (*1866*) : excitauit *Housman* (*Classical Papers, 2.538*) cum *V*: et *uel del.*(*e*) *uel* et ⟨...princeps du⟩cum Eumenis (*a*) *Madvig* : Galli *Hartel* (*1866*) : tum *Harant* Eumenis ab *V* **12** ibi ... ettalus + *u.p. 385* sed *V* : est *Madvig* **13** + cons. + *V* : cum *Fr.1* : consularis ⟨cum⟩ *Heraeus* : *fort.* Crassus ⟨cum⟩ depraecando *V* **14** possit *Madvig* : posset *V* Anthiocum Ptolemeumq. *V* aput *V* **35.**1 turbalia *V* principum⟨que⟩ *Fr.1* : principum *V* : ⟨et⟩ principum *Madvig* (*e*) : *fort. plura interciderunt* **2** ii *Bekker* : hii *V* : hi *Fr.1*

sentes exciti erant, sed etiam si qui apud reges esse diceban-
3 tur, litteris arcessiti sunt. Paullus ipse post dies paucos regia
naue ingentis magnitudinis, quam sedecim uersus remorum
agebant, ornata Macedonicis spoliis non insignium tantum
armorum sed etiam regiorum textilium, aduerso Tiberi ad
urbem est subuectus, completis ripis obuiam effusa multitu-
4 dine. paucos post dies Anicius et Octauius classe sua ad-
uecti. tribus iis omnibus decretus est ab senatu triumphus,
mandatumque Q. Cassio praetori cum tribunis plebis ageret
ex auctoritate patrum rogationem ad plebem ferrent, ut iis,
quo die urbem triumphantes inueherentur, imperium esset.
5 intacta inuidia media sunt: ad summa ferme tendit. nec de
Anici nec de Octaui triumpho dubitatum est; Paullum, cui
ipsi quoque se comparare erubuissent, obtrectatio carpsit.
6 antiqua disciplina milites habuerat; de praeda parcius quam
sperauerant ex tantis regiis opibus dederat, nihil relicturis,
7 si auiditati indulgeretur, quod in aerarium deferret. totus
Macedonicus exercitus + imperatori ita neglegenter + ad-
8 futurus comitiis ferendae legis. sed eos Ser. Sulpicius
Galba, qui tribunus militum secundae legionis in Macedo-
nia fuerat, priuatim imperatori inimicus, prensando ipse et
per suae legionis milites sollicitando, stimulauerat ut fre-

aput (apud *Fr. 1*) reges *V*: apud ⟨hospites pe⟩regre *Koch* : peregre *Vahlen* (*H*) **3** regi ad naues *V* ornatam *V* sextilium *V* ab urbe *V* conpletis *V* effusae multitudinem *V* **4** is *V* decretis *V* mandatum quae Q. *V* ageret *hic Duker, ante* rogationem *V* patruum *V* adferrent *V* is quo diem *V* **5** ab summa firme *V* cui *Fr. 1* : cum *V* : ⟨quo⟩cum *Weiss.* se comparare erubuissent *Fr. 1* : se conparare debuissent *V*: se ⟨non⟩ comparare debuissent *Kreyssig* : se comparare timuissent *Weiss.* scripsit *V* **6** regit *V* **7** totus ... neglegenter + *u.pp. 381–2* comitiis *V*: ⟨in⟩ comitiis *Weiss.* (*1866*) **8** Serg. *V* priuati *V* prensando *Fr. 1* : persandro *V*: persuadendo *Fügner* (*BPhW 1895, 528*) sua *V*

9 quentes ad suffragium adessent. imperiosum ducem et malignum antiquando rogationem quae de triumpho eius ferretur ulciscerentur. plebem urbanam secuturam esse militum iudicia. pecuniam illum dare non potuisse: militem honorem dare posse. ne speraret ibi fructum gratiae ubi non meruisset.

36 Iis incitatis, cum in Capitolio rogationem eam Ti. Sempronius tribunus plebis ferret, et priuatis ⟨de⟩ lege dicendi locus esset, ad suadendum, ut in re minime dubia, haud
2 quisquam procederet, Ser. Galba repente processit, et a tribunis postulauit ut quoniam hora iam octaua diei esset, nec satis temporis ad demonstrandum haberet cur L. Aemilium non iuberent triumphare, in posterum diem differrent et mane eam rem agerent: integro sibi die ad causam eam
3 orandam opus esse. cum tribuni dicere eo die, si quid uellet, iuberent, in noctem rem dicendo extraxit, referendo admonendoque exacta acerbe munia militiae; plus laboris plus periculi quam desiderasset res iniunctum; contra in prae-
4 miis in honoribus omnia artata; militiamque, si talibus succedat ducibus, horridiorem asperiorem bellantibus, eandem uictoribus inopem atque inhonoratam futuram. Macedonas

9 militum pecunia illum iudicia *V* dare non *V* (*sic, sed* potuisse? *Walch* (*115*)) : non dare *Gron.* : dare *Hertz* dare (posse) *V* : dare ⟨non⟩ *Sig.* : ⟨non⟩ dare *Gron.* : dare, ⟨non dare⟩ *Alanus* (*2.31*) ubi fructum *V* **36**.1 iis *Bekker* : is *V* : his *Fr.1* incitati *V* Ti. *Sig.* : T. *V* tribunus plebis ferret *Fr.1* : tr.pl. ferrent *V* : ⟨ceterique⟩ tribuni plebis ferrent *Madvig* ⟨de⟩ *Gron.* : *om. V* ad *V* : ⟨nec⟩ ad *P. Manutius* : ⟨sed⟩ ad *Kreyssig* : ⟨et⟩ ad *Madvig* (*e*) haud *Kreyssig* : aut si *V* : si *Fr.1* : *om. P. Manutius* : haud sane *Weiss.* (*1840*) procederetur *V* **2** Serg. *V* repetente *V* iam *Fr.1* : quam *V* : *del.* *Novák* (*ZöG 1892, 204*) agere *V* diem ad *V* morandam opus esset *V* **3** tribuni *V* : tribunus *Fr.1* quis *V* iuberent *Madvig* : iuberet *V* acerua *V* impraemiis *V* **4** militiam quae *V* asperiorem *V* : asperiorem⟨que⟩ *Fr.1* uellentibus eadem *V* adque *V*

5 in meliore fortuna quam milites Romanos esse. si frequen-
tes postero die ad legem antiquandam adessent, intellec-
turos potentes uiros non omnia in ducis, aliquid et in mili-
6 tum manu esse. his uocibus incitati, postero die milites
tanta frequentia Capitolium compleuerunt ut aditus nulli
7 praeterea ad suffragium ferendum esset. intro uocatae pri-
mae tribus cum antiquarent, concursus in Capitolium prin-
cipum ciuitatis factus est, indignum facinus esse clamitan-
tium L. Paullum, tanti belli uictorem, despoliari triumpho:
8 obnoxios imperatores tradi licentiae atque auaritiae mili-
tari. + in uno + nimis s⟨aep⟩e per ambitionem peccari;
quid si domini milites imperatoribus imponantur? in Gal-
9 bam pro se quisque probra ingerere. tandem hoc tumultu
sedato, M. Seruilius, qui consul et magister equitum fuerat,
ut de integro eam ⟨rem⟩ agerent ab tribunis petere, dicen-
10 dique sibi ad populum potestatem facerent. tribuni cum ad
deliberandum secessissent, uicti auctoritatibus principum
de integro agere coeperunt, reuocaturosque se easdem tri-
bus pronuntiarunt si M. Seruilius aliique priuati qui dicere
uellent dixissent.

37 ⟨...⟩ 'quantus imperator L. Aemilius fuerit, Quirites, si ex
alia re nulla aestimari possit, uel hoc satis erat, quod cum
tam seditiosos et leues milites, tam nobilem tam temera-
rium tam eloquentem ad instigandam multitudinem inimi-
cum in castris haberet, nullam in exercitu seditionem ha-

5 potentis *V* **6** conpleuerunt *V* **7** despoliari *Gron.* : dispoliari *V* triumphos *V* **8** obnoxius *V* adque *V* + in uno + *V* : ultro *Gron.* : iam nunc *Büttner* (*118*) : nunc *Kreyssig* s⟨aep⟩e per *Gron.*: se per *V* : saepe ambitione *Madvig* peccari *V* : peccare *Fr. 1* **9** ⟨rem⟩ *om. V* ageret *V* **10** ageret *V* eadem *V* pronunciarunt *Duker* : renuntiarunt *V* aliquae *V* **37.1** ⟨...⟩ *sic Wesenberg* : ⟨tum Seruilius⟩ *Fr. 1* : ⟨tum Seruilius haec uerba fecit⟩ *Rossbach* possit *V* : posset *Madvig* (*e*) habere nulla *V*

2 buit. eadem seueritas imperii quam nunc oderunt tum eos
continuit. itaque antiqua disciplina habiti neque ⟨... neque⟩
3 fecerunt. Ser. quidem Galba, si in L. Paullo accusando tiro-
cinium ponere et documentum eloquentiae dare uoluit, non
triumphum impedire debuit, quem, si nihil aliud, senatus
4 iustum esse iudicauerat, sed postero die quam triumphatum
esset, priuatum cum uisurus esset, nomen deferret et legi-
bus interrogaret; aut serius paulo, cum primum magistra-
tum ipse cepisset, diem diceret inimico, eum ad populum
5 accusaret. ita et pretium recte facti triumphum haberet L.
Paullus pro egregie bello gesto, et poenam si quid et uetere
6 gloria sua et noua indignum fecisset. sed uidelicet cui cri-
men nullum ⟨nullum⟩ probrum dicere poterat, eius obtrec-
tare laudes uoluit. diem integrum hesterno die ⟨ad⟩ accu-
sandum L. Paullum petiit; quattuor horas, quantum supere-
7 rat diei, dicendo absumpsit. quis umquam tam nocens reus
fuit cuius uitia uitae tot horis expromi non possent? quid
interim obiecit quod L. Paullus, si causam dicat, negatum

2 tum *Madvig* : ut *V* : tunc *Fr. 1* habita *V* neque ⟨... neque⟩ fecerunt *u.p. 382* **3** accusando *V* : adcusandi *Ruperti* inpedire *V* **4** esset (*uel* et cum ... eum) *Gron.* : est *V* cum *Sig.* : eum *V* : eum ⟨cum⟩ *Wesenberg* uisurus *V* : laesurus *Madvig* : inuasurus *Weiss.* magistratum *Kreyssig* : magistratus *V* dicere *V* inimico, eum *Madvig* : inimico cum *V* : inimicum *Fr. 1* : inimico ⟨et⟩ eum *Madvig* (*e*) **6** cui *V* : cuius *Crév.* ⟨nullum⟩ *hic Gron.*, *ante* crimen *Sig.* : *om. V* dicere *V* : obicere *Madvig* laudes *V* : laudibus *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : laudi *H.J.M.* (*Z*); *u. TLL, 9.2.294* ⟨ad⟩ *Vasc.* : *om. V* petit *V* adsumpsit *V* **7** uitae *Fr. 1* : uite *V* : *del. anon.* (*Mnem. 1852, 101*) hori *V*

8 uelit? duas mihi aliquis contiones parumper faciat, unam
militum Macedonicorum, puram alteram, integrioris iudicii
et a fauore et odio, uniuersi populi Romani; apud contio-
9 nem togatam et urbanam prius reus agatur. quid apud Qui-
rites Romanos, Ser. Galba, diceres? illa enim tota abscisa
oratio esset: "in statione seuerius et intentius stetisti; uigi-
liae acerbius et diligentius circumitae sunt; operis plus
quam antea fecisti, cum ipse imperator ut exactor circum-
10 iret; eodem die et iter fecisti et in aciem ex itinere ⟨...; ne⟩
uictorem quidem te adquiescere passus est; statim ad perse-
quendos hostes duxit. cum te praeda partienda locupletem
facere posset, pecuniam regiam translaturus in triumpho est
11 et in aerarium laturus." haec sicut ad militum animos sti-
mulandos aliquem aculeum habent, qui parum licentiae
parum auaritiae suae inseruitum censent, ita apud populum
12 Romanum nihil ualuissent, qui ut uetera atque audita a pa-
rentibus suis non repetat, quae ambitione imperatorum cla-
des acceptae sint, quae seueritate imperii uictoriae partae,
proximo certe Punico bello quid inter M. Minucium magi-
strum equitum et Q. Fabium Maximum dictatorem interfue-

8 aliquas *V* puram ... odio *V* : ... odio ⟨liberam⟩ *anon. ap. Drak.* : ... et ⟨ab⟩ odio *Crév.* : alteram ... et puram a ... *Drak.* : ueram alteram ... *Koch* (*1867*) : ⟨im⟩per⟨atori irat⟩am, alteram ... *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : ... et integrioris iudicii a ... *H.J.M.* (*Z*) : puram *post* odio *Damsté* uniuersi populi Romani *u.p. 382* aput *V* reus *Fr.1* : rex *V* : res *Muretus* **9** aput *V* Serg. *V* stetisti *Madvig* : instititisti *V* : institit *Crév.* : institit tibi *M. Müller* (*1871*) acerbius *Fr.1* : si aceruius *V* : etiam acerbius *Wesenberg* : ei acerbius *Harant* : sic acerbius *Goldbacher* ut *Weiss.* : et *V* : *fort. delendum* circumiret *V* : circumires *Fr.1* **10** ⟨...; ne⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨duxisti; ne⟩ *Fr.1* : ⟨ductus es; ne⟩ *Gron.* : ⟨descendisti; ne⟩ *Kreyssig* : ⟨isti; ne⟩ *Harant* : ⟨existi⟩ ex itinere; ⟨ne⟩ *M. Müller* (*GGA 1883, 759*) : ⟨existi; ne⟩ *Heraeus* (existi; ne *pro* ex itinere *id.* (*QC, 14*)) cum et praeda *V* regem *V* **11** stipulandos *V* ita ap̄. praetorem nihil ualuisset *V* **12** adque *V* seueritate¯ *V* parte *V* proxumo *V*

13 rit meminit. itaque accusatorem + iscire + potuisse et su-
peruacaneam defensionem Paulli fuisse.
14 Transeatur ad alteram contionem; nec Quirites uos sed mi-
lites uideor appellaturus, si nomen hoc saltem ruborem in-
cutere et uerecundiam aliquam imperatoris uiolandi ad-
38 ferre possit. equidem ipse aliter adfectus animo sum, qui
apud exercitum mihi loqui uidear, quam paulo ante eram,
cum ad plebem urbanam spectabat oratio. quid + etiam +
2 dicitis, milites? aliquis est Romae, praeter Persea, qui
triumphari de Macedonibus nolit, et eum non iisdem mani-
bus discerpitis quibus Macedonas uicistis? uincere uos pro-
hibuisset, si potuisset, qui triumphantes urbem inire prohi-
3 bet. erratis, milites, si triumphum imperatoris tantum, et
non militum quoque et uniuersi populi Romani esse decus
4 censetis. non unius in hoc Paulli; multi etiam, qui ab senatu
non impetrarunt triumphum, in monte Albano triumpha-
runt; nemo L. Paullo magis eripere decus perfecti belli Ma-
cedonici potest quam C. Lutatio primi Punici belli, quam
5 P. Cornelio secundi, quam + illi qui triumphauerant +; nec
L. Paullum minorem aut maiorem imperatorem triumphus
faciet – militum magis in hoc, uniuersi populi Romani fama
6 agitur, primum ne inuidiae et ingrati animi aduersus claris-
simum quemque ciuem opinionem habeat, et imitari in hoc
populum Atheniensem lacerantem inuidia principes suos

13 accusatorem ... fuisse *u.p. 382* **14** adferri *V* **38.**1 qui ... uidear *V*: quum ... uideor *Gron.* aput *V* expectabat *V* + etiam + *V*: *post* ipse *posuit Gron.* : enim *Muretus* : iam *Doujat* : autem *Novák* (*JPhV 1884, 105*) : quidnam *H.J.M.* : quid enim ambigitis *Harant* **2** isdem *V* triumphantis **3** tatum *V* **4** non ... Paulli *u.p. 382* inpetrarunt *V* quam + illi qui triumphauerant + *u.pp. 382–3* **5** uniuersi *V*: uniuersi⟨que⟩ *Fr. 1, fort. recte* **6** inuidiae *V*: inuidi *Crév.* inuidiam *V*

7 uideatur. satis peccatum in Camillo a maioribus uestris est,
quem tamen ante receptam per eum a Gallis urbem uiola-
runt. satis nuper ⟨a⟩ uobis in P. Africano; Literni domici-
lium et sedem fuisse domitoris Africae, Literni sepulcrum
8 ostendi erubescamus. gloria sit par illis uiris L. Paullus,
iniuria uestra ⟨ne⟩ exaequetur. haec igitur primum infamia
deleatur, foeda apud alias gentes, damnosa apud nostros.
9 quis enim aut Africani aut Paulli similis esse ⟨in⟩ ingrata et
10 inimica bonis ciuitate uelit? si infamia nulla esset, et de
gloria tantum ageretur, qui tandem triumphus non commu-
11 nem nominis Romani gloriam habet? tot de Gallis trium-
phi, tot de Hispanis, tot de Poenis, ipsorum tantum impera-
torum an populi Romani dicuntur? quemadmodum non de
Pyrrho modo nec de Hannibale, sed de Epirotis Carthagi-
niensibusque triumphi acti sunt, sic non M'. Curius tantum
12 nec P. Cornelius, sed Romani triumpharunt. militum qui-
dem propria est causa, qui et ipsi laureati, et quisque donis
quibus donati sunt insignes, Triumphum nomine cient,
suasque et imperatoris laudes canentes per urbem incedunt.
13 si quando non deportati ex prouincia milites ad triumphum
sunt, fremunt; et tamen tum quoque se absentes, quod suis

7 recaptam *V* uolarunt *V* nuper *Madvig* : insuper *V* : superque *Weiss.* (*1866*) ⟨a⟩ *Gron.* : *om. V* domicilio et se non fuisse *V* ostendit *V* **8** sit ... ⟨ne⟩ *Madvig*: sic *V*: si (ostendi. erubescamus, gloria si ... *distinguens*) *Fr. 1* exsequetur *V* infamiam *V* aput (*bis*) *V* **9** ⟨in⟩ *Fr. 2* : *om. V* : ⟨in tam⟩ *Heraeus* **10** si in familia *V* qui tandem triumphus *V* : quid tandem? triumphus *Harant* **11** Hypanis *V* in populi *V* Pyrro *V* Carthaginensibusque *Fr. 1* : *post add.* et Macedonibus *V* : *ret. Kreyssig,* ⟨nec de Philippo⟩ *post* Hannibale, ⟨nec T. Quinctius⟩ *post* Cornelius *addens* M'. *Sig.* : M. *V* **12** cient *V* : cientes *Madvig* incendunt *V* **13** sunt *Madvig* : sint *V* tum *Grut.* : suum *V* : sic *Weiss.* : suum ... triumph⟨um celebr⟩are *Leutsch* (*Phil. 1859, 612*) absentis *V*

14 manibus parta uictoria sit, triumphare credunt. si quis uos
interroget, milites, ad quam rem in Italiam deportati, et non
statim confecta prouincia dimissi sitis, quid Romam fre-
quentes sub signis ueneritis, quid moremini hic, et non
diuersi do⟨mos⟩ quisque abeatis uestras, quid aliud respon-
deatis quam uos triumphantes uideri uelle? uos certe uicto-
res conspici uelle debebatis.
39 Triumphatum nuper de Philippo, patre huius, et de Antio-
cho est; ambo regnabant cum de iis triumphatum est. de
Perseo capto, in urbem cum liberis abducto, non triumpha-
2 bitur? quod si in curru scandentes Capitolium, auratos pur-
puratosque, ex inferiore loco L. Paullus, in turba togatorum
unus priuatus interroget "L. Anici Cn. Octaui, utrum uos
digniores triumpho esse an me censetis?", curru ei cessuri
3 et prae pudore uidentur insignia ipsi sua tradituri. et uos
Gentium quam Persea duci in triumpho mauoltis, Quirites,
4 et de accessione potius belli quam de bello triumphari? et
legiones ex Illyrico laureatae urbem inibunt, et nauales so-
cii; Macedonicae legiones, suo abrogato, triumphos alienos
spectabunt? quid deinde tam opima praeda, tam opulentae

14 satis quid *V* do quisque habeatis *V* triumphantis uidere uellet *V* uos ... debebatis *V* : *delendum uel traiciendum coni. Crév.* : *sequenti capiti adiunxit Madvig* **39.**1 Anthioco *V* iis *Kreyssig* : his *V* abducto *V* : adducto *Perionius* **2** quod si *V* : ⟨at a praetoribus triumphabitur⟩; quos si *Jacobs* (*401*) currum scandentis *V* curru ei cessuri *Wachendorf* : currum ice¯suri *V* : currum ei cessuri *Fr. 1* : curru descensuri *uel* currum ei concessuri *Madvig* : ⟨e⟩ curru descensuri *Wesenberg* est prae *V* **2–3** traditum ut nos *V* **4** legiones et ex Inlyrico *V* nauale socii Macedoniciae *V* abrogato triumphos *Fr. 1* : abrogatutnumpos *V* : abrogato triumpho *Madvig; u. Vahlen, Op. Ac., 1.453 sqq.* expectabunt *V* opima praeda *Gron* : opimae praedae *V* opulentiae *V*

5 uictoriae spoliis fiet? quonam abdentur illa tot milia ar-
morum, detracta corporibus hostium? an in Macedoniam
remittentur? quo signa aurea marmorea eburnea, tabulae
pictae textilia, tantum argenti caelati tantum auri, tanta
6 pecunia regia? an noctu, tamquam furtiua, in aerarium
deportabuntur? quid? illud spectaculum maximum, nobilis-
simus opulentissimus rex captus, ubi uictori populo osten-
7 detur? quos Syphax rex captus, accessio Punici belli, con-
cursus fecerit, plerique meminimus. Perseus rex captus,
Philippus et Alexander filii regis, tanta nomina subtra-
8 hentur ciuitatis oculis? ipsum L. Paullum, bis consulem,
domitorem Graeciae, omnium oculi conspicere urbem
curru ingredientem auent; ad hoc fecimus consulem, ut
bellum per quadriennium ingenti etiam pudore nostro trac-
9 tum perficeret. cui sortito prouinciam, cui proficiscenti
praesagientibus animis uictoriam triumphumque destinaui-
mus, ei uictori triumphum negaturi ⟨sumus⟩? et quidem
10 non tantum ⟨eum⟩, sed deos etiam suo honore fraudaturi? dis
quoque enim, non solum hominibus, debetur trium⟨phus⟩.
maiores uestri omnium magnarum rerum et principia exorsi

5 remitterentur *V* ebornea tabula *V* celati *V* **6** tamquam fortuna *V* quid? illud *Büttner* : quid illud *Fr. 1* nobilissimum *V* opulentissimus *Preuss* (*91*) : opulentissimum *V* : opulentissimus⟨que⟩ *Fr. 1* res *V* ostendetur *Grut.* : ostenditur *V* **7** Sypax *V* Perseus rex captus *V* : *fort.* captus *delendum* p̄fili *V* **8** Graeciae *V* : Macedoniae *Leutsch* (*Phil. 1855, 213*) urbe *V* habent *V* quadriennium *V* : triennium *Drak.; u.* 41.5 *adn.* ingentia *V* nostro *Fr. 2* : nostrum *V* **9** proficiscentis *V* uictori *V* triumphumque *V* : triumphum *Wachendorf* et uictori *V* ⟨sumus⟩ *Madvig* : *om. V* : *fort.* triumphum ⟨sumus⟩ equidem *V* ⟨eum⟩ *Weiss.* : *om. V* : ⟨homines⟩ tantum *Fr. 1* fraudari *V* **10** trium⟨phus⟩ *Gron.* : utrum (. utrum *Fr. 1*) *V* : . uerum *Harant* uestri *Fr. 1* : uestros *V* : nostri *Cobet* et obsi *V*

11 a dis sunt, et finem statuerunt. consul proficiscens praeto-
rue paludatis lictoribus in prouinciam et ad bellum uota in
Capitolio nuncupat: uictor perpetrato ⟨...⟩ eodem in Capi-
tolium triumphans ad eosdem deos quibus uota nuncupauit
12 merita + bonaque pr̄. trans + redit. pars non minima
triumphi est uictimae praecedentes ut appareat dis grates
agentem imperatorem ob rem publicam bene gestam re-
dire. omnes illas uictimas quas + traducendo in triumpho
13 uindicauit, alias alios dente mactati. quidem + illae epulae
senatus, quae nec priuato loco nec publico profano, sed in
Capitolio eduntur, utrum hominum uoluptatis causa, an
deorum + hominumque + auctore Ser. Galba turbaturi
14 estis? L. Paulli triumpho portae claudentur? rex Mace-
donum Perseus cum liberis et turba alia captiuorum, spolia
Macedonum, ⟨in⟩ circo Flaminio relinquentur? L. Paullus
15 priuatus tamquam rure rediens a porta domum ibit? + et tu
centurio, miles, quibus ab imperatore Paullo donatus de-
creuit potius quam Seruius Galba fabulentur audis et hoc
16 dicere me potius quam illum audi +. ille nihil praeterquam
loqui, et ⟨id⟩ ipsum maledice et maligne, didicit; ego ter et
uiciens cum hoste + per prouocatio + pugnaui; ex omnibus

a *Heraeus*: ad *V*: ab *Fr.1* discut et *V* finem *V*: finem ⟨eum⟩ *Fr.1* : finem ⟨eundem⟩ *H.J.M.* (*Z*) : *lac. post* statuerunt *Gryph.*, *ante* et *ed. Lugd. 1553*, *post* finem *Grut.* **11** profiscens *V* paludatis *V*: paludatus ⟨cum⟩ *Gron.*; *cf.* 41.10.5 *adn.* ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨eo⟩ *uel* ⟨bello⟩ (*e*) *Madvig* in Capitolium *Kreyssig* : in Capitolio *V* : *del. Mommsen* (*StR*, 1^3*.64 adn. 1*) triumphano ad *V* + bonaque ... redit *u.p. 383* **12** praecidentes *V* omnis *V* **12–13** + traducendo ... hominumque + *u.p. 383* **13** Seruio *Fr.1* : Seruntuio *V* : Seruio illo *Harant* **14** ex Macedonum *V* et *V* : *fort. delendum* ⟨in⟩ circo Flaminio *Koch* : circa Fluminio *V* : circa flumen *Fr.1* : citra flumen *Gron.* : in ripa fluminis *Madvig* relinquerentur *V* **15** *u.p.* 384 **16** ⟨id⟩ ipsum *Ald.* : ipsud *V* : ipsum *Vasc.* : ipsum ⟨id⟩ *Gron.* : ⟨hoc⟩ ipsum *anon. ap. Drak.* maledicae *V* dicit eo ter *V* + per prouocatio + *V* : per prouocationem *Fr. 1* : prouocanti *Madvig* : prouocato *Hertz* : ex prouocatione *Heraeus* pugnauit *V*

cum quibus manum conserui spolia rettuli; insigne corpus
honestis cicatricibus, omnibus aduerso corpore exceptis,
17 habeo.' nudasse deinde se dicitur, et quo quaeque bello
uolnera accepta essent rettulisse. quae dum ostentat, ada-
pertis forte quae uelanda erant, tumor inguinum proximis
18 risum mouit. tum 'hoc quoque quod ridetis' inquit 'in equo
dies noctesque persedendo habeo, nec magis me eius quam
cicatricum harum pudet paenitetque, quando numquam
mihi impedimento ad rem publicam bene gerendam domi
19 militiaeque fuit. ego hoc ferro saepe uexatum corpus uetus
miles adulescentibus militibus ostendi: Galba nitens et inte-
20 grum denudet. reuocate si uidetur, tribuni, ad suffragium
tribus; ego ad uos, milites ⟨...'

40 ... sum⟩mam omnis captiui auri argentique translati ⟨se-
stertium⟩ milliens ducentiens fuisse Valerius Antias tradit;
qua haud dubie maior aliquanto summa ex numero plau-
strorum ponderibusque auri argenti generatim ab ipso scrip-
2 tis efficitur. alterum tantum aut in bellum proximum ab-
sumptum, aut in fuga, cum Samothracam peteret, dissipa-
tum tradunt; eoque id mirabilius erat quod tantum pecu-
niae intra triginta annos post bellum Philippi cum Romanis

magnum conseruis *V* adeo *V* **17** rettulisset *V* dum os ostentat *V* moui *V* **18** inquit 'in equo *Fr.1* : inquid quam quo *V* : inquit 'Quirites, in equo *Harant* penitetque *V* numquam hi *V* **19–20** militiae fuitque ego *V* **20** *post* milites *periit folium primum quaternionis XXXIV* **40.1** -mam *V* ⟨sestertium⟩ *om. V* milliens *V* : ⟨bis⟩ milliens *Gron.; u. H.J.M. ad loc.* ducenties *V* qua *Gron.* : que *V* : quae *Fr.1* aut dubiae *V* summae *V* plaustrorum *V* : Philippeorum *Perizonius* argenti *V* : argenti⟨que⟩ *Hertz* scripto *V* **2** proxumum *V* Samothracam *Drak.* : Samotrachem *V* : Samothracem *Fr.1* : Samothracen *J. Gron.*

partim ex fructu metallorum partim ex uectigalibus aliis
3 coaceruatum fuerat. itaque admodum inops pecuniae Phil-
ippus, Perseus contra praediues bellare cum Romanis coe-
4 pit. ipse postremo Paullus in curru, magnam cum dignitate
alia corporis tum senecta ipsa maiestatem prae se ferens;
⟨post⟩ currum inter alios inlustres uiros filii duo, ⟨Q.⟩ Maxi-
mus et P. Scipio; deinde equites turmatim et cohortes pedi-
5 tum suis quaeque ordinibus. pediti in singulos dati centeni
⟨denarii⟩, duplex ⟨centurioni, triplex⟩ equiti. ⟨alterum⟩ tan-
tum pediti daturum fuisse credunt et pro rata aliis, si aut
+ non suffragi + honori eius fuissent, aut benigne hac ipsa
summa ⟨pro⟩nuntiata ⟨ac⟩cla⟨ma⟩sse⟨nt⟩.
6 Sed non Perseus tantum per illos dies documentum huma-
norum casuum fuit, in catenis ante currum uictoris ducis per
urbem hostium ductus, sed etiam uictor Paullus, auro pur-
7 puraque fulgens. nam duobus e filiis, quos duobus datis in
adoptionem solos nominis sacrorum familiaeque heredes
retinuerat domi, minor ⟨duodecim⟩ ferme annos natus,
quinque diebus ante triumphum, maior, quattuordecim an-

coercebatur fuerat *V* **3** bellare cum *Fr. 1* : bella regem *V* : bella gere⟨re⟩ cum *Koch* **4** currum magna *V* ⟨post⟩ *Fr. 1* : *om. V* : ⟨incessit. post⟩ *Madvig* (*a*) : ⟨secuti⟩ *Walter* (*1938*) fili *V* ⟨Q.⟩ *Sig.* : *om. V* Maximum *V* susc̸ᵖicio *V* e̸qui-tem *V* **5** singuli *V* ⟨denarii⟩ *hic H.J.M.* (*JPhV 1890, 217*), *ante* centeni *Kreyssig* : *om. V* (denarii *excidisse uidit Gron.*) ⟨centurioni, triplex⟩ *Fr. 1* : *om. V* : *fort.* duplex equiti ⟨centurioni-que⟩; *u.* 33.23.7 *adn.* alterum *Muret* : *om. V* + non suf-fragi + *V* : non refragati *Fr. 1* : non ⟨neglegenter⟩ (*uel* ⟨inuiti⟩) suffragati *Weiss.* (*1866*) : in suffragio … fauissent *Harant* : initio honori eius suffragati essent *M. Müller* (*1871*) : non suffragio … offuissent *Heraeus* ⟨pro⟩nunciata *Muret* : nuntiata *V* ⟨ac⟩cla-⟨ma⟩sse⟨nt⟩ *Fr. 1* : classe *V* : pa⟨ssi⟩ esse⟨nt⟩ *Harant* **6** casum *V* **7** filiisq. quos *V* nominibus *V* domini *V* ⟨duodecim⟩ *hic Heraeus, post* ferme *Fr. 1* : *om. V* ferme ann. *V*

8 norum, triduo post triumphum decessit; quos praetextatos
curru uehi cum patre, sibi ipsos similes destinantes trium-
9 phos, oportuerat. paucis post diebus data a M. Antonio
tribuno plebis contione, cum de suis rebus gestis more cete-
rorum imperatorum + dedisset +, memorabilis eius oratio
et digna Romano principe fuit.
41 ‘Quamquam et qua felicitate rem publicam administra-
uerim, et ⟨quae⟩ duo fulmina domum meam per hos dies
perculerint, non ignorare uos, Quirites, arbitror, cum spec-
taculo uobis nunc triumphus meus, nunc funera liberorum
2 meorum fuerint, tamen paucis quaeso sinatis me cum pu-
blica felicitate comparare eo quo debeo animo priuatam
3 meam fortunam. profectus ex Italia – classem a Brundisio
sole orto solui –, nona diei hora cum omnibus meis nauibus
Corcyram tenui. inde quinto die Delphis Apollini pro me
4 exercitibusque et classibus uestris sacrificaui. a Delphis

40.9–**42.**1: *Diod.* 31.11, *Vell.* 1.10.4–5, *Plut. Paull.* 36.2–9, *App. Mac.* 19; *cf. I.I. 13.3.81*

8 patres *V* ipsos *V* : ipsis *Bauer* (*H*) similis *V* destinantis *Novák* (*JPhV 1904, 14*) : praedestinantis *V* **9** + dedisset + *V* : disseruisset *Fr. 1* : dissereret *Madvig* : edisseret *H. J. M.* : ⟨rationes⟩ dedisset *Harant* remorabilis *V* **41.**1 qua *Madvig* : ob quam *V* : quam feliciter *Fr. 1* : quanta *Weiss.* *post* quam *add.* L. Paulo oratio ad pr̄. *V* administrauerit *V* ⟨quae⟩ duo *Gron.* : duo *V* : ⟨quod⟩ duo *Fr. 1* : ⟨ut⟩ duo *Weiss.* : quae *Leutsch* (*Phil. 1862, 54*) per domu meam per *V* Quirites *Fr. 1* : que *V* : *del. Hertz* uobis non triumphus *V* eorum fuerit *V* **2** quaesitso *V* conparare eoque *V* **3** profectus ex Italia – classem ... solui – *sic distinxi*: profectus ... solui; *Fr. 1*: *fort.* profectu⟨ru⟩s ... solui; Brundisioq. *V* meis *V* : *del. Leutsch* (*l. c.*) Corcyram tenui *Fr. 1* : Corcyrae tenum *V* : Corcyrae tenu⟨i portu⟩m *Hertz* uestris *Sig.* : lustri *V* : lustra *Fr. 1* : *del. uel* hostias *Ruperti* : lustra⟨ndis⟩ *Doering* : iusta *Heusinger* : nostris *Kreyssig* : lustris *Bekker* : ⟨ue⟩tust⟨o⟩ ri⟨tu⟩ *Walter* (*1937*)

quinto die in castra perueni: ubi exercitu accepto, mutatis
quibusdam quae magna impedimenta uictoriae erant, pro-
gressus, quia inexpugnabilia ⟨castra⟩ hostium erant, neque
cogi pugnare poterat rex, inter praesidia eius saltum ad
5 Petram euasi, et ad Pydnam regem acie uici; Macedoniam
in potestatem populi Romani redegi, et quod bellum per
quadriennium tres ante me consules ita gesserunt ut semper
successori traderent grauius, id ego quindecim diebus per-
6 feci. aliarum deinde secundarum rerum uelut prouentus se-
cutus: ciuitates omnes Macedoniae se dediderunt, gaza re-
gia in potestatem uenit, rex ipse, tradentibus prope ipsis dis,
in templo Samothracum cum liberis est captus. mihi quoque
7 ipsi nimia iam fortuna uideri, eoque suspecta esse. maris
pericula timere coepi in tanta pecunia regia in Italiam trai-
8 cienda et uictore exercitu transportando. postquam omnia
secundo nauium cursu in Italiam peruenerunt, neque erat
quod ultra precarer, illud optaui, ut cum ex summo retro
uolui fortuna consuesset, mutationem eius domus mea po-
9 tius quam res publica sentiret. itaque defunctam esse fortu-
nam publicam mea tam insigni calamitate spero, quod
triumphus meus, uelut ad ludibrium casuum humanorum,

4 peruenit *V* accepto *V* : *post add.* ⟨lustratoque⟩ *Ruperti*, ⟨et lustrato⟩ *Weiss.* magnas *V* quia *Fr. 1* : ỉquia *V* : ⟨inde⟩ quia *Kreyssig* ⟨castra⟩ *Fr. 1* : *om.* *V* : ⟨opera⟩ *uel* ⟨munimenta⟩ *Leutsch* (*Phil. 1862, 108*) Pydnam regem *Madvig* : pugnam rege *V* : pugnam rege ⟨coacto⟩ *Fr. 1* : pugnam rege ⟨excito⟩ *Drechsler* (*ZöG 1890, 196*) **5** redigit *V* quadriennium *V* : triennium *Sig.*; *u.* 39.8 *adn.* tres *Sig.* : IIII *V* gesserunt *V* : gesserant *Madvig* (*a*) **6** caza *V* potestate *V* Samotracum *V* fortuna *Hertz* : fortunam *V* : fortuna m⟨ea⟩ *Fr. 1* **8** erant *V* praecarper iludo optauit cum *V* **9** publicamea tam insignis *V*

10 duobus funeribus liberorum meorum est interpositus. et
cum ego et Perseus nunc nobilia maxime sortis mortalium
exempla spectemur, ille, qui ante se captiuos ⟨captiuus⟩
11 ipse duci liberos uidit, incolumes tamen eos habet, ego, qui
de illo triumphaui, ab alterius funere filii currum ⟨...⟩ ex
Capitolio prope iam exspirantem ⟨in⟩ueni; neque ex tanta
stirpe liberum superest qui L. Aemili Paulli no⟨men⟩ ferat.
12 duos enim tamquam ex magna progenie liberorum in adop-
tionem datos Cornelia et Fabia gens habent: Paullus in
domo praeter sen⟨em⟩ nemo superest. sed hanc cladem
domus meae uestra felicitas et secunda fortuna publica con-
42 solatur.' haec tanto dicta animo magis confudere audien-
tium animos quam si miserabiliter orbitatem deflendo locu-
tus esset.
2 Cn. Octauius kalendis Decembribus de rege Perseo naua-
lem triumphum egit. is triumphus sine captiuis fuit, sine
3 spoliis. dedit sociis naualibus in singulos denarios septuage-
nos quinos, gubernatoribus qui in nauibus fuerant duplex,
magistris nauium quadruplex.
4 Senatus deinde habitus est. patres censuerunt ut Q. Cassius
Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam du-
ceret; comites pecuniam argentum instrumentum quod ha-
5 beret nihil ⟨.... Bithys, filius Cotyis⟩ regis Thracum, ⟨cum⟩

42.2–12: *Pol.* 30.17, *Diod.* 31.8.10, 9.1, *Vell.* 1.9.5–6, *Val. Max.* 5.1.1c, *Plin. NH* 34.13, *Fest. p.* 188*L, Zon.* 9.24.5, *I.I. 13.1.81*

10 cum eo et *V* nobiliam *V* expectemur *V* ⟨captiuus⟩ *om. V* **11** eo qui *V* fili *V* currum ... ⟨in⟩ueni *u.pp. 384–5* liberum *V*: *fort.* liber⟨or⟩um Aemilio Pauli noferet *V* **12** Paulus *V*: Pauli *Fr.1* : Paulo *Novák* (*JPhV 1883, 342*) sen⟨em⟩ *Th.S.* : sed *V* : se *Fr.1* : me *Doujat* mea *V* consulatur *V* **42.**1 tanta *V* locus esse *V* **2** egist is triumphu⁻ *V* **3** singulos ⋇ septuagenos *V* quinos *Gron.* : quinque *V* magistri *V* **4–5** nihil ⟨... Cotyis⟩ *Madvig,* ⟨detrahens habere sineret ...⟩ *coniciens* : haberet. Bitis regis Thracum ⟨filius⟩ *Fr.1* : *sic, sed* Bithys *Drak.,* ⟨adderet⟩ *ante* comites *Weiss.* **5** ⟨cum⟩ *om. V*

obsidibus in custodiam Carseolos est missus. ceteros cap-
tiuos qui in triumpho ducti erant in carcerem condi placuit.
6 paucos post dies quam haec ⟨sun⟩t acta legati ab Cotye rege
Thracum uenerunt, pecuniam ad redimendum filium alios-
7 que obsides adportantes. eis in senatum introductis, et id
ipsum argumenti praetendentibus orationi, non sua uolun-
tate Cotyn bello iuuisse Persea quod obsides dare coactus
esset, orantibusque ut eos pretio quantum ipsi statuissent
8 patres redimi paterentur, responsum ex auctoritate senatus
est populum Romanum meminisse amicitiae quae cum Co-
9 tye maioribusque eius et gente Thracum fuisset. obsides
datos crimen, non criminis defensionem esse, cum Thracum
genti ne quietus quidem Perseus, nedum bello Romano oc-
10 cupatus, timendus fuerit. ceterum, etsi Cotys Persei gratiam
praetulisset amicitiae populi Romani, magis quid se dignum
esset quam quid merito eius fieri posset aestimaturum, fi-
11 lium atque obsides ei remissurum. beneficia gratuita esse
populi Romani; pretium eorum malle relinquere in acci-
pientium animis quam praesens exigere. legati tres nomi-
nati, ⟨T.⟩ Quinctius Flamininus, C. Licinius Nerua, M. Ca-
ninius Rebilus, qui obsides in Thraciam reducerent; et
Thracibus munera data in singulos binum milium aeris.

erant *V* : erant ⟨Romae⟩ *Wesenberg* **6** ⟨sun⟩t acta *Harant* : tanta *V* : acta *Fr. 1* : acta ⟨erant⟩ *Madvig* : ⟨erant⟩ acta *Hertz* rege tractum *V* filium filiosque obsides *V* **7** et in id ipsut *V* orationi *Gron.* : orationis *V* quod *V* : ⟨sed⟩ quod *Renehan* (*CPh 1976, 253–4*) praetio *V* **8** amicitiaeque cum *V* Tracum fuisse *V* **9** Tracum genti neque ui neque eiusdem quidem *V* **10** filium ad quem *V* **11** grauitate esse *V* praetium eorum male *V* tres nominati *Kreyssig* : trans nominatius *V* : nominati *Fr. 1* ⟨T.⟩ *Fr. 1* : *om.* *V* : ⟨C.⟩ *Drak.* Quinctius *Sig.* : Quintius *V* Flamininus *Fr. 2* : idaminimus *V* : Flaminius *Fr. 1* Rebilius *V* Traciam *V* Tracibus *V* millium *V*

12 Bithys cum ceteris obsidibus a Carseolis accersitus ad patrem cum legatis missus. naues regiae captae de Macedonibus inuisitatae ante magnitudinis in campo Martio subductae sunt.

43 Haerente adhuc non in animis modo sed paene in oculis memoria Macedonici triumphi, L. Anicius Quirinalibus
2 triumphauit de rege Gentio Illyriisque. similia omnia magis uisa hominibus quam paria: minor ipse imperator, et nobilitate Anicius cum Aemilio, et iure imperii praetor cum consule conlatus; non Gentius Perseo, non Illyrii Macedonibus, non spolia spoliis, non pecunia pecuniae, non dona donis
3 comparari poterant. itaque sicut praefulgebat huic triumphus recens, ita apparebat ipsum per se intuentibus nequa-
4 quam esse contemnendum. perdomuerat intra paucos dies terra marique ferocem, locis munimentisque fretam gentem Illyriorum; regem regiaeque omnes stirpis ceperat. transtulit in triumpho multa militaria signa spoliaque alia et su-
5 pellectilem regiam, auri pondo uiginti et septem, argenti + decem et nouem + pondo, denarium decem tria milia, et
6 centum uiginti milia Illyrici argenti. ante currum ducti Gentius rex cum coniuge et liberis, et Carauantius frater regis,

43: *Vell.* 1.9.5, *App. Ill.* 9, *I.I.* 13.1.81; *cf. Pol.* 30.22.1

12 Bithys *Drak.* : Bitis *V* a *Fr.1* : ar *V* : ab *Kreyssig* inuisitatae *Gron.* : inuisitate *V* : inusitatae *Fr.1* campo Martio *V* : campum Martium *Wesenberg* **43.1** herente *V* nom *V* pene *V* memoriam *V* Illyrisq. *V* **2** consule consulatus *V* sponsiliis *V* pecunia pecuniae *Sig.* : pecuniae Macedonicae *V* : pecunia Macedonicae *Fr.1* : pecunia Macedoniae *Weiss.* dono donis conparari *V* **3** regens *V* nequamquam *V* **4** ferocis *V* locis munimentisque *Kreyssig* : locis monumentisque *V* : locisque munitis *Fr.1* fretam regem Illyriorum regem *V* omnis *V* aliam in triumpho et superlectilem *V* **5** + .X. et .VIIII. + *V* : mille et nouem *Gron.* .X. tria *V* : tria *Fr.1* : triginta *Gron.*

7 et aliquot nobiles Illyrii. de praeda militibus in singulos
quadragenos quinos denarios, duplex centurioni, triplex
equiti, sociis nominis Latini quantum ciuibus, et sociis
8 naualibus dedit quantum militibus. laetior hunc triumphum
est secutus miles, multisque dux ipse carminibus celebratus.
sestertium ducentiens ex ea praeda redactum esse auctor
est Antias, praeter aurum argentumque quod in aerarium
sit latum; quod quia unde redigi potuerit non apparebat,
9 auctorem pro re posui. rex Gentius cum liberis et coniuge et
fratre Spoletium in custodiam ex senatus consulto ductus,
ceteri captiui Romae in carcerem coniecti; recusantibusque
10 custodiam Spoletinis, Iguuium reges traducti. reliquum ex
Illyrico praedae ducenti uiginti lembi erant; de Gentio rege
captos eos Corcyraeis et Apolloniatibus et Dyrrachinis Q.
Cassius ex senatus consulto tribuit.

44 Consules eo anno agro tantum Ligurum populato, cum ho-
stes exercitus numquam eduxissent, nulla re memorabili
gesta Romam ad magistratus subrogandos redierunt, et
primo comitiali die consules crearunt M. Claudium Mar-
2 cellum C. Sulpicium Galum, deinde praetores postero die

6 aliquod *V* Illyri *V* **7** quintum ciuibus *V* **8** milex *V* multisque *Fr.1* : multoque *V*: militumque *uel* multoque ⟨pluribus⟩ *uel* multoque ⟨magis⟩ *Wesenberg* : multumque *Goldbacher* .CC. *V* Antiantias *V* **9** coniugem *V* recusantibus qui *V* Spolentinus *V* Iguuium *Turnebus*: Igituruium *V* **10** relicum *V*: reliqui *Madvig* Illyrico praedae *Fr.1* : Inlyrico praeda *V*: Illyrica praeda *Madvig* CC. *V*: centum *Heraeus* Gentio re *V* captos *V*: erant, ... capti; *Madvig* Corcyraeis *Sig.* : Corcyrei *V*: Corcyreis *Fr.1* Dyrraeinhis *V* **44.**1 populato *Fr.1* : optato *V*: oblato *Harant* exercitus *V*: *fort.* exercitum numquam *V*: nusquam *Duker* C. *Fr.1*: et *V*: *fort.* et ⟨C.⟩ Galum *scripsi*: Gallum *V; cf.* 43.2.5 *adn.*

L. Iulium, L. Appuleium Saturninum, A. Licinium Ne-
ruam, P. Rutilium Caluum, P. Quinctilium Varum, M. Fon-
teium. his praetoribus duae urbanae prouinciae sunt decre-
tae, duae Hispaniae, Sicilia ac Sardinia.
3 Intercalatum eo anno; postridie Terminalia ⟨kalendae⟩ in-
tercalariae fuerunt. augur eo anno mortuus est C. Claudius;
in eius locum augures legerunt T. Quinctium Flamininum.
et flamen Quirinalis mortuus Q. Fabius Pictor.
4 Eo anno rex Prusias uenit Romam cum filio Nicomede. is
magno comitatu urbem ingressus ad forum a porta tribunal-
5 que ⟨Q.⟩ Cassi praetoris perrexit, concursuque undique
facto deos qui urbem Romam incolerent senatumque et
populum Romanum salutatum se dixit uenisse, et gratula-
tum quod Persea Gentiumque reges uicissent, Macedoni-
busque et Illyriis in dicionem redactis auxissent imperium.
6 cum praetor senatum ei, si uelit, eo die daturum dixisset,
biduum petiit quo templa deum urbemque et hospites ami-
7 cosque uiseret. datus qui circumduceret eum ⟨L.⟩ Cornelius
Scipio quaestor, qui et Capuam ei obuiam missus fuerat; et
aedes quae ipsum comitesque eius benigne reciperent con-

44.4–21: *Pol.* 30.18–19, *Diod.* 31.15, *Val. Max.* 5.1.1, *Plut. Mor.* 336D–E, *App. Mith.* 2, *Dio fr.* 69, *Eutr.* 4.8.4, *Zon.* 9.24.7

2 Nerua *V* Caluum *Fr.1* : Galnum *V* : *fort.* Gallum Quinctilium *Sig.* : Quintilium *V* **3** posttridie *V* ⟨kalendae⟩ *hic Crév., post* intercalariae *Weiss.* : *om. V* intercalariae *Weiss.* : intercalaria et *V* : intercalares *Fr.1* legerunt Tullium *V* Quinctium *Sig.* : Quintium *V* Q. *Sig.* : M. *V* **4** Prusias *Vasc.* : Prusia *V*, *fort. recte* comitatu *Fr.1* : comitum *V* : comitum ⟨numero⟩ *Weiss.* : *fort.* comitum ⟨agmine⟩ ingressus a torum *V* tribunalque ⟨Q.⟩ *Fr.1* : à tribunalque *V* : ac tribunal Q. *Heraeus* (*WKlPh 1910, 189*) **5** concuq. undique *V* gratumlatum *V* Getumque *V* uenissent *V* Illyris *V* **6** uelit *V* : uellet *Wesenberg* petit *V* **7** ⟨L.⟩ *om. V* q.tor *V* aedesque ipsum *V*

8 ductae. tertio post die senatum adiit; gratulatus uictoriam
est; merita sua in eo bello commemorauit; petiit ut uotum
sibi soluere, Romae in Capitolio decem maiores hostias et
Praeneste unam Fortunae, liceret – ea uota pro uictoria
9 populi Romani esse –, et ut societas secum renouaretur,
agerque sibi de rege Antiocho captus, quem nulli datum ⟨a⟩
populo Romano Galli possiderent, daretur. filium post-
remo Nicomedem senatui commendauit. omnium qui in
10 Macedonia imperatores fuerant fauore est adiutus. itaque
cetera quae petebat concessa; de agro responsum est lega-
tos ad rem inspiciendam missuros; ⟨si⟩ is ager populi Ro-
mani fuisset, nec cuiquam datus esset, dignissimum eo dono
11 Prusiam habituros esse: si autem Antiochi non fuisse, et eo
ne populi quidem Romani factum appareret, aut datum
Gallis esse, ignoscere Prusiam debere si ex nullius iniuria
12 quicquam ei datum uellet populus Romanus. ne cui detur
quidem gratum esse donum posse, quod eum qui det, ubi
13 uelit, ablaturum esse sciat. filii Nicomedis commendatio-
nem accipere. quanta cura regum amicorum liberos tueatur
populus Romanus, documento Ptolemaeum Aegypti regem
14 esse. cum hoc responso Prusias est dimissus. munera ei ex
⟨...⟩ sestertiis iussa dari, et uasorum argenteorum pondo

8 senatu *V* adiit *Drak.* : agit *V* : adit *Fr. 1* commemorabitur *V* petit *V* **9** societas et secum *V* Anthioco *V* ⟨a⟩ *om. V* possideret *V* Macedoniam ... fuerat *V* fauor *V* **10** ⟨si⟩ is *Kreyssig* : is *V* : si *Fr. 1* fuisset *V* : ⟨factus esset cum Antiochi⟩ fuisset *Madvig* (*a; in Em. uerba errore typographi turbata sunt*) datus est *V* **11** si ... Gallis esse *u.p. 385* ignosceret *V* quidquam *V* **12** quoi detur *Muret* : quo detur qui detur *V* : quod detur *Fr. 1* uelit *Madvig* (*e*) : uellet *V* **13** filii *Madvig* : felici *V* : facile *Fr. 1* acciperet qua tam *V* Ptolemeum *V* **14** Prusias *V* : Prusia *Hertz, fort. recte* et dimissum *V* ⟨...⟩ *lac. hic ind. Fr. 1, post* sestertiis *Grut.* : ⟨C H–S⟩ *uel* ei ⟨decies⟩ sestertii *Gron.* : ⟨CX⟩ *Heusinger* : ⟨C∞⟩ *Hertz* argenteorum p *V*

15 quinquaginta. et filio regis Nicomedi ex ea summa munera
dari censuerunt ex qua Masgabae, filio regis Masinissae,
data essent: et ut uictimae aliaque quae ad sacrificium per-
tinerent, seu Romae seu Praeneste immolare uellet, regi ex
16 publico sicut magistratibus Romanis praeberentur; et ut ex
classe quae Brundisi esset naues longae uiginti adsigna-
17 rentur quibus uteretur; donec ad classem dono datam ei rex
peruenisset, L. Cornelius Scipio ne ab eo abscederet, sum-
ptumque ipsi et comitibus praeberet donec nauem conscen-
18 disset. mire laetum ea benignitate in se populi Romani
regem fuisse ferunt; munera sibi ipsi emi non sisse, filium
19 iussisse donum populi Romani accipere. haec de Prusia no-
stri scriptores. Polybius eum regem indignum maiestate no-
minis tanti tradit: pilleatum, capite raso, obuiam ⟨ire⟩ lega-
tis solitum, libertumque se populi Romani ferre: ideo in-
20 signia ordinis eius gerere; Romae quoque, cum ueniret in
curiam, summisisse se et osculo limen curiae contigisse, et
deos seruatores suos senatum appellasse, aliamque oratio-
nem non tam honorificam audientibus quam sibi deformem
21 habuisse. moratus circa urbem triginta haud amplius dies,
in regnum est profectus. actumque in Asia bellum inter
Eumen⟨en⟩ et Gallos in ⟨...⟩it.

15 Masgęare filiorum regis *V* aliam quaeq. ad *V* pertineret saeuo Romae sub Preneste immolaret *V* **16–17** uteretur; donec ... peruenisset, *sic distinxit Fr. 1* : uteretur donec ... peruenisset *Vasc.* **17** datum *V* Cornelio *V* **18** mire laetum *Fr. 1* : a mire letum *V* : ac mire laetum *Harant* ea *Crév.* : et ea *V* : ex ea *Ald.* : tanta *Ruperti* : cetera *Lentz* (*H*) : *lac. ante* et ea *Weiss.* : et ea *ante* mire *Novák* (*JPhV 1885, 128*) benignitatem *V* populum *V* fuisse ferme *V* ipsi emi non sisse *Kreyssig* : ipsi emi non siesse *V* : ipsum emisse *Fr. 1* accepere *V* **19** Polybius cum *V* maiestatem *V* ⟨ire⟩ *om. V* si *V* ferre; ideo *Madvig* : ferret ideo *V* : ferre, et ideo *Fr. 1* genere *V* **20** summisse *V* **21** aut *V* actumque ... it *u.p. VIII*

Subscriptio : Titi Liui ab urbe condita lib. XLV. exp. inc. lib. ..ṾỊ feliciter

APPARATUI CRITICO ADDENDA

41.8.10 ut ⟨...⟩ ciues Romani fiebant *Madvig* (*e*) : ut ciues Romani fiebant *Fr. 1* : ii ciues Romani fiebant *Sig* : ciues Romani fiebant *Gron.* : ita ciues Romani fiebant *Duker* : ut ciues Romani fierent ⟨...⟩ *Crév.* : relinquerent, ⟨ii simulatis adoptionibus liberorum, quos tamquam ex sese natos in coloniis relinquerent,⟩ ciues Romani fiebant *Walch* (*223*) : ut quibus ... relinquerent, ciues Romani fiebant *Walker* : ut⟨cunque⟩ ciues Romani fiebant *Weiss.* (*1833, 32*) : ut ciues Romani fiebant ⟨...⟩ *id.* : ut c⟨oel⟩ibes (*uel* ⟨coelibes⟩ ciues) Romani fiebant (⟨siue iure coelibis⟩ *post* ita (§ 12) *addito*) *Huschke* (*Servius Tullius, 530 adn. 24*) : ⟨municipes⟩ ciues Romani fiebant *id.* (*Gaius, 6*) : relinquerent, ut ⟨reliquisse uiderentur filio adoptato,⟩ ciues Romani fiebant *Schmidt* (*H*) : ut ⟨a ciues Romano emanciparentur, lege ab eo arrogati⟩ ciues Romani fiebant *Mommsen* (*StR, 3.630*) : ut ciues Romani fie⟨rent, adopta⟩bant *Voigt* (*Z*) : ut ciues Romani fie⟨rent, adoptione filium adscisce⟩bant *Zingerle* : ⟨adoptionibus⟩ ciues Romani fiebant *H. J. M.* : ut ⟨legi parerent, liberos adoptabant et ita⟩ ciues Romani fiebant *Kübler* (*W-M*) : ⟨adoptione faciebant ut haberent,⟩ et ciues Romani fiebant *Goldbacher*

41.18.8 + extra templum sortem in sitellam in templum latam foris ipse oporteret *V* : *sic, sed* posuerit *pro* oporteret *Fr. 1* : *del.* extra templum *uel* foris *Ruperti* : sorte in sitella in templum illata foris ipse ⟨mansisset, cum templum ingredi et ipsum⟩ oporteret *Madvig* (*Em.*[1]) : *sic, sed* foris ipse oppertus esset *id.*: sortem in sitella in templum latam foris ipse ⟨eduxisset, cum in templo sortiri et ipsum⟩ oporteret *Hertz* : extra templum sortem in sitellam inlatam foris ipse opperiretur *Gitlbauer* (*102*) : extra templum sortem in sitellam ⟨deiecisset, et⟩ in templum latam foris ipse expectasset *Harant* : sortem in sitella in templum latam foris ipse oppertus esset *Zingerle* : extra templum sortem in sitellam ⟨deiecisset et sitella⟩ in templum lata foris ipse ⟨mansisset, cum in templo eum esse⟩ oporteret *Engelmann* (*JPhV 1901, 22*) : sortem sitella in

templum latam foris ⟨expectasset, cum eum intus⟩ esse oporteret *Novák* : extra templum sortem in sitellam ⟨coniecisset, cum coniceret (conicere *uoluit*) eam in sitellam⟩ in templum latam, non foris, ipse oporteret *Goldbacher* : extra templum sortem in sitellam inlatam foris ipse ⟨oppertus esset, cum in templo eum esse⟩ oporteret *Giarratano*

41.23.7 + manereque id decretum + *V* : *sic, sed* maneretque *ed. Bas. 1554* : *post* decretum *add.* ⟨uoluimus⟩ *Sig.*, ⟨sciuissemus⟩ *Kreyssig*, ⟨sciremus⟩ *Weiss.* : cauentes per id decretum *Madvig* : cauereque id decretum *Seyffert* : manereque ⟨...⟩ id decretum *Hertz* : manereque id decretum ⟨sciremus, quo caueramus⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.613*) : manereque id decretum ⟨...⟩ *Weiss.* (*1876*) : manereque id decretum ⟨sciremus quo erat cautum (decretum *JPhV 1878, 71*)⟩ *H.J.M.* (*RhM 1888, 638*) : haberemusque id decretum *Harant* : maneretque ⟨in perpetuum⟩ id decretum ⟨sciuissemus⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 340*) : interdixi⟨mus iu⟩ssimusque manere id decretum *id.* (*1894*) : interdiximus manereque id decretum ⟨postea iussimus⟩ *id.* : manereque ⟨uoluissemus⟩ id decretum *Goldbacher*

41.24.16 + nostros quoque et nos segni + *V* : ⟨nostrorum⟩ et nos quoque regno *Fr.1* : nostros quoque et nos regno *Bekker* : nostros quoque et nos ⟨terminis⟩ regni *Koch* : nostrorum nos quoque ⟨terminis⟩ regni *Vahlen* (*GPS, 1.592*) : ⟨nostrorum⟩ nos quoque et nostros regno *Hertz* : ⟨nostrorum⟩ nostros quoque ciues regno (*uel* ⟨finibus⟩ regni) *Madvig* (*e, a*) : ⟨nostrorum⟩ nostros quoque et nos regno *Weiss.* (*1876*) : nostrorum nostros quoque ⟨finibus⟩ regni *Harant* : nostrorum nos quoque eius regno *Novák* (*JPhV 1883, 341*) : nos quoque et nostros regno *id.* : nostrorum nos quoque ⟨finibus⟩ regni *H.J.M.* : ⟨ut illis nostris finibus,⟩ nostros quoque et nos regni *Goldbacher*

42.3.8 + idem immortalium + demolientem *V* : id eum immortalium demolientem *Fr.1* : *sic, sed post* immortalium *add.* ⟨templa⟩ *Curio*, ⟨delubra⟩ *Hertz*, ⟨aedes⟩ *Hartel*, ⟨templa⟩ *post* demolientem *M. Müller* (*1869*) : id in deum immortalium templis *Crév.* : id deum immortalium in templis eum *Harant* : id eum ⟨in publicis templa⟩ deum immortalium demolientem *Novák* (*JPhV 1884, 104*) : *sic, sed sine* in publicis *Heraeus* : id eum ⟨aedes deum⟩ immortalium demolientem *Zingerle* : id eum in templis deorum (deum *JPhV 1902, 13*) immortalium facere *H.J.M.* : id

eum immortalium ⟨deorum templa⟩ demolientem *Heraeus* (*WKlPh 1902, 1006*) : *sic, sed* ⟨templa deorum⟩ *Goldbacher*

42.5.10 + hostilibus actas animis quas + *V*: hostilibus ... quasi, *om.* gesserant *Gron.* : hostilibus ... quaeque *Drak.* : *om.* quas ... bello *Crév.* : hostilibus ... quos *Ruperti* : ⟨iisdem⟩ hostilibus ... quos (*sic Harant, sed* iis) *uel* ⟨non minus⟩ hostilibus ... ⟨quam⟩ quos *Madvig* : hostilibus ... quasi ... gesserint *Hertz* : hostilibus auctas ... quos *Tittler* (*JPhP 1869, 505*) : hostilibus ... ⟨quippe⟩ quas *Goldbacher*

42.14.6 + erat hac falsa iturus + *V* : erat ac Satyrus *Fr. 1* : *sic, sed* ⟨inter ceteras⟩ et legatio ... *Gron.* : legationis Rhodiorum erat Satyrus *anon. ap. Drak.* : uenerat ac Satyrus *Drak.* : erat ac falsae ⟨accusationi obuiam⟩ iturus *Kreyssig* : et legationis (*uel* e legatis) Rhodiorum erat Andranadorus (*uel* Athanadorus) *Madvig* : Romae erat ac Satyrus *Koch* : et legationis Rhodiorum ⟨ferox⟩ erat nec falsa ⟨simul⟩aturus *Vahlen* (*GPS, 1.596*) : ⟨uenerat cuius ferox⟩ erat nec falsa ⟨simul⟩aturus *id.* (*H*) : ⟨aderat Romae cuius ferox⟩ erat nec falsa ⟨simul⟩aturus *H.J.M.*: erat nec ⟨per⟩ falsa iturus *Goldbacher*

42.14.9 popularem quidem ⟨... Asiae⟩ ingratam populis *sic lac. indicaui* : popularem quidem quidem ingratam populis *V* : popularem quidem ac gratam populis ⟨Asiae⟩ *Fr. 1* : popularem quidem ⟨nec⟩ ingratam populis ⟨Asiae⟩ *Kreyssig* : (*sic, sed* neque *Weiss.*) : popularibus quidem gratam *Madvig* : popularem quidem ⟨neque Asiae⟩ ingratam populis *Hartel* (*sic, sed* nec *H.J.M.*)

42.19.6 + se discepnatisque et satis + *V* : apud se disceptantibus et satis *Fr. 1* : Maedis Caenisque et Astiis *Weiss.* : *sic, sed* Maedis ⟨...⟩ que *id.* (*1864*) : Maedis Odomantisque et Sapaeis *Madvig* : *sic, sed* et Astis *H.J.M.* : sibi finitumisque et sociis *Gitlbauer* (*107*) : ... et Serdis *M. Müller* (*1871*) : Maedis Coelaletisque et Sapaeis *Zingerle* : Serdis Coeletisque et Astis *Meloni* (*168–9*)

42.23.7 + quid ipsum nullam praeterquam suae libidinis arbitrio futurum + *V* : ipsum nullum, praeterquam suae libidinis arbitrio, ⟨finem⟩ facturum *Fr. 1* : *sic, sed* nullam *ret. Wesenberg* : quid ⟨non⟩; ipsi nullum, praeterquam suae libidinis, arbitrio, futurum modum; si ... *Harant* : ipsi nullum praeterquam suae libidinis arbitrium futurum *Hartel* : ipsum nulla praeterquam suae libidinis arbitria acturum *H.J.M.* (*JPhV 1889, 33*) : ipsum nullam ⟨rem⟩

praeterquam suae libidinis arbitrio facturum (*uel* acturum) *Fügner* (*BPhW 1901, 1199*) : ipsum nullam praeterquam suae libidinis arbitrio ⟨diuisionem agri⟩ facturum *Novák* (*JPhV 1906, 11*) : ipsum nulla ⟨re moderatum⟩ praeterquam suae libidinis arbitrio futurum *Goldbacher*

42.30.1 + gens + ubique omnis ferme, ut solet, + deterioribus + erat, ob regem Macedonasque adclinata *V* : *sic, sed* plebs ubique *Fr.1* : ad *pro* ob *Gron.* : plebs ... deterioribus ⟨fauens⟩ ... *Crév.* : plebs ... ferme, ⟨fauens⟩, ut solet ... *Büttner* : ⟨e⟩gens ubique ⟨multitudo⟩ omnis ... deteriorum erat (*uel* deterioribus ⟨fau⟩ebat) ... *Madvig* : plebs ubique ... deterioris ⟨partis⟩ erat *Wesenberg* : ... gentibus plebis, quae ⟨e⟩gens ubique omnis ... deteriorum erat, ad regem ... inclinata, principum ... *Harant* : ⟨plebs e⟩gens ubique ... deterioribus ⟨se ded⟩erat, ... *Hartel* : uolgus ubique ... ⟨a⟩ deterioribus stare, ad ... inclinabat *Gertz* (*JPhV 1889, 55, 1897, 17*) : ⟨plebs fa⟩uens ubique ... deterioribus erat ... *H.J.M.* (*JPhV 1889, 56*) : ⟨plebs indul⟩gens ubique ... deterioribus erat ... *Fügner* (*ibid.*) : plebs ubique ... deterioribus ⟨se adiunx⟩erat *Novák*

42.30.4 + Persea magis aurae popularis erat + *V* : *sic, sed* Perseus *Fr.1* : ⟨ad⟩ Persea magis aura popularis ⟨i⟩erat *Madvig* : Perseus magis aurae populari ser⟨uieb⟩at *Seyffert* : Persei ⟨causa⟩ magis aurae popularis erat *Koch* (*1867*) : Persea magis aura popularis ⟨fou⟩ebat *Weiss.* (*1876*) : ⟨ad⟩ Persea magis aura popularis ⟨fer⟩ebat *Gertz* (*JPhV 1897, 17*) : Perseo magis aura popularis ⟨fau⟩ebat *H.J.M.* (*Z*) : Persea magis aurae popularis ⟨captatorem esse fama⟩ erat *Novák* (*JPhV 1901, 29*) : Persea magis aurae popularis ⟨fauoris amplexae⟩ erant *Goldbacher*

42.32.7 + qui centuriones sed + *V* : *om.* qui *Fr.1* : *sic Crév.*, *sed* uetustissimum *pro* primum quemque : centuriones et *Ruperti* : qui centuriones essent *Madvig* : *lac. post* centuriones *Weiss.* (*1864*) : centuriones ⟨non omnes⟩ sed *Alanus* (*2.29*) : qui centuriones scr⟨ibebant⟩ (*uel* scr⟨ipserunt⟩) *H.J.M.* : qui centuriones ⟨scribebant, non eligerent⟩ sed *Novák*

42.33.1 aduocatus centuriones *V; cf. Ogilvie, 393* : aduocatus centurionibus *Gron.* : aduocatus centurionum *Drak.* : aduocatus ⟨centurionum⟩, centuriones *Jacobs* (*406*) : centuriones *Kreyssig* : aduocatus ⟨et⟩ centuriones *Weiss.* : aduocatus ⟨centurionum et⟩ centuriones *Hertz* : *del.* M. Popilius consularis aduocatus *Madvig*

42.37.2 temptare ut ... perliceret iussus *Hartel* (*1866*) : temptaret ut ... perligeret iussus *V*: tentare aut ... pellicere iussus *Fr. 1* : retentare aut ... perlicere iussus *Madvig* : retentaret aut ... perliceret *Hertz* : temptaret; ut ... perliceret iussus *Harant* : temptaret ut ... perliceret *Ruhl* (*JPhP 1888, 333*) : temptaret, ut ... perliceret iussus *Goldbacher*

42.37.8 + et ... fuissent + *V*: et Macedonum Philippi ... fuissent *Fr. 1* (*sic, sed* Macedonis *Jal*) : ⟨qui⟩ et Philippi ... fuissent *post* Elei *Madvig*: *sic, sed* Romanis *post* fuissent *Vahlen* (*GPS, 1.600*) : et Philippi bello hostes fuissent *Weiss.* (*1864*) : et Macedonis Philippi hostes *id.* (*1876*) : ⟨atque⟩ qui Philippi bello ... fuissent Messenii ... *Goldbacher; falsum est Messenios et Eleos secundo bello Macedonico hostes Romanorum fuisse*: *temptaui* Elei, ⟨qui⟩ et⟨iamsi⟩ Macedonum Philippi bello hostes fuissent, pro ...

42.43.1 + et dicentem et cum adsensum + Marcius auctor fuit mittendi Romam legati essent cum experienda omnia ad ultimum nec praetermittendum spem ullam censuissent *V*: haec dicenti tum assensus Marcius ... legati, cum ... censuisset *Fr. 1* : *sic sed* praetermittendam *Gruter,* legatos *Hearne,* haec dicenti cum assensu ... *Kreyssig,* haec dicentem et cum adsensu Marcius ⟨audiuit et⟩ auctor ... *Weiss.* : et dicentem cum adsensu Marcius ⟨audire uisus et, quum dicendi finem fecisset⟩, auctor ... Romam ⟨legatos; amici quoque regis secreto interrogati mittendine⟩ legati essent, quum ... censuissent *Madvig* : haec dicentem et cum adsensu Marcius ⟨audiuit et⟩ auctor ... legatos. etiam ⟨amici regis⟩ cum ... censuissent *Weiss.* (*1876*) : et dicentem cum adsensu Marcius ⟨audiuit et tacenti⟩ auctor ... ullam ⟨rex etiam⟩ censuisset *Novák*: haec dicente eo cum adsensu Marcius ... legatos, et cum ... censuisset *Rossbach* : et dicentem et cum adsensu ⟨finientem honorificis uerbis prosecutus⟩ Marcius ... fuit ⟨ut⟩ mittendi Romam legati essent. cum ... *Goldbacher*

42.43.4 + conparati sunt + *V*: conuersi sunt *Gron.*: profecti (*uel* delati *uel* comportati) sunt *Doujat* : comparauerunt *Ernesti* : comitati sunt *Heusinger* : concesserunt *Wesenberg* : comparati eunt *Harant* : comparant iter *Cobet* : compo⟨situm res prof⟩ecti sunt *Novák* (*JPhV 1884, 105*) : compara⟨turi quae ibi opus essent profec⟩ti sunt *uel* compara⟨ndi causa profec⟩ti *Hartel* : contenderunt *Heraeus* : con⟨tendere non⟩ morati sunt *Goldbacher* : ⟨ut⟩

conpararant ⟨inter se⟩ eunt *Damsté* : con⟨festim⟩ profecti sunt *Giarratano*

42.46.1 Rhodum et ⟨... litteras ...⟩ *sic lac. indicaui* : Rhodum litteras *Fr. 1* : *alia deesse uidit Crév.* : Rhodum et ⟨in alias ciuitates litteras de eadem re dimisit; Rhodum etiam⟩ *Madvig* : *sic Wesenberg, sed* et *pro* etiam : Byzantium et ⟨...⟩ Rhodum ⟨litteras⟩ *Hertz* : Rhodum ⟨...⟩ et (*in adn.* ⟨et litteras scripsit⟩) *Weiss.* (*1864*) : Rhodum litteras ⟨...⟩ *Zingerle* : Rhodum et ⟨...⟩ *Heraeus* : Rhodum et ⟨ad alias ciuitates litteras scripsit et⟩ *Goldbacher*

42.47.3 + hae cum uenturum + *V* : uenturum *Fr. 1* : secum uenturum *Weiss.* : ⟨in⟩ aequum uenturos *uel* aequum ⟨certamen⟩ uenturum *Madvig* : securum uenturum *Koch* : ⟨ad⟩ aequum ⟨rem⟩ uenturam *Seyffert* : aecum ⟨certamen⟩ futurum *Weiss.* (*1864*) : secus euenturum *Hartel* (*1866*) : in aequum uentum, iam *Tittler* (*JPhP 1869, 505*) : ⟨in⟩ aecum uenturum *Wesenberg* : eum uenturum (*del.* illum) *Novák* (*ZöG 1890, 971*) : aecum ⟨bellum⟩ futurum *Fügner* (*704*) : aecum uenturum *Novák* (*JPhV 1903, 14*) : aecum ⟨bellum⟩ uenturum *H. J. M.* (*ibid.*) : aecum ⟨tempus⟩ futurum (*uel* uenturum) *Novák* : ⟨in⟩ aecum uenturum ⟨utrumque⟩ *Rossbach* : aecum ⟨Martem⟩ uenturum *Goldbacher*

42.47.5 denuntiare + etiam interdum + *V* : denuntiare etiam, interdum ⟨locum⟩ *Fr. 1* : denuntiare aciem, interdiu ⟨locum⟩ *Walch* (*6 sqq.*) : denunciata etiam; interdiu ⟨locum⟩ *anon.* (*H*) : etiam antea diem et locum *Lindau* : denunciare certamina, interdum ⟨locum⟩ *Büttner* : denuntiare diem interdum, ⟨locum⟩ *Heusinger* : denuntiare aciem; iter, diem, ⟨locum⟩ *Jacobs* (*402–3*) : denuntiare interdum pugnam ⟨et locum⟩ *Kreyssig* : denuntiare etiam interdum ⟨diem, locum⟩ *Weiss.* (*1833, 23 adn. 8*) : denuntiare etiam interdum ⟨...⟩ (*etiam* inter se *pro* interdum *suspicans*) *id.* : denuntiare etiam iter; diem, ⟨locum⟩ *Giers* (*H*) : denuntiare proelia interdum, ⟨locum⟩ *Hertz* : denuntiare etiam ⟨fines⟩, intra quos *Novák* (*JPhV 1883, 340*) : denuntiare etiam interdum ⟨et⟩ finire in quo ⟨loco⟩ *Fügner* (*BPhW 1901, 1200*)

42.53.6 ad Tripolim + uocant Azorum Pythoum et Dolichen incolentes + : ad Tripolim uocant Adzoris Pytolum et Doscen incolentes *V* : ad (Tripolim uocant) Azorum, Pythoum et Dolichen incolenteis *Fr. 1* : ad Azorum, Pythoum et Dolichen incolentes. Tripolin uocant *Jacobs* (*401*) : ad Azorum, Pythoum et Dolichen; Tripolim uocant incolentes *Weiss.*; *sic, sed om.* et *Madvig,*

Pythoum⟨que⟩ *Wesenberg* : ad Tripolim: Azorum, Pythoum, Dolichen. incolentes haec ... cunctati ... uicti *Hartel* (*1866*) : ad Tripolim, ⟨ut⟩ uocant Azorum, Pythoum et Dolichen incolentes *Harant* : *sic, sed* ⟨quam⟩ uocant, ⟨et⟩ Pythoum *Goldbacher*

42.56.10 ⟨...⟩ praedam quidem (*uel* praedamque) praeterquam hominum – pecora autem maxime (maxume *V*) omnis generis fuere – diuisit ad epulandum (dimisit ad aepulandum *V*) militibus *Madvig,* ⟨suos in castra reuocauit⟩ *supplens* : praedae quod erat ... *Gron.* : praedam quidem praeterquam hominum diuisit: pecora autem, maxime omnis generis fuere, ad epulandum militibus *Peerlkamp* (*190*) : *lac. post* militibus *Weiss.* (*1864*) : omnem *pro* quidem *Harant* : *lac. ante* diuisit *Rühl* (*JPhP 1888, 333–4*) : *del.* ad epulandum *H.J.M.* (*JPhV 1889, 57*) : dimisit, ⟨cibos uinumque diuisit⟩ ad *Fügner* (*BPhW 1901, 1200*) : militibus ⟨captiuos uero sub corona uendidit⟩ *Novák* : *lacc. et ante* praedam *et post* militibus *Heraeus*

42.59.3 *post* turbaretur *haec in codice legi possunt* : tre ....is hastas petere pedites ....rumqueị nunc succidere crura ......is nunc ilia suffodere : ⟨...⟩ gladiis hastas petere pedites ⟨...⟩ nunc succidere crura equis, nunc ilia subfodere *Fr. 1* : Thraces postea gladis hastas petere, pedites ⟨...⟩ equitumque nunc succidere crura, equis nunc ilia suffodere *Gitlbauer* (*57–8*) : ita nunc gladiis hastas peditis petere ipsumque nunc ... (*ut Fr. 1*) *Wesenberg* : inde Meno gladiis hastas petere pedites iussit equitumque nunc succidere crura equites, nunc ilia suffodere *Luterbacher* (*JPhV 1905, 17*) : ingentibus gladiis Thraces petere pedites nunc, nunc succidere crura equis, nunc ilia suffodere *Ahrens* (*JPhV 1905, 18*) : regii longis hastis petere pedites iussi gladiisque nunc succidere crura equis *H.J.M.* (*ibid.*) : *Wessely* (*XXI*) *haec in codice legi adfirmat* : trec ..b...a.gis hastas petere pedites .... umquei nunc succidere crura rumpis nunc ilia suffodere; *emendat* turbare turmas, sub phalangis hastas pellere pedites ... equorumque nunc succidere crura rumpiis, nunc ilia suffodere: interea gladiis hastis petere pedites uelitum equitumque nunc succidere crura equis nunc ilia suffodere *Goldbacher* : hastas petere pedites ⟨...⟩ equorumque nunc succidere crura rumpiis, nunc ilia suffodere *Giarratano* : *sic, sed* Thraces ante hastas *Jal* : ... equorumque ii nunc succidere crura, rumpiis nunc ilia suffodere *Warmington* (*ap. Schlesinger, 474*)

42.59.7 cum uictor equestri proelio rex + paruo momento, si adiuuisset, debellatum esse + et opportune adhortanti *V* : *sic, sed* debellatum esset, opportune *Fr. 1*, debellaturus, opportune *Sig.*, debellaturus esset, opportune *Gron.*: *pro* adhortanti *coni.* adhuc stanti *Crév.*, ad hortamen *Heusinger* : cum ... rex, 'paruo momento, si adiuuissent, debellatum esse', opportune ... *Walch* (*260 sqq.*) : ... adiuuisset, debellauisset, (*uel* debellatum esse ⟨censer⟩et (*uel* ⟨dicer⟩et), opportune ad hortandum *Weiss.* : ... si adiuuissent, debellatum esse ⟨clamar⟩et, opportune ... *Madvig* (*e*) : ... si adiuuisset, debellaturus esse ⟨uideret⟩ur, opportune adhortans ei *Hartel* (*1866*) : tum uictor ... adiuuisset, debellatum esset. et opportune *Harant* : ... si adnisus esset, debellaturum se ⟨censer⟩et, opportune ... *Fügner* (*BPhW 1901, 1200*) : ... ad hortan⟨dum tergiuersan⟩ti ... *Novák* (*JPhV 1902, 14*) : ... si adiuuisset, ⟨pedestrem quoque exercitum uicisset et⟩ debellatum esset. opportune ad hortandum in ⟨pugnam⟩ *id.* : ... rex ⟨in castris copias reducere uellet, unus ex amicis aduersatus admonuit phalangem esse arcessendam⟩; paruo ... *Vahlen* (*GPS, 2.831 sqq.*) : *sic, sed* ... ⟨unus ex amicis adhortatus eum est ut phalangem arcesseret⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1910, 13*) : ... si adiuuisset, debellaturum esse ⟨gloriari se posse suos admonuisset⟩, opportune ... *Goldbacher* : ... paruo⟨que⟩ momento si ... (*rell. ut Fr. 1*) *Rossbach*

42.59.8 fluctuante rege *Fr. 1* : fluctuanti regi *V* : fluctuanti regi, *om.* ad regem *Hartel* (*1866*) : fluctuanti regi ... metumque ⟨non auctor erat⟩ tantae ... erat. *Harant* : fluctuanti regi ... usus erat ⟨quod ageret ostendit⟩. postquam ⟨enim⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : fluctuanti regi ... usus erat ⟨... . qui⟩ postquam *H.J.M.* (*JPhV 1902, 24*) : fluctuanti regi ... usus erat, ⟨dubitationem exemit: nam⟩ postquam *Novák* : fluctuanti regi ... usus erat, ⟨subueniebat⟩; *Goldbacher* metumque *Fr. 1* : metumque ac *V* : metumque ac ⟨...⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.614*)

42.61.11 ante Tempe + est eminet Larisae medius abest + ⟨G⟩o⟨n⟩num *sic scripsi* : ante tempeste est eminet Larisae medius abestonum *V* : inter Tempe et Larissam medius est *Fr. 1* : ante Tempe est ⟨et⟩ eminet (*uel* imminet) Larissae medius ⟨...⟩ *Kreyssig* : ante Tempe est, imminet Larisae medius ⟨...⟩ abest ⟨...⟩ Gonnum *Weiss.* : ante Tempe eminet, Larisae ⟨et ...⟩ medius : abest ... *Madvig* (*Em.*[1]) : ante Tempe eminet Larisae medius ... *Hertz* : ante Tempe eminet et Larisae medius abest ⟨G⟩o⟨n⟩num

⟨abeunti⟩ *Madvig* (*e*) : ante Tempe ⟨...⟩ (*in adn.*, sit⟨us⟩) eminet Larisae medius ... *Weiss.* (*1876*) : ante Tempe est ⟨et⟩ eminet, ⟨eorum (Philae *Ussing*) et⟩ Larisae medius. abest ... *Madvig*

42.64.5 + et inconste + oppugnationis *V* : et intentus propugnationi *Fr. 1* : ⟨...⟩ et inconsultae oppugnationis *Kreyssig* : et non institit oppugnationi *Weiss.* : et impotens iustae oppugnationis *Koch* : omissa spe oppugnationis *Madvig* : at in conspectu ⟨hostium omissa spe⟩ oppugnationis *Hartel* (*1866*) : incisa omni spe oppugnationis *M. Müller* (*1869*) : at inconsultae ⟨taedio⟩ oppugnationis *Zingerle* (*Kl. Phil. Abh. 3.12–13*) : ita in⟨rito⟩ consilio oppugnationis *Novák* (*JPhV 1883, 343*) : et cons⟨pecta difficulta⟩te oppugnationis castrorum extemplo ... *id.* (*JPhV 1904, 15*) : ⟨tum taedarum immemor erat⟩ et inconsultae oppugnationis *Vahlen* (*GPS, 2.825*) : ⟨tum uero pudore coeptae temere⟩ et inconsulte oppugnationis *Heraeus* : sed in conspectu oppugnationis *Goldbacher* : inconst⟨anter abstit⟩it oppugnatione *Rossbach* : at inconsultae oppugnationis castrorum ⟨pertaesus⟩ *Giarratano* : et *post* Perseus *dell. Madvig, Hartel, Giarratano*

43.7.10 + conpilata spoliataque sacrilegiis + *V* : compilata; spoliaque sacrilegii *Gron.* : spoliata compilataque sacrilegiis *Weiss.* : conpilata spoliataque: ⟨rapinas⟩ sacrilegis *Vahlen* (*GPS, 1.604*) : conpilata spoliataque; ⟨spolia⟩ sacrilegi eius *Hertz* : conpilata spoliaque sacrilegis *Gitlbauer* (*114*) : spoliata conpilataque: ⟨spolia⟩ sacrilegis *Zingerle* : spoliata conpilataque; sacrilegii s⟨ui manubias⟩ *Heraeus* (*WKlPh 1903, 683*)

43.11.11 + acceperunt + *V* : *del.* patres acceperunt qui *et* referebant *Freinsheim* : *sic Gron., etiam* referentes *coniciens* : ⟨laeti⟩ acceperunt *Weiss.* : eleuari eo ... acceperunt *Madvig* : censuerunt *Hertz* : accusauerunt *Hartel* (*1866*) : accusarunt *Gitlbauer* (*114*) : pos⟨t apud⟩ patres acceperunt *H.J.M.* (*Z*) : acceptam, sed leuiorem esse ⟨quam⟩ patres acceperint *Novák* (*JPhV 1882, 400*) : eleuare eo ⟨apud⟩ patres studuerunt *Heraeus* (*WKlPh 1903, 681*) : senserunt *id.* : suspicati sunt *Roobol* : eleuare consuli patr⟨ocinant⟩es occeperunt *Goldbacher* : perceperunt *Brakman*

43.11.13 sacerdotes ⟨tres⟩ intra eum annum ⟨mortui sunt⟩. mortuus est L. Flamininus ⟨augur ...⟩. pontifices *sic scripsi; cf.* 40.42.6 : in sacerdotes intra eum annum mortuus est L. Flaminius pontifices *V* : sacerdotes intra eum annum mortui L. Flaminius pontifices, *asterisco in mg. posito, Fr. 1* : *sic, sed* L. Flamininus

⟨augur⟩ *Sig.*, L. Flamininus ⟨...⟩ *Gron.* : ⟨inter⟩ sacerdotes intra eum annum mortuus est L. Flaminius: pontifices *L. Th. Gron.* : *nomen succesoris Flaminini excidisse uiderunt Crév. et Duker* : ⟨inter⟩ sacerdotes intra eum annum mortuus est L. Flamininus ⟨augur. ei augures suffecerunt T. Flamininum⟩. pontifices *Drak.* : sacerdotes ⟨tres⟩ eo anno mortui sunt; ⟨... augur, in cuius locum cooptatus est⟩ L. Flamininus, pontifices *Madvig* (*Em.*[1]) : sacerdotes intra eum annum mortui sunt, L. Flamininus ⟨augur ...⟩, pontifices *Hertz* : *sic, sed sine* augur *H.J.M.* : sacerdotes intra eum annum mortuus est L. Flamininus ⟨...⟩ pontifices (*in adn.* ⟨augur⟩ mortuus est L. Flamininus, ⟨in cuius locum cooptatus est. Flamininus⟩ *supplens*) *Madvig* (*e*) : inter sacerdotes intra eum annum mortuus est L. Flamininus ⟨...⟩ pontifices *Zingerle* : sacerdotes intra eum annum ⟨mortui: ... augur⟩ mortuus est L. Flamininus pontifices *Goldbacher*

44.1.8 gerendis – proconsul enim ad exercitum ⟨...⟩ *lac. ind. Fr. 1* : gerendis ⟨summa concordia fuit⟩: proconsul enim ad exercitum ⟨remansit legatus⟩ *Wesenberg*: gerendis ⟨...⟩. proconsul enim ad exercitum ⟨...⟩ (⟨mansit⟩ *in adn.*) *H.J.M.* : ... exercitum ⟨manebat – summa concordia⟩ *Hartel* : *sic Zingerle, sed* mansit : proconsul ⟨consuli adiutor fuit; proconsul⟩ enim ad exercitum ⟨remansit tribunus militum⟩ *Vahlen* (*GPS, 2.840*) : ... exercitum ⟨mansit – summa concordia fuit⟩ *Heraeus*

44.2.12 adeo inops consilii ut obtorpuisse *Hartel* : adeo ut obtorpòuisse inobs consilii *V* : *sic, sed* obtorpuisse inops *Fr. 1* : credo, ne obtorpuisse inops consilii *Madvig* (*Em.*[1], *e*) : a Dio, ne obtorpuisse inops consilii *Gitlbauer* (*117*) : *sic, sed* ut *pro* ne *H.J.M.*: deinde, ne obtorpuisse inops consilii *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : adeo ⟨...⟩ ut obtorpuisse inops consilii *id.*

44.3.1 dux regius castra ⟨...⟩ *sic scripsi* : duximus regis castra *V* : diximus regis castra *Fr. 1* : diximus regis castra ⟨Philippi fuisse⟩ *Sig.* : diximus regis castra ⟨...⟩ *Gron.* : dux regius castra ⟨habebat⟩ *Hartel* : regis castra ⟨erant⟩ *Novák* (*JPhV 1906, 12*)

44.4.4 concursum ⟨... ...⟩ belli *sic lac. ind. Weiss.* (*1866*) : concursum a belli *V* : concursum ab illis *Fr. 1* : concurrissent *Gron.* : concursum ab illis esset *Weiss.* : concursuri abeunt (abiere (*e*)) *Madvig* : concur⟨suri abeunt: postero die decreuissent de⟩ summa belli *Vahlen* (*GPS, 1.577*) : *sic, sed* concursum *Hertz* : infestiore concursu ad bellum ⟨issent⟩ *Seyffert* : concursum ⟨... de summ⟩a

belli *H.J.M.* : concursum ab ⟨utrisque esset⟩ illic *Hartel* : concursum ⟨est; decreuissentque de summ⟩a belli *Vahlen* (*GPS, 2.342, 837*)

44.5.12–13 + peditum quorum pars maior tumulos tenebat ibi ualle + *V* : *sic, sed* ii uallem *Fr. 1,* ii uallem campi⟨que⟩ *Muret,* alii uallem campi⟨que⟩ *Duker,* ibi uallo *Kreyssig* : *del.* peditum, *tum* alibi uallo *uel* ima ualli *uel* imo uallo *Madvig* : *del.* quorum, *tum* ibi uallo *Hertz* : quorum pars ... tenebat; ibi ⟨tentoria⟩ peditum. uallo *Vahlen* (*GPS 1.614*) : *sic, sed* ibi ⟨castra⟩ peditum; ⟨in⟩ ualle *id.* (*GPS, 2.347–8*) : quorum pars ... tenebat; ibi pedes ten⟨debat⟩. uallo *H.J.M.* (*JPhV 1892, 25*) : peditum. ⟨castra⟩, quorum pars ... tenebat, ⟨al⟩ibi uallo *Ahrens* (*Z*) : *sic, sed del.* peditum, *tum* pars magna *id.* (*JPhV 1905, 13*) : .... tenebat. altero uallo *Rossbach* : ... tenebat. ⟨decem milia sub ipsis radicibus tendebant⟩. ibi uallo *Goldbacher*

44.6.2 *lacunam esse uidit Crév., conlatis* 10.1–3, *Diod.* 30.11.1 (*addere debuit App. Mac.* 16) : *scripsit ipse* amicis ⟨Niciam proficisci⟩ Pellam, ubi pecunia deposita erat, ⟨et quidquid eius ibi nancisceretur, in mare deiicere : alterum Andronicum misit Thessalonicam, ut naualia incenderet. simul Hippiam et Asclepiodotum⟩ : ⟨in mare proiiceret, Thessalonicam alterum, qui naualia incenderet, misit; Asclepiodotum et Hippiam, quique cum iis erant⟩ *Madvig* : *sic, sed* alterum Thessalonicam ... mittit *Wesenberg,* ut naualia *H.J.M.* : alterum ⟨Niciam⟩, ut quae ad Phacum pecunia deposita erat, ⟨in mare deiiceret, alterum Andronicum Thessalonicam ut naualia incenderet misit, et suos undique⟩ *Cobet* (*Mnem. 1881, 429*)

44.6.6 + dua intrepidus X. dies + *V* : dux intrepidus decem dies *Fr. 1* : rex intrepide Dium defendens *Koch* : paucos intrepidus rex dies *Madvig* (*a*) : ad Dium intrepidus ipse rex (*uel* rex ipse) *Hartel* (*1866*) : dux intrepidus paucos dies *Wesenberg* : sua intrepidus custodiens *Vahlen* (*GPS, 1.621, 2.349 sqq.*) : ⟨adsi⟩du⟨e e⟩a intrepidus defendens *Novák* (*JPhV 1882, 400*) : intrepidus paucos dies *id.* (*JPhV 1889, 58*) : dux intrepidus ex eis *Hartel* : intrepidus rex *H.J.M.* (*JPhV 1892, 25*) : sua intrepidus defendens *id.* (*JPhV 1904, 13*) : intrepidus *Novák* (*JPhV 1904, 12*)

44.10.3 proiciendo pecuniae partem quae fuerat ⟨ad P⟩hacum *Madvig* : proiciendae pecuniae partem quod fuerat natum *V* : proiciendo pecuniae partem quod fuerat nactus *Fr. 1* : *sic, sed lac. post* fuerat, ⟨ma⟩n⟨d⟩atum *uel* ⟨impe⟩ratum *suspicans, Weiss.* : proicien-

dae pecuniae partem quod iecerat ⟨i⟩n a⟨l⟩tum *Harant* : proiciendae pecuniae partem quidem fuderat ⟨i⟩n a⟨l⟩tum *M. Müller* (*GGA 1883, 763*) : proicienda pecunia parta quod fuerat ⟨ma⟩n⟨d⟩atum ⟨perfecit⟩ *Boot*

44.13.7 nocte moenia ⟨...⟩ modo *Weiss.* (*1866*) : noctem uenia modo *V* : nec tum moenia modo *Fr.1* : nocte ⟨...⟩ moenia modo *Weiss.* : moenia ⟨intrat tantamque fiduciam incolentibus fecit ut non moenia⟩ modo *Forchhammer* (*ap. Madvig*) : nocte ⟨urbem ingressus tantos oppidanis aduentu suo fecit (*uel* addidit) animos ut non⟩ moenia modo *Wesenberg*

44.14.10 + inopiam insulam inopem miss.....ṛitimis iuuetur colendi itaque commeatibus + *V* : inopia insulam premi, amissis maritimis uectigalibus atque commeatibus *Fr.1* : *sic, sed* inopiam pati insulam sterilem, amissis ... *Weiss.* (*1833, 28 adn. 13*) : inopiam *retinendum,* inopem *delendum* censuit *Kreyssig* : penuria premi insulam inopem amissis maritimis ⟨...⟩ colendi atque commeatibus *Weiss.* : inopem insulam esse suam; maritimis uiuere incolentes commeatibus *Madvig* (*a*) : *sic, sed* colentes *Wesenberg* : inopem insulam messium maritimis iuuari emolumentis atque commeatibus *Seyffert* : *sic, sed* commerciis *pro* emolumentis *Hertz* : inopia insulam sterilem ⟨premi⟩ amissisque maritimis iuu⟨...⟩ colendi itaque commeatibus *Weiss.* (*1866*) : incultam insulam inopem esse, nisi maritimis iuuetur contributisque commeatibus *Gitlbauer* (*58, 93*) : inopem insulam esse, nisi maritimis iuuetur conuectis undique commeatibus *H.J.M.* : omnium insulam inopem fuisse, quae maritimis uiueret compendiis atque commeatibus *Harant* : insulam inopia ⟨premi⟩; inopem ⟨enim⟩ esse, nisi maritimis iuuetur quotannis commeatibus *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : inopem insulam esse, nisi maritimis iuuetur colendi ⟨agri steril⟩itas commeatibus *Hartel* : inopem insulam esse nec nisi maritimis iuuetur commeatibus colendam. itaque ... *Novák* : inopiam insulam ⟨tolerare ipsam⟩ inopem, amissis ⟨rebus⟩ maritimis ⟨nisi⟩ iuuetur colendi ⟨agri penuria steril⟩itasque commeatibus *Goldbacher*

44.15.1 + sciret indicatum + *V* : scirent indicatum *Fr.1* : ⟨ut⟩ scirent indicatum *Sig.* : ⟨et⟩ senatus consultum *Crév.* : senatusque consultum *Drak.* : ⟨ut⟩ sciret iudicatum *Madvig* : ⟨ut⟩ sciret id decretum *Koch* : senatus consultum indicatum *Vahlen* (*H*) : ⟨ut (*uel* quibus) id⟩ sciret indicatum *Weiss.* (*1866*) : et ⟨qui⟩ iret uin-

dicatum *Harant* : extemplo mitti ad utramque gentem ⟨ut⟩ sciret in ⟨liberatatem se uin⟩dicatam ⟨esse⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 343*) : *del. Hartel* (7) : ⟨ut⟩ sciret iudicium (iudicium ⟨populi Romani⟩ *SAWW 148* (*1903–4*), *3.10 Zingerle*

44.17.3 consulem ⟨...⟩ post paucos dies recitauit, quibus ⟨in⟩ ante diem ⟨...⟩ in urbem uenturum *locum lacunosam esse ind. Fr. 1* : consulem ⟨misit, a quo receptas litteras in senatu⟩ post paucos dies recitauit, quibus ⟨in⟩ ante diem ⟨... comitia edici iussit : se ante id tempus⟩ in urbem uenturum *Drak.* : consulem ⟨quum misisset, patribus literas, receptas a consule⟩ post paucos dies, recitauit, quibus ⟨in⟩ ante diem ⟨... comitia edicebat, seque eum ante diem⟩ in urbem uenturum *Heusinger* : consulem ⟨misit litterasque consulis⟩ post ... *Weiss.* : consulem ⟨misit, litterasque receptas (allatas *Luterbacher* (*JPhV 1905, 23*)) a consule⟩ post paucos dies recitauit, quibus ⟨in⟩ ante diem ⟨... comitia edixit: se ante eum diem⟩ in urbem uenturum *Vahlen* (*GPS, 1.607*) : consulem ⟨misit litterasque consulis⟩ post paucos dies recitauit, quibus ⟨in⟩ ante diem ⟨comitia edicebat, promittebatque se ad eum diem⟩ in urbem uenturum *Madvig* (*a*)

44.18.1 aliis *V* : alius *Fr. 1* : talis *Forchhammer* (*ap. Madvig*) : agilis *uel* militaris (*1867*) *Koch* : probatus *Seyffert* : alias *Hertz* : ⟨acer (*uel* impiger) et in rebus⟩ aliis *M. Müller* (*1869*) : ⟨...⟩ aliis *Weiss.* (*1866*) : ali⟨as agi⟩lis *Zingerle* : aliis ⟨uirtutibus⟩ ... *Heraeus* : ⟨prae⟩ aliis *Goldbacher* : al⟨acer rebus in al⟩iis *Damsté*

44.22.6 ⟨... ru⟩mores credulitate uestra alatis *sic lac. indicaui* : mores crudelitatis uestrae adlatis *V* : ⟨credite. ru⟩mores credulitate uestra ⟨ne⟩ alatis *Fr. 1* : *sic, sed* ⟨habete pro certis. ru⟩mores ... *Weiss.* : ⟨ea uera esse credatis rogo, neue ru⟩mores credulitate uestra alatis *Madvig* : ⟨aut uobis magistratis indicauerint, ea pro certis habeatis (habete *H.J.M.*) ... ru⟩mores credulitate uestra alatis *Weiss.* (*1866*) : ⟨aut uobis legati in contione exposuerunt, pro certis habete (*uel* habeatis quaeso), sed cauete ru⟩mores credulitate uestra alatis *M. Müller* (*1871*) : ⟨ea uera esse credatis, neu ru⟩mores credulitate uestra alatis *Wesenberg* : ⟨iis credite, non ru⟩moribus credulitati uestrae adlatis *Harant* : ⟨iis modo credite et cauete ru⟩mores credulitate uestra alatis *Novák* (*JPhV 1883, 343*) : *sic Heraeus, sed* ⟨ea rata habete et ...⟩ : ⟨aut nuntii mei exposuerint eis moneo ut acquiescatis nec ru⟩mores uestra credulitate alatis *Luterbacher* (*JPhV 1905, 18*)

44.25.5 + conciliandam gratiam magis + *V* : concilianda gratia magis *Fr.1* : concilianda gratia magni *Madvig* (*a*) : conciliandae gratia pacis *Hartel* (*1866*) : ⟨ad⟩ conciliandam gratiam (*uel* conciliandae gratiae) magni *Wesenberg* : ⟨ad⟩ conciliandam gratiam *Cobet* (*Mnem. 1881, 432*) : ⟨quam⟩ reconciliandae gratiam ⟨pacis merere⟩ magis *Novák* (*JPhV 1883, 339*) : ⟨ad⟩ reconciliandam gratiam magno *Ahrens* (*JPhV 1905, 13*) : *sic, sed* magis *H.J.M.* (*ibid.*) : magis *Novák* (*JPhV 1906, 8*)

44.26.1 + pecuniam tutam et + *V* : pecunia tantula aut *Gron.* : pecunia et tutam *Duker* : et pecunia tutam *Drak.* : pecunia data et *Benedict* : pecunia maturam et *Heusinger* : pecunia data aut *Madvig* : pecunia modica aut *Hertz* : pecunia soluta aut *Weiss.* (*1866*) : pecunia statuta (*uel* pecunia tutam) aut *Hartel* (*1866*) : pecuniam dando *Cobet* (*Mnem. 1876, 365*) : pecuniam ⟨aliam⟩ tutam et *Harant* : pecunia tutam *Novák* (*ZöG 1890, 973*) : pecunia ⟨terram⟩ tutam et *Novák* (*Z*) : pecunia minuta aut *Heraeus* : pecunia tutante *Walter* (*1918*) : pecunia tutam et *Pettersson* (*18–19*)

44.27.1 mercedem timeri *Vahlen* (*GPS, 1.589*) : mercedem multitudinem timere *V* : mercedem multitudinis timere *Fr.1* : mercedem ⟨in⟩ multitudine timeri (eum timere *a*) *Madvig* : mercedem timere *Koch* : mercedem multitudinis ⟨eum⟩ (*uel* ⟨regem⟩) timere *Weiss.* (*1866*) : mercedum ⟨eum⟩ multitudinem timere *Hartel* (*1866*) : mercedis ⟨eum⟩ magnitudinem timere *Cobet* : mercedem ⟨pendendam⟩ multitudini eum timere *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : mercedem eum timere *H.J.M.* (*JPhV 1889, 42*) : mercedum multitudinem timere *Jal*

44.27.4 *Gruterum* ⟨per⟩ Perrhaebiae *coniecisse testantur Crév. et Drak.* : *ego tamen hanc lectionem in editionibus Gruteri inuenire non potui.* (Perraebiae *saltem scripsisset* : *u. p. X adn. 28.*)

44.27.6–7 Macedonum ⟨...⟩ *lac. ind. Fr.1* : ⟨essent. quo facto Perseus Romanorum animos confirmauit et Macedonum⟩ *Sig.* : ⟨essent. tanta occasione e manibus amissa, Perseus Romanorum animos confirmauit et Macedonum⟩ *Crév.* : ⟨essent. hoc amisso auxilio Perseus animos Macedonum⟩ *Madvig* (*a*) : *sic, sed* dimisso *Wesenberg*

44.33.2 + euergentt + *V* : euergerent *Fr.1* : egererent *uel* exigerent *Madvig* : emerger⟨e cerneren⟩t *Koch* : exsererent *Seyffert* : euehérent *M. Müller* (*1871*) : egerebant *Wesenberg* : emer-

gerent *Georges* (*Phil. 1873, 477*) : ex se agerent *Harant* : emitterent *uel* haberent *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : nulli aperti emergerent riui *id.* (*ZöG 1892, 206*) : emittebant *Luterbacher* (*JPhV 1905, 18*) : e uergent⟨e ad castra parte habebant⟩ *Novák* (*JPhV 1906, 12*) : eruerent *uel* erumperent *Goldbacher*

44.35.5 alii ⟨...⟩ *sic lac. ind. Hertz* : *lac. post* responso *Curio* : castris ⟨alii conuenienti cum responso dimittendos dicerent⟩ *Sig.* : agerent castris *uel* agendos castris ⟨censerent⟩ *Gron.* : alii ⟨seuerissime responderunt censerent alii⟩ *Madvig* (*a*) : alii ⟨legatos in uincula coniciendos censerent, alii⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.581*)

44.36.2 + meridie aestatem magis adcesserunt tum mox adparebat + *V* : meridie instante magis accessurum utrunque apparebat *Fr.1* : meridiano aestu magis accreturum utrumque mox apparebat *Kreyssig* : meridiano (*uel* meridiei) aestu magis accessurum utrumque mox apparebat *Weiss.* : (*sic, sed* mox *post* magis *id.*, *1866*) : meridie instante magis accrescere utrumque mox apparebat *Koch* : meridiem instantem magis accensurum aestum mox apparebat *Seyffert* : meridiem aestum magis adcensurum mox adparebat *Hertz* : meridie aestum magis accensurum utrumque (*uel* utramque noxam) adparebat *Madvig* : meridiem aestum magis adcensurum cum mox adpareret *Gitlbauer* (*125*) : meridie stante magis. adcesserunt tum ⟨...⟩ mox adparebat *Vahlen* (*Op. Ac., 1.31*) : meridie stante magis accessurum aestum adparebat *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : meridie aestum malis accessurum cumulum apparebat *Boot* : meridie aestum magis accessurum adparebat *Novák* : meridi⟨ana⟩ aestate magis adcesserunt. ⟨quod⟩ cum mox adparebat *Goldbacher*

45.3.2 (decreuit)+ur Latinae dictae + *V* : ut Latinae edictae *Fr.1* : et Latinae edictae *uel* et feriae edictae *uel* quae edictae *Gron.* : et statim edictae *J. Gron.* : edictae *Crév.* : ⟨sine di⟩latione edictae *Kreyssig* : dilatae et edictae *Weiss.* : ur⟨banas⟩ Latina⟨sque⟩. edictae *Koch* : atque indictae *Vahlen* (*GPS, 1.587*) : indictae *Hertz* : eae edictae *Madvig* (*e*) : eae indictae *Wesenberg* : ⟨iter⟩um Latinae edictae *Mommsen* (*RF, 2.107*) : Latinae edictae *Zingerle* : ut ⟨fierent quae pro⟩latae et indictae *Goldbacher*

45.4.2 litterae ab rege Perseo per ignobiles tres legatos ⟨...⟩ cerneret *sic Weiss.* (*1866*) : ⟨cum⟩ litteras ... cerneret *Fr.1* : *sic, sed* legatos ⟨missas⟩ *Muret.*, legatos ⟨allatas⟩ *Crév.*, ⟨et⟩ litteras *Weiss.* : legatos ⟨traditae ei sunt; quas cum⟩ cerneret *Madvig* : *sic,*

sed redditae *Wesenberg* : legatos ⟨traditae ei sunt; quos cum sordidatos⟩ *Hertz* : *sic, sed* quos cum gementes *M. Müller* (*1869*) : legatos ⟨traditae eunt ei; quos cum flentes⟩ *Pluygers* : legatos ⟨redditae ei sunt; quos cum flentes ac sordidatos⟩ *H.J.M.* : legatos ⟨ei allatae sunt...⟩ *Luterbacher* (*JPhV 1882, 297*)

45.5.4 polluit eam homicida, sanguine regis Eumenis uiolauit *Vahlen* (*GPS, 1.617*) : polui eam homicida sanguine regis Eumenis uiolauit *V* : pollutam homicida ... uiolauit *Fr.1* : *sic, sed* pollutus *Gron.* : pollui eam ⟨ab⟩ homicida ⟨qui Delphos⟩ sanguine ... uiolauit *uel* pollui eam homicida ⟨...⟩ sanguine ... uiolauit *Kreyssig* : pollui eam homicida ... uiolari *Weiss.* (*1833, 26*) : pollutus eam homicida ... uiolabit *Madvig* : pollui eam homicida uiola⟨to lice⟩bit *Hertz* : polluit eam homicida, sanctissimum qui in terris templum sanguine ... uiolauit *Novák* (*JPhV 1882, 400*) : polluit eam homicida, ⟨qui dextram⟩ sanguine ... uiolauit *M. Müller* (*GGA 1883, 764*) : polluit eam homicida ... uiolat *Zingerle* pollui eam homicida ⟨patiemini, quem homicidium⟩ sanguine ... uiolauit *Goldbacher*

45.7.4 pullo amictus + illo + *V* : *sic Fr.1, asterisco in mg. posito* : pullo amictus ⟨pa⟩llio *ed. Lugd. 1553* : pulla amictus ⟨ab⟩olla *uel* pullo amictus ille (*del.* Perseus) *Sig.* : pullo amiculo *uel* pullo amictus ⟨u⟩illo *uel* pullo amictus filo *Turnebus* : pullo amictu s⟨imul f⟩ilio *Lipsius* : pullo amictus solus *Vrsinus* : pullo amictus ..., castra, filio, *Gron.* : pullo amictus ⟨cum f⟩ilio *Graeuius* : pullo amictus ⟨sa⟩gulo *Heusinger* : pullo amictus ⟨promissa barba et cap⟩illo *Kreyssig* : pullo amictus ⟨cuc⟩ullo *Jacobs* (*387*) : pullo amictus sil⟨ent⟩io *Hartel* (*1866*) : pullo amictus ⟨am⟩ic⟨u⟩lo *Alanus* (*70*)

nullo suorum alio comite *Fr.1* : *sic V, sed* eomite : ... alio ⟨praeter Philippum filium⟩ comite *Ald.* : (*sic, sed sine* Philippum *Hartel* (*1866*)) : *de Gron. u.supra* : ... comite ⟨quam⟩ *Doujat* : ⟨nisi filio,⟩ nullo ... *Alanus* (*70*) : nullo suorum (suorum alio *JPhV 1906, 13*) ⟨praeterquam Philippo filio⟩ comite *Novák*

45.10.15 tam Decimi lenitas quam ⟨... *sic Weiss.* (*1866*) : *lac. ind. Fr.1,* tam *et* quam *omissis* : *sic, sed add.* ⟨afferebat⟩ *Sig.*, ⟨efficiebat⟩ *Doujat,* ⟨ultro accenderat⟩ *Crév.* : perseuerabant iam in exequenda spe quam Decimi lenitas ⟨ostenderat⟩ *Madvig* : ⟨non⟩ tam Decimi lenitas quam ⟨metus a Romanis effecerat⟩ *Vahlen* (*GPS 1.588*) : *sic, sed* metus poenae *Luterbacher* (*JPhV 1882, 298*) : quam ⟨seueritas Popili (*uel* spes ueniae) faciebat⟩ *Weiss.*

(*1866 adn.*) : quam ⟨Popili imponebat seueritas⟩ *M. Müller* (*1869*) : quam ⟨Popili effecerat asperitas⟩ *H.J.M.* (*Z*)

45.12.1 praeteriit ⟨...⟩ nauigantibus ostio Nili ad Pelusium ⟨...⟩ per deserta Arabiae ⟨...⟩ *sic lacc. indicaui* : praeterit nauigantibus hostio nihil ad Pelusium per desertarabiae *V* : ostio *Vasc.*, Nili *Fr.1*, deserta Arabiae *Fr.1* : *lacc. post* praeteriit *et* Arabiae *Fr.1* : ... Nili ⟨quod est⟩ ad Pelusium per deserta Arabiae ⟨populi sese dediderunt. deinde receptus ab iis qui⟩ *Sig.* : praeteriit, nauigans ab ostio ... Arabiae ad Memphim, receptusque et ab *Gron.* : praeteriit ⟨praefectis maritimarum uirium, quae terrestrem exercitum comitabantur⟩ nauigantibus ... Pelusium, ⟨ipse⟩ per deserta Arabiae ⟨ingressus Aegyptum, receptusque ab iis qui⟩ *Crév.* : praeteriit ... Pelusium ⟨praefectis ipse⟩ per deserta Arabiae ⟨profectus receptusque et ab iis qui⟩ *H.J.M.* (*ed. et Z*) : praeteriit ⟨Antiochus, ne exercitum inducere uetaretur a legatis Romanis⟩ nauigantibus ... Arabiae, ⟨profectus est.⟩ *Luterbacher* (*JPhV 1882, 298*) : *Antiochum coronam Aegypti accepisse Liuium hic narrasse putat Swain* (*CPh 1944, 83–4*)

45.13.16 ⟨...⟩ quae ibi proueniant *lac. posuit Vahlen* (*GPS, 1.618*), ⟨quae sibi necessaria sint, sed omnibus ut suis uti⟩ *supplens* : que ibi proueniantur *V* : quae ibi proueniant *Fr.1* : quae sibi proueniant, *post* ea *distinguens, Perizonius* : *del.* ea *et* quae ibi proueniant *Crév.* : *del.* ea, *tum* agri ⟨sed⟩ ab se dari quae ibi proueniant *Seyffert* : quae ibi ⟨populo Romano⟩ proueniant *Hertz* : quae sibi (*uel* ipsis) proueniant *Weiss.* (*1866*) : quae ibi ⟨utilia sibi proueniant⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 341*) : *del.* ea, *tum* qui sibi proueniant *Roobol*

45.14.5 ⟨...⟩ exigeret *lac. ind. Fr.1* : ⟨... Romanis a Poenis mitteretur, respondit senatus haud aequum uideri ut obsides a Carthaginiensibus arbitrio Masinissae⟩ exigeret *Sig.* : ⟨alius cuiusdam postularetur, responsum est haud aequum esse senatum a Carthaginiensibus obsides ad arbitrium Masinissae (Masinissae arbitrium *Wesenberg*)⟩ exigere *Madvig* (*a*) : ... ⟨acciperetur (*uel* daretur; posceretur *H.J.M.*, exigeretur *Zingerle*) responsum est haud aequum uideri senatum a Carthaginiensibus obsides arbitrio Masinissae⟩ exigere *Weiss.* (*1866*)

45.15.2 qui ... haberent – ⟨...⟩ censendi ius factum est. *lac. ind. Crév.*, ⟨in tribubus rusticis⟩ *supplens*) : quibus *V* (qui *Fr.1*), *fort. recte, lac. ante* haberent *posita* : haberent, censendi ⟨ibi⟩ ius ... *uel*

haberent, ius ⟨in rusticis tribubus⟩ factum est *Weiss.* : haberent – ⟨sicut ante factum erat⟩, censendi ... *uel* haberent – ⟨cum antea omnes qui praedium rusticum haberent, in tribubus rusticis censi essent, ibi (*uel* in his)⟩ censendi ... *id.* (*1866*) : haberent, ⟨per Gracchum libertino nulli in ulla tribu⟩ censendi *Mommsen* (*StR 3.438 adn.1*) : haberent – ⟨iis sicut antea factum est, in tribubus rusticis⟩ censendi *McDonald* (*CHJ 1939, 138*)

45.18.6 + commune consilium gentis esset + improbus uolgi adsentator : commune consilium gentis esset inprobum uulgi adsenator *V* : commune consilium gentis esset, ⟨ne⟩ improbum uulgus a senatu *Fr.1* : *sic, sed* concilium (*ut uidetur; sed u. Larsen, CPh 1949, 73 sqq.*) ⟨nullum⟩ esse *Sig.*, concilium gentis ⟨ne⟩ esset *Grut.*, commune ⟨non⟩ concilium gentis esse *Ruperti*, ⟨nec⟩ commune concilium gentis esse *Büttner*, commune ⟨ne⟩ concilium gentis esset *Heusinger* : ab senatu *Kreyssig*, ab senatu ⟨Romano⟩ *Weiss.* : commune concilium gentis esse improb⟨at⟩um (improbabant *Luterbacher JPhV 1905, 19*) ⟨ne⟩ uulgi adsentator *Madvig* : commune concilium gentis esse ⟨... ne⟩ inprobus uulgi adsentator *Weiss.* (*1866*) : ⟨ne⟩ commune concilium gentis esset, ⟨et⟩ improbus uulgi assentator *Harant* : commune concilium genti s⟨i⟩ esset, ⟨timendum esse ne quis⟩ improbus uulgi adsentator *Novák* (*JPhV 1884, 105*) : ⟨quod uero si⟩ commune concilium gentis esset, inprobus adsentator (*sic*) *Hartel* : ⟨denique ne si⟩ commune concilium gentis esset, ... *H.J.M.* (*JPhV 1889, 45*) : *sic, sed* consilium *Jal* : commune concilium gentis ⟨si⟩ esset, ⟨periculum esse ne quis⟩ inprobus uulgi adsentator *Novák* : ⟨ne⟩ commune concilium gentis esset, ⟨neue⟩ inprobus uulgi adsentator *Pfluger* : commune consilium gentis esse inprobum ⟨ubi⟩ uulgi adsentator *Goldbacher*

45.21.8 intercedendo ⟨quum damnarent, imitabantur. hoc tamen intercessioni suae praetendebant⟩ *Crév.* : ⟨compensabant (*uel* aequabant) ...⟩ *Wesenberg*

45.24.9 + aut ducia est ut grauior sit + *V* : dubia est, ut grauior sit *Fr.1* : dubia est; ⟨tantum abest⟩ ut grauior sit *Gron.* : aut⟨em⟩ dubia est ut grauior sit *uel* ut dubia est, et grauior sit? *Kreyssig* : autem dubia; et ea grauior sit? *Weiss.* (*1832, 22*) : ut dubia est, ita grauior sit? *uel* ita dubia est ut grauior sit *id.* : aut dubia est aut grauior sit *Madvig* (*Em*[1]) : dubia est et grauior sit? *Hertz* : aut dubia est aut grauior. si ... *Madvig* : dubia est; ut grauior sit,

H.J.M. : aut⟨em⟩ dubia est; ut grauior sit, *Harant* : aut dubia ⟨aut ita⟩ est ut grauior sit *Goldbacher* : aut⟨em⟩ dubia est an grauior sit *Damsté* : (aut dubia est aut grauior. sit: *H.J.M. ap. Schlesinger; sed falso attributum, ut uidetur*)

45.24.14 possunt + teste +; est enim *V* : possunt : est tamen *Fr.1* : potestis; est tamen *Madvig* (*e*) : possunt, ⟨facere non⟩ possunt : est enim *Vahlen* (*GPS, 1.622*) : possunt, teste ⟨se⟩; est enim *Harant* : possunt; at enim et nostrum ... nobis ⟨est⟩ iudicium *Boot* : possunt; est enim *Jal*

45.27.8 + ante + *V* : *del. Gron.* : arte *Heusinger* : ante ⟨paeninsulae, nunc (*uel* tunc *uel* tum)⟩ *Kreyssig* : tantae *Weiss.* : ante insulae ⟨tum prope paeninsulae⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 341*)

45.28.4 + ac silentiam + *V* : *del. Fr.1* : ac Pallantium *Kreyssig* : ac uisendam *Madvig* : incolentium *M. Müller* (*1871*) : ac silentio *Harant* : ac situ etiam ⟨uisendam⟩ *Novák* (*JPhV 1883, 341*) : ac Sellasiam *Luterbacher* (*N. Phil. Rund. 1900, 519*)

45.28.6 + cum + reuertit *V* : cum reuerti⟨sse⟩t *Gron.* : cum reuertit⟨ur⟩ *Drak.* : cum repeteret *Madvig* : cum rediret *Weiss.* (*1866*) : cum reuert⟨er⟩et⟨ur⟩ *Wesenberg* : dum reuertit⟨ur⟩ *Harant* : reuertit, cum Heraeus (*QC, 67*) : cum ⟨comitatu⟩ (⟨comitibus⟩ *WKlPh 1910, 189*) reuertit *id.* : cu⟨rsu⟩m uertit *Goldbacher*

45.28.9 + nimis solutis cuius + *V* : nimis soluta *Fr.1* : omni solutus *Madvig* : nimis solutis ⟨uin⟩culis custodiae *Hertz* : ⟨ho⟩minis solutus cuius⟨uis⟩ *Hartel* (*1866*) : nimis soluta usus *Vahlen* (*GPS, 1.615*) : nimis soluta eius *H.J.M.* : nimis solut⟨ae secur⟩us custodiae *Harant* : nimis solu⟨ta⟩ digressus *Novák* (*JPhV 1887, 17*) : nimis solutus *Goldbacher*

45.30.2 commercio + interruptis ad uideri lacerata + : *sic, sed* mescio interruptis *V* : *post* Sordei (§ 6) *iterauit* commercio interruptis ita uideri laceratam : commerciis interruptis *Fr.1* : commercia interrupta *Kreyssig* : commercio interrupti (interrupto *e*) *Madvig* ita uideri lacerata *Fr.1* : ita uideri lacerati *Crév.* : ita ⟨sibi⟩ uideri lacerati *Madvig* : *sic, sed* ⟨sibi⟩ ita *Hertz* : ita uideri lacerati *Madvig* (*e*) : ita uideri lacerata ⟨omnia⟩ *Weiss.* (*1866*) : ita uideri lacerata ⟨Macedonia⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.615*) : ita uideri lacerata ⟨...⟩ *H.J.M.* : sua uideri lacerata *Harant* : ita ⟨iis⟩ uideri ⟨terra⟩ lacerata *Novák* (*JPhV 1882, 400*) : ⟨pa⟩t⟨r⟩ia uideri lacerata *Luterbacher* (*N. Phil. Rund. 1900, 520*) : ita uideri lacerata ⟨membra⟩ *Goldbacher* : ⟨au⟩ita uideri lacerata terra *Walter* (*1938*)

+ et a + *V* : ut *Sig.* : et *Crev.* : et ut *Drak.* : et quam *Heusinger* : ita ut *Madvig* (*a*) : quam *H.J.M.* : quam etiam *Novák* (*JPhV 1884, 105*) : ut iam *Goldbacher*

45.30.4 + eneae uocant hunc + *V* : Aeneae uocant hunc *Fr.1* : et Acanthum ad Aegeum mare *Madvig* : in Fauonium *id.* (*e*) : in Aenianum sinum *Weiss.* (*1866*) : Sanenque et Acanthum *M. Müller* (*1871*) : ad Aeneam et Acanthum *Harant* : *sic, sed* Aeneamque *H.J.M.*

45.30.8–31.1 quanta + uniuersotendit +. Macedoniae : *sic, sed* Macedonae *V* : quanta uniuersos teneat Macedonas formula dicta, cum ... ostendisset. Aetoli *Fr.1* : *sic, sed* quae ... teneret *Gron.*, quae iam teneret *Weiss.* : quae antea uniuersos tenebat (*uel* tenuit) Macedonas formula deleta (*uel* abolita), cum ... ostendisset. Aetoli *Walch* (*268 sqq.*) : *sic, sed* interdicta *Heusinger*, tenuit ... dicta *Bekker* : quanta uniuersa esset, ostendit. Macedoniae ... dicta, cum ... ostendisset, Aetoli *Madvig* : *sic, sed* uniuers⟨...⟩ ostendit *H.J.M.*, fuisset *pro* esset *Goldbacher* : quae uniuersos ⟨...⟩ Macedoniae formula dicta. cum ... ostendisset, Aetoli *Weiss.* (*1866*)

45.31.8 + aptium + *V* : partium *Fr.1* : ancipitum *Madvig* : factionum *Seyffert* : repugnantium *uel* ⟨cum rege⟩ (*uel* ⟨a regis parte⟩ stantium *Hartel* (*1866*) : ⟨aliarum⟩ *uel* ⟨earum⟩ *excidisse coni. Weiss.* (*1866*) : aduersarum *Wesenberg* : aduersantium *H.J.M.* : infestarum ⟨Romanis⟩ *Novák* (*JPhV 1902, 14*) : ⟨regis⟩ partium *H.J.M.* (*JPhV 1908, 13*)

45.32.8 quod ... + indignato + *V* : *pro* indignato *coni.* indixerat *Fr.1*, indicauerat *Weiss.*, indicendo *Hartel*, insinuando *Goldbacher* : *del.* quod, inuitatis *pro* indignato *Madvig* : *del.* et *ante* cum *Weiss.* (*1866*) : ludicrum ⟨editum⟩ quod ... indicens (*uel* indicans) id *Novák* (*JPhV 1882, 400*)

45.35.7 totus Macedonicus exercitus + imperatori ita neglegenter + *V* : *sic, sed* erat *pro* ita *Fr.1* : iratus ... imperatori ⟨erat⟩; ita⟨que⟩ neglegenter ⟨erat⟩ *uel* iratus .... imperatori neglegenter erat *Madvig* : totus ... exercitus ⟨fuit iratus⟩ imperatori; ita⟨que⟩ neglegenter ⟨erat⟩ *Vahlen* (*GPS 1.590*) : totus ... exercitus ⟨ut erat iratus⟩ imperatori, ita neglegenter ⟨erat⟩ (*ibid., adn. 8*) : totus ... exercitus imperatori ⟨iratus fuit⟩; ita⟨que⟩ neglegenter ⟨erat⟩ *Hertz* : totus ... exercitus imperatori ira⟨tus⟩ neglegenter ⟨erat⟩ *Weiss.* (*1866*) : totus ... exercitus imperatori ⟨erat ob id⟩ ira⟨tus et⟩ neglegenter *Harant* : totus ... exercitus imperatori ita

neglegenter ⟨erat⟩ *Hartel* : *lac. post* ita, ⟨ob id iratus erat ut videretur⟩ neglegenter (*WKlPh 1910, 189*) *uel* ⟨ob id infensus erat ut haud dubie uideretur⟩ *supplens Heraeus*

45.37.3 neque ⟨... neque⟩ fecerunt *sic lac. indicaui* : tunc quieuerunt *Rubenius* : neque ⟨audiuerunt mala neque⟩ fecerunt *Heusinger* : *lac. post* habiti *Kreyssig* : egregie uicerunt *Leutsch* (*Phil. 1855, 218*) : quieuerunt *Madvig* : neque fecerunt ⟨seditionem neque cogitarunt⟩ *Alanus* (*71*) : ⟨agitari⟩ nequiuerunt *Hartel* (*1866*) : neque ⟨dixerunt sediotiose quicquam neque⟩ fecerunt *Vahlen* (*Op. Ac., 1.32–3*)

45.37.8 uniuersi populi Romani *Madvig* : uniuersis iūd. c. pr̄. *V* : uniuerso indicante populo Romano *Fr. 1* : *sic, sed* iudice *Harant* : uniuersi uidelicet populi Romani *Hartel* (*1866*) : uniuersi iudicantis populi Romani, *sine distinctione post* odio, *Goldbacher* : uniuersi iudicii populi Romani *Pettersson* (*105*)

45.37.13 accusatorem + iscire + potuisse et superuacaneam defensionem Pauli fuisse *V* : *sic, sed* accusatorem id scire *Fr. 1* : accusatorem hiscere non sisset (prohibuisset *e*) et superuacaneam ... fecisset *Madvig* : *sic, sed* noluisset *uel* uetuisset *pro* non sisset *Harant* : accusatorem ⟨patet non (*uel* neque)⟩ hiscere potuisse .... fuisse *Weiss.* (*1866*) : accusatorem hiscere puduisset et superuacanea defensio Pauli fuisset *Novák* (*JPhV 1887, 17*) : *sic, sed* accusator hiscere non potuisset *id.* (*ZöG 1890, 966*) : ⟨apparuisset neque⟩ accusatorem hiscere potuisse et ... *Vahlen* (*GPS, 2.822–3*) : accusatorem ⟨te nego⟩ hiscere potuisse et ... *Goldbacher* : et *del. Kraffert* (*JPhV 1882, 308*)

45.38.4 non unius in hoc Pauli *V* : si unius hunc Paulli *post* tantum *Gron.* : *lac. post* Paulli *Crév.* : non ... Pauli ⟨honos agitur⟩ *Madvig* : non unus sine hoc Paulus *Hartel* (*1866*) : non ... Pauli ⟨honos agitur; immo quid hoc interest Pauli⟩ *Vahlen* (*GPS, 1.621*) : non un⟨um⟩ ius in hoc Pauli *Harant* : non ... Pauli ⟨est triumphus⟩ *Goldbacher*

quam + illi qui triumphauerant + *V* : illis qui triumphauerunt, *asterisco in mg. posito, Fr. 1* : quam ⟨Macedonici et Asiatici⟩ illis qui triumphauerunt *uel* quam illis ⟨qui post eos⟩ triumphauerunt *Sig.* : quam ⟨sua cuique decora et⟩ aliis ⟨siue ante hos siue post hos⟩ triumphauerunt *Gron.* : quam ⟨sua decora⟩ illis qui ⟨post eos⟩ triumphauerunt *Doujat* : *sic, sed* ⟨decora cuique sua⟩ *Clericus,* ⟨decora cuique sua⟩ ... ⟨ante postue eos⟩ *Crév.* : *lac.* post illis

qui *Bekker* : *del.* quam ... triumphauerant *Hertz* : nec illi cum triumphauerant ⟨meliores fuerant imperatores fuerant quam cum nondum triumphauerant⟩ *Madvig* (*a*) : *lac. post* secundi *Vahlen* (*GPS, 1.621*) : ampli qui triumphauerant *Hartel* (*1866*) : quam illis qui triumphauerant ⟨ante uel post triumphauerunt⟩ *Goldbacher*

45.39.11 + bonaque pr̄. trans + redit *V* : dona populi Romani traducit *Fr. 1* : dona populi Romani transuehit *uel* trans⟨uehens⟩ redit *Kreyssig* : dona portans redit *Madvig* : munera donaque portans redit Leutsch (*Phil. 1864, 534*) : debitaque dona portans redit *M. Müller* (*1871*) : ⟨dona⟩ bonaque populi Romani portans redit *Rossbach* : dona deportans redit *Goldbacher*

45.39.12 + traducendo in triumpho uidicauit + *V* : *sic, sed* traducendas *Fr. 1* : traducendas in triumphum dicauit *Turnebus* : traducendas in triumpho locauit (*uel* dicauit) *Gron.* : *sic, sed* diis dicauit *Ruperti,* dedicauit *Kreyssig,* iam locauit *Madvig,* oranauit *Weiss.* (*1866*) : traducendas in triumpho ⟨Iouique O.M. immolandas⟩ designauit *M. Müller* (*1871*) : traducendo in triumpho destinauit *Novák* (*JPhV 1883, 343*)

+ alias alios de‾te mactati + *V* : alias alio caedente mactate *Fr. 1* : *sic, sed* mactabitis? *Kreyssig,* mactaturi *Weiss.*, diuidente *Madvig* : alias alio uenditas mactate *Koch* : alias alio ducente mactabitis? *Hertz* : alias alio demente mactate *M. Müller* (*1871*) : alias alio ducente mactaturi *Gitlbauer* (*128 sqq.*) : alias alio abducentes mactate *H. J. M.* : alias alio ducet mactatum *Novák* (*JPhV 1883, 343*) : alias alio caedente mactari *Luterbacher* (*N. Phil. Rund. 1900, 520*)

45.39.13 + quidem + *V* : quidem post illas *Fr. 1* : quid? *Kreyssig* : quid enim? *Weiss.* (*1866*) : quid deinde? *Harant* : quid tandem? *H. J. M.*

illae epulae *Weiss.* : illae aepulae *V* : illas ... epulas *Fr. 1*

quae *Fr. 1* : quod *V*

utrum hominum uoluptatis causa an deorum + hominumque + *Fr. 1* : *sic, sed* uoluntatis *V* : honoris *pro* hominumque *Crév.* : deorum honoris ⟨parantur (*uel* concelebrantur) et uos eas⟩ *Weiss.* (*1866*) : deorum honoris ⟨a maioribus uestris institutae sunt? et has⟩ *M. Müller* (*1871*) : deorum honoris fiunt? quae (quae omnia *Zingerle*) *Gitlbauer* (*132*) : ⟨fiunt; et (et uos *WKlPh 1910, 189*) haec omnia cum iniuria deorum⟩ *Heraeus*

45.39.15 + et tu centurio miles, quibus ab imp. Paulo donatus decreuit potius quam Seruius Galba fabulentur audis et hoc dicere me potius quam illum audi + *V* : et tu centurio, miles, quid de imp. Paulo senatus decreuit potius quam ⟨quid⟩ Seruius Galba fabuletur audi : et hoc ... audi *Fr.1* : at tu, centurio, miles, quid de imperatore Paullo senatus decrerit potius quam ⟨quid⟩ Seru. Galba fabuletur audi; et hoc dicentem me ... audi *Gron.* : *del.* hoc dicere *Crév.* : et tum, centurio, miles, quibus ab ... donatus ⟨es⟩ decreta potius quam ⟨quid⟩ .... fabularetur audis⟨ti⟩, et hodie me ... audi *Madvig* : et tu centurio, miles, quibus ab ... donatus ⟨sis donis, quos tibi honores senatus⟩ decrerit potius quam ⟨quid⟩ ... fabuletur audi: et hoc adicere (*uel* dicere) ⟨me decet (*uel* oportet)⟩: me potius ... audi *Hertz* : et tu centurio miles, quibus ab ... donatus ⟨es donis abiectis (*uel* occultatis) furtim urbem inibis (*uel* discedes)? at accipe quae senatus⟩ decreuit potius quam ⟨quid⟩ ... fabuletur audias; et hoc dicentem me potius quam illum *Weiss.* (*1866*) : *sic, sed* at quae senatus⟩ ... quam ⟨quae⟩ fabulatur audi; et hoc dicere me potius quam illum audi *H.J.M.* : ... donatus ⟨esses⟩ decretis *Wesenberg* : et tu, centurio miles⟨que⟩, nisi quid imperatori Paulo senatus decreuerit potius quam ⟨quid⟩ ... fabuletur audis, at hic dicere ... audi *Harant* : et tu centurio miles, quibus ab ... donatus es spretis potius quae Ser. Galba fabuletur audies? sed hac de re me ... audi *Novák* (*JPhV 1884, 105*) : at tu, centurio, miles, de imperatore Paulo quae senatus decreuit potius quam ⟨quae⟩ ... fabulatur audi; et hoc dicere .... audi *Zingerle* : et tu centurio miles, quibus ab ... donatus ⟨sis praemiis recordare et, quid senatus⟩ decreuerit potius quam Seruius Galba fabuletur, audi: sed hoc dicere ... audi *Goldbacher*

45.41.11 currum ⟨...⟩ ex Capitolio prope iam exspirantem ⟨in⟩ueni *sic scripsi et lac. indicaui* : currum ex Capitolio prope iam expirantes ueni *V* : *sic, sed* expirantem, *asterisco in mg. posito, Fr.1* : curru ex Capitolio ⟨ad alterum⟩ prope ... *Sig.* : *sic, sed* in currum *Turnebus* : curru ⟨in Capitolium; ad alterum⟩ ex Capitolio *Vrsinus* : currum ⟨escendi, ad alterum⟩ ex Capitolio ... *Gron.* : curru ex Capitolio prope ⟨ad⟩ iam exspirantem ⟨alterum⟩ ueni *anon. ap. Drak.* : curru ⟨in Capitolium⟩; ex Capitolium ⟨ad alterum⟩ ... *Crév.* : curru ⟨in Capitolium uectus sum, alterum rediens⟩ ex Capitolio .... ⟨in⟩ueni *Büttner* : *sic, sed* redux *pro* rediens *Döderlein* (*Off. Reden, 444*) : curru ⟨conscendi, rediens alterum⟩

ex Capitolio ... ⟨in⟩ueni *Vahlen* (*GPS, 1.590*) : currum ⟨escendens, domum⟩ ex Capitolio ⟨altero⟩ prope iam expirante ueni *Hertz* : curru ⟨in Capitolium uectus sum, ad alterum ⟨ex Capitolio ... *Madvig* (*e*) : currum ⟨escendi, alterum rediens⟩ ex Capitolio ... ⟨in⟩ueni *Heraeus*

45.44.11 si autem Antiochi non fuisse (Antiocho non paruisse *e*), et eo ne populi quidem Romani factum appareret, aut datum Gallis esse *Madvig* (*Em.*[1]) : si autem Antioci non peruissent eo ne populi quidem r̄. factum apparat aut datum Gallis esset *V* : si autem Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere: aut, ⟨si⟩ datus Gallis esset *Fr. 1* : *sic, sed* Antiochi non ⟨fuisse com⟩perissent *Weiss.* : si autem Antiochi non apparuisset fuisse eo⟨que⟩ ne populi quidem Romani factum aut datum Gallis esse *Novák* (*JPhV 1883, 342*) : si autem Antiochi non paruisset ⟨fuisse et⟩ eo ne populi quidem Romani factum appareret aut datum Gallis esse *Hartel* : si autem Antiochi non peruicissent ⟨eum fuisse⟩ eo⟨que⟩ ne populi quidem Romani factum appareat aut datum Gallis esse *Goldbacher*

45.34.12 ibi Romani cum et Solouettium ducem Gallorum + Synnades adlocutus ettalus + *V* : ibi et Romani Solouettium ducem Gallorum Synnadis allocuti, e⟨t A⟩ttalus *Fr. 1* : ibi Romani cum ⟨...⟩ et Solouettium ducem Gallorum Synnadis adlocuti s⟨unt⟩ e⟨t A⟩ttalus *Weiss.* : ibi Romani quum Solouettium, ducem Gallorum, Synnadis ⟨esse comperissent, eo proficisci decreuerunt⟩ ad colloquium; Attalus *Madvig* : *sic, sed* eo et ipsi ad colloquium e⟨t A⟩ttalus *id.* (*e*) : ibi Romani cum et Solouettium ducem Gallorum scirent adesse, ⟨colloquio⟩ adfuturus Attalus *Hartel* (*1866*) : ibi Romani cum Attalo ueniunt, ducem Gallorum Synnadis allocuturi. Attalus *Harant* : ire (iere *uel* iuere *JPhV 1887, 17*) Romani cum eo, Solouettium ducem Gallorum Synnadis adlocuturi. Attalus *Novak* (*JPhV 1883, 343*) : ibi Romanicum et Solouettium, duces Gallorum, adlocutus Attalus Synnada *Rossbach* : ibi Romani cum ⟨ad⟩e⟨ssen⟩t, Solouettium, ducem Gallorum, Synnadis adlocutus e⟨st A⟩ttalus *Goldbacher*

* * *

Has coniecturas, ab E. Burck (Gnomon 1974, 158–60) editas, suo quamque loco laudare neglexi

42.30.4 quia Persea magis aura popularis ⟨fou⟩erat
42.39.3 im⟨pul⟩erat
42.51.1 inquit ⟨rex⟩
42.56.4 ea⟨m u⟩r⟨b⟩em
42.61.3 ampla praemia
42.64.5 at inconsulta oppugnatione castrorum ⟨absistens⟩
42.66.8 ruinae ⟨excidio⟩que prope

INDEX NOMINUM

Italia, Roma, Romani *omisi*